Petre Sălcudeanu

Biblioteca din Alexandria

EDITURA BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR

Coperta:
MIRCEA DUMITRESCU

Cartea a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor

ISBN: 973-98919-9-3

PETRE SĂLCUDEANU

BIBLIOTECA DIN ALEXANDRIA

Ediția a V-a

Postfață de Dumitru Radu Popescu

EDITURA BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR
2001

Închin această carte amintirii de neuitat a tatălui meu

I

Petre Curta sosise în sanatoriu de două zile şi era încă pradă euforiei primului contact cu această instituţie, aflată undeva, în munţi, la zece kilometri de cel mai apropiat orăşel: o zidire în alb, cu balcoane despărţite unul de celălalt prin romburi de sticlă mată, cu un acoperiş roşu, cărămiziu, aproape roz în lumina aceea strălucitoare de toamnă. Poate senzaţia de optimism, produsă de tot ceea ce se lăsa vederii, să fi născut în el acea stare aparte, o bucurie în dezacord cu motivul pentru care venise acolo, ceva asemănător febrei dinaintea unei lungi călătorii spre un continent îndepărtat unde, ca şi aici, în orice moment aveai de trăit emoţii unice, izvorîte din frumuseţi nemaiîntîlnite sau pericole ce puteau surveni la tot pasul. Citise *Muntele magic*, şi întreaga construcţie a clădirii de aici i se păru o copie fidelă a celei de la Davos, iar după ce cunoscu sanatoriul şi pe dinăuntru nu mai avu nici o îndoială că arhitectul se inspirase copios din celebrele edificii de sănătate elveţiene. Pînă şi terasa din faţă, podită cu dale mari de mozaic, boabe de piper şi sare, împrejmuită din trei părţi de balustrade de metal drepte, pentru a se încadra liniilor nu mai puţin moderne ale construcţiei, era identică celei născute în închipuirea lui după citirea cărţii, nemaivorbind de munţi, cu petele lor de fum, urme ale zăpezii dintr-un alt anotimp, de un verde stins, abia ghicit din pricina depărtării, cu povîrnişurile, verzi şi ele, acoperite de brazi falnici. Într-un asemenea peisaj mirific fusese construit sanatoriul şi, ca ochiul să nu se lovească de anumite construcţii auxiliare – morga, sala de disecţii şi crematoriul, toate trei aflate într-o aripă –, arhitectul tăiase o parte dintr-un versant stîncos, să le ascundă cît mai bine privirilor

curioase. Desigur, existau şi deosebiri faţă de carte, esenţiale chiar: aici se afla şi un cimitir, încadrat de o perdea groasă de brazi, încît cu greu putea cineva ghici că în dosul ei, într-o poiană cu iarbă grasă, odihneau sufletele celor – puţini la număr – care, din felurite motive, nu fuseseră luaţi de familii şi rude acolo, la şes. Dar poate că deosebirea esenţială era împrejurarea în urma căreia el, Petre Curta, ziarist şi scriitor în devenire – fără bani deci –, ajunsese în această instituţie specială, pe cînd eroii lui Thomas Mann, ca să-şi permită un tratament adecvat la staţiunea de renume abia amintită, trebuiau să aibă buzunarele doldora... Nu, nici el nu reuşise chiar aşa de uşor să obţină un bilet de tratament aici, în peisajul acesta fermecător; se zbătuseră şi el şi alţii destul, vreo şase luni, timp în care zeci de semnături se convinseseră una pe alta că tovarăşul Petre Curta îndeplineşte condiţiile de boală şi de altă natură ca să intre (termenul nu era trecut pe foaia de internare) în sanatoriul cu destinaţie specială, hărăzit nu tuturor muritorilor de rînd. Şi poate că şi această victorie în urma unor strădanii de luni şi luni să-şi fi adăugat picătura lor de bucurie acum cînd totul aparţinea trecutului şi trăia, la aproape o mie patru sute de metri deasupra nivelului mării, între cer şi pămînt, între viaţă şi moarte, cum avea deseori să-şi amintească mai apoi. În cele două din zilele pe care avea să le petreacă aici – nădăjduia că nu prea multe – nu cunoscuse decît solariul, mic golf de lumină spre mijlocul clădirii, un semioval de sticlă, aşa cum părea de afară, prelungit cu un balcon de aceeaşi formă, în care Petre Curta stătea culcat pe un pat adus de el din salon.

Internările în sanatoriu nu se făceau decît lunea; el venise sîmbătă, sîmbătă la amiază, nu putuse intra în inventar – cum obişnuia să spună sora şefă, singura care avea în gestiune averea instituţiei, deci şi şezlongurile. Sora şefă era plecată în oraşelul apropiat, împreună cu aproape întregul

personal medical, cu excepția medicului șef, care locuia într-o vilă, undeva, peste coama dealului. Sîmbăta și duminica, singura stăpînă era sora de serviciu, ea și telefonul; nu se dezlipea de lîngă el, ca, la nevoie, să fie găsită sau să poată chema pe cineva în cazul unei urgențe. Petre Curta nu era o urgență, nu ținuse cont de data menționată pe foaia de internare și venise mai repede, trebuia să suporte o zi și jumătate fără șezlong, cît despre tain – nu era o problemă, mîncare se găsea din belșug, oricînd rămîneau zece-cincisprezece porții, oferite cu generozitate celor aflați la începutul carierei de pacienți, care trăiau cu convingerea secretă că în mîncare stă singura lor salvare.

Îl condusese pînă la poarta sanatoriului soția; se despărțise de ea cu greu, și multă vreme îi urmări pașii pe drumul neasfaltat, pînă ce abia o mai zări, ca o umbră, în dreptul unei cotituri. Apoi făptura ei firavă dispăru, iar Curta, în ciuda tristeții că femeia lui mai avea de făcut pînă la gară, pe jos, mai bine de opt kilometri, se învioră la gîndul că, odată însănătoșit, va găsi prilejul să se revanșeze pentru efortul ei de acum și pentru toate celelalte. Pe balcon nu mai era nimeni, chiriașii solariului preferau să stea în salon, cu ușa deschisă; dealtfel, cînd geamurile erau date în lături, solariul putea fi considerat o prelungire înăuntrul balconului; toți tăceau, erau orele principale de cură, dar, în afară de asta, nimeni n-avea chef de pălăvrăgeală; ce doreau să-și spună pacienții mai vechi își spuseseră de mult, singurul nou era Curta; pe el preferau să-l observe în tăcere, poate și fiindcă aflaseră că e literat. Cum acolo era primul de această categorie, îi urmăreau cu deosebită curiozitate fiecare mișcare, fiecare gest.

Soarele intră în nori, nori grei, cu burțile tîrîndu-se prin lăncile piscurilor. Curta, cuprins brusc de frigul serii, se ridică de pe pat și – cu grijă, să nu facă zgomot – intră în

salon, purtînd cu sine alcătuirea aceea metalică, vopsită în alb, confecționată din tuburi de aluminiu și înzestrată cu roți și rotițe. Odată intrat în cameră, se urcă în pat. Își trase pînă sub bărbie pătura de lînă, cam roasă, și cu un ușor miros de iod, și, cu mîinile sub cap, privi semicercul încăperii, dispus de-o parte și de alta cu patru paturi. Cele trei paturi din fața lui erau goale; posesorii lor plecaseră la plimbare. În ultimul pat, cu mîinile pe lîngă trup, stătea întins mai mult o arătare de om; rotulele genunchilor i se întrevedeau prin pătura aproape străpunsă, iar mîinile, alungite pe lîngă trup, cu niște palme parcă rupte dintr-o icoană bizantină, înguste, cu degetele prelungi, terminate cu niște unghii vineții, aveau o mișcare continuă, ca un fîlfîit de aripi. Apoi fîlfîitul înceta, degetele rotunjeau un obiect nevăzut, în timp ce gura arsă, cu buzele boțite una în alta, murmurau ceva sau poate nu murmurau nimic, asta era zbaterea lor, viața lor, cum își imagină Petre Curta. Omul se simți privit; cu o mișcare ușoară a gîtului reveni cu capul dintr-o parte la orizontal, și ochii aceia mari, negri, cu corneea înroșită de febră, preluînd funcțiile gurii mute, îi zîmbiră lui Curta într-un fel aparte, vrînd parcă să spună: "Eu sînt, în carne și oase, ce te miri așa?" Curta nu se mira, era dincolo de mirare. Mai fusese și în alte sanatorii, văzuse nu puțini oameni murind, dar moartea ducea cu sine creații mutilate de boală, creații omenești însă, în timp ce pe chipul acela viu era numai zîmbetul ochilor. Și, cu toate acestea, chipul era senin, nimic marcat de spaima morții. Lîngă el, în patul din dreapta, tușind la intervale egale, antipodul bolnavului din față; rotofei, capul legat de umeri printr-un gît gros, parcă un apendice al umerilor, nu mai lung de un lat de palmă, unind bărbia cu ceafa. O bărbie mică, ascuțită, un nas la fel de mic, o gură cărnoasă, mereu umedă din pricina tusei, o frunte terminată la a doua cută și dusă mai departe de calviție; toate acestea păreau neînsemnate față de ochii de un

verde dens, cu străluciri de oțel, nemișcați în comparație cu fața convulsivă din pricina tusei sîcîitoare și a aerului puțin care mai intra în plămînii sparți, zgomotoși, ca un cimpoi ciuruit simultan de mai multe gloanțe. La tot acest chin lăuntric ochii nu participau, continuau sa străpungă tavanul. Petre Curta era atît de convins de puterea de penetrare a acelor ochi încît, involuntar, se uită în sus, așteptînd din clipă-n clipă ca în zidul gros să apară o gaură verde, de culoarea acelor burghie ridicate pe verticală. După Olariu – așa îl chema pe pacientul de lîngă el, cum avea să afle chiar în acea seară – stătea lungit un tînăr; de fapt, era impropriu spus "lungit": o pernă așezată în spate curba trunchiul de la mijloc în sus, iar de la brîu în jos, niște picioare care, probabil, nu încăpeau în pat, erau ținute în unghi, partea de vîrf construind-o și aici genunchii – de data asta nu slabi, ci umflați, ca două vase de lut. Și, după felul cum acesta gemea, Petre Curta, care avea oarecare experiență în materie, își dădu seama că omul nu era prins de împărăția lui Koch numai la plămîni. În momentul cînd își tîrîse patul în salon, pacientul care stătea pe partea lui, în margine, sărise binevoitor să-l ajute. Printr-o mișcare de cap, Curta îl refuzase. Nu-i fusese greu să-i ghicească trăsăturile comune, blînde. Această blîndețe, Petre Curta o intuise încă din clipa în care sosise; numai un om bun, cu un echilibru desăvîrșit, iubește florile; or, omul, cu o lopățică de lemn confecționată probabil de el, săpa un ghiveci în care răsădise o plantă cu o frunză imensă, despicată în trei părți, *floarea de plămîn*, cum o numeau bolnavii. Aceștia erau parte din tovarășii lui de suferință. Pînă la eliberarea camerelor individuale, urmau să locuiască cu toții în acest solariu, iar pe măsură ce garsonierele – cele pentru bărbați erau așezate în partea dreaptă, pe trei etaje, cele pentru femei, în partea stîngă dacă priveai sanatoriul din față – aveau să-și trimită locatarii la casele lor sau la cimitir, beneficiau, pe

rînd, în funcție de vechime, de camerele rămase vacante. În ordinea sosirii, ultimul era el, Petre Curta, și se bucura că era ultimul, deoarece avea o spaimă nemărturisită de singurătate și fiecare apus de soare stingea în el nu numai lumina zilei, ci și curajul și calmul, nelinişti ciudate, imateriale și, prin aceasta, cu atît mai de neînlăturat, punînd stăpînire pe el. Așa, încadrat de respirații vii, zgomotoase, suporta mai ușor trecerea aceea a tăvălugului roșu în umbra nopții. O vorbă sau o tuse oarecare îi distrăgeau atenția, creîndu-i frîntura de răgaz în care aripile somnului mai puternice decît el și nelinistile, îi topeau conștiința, unind-o pînă a doua zi cu infinitul.

Buzangiu – omul cu florile – se foi, coborî din așternut, își încheie un nasture la pijamaua de culoare incertă, cîndva un crem cu dungi albastre și, fără să țină seama că nasturele nu se potrivea cu butoniera unde-l încheiase (un capăt al pijamalei atîrna cu vreo douăzeci de centimetri mai jos), luă una din flori – nu ceă răsădită cu cîteva minute înainte, alta, mult mai sfrijită și mai puțin arătoasă – și, cu un zîmbet de parcă și-ar fi cerut iertare pentru gestul pe care urma să-l facă, se îndreptă spre Curta pe tăcute și îi așeză floarea pe noptieră. Nu fu mulțumit însă de poziția florii față de lumina de afară; își permise să tragă noptiera mai spre perete și abia după ce-și contemplă opera, se retrase cîțiva pași, cu care prilej Curta îi putu vedea mai bine fața, ochii mici, îngropați în grăsime, aproape inexpresivi, aerul de jovialitate și bunătate. Buzangiu duse un deget noduros la gură, tăie cu el buzele groase în două, semn că n-așteaptă de la Curta nici un cuvînt de mulțumire, apoi, cu pașii abia atingînd linoleumul vernil, cu striații adînci din pricina impactului cu uneltele de curățat și cu atîtea generații de încălțări, reveni la locul inițial și se opri fericit, cu ochii ațintiți spre Curta, arătîndu-și, printr-un zîmbet larg, șirul de dinți

incredibil de mari şi puternici.

De cînd se afla aici, nu schimbase, în afară de saluturile de rigoare, nici un cuvînt cu vreunul dintre pacienţi, tocmai invers faţă de cum procedase în celălalt sanatoriu unde fusese cu luni în urmă – nişte barăci ce aparţinuseră în timpul războiului unui lagăr de prizonieri; acolo, aproape din prima zi, se pusese la curent cu cele mai importante amănunte din viaţa celor peste patruzeci de pacienţi care trăiau sub acelaşi acoperiş. Cu siguranţă că titulatura sanatoriului, "cu destinaţie specială", nu era falsă, "speciali" erau şi cei care se tratau aici. În fond, nu venise acolo să converseze, venise să se vindece. Îşi scoase din valiza de sub pat o carte cu co-perţile maro închis, care închideau între ele cîteva studii ale lui Plehanov. Se apucă să citească. Dar ochii şi, mai ales, mintea nu erau în stare sa închege un sens din cîteva cuvinte; citise de două ori aceeaşi pagină şi nu înţelesese nimic, deşi limbajul era de o claritate şi simplitate surprinzătoare.

Boala fusese descoperită la Moscova, unde urmase cursurile Facultăţii de filologie. N-avea să uite niciodată contactul cu primul sanatoriu undeva, în apropierea Moscovei, cînd o soră pieptoasă şi veselă îi spusese, ca un lucru banal, că nu-l pot interna în ziua aceea, deoarece nimeni nu binevoise să plece la cimitir. A doua zi, renunţase definitiv la internare, spaima din prima zi nu i se putea topi din minte, astfel că purtă boala pe picioare cîteva luni, pînă ce colegii, alarmaţi de felul cum arata, îi aranjaseră o plecare în sud, pe malul însorit al Crimeii, la cîţiva kilometri de locul unde Aivazovski imortalizase pe pînză cel de-al şaptelea val.

"Iată-mă din nou pe cel de-al şaptelea val, cel care absoarbe tot ce întîlneşte în cale şi duce spre adînc sau spre larg", îşi spuse Curta măcinînd în gînd amintirile, şi cu toate că nu avea decît douăzeci şi cinci de ani, aducerile aminte

legate de boală erau multe, prin intensitatea lor – adînci, iar prin consecințe – tragice.

Uitase că avea termometrul sub braț, acest vierme cu intestinul subțire și roșu, cu segmenți gradați în negru. După ce citi, fără emoții, cifra de treizeci și opt și patru linii ajunse la concluzia că amintirile aici, sus, n-au nici un rost și că fiecare zi trebuie trăită altfel dacă vrea să se întoarcă sănătos la ai lui, la treburile importante ale lumii din care se desprinsese pentru o scurtă vacanță. Lîngă el, Olariu se sculă brusc, cu o spaimă imensă citită mai mult pe chip decît în ochii rămași la aceeași intensitate și la fel de nemișcați. Înainte de a vedea, simți dîra de sînge ca o fîntînă arteziană cum îi stropește cearșaful alb. Se sculă grăbit, luă mîna omului în mîna lui și i-o frecă ușor, apoi, calm și zîmbind liniștit, îi spuse pe un ton egal: "Fii calm, tovarășe, te rog, fii calm" și, ca și cum s-ar fi cunoscut de mult cu omul de lîngă el, se așeză pe patul lui; continua să-i țină mîna tremurătoare și umedă în palma asudată, iar cu cealaltă mînă apăsa prelung pe butonul soneriei.

2

Era trecut de ora opt, soarele săruta cu razele tăișul unui pisc de piatră undeva spre Vîrful Omul. Petre vru să perceapă scurgerea lui dincolo de orizontul muntos. Strădanie zadarnică. Rostogolirea astrului se petrecea în afara legilor ochilor lui. Discul solar era de-acum ascuns după munte, doar sclipirile lui mai împroșcau spre cer un con de lumină, dar, cu toată dispariția globului luminos, temerile de zi cu zi încercate la adîncirea lui în noapte îi încordară mai puțin trupul toropit, iar mintea își lenevi și ea spaimele nedorite. Puse această liniște pe seama bucuriei de a fi ajuns aici, departe de o lume pe care o dorea obsedant, dar care-l

obosise cu multele ei întîmplări.

Olariu adormise cu mîinile pe piept, aşa cum dorm morţii, dar toracele mare, bombat, se ridica uşor, lăsînd să se audă zgomote tainice. Rupturile de ţesuturi moi încurcau circuitul aerului şi-l făceau să iasă ca un şuier. Venise sora şi-i administrase o injecţie, şi bolnavul adormise cu ochii întredeschişi, de parcă cerceta şi acum imensitatea spaţiului de dincolo de tavan. Petre îşi spălă singur cearşaful şi, ca o gospodină oarecare, întinse albitura pe grilajul balconului; prefera sa doarmă fără cearşaf decît să aibă mereu imaginea acelei pete de amurg lichid. Deşi regreta sincer accidentul colegului de suferinţă, într-un fel se bucura, deoarece după asta, mai ales datorită calmului de care dăduse dovadă, ochii celor din cameră deveniseră mai blînzi, iar trecerea lui printre paturi era semnalată cu uşoare priviri de consideraţie, nu ostil, cum crezuse la început. Căutase, în cele mai bine de patruzeci şi opt de ore de cînd se afla acolo, să înţeleagă cu ce anume îi putuse nemulţumi pe cei cu care avea să trăiască probabil nu puţine săptămîni; pînă la urmă negăsind alte motive prin eliminare rămase la singurul plauzibil: o uşoară invidie pentru o stare incomparabil mai bună decît a lor invidie pe care, la un alt sanatoriu, o încercase şi el atunci cînd medicul dăduse verdictul că, dintre toţi cei aflaţi acolo, cel mai bolnav este el. Dar asta se întîmplase atunci. Nu avu timp să-şi termine gîndurile, căci pe coridor se auziră vociferări, şi cum coridorul ducea numai spre solariu, Curta avu convingerea că paşii se îndreptau spre ei. Nu greşi. În încăpere apărură doi bărbaţi, după înfăţişare neavînd nimic de oameni bolnavi, unul dintre ei bine dispus, în timp ce celălalt se păstra într-o gravitate aparte.

– Ia uite, avem un candidat nou la veşnicie – şi accentul uşor de recunoscut îl ajută pe Curta să-şi dea seama de

originea colegului de sanatoriu, intuiție pe care primul dintre ei, venind cu mîna întinsă, i-o confirmă imediat.

– Landesman, evreu, ca să nu-ți spargi matale capul ori ai ceva împotrivă? În timp ce Curta îi strîngea mîna, Landesman se așeză lîngă el pe pătură și-și desfăcu nodul de la cravată. Pe golanul de colo care mi-a dat un pahar de vin, îl cheamă Cozmin, zău că așa-l cheamă... Că pe maică-sa o chema altfel – și Landesman se puse pe rîs, dar, cînd văzu fața crispată a lui Olariu și o picătură de sînge coagulat la colțul gurii, se miră, fără însă a părea speriat. Iar a dat cota... păi, fără asta, zău dacă ar putea spune cineva că sîntem bolnavi, nu-i așa Lică? se adresă el lui Cozmin. Ai să dai și tu în curînd obolul dacă ai să mai faci atîta pe nebunul cu mine.

Landesman se ridică și se îndreptă spre patul de vizavi, unde bolnavul cu ochi mari, negri schiță o urmă de zîmbet.

– Dumnealui, acesta "grasu", este tovarășul Ghinolea, celălalt, lung de nu-i încap picioarele în pat – tovarășul Baciu, iar pe tine cum te cheamă, mă? Buză, Buzatu? Ba nu, Buzangiu – i-o luă Landesman înainte văzînd că omul din colț nu pricepe de glumă; se ridicase în șezut și, ca un școlar cuminte, se pregătea să-și rostească numele. Uite, dacă nu eram eu nici nu vă cunoșteați o știu din proprie experiență. Am stat două săptămîni, dar, în afară de "bună ziua" și "bună seara" nu ne spuneam nimic și, într-o zi, am început să le spun la fiecare, pe rînd: "Ce mai faci, tovarășe Bunăziua? Dar dumneata, tovarășe Bunăseara?" și Landesman rîse din nou, arătîndu-și un dinte de viplă, cel de lîngă canin.

Veselia lui Landesman îl contagie pe Curta, era pentru prima dată cînd, vreme de cîteva minute, uitase că se află în sanatoriu. Landesman se întoarse din nou spre el și-i trase cu ochiul spre Cozmin. Acesta, încruntat, își scoase pantalonii și rămăsese în niște napoleoni groși cît degetul, peste care cio-

rapii erau strînşi în jartiere de culoare albastră.

– Uite la ăsta, la prietenul meu, Lică, lui – Lică să-i spui, drac' ştie de unde vine, dar n-are importantă, iar mie – Isaac; lui Lică n-o să i-l scoţi pe Marx din cap şi izmenele astea de pe el, nici dacă-l duci la spînzurătoare. Deci, dumneata eşti literat, aşa mi-a spus sora Nana, fii atent, e fată mare şi suferă de inimă, adică mîzgăleşti hîrtia spre binele poporului, cum se spune, sau, dacă nu te deranjează, eşti inginer al sufletului omenesc... O meserie inutilă, ascultă-mă pe mine, n-am cunoscut decît un singur scriitor, ba nu, doi, pe Hemingway şi pe Aragon; primul mi-a zis, cînd l-am întrebat ce e. "Asta sînt", şi a tras un scuipat amestecat cu tutun, un soi de balegă lipicioasă pe care n-am s-o uit niciodată. Pe atunci, nu citisem nimic de el, iar cînd l-am citit am rămas trăznit, şi atunci m-am întrebat: "De ce-o fi scuipat, dom'le? "; uite, nici astăzi nu pricep, nu-i aşa, Lică? Poate tu pricepi, că eşti mai deştept.

– Spui la tîmpenii, tovarăşe Isaac, de-o să creadă tovarăşul, care nu te cunoaşte...

... Că tu eşti deştept şi eu prost; păi ce, mă, eu am spus altceva? N-am spus... – şi Landesman rîse din nou, în timp ce se dezbrăca.

Avea picioarele puţin strîmbe, cu o piele albă, fără nici un fir de păr, un ciorap îi era prins sub genunchi, cu o jartieră, iar celălalt cu un şiret trecut direct peste ciorapul găurit în partea de deasupra.

– De-abia aştept să mă mut de aici, m-am săturat de tine, spuse Cozmin cu o voce groasă, de bas.

Se băgase sub pătură în ciorapi şi în indispensabili lungi şi groşi, cu haina pijamalei peste un maiou din acelaşi material flanelat şi, tuşind cavernos, îşi luă de pe noptieră un tom cu scoarţe de carton. Îşi muie un deget în gură, apoi, tacticos, începu să răsfoiască cartea, în timp ce buzele, ca doi

crenvurşti, murmurau ceva ştiut numai de ele.

– La ce psalm eşti, mă Lică, sau te pomeneşti c-ai ajuns la Boala copilăriei, ba nu, aia ai terminat-o aseară, bag mîna-n foc că eşti la Doi paşi înainte şi...

– Îţi dau pasul celălalt în fund de nu taci, mă guralivule! spuse Cozmin.

Vocea lui groasă şi cuvintele despărţite de pauze mari îl făcură pe Curta să zîmbească.

De bună seamă, erau buni prieteni, altfel nu şi-ar fi permis nici unul să vorbească aşa; se vedea de departe că se tachinau, în acest soi de a discuta Petre Curta intuind, de fapt, o abatere deliberată de la subiect, acela al bolii lor. Reflecţiile lui Curta fură din nou întrerupte de Landesman care, de data asta, se adresa bolnavului din stânga, cel pe care-l numise Ghinolea.

– Ce febră ai avut, tovarăşe Ghinolea? Uite că, din pricina ăstuia – şi arătă cu o mînă spre Cozmin însă fără să se întoarcă spre el –, nici nu te-am întrebat ce-ai mîncat, ce febră ai avut, dacă ai ieşit afară; ia dă, te rog, raportul, mărunţel-mărunţel, să vedem cum te lauzi pe ziua de azi.

– Am mîncat, tovarăşe Isaac, spuse Ghinolea.

Curta observă că omul pronunţase cu greu cuvîntul "tovarăş", sau poate era o simplă părere, deoarece şi celelalte cuvinte ieşiseră din gîtlejul lui la fel de morfolite, fiecare spusă de-a lui semănînd cu o panglică zdrenţuită, ruptă din loc în loc, şi pe care Ghinolea se chinuia s-o înnoade cu fiecare nouă vorbă.

Landesman, după ce-şi luă pijamaua, se ridică şi veni la patul bolnavului, trase pătura de pe el, apoi cu o grijă de mamă, îl ajută să-şi scoată bluza pijamalei boţită de atîtea proeminenţe osoase şi, fredonînd un cîntec în idiş se apucă să-l frecţioneze pe Ghideon Ghinolea nemilos, insensibil la "au"-urile şi "of"-urile celui întors cu spatele la tavan. La

vederea acelei spinări descărnate, cu coastele desenate în relief, cu vertebrele decupate atît de distinct încît se vedeau cartilagiile cum se întind sub apăsarea grea a mîinilor lui Landesman, Curta suferi aproape fizic.

– Aşa, bătrîne, nu dispera. În fond, nici Mîntuitorul vostru n-a fost mai gras înainte de a învia, iar pînă la învierea ta, bătrîne, nu mai e mult, ascultă ce-ţi spune Isaac, că în Biblie e nume de sfînt.

În urma efortului, Landesman deveni palid la faţă, părul rar, albit, cîrlionţat în zeci de inele, străluci la întîlnirea cu fruntea umedă de oboseală, şi Isaac se nărui pe spate, fără a uita să-i mai adreseze prietenului său, Cozmin, încă o înţepătură.

– Fire-ai al dracului cu poşirca ta cu tot, ţi-a părut rău după ea şi uite că mi-a ieşit pe obraz – şi, pentru că ştergarul era prea departe, se uită doar spre el, dar îşi şterse faţa cleioasă, pe care apăruseră mici puncte roşii, cu mîneca pijamalei.

De afară, prin uşa deschisă, se auzi un sunet nedesluşit, apoi deveni mai distinct; părea un răget de animal rănit. Deodată, se curmă tot atît de brusc pe cît se pornise, şi vreme îndelungată domni o tăcere adîncă, întreruptă doar de foşnetul monoton al brazilor îndoiţi de vîntul ce bătea dinspre munţi. Pînă şi Cozmin lăsase cartea deoparte, îşi trăsese ochelarii pe vîrful nasului şi se uita întrebător la Isaac. Răgetul se porni din nou şi după el, nişte ţipete scurte, de data asta omeneşti, ciuruiră întinderea neagră a nopţii.

– Săracul Costache, spuse într-un tîrziu Isaac, iar i-e rău.

Îşi îndreptă privirea spre Curta, care aştepta mirat, neştiind despre ce e vorba. O maimuţă, are o maimuţă, familie n-are, sau o fi avînd...

– N-are, de unde să aibă? intră în vorbă Cozmin cu

vocea lui de bas, sfredelindu-l pe Isaac cu privirile, şi golul dintre cuvinte, de data asta, fu şi mai mare decît la început, în spaţiul dintre ele vibrau ultimele silabe, parcă lovite de un talger de aramă. N-are pe nimeni.

Îşi trase iar ochelarii deasupra cocoaşei nasului, dar nu mai citi. Cartea rămase deschisă, cu coperţile în sus, în căuşul făcut de pătură la întîlnirea picioarelor cu şoldurile. Ţipătul răsună din nou şi, imediat după el, pe coridoare se simţiră zgomote de paşi grăbiţi.

– Biata Rita! spuse Landesman. Rita e maimuţa, de fiecare dată cînd îi e rău, rage şi ţipă. Poate, îmi spui mata, tovarăşe scriitor, se zice că scriitorii ştiu mai multe decît alţii, au o maladie a lor, hotărît sînt bolnavi, după mine, dacă avem cîteva sute de scriitori la populaţia noastră, ori populaţia e bolnavă, ori ei. Întrucît eu fac parte din populaţie, cred că ea e cea zdravănă la cap şi cei ca mătăluţă sînt bolnavi nu de plămîni – ăsta este un tribut plătit în plus pentru o sensibilitate inutilă. Aşa că, poate dumneata, tovarăşe Curta, poţi să-mi spui de unde ştie maimuţa cînd el e pe ducă? Cine a învăţat-o pe ea să ţipe cînd lui bietu Costache îi e rău şi ţipă, dom'le, exact. O dată nu s-a întîmplat să vină medicul la el de pomană. Stă de patru ani Costache în sanatoriu, cîţiva ani a stat în altele. De pe undeva, de la Moroieni, s-a procopsit cu maimuţa, a rămas şi ea de izbelişte după unul care murise, a luat-o Costache, şi are să moară şi el, n-o mai duce mult... Maimuţa asta pe mulţi are să-i îngroape. Uite, eu unul nu mi-aş lua o maimuţă.

– Ce să-ţi iei, mă Isaac? Atunci te-ai mai putea maimuţări tu cît e ziua de lungă? interveni Cozmin trăgîndu-şi iarăşi ochelarii pe cocoaşa nasului, ca să-l poată vedea pe Landesman mai bine.

Cînd află numărul anilor petrecuţi de Costache în sanatoriu, Petre simţi că pielea i se ridică, se face buburuze

şi aproape le simţi creşterea pe epiderma întinsă la maximum pe muşchii încordaţi.

– Uite, matale acum te gîndeşti la prostii, îl admonestă Landesnman ghicindu-i gîndurile, parcă Biblia spune să nu dea Dumnezeu omului cît poate duce, bine am zis, tovarăşe Ghinolea?

Nu aşteptă răspunsul. Landesman n-avea nevoie de răspuns, simţea nevoia să vorbească, să-şi audă propriul glas şi, sub această grabă şi veselie aparente, sub această comunicabilitate Curta ghici o spaimă greu disimulată, ţinută în frîu doar de cleştele unei uriaşe voinţe.

– Adică, de ce crezi – continuă Landesman – că omul nu trebuie să sufere? Adică, de ce să-şi pună capăt zilelor: Nici dumneata, nici eu şi, cu atît mai puţin, Costache n-ar trebui să facem acest gest. Vezi matale, tovarăşe scriitor... Da', ce voiam să zic?... Costache a stat mai bine de jumătate din viaţă, pînă la Eliberare, în închisori, a fost maltratat, a trecut de zeci de ori pe lîngă moarte, am dreptate, Lică? Spune tu dacă n-am dreptate. Omul nu moare din două motive: una, că nu-i e frică de moarte, aşa cum sîntem noi, căcăcioşi. Nu vorbesc de mata, de mine şi Lică vorbesc, noi sîntem căcăcioşi, nu-i aşa, Lică? Ori ţi-e ruşine să recunoşti, fire-ai al dracului, pe drum de la Crăcănel încoace ce-mi spuneai?... Aşa... Şi, pe urmă, acum cînd toată lupta lui, a noastră, a învins, cînd sînt atîtea de făcut şi încă atîtea de trăit, nu-i nedrept să mori?... Uite, de aia nu moare Costache, mai bine ar muri maimuţa lui. Numai că Rita nu-i maimuţă, e altceva, e o parte din suferinţa lui Costache, parte din trupul lui, pe toţi îi goneşte din cameră, dar de ce nu goneşte sora şi medicul, dom'le?! Uite, asta nu înţeleg. Tu înţelegi, Lică, ori tu nu-l înţelegi decît pe Marx?

Urmă o sporovăială pe şoptite; Cozmin – se vedea după faţa congestionată – era supărat de desele referiri ale

colegului său, referiri care nu-l puneau în lumina cea mai favorabilă. Cozmin trînti cartea pe noptieră, se întoarse pe-o parte şi continuă şi din această poziţie să se certe încă multă vreme, în timp ce Landesman asculta, rîdea şi se scobea în nas.

– Păi, dacă spun toate prostiile pe care le-ai zis – şi-o să pună tovarăşul cîndva toate prostiile astea pe hîrtie –, toată activitatea ta de pînă acum are să fie compromisă. Îţi mai dau răgaz pînă mîine să-mi plăteşti paguba tăcînd din gură, dacă nu... Al dracului, auzi, dom'le, că-l compromit, că n-am simţ politic şi că sînt... Interesant Plehanov, nu? Noapte bună – mai spuse Landesman şi, înainte de a se întoarce şi el pe o parte, cu spatele la Cozmin, aşeză pătura pe Ghinolea şi aruncă una dintre pernele de sub cap la picioarele acestuia.

3

Lumina o stinse Buzangiu după ce Isaac începu să sforăie. Îşi trecu privirile peste paturi, zăbovind asupra fiecărui bolnav în parte. Nu-i plăcu felul cum e acoperit Olariu. Coborî şi-l înveli pînă sub bărbie, luă ochelarii de pe nasul lui Cozmin, apoi, cu un soi de religiozitate, închise cartea cu coperţi grele şi, înainte de a o aşeza pe noptieră, silabisi titlul, se scărpină la ureche şi, dînd din cap, o puse la locul ei. Ieşi pe balcon şi se întoarse cu o scuipătoare, turnă în ea apă din carafa de pe masă şi – cu grijă, să nu facă zgomot – o aşeză lîngă patul lui Ghinolea. Acesta, de parcă ar fi simţit prin somn ca instrumentul adus de Buzangiu se află acolo, tuşi scurt. Aproape se simţi materia vîscoasă alunecînd din bronhii pe gîtul subţire, se opri cîteva fracţiuni de secundă în dreptul omuşorului, apoi Ghinolea aruncă din el, cu o precizie matematică, sputa verzuie în gamela albă. Tot acest proces de uşurare a plămînilor se desfăşură cu ochii

închişi, tot prin somn, reflexul se statornicise în el poate de ani şi ani, nu era nevoie să fie treaz. Buzangiu udă floarea răsărită cu cîtva timp în urmă, rupse o frunză uscată de la alta şi, pentru că nu văzu în jur coşul de gunoi, o vîrî în buzunarul pijamalei. Abia atunci observă că se încheiase strîmb. Îşi aranja pijamaua ca lumea, îi zîmbi lui Curta în semn de scuză, închise un ochi şi, mimînd că duce o armă la umăr, scoase un piuf copilăresc şi răsuci butonul comutatorului. În încăpere se întinse pe dată întunericul, nu un întuneric total; de undeva, de după munţi, apăruse o ciozvîrtă de lună, iar din curtea sanatoriului becul care lumina palma de lac şi fîntîna arteziană, acum oprită, arunca în încăpere pete galbene. După ce se obişnui puţin cu noua lumină, Petre, cu puţin efort, aproape că putu distinge faţa fiecăruia dintre bolnavi, inclusiv pe cea a lui Buzangiu care, în drumul capului spre pernă, adormise şi sforăia într-un fel ciudat. O întreagă gamă se amesteca în gîtlejul iubitorului de flori, sunetul cel mai greu de suportat fiind un piuit care se spărgea într-o mică explozie, ca un balon înţepat cu acul de un răuvoitor. Petre încercă să adoarmă. Deşi îşi adusese de acasă somniferele lui obişnuite, renunţă să se drogheze. Voia să întîmpine noaptea lucid, cum făcuse în seara precedentă, cu singura deosebire că în noaptea de sîmbătă spre duminică adormise fără eforturi prea mari, pe cînd acum somnul era departe de el. Se uită la ceasul fosforescent de pe noptieră; era trecut de unsprezece; la ora asta, Toria, nevastă-sa, era acasă, în subsolul căminului în care locuia, culcată în pat, ca el şi, mai mult ca sigur, se gîndea la soarta lor, la destinul băiatului care dormea în căruciorul cumpărat cu o zi înainte de a părăsi Moscova, singura lor avere.

N-avea să uite niciodată ziua cînd îl luase pe copil de la creşă; era vară, o zi caldă, creşa se afla în afara Moscovei, într-o suburbie înverzită; pe timpul verii acolo erau duşi

copiii de la Taganka, un cartier unde fusese de atîtea ori să-şi vadă prin fereastră odrasla. În ziua aceea se simţise rău, mai rău ca oricînd, stare dublată şi de emoţia că îşi va ţine pentru prima dată copilul în braţe după aproape nouă luni, şi poate nu atît starea generală era cauza deselor ameţeli şi a transpiraţiei reci de pe frunte, cît răspunderea că trebuia să poarte copilul în braţe pînă la staţia electrică, şi, de acolo, alte cîteva zeci de kilometri, cu un alt tren electric, spre căminul unde locuiau. Într-o plasă luase cîteva sticle cu lapte, atunci scoase din frigider, iar în partea dreaptă o îngrijitoare îi îndesase copilul, prezicîndu-i că va fi frumos şi deştept. Curta nu ştiu ce să facă cu picioarele. Erau parcă zidite în pămînt. Ar fi vrut să-i ofere îngrijitoarei un mic cadou, dar nu avea ce, bolmoji ceva a scuză, motiv pentru care transpiră abundent şi, cu o grijă imensă ca să nu scape preţiosul bagaj, se îndreptă spre gară. Pînă la gară era mai bine de un kilometru; pentru ruşi, distanţele nu contează; în concepţia lor, un kilometru este raportat la imensa lor ţară, li se pare o nimica toată; în schimb, pentru Curta, acea distanţă i se păru uriaşă, cu atît mai mult cu cît drumul era pustiu, nu se vedea ţipenie de om; dacă i s-ar fi întîmplat ceva, n-ar fi fost nimeni să-i sară în ajutor, şi tocmai acest gînd, izvorît de undeva, din adînc, îl făcu să se piardă pentru o vreme. Îşi reveni cu greu. Copilul îşi scoase o mînă din scutece şi-i umbla cu degetul arătător cînd la gură, cînd la ureche. Drumul era pustiu, de o parte şi de alta nu se vedeau decît mesteceni groşi şi tufe de liliac sălbatic. Simţi cum îl îneacă plînsul. Gîtlejul i se umplu de ceva cald şi sărat, ca o transpiraţie lăuntrică. Atunci copilul văzu ceva, se puse pe rîs, un rîs gîngav, ştirb; buzele i se modulau după o voce interioară pe care nu şi-o putea încă articula, dar, hotărît, copilul stătea de vorbă cu el rîzînd întruna şi, abia cînd Aron îşi luă mîna cu unghiile ascuţite de la gura lui, Petre observă că degetele copilului erau roşii. Dar acel rîs

copilăresc îi decapită spaima cu toporul parcă. "Lasă, Aroane, că tata nu moare, le arată lor tata", îşi zise Petre şi, din clipa aceea, copilul tăcu de parcă i-ar fi auzit gîndurile. Curta, izbit de slăbiciunea de moment, se opri la marginea unui pîrîiaş strecurat pe sub iarba şanţului, aşează copilul cu capul pe o ridicătură de pămînt, se spălă în apa rece, se clăti de cîteva ori în gura sărată, îşi luă iar odrasla în braţe şi ajunse la gară fără să simtă nici oboseală, nici tortura grea a răspunderii.

Se învîrti în pat, apoi, parcă vitaminizat de aducerea-aminte, îşi săltă perna sub cap şi respiră pe nări aerul răcoros ce pătrundea prin uşa deschisă. La ce s-o fi gîndind Toria acum? Mai mult ca sigur că-l căinează pe el şi, în acelaşi timp, îl apostrofează pentru lipsa lui de tact, înţelegînd prin tact incapacitatea de a fi supus şi ascultător, motiv pentru care fusese la un pas de a fi dat afară de la ziar.

După terminarea studiilor, i se oferise un post de redactor şef adjunct la unul din ziarele centrale, dar Curta refuzase; socotise că are îndatoriri faţă de oraşul din care plecase, unde îşi făcuse ucenicia de ziarist. De cîte ori primise din ţară ziarul, simţise în nări reavănul pămîntului natal. Cîte nopţi nu dormise pe birourile desperecheate din redacţie, de cîte ori nu-l înlocuise pe zeţar sau pe linotipist, de cîte ori, înainte de răsăritul soarelui, nu ieşise în faţa marilor uzine, să ducă cuvîntul în a cărui forţă şi adevăr crezuse mai mult decît în orice pe lume! Se întorsese ca simplu ziarist în oraşul de jos, dar din prima zi îşi dădu seama că anii n-au stat în loc. O ziaristă scrisese un articol la adresa unui vînător venit de la centru care împuşcase într-o singură zi undeva, în Munţii Ciucului, trei cerbi lopătari. Întîmplarea se răspîndise ca fulgerul, Anca Neuca aflase şi ea, verificase pe teren, cele povestite se dovediseră adevărate, reportajul apăruse în timp ce şeful era plecat la o serbare cîmpenească. Dăduse avizul

de tipărire a materialului fără să-l citească. Scandalul pornit nu mai putea fi oprit, şi ţap ispăşitor fu găsită ziarista. Petre, picat parcă din lună, îi luase apărarea fetei. Nou în redacţie, nu ştia cum evoluaseră lucrurile, şi sentimentul că, în afara lui, toţi votaseră pentru excluderea ei din partid îl lăsase năuc.

Se cuibări sub pătura groasă, aerul răcoros al nopţii se făcea simţit tot mai puternic. Îşi dădu seama că pentru fierbinţeala aceea bruscă şi pentru frisoanele care-i umblau pe sub piele ca nişte lipitori de vină era altitudinea, cu care nu se acomodase, o altitudine care putea foarte bine să-i pricinuiască încă multe necazuri.

Se ridică din pat. Cerul înstelat şi conturul munţilor luminaţi pieziş de secera lunii îl ademeneau; se duse pe balcon şi se aşeză pe unul din şezlongurile libere. Era şezlongul lui Cozmin. Deduse acest lucru după scrumiera mare din ceramică, plină de mucuri, şi cele cîteva tomuri, unul dintre ele rămas deschis, aşa cum îl lăsase cu o seară înainte.

Pe poteca cu pietriş, care ducea de la intrarea principală spre poartă, Curta auzi paşii unui om. Se uită peste balustradă. Văzu umbra cuiva tăind drumul şi luînd-o pe pajiştea verde. O vreme omul rămase locului, privind spre poarta unde paznicul probabil dormea, apoi, cu paşi de pisică, alergă spre cei cîţiva brazi care marcau gardul din partea opusă porţii.

Îşi mută ochii în altă parte, puţinul interes stîrnit de omul ce sărise gardul pierise, cînd constată că nu era vorba de un răufăcător. Peisajul acela de noapte, cu foşnetul cîntător al brazilor şi al foioaselor care, de la o anumită altitudine, dispăreau, parcă înghiţite de masa triunghiulară a brazilor, îl izola şi mai mult, sentimentul singurătăţii în acea clipă părîndu-i-se deplin, şi un fior – nu ştia nici el dacă din cauza frigului sau din altă pricină – i se căţără cu picioare de bondar pe

şira spinării. Nu ştia ce se va întîmpla cu el. Era pentru a treia oară în sanatoriu în decurs de numai trei ani, recidivist, aşa îi spusese medicul de la dispensarul din oraş, dînd sceptic din cap. Pe unde fusese, în afară de calciu şi vitamine nu primise ca prescripţie medicală altceva; în fond, nici nu aveau ce să-i prescrie. Vindecarea era în el, ca şi boala; totul depindea de el; asta, în cazul cînd echilibrul dintre forţele bolii şi cele vitale ale organismului nu înclinau în favoarea primelor. Auzise despre unele descoperiri medicale în alte ţări; totdeauna apăreau zvonuri printre cei atinşi de aceeaşi maladie ca el. Oamenii sperau într-o minune şi exagerau în împlinirea ei. Cine ştie, îşi spuse Curta, dar, într-un ungher secret al sufletului, spera şi el în credinţa altora.

– Nu, nu e hoţ, auzi Petre Curta o voce de lîngă el şi cînd se întoarse îl văzu rezemînd balustrada pe Baciu, colegul lui de cameră, lunganul ale cărui picioare nu încăpeau în pat şi care îşi ţinea şi acum genunchii îndoiţi, rezemaţi de balustradă, în timp ce cu două degete îşi maltrata un neg aflat deasupra buzei superioare, în dreapta. E tovarăşul Visalon, caută floarea vieţii.

Baciu rîse, un rîs neterminat, de copil care nu ştie încă bine dacă e indicat sau nu să-şi ducă rîsul pînă la capăt. E de vreo cinci ani aici, e tatăl unui tovarăş de-al nostru, pentru asta lumea îl lasă în pace. Zice că fiecare om s-a născut într-o anumită zodie, că în zodia aceea pe pămînt înfloreşte o floare şi că este de ajuns ca în momentele grele să-ţi cauţi floarea şi să înghiţi din ea cîteva petale, ca să te vindeci. El s-a născut la unsprezece şi jumătate noaptea, pentru asta iese la ora asta şi se furişează, crezînd că ascunde o taină, dar taina lui o ştie toată lumea. Eu nu cred în aşa ceva – mai spuse Baciu – şi, sub razele lunii, pe chipul lui se puteau citi efortul şi durerea pricinuite de piciorul pe care voia să-l salte pe una din treptele grilajului.

Baciu îşi scoase un pachet de ţigări; efortul pe care-l făcu îndoindu-se, cu mîna spre buzunarul halatului, se întipări în colţul gurii, o grimasă de durere a cărei sursă Petre la început n-o putu descoperi. Abia cînd Baciu aprinse chibritul şi îi văzu degetele răsfirate, incapabile să se apropie unul de altul, înţepenite, îşi dădu seama că mîna omului de lîngă el era pe jumătate anchilozată.

– Nu fumaţi?

– Mulţumesc, m-am hotărît să nu fumez mai mult de zece ţigări pe zi, mi-am consumat tainul; dealtfel, în mod normal, ziua pentru mine s-a sfîrşit de mult, învîng o insomnie şi prefer s-o calc în picioare calm, conştient, se pierdu Petre în explicaţii, jenat de preţiozitatea cuvintelor care îi ieşiseră involuntar pe gură.

– Înseamnă că n-o să faceţi prea mulţi purici pe la noi, nu-i aşa, fiecare om care vine aici crede la fel, deşi, după părerea mea, un sanatoriu la această altitudine este o prostie. Nu i se poate oferi omului un alt medicament decît aerul, uitîndu-se că acest aer, de exemplu mie îmi face foarte rău, poate chiar din pricina lui să fi ajuns în halul în care am ajuns. Pînă acum un an; am stat într-o cameră cu două paturi; acum am ajuns aici, unde dumneavoastră credeţi că veţi sta foarte puţin. Cine ajunge aici nu mai are decît şansa de a ieşi prin uşa din spate. Stau aici de... Dumnezeu ştie de cînd...

Brusc, Baciu tăcu, buzele – şi aşa subţiri – se strînseră una în alta, încît negul îi intră aproape în tăietura subţire, o tăietură de brici, fină, care ţinea loc de gură.

– Am să protestez, n-aveau nici un drept să mă aducă aici; de două săptămîni, zilnic îmi dau seama cum situaţia mi se înrăutăţeşte. Solariul muribunzilor, dacă vă interesează, aşa se numeşte locul unde ne aflăm şi din care dumneata speri să ieşi sănătos.

– Cine îl numeşte aşa? se interesă Curta pălind la cele

auzite. Medicii?

– Medicii? Cum or să spună medicii aşa ceva? Medicii aici n-au nici o putere.

Curta se întunecă. Nu ştia cît se poate baza pe spusele omului de lîngă el, mai mult ca sigur că Baciu ajunsese în faza lamentărilor, a acelei spaime lăuntrice care dezorganizează orice urmă de echilibru, care face din bolnav cel mai aprig duşman al său. "Solariul muribunzilor", ... repetă în gînd, tresărind nervos, deşi iniţial ar fi vrut să rîdă de această exagerare, rod al imaginaţiei descompuse de suferinţă a pacientului de lîngă el.

– Copilării... Să ştii că oriunde se poate muri... Nu este neapărat nevoie de un loc anume...

Dar Baciu nu-i răspunse. Rezemat cu capul de balustrada balconului scîncea reţinut, numai ceafa îi tremura, părul ţepos ce-o acoperea zvîcnea prompt la zvîcnirile capului ţintuit de bara de metal.

– Fii serios, tovarăşe Baciu, vezi că te arde ţigara la deget; dacă n-ai nimic împotrivă, dă-mi şi mie să-mi aprind una; uite că luna a intrat în culcuşul ei, semn că ne aflăm într-o altă zi, şi în această nouă zi mai am dreptul să fumez încă zece.

4

Prima zi reală de sanatoriu veni după două ore de somn; atîta putu dormi Curta. Insinuările lui Baciu – altfel nu le putea numi – îl măcinaseră mai mult decît şi-ar fi închipuit. Încercase să le alunge prin amintiri vesele, optimiste, din propria lui viaţă, aşa proceda de fiecare dată cînd îşi simţea mintea prinsă în mrejele unei idei fixe, dar toate încercările de a-şi scoate din cap vorbele auzite cu cîteva ore înainte rămăseseră fără rezultat. Cuvîntul "muribund" căpă-

tase în creierul lui o anumită rezonanță și, oricît se străduia să elimine cuvîntul în cauză – și la un moment dat reușise –, ecourile lui se loveau de pereții craniului într-un circuit închis și-i provocau dureri vii, de parcă în carapacea capului s-ar fi aflat o vietate disperată a cărei goană în sus și-n jos îi maltrata simțurile. "O prostie", își spuse Curta simplu, și această simplitate a argumentului la care nu se gîndise nici o clipă îi tăie contactul cu lumea de pînă atunci și adormi dus, cu o mînă pe frunte, și dimineața așa îl găsi infirmiera. Îl chemase la cabinetul sorei șefe, și el, de parcă ar fi fost la armată, sări din pat și se îmbrăcă grăbit.

Nu era nici ora șapte cînd ieși pe ușa solariului, îmbrăcat într-o cămașă cadrilată, de molton, anume pregătită de Toria pentru zilele reci și, din mers, își trecu degetele unei mîini prin părul des, ușor albit la tîmple în ciuda numărului mic de ani pe care-i avea, cărunțeală ereditară – și taică-său, la treizeci și cinci de ani, fusese alb.

Nu știa unde se află cabinetul la care trebuia să ajungă. În fața lui se deschidea scara principală, din marmură, cu balustrada unduitoare din bare albe terminate printr-un manșon, și el alb și lucios, ca mîna sprijinită de el să aibă siguranță la coborîre și urcare. Cu două zile în urmă intrase în sanatoriu prin altă parte; nu-și amintea să fi urcat pe acele trepte de o curățenie exemplară largi, și primitoare. Scara pe care urcase el era probabil o intrare de uz comun, meschină în comparație cu aceasta în fața căreia se afla. Numai în clipa cînd văzu o femeie urcînd, absorbită de bucata de vată cu care își acoperea vena de la încheietura unei mîini, Petre prinse curaj și coborî. Dădu bună ziua femeii, al cărei chip nu-l vedea deoarece sta aplecată spre înțepătură. Femeia nu-i răspunse la salut, nici nu se întoarse spre el. Ajunse într-un hol podit cu dale mari de marmură albă și neagră într-un sistem geometric plăcut ochiului. Vru să intre pe o ușă, dar înțe-

lese că greşise drumul, căci prin deschizătură văzu sala de mese aranjată pentru micul dejun. Intră într-o uşoară panică, fiindcă pierde timpul inutil în vreme ce sora şefă probabil îl aştepta, şi pentru că se învîrtea pe loc, neştiind dacă trebuie să coboare sau să parcurgă coridorul cu cele două intrări care se vedeau în stînga şi-n dreapta, îşi duse o mînă la fruntea înfierbîntată de emoţie.

– Tovarăşul este noul pacient? întrebă o femeie în halat alb. Văzîndu-l cu gura deschisă, nu mai aşteptă răspunsul şi-i făcu semn s-o urmeze.

Coborîră scara principală pînă ce dădură de palierul unui alt etaj sau demisol, nu putea nici el să-şi dea seama. Două uşi se deschideau iar lateral. Sora se întoarse spre el şi-i zîmbi, deschizînd-o pe cea din dreapta; uşile erau batante şi, ca nu cumva să-l lovească, sora îl aşteptă pînă ce trecu prin deschizătura lăsată de ea, apoi o luă iar înainte spre capătul coridorului. Erau la demisol, nu se vedeau uşi pe partea stîngă a peretelui, numai pe dreapta, şi, în goană, văzu cîteva inscripţii dar nu reţinu decît două: sala de radiologie şi laboratorul.

Cabinetul sorei Nana se afla tocmai la capătul culoarului, un adevărat dispensar medical, cu cîteva dulăpioare şi tăvi pentru seringi, cu două incubatoare nichelate, pentru sterilizare. Cînd Petre văzu pe o tavă mare, gata pentru a fi învelite în tifon, aproape o duzină de bisturie, de cleşti şi foarfeci, înţelese că în sanatoriu se făceau şi operaţii. Sora îi surprinse privirile mirate ţintuind instrumentarul, zîmbi şi, fără ostentaţie, ca şi cum acoperirea acelor unelte strălucitoare intra tocmai în programul clipei aceleia, aruncă peste ele o bucată de tifon.

– Poftiţi în camera alăturată, spuse ea.

Cu un pas ferm, ieşi prima şi descuie uşa unei magazii. Prin ea, Curta văzu rînduite pe rafturi pături de diferite

culori, cearşafuri, pijamale, iar într-un colţ – o duzină de saltele, cea de deasupra, dezgolită în întregime privirilor, pătată la mijloc cu roşu. Sora Nana scoase din sertarul unei mese un registru, scrise ceva în el, apoi i-l dădu lui Curta să semneze în dreptul înscrisului, şi el semnă în picioare, cu mîna tremurîndă, supărat că nu-şi poate înfrîna acel tremur nervos.

– Aveţi temperatură? îl chestionă ea pe un ton calm.

Un zîmbet îi dezgoli dantura neregulată; dinţii din faţă – laţi şi îngălbeniţi, în partea de jos striaţi şi încălecaţi, iar un canin, rebel, obliga buza superioară să se subţieze cînd zîmbea; dar toate aceste neajunsuri, departe de a da figurii ei un aspect urît, dimpotrivă, zîmbetul ei, poate prea autoritar, anula parcă neregularităţile danturii şi dădea întregului chip un aer cald, matern. Halatul – de un alb imaculat, cu mînecile purtînd încă dunga ascuţită a fierului de călcat, încheiat pînă sub gît, şorţul – de aceeaşi culoare, cu un singur buzunar larg în partea din faţă, sandalele – albe şi ele, decupate la spate, lăsînd să se vadă şosetele de bumbac, tot albe, cordonul şorţului – strîns pe talia îngustă, leucoplastul minuscul care acoperea o parte a unghiei unui deget arătător, aşezat probabil peste o rană lipsită de importanţă, statura – înaltă şi suplă, toate acestea făceau din sora Nana un personaj ce nu se putea să nu fie băgat în seamă. Curta se enervă şi mai mult că înregistrase toate acele amănunte, lipsit de discreţie. Sora crezu că ceva din vestimentaţia ei nu este în regulă, simţi nevoia să se cerceteze în fugă, şi cînd se convinse că noul pacient o privise atît de atent din alte motive care ei îi scăpau, deveni mai sobră, aproape ostilă, şi, ca să arate această ostilitate, luă registrul şi-l trînti la loc. Gestul i se păru prea brutal şi-l atenuă cu un zîmbet, de data asta fără să i se mai vadă caninul.

– Două pături pentru balcon, un şezlong, o pijama,

două prosoape, un halat, are să vi le aducă infirmiera sus. Vreau să vă rog – adresez această rugăminte tuturor bolnavilor – să purtați pijamaua și halatul sanatoriului; de fapt, este o obligație, face parte din regulament.

Îi întinse o bucată de carton dreptunghiulară, pe care era lipit un regulament bătut la mașină, probabil ultima lui copie, căci literele erau aproape șterse, și Petre Curta nu înțelese nimic. Cu toate astea aprobă din cap, dînd de înțeles că se va supune îndreptarului, îl va respecta; în fond, venise să se vindece, nu pentru altceva; or, vindecarea, sau o bună parte din ea, depindeau de rigorile acelui petic de hîrtie, unde erau înscrise în amănunțime orele de cură și de masă, vizitele medicale, îndatoririle și drepturile pacienților.

– De fapt, citindu-vă fișa, am aflat că ați mai stat prin sanatorii; deci sînteți la curent cu unele paragrafe ale regulamentului, asupra cărora am observat că n-ați zăbovit. Soția dumneavoastră vă poate vizita oricînd dorește, la două săptămîni poate rămîne și peste noapte; în acest scop, în clădirea din vale există cîteva camere de oaspeți. Dar, spre binele pacienților, este de dorit ca aceste vizite de lungă durată să fie cît mai rare. Sper că ați venit aici ca să vă vindecați. Unii vin pentru altceva... – și zîmbetul ei desveli iar caninul rebel, care dădea acelei fețe, la prima vedere uscată și austeră, un farmec ce nu se lăsa dezlegat imediat. Mai doriți ceva?... Pe mine mă cheamă tovarășa Nana, puteți să-mi spuneți simplu: Nana, așa îmi spun toți pacienții, se simți ea datoare să precizeze, apoi răsuci cheia de două ori.

– Tovarășă Nana – începu Curta, și roși, cuvîntul "tovarășă" părîndu-i-se într-adevăr inutil, lucru de care își dădu seamă abia după ce împerechease termenul cu numele ei –, solariul în care am fost repartizat poartă o anumită denumire; am auzit lucruri nu prea încurajatoare despre el, în sfîrșit, aș vrea să știu dacă voi locui multă vreme acolo,

prezența aceea numeroasă, deși agreabilă...

– Veți sta acolo atîta vreme cît va socoti că e nevoie directorul sanatoriului, tovarășul Titorian; de fapt, o să-l vedeți astăzi, la vizită. Dacă ați mai fost în țară la alte sanatorii, atunci v-ați putut convinge că problema paturilor nu e vorbă goală. Mii de bolnavi nu pot fi internați, fac tratament ambulatoriu... Sanatoriul acesta special, care are un regim aparte, nu este nici el chiar atît de puțin asaltat cum vă închipuiți... În mod normal, pe măsură ce se eliberează camerele, bolnavii, în ordinea stabilită de direcțiune, trec la individual, dar asta...

– Nu, soră, să nu vă închipuiți că nutresc vreo pretenție aparte, întrebarea mea a fost mai mult expresia nevoii de a mă informa și pentru a clarifica cele auzite, dar astea mi se par acum de-a dreptul ridicole... În sfîrșit, în privința mea, să nu vă faceți griji, n-am de gînd să stau prea mult; bineînțeles, contez pe însănătoșirea mea rapidă; dealtfel, pot să vă spun că mă simt excelent...

Ajuns din nou în micul coridor unde se sfîrșeau treptele scării principale, îl traversă atras de luminozitatea unui perete de sticlă de pe culoarul opus, și cînd se opri în dreptul lui, privirile îi fură izbite de o sală mare, îmbrăcată în faianță vernil. Din tavan atîrna un focar imens, căptușit în partea exterioară cu un sistem de oglinzi prin ale căror orificii se ghiceau becurile mari, de un alb mat, oglinzile fiind acoperite, la rîndul lor, de o sticlă protectoare, menită prin felul cum era dispusă, să împrăștie lumina egal pe masa de operație aflată dedesubt, acoperită cu un cearșaf. Din sală se vedea un alt perete de sticlă, cu mici porțiuni detașabile, și dincolo de el se zăreau incubatoarele mari de sterilizare, dulapuri așezate la rînd, care adăposteau instrumentele, două chiuvete de faianță și un cuier din care atîrnau cîteva halate. Avu un ușor fior la vederea acelei săli cu destinație cunos-

cută, şi spaima involuntară nu era datorată atît priveliştii din faţă, cît unei temeri de dincolo de el, concretă însă, izvorîtă dintr-un calcul al probabilităţilor pe care şi-l refuza. Nu, el nu va ajunge acolo. Starea sănătăţii lui era departe de a avea nevoie de o intervenţie radicală.

– Tovarăşe, sînteţi aşteptat la laborator. Probabil n-aţi citit anunţul de pe uşă, spuse sora, mi se pare că se vede destul de bine.

Curta bolmoji o scuză oarecare; din pricina luminii care răzbătea în coridor, nu văzuse anunţul prins într-un chenar de aramă, prin care pacienţii erau solicitaţi sa nu treacă acel prag al cunoaşterii.

– Te rog să mă scuzi, soră, n-am văzut, spuse el roşind.

Era a doua oară în acea dimineaţă cînd sărea peste cal fără voia lui şi, spăşit, urmă femeia la o oarecare distanţă. Era aceeaşi soră care îl întîmpinase pe coridorul de la etajul superior, nu prea înaltă, cu un păr roşu ca focul, cu un fund obraznic – constată el, doritor să se revanşeze măcar în acest fel pentru dojana ei. Sora se întoarse din mers, îl fixă fără jenă, şi abia atunci îi văzu ochii verzi şi sumedenia de pistrui adunaţi alandala pe pometii obrajilor, pierzîndu-se în puncte mărunte în jos, spre buze, din care nu reţinu decît herpesul pomădat cu o alifie, din cauza aceasta şi mai evident. Mai tîrziu avea să afle că sora se numeşte Aneofiţa Anghel.

– Ruxi, ţi-am adus pacientul, se binocla în sala de operaţii, spuse Aneofiţa.

Tonul i se păru golănesc. Că sora folosise acel cuvînt faţă de un om pe care îl văzuse pentru prima dată nu-l deranjă atît, cît faptul că fusese rostit de o femeie care, hotărît, ori era proastă, ori voia să-şi dea aere în faţa lui. N-o învrednici pe soră nici măcar cu o privire cînd pătrunse în sala laboratorului, însă Aneofiţa, departe de a fi deranjată de lipsa lui de politeţe, îşi înfipse iar ochii în el, privirile îi intrară în piele

ca nişte ace, îl enervară, şi se mustră că nu-i vine în minte ceva nu lipsit de delicateţe, dar usturător, să pună femeiuşca asta obraznică la punct. Dar poate şi în aceste prime întîlniri cu sora Anghel exagerase, se enervase încă din cabinetul sorei Nana şi peste această stare venise şi insinuarea plină de ironie a roşcatei, că nu citise avizul, motiv pentru care fata îi displăcuse mai mult decît i-ar fi îngăduit cele cîteva minute de cînd o cunoştea.

Laboranta Ruxi – cum o numise Aneofiţa – îl aştepta pregătită cu seringa în mînă şi din ochi îi dădu de înţeles că trebuie să-şi ridice mîneca de la cămaşă.

5

Se întoarse în solariu pe aceeaşi scară principală, cu vata înmuiată în spirt ţinută strîns la încheietura cotului; cele două împunsături mai sîngerau încă, iar în locul unde acul spărsese vena şi intrase apoi în ţesutul musculos, o pată cît o monedă de douăzeci şi cinci de bani se bombase sub piele, roşie, cu un punct central negru, spre margini de un roşu-deschis. Locul îl ustura, poate nu atît cît lobul urechii, unde parcă avea un grăunte încins.

Deschise uşa solariului cu grijă, să nu facă zgomot, dar temerea lui se dovedi inutilă, deoarece, cu excepţia lui Ghinolea, toţi colegii lui de cameră erau sculaţi şi îmbrăcaţi şi sporovăiau pe balcon. În patul din dreapta lui Ghinolea văzu un tînăr cum îşi despacheta lucrurile dintr-o valiză ponosită de carton.

Tînărul îl privi pe Curta întîi încruntat, apoi, văzîndu-l că se apropie de patul pe care se odihnea un halat, înţelese că noul venit e de-al casei şi-i zîmbi larg, arătîndu-şi o dantură din care doi dinţi lipseau. Tînărul tocmai îşi băga sub pernă, învelit într-o cîrpă nu prea curată, un pistol cu butoi. Citind

mirarea dezaprobatoare pe chipul lui Curta, veni spre mijlocul camerei şi-i întinse mîna.

– Ştefan Pintică, activist – spuse el simplu, cu acelaşi zîmbet, acum mai larg, din pricina căruia nasul subţire, cu nările lătăreţe şi într-o continuă mişcare, se îndoise la vîrf, antrenînd după sine pielea pometilor, devenită străvezie. Nu vă fie teamă, nu vreau să omor pe nimeni, vin direct de pe teren, am fost învoit o săptămînă. Dacă ar şti doctorii pe unde am umblat, m-ar da afară.

Îşi retrase mîna, dar Curta îi mai simţi încă strînsoarea puternică pînă la înţepăturile nu prea dibace ale sorei Ruxi.

– Curta – îşi rosti numele Petre şi, din primul moment, figura lui Pintică, deschisă şi jovială în ciuda instrumentului de represiune ascuns sub pernă, îi plăcu, ochii activistului purtau în ei un fel de dezordine calmă. Pupilele mărite ocupau o bună parte din cornee şi, prin aceasta, dădeau senzaţia unei continue abateri de la regulile fireşti ale privirii.

– Ia te uită, tovarăşul nostru intelectual a venit din cripta sorei Ruxi. Nu-i aşa că pe mata, fiind scriitor, nu te-a înţepat decît de zece ori? Pe mine de douăsprezece, dar am citit în ochii ei un dispreţ cît sanatoriul la vederea pieliţei mele de curcan. A matale văd că-i mult mai fină.

– Pe mine m-a înţepat numai de două ori – şi Petre îi arătă împunsăturile ca pe un trofeu demn de admirat.

Aruncă tamponul de vată în vasul adus de Buzangiu la patul lui Ghinolea cu o seară înainte şi ieşi pe balcon.

Era o zi cu soare; din acest punct de vedere, solariul era avantajat faţă de celelalte camere prin fereastra mare şi, mai ales, prin alungirea balconului cu mult în afara clădirii, astfel că cei care stăteau rezemaţi de balustradă puteau privi nestînjeniţi în celelalte balcoane aşezate de-o parte şi de alta.

– Tovarăşe Pintică bag mîna-n foc că dumneata, în săptămîna asta, în loc să stai la căldurică, lîngă nevastă, ai

mai lămurit un sat, de importanţa colectivizării sau eu, ca evreu prost şi bătrîn cum sînt, exagerez.

Pintică ieşi pe balcon, aplecat de spate, îşi lăsă privirile în pămînt oarecum ruşinat că Landesman făcea public un lucru dedus, un secret considerat numai al lui. Zîmbi stînjenit.

– Eşti nemaipomenit, tovarăşe Isaac, şi eu care credeam... dar, vă rog: nu cumva să afle şeful – zise el arătînd cu mîna spre uşa de la intrare, mă fac de rîs. Am zis că mă duc la înmormîntarea unei rude. Se pare că trebuie să inventez altceva. Pe toţi morţii din familie i-am îngropat a doua oară. Am fost, cum să nu fiu? Dacă stau aici mai mult de o lună, simt, pe cuvînt, credeţi-mă – se disculpă Ştefan –, simt că îmi ies din minţi. De fapt, nu cred ca şeful – şi Pintică arătă iar spre uşă – să nu ştie că-l mint. Ştie dar mă lasă în pace, îşi dă seama că-s pe cale să-mi iau cîmpii. Pe ăştia de aici îi mint, pe ăia de la Suceava îi mint, lor le zic că sînt aproape de vindecare, şi doctorii mă trimit să mă acomodez, îmi mint şi nevasta, spunîndu-i că tovarăşii fără mine nu pot rezolva problemele şi...

– Şi aşa din minciună în minciună... spuse Landesman, şi abia după o clipă îşi dădu seama că gluma lui putea căpăta şi alte interpretări şi, căscîndu-şi ochii, duse două degete descărnate la buze şi privi în jur. Sărut mîna, tovarăşă Craiu, sărut mîna, sper că o duceţi bine şi n-aţi auzit nimic de colectivizare – şopti Landesman ultimele cuvinte, ca s-o verifice pe femeie.

– Bine, bine, mulţumesc, se auzi o voce stinsă de undeva, de la un etaj mai jos, şi Landesman, fericit, se întoarse spre Pintică.

– Nu m-a auzit, dom'le, numai dumneata eşti de vină că-mi ies din gură asemenea cuvinte, dar dacă mata minţi, eu de ce n-aş avea dreptul să scot pe gură cîte-o minciună involuntară?

– Socoteşti, tovarăşe Isaac că omul, fără minciună nu poate trăi, dar să ştiţi că nici fără adevăr. Că fără mine de data asta nu se descurcau. Să nu credeţi că de florile mărului au trimis telegrama aia. Că telegrama era un adevăr, aţi văzut-o şi dumneavoastră, v-am arătat-o. Numai în parte l-am mințit pe Titorian, da' de asta mi-am dat seama numa' cînd am ajuns la regiune. Satul meu e un sat de oameni dîrji, ei se laudă ca se trag din răzeşi, Dumnezeu ştie de unde se trag, adevărul e că trag mîţa de coadă de atîta sărăcie, sărăcie lucie, ce mai, doar aceeaşi pîine am mîncat-o şi eu ca şi ei şi ştiu. Sat de dealuri şi munţi. Înainte, la noi erau oi, nu era răzăştean să n-aibă măcar atîtea cît să le numere pe degetele de la toţi ai casei. Ţin minte că, după ce s-a născut soră-mea, a' mai mică, într-o seară, în jurul mămăligii, tata ne-a numărat la toţi degetele. Un obicei al pămîntului – înainte numărau pe bucăţi de lemn, de la o vreme au trecut la degete, degetele nu se pierd aşa de uşor ca fuşteii de lemn – şi zicea tata, Dumnezeu să-l ierte, că acum iar ne mai trebuie zece oi. După război, oile s-au împuţinat în Răzăşeşti, că aşa se cheamă satul meu. O parte bună au luat nemţii, după aia au început cotele, şi oamenii, ca să nu dea prea mult, făceau oilor de petrecanie în munţi, iar unul, Onu lui Cocostîrcu, în văzul autorităţilor şi-a belit toate oile şi apoi le-a poftit să vină să le pupe în cur. Şi, uite-aşa, au rămas săraci, pămînturi de agricultură prea multe pe la noi nu sînt.

Pintică se aşează pe un scaun, nu suporta şezlongul, îşi aprinse o ţigară şi continuă. Se oprise din citit şi Cozmin, asculta, cu ochelarii daţi peste cocoaşa nasului, cu buzele lui groase întredeschise, ca să poată respira în voie. Pieptul scofîlcit se ridica uşor la fiecare inspiraţie, apoi se lăsa, şi cînd aerul era dat afară, pielița subțire a buzelor întredeschise se umfla şi din gura lui Cozmin ieşea un sunet sîsîit, ca şi cum cimpoiul plămînilor îşi arunca ultimele rezerve de aer.

Isaac ar fi vrut să intervină în discuție cu o glumă, dar, după cum arăta fața chinuită a lui Pintică, omul spunea cu necaz ce spunea, și Landesman își zise în sinea lui: "Hai, mă Isaac, ce dracu? N-ai nimic sfînt în tine."

– Și a început colectivizarea. La noi, țăranii nu se lăsau convinși, ca prin alte părți. Nu voiau să-și dea munții și dealurile, că altceva nu aveau de dat. Dar cotele de lînă, și carne, și cartofi, și ouă curgeau, ai noștri nu prea voiau să țină cont că oamenii nu aveau carne și ouă, ca să nu mai spun de cartofi, la noi n-am văzut în viața mea să crească vreunul. Și unui deștept de la regiune, că altfel nu-i pot spune, ce i-a trecut prin cap? Era omul grăbit, planul bătea la ușă, el era pe teren de patru luni și nu reușise să facă nimic cu răzășeștenii. Și atunci și-a zis el că aici numa' mîna dușmanului poate fi, dușmanul îi încurcă lui treburile. Și-a decretat pe unul dușman, și dușmanul ăsta nu era altul decît văru-meu dinspre mamă. Acum, eu în sat n-am prea făcut purici mulți, pe la vreo doisprezece ani m-am dus în Iași, la Nicolina, m-am calificat strungar și p-ormă n-am prea mai dat pe acasă. Nici nu mai aveam la cine, tata murise pe front, și mama, de inimă rea – cum se spune la noi –, n-a mai dus-o nici ea mult. Rămăsese soră-mea, măritată în satul vecin, iar la verii mei – și veri aveam mulți – n-am prea fost. Se țineau mîndri, și cînd treceau prin Iași nu-mi călcau pragul. Cum v-am zis, l-au făcut pe văru-meu dușman, au chemat miliția, l-au urcat frumos într-o căruță și hai cu el spre centru. Dar, pe drum, văru' ăsta al meu a cerut să-i dea voie să coboare, cel care era cu el în căruță zicea că, înainte de asta, Ilie i-ar fi spus că nu făcuse de două zile. Două zile l-au ținut în beciul primăriei. Nu i-au dat voie, sau Dumnezeu știe; omul care era pe capra căruței, tot neam de-al nostru, zice că nu i-au dat voie. Atunci, Ilie, luîndu-și sumanul pe umăr, a sărit din căruță și, cu pas domol, s-a îndreptat spre o căpiță de fîn aflată pe-acolo.

Milițianul l-a somat – de fapt, nu era milițian, era de la Interne – și omul l-a somat cum scrie regulamentul – și Ilie n-a vrut să audă de somările lui. S-a așezat buburez și și-a tras cioarecii de pe el, și atunci ăla a crezut că Ilie vrea să-și bată joc sau cine știe ce-o fi crezut. Oamenii spun multe, destul doar ca a tras și l-a nimerit pe Ilie drept în inimă. Și a căzut Ilie cu fundul pe ceea ce ieșise din el, ăsta-i adevărul adevărat. Mi-a spus căruțașul că atunci cînd l-au urcat din nou în căruță Ilie mirosea de-ți muta nasul, cioarecii erau murdari, Ilie n-avea izmene și pesemne că direct cu cioarecii în scîrnăvie a intrat. L-au dus așa, mort, la centru. La întoarcere, căruțașul a povestit, cu toate că i-au zis să tacă din gură. Ce să tacă omul, n-avea nici un interes să tacă. Noaptea, pas de mai găsește bărbat în sat! Numai bătrînii au rămas, și copiii, și bătrîni din ăia că de-abia își puteau purta picioarele. Ceilalți mai vigani au luat și ei calea ascunzișurilor. Arme erau pe la noi. Frontul a zăbovit în Răzășești mai bine de două săptămîni, și uite așa s-a zvonit că în munți e o bandă de legionari, vai de capul lor, banda era asta de v-am spus-o. Primul de la regiune, cercetînd dosarul, și-a amintit de mine că-s de acolo, pentru asta m-a chemat, și eu m-am dus și era să nu mă mai întorc... I-am spus primului ce-am auzit în sat, că înainte, de la Iași, după ce-am aflat, direct în sat m-am dus. Adică, i-am spus că dușmanul ăla de-a fost împușcat era văru-meu, al nouălea copil la ai săi, și că, dacă vrea pace pînă nu se face dreptate, oamenii din munți nu vor coborî. În fața mea l-au chemat pe ăla de a tras, și el o ținea pe-a lui, că Ilie a fugit și că înainte de a fugi a vrut să-l lovească și cu o coadă de topor aflată – Dumnezeu știe cum – în căruță. Martori nu erau. Mortul nu mai putea fi martor, iar căruțașul plecase și el în bejenie. Și atunci, m-am dus de unul singur în munți după martor, și numa' ce m-am trezit eu cu niște șuierături pe la urechi, iar în spatele meu,

dacă nu era o vale adîncă, să se ducă acolo grenada pe care au aruncat-o în mine, nu mai ajungeam eu aici la tain de o sută de lei pe zi. M-au prins şi mi-au tras un toc de bătaie soră cu moartea, adică eu, după ce nu mai trecusem prin sat vreo şapte ani, am venit să-i vînd pe-ai mei, aşa au zis. Noroc că unul m-a lovit cu opinca în piept, şi pe gură mi-a ţîşnit sîngele, dar sîngele nu mi-a ieşit din lovitură, lovitura aproape că nici n-am simţit-o, sîngele mi-a ieşit din plămînii sparţi, dar ei asta n-aveau de unde să ştie şi au crezut ca acolo îmi dau duhul. Le-am spus că n-am venit după ei, să coboare la vale, am venit după căruţaş, să fie martor, să se facă dreptate, să spună ce şi cum a fost, să se facă o reconstituire, şi aşa mai departe. Sfatul oamenilor s-a adunat într-o peşteră, au zăbovit cam o jumătate de ceas apoi au venit spre mine cu căruţaşul. "Mă, Ştefane, mi-a spus Calafat Opincă, după cîte mi-am dat seama, el se făcuse mai-mare peste oameni, fusese în război şi-n primul, şi-n al doilea, şi avea pe sumanul rupt numai decoraţii. Tu eşti din sat cu noi şi noi am hotărît să n-ai linişte în viaţă şi nici după ce nu vei mai fi, dacă vrei să ne bagi pe noi în obidă, că noi pentru văru-tău sîntem aici, şi dacă sîngele lui nu-ţi zice nimic ţie, care te tragi din acelaşi sînge cu el, atunci, blestemat să fii. Uite, du-te cu Suveică – aşa-l chema pe căruţaş – şi să spună omul ce ştie, şi dacă se face dreptate, atunci ne-om întoarce la ale noastre, că ne-am săturat şi noi aici; vine iarna, şi murim de foame." Am coborît cu Suveică, şi primul de la regiune a venit personal la reconstituire, şi militarul a fost găsit vinovat, trăsese de frică, el zicea că a crezut că după căpiţa aia erau duşmani şi nu voia să fie atacat, pentru aia a tras, şi că nici n-a tras să-l nimerească, a tras să-l sperie, dar tot de frică l-a nimerit. Şi atunci m-a rugat primul să urc la oameni şi să le spun să coboare, că n-are să li se întîmple nimic. Primul şi-a dat cuvîntul că aşa are să fie, şi eu m-am dus. Au coborît oamenii

în sat, şi n-au coborît bine, că din toate părţile i-au înconjurat, şi primul nu ştia nimic de treaba asta, se făcuse galben ca ceara, şi degeaba a ţipat şi s-a zbătut, nu l-a ascultat nimeni. Mi-au cerut mie să le spun cine erau ăia din sfat, adică ăia mai mari, şi eu n-am zis nimic. Nu am vrut; se uitau oamenii la mine şi eu la ei; şi în ochii lor eu eram un om de nimica. Au vrut să mă înhaţe şi pe mine, dar primul le-a zis că sînt bolnav, că el m-a chemat din sanatoriu. Le-am arătat biletul de învoire, şi aşa s-au potolit. Am vrut să-mi fac felul, mă omora ruşinea, dar primul a zis să nu fiu supărat, să viu aici, că nu se lasă el pînă nu-i scoate pe răzăşeşteni. Motivul pentru care i-au dus: adică, oamenii aveau arme, de ce nu le-au declarat, că numai duşmanii au arme. Seara, cînd am plecat din sat, pe lîngă crucea de la marginea morii aud un păcănit. Am înlemnit; am făcut armata, aşa că am înţeles pe dată că cineva a băgat un glonte pe ţeavă, şi glontele ăla era pentru mine. Am scos pistolul, îmi dăduseră un pistol cînd am urcat sus, dar de frică, nici n-am ştiut ce să fac cu el. Şi glontele n-a pornit, şi eu muream de frică din pricina lui că nu porneşte. Un glonte pornit mai poate să o ia pe de lături, unul care stă şi aşteaptă mai are încă sorţi să nimerească. Am auzit nişte icnituri, şi atunci m-am întors, şi în spatele crucii am dat peste nepotu-meu mai mic, copilul lui Ilie – să tot aibă opt ani – şi ţinea arma la umăr, şi arma îi tot cădea şi el n-avea putere să apese pe trăgaci. I-am luat arma, şi el a dat bir cu fugiţii, da' eu nu m-am luat după el, din contră, m-am dus cît am văzut cu ochii, şi iată-mă-s aici, la pîinea asta bună, că de-aici înainte are să-mi stea în gît.

Cozmin se ridică de pe şezlong, scuipă între două degete, udă cu ele capătul de ţigară şi, cînd se convinse că mucul s-a stins, băgă restul într-o tabacheră unde se mai vedeau cîteva jumătăţi stinse şi neîntrebuinţate. Povestea lui Pintică îl mişcase, dar într-un fel aparte, nu în sensul în care

îşi închipuise Curta.

– Şi acu, matale, tovarăşe Pintică, probabil ai vrea ca eu să te consolez şi să mă ridic împotriva celor care au procedat aşa. Eu sînt revoluţionar, n-am nimic din sentimentalismul găunos al celor care îşi închipuie că revoluţia este o colonie pentru fete mari. Noi nu construim, noi dărîmăm, noi nu propovăduim numai o nouă revoluţie, ci înlăturăm o veche minciună. Omul contemporan, jalnic Pontifex Maximus, azvîrle numai puntea, un altul, necunoscut, viitor, o va trece. Poate nepotu' ăla al matale, ăla care a vrut să tragă cu puşca şi n-a putut, el să treacă această punte şi s-o lumineze, aşa cum noi nu putem astăzi.

– Ce-ai spus acuma, măi Lică, e un citat sau ai stors din mintea ta? Că el, tovarăşe Curta, dacă nu dă douăzeci de citate pe zi, nu-i sănătos.

– Tu eşti un deştept, mă Isaac, aşa deştept nici n-am mai văzut de mult. Şi ce dacă dau citate, îţi stau ţie în gît prin adevărul lor? – spuse Cozmin şi se înroşi. Bine a făcut tovarăşul Morăscu că a înfiinţat aici o organizaţie de bază. Văd că, dezbrăcaţi de haine şi răspunderi, îmbrăcaţi în aceeaşi pijama a suferinţei, spiritul revoluţionar se duce dracului sau este înlocuit cu o înţelegere mic-burgheză a fenomenului social. Uite, mă uit la tovarăşul Curta cum suferă în urma celor auzite. În capul dînsului nu vede decît nişte ţărani oprimaţi, făcuţi să coboare din munţi de minciuna tovarăşului Pintică, nu nişte bandiţi înarmaţi, gata să lovească în noua orînduire. Herzen zice într-un loc că la un popor lipsit de libertate politică literatura este singura tribună de la înălţimea căreia el îşi poate auzi strigătul propriei sale indignări şi al propriei sale conştiinţe. Simt în dumneata indignarea, tovarăşe Curta.

Curta se încruntă, n-ar fi dorit să intre într-o dispută cu Cozmin, nu din teamă sau comoditate, găsea orice dispută

inutilă în acele condiții unde el cel puțin venise pentru altceva, dar privirea prea sigură a lui Cozmin, convingerea că la acest afront deschis el va tăcea, îi schimbă gîndul de a nu se amesteca.

– Herzen a spus cuvintele pe care le-a folosit pe vremea unui țar. Vreau însă să menționez că, în orice condiții și în orice situație, eu sînt de acord cu afirmația lui. Dar ce-a spus tovarășul Pintică se referă la adevăr și la minciună, la vorbă și la faptă, la ușurința cu care ne dăm cuvîntul și la ușurința cu care îl încălcăm...

Curta vru să continue, dar Isaac se așeză între el și Cozmin, își arătă zîmbetul lui larg, în care strălucitor era doar dintele de viplă și, minute în șir, se certară. La un moment dat, crezu că cei doi se vor încăiera, atît erau de aprinși, disputa dintre ei nu se încheie decît în clipa în care Cozmin căscă ochii mari, și o tuse istovitoare îl trînti pe șezlong.

– Narodnicist, mai spuse el fără să se adreseze cuiva anume, Curta însă înțelese că termenul îl viza pe el.

Vru să riposteze, dar Isaac, blînd și conciliant, își duse un deget la gură, îl prinse de braț, începu să danseze un tangou, fredonînd fals o melodie spre rîsul și veselia celorlalți.

– Hai, mă tovarăși, Lică, ce, v-ați tîmpit? Bag mîna-n foc că la fiecare a crescut temperatura cu patru linii, la tine, Cozmin, cu două grade, pe cuvînt!

Baciu își lăsă cu greu piciorul de pe balustradă, își legă strîns halatul cărămiziu, intră în solariu, apoi, de-acolo, ieși undeva grăbit, în timp ce Olariu, întors spre Curta, îl măsura pe acesta cu ochii lui verzi și nemișcați. Fața îi rămăsese într-un soi de admirație mută, străină de acele priviri ce parcă nu erau ale lui. Ieși din acest dublu joc al ochilor și al feței printr-un rîs aproape copilăresc pe care și-l sugrumă imediat ce-și aduse aminte de hemoptizia din seara trecută și, temător, își duse o mînă la piept, rămînînd într-o surdă așteptare.

Buzangiu apăru şi el pe balcon, venea cine ştie de unde, aşeză pe betonul pardoselii o hîrtie de ziar şi împrăştie dintr-o pungă zeci de mucuri de ţigări pe care apoi începu să le sorteze cu grijă. Îndeletnicirea era probabil mai veche, altfel n-ar fi ştiut să deosebească cu atîta uşurinţă chiştoacele, să le împartă după marcă şi după grosimea foiţei.

– Tovarăşa Craiu iar a fumat un pachet de americane! spuse el numărînd şi mirosind în acelaşi timp jumătăţile de Camel. Ce mai avere aruncă în fiecare zi, săraca, uite că nici nu le poate fuma pînă la jumătate; înseamnă că îi e mai rău ca alaltăieri; alaltăieri erau fumate trei sferturi.

Întins pe pat, cu mîinile sub cap, Pintică zîmbea de unul singur. Era o stare permanentă acest zîmbet cald, mereu acelaşi, indiferent de împrejurări şi de ce gînduri îi măcinau lăuntrul. Zîmbise şi în timpul disputei dintre Curta şi Cozmin, deşi îi părea rău că el provocase înfruntarea.

Curta se uită la ceas; pînă la ora micului dejun nu mai era mult şi el nici măcar nu era spălat. Spre deosebire de camerele individuale, solariul n-avea chiuvetă şi nici alte instalaţii sanitare, aşa că-şi luă prosopul pe un umăr şi ieşi; a doua uşă spre stînga închidea o baie spaţioasă, toată în alb, cu soneria de alarmă deasupra căzii, şi Curta trase puternic aer în piept, ca să-şi înfrîngă bătăile prea puternice ale inimii. Îi părea rău că se ambalase într-o discuţie pe care de la început o considerase inutilă. Totul îi ieşise în ziua aceea pe dos, începînd de la întîlnirea cu sora Nana. Nu-şi descreţi fruntea decît în clipa cînd îşi aduse aminte de Aron, băiatul lui; mai mult ca sigur că la ora aceea, înfipt cu dinţii de lapte în sfîrcul pietros al maică-sii, îşi lua tainul de dimineaţă, în timp ce Toria îi apăsa încet vîrful nasului, aşa cum făcea de obicei, ca băiatul să-şi ridice spre ea ochii întrebători, nemulţumit de acel gest, şi să se oprească din supt fără însă să-şi desprindă mîna de sînul burduşit de lapte.

De afară se auzi toaca bătută de portar. Tresări. Îşi zise că probabil aşa sînt chemaţi pacienţii la micul dejun.

6

Sala de mese se afla la dreapta porţii principale cum veneai de afară, şi avea două intrări: una din interior şi alta de pe terasă în timp de vară. Intrarea de afară, în întregime din sticlă, era deschisă, şi pacienţii care veneau de la plimbare intrau direct spre o chiuvetă strălucind de curăţenie, anume pusă acolo pentru ca cei care voiau să se spele pe mîini să nu mai urce un etaj sau două pînă la camerele lor.

Curta intrase primul, nu voia să aştepte pe nimeni. O nouă întîlnire cu Cozmin i-ar fi displăcut profund, prefera să fie repartizat la o altă masă, indiferent unde, numai cu el nu. Şi, fiindcă nu cunoştea regulile sanatoriului, îşi făcu loc pe culoarul dintre cele două şiruri principale de mese, acoperit cu o carpetă de culoarea portocalei. Se uită în stînga şi-n dreapta, aşteptînd de undeva un ajutor, nu voia să se aşeze fără să fie invitat, dar în sala de mese nu era nimeni din personalul de serviciu, aşa că vru să iasă.

– Poftiţi la masa asta, tovarăşe Curta, auzi el o voce, însă nu se întoarse imediat.

Se strădui să ghicească acel timbru; nu-i trebui prea mult, deoarece sora Nana îl luă delicat de braţ, mizînd pe mirarea tînărului în faţa acestui gest familiar şi, într-adevăr, Curta se răsuci brusc, speriat, dar înainte de a putea spune ceva, se văzu în faţa unei mese. Sora Nana trase scaunul, ca să-i fie la îndemînă, apoi dispăru cu pasul ei grăbit înainte ca Petre Curta să-i fi putut spune măcar un mulţumesc.

În sală începură să sosească pacienţii. Cei mai mulţi intrau de pe terasă; oameni tineri, ei formau grupul gălăgios care năvăli aproape compact, lovind scaunele şi colţurile

meselor în mişcarea lor grăbită; o fată cu părul lung, aproape pînă la mijloc, scoase chiar un "ah" prelungit şi îşi masă vizibil şoldul în timp ce se uita spre Curta, şi pentru că în acelaşi timp înainta, se mai lovi o dată, spre rîsul general al celor trei bărbaţi care între timp îşi ocupaseră locurile. Erau vreo douăzeci de mese, nu, nouăsprezece, cea de lîngă oficiu era masa de servici, n-avea pe ea buchețelul de flori de cîmp şi nici nu se vedeau şervețelele în pahare aşa cum erau aşezate, de exemplu, la masa lui. Un geam despărţitor din perete, vopsit în alb, probabil ca să nu se poată observa ce se petrece în încăperea alăturată, fu dat la o parte, şi Petre văzu bucătăria, cu etuvele din oțel inoxidabil în care fierbea supa sau ciorba, o plită uriaşă, cu un dispozitiv de captare a aburilor şi a mirosului de friptură, un dulap lung din care o femeie întoarsă acum cu spatele tocmai scotea un vraf de farfurii, încît Curta, obişnuit să observe totul, pînă şi cel mai mic amănunt, văzu că farfuria avea o dungă albastră şi, pe o latură, o monogramă aurită. Cei trei şi fata cu părul lung sporovăiau veseli, n-aveau deloc aerul că sînt bolnavi, dimpotrivă, păreau simpli turişti într-o scurtă vacanţă în acest hotel de o curățenie exemplară ale cărui coridoare nu miroseau a medicamente, a iod, a spirt, mirosuri tari care domină de obicei în toate spitalele. Curta le mai avea şi acum în nări de la sanatoriul acela alcătuit din barăci în care fusese cu luni în urmă. La o masă de şase persoane, aşezată în locul cel mai potrivit după cum îşi dăduse seama, Curta văzu cîteva figuri străine, nici nu observase cînd au intrat, erau chipuri asiatice, unul dintre ele cu trăsături deosebit de plăcute; purtau toţi haine de aceeaşi culoare, încheiate pînă la gît, un albastru închis, aproape de negru, iar părul ca de abanos strălucea tăios în lumina aceea care răzbătea prin fereastră. Pe uşa interioară îşi făcură apariţia, aproape în şir indian, un număr impresionant de femei, şi pe dată, în sala de mese, în

locul mirosului florilor de cîmp, se distribui din belşug altul, incomparabil mai rafinat, parfumuri de diverse mărci străine, necunoscute lui Curta şi tot atît de puţin plăcute, pentru gustul lui. De fapt, nu prea avea gust în materie de parfumuri; un parfum puternic era în stare să-l scoale de la masă, să-i producă rău la stomac, dar, din fericire, mirosul amestecat se păstra încă în limitele acceptabile, iar cînd la masa lui se aşeză o pacientă din grupul abia intrat, reţinu cu o oarecare spaimă că parfumul femeii, cu un pronunţat miros de lămîie, îi face chiar plăcere. Numai după ce făcu această constatare catadicsi să se ridice în semn de stimă pentru sexul slab, ba chiar merse mai departe, voind să-i ofere scaunul; femeia era din cale-afară de slabă, incapabilă de vreun efort. Îi mulţumi pentru începutul de gest, pe care-l anulă, scoţînd grăbită şi fără dificultate scaunul de la locul lui. Se uită la Curta, luă de pe masă o felie de pîine albă şi începu să facă cocoloaşe cu o dexteritate nemaipomenită. În timp ce trei degete erau permanent ocupate cu această producţie de gămălii de ace din pîine, cealaltă mînă, mîna dreapta, prelungă şi străvezie, cu unghiile tăiate scurt, mai exact roase pînă în carne, număra rulmenţii minusculi. Curta ar fi vrut să-şi spună numele, aşa credea că e civilizat, dar preocuparea femeii nu-i dădea răgaz să-şi ridice privirile de pe faţa de masă. În dreptul ei avea deja cîteva duzini de cocoloaşe. Odată această îndeletnicire a femeii pierzîndu-şi din însemnătate Curta îşi schimbă direcţia observaţiei, îşi trecu privirile peste chipul ei, cu ochii ascunşi, observă nasul fin, străveziu, gura cu buzele umede, de o fineţe lesne de remarcat, părul negru, bluza de mătase din care se vedeau mînecile alungite pînă la cot şi gulerul, restul fiind acoperit de un pulover de culoarea cafelei cu lapte ridicat discret în dreptul pieptului. De afară se auzi un zgomot de motor şi scîrţîitul pietrişului alb maltratat de roţile de cauciuc. Curta observă prin fereastră o maşină mare, de

culoare neagră, care stopă, într-un scîrțîit dur de frîne, exact în fața intrării. Prin portiera deschisă, masivă și ea, coborî o femeie surîzătoare, într-o mînă cu un buchet de garoafe roșii, și în timp ce femeia își aranja bluza imprimată cu trandafiri roșii, cu cealaltă mînă, în care avea florile, făcea cuiva semne la un etaj superior. În timp ce se uitase pe fereastră nu observă că în fața lui apăruseră cîteva farfurii: una cu patru bucățele de unt, destul de gros tăiate, alta cu o omletă din trei ouă, fierbinte, încît Petre, neștiind că farfuria era luată de pe marginea încinsă a sobei, se crispă din pricina arsurii cînd vru să ofere omleta femeii din față. Nu, tînăra slabă nu mînca așa ceva, era la regim, așa bănuia, deoarece altfel n-ar fi dat atît de categoric din cap, și-și reluă după o scurtă pauză în care îl privise pe Curta cercetător îndeletnicirea cu cocoloașele. Da, ea era la regim, nu greșise fata care servea, o blondă oarecare, cu basmaua albă legată la spate, îi aduse o porție de brînză de vaci acoperită cu un strat gros de smîntînă și un pahar de lapte fierbinte, cu pielița prinsă de marginea de sus a linguriței.

Sala aproape se umpluse. Îl văzu și pe Buzangiu chiar lîngă fereastra care dădea în bucătărie; terminase de mult omleta, și acum aștepta un supliment, ținea o bucată de pîine în mîna stîngă iar în mîna dreaptă o furculiță cu vîrful îndreptat în sus. Pe fruntea îngustă îi apăruse un lac de sudoare, era probabil nefericit că trebuia să aștepte și, pentru că nu avea ce face, se uita la porțiile celorlalți ca și cum le-ar fi cîntărit din ochi să le afle greutatea în comparație cu aceea ce se odihnea acum în stomacul lui. Se apucă să mănînce; sosise și ceașca mare cu cafea cu lapte și brînzoaica aburindă. O clipă simți un junghi în stomac, un junghi de neputință față de imensitatea bucatelor ce trebuiau îngurgitate la o oră atît de matinală. Femeia din dreapta lui refăcea același fel de cocoloașe, dar de data asta le înghițea, cu o silă vizibilă, luînd după

fiecare lingură de brînză cîte-o gură de lapte.

– Iată că narodnicistul ne-a luat-o înainte, bag mîna-n foc că n-ar fi dorit să mă vadă la aceeaşi masă, spuse Cozmin. Nu-mi face semne, Isaac, dacă ţi-am promis, ţi-am promis, uite, sînt gata să-mi cer scuze pentru discuţia de sus, cu toate că n-am făcut decît să-i încerc starea de spirit, atîta tot.

Landesman dădu din cap, rîse jovial, îl apostrofă cu un deget descărnat, apoi, văzîndu-l pe Curta încruntat pentru termenul cu care îl calificase Cozmin, spuse:

– Aşa procedează cu fiecare nou venit, vrea să-şi manifeste de la început spiritul revoluţionar, dar să ştii că e băiat bun, cel mai bun prieten al meu, cu toate că nu o dată mi-am zis că decît aşa un prieten, mai bine un duşman; cu duşmanul, vezi mata, ştii cum să te porţi, pe cînd cu un prieten... Poftă bună, tovarăşă Titorian, poate nu v-aţi cunoscut, dînsa e soţia medicului şef, după cum vezi, pacientă şi ea, ca să nu mai zic că şi tovarăşul Titorian, în afara orelor de program, face cură ca şi noi. Cum aţi dormit? Văd că nu prea bine, iar mîncaţi ca o pasăre; apropo, ce vă mai fac canarii, bag mîna-n foc că grăunţele astea le faceţi pentru ei...

– La atîtea întrebări puse deodată mi-e foarte greu să răspund, dar pentru că ştiu că una singură dintre ele vă interesează de fapt, vă pot spune că păsărelele fac bine, şi femeia, cu obrajii înroşiţi de laptele fierbinte, se uită la Curta, ascunzînd un zîmbet de reproş totodată. Mi se pare că dînsul este tovarăşul Curta, spuse ea şi se uită întrebător la Landesman.

– Da, dînsul este tovarăşul Curta, nu-i aşa că dumneata eşti tovarăşul Curta? întrebă Landesman, făcîndu-l pe Petre să îngălbenească, deoarece avea gura plină şi nu putea să şi înghită şi să şi răspundă în acelaşi timp.

Înghiţi cu greu, mîncarea aproape îi zgîrie esofagul.

– Vă rog să mă scuzaţi, bolmoji el, dealtfel am vrut să

mă prezint de la început, dar nu mi-ați dat prilejul, mai mult, am avut chiar impresia că nu mi-am ales bine locul, deşi nu eu...

– Am citit cîte ceva scris de dumneata, aici oamenii au timp pentru toate; mi se pare, un reportaj despre nişte colectivişti, în orice caz, am avut certa senzație că de fapt ați vrut să scrieți cu totul altceva, dar sau condeiul v-a furat, sau dumneavoastră... Dar vă rog să mă scuzați, în fond vom mai avea prilejul să stăm de vorbă, era să cad exact în păcatul de a vă spune totul de la început... Să vă fie de bine.

Leopoldina Titorian se înclină în fața lor şi ieşi grăbită din sala de mese. În urma ei, mîncarea rămăsese aproape neatinsă, şi Buzangiu, de la locul lui, fixa scaunul eliberat, şi mai ales ce se afla în fața lui, cu nişte priviri hămesite.

– Te-ai aşezat la o masă de oameni bolnavi, tovarăşe Curta sau tovarăşe Petre, deşi dintre toate numele, cel mai frumos este Petea; am avut eu un prieten rus, pe vremea cînd Cozmin vindea în prăvălia lui taică-său de la Cernăuți romane de dragoste şi broşuri interzise, eram în Spania. Petea ăsta era de pe lîngă Kazan, matale, care ai fost pe-acolo, nu-ți sună numele ciudat, cum i-a sunat lui Buzangiu; nu te mai uita la el că odată vine aici şi-ți mănîncă şi ce-ai înghițit; aşa, unde am rămas, scleroza, am fost şi contuzionat. Şi a căzut Petea, parcă acum îl văd, avea partea dreaptă despicată de un obuz, parcă-i făcuse o toracoplastie, plămînul îi mai respira, pardon, să ştii că atunci am văzut pentru prima dată în viața mea cum arată un plămîn. Ținea arma strîns Petea, nu voia s-o dea, era căzut, nu mai avea nici o şansă, dar de armă nu voia să se despartă. Nu, davai, tam paslednaia pulia astalas, mata, care te-am văzut că l-ai citit pe Plehanov, înțelegi, adică voia să-i dau eu lovitura de grație cu ultimul cartuş rămas pe țeavă. Franchiştii înaintau, erau la vreo douăzeci şi cinci de metri de noi, nu luau prizonieri, nici noi nu prea

luam, eram pe sfîrşite, nu mai aveam în noi decît ură şi atît. Am purtat încărcătorul cu mine pînă m-au făcut prizonier în Franţa. L-am îngropat şi-am însemnat locul, era o ridicătură la marginea lagărului, sub un zid de beton, un fost depozit de carburant adîncit în pămînt. Aproape imediat după eliberare, am plecat cu o delegaţie în Franţa, delegaţie oficială, eu eram mai mare, şi în loc să mă duc la Luvru, i-am spus franţuzului că vreau să văd un anumit loc, şi la locul ăla m-am dus. Poate n-o să crezi mata, poate crezi că Landesman e un sentimental şi guraliv, şi pe deasupra şi mincinos, dar am găsit nu numai locul, dar şi încărcătorul, şi îl păstrez şi astăzi. Dar uite, stau şi mă întreb, ce fel de român eşti dumneata că de cinci minute, în loc să mă întrebi dacă Petea a scăpat, taci şi te uiţi la mine, eu cred că ardelenii ăştia au o prea bună creştere; eu, domnule, aş fi întrebat de atunci de douăzeci de ori. Ţi-aş fi răspuns că a scăpat; în timp ce eu fugeam cu încărcătorul, franchiştii au fost loviţi din flancuri, s-au retras, iar eu două luni n-am ştiut de mine, un glonte era să-mi facă felul tot în plămîn, îl am şi acum în mine şi în jurul lui o sumedenie de caverne de provenienţă necunoscută, cel puţin aşa spune Titorian, care are mai multe ca mine şi simte o plăcere cînd poate să-i spună omului deschis cîte portocale sau cîţi bănuţi are fiecare în el. Ei bine, Petea a scăpat, era un rus robust, l-au cules ai lui dintre linii, a dus-o şi el destul de mult între viaţă şi moarte, dar Ehrenburg, care ţinea mult la el, a făcut pe dracu-n patru şi l-a trimis acasă cu un vapor, poveste lungă, ce mai? Dar dacă încărcătorul lui l-am găsit, pe Petea nu; în treizeci şi şapte..., unii zic că nu de moarte bună. Pentru asta am să-ţi spun Petea, semeni puţin cu el, da vei avea alt destin, nu te speria, doar aşa, dacă n-ai să vrei să mănînci; aici ficatul este totul, cine are ficat sănătos scapă, n-are de ce să se teamă. Uită-te la ceilalţi, să nu care cumva să crezi că mănîncă pentru că le e foame. Doamne fereşte,

sînt şi din ăştia, cei mai mulţi mănîncă însă de frică, în afară de Buzangiu, el mănîncă de plăcere, şi plînge, chiar eu l-am văzut o dată, plînge cînd vede că lasă cîte unul prea multă mîncare în farfurie. El nu poate înţelege să ai organismul intoxicat de microbi şi un ficat nenorocit, pentru el e parcă greu să înţeleagă. Aşa ca, dragul meu Petea, ai observat cum ţi-am zis? Mănîncă, dar între şi între, nu prea mult şi nici prea puţin, fii înţelept ca Solomon, scoală-te de la masă mîncat dar flămînd şi fii lumesc ca Moise, că uite, fata aia cu părul lung cum se uită la tine, sau chiar crezi că se uită la bietul de Isaac? Să ştii că aici prieteniile se leagă în primele zile, dacă laşi să treacă prea mult timp, o pierzi, ascultă-mă; eu sînt prea bătrîn ca să-l mai pot urma pe Solomon şi prea ieşit din uz ca să fac din legile intime ale lui Moise mod de viaţă. Vezi, nici nu ţi-ai dat seama că ţi-am vorbit tot timpul, ca să nu mănînc, am avut, vezi mata, o scuză, nu mi-am răcit în acest timp gura de pomană, că mata eşti tînăr şi prea grav pentru lumea asta şi mai ales pentru asta de aici unde se intră greu şi de cele mai multe ori nu se mai iese deloc. Ei, rămâi cu bine şi nu te lăsa, nu te scula de la masă pînă nu papi tot.

Landesman se ridică urmat de Cozmin, şi Curta fu fericit că cei doi se pregăteau de plecare, vorbăria lui Landesman îl întristase, iar plescăiturile lui Cozmin îi întorseseră pur şi simplu stomacul pe dos.

– Să-ţi fie de bine, narodnicule, zise Lică Cozmin cu un aer prietenos. Şi dacă ai ascultat atîtea sfaturi proaste spuse de un deştept, ascultă şi un sfat înţelept spus de un prost. Nu te lua după Isaac, are gura la fel de spartă ca şi plămînii, şi dintr-o parte şi din alta curge ce nu trebuie.

Curta rămase singur. Celelalte mese se goleau, dar alţi pacienţi veneau să ia locul celor plecaţi, de unde deduse că se mînca în două schimburi. Nu-i văzuse la masă nici pe Baciu, nici pe Olariu şi Pintică, însemna că ei aveau să mănînce mai

tîrziu şi, ca să nu deranjeze pe cei ce trebuiau să urmeze după el Curta îşi bău în graba cafeaua cu lapte şi ieşi pe terasă. Aerul cald din sala de mese, cu miros de mîncare, dispăru ca prin farmec; vîntul cald şi răcoros de afară îl învioră.

Pe pajiştea din faţa sanatoriului, Buzangiu, înarmat cu o coasă, tundea iarba, cu o pricepere de ţăran; vîrfurile ierbii, printre care se vedeau nu puţine cupe de flori, se culcau pe-o parte într-o brazdă subţire, în locul lor covorul verde rămînînd neted şi înalt de cîţiva centimetri. Se uită la ceas. Pînă la cura de dimineaţă mai avea aproape o oră, timp suficient de o plimbare pînă la jumătatea dealului din faţă, acolo unde începeau brazii să foşnească; îi plăcea foşnetul acela stins, tremurul lin al conurilor roşcate, aninate ca nişte mici clopoţei de crengile de sus.

Mîncase fără poftă şi, o clipă, se gîndi cu spaimă cum o să reziste la mesele ce urmau în ziua aceea. Dar hrana era singura lor salvare, şi în funcţie de capacitatea de asimilare a organismului, albuminele şi proteinele puteau să localizeze ţesuturile bolnave din organism, apoi să le pietrifice. Ştia că vindecările nu se fac prin adaos de substanţă la substanţa deja pierdută, plămînul nu e stomac, capabil să se regenereze, plămînul e un burete aproape amorf, uşor de macerat de milioanele de microbi; vindecarea lui se putea produce, atunci cînd nu era cazul unei intervenţii, doar prin expansionarea restului de burete sănătos, a cărui umflare putea acoperi partea bolnavă. Deci, alimentele constituiau unicul medicament în afară de aerul rarefiat, plin de ozon, care te obliga la respiraţii profunde, punînd plămînul în situaţia de a-şi mări alveolele şi capilarele, stimulînd o circulaţie mai intensă, şi prin aceasta dîndu-i sîngelui posibilitatea să se infiltreze în locurile atinse de boală. Citise destulă literatură medicală de specialitate prin sanatoriile pe unde umblase, şi regreta enorm că se încumetase să-şi radiografieze mintal lăuntrul;

ignoranța era și ea un medicament important venit în apărarea organismului, unul dintre cele mai importante din puținele care existau, dar, în cazul lui, acest antidot se elimina de la sine, Curta știind aproape totul, inclusiv fazele ultime ale descompunerii. Nu exista decît un singur motor în stare să învingă: sistemul nervos. Curta nu se îndoia nici o clipă că Buzangiu se va vindeca rapid, dar ce avea să facă el cu stările depresive, cu exagerările la care se supunea singur dintr-o teamă nelămurită de moarte? Nu, moartea nu exista, ea era o abstracție pentru cel în cauză; nimeni n-a putut defini ce e moartea, exista numai teama de moarte, moartea dizolvîndu-se în această teamă, fiecare individ cu un sistem nervos mai slab murind practic, prin intensitatea spaimei, de zeci de ori în comparație cu altul pentru care sfîrșitul era doar o simplă necunoscută. Dacă ar fi lăsat în urma lui măcar cîteva cărți, dar existența lui de pînă atunci n-avea acoperire decît prin viitoare făgăduieli, ori, ca aceste făgăduieli să se îndeplinească, trebuia să trăiască și să mănînce. Pentru asta și fusese trimis, să trăiască.

Se așeză pe un trunchi de brad doborît probabil de tăietorii de lemne. Trunchiul era curățit de crengi și descojit, aroma de rășină îi intra puternic în nările dilatate. Curta respiră de cîteva ori profund ca să-și liniștească bătăile grăbite ale inimii. Auzi în dreapta lui un zgomot ușor de pași, și cînd își răsuci capul, îl văzu pe pajiștea ce se zărea nu departe pe Visalon, numai el putea fi, îi recunoscuse mersul și înclinarea din spate cu o seară înainte, același mers de om care caută ceva, aceeași înclinare a coloanei vertebrale spre pămînt, unde se zăreau printre firele de iarbă cîteva corole de flori.

7

Îşi aşezase şezlongul în partea dreaptă a balconului, celelalte locuri mai bine dispuse spre soare erau ocupate. Singurul spaţiu liber rămînînd acela unde stătea acum, pe jumătate în umbră, dar lui Curta îi plăcea să fie doar cu picioarele în soare şi cu faţa în zona răcoroasă. Însă peste nici o jumătate de oră astrul ceresc, în mişcarea lui, avea sa treacă de coama dealului, şi atunci cel mai favorizat era el, deşi s-ar fi putut ca din pricina zidului încins locul să fie prea călduros şi de nesuportat. Oricum, în clipa aceea se simţi bine, şi spiritul lui de disciplină îl determină să se îmbrace în pijama; în pijama nu era decît Baciu; Landesman şi Cozmin stăteau lungiţi în hainele cu care fuseseră la masă. Pintică îşi păstrase doar pantalonii, în locul hainei folosind halatul lung. Olariu lipsea, iar Ghideon Ghinolea preferase să rămînă în cameră, aşa îi plăcea lui să spună: "că preferă", deşi fiecare ştia că de fapt întîmpina greutăţi tot mai mari să se ridice. Buzangiu tocmai aduna resturile de mîncare, adică mai bine de trei sferturi din porţia lui Ghinolea; aduna mîncarea într-o pungă de hîrtie soioasă, semn că hîrtia îi folosise şi în alte dăţi. Aşeză mîncarea într-o valiză sub pat, apoi se apucă să deretice patul lui Ghinolea; îl ridică pe acesta cu o mînă de spate iar cu cealaltă îi scoase perna, o bătu de cîteva ori ca să se înfoaie, apoi schimbă perna de deasupra cu cea de dedesubt mai răcoroasă şi mai proaspătă.

– Nu-i aşa că-i mai bine? auzi Curta de la locul lui, şi interesat de ceea ce se petrecea în solariu se întoarse pe-o parte să privească înăuntru.

Buzangiu se aşezase pe marginea patului. Îşi aprinsese un chiştoc şi fuma în faţa lui Ghinolea, aproape de obrazul acestuia, şi Ghinolea, din cînd în cînd, sorbea cu plăcere, nesăţios, mirosul îmbătător ieşit din ţigara celuilalt. Ghinolea

nu mai putea să țină țigara în mînă; de cîteva ori îi căzuse mîna cu țigară cu tot, cearșaful se arsese, și atunci Buzangiu, gata la orice treabă, se oferise să fumeze el în folosul amîndorura, spre bucuria lui Ghinolea care avea în felul acesta să fumeze tutun mai bun decît înainte, Buzangiu, din trei mucuri confecționîndu-și singur cîte-o țigară rotunjită artistic, încît cu greu puteai deosebi una făcută de mașină de cea răsucită de el. În cameră nu era voie să fumezi. Curta citise regulamentul, dar cu toate astea, cînd se uita pe balcoane vedea fumul ridicîndu-se în sus în spirale albastre sau negre, și acolo unde fumul se ridica albastru însemna că țigara se fuma singură; acolo zăceau cei cu cîte un sfert de plămîn și care n-aveau nevoie decît de un sfert de țigară, după cum îi explicase Buzangiu. Multe lucruri nu le înțelegea Curta, inclusiv existența acolo a unui om ca Buzangiu; i se părea ciudat ca în acel sanatoriu cu o reputație aparte să vadă un om care adună mucuri și asta sub privirile liniștite ale celorlalți, cum tot atît de ciudat i se părea ca Landesman și Cozmin să locuiască în solariu, cînd mai mult ca sigur că în viața din afara sanatoriului amîndoi aveau sau avuseseră funcții importante.

Buzangiu își terminase țigara, Ghinolea se îngălbenise. Landesman, care ațipise, se trezi în tusea pacientului din solariu.

– Ia vino-ncoa, măi Buzangiule, îl chemă el pe omul aflat în rama ușii, cu halatul înfășurat pe el, ținînd în mînă o felie lată de pîine, pe care untul era întins de un deget. Stai colea. Îi arătă locul liber, probabil șezlongul lui Olariu, și Buzangiu se execută cu un fel de teamă în priviri, fără să-și curme zîmbetul bun care-i lumina fața ovală și lucioasă, bronzată pînă la prima cută a frunții, albă și transpirată dincolo de ea.

– Mata n-ai ținere de minte, tovarășe Buzangiu? Nu

te-am rugat eu, Landesman, pe mata să nu-i mai arunci fumul în nas viciatului acela de Ghinolea? Şi dacă dumnealui e un om slab, şi e de înţeles, dumneata, care eşti sănătos, de ce nu bagi la cap ce ţi-am spus? Ia citeşte matale cu glas tare din această carte şi pe urmă să-mi spui ce-ai priceput, altfel am să mă dau peste cap ca să-ţi fac ieşirea. Sînt atîţia oameni bolnavi cu adevărat, care n-au unde să-şi aşeze capul, în timp ce un ditamai... a ce seamănă, Cozmine? ceru părerea prietenului.

– A brontozaur, spuse Cozmin fără să-şi ridice nasul din carte.

– În timp ce un brontozaur nu numai că nu respectă regulamentul, dar îi împiedică şi pe alţii să-l respecte.

– Tovarăşe Landesman, dar m-a rugat, ce, pot eu să nu ascult un om care mă roagă? şi Buzangiu, învelindu-şi cu grijă pîinea într-un şerveţel, se aşează lîngă Isaac şi luă din mîna acestuia cartea deschisă la pagina indicată.

Curta, atent la început la conversaţie, se detaşă de ea ca de un lucru minor, era probabil vorba iar de o glumă, şi cum de pe unul din balcoanele de la etajul inferior auzise glasul medicului, preferă să-şi studieze o atitudine cît mai convenabilă pentru prima întîlnire cu el. Cu toate astea, glasul lui Buzangiu, poticnit şi temător de parcă şi-ar fi citit propria sentinţă de condamnare, îi atrase atenţia şi urmări cîtva timp lectura omului aflat aproape de celălalt capăt al balconului.

– ... Prin urmare, la ce încheiere finală ajungem? Fiecare pas al raţionamentului lui Engels, literalmente aproape fiecare frază, fiecare teză, este clădită în întregime şi exclusiv pe gnoseologia materialismului dialectic, pe postulate ce lovesc drept în faţă întreaga inepţie machistă asupra corpurilor care ar fi complexe de senzaţii, asupra elementelor, asupra identităţii dintre reprezentările noastre sen-

zoriale şi realitatea existentă în faţa noastră etc., etc., etc...

După cele trei abreviaturi rostite cu o voce tremurată, Buzangiu se opri, şi Curta îi privi faţa năclăită de sudoare. Ochii mici şi inexpresivi, de o blîndeţe calmă, îngropaţi în orbitele adînci, vineţii, erau pe jumătate acoperiţi de pleoapele inerte, asudate şi ele, în timp ce buzele umede lăsau să se vadă vîrful limbii într-o continuă mişcare. Curta se simţi el umilit de această grea caznă la care fusese supus Buzangiu, şi, cu toate că ar fi vrut să participe la rîsul celor-lalţi, dintr-o solidaritate firească, preferă să tacă.

– Nu mai fac, se auzi glasul stins al celui abia supus la o lectură dincolo de puterea lui de înţelegere.

Curta observă pe acelaşi chip, numai cu o clipă înainte supus, un soi de revoltă oarbă, ascunsă, aproape periculoasă, şi un moment avu certitudinea că Buzangiu va face un gest necugetat, dar dinţii grei şi apoşi scoşi pentru o clipă la lumină, se ascunseseră din nou sub buzele pietroase, violete din pricina sîngelui năvălit la cap şi, cu acelaşi calm cu care apăruse în uşă, Buzangiu îşi desfăcu sandvişul din hîrtie şi se apucă să mănînce.

– Deci, n-ai priceput nimic, vru să se convingă Landesman.

Buzangiu, cu gura plină dădu din cap de la dreapta spre stînga, adică spre partea unde ochii lui nu erau obligaţi să se întîlnească cu ai lui Isaac, şi Curta citi printre mestecături o înjurătură. Acest curaj ascuns şi această înjurătură cu o adresă de care nu-l credea capabil pe Buzangiu îl făcură pe Curta să se încrunte uşor, intuind sub blîndeţea de moment a omului stări de altă natură.

Se auzi cum cartea groasă, cu coperţile masive, se închide brusc, cu ostentaţie. O închisese Cozmin. Curta îl auzi dregîndu-şi glasul printr-o tuse cavernoasă calculată, ca pieptul să nu se zdruncine prea tare, şi după ce Lică îşi şterse

buzele umede şi groase cu o batistă, începu să explice pe un ton grav nu ceea ce Buzangiu nu înţelesese, ci locul în care trebuia inserat momentul abia citit, fără de care sensul adînc al paragrafului schilodit la lectură de omul ce începuse să transpire din nou ar fi fost în afara oricărei puteri de înţelegere.

Cozmin se ridică în picioare, şi după ce traversă în ambele sensuri puţinul spaţiu rămas liber între balustradă şi şezlonguri, îşi duse mîinile butucănoase la spate, se opri în faţa lui Buzangiu şi peroră mai bine de un sfert de oră despre filozofia unor pretinse autorităţi în materie, Mach, Avenarius, Petzoldt, menţionă că numele amintite n-au nici o idee despre modul cum a fost soluţionată problema libertăţii şi necesităţii, îi incrimină că n-au citit cu atenţie paginile lui Hegel şi Marx şi se fac că nu văd progresul realizat de filozofia secolului nouăsprezece, şi cînd aminti secolul respectiv, Cozmin suferi sincer şi se înfurie la fel de sincer. Avea bubureze albe de spumă la colţurile gurii cînd pronunţă numele lui Berman...

– Deci, tovarăşe Buzangiu, ca să rezumăm aceste importante aspecte ale unei mizerabile ciorbe eclectice – şi Cozmin apăsă pe e ca să-şi înfrîngă tusea ce-l înţepa în gît –, machiştii, din dorinţa de a împăca şi capra şi varza, au luat o bucăţică de agnosticism şi puţin idealism şi, făcînd o combinaţie cu o bucăţică din materialismul dialectic, bîiguie că acest amestec constituie o dezvoltare a marxismului. O prostie, dragă Buzangiule, conchise Cozmin conciliant.

– Aveţi dreptate, tovarăşe Cozmin, se repezi să-l aprobe Buzangiu, şi pe faţă i se citi o reală fericire cînd observă că Lică se aşezase din nou pe şezlong şi îşi reluase lectura din cartea groasă, cu scoarţele maro închis.

Curta, deşi ascultase cu atenţie cele spuse de Cozmin, nu vru în nici un fel să-şi demaşte interesul, stătea cu ochii

închişi, soarele se ridicase binişor deasupra dealului din faţă, şi razele orbitoare îi băteau pieziş în obraz. Căldura lui, după jumătatea aceea de umbră în care stătuse pînă acum, i se păru binefăcătoare. Dacă gluma lui Landesman o înţelesese, Isaac folosind autoritatea marxismului pentru a-l pedepsi pe Buzangiu, în schimb seriozitatea cu care îi explicase Cozmin aceluiaşi om anumite pasaje care luminau rîndurile citite cu glas tare i se păru nefirească, deoarece era lesne de înţeles că dacă omul căruia i se adresau toate aceste teorii nu înţelesese nimic din prima lectură, nu avea să înţeleagă nici atît din explicaţiile lui Cozmin.

– Mă Lică, de ce dacă eu fac o glumă, fie şi proastă, cum ar zice tovarăşul Curta, tu vii imediat şi faci o prostie înţeleaptă, cum ar spune Avenarius al tău?

– Păi tocmai ca să nu rămînă impresia că tu ai glumit cu aşa nişte lucruri, dragă Isaac. Eu ţi-am mai spus că tu ai luat-o razna, şi dacă boala este o scuză pentru tine, în schimb pentru mine atitudinea ta este un mijloc de reflecţie.

– Şi anume ce-ai reflectat, dacă pot să ştiu şi eu?...

– Am reflectat, dragă Isaac, că treptat pierzi simţul revoluţionar şi te transformi într-un moralist mic-burghez. Şi asta-i de neiertat. Şi dacă tu crezi că prietenia noastră de-o viaţă mă obligă pe mine să suport ieşirile tale tîmpite, să nu uiţi că toate astea ţi le pot trece la dosar frumos-frumuşel, cît sîntem de prieteni. În afara principiilor, pentru mine, Isaac, nu există prietenie.

– Am înţeles, Lică, acum ai vorbit pentru tovarăşul Curta, vrei ca el să nu-şi formeze o imagine eronată despre tine. Uite, am să-l rog eu frumuşel să-şi facă o părere bună, iar cît despre dosar, te rog să-l laşi în pace, că şi aşa e doldora de hîrtii şi hîrtioare. Fii bucuros că eu la dosarul tău n-am ce adăuga, nu ţi l-am văzut niciodată, dar cred că are doar două hîrtioare, curate-curăţele, şi cred că pînă la sfîrşitul

vieții n-are să se mai adauge nimic la ele. Mă Lică, eşti un tîmpit, asta eşti, şi acum să nu mă contrazici, că m-ai enervat!

– Bine, mă Isaac, nu te mai contrazic, că pe urmă ai să spui în dreapta şi-n stînga că din pricina mea nu te-ai vindecat... Ți-ai luat ceaiul?

– Mi l-am luat.

– Şi dumneata, tovarăşe Curta?

– M-ați întrebat ceva? se trezi Curta, cu gîndul în altă parte, şi pentru că Lică nu insistă asupra întrebării, îşi rezemă din nou capul pe perna tare, cu împletitura de lînă făcută ghiuluri.

Intenționat nu vrusese să participe la discuție şi tot intenționat se gîndise la altceva în vreme ce prietenii aceştia se admonestau reciproc. Discuția i se părea fără obiect, un simplu mod de a-şi petrece vremea, or el nu venise aici să pălăvrăgească, ci să se vindece, şi aproape că se felicită că rezistase ispitei de a intra din nou în conflict cu Cozmin, ca înaintea mesei de dimineață, dintr-o pornire de autoapărare. Trebuia să se obişnuiască să tacă, să asculte cel mult şi să tacă, ce avea el de spus avea să spună mai pe urmă, în cărțile lui; discuțiile în gol îl atrăgeau şi-l plictiseau totodată, un spirit de contradicție, lucid însă, îi da ghes să-şi spună părerea, în timp ce un alt glas, mai autoritar şi realist, îl îndemna să-şi strîngă buzele. El venise acolo pentru...

Aducîndu-şi aminte că în dimineața aceea mai rostise pentru sine formula de cîteva ori, simți năvala sîngelui în pometii obrajilor şi o uscăciune aparte în cerul gurii, semn sigur la el că se justifica, şi deoarece n-o putea face simplu ca un oarecare, ca Buzangiu de exemplu, care recunoscuse deschis, fără jenă, că nu înțelesese nimic din paragraful abia citit, se ascundea în dosul formulei, o lua pe ea drept pavăză a tăcerii, descoperise în această pavăză un scut posibil de uti-

lizat ori de cîte ori era pus în situația de a-și argumenta procedeul. Desigur, era cu mult mai simplu să tacă, așa cum tăcuse și acum, să-și rămînă credincios sie însuși, ignorînd credințele altora, consolidîndu-și în spatele lipsei de opinii propria lui opinie despre oameni și lucruri, dar știa dintr-o convingere numai a lui că era suficient să abdici o dată, făcînd pe înțeleptul sau pe atoateștiutorul, ca cercul vicios să se continue de la sine, asemenea unui motociclist aflat pe zidul morții, care, înfrîngînd inerția și lipsa de echilibru de la început, se rotește în virtutea primul impuls, sigur în rotațiile lui, culegînd aplauze și stîrnind spaime în zona cea mai calmă și mai puțin periculoasă a învîrtiturilor, cînd de fapt tot greul era consumat cu acea primă zvîcnire ce se împotrivea legilor mișcării. Avusese de atîtea ori prilejul să tacă și nu tăcuse dintr-o pornire mai presus de voința lui și indiferent de oalele sparte plătite ulterior pentru lipsa lui de supușenie, se simțea lăuntric liniștit că-și învinsese inerția chiar dacă vizibil n-o influențase pe a altora. În opoziție stă singura șansă de a afla adevărul și propria ta cinste, motiv în urma căruia se lăsa nu o dată antrenat în discuții, știind de la început că n-avea decît șansa să piardă. Mai mult ca sigur că Lică Cozmin nu-l adîncise nici pe Mach, nici pe Avenarius, pentru el erau suficiente postulatele gata fabricate împotriva lor, el nu suferea de tentația – mai aprigă uneori ca o boală – de a se convinge judecînd ambele părți aflate în discuție, mintea lui nu suferea de întrebări, deseori chinuitoare, ca ale lui, pentru el era suficient un adevăr oficial, și atîta vreme cît mergea cu el și era sigur că n-are de ce să se teamă utilizîndu-l, îi era lesne să le considere pe celelalte niște falsuri. Simțise nevoia să înfrîngă această siguranță a lui Cozmin, să-l întrebe dacă a citit ceva din Mach, *Principiile teoriei căldurii* ori *Tratatul despre morală sau voință* sau să-l chestioneze despre *Determinarea univocă în domeniul psihic* a

lui Petzoldt, pe care de asemenea Cozmin îl amintise. Şi voia să-l încurce pe Cozmin nu de dragul contrazicerii, în acest teren al contrazicerii goale n-avea de ce să se amestece, dar intuise şi în discuţia dinaintea micului dejun şi în comportamentul de acum salturi din domeniul teoriei pure în cel al realităţii, eliminînd şi din realitate argumentele unei părţi şi ascunzînd-o în necunoştinţă de cauză. Or, aici era cel mai mare pericol. Îl făcuse narodnicist, de pe poziţiile celor care criticaseră narodnicismul, nu de pe poziţiile cunoaşterii lui ca individ, nesimţind nevoia să-şi ştie argumentele. Tot aşa, mîine putea, în virtutea aceloraşi postulate, să-l facă duşman, ştia foarte bine că termenii atrag după sine consecinţe, şi acolo unde intervin consecinţele, ca rezultat al neargumentării, intervine liberul arbitru. Neîndoios că drept răspuns Cozmin, conform felului său de a purta o discuţie, ar fi pus la rîndu-i o întrebare, era o modalitate tot mai frecventă ca în locul unui răspuns să se pună o altă întrebare, păstrîndu-se într-o ofensivă a întrebărilor, şi această întrebare s-ar fi referit la argumentul suprem, la Lenin de exemplu, şi dacă Lenin spusese un lucru, ce nevoie mai era să parcurgi drumul parcurs de el, drumul cunoaşterii directe, al înfruntării pe text, erau suficiente concluziile lui care, în credinţa lui Cozmin, îşi găseau aplicabilitate indiferent dacă era vorba de Mach sau de el, Curta. Pierduse însă prilejul să intervină, acum orice reîntoarcere la subiectul epuizat ar fi însemnat o dorinţă de hărţuială personală, şi Petre îşi zise că de vină era şezlongul şi comoditatea lui, ele îi impuseseră tăcerea, ele îi suprasolicitaseră calmul.

Se auzi glasul medicului şef în rezerva alăturată, şi Curta încetă să fabuleze în continuare pe seama celor auzite. Va găsi el prilejul să readucă în discuţie tema abia încheiată, cu toate că era la fel de convins că ratase un moment prielnic, ratarea însemnînd de fapt o înfrîngere nu numai a lui per-

sonală, ci şi a unei părţi din realitatea pe care voia s-o apere. Din camera alăturată, vocea medicului răzbătea distinctă. Curta vru să întregească chipul lui Titorian după această voce şi mai ales după soţia lui, pe care o cunoscuse la masă, dar nu mai putu.

Împleticindu-se în costumul lui deschis sub care i se puteau desluşi fusele oaselor, îl văzu pe Costache cu Rita atîrnată de gît ca un copil înspăimîntat să nu cadă. Privelişte aceea îi luă toate gîndurile şi numai teama că are să fie surprins sculat şi rezemat de balustradă îl opri să nu se ridice şi să vadă mai de aproape pe omul cu părul alb, cu umerii hainei atîrnaţi parcă pe un umeraş colţuros şi rudimentar cioplit, incapabil să susţină stofa aceea pusă parcă la uscat. Costache se opri în dreptul lacului; miniatura de lac avea forma unei boabe de fasole şi de jur împrejur erau plantaţi cîţiva tei; încercare zadarnică, deoarece cinci dintre ei împungeau aerul cu crengile uscate, la această altitudine şansa de a supravieţui era minimă şi cu toate astea un tei era prins, şi ceea ce-l miră pe Curta era forma bogată a coroanei – deşi pomul nu avea mai mult de doi-trei ani – frunzele mari, zemoase şi de o culoare stranie, un verde bătînd spre violet, coaja roşcată, uleioasă, cu sclipiri de solzi de reptilă, viguroasă, trunchiul gros, cu nodurile proeminente, acoperite de pieliţa verzuie acolo unde crengile inferioare fuseseră tăiate. Acest pui de tei prins, spre deosebire de ceilalţi uscaţi, rămaşi la stadiul de dezvoltare la care fuseseră sădiţi, contrazicea parcă firescul naturii, îl ignora sau îl sfida pur şi simplu, şi această purtare rebelă faţă de natura mamă, cu legile greu de înşelat, îl bucură pe Curta, parcă era o victorie a lui în faţa cine ştie cărui duşman mai puternic şi totuşi mai slab din moment ce prin această mărturie de necontestat se lăsase învins.

Costache îşi aplecă spatele, şi atunci Rita coborî, gri-

julie îşi prinse stăpînul de mînă, cu cealaltă se scărpină sub locul unde trebuia să fie coada şi sări pe cele două picioare, veselă şi guralivă, aşteptînd cine ştie ce ritual cunoscut. Costache îşi duse o mînă la piept, icni de cîteva ori, se clătină gata să cadă, apoi, între rădăcina pomului şi gura lui se formă un pod roşu, mai gros spre izvor şi mai subţire spre vărsare şi Curta înţelese pe dată de ce fuseseră înfrînte legile altitudinii, de ce ceilalţi tei se stinseseră şi de ce cel de-al şaselea era atît de viguros.

– Cam puţin pe ziua de azi, Costache, se auzi o voce de la un etaj. Poate viu şi eu şi mai adaug ceva.

– Nu, sîngele tău are proprietăţile acidului clorhidric, îl arde şi-l usucă, răspunse Costache cu o voce întretăiată de o respiraţie grea.

Cei doi oameni rîseră, dar cel mai tare rîdea Rita, maimuţa, ea era cea mai fericită, îl lăsase pe Costache de mînă, se răsucea peste cap, apoi se strîmbă dizgraţios la sora Nana care apăru pe balconul alăturat şi care, nemulţumită, dădea din cap a apostrofare. La vederea acelei părţi dezagreabile, sora se făcu nevăzută, şi, la cîtva timp, Curta îi auzi mersul prin camera unde locuiau ei, mersul acela apăsat şi delicat totodată al cărui sunet pe linoleumul întărit îi rămase în minte încă din orele dimineţii.

Petre nu se întoarse spre interiorul solariului, asculta doar întrebările medicului şi răspunsurile gîfîite ale lui Ghinolea.

– Poate n-ar strica o schimbare de aer, tovarăşe Ghinolea, îl auzi Curta pe Titorian, poate o reîntoarcere la dumneavoastră acasă, pentru un timp doar, se grăbi să adauge medicul, v-ar fortifica. Eu personal cred în fortificarea organismului în aerul natural, evident dacă aveţi condiţii, dacă vă poate cineva îngriji.

– Înţeleg, tovarăşe doctor, şi din nou Curta avu impre-

sia că acel "tovarăş" era rostit nefiresc, străin de celelalte cuvinte, un adaus necesar pe care Ghinolea îl folosea din uzanţă, nu din convingere. Înţeleg că nu mai am mult, dealtfel nu trebuie să-mi spuneţi, o simt singur, puterile îmi slăbesc din zi în zi; dar dacă e să mă duc, mi-e egal unde o să se întîmple acest lucru, aici sau acolo, doar în cazul... ştiu, aveţi nevoie de paturi... O să mă gîndesc, iar dacă n-aveţi încotro, spuneţi-mi, o să plec, deşi n-am pe nimeni pe lume...

Cuvintele lui Ghinolea sunau egal, calme, nu era în vocea lui nici urmă de spaimă, teama fugise din el, se împăcase singur cu sfîrşitul, şi în acest context, gestul lui Buzangiu cu ţigara i se păru profund omenesc şi de înţeles. Deci, într-un fel Baciu avusese dreptate, solariul muribunzilor nu era o figură de stil, primul dintre ei îşi ascultase singur verdictul, apoi pacientul făcuse comentariile de rigoare cu medicul, ca nişte rude îndepărtate care discutau moartea cuiva din familie, la fel de îndepărtat de sufletul lor.

– Să mai aşteptăm, spuse pînă la urmă Titorian. Starea proastă nu trebuie s-o puneţi pe seama înrăutăţirii situaţiei pulmonilor, m-am uitat la radiografiile făcute acum cîteva zile; nimic nou de remarcat, timpul, timpul, tovarăşe Ghinolea, acest prieten şi duşman al omului, intrăm într-un nou solstiţiu, îl simt şi eu din plin, şi doctorul rîse mărunt, un rîs de copil timid. Mai aveţi nevoie de ceva? Sper că nu, în orice caz, soră, te rog notează zece... Poţi mări doza în caz de insomnie. Între o noapte pierdută de nesomn şi gînduri, e preferabil un...

– Mulţumesc tovarăşe doctor, oricum, eu vă rămîn îndatorat, mai spuse Ghinolea, şi ultimele cuvinte abia le mai putu rosti, mai ales cuvîntul "tovarăş" căpătase inflexiuni de un nefiresc aparte, şi Curta înghiţi în gol, înspăimîntat de acea voce şi poate nu atît de ea, cît de scena petrecută sub ochii lui în curte, o scenă de un optimism tragic, tragismul lui

Costache fiind înglobat în sănătatea neverosimilă a pomului care se hrănea cu sînge.

Doctorul Titorian apăru pe balcon; era însoțit de sora Nana, de un alt medic, mai tînăr, pe care nu-l văzuse pînă atunci, și de sora Aneofița Anghel; nu, nu greșea, din primul moment își învîrtise ochii verzi în căutarea lui, și după ce-l văzu, zîmbi complice, ca un copil prins asupra unor intenții necugetate.

Doctorul Titorian nu răspundea decît în parte portretului închipuit de Curta după ce-i cunoscuse soția. În primul rînd, își tîra ușor piciorul drept, lucru la care n-avusese cum să se gîndească, era destul de înalt de statură, părul negru și des dezvăluia o frunte prelungă acoperită cu o piele la fel de străvezie ca a Leopoldinei, în schimb, ochii mari, negri și ei, cu genele lungi, aproape feminine, purtau în ei stigmatul renunțării, al unei suferințe pe care, în forul lui intim, o suporta cu greu. Celălalt medic, Ciclovan, vorbea tot timpul pe șoptite cu sora Nana, și cînd sora-șefă arătă spre Curta, doctorul nu se sfii să-i întîmpine privirile, zîmbindu-i prietenos. Faptul că se interesau de el și că în comparație cu ceilalți nu era chiar un necunoscut îl echilibră, știindu-l, nu trebuia să cerșească atenție și înțelegere, atenția și grija aveau să-i fie oferite fără intervenții speciale, așa cum nu se prea întîmplase în celelalte sanatorii pe unde umblase. Doctorul Titorian între timp stătuse de vorbă cu Cozmin; Lică era ușor transpirat, veștile medicului nu erau probabil prea încurajatoare.

– Ar trebui să faceți mai multă mișcare. Sînt informat că nu prea mîncați, dealtfel cîntarul o spune singur, în trei luni n-ați pus nici măcar trei sute de grame, în schimb în cea de a patra lună ați dat jos un kilogram.

– Cam mult pentru un asemenea ideolog, se amestecă în discuție Isaac, dar medicul nu rîse, dimpotrivă, avu o

uşoară strîngere din sprîncene.

– Tovarăşe doctor, aţi putea să-mi oferiţi o audienţă după vizită, una mică, mică de tot? – şi pentru concretizarea imaginii, Isaac tăie vîrful unui deget cu celălalt de la mîna dreaptă pentru a marca exact unitatea din întregul de care avea el nevoie pentru primire.

Medicul zîmbi, probabil ştia de ce anume îl solicita Landesman, şi se mulţumi să confirme, înclinînd uşor capul într-o parte.

Veni rîndul lui Pintică, şi fiindcă medicul cîtva timp îl privi în tăcere, Ştefan înţelese că acum aveau să urmeze reproşurile pentru toate plecările lui mai mult sau mai puţin justificate, de pe urma cărora boala, în loc să se amelioreze, se agravase.

– Merge prost, doctore? întrebă Pintică pe un ton familiar justificat dealtfel de vechimea cunoştinţei dintre ei, Pintică în fiecare an venind în sanatoriu pentru cîteva luni.

– Ce să mă fac cu dumneata, tovarăşe Pintică? Poate îmi dai dumneata o soluţie. Am impresia că faci eforturi supraomeneşti să-ţi închei această viaţă cît mai repede. Să ştii ca socialismul cu un individ în plus sau în minus se construieşte el, ţi-ai dat obolul suficient, fă o pauză, mai lasă spaţiu de activitate şi altora, în fond pierderea unui om la vîrsta dumitale este o pierdere grea, de ce Dumnezeu uiţi că ai încă totul, sau ar trebui să ai totul înainte. N-am nici un drept să-ţi ţin lecţii de morală, dar, în aceste condiţii, orice efort din partea noastră este inutil. Operaţie nu vrei să faci, disciplinat nu vrei să fii – mă refer, firește, la disciplina sanatoriului, dacă vrei să te vindeci... Ce-i de făcut, Ştefane, îl numi Titorian direct, şi în timbrul vocii lui se simţea un real regret pentru situaţia jenantă în care îl punea unul dintre pacienţii cei mai apropiaţi.

În tot acest timp, Pintică zîmbea în felul lui, îşi muta

capul pe şezlong cînd într-o parte, cînd în alta, oferindu-se privirilor medicului şi ascunzîndu-se totodată de ele.

– M-am hotărît, tovarăşe doctor, m-am hotărît să mă operez, spuse el grăbit, ca nu cumva teama, mai puternică decît el, să-i oprească curajul de-o clipă şi să renunţe la mărturisire. Imediat ce rostise cuvintele, faţa i se îngălbeni şi se zbîrci ca în urma unei suferinţe rapide şi adînci, şi pe tot chipul acela deschis, de copil, numai zîmbetul, rămas neschimbat, mai amintea de celălalt chip, jovial, prezent cu cîteva momente înainte. Nici medicul-şef nu-şi putu ascunde mirarea în urma acestei decizii, mai ales că vreme de ani de zile îl rugase, îl implorase aproape, să fructifice acel unic moment, acea situaţie favorabilă în care se aflase cînd printr-o toracoplastie masivă, în două etape... Dar acel moment favorabil trecuse, plămînul stîng era atins şi el, şi Titorian, care aruncase în discuţie cuvîntul operaţie, fiind sigur de un refuz brutal, acum se simţea stînjenit să-i comunice lui Pintică vestea aproape sigură că operaţia nu se mai poate face. Dar aceasta era treaba chirurgului, nu a lui, şi cum prima zi de operaţie din săptămîna aceea era fixată, Titorian îşi zise că are sa pledeze în favoarea unei intervenţii chirurgicale, deşi personal era convins că Pintică pierduse trenul.

– Înseamnă că această ultimă plecare a avut asupra dumitale o influenţă binefăcătoare, dacă ştiam ţi-aş fi dat drumul cu mult mai devreme. Cine a pus piciorul în prag, soţia? Nu mă îndoiesc... În fond, să faci dintr-o femeie tînără şi frumoasă o infirmieră pe viaţă ar însemna un suprem egoism. Dar să vedem, Ştefane, aici ultimul cuvînt nu-l am eu, spuse doctorul lăsînd o portiţă pentru celălalt adevăr ştiut numai de el.

Deşi doctorul înaintase spre Baciu, o mînă a lui Pintică i se agăţă de halat, şi Titorian se simţi reţinut, neînţelegînd despre ce e vorba. Zîmbetul lui Pintică se topise în colţurile

buzelor, unde mai mijea o speranță; de fapt îl oprise pe doctor mai mult din instinct, nu știa nici el exact de ce procedase așa, ceva lăuntric, nedefinit, îi spunea că medicul îi ascunde adevărul așa cum îi ascunsese și el adevăratul motiv al hotărîrii. Renunță să întrebe, își descleștă mîna de pe halat și se lungi din nou, confecționîndu-și un zîmbet, de data asta de scuză pentru comportamentul lipsit de delicatețe și mai ales de neînțeles pentru medic.

– Ce s-a întîmplat, Ștefane? întrebă Titorian și își tîrî piciorul aflat în suferință la nivelul celuilalt.

– Nimic, tovarășe doctor, absolut nimic, șopti Pintică, și la un semn al medicului, sora Nana scrise pe hîrtia ei un calmant.

– Să treci pe la mine să stăm de vorbă, îl invită Titorian calm.

Livid, maltratîndu-și negul, Baciu aștepta ca vizita să ajungă la el, dar doctorul, inclusiv Ciclovan și sora Nana, trecură pe lîngă el ca și cum nici n-ar fi fost acolo și se opriră la șezlongul lui Curta.

– După vizită, un control radiologic și o radiografie, spuse doctorul și, marcat de oboseală, ieși urmat de ceilalți.

Din ușă, sora Aneofița Anghel se uită din nou la Curta fără jenă, aproape brutal, încît Petre fu obligat el întîi să-și desprindă privirile de pe ochii aceia aproape roșcați din pricina culorii părului căzut în zulufi de sub bonetă.

– Las', las', am să-i arăt eu, din pricină că am protestat nici n-a vrut să se uite la mine, își închipuie, dar las', mai bolmoji ultimele cuvinte ca pentru el Baciu și, nervos, se ridică cu un efort aproape supraomenesc de pe șezlong. Rezemă bara grilajului și se apucă să fumeze.

– Dar ce s-a întîmplat? se interesă Curta. Imediat îi păru rău că aruncase acele cuvinte.

Ceilalți nu reacționaseră în nici un fel la amenințările

lui, dimpotrivă, îşi vedeau calm de îndeletnicirile de la care îi întrerupsese vizita, semn că nemulţumirile lui Baciu le erau cunoscute şi preferau să nu se amestece.

– De patru ani n-au făcut nimic ca să mă vindec şi acum m-au transferat aici unde..., apoi îşi dădu seama că nu era singur, se jenă şi preferă să tacă. Atîta neomenie, atîta neomenie, n-am mai întîlnit, spuse tot el, şi sătul de fumul acru aruncă ţigara peste balustradă undeva în apropierea peluzei.

8

Cabinetul medicului şef se afla lîngă sala de radiologie. Nu mai era o problemă să utilizeze scara principală. Cobora acum pentru a doua oară într-un răstimp relativ scurt aceleaşi trepte de marmură cu o siguranţă de pacient vechi, sigur de el şi de mişcările lui. Nouă era însă starea cu care cobora. În afară de un control făcut cu cîteva luni înainte, cînd i se întocmise dosarul pentru acest sanatoriu, nu mai apelase la un alt consult, şi necunoscutul acestor cîteva luni ca şi surprizele ce-l puteau aştepta născuseră în el o emoţie nouă. Îi plăcuse Ispas Titorian, intuise încă de la micul dejun că a descoperit în el un posibil prieten; gîndul acesta i-l întărise propria lui soţie, în ciuda comportamentului cam bizar, a indiferenţei faţă de el, dar tocmai această indiferenţă, multiplele semne de întrebare, începutul acela de opinie despre el nedusă pînă la capăt, dar înţeleasă ca o nemulţumire la adresa lui, îl făcură din primul moment să vadă în soţul ei un revers al medaliei.

Medicul abia sosise, faţa îi era marcată de oboseală. Durerea de la şold, din pricina căreia îşi tîra piciorul, era de-a dreptul rebelă în ziua aceea, altfel Titorian n-ar fi schiţat un gest de supremă încordare cînd se răsuci pe-o parte. Aşteptă

lîngă uşă un semn. Semnul veni de la sora Nana, gravă şi ea. Împrumutase ceva din gravitatea şefului ei. Suferea în ascuns pentru suferinţa superiorului; pînă şi gesturile îi erau altele decît la prima întîlnire, mişcările îi erau moi, plutea uşor prin încăpere de parcă ar fi umblat pe vîrful picioarelor. Buzele i se încălecau din cînd în cînd, cea inferioară dispărînd aproape sub încleştarea buzei de sus, acest efort al maxilarelor întinzîndu-i pielea şi lăsînd să se ghicească sub uşoara umflătură caninul ieşit în afară. Se aşeză pe un scaun şi abia după un timp ce i se păru fără sfîrşit Ispas îl privi în treacăt, apoi continuă să-i citească dosarul, invocînd printr-un gest al capului scuza nerostită pentru că îl făcuse să aştepte.

Ispas scoase dintr-un dosar de culoare galbenă radiografiile, le compară la lumina becului ce ardea deasupra, şi faptul că nu apela la ecranul alb de alături îi întări şi mai mult credinţa că în faţa lui se găsea nu numai un bun specialist, aşa cum îl recomandaseră cei de jos, dar şi un om obosit, puţin plictisit poate nu atît de boala altora, cît de propria lui boală. Un zîmbet protector avînd darul să-l încurajeze înflori pe chipul sorei Nana, aflată în spatele medicului şi veghind la cea mai mică mişcare a lui, dar în afară de figura încruntată, de fruntea largă, transpirată în zonele cutate, Titorian părea absent la cei din jur; radiografiile îl nemulţumeau. Nu ştia dacă execuţia lor tehnică sau înscrisurile ce i se dezvăluiau din ele – şi, ca să puncteze această stare de nervozitate, uşor de citit pe chip, doctorul îşi scoase din buzunarul din faţă al şortului pachetul de Carpaţi şi îşi aprinse o ţigară. Bricheta împrăştia în încăpere un miros de benzină, o benzină prost rafinată, de duzină, altfel Petre nu i-ar fi remarcat prezenţa atît de uşor. Mîna care ducea ţigara la gură, albă, cu degete prelungi, dintre care arătătorul şi mijlociul aproape negre la capete de nicotină, avea un tremur uniform, transmis ţigării, şi cînd ţigara fu mutată în mîna cealaltă, tremurul se prelungi

în pătratele mari de celuloid prin a căror lumină Curta îşi vedea claviculele, coastele rînduite simetric, şi sub ele masa neagră, cu uşoare nebulozităţi, a plămînilor. Şi în tremurul acela al peliculei, plămînii lui parcă prinseseră viaţă. Respirau. Sora Nana îşi îndreptă privirile spre un colţ al camerei, obosise să stea cu ochii ţintuiţi într-o singură parte. Urmîndu-i mişcarea capului, Petre abia atunci observă ce se afla în dulapul alb pe care, la prima vedere, greşit îl considerase simplu instrumentar; nu, în dulapul cu geamurile bine şterse nu vedea nici urmă de bisturie, pensete şi seringi, în dulap era altceva, şi acest altceva era compus din zeci de miniaturi confecţionate din te miri ce, mai toate reprezentînd oameni şi flori, animale greu de încifrat în nomenclatorul zoologic din pricina asemănării lor şi a culorilor inadecvate pentru rasele respective. Mici tablouri pictate pe scoarţă de copac, altele direct pe structura osoasă a unor părţi de radiografii; un castel din cutii de chibrituri, şi chiar un schelet de om, migălos decupat dintr-un singur os, mai mult ca sigur o coastă umană. Luată în parte, acea aglomerare de figuri putea să stîrnească rîsul, dar în întregul ei obliga la alte reflecţii. Şi lui Curta nu-i fu greu să ghicească în puzderia de lucruşoare cadourile pacienţilor făcute cine ştie cu ce prilejuri medicului şef. Sora Nana îi surprinse mirarea, cercetă şi ea odată cu el – oare pentru a cîta oară? – aceeaşi vitrină împărţită în trei de rafturile de sticlă, şi cine ştie de ce, făcu un pas spre stînga şi, băgînd radiografiile în plicul de unde le scosese, astupă cu spatele vitrina.

– Lumina, te rog, şopti medicul masîndu-şi fruntea cu două degete. Sora Nana stinse lumina. În locul becului din tavan se aprinse altul, un bec de semnal, roşu, care răspîndea în cameră un întuneric de amurg stins.

– În sfîrşit, un pacient care n-o să ne pună mari probleme, zise Titorian, fără să se adreseze cuiva anume; parcă

îşi vorbea sieşi, în obscuritatea în care se aflau era şi greu să ghiceşti dacă vorbele erau rostite sorei sau lui, mai mult ca sigur sorei, căci Ispas se întoarse de data asta direct spre el. N-am avut pînă acum nici un literat, trebuie să recunosc că îmi face plăcere să vă cunosc, aş fi preferat în alte condiţii, dar condiţiile nu ni le alegem totdeauna. Aveţi atins un singur plămîn, cum probabil ştiţi, un om care a cunoscut sanatoriile ca dumneata ştie uneori tot atît de multe despre el cum nu poate şti un medic, dar tocmai pentru că n-am în faţa mea un pacient la prima întîlnire cu propria lui boală – o boală uşoară după cum arată radiografiile – mă întreb de ce ne-aţi preferat pe noi? Poate vă miraţi, mai mult ca sigur că în clipa aceasta vă puneţi fel şi fel de întrebări în legătură cu semnele mele de îndoială, dar vreau să vă spun deschis, n-am reuşit să fac din acest sanatoriu un adevărat sanatoriu, cred că vina nu este numai a mea. Uite, m-am acomodat, să vedem ce va spune aparatul, singurul obiectiv în aprecierile noastre atît de subiective.

În încăperea alăturată, despărţită de cabinetul medicului şef doar printr-o uşă, era răcoare şi un aer de materie încinsă, şi în timp ce se dezbrăca, Curta îşi simţi pielea strîngîndu-se, poate nu atît din pricina frigului, cît a celor auzite de la Titorian. Era pentru prima dată că un medic îşi denunţa pe faţă nemulţumirea în faţa lui. Bruma de simpatie faţă de Titorian, pe care îşi construise această primă vizită, se topi. Pînă şi acel muzeu în miniatură dezgolea o trăsătură deloc agreabilă a doctorului care etala în faţa noilor pacienţi suveniruri deloc încurajatoare.

Intrat în sala alăturată, unde se afla aparatul de radiologie, Curta se dezbrăcă grăbit în timp ce medicul se echipa cu un şorţ protector. Titorian îl răsucea, cu mănuşile lui mari de cauciuc, cînd într-o parte, cînd în alta, îi tasa muşchii pieptului, dorind să vadă un anumit contur, îl îndepărta de

ecran cu forța ambelor mîini sprijinite în zona costală, şi de fiecare dată Curta simțea respirația lui grăbită în urma efortului făcut. La un moment dat, Titorian zăbovi mai mult, ecranul parcă îngheță secunde în şir în aceeaşi poziție, şi degetele medicului, pierdute undeva în imensitatea mănuşilor de protecție, rămaseră cuminți pe mijlocul pacientului, într-o îmbrățişare rece. "Da", spuse el pentru sine, cu o oarecare mulțumire, şi ecranul se mută din nou în zonele inferioare. Aici, mîinile medicului deveniră din nou active, dar superficiale. Zona era cercetată mai mult din obişnuință.

– Lumina, soră, ceru medicul.

Şi cînd becul din tavan se aprinse, văzu ochelarii sorei de la radiologie îndreptați asupra lui ca o mască impenetrabilă; lentilele lunecau pe partea dezgolită a trupului, indecis, vrînd să se oprească undeva şi nereuşind, apoi ei țintuiră muşchii pieptului, bine dezvoltați, în încrengătura cărora un păr negru şi des se lipise de pielea umedă. Sora îşi luă ochelarii de la ochi, şi fără acele sticle privirile ei nu mai avură nimic de speriat, erau nişte ochi obişnuiți, uşor congestionați, inflamați spre nas din pricina deselor schimbări de lumină. În timp ce se îmbrăca, Curta auzi aparatele manipulate într-un mod straniu, şi cînd îşi mută ochii spre tubul imens, terminat la capăt cu o bilă neagră, înțelese că sora se pregătea pentru o radiografie, cu toate că din felul cum strîngea şuruburile şi tăblia de lemn lungă ca o targă, nu mai pricepu nimic; radiografii mai făcuse, dar nu culcat. Procedeul fiindu-i străin, de teamă transpiră şi mai puternic. Se jenă cînd înțelese că în încăpere se răspîndise cu repeziciune un miros iute.

– Nu vă speriați, ținu să-l liniştească sora, vrem să vă facem cîteva tomografii, un procedeu nou, sîntem singura instituție care posedăm un asemenea mijloc de investigație, şi la cuvîntul "investigație" avu o uşoară întîrziere, la a treia

silabă, ca şi cum ar fi făcut eforturi să-şi însuşească pronunţia corectă a termenului.

– La doi, la patru şi la opt, comandă Titorian cifrele sorei, şi Curta deduse că la acest nivel de adîncime medicul şef are semne de întrebare. Am impresia că vă sînt antipatic, domnule Curta, nu-i aşa, întrebă Titorian, şi această trecere bruscă, de la o conversaţie despre boală la alta unde i se solicita spiritul, îl făcu pe Curta să se bîlbîie şi, luat pe nepregătite, dădu un răspuns afirmativ.

Titorian îşi tîrî piciorul şubred spre camera alăturată şi, privit din spate, la lumina puternică din cabinetul medicului şef, doctorul i se păru mai mic de statură; umerii căzuţi, talia îngustă asemănătoare cu a soţiei lui, pantalonii reiaţi care ieşeau din halat, lipsiţi de o formă anume după care să se muleze, atîrnau în dezordine spre pantofii cu tocurile roase la spate de atîta întrebuinţare, şi Curta avu un moment de părere de rău. Ar fi putut să găsească un răspuns intermediar, dar gîndul că numai cu o oră înainte tăcuse la pseudolecţia ideologică dată de Cozmin lui Buzangiu şi implicit lui, convingerea că tăcuse nu dintr-un spirit de autoconservare, ci dintr-o laşitate nemărturisită, dorinţa de a nu se mai lăsa dominat de comodităţi îi dictase acum să fie prompt; se jurase doar în sinea lui să se expună deschis, indiferent de consecinţe, şi iată că din pricina refuzului din solariu de a-şi spune părerea se dovedise aici nu numai lipsit de menajamente, ci de o sinceritate primitivă. Observă pe chipul sorei de la radiologie un reproş tăcut, şi dacă pînă atunci femeia manifestase curiozitate faţă de el, acum îşi pusese din nou ochelarii pe ochii injectaţi şi trecu pe lîngă el ferindu-se să-l atingă.

– Cu toate acestea, nu-mi retrag cuvintele de simpatie că te-am cunoscut. Eşti primul nostru literat, evident că sîntem interesaţi şi curioşi totodată de existenţa unei asemenea

păsări rare pe aceste meleaguri ale suferinței, și m-aș bucura ca într-o bună zi să ai prilejul, din proprie inițiativă, să-ți revoci lipsa de simpatie.

Medicul mai vru să spună ceva, dar ușa se deschise brusc și în încăpere apăru un om între două vîrste, cu o mustață care voia parcă să înlocuiască calvitia împinsă dincolo de creștet, un soi de compensație stufoasă, de o bărbăție exagerată pentru trupul acela mărunt îmbrăcat într-un halat de mătase cu dungi de un albastru strălucitor, îmbrăcăminte care nu se înscria în regulament, după cum constată Curta, uitîndu-se rapid la propriul lui halat.

– Dacă țin bine minte, nu v-am invitat la mine, tovarășe Morăscu, spuse medicul, și fața lui – și pînă atunci de un palid stins – deveni și mai galbenă. Curta, care poseda teoretic unele date în legătură cu organismul uman, odată încifră schimbarea culorii de pe chipul lui Ispas în zonele unui ficat bolnav.

– M-am invitat eu, spuse Morăscu ținîndu-și în continuare o mînă în buzunar și fixîndu-l pe Curta într-un fel anume, ca și cum prezența lui era de prisos acolo din moment ce venise el.

– Despre ce-i vorba, tovarășe Morăscu? îl chestionă medicul ridicîndu-se în picioare, și cînd Morăscu mai privi o dată la Curta, care abia reușise să-și încheie halatul, se simți dator să se explice. Este noul nostru internat, tovarășul Petre Curta, scriitor în devenire cum ar vrea dînsul să zică dintr-un exces de modestie. Eu l-am chemat.

Această explicație a medicului suna ca o justificare în fața lui Morăscu, și ținuta degajată a celuilalt, de parcă nu el ar fi deranjat ci medicul i-ar fi intrat în cameră neanunțat, stabili pentru Curta raportul de forțe între cei doi oameni, și cînd își aduse aminte că Lică Cozmin îl felicitase pe Morăscu pentru înființarea organizației de bază în rîndul pacienților,

intui şi mai exact poziţia oficială a lui Morăscu.

– Vă rog, din moment ce tot aţi venit, poftiţi, n-am secrete.

Curta ar fi vrut să se retragă, dar cuvintele medicului nu numai că nu incriminau şederea lui cam îndelungată, dimpotrivă, parcă-i solicitau prezenţa. Se conformă acestei rugăminţi ascunse, şi făcîndu-şi de lucru cu nasturele de la gît al cămăşii, care nu voia să se încheie, îl privi cu coada ochiului pe Morăscu, abia acum văzîndu-i exact ochii de un albastru viu, cîndva frumoşi, acum acoperiţi pe jumătate de pleoapele grele, vineţii, şi învăluiţi în cearcăne de aceeaşi culoare.

– Bine-ai venit la noi, tovarăşe, se adresă Morăscu. Eu sînt secretarul organizaţiei de bază de aici, de la bolnavi. Era cam vremea să ne faci o vizită, mi se pare că şi dumneata eşti membru de partid, altfel nu văd cum ai fi ajuns aici.

– Abia în al doilea rînd e secretarul organizaţiei de bază, în primul rînd e pacient, şi încă un pacient cu probleme destul de serioase, se amestecă Ispas, dar din păcate tovarăşul Morăscu consideră că atît afecţiunile pulmonare personale, cît şi cele ale colegilor săi îşi găsesc cel mai bun remediu în şedinţe interminabile... Apropo, am auzit că tovarăşei Craiu i s-a făcut rău la şedinţa de birou de ieri, a avut o hemoptizie... Se pare că va trebui să intervin mai energic, tovarăşe Morăscu, sau dacă nu se poate altfel, să schimbăm locurile, în fond, şi eu aş putea fi un pacient chiar dacă aş refuza categoric să particip la şedinţele dumitale. Oamenii au venit aici să se vindece, să-şi schimbe mediul în care s-au îmbolnăvit, ori dumneata... şi medicul, rîzînd, îşi aprinse o ţigară din care trase adînc cîteva fumuri.

– Vă ţineţi de glume, tovarăşe Titorian, adică eu am vrut să fac organizaţie, parcă dacă voiam numai eu era suficient? Puteam eu să întreprind ceva fără aprobarea de acolo,

de sus? – şi Morăscu arătă undeva spre munţii care se vedeau prin fereastra acum dezgolită de draperiile mari şi negre de sora de la radiologie, care în lipsa sorei Nana îi luase acesteia locul şi nu se mişca din spatele medicului. Şi pentru că v-aţi legat de mine, uite, sar la a doua problemă... Că am venit cu două probleme. Nici eu n-am secrete, mai ales că tovarăşul e verificat, cu toate că dosarul inginerului nostru de suflete are nişte mici infiltrate şi Morăscu rîse, bine dispus de această comparaţie. Dar dumnealui vine de unde ne vine lumina, e tînăr, o să se mai lovească o dată, de două ori, cu capul de realităţile noastre locale şi o să se cumînţească, dacă nu, petele se vor excava, şi atunci o să-i facem o mică rezecţie, cum aţi spune dumneavoastră. Da. După masă am să lipsesc o oră, două, vine un tovarăş de la centru, vrea neapărat să mă vadă. Ştiţi cum sînt oamenii din celălalt mediu, parcă noi am fi ciumaţi, desigur glumesc, aşa că trebuie să ies eu din sanatoriu, mă aşteaptă la şosea, credeţi-mă, n-am încotro.

– Cam multe vizite, tovarăşe Morăscu. În fond, eu nu fac altceva decît să-ţi atrag atenţia; în situaţia dumitale, fiecare oră de repaus total e numai în folosul dumitale. Nu uita că eşti de cinci ani aici.

– Parcă eu vreau, tovarăşe medic, spuse Morăscu spăşit şi cu o reală îngrijorare pe faţă. Dacă au nevoie de mine! Aşteaptă să plec cît mai repede de aici, nu spun şi nu cred că sînt un om de neînlocuit, dar au nevoie de experienţa mea. Şi cadre, ştiţi, n-avem cu carul, nu le putem face la strung. Nu vă supăraţi că vă iau o ţigară, vreau să mă las, şi de aia nu-mi cumpăr. Cînd văd, mă atrage, nu vă supăraţi. Morăscu îşi aprinse ţigara şi se uită apoi la marca scrisă pe foiţă. Credeam că fumaţi ceva mai bun, dar calul de dar – he-he-he – şi Morăscu rîse din nou. Cele cîteva fumuri grăbite îi făcură bine, faţa i se lumină, ochii deveniră şi ei mai vii, iar mîna tremurîndă în drumul ei spre pachet se linişti ca în urma

unui calmant. Sper că n-aveți nimic împotrivă, repetă Morăscu, şi privi din nou ţigara ajunsă la jumătate. Ca să nu se piardă nimic din ea, trase cu nesaţ fum după fum. Oamenii vorbesc tot mai mult de medicamente. Se zice că ar fi apărut ceva sau se fac cercetări, lumea speră, eu nu ştiu ce să le spun, vin la organizaţie, mă întreabă... Nu vreau să încurajez zvonurile, mai ales că medicamentele astea de care se vorbeşte ar fi de proveniență... Eu totuşi fac deosebiri, adică văd logic cum stau lucrurile şi nu mă deranjează această utilizare a unor produse venite de acolo... În orice caz, dacă zvonurile se adeveresc, ar fi bine să facem o listă de priorități, nu-i aşa, avem tovarăşi care...

– Tovarăşe Morăscu, eu stabilesc diagnosticul, nu speranțe. În privința priorităților, cred că n-are rost să vindem pielea ursului din pădure..., dar pentru că intuiesc exact ce vreți dumneavoastră chiar pe acest teren al speranțelor, al iluziilor sau viselor, alegeți termenul care vă convine mai mult, nu poate exista decît o singură prioritate, boala fiecăruia şi evoluția ei...

– Ei, nici chiar aşa, tovarăşe doctor, pe unii îi cheamă datoria mai degrabă, alții au dus tot greul muncii, orice medicament străin costă bani grei... Eu cred că dacă, odată şi odată, aceste medicamente despre care se tot aude că vor veni, ele, aşa socot eu, trebuie să ajute mai întîi pe cei care au ajutat cel mai mult... Adică, mă înțelegeți... Să vii pe la mine, tovarăşe, să stăm de vorbă, dar nu astăzi, mîine; ba nu, peste două zile, că mîine trebuie să fac darea de seamă; poimîine după micul dejun... Vedeți că scrie la etajul doi, acolo unde e biblioteca, cu toate că ar fi cazul, sau ar fi fost cazul să te interesezi pînă acum... Dar eu mă bucur că avem un scriitoraş printre noi; gazeta de perete cam suferă, şi la staţia de radioficare n-avem pe cineva să mai pună cuvintele la punct; oamenii scriu, dar mai deunăzi mi-a spus cineva care a ascul-

tat, că nu-ş' ce greşeli gramaticale pe acolo, parcă ele ar fi esenţialul, forma contează pentru unii, nu conţinutul... Acum mă duc, că sînt grăbit să-mi pregătesc şi eu carnetul, ca să pot răspunde, cine ştie ce vor de la mine, adică ce vrea – şi Morăscu se făcu nevăzut.

Cîtva timp, medic şi pacient nu-şi spuseră nimic. Curta era surescitat de cele aflate de la Morăscu. Adică dosarul lui de partid se afla aici, se grăbiseră să i-l trimită. Morăscu îşi permisese chiar să scoată la lumină acele pete umede, mai mult ca sigur adăugate în grabă după ultimele şedinţe de la ziar. Felul cum pronunţase Morăscu neajunsurile lui înscrise acolo, tonul de glumă ca o justificare, spre a da în vileag ceea ce oficial i-ar fi fost interzis, ca şi vesela ameninţare legată de o posibilă excavare a pieselor de la dosar, aflate acum încă în siguranţă datorită locului unde îşi făcuse studiile, nu-l puseră atît pe gînduri, cît îl enervară, şi deoarece nu voia să enunţe criterii de apreciere în legătură cu omul abia ieşit, se gîndi să curme tăcerea, schimbînd discuţia, cu toate că în clipa aceea nu-i venea nimic în minte.

Se uită la medic. Ar fi vrut să citească pe chipul lui o reacţie care să-l dea de gol, care să-i spună că în momentul acela doctorul nu era străin de gîndurile lui, că participa într-un fel sau altul la ele, dar doctorul îl privea probabil de mult, ochii lui, şi mai ales sclipirile jucăuşe din ei nu lăsau nici o îndoială că-i intuise temerile, nu erau pentru el un secret, se afla parcă în faţa altui aparat radiografic, capabil, de data asta, să-i evidenţieze nu lăuntrul prin transfocarea punctelor atinse de boală, ci gîndurile, şi aparatul în care se oglindeau aceste gînduri erau privirile medicului, voit ironice. Se ridică hotărît de pe scaun; vizita la care fusese obligat prin forţa împrejurărilor să participe se încheiase. N-o dorise, dar nici nu-i părea rău că de la început împrejurările îl puneau în posesia unor relaţii şi date neplăcute, ce-i drept,

dar necesare, şi din acest punct de vedere se simţea oarecum favorizat, altfel Titorian n-ar fi insistat să rămînă, să fie prezent la o fărîmă din viaţa acelui sanatoriu al cărui membru de familie era de-acum şi el.

– Pot să plec? îşi permise să întrebe Curta. Medicul ridică din umeri, oarecum mirat de această întrebare.

– Desigur, din punctul meu de vedere eraţi liber de mult. Titorian îl însoţi pînă la uşă, în timp ce sora de la radiologie intră după perdeaua întunecoasă, în camera alăturată.

Aşezat la locul lui în şezlong, Curta înregistră exact ceea ce spusese Morăscu, dacă era vorba de priorităţi, în nici un caz prin modestul lui aport la dezvoltarea societăţii, la istoria ei, n-avea să intre în ele, deşi problema medicamentelor, aşa cum dealtfel spusese şi Titorian şi cum o ştia şi el, era încă în stadiul de iluzii. Pînă atunci, medicamentul principal rămînea hrana, constituţia nervoasă şi echilibrul dintre factorii hotărîtori ai organismului. El era, în orice caz, un privilegiat cum îi spusese chiar Titorian, n-avea decît un infiltrat în partea stîngă, deci, o situaţie cu mult mai bună faţă de anul care trecuse şi incomparabil mai optimistă decît a altora. N-avea nevoie de prioritățile nimănui, el singur era o prioritate, boala îl selectase, acordîndu-i o formă uşoară, se purtase binevoitor cu el; pentru un simplu infiltrat, trei luni erau suficiente să se pună definitiv pe picioare, urmînd să părăsească acest loc care îşi pierduse ceva din frumuseţea de la început.

Din partea unde se afla auzi pe alee paşii cuiva; nu vru să aştepte pînă ce paşii ar fi intrat în unghiul vizibilităţii lui. Se ridică de spate. Era curios. Îl zări pe Morăscu călcînd grăbit, nesigur; în dreptul teiului lui Costache se opri, tuşi de cîteva ori, scuipă la rădăcină, dar Rita care probabil se afla pe balcon cu stăpînul ei se apucă să ţipe, făcînd o gălăgie infernală pentru ultragierea acelui loc, prin obişnuinţă socotit

numai al stăpînului ei. Morăscu se întoarse, ridică pumnul spre maimuța agățată cu un lanț de bara metalică a grilajului, scuipă încă o dată, de data asta spre ea, şi Rita, nelăsîndu-se mai prejos, făcu acelaşi lucru în direcția lui, în plus îşi întoarse spatele şi arătă, cui voia s-o vadă, partea fără păr de sub coadă. Morăscu spuse ceva, dar Curta n-avu cum să audă, destul doar că Rita înțelesese şi începu să se scălămbăie şi să rîdă cu atîta forță încît sunetul ajuns sub coama muntelui din față se întoarse multiplicat, lovindu-se din nou de răgetul maimuței, şi la acest vacarm îngrozitor Morăscu se dădu bătut, o amenință cu o sacoşă mică ținută într-o mînă şi-şi văzu de drum.

– Bag mîna-n foc că n-ai veşti prea bune, auzi Curta din dreapta lui. Era vocea lui Baciu. Cînd se întoarse, îl zări maltratîndu-şi negul. Mai mult ca sigur că ai venit aici înscris în hîrtii cu un simplu infiltrat şi Titorian ți-a găsit o cavernă sau poate mai multe; nu eşti singurul caz, am impresia că el inventează cavernele, cu toate că rar se întîmplă să greşească, are un soi de plăcere să le descopere şi o mai mare plăcere să le comunice, ca şi cum şi-ar anunța cine ştie ce mare cîştig la loterie.

Ca să nu-i deranjeze pe ceilalți, Baciu se ridică anevoie şi îşi tîrî şezlongul mai aproape de omul cu care începuse să vorbească. Pufăi în urma acestui efort, buzele, şi aşa subțiri, se subțiară şi mai mult, iar pe fruntea înaltă şi netedă sub a cărei piele se distingeau cîteva vene albastre, încordate, apăru o pînză de apă, ştearsă în grabă cu dosul unei mîneci a halatului.

Curta se întoarse spre Baciu. Îi surprinse spaima la această răsucire bruscă, neaşteptată, şi dincolo de ea bucuria trăită dinainte pentru gravitatea bolii lui, şi această bucurie Baciu nu numai că nu voia să şi-o ascundă, şi-o manifesta aproape direct, şi atunci Petre, ca să scape de el, înclină din

cap, semn că intuiția lui fusese exactă și că era bolnav și nu oricum, ci grav.

– Una sau două, e atins numai un plămîn sau și... Dacă vrei să mă crezi, cînd am venit aici practic n-aveam la plămîni nimic; baiul meu pornea de la genunchi, am o tuberculoză osoasă, și pentru că era iarnă, tovarășii au zis că pînă în vară să mă odihnesc aici, urmînd să merg apoi la mare.

Și Baciu își ridică cu greutate piciorul incriminat, își trase pantalonul de la pijama deasupra genunchiului și-i oferi lui Curta o privelişte deloc plăcută. Genunchiul nebandajat, umflat ca un bostan de mărime mijlocie, lăsa aproape dezgolită rotula. De sub ea, prin două tuburi de drenaj, se prelingea într-un tifon gros legat deasupra pulpei o zeama verzuie. Cu asta am venit. Dar pe-atunci puteam să umblu cum trebuie, rotula nu explodase, într-un cuvînt: am crezut că viu pentru cîteva luni la o odihnă binemeritată, dar din prima zi Titorian mi-a găsit ceva la plămînul drept, o umbră numai, și umbra asta s-a mărit treptat, apoi s-a excavat. După doi ani, plămînul stîng era și el atins... Sînt convins că dacă nu-mi spunea adevărul, acum eram sănătos... Nu ți-a spus nimic despre mine? întrebă Baciu, și ca să fie sigur de răspunsul celuilalt, se ridică să-l vadă pe Curta în față.

– Nu, nu mi-a spus nimic, de fapt, secretul bolii altora este o obligație pentru medic, după cîte știu eu...

– La alți medici, nu la Titorian, spuse scurt și cu răutate Baciu. Deci, și dumneata eşti în pioneze, mai adăugă el, îmi pare sincer rău, cu toate că nu trebuie să vă speriați, sînt cazuri de vindecare rapidă; din păcate, eu n-am putut să intru în categoria acestora. Dumnezeu știe, parcă sînt blestemat, toată viața am fost blestemat să pătimesc de la...

– Tovarăşe Isaac, se auzi vocea lui Buzangiu trezit atunci, cu ochii cîrpiți de somn, oare nu e vremea pentru prăjitură?

Exact în clipa aceea se auzi toaca sunînd, şi Landesman, care vruse să se uite la ceas, renunţă. Toaca anunţa exact ceea ce dorea Buzangiu.

9

Pe o masă, în apropierea uşii, pe cîteva platouri de metal, erau aşezate prăjiturile. Stratul gros de mere dintre foitajuri, cel de sus alb, acoperit din abundenţă cu zahăr pudră, cel de jos rumenit, îl ademeni pe Curta; prăjiturile cu mere erau plăcerea lui. Învingîndu-şi jena o ruga pe sora Aneofiţa să-i permită să-şi ia un supliment. Aneofiţa îşi aşeză chiar ea prăjiturile pe un şervel, apoi îi turnă din cana de sticlă lapte dulce şi Petre mîncă cu poftă şi bău laptele din cîteva înghiţituri. Nimeni nu se aşeza la masă, pacienţii veneau, îşi luau acest întăritor de la ora unsprezece şi plecau la plimbare; pînă la masa de prînz erau trei ore şi cei care aveau învoire pentru plimbări preferau să se bucure de ziua aceea însorită. Mîncau grăbiţi apoi în grupuri de doi-trei o luau care-ncotro. De la poartă, drumul nepietruit, dar neted, se despica în două părţi, unul ducea spre oraş, altul urca panta şi se pierdea în pădure, spre o cabană aflată la vreo cinci kilometri spre vest. Cei mai mulţi bolnavi o luau spre această parte, aerul fiind mai curat şi pădurea de conifere – deasă şi ademenitoare. Cînd se întoarse de pe scări să privească spre holul de unde plecase Petre o zări prin sticla uşii pe sora Aneofiţa Anghel, care surîdea; îi ceruse două prăjituri, şi această intimitate la care îl obligase îi dădu dreptul să-i zîmbească, şi pistruii feţei se înroşiră din nou în zona pometilor. Faţa căpătă prin roşeaţa aceea feciorelnică ceva plăcut, şi Petre, altfel închis şi puţin dispus la reciprocităţi sentimentale, zîmbi şi el, şi atunci sora Aneofiţa îi făcu cu mîna, un gest curajos, ostentativ, şi Petre, jenat, se uită în stînga şi-n dreapta sa vadă dacă n-a observat

cineva această exagerată amabilitate a fetei. Pînă la urmă îi păru rău pentru lăcomia lui, înțeleasă de fată poate altfel decît ar fi trebuit.

În curte, se opri lîngă teiul lui Costache numai cîteva clipe, din teamă pentru Rita. Într-adevăr, maimuța începu să se agite pe balcon la vederea lui, și ca să nu fie obiectul injuriilor ei și al rîsului pacienților, Curta trecu grăbit spre poartă, mai ales că în urma lui îl zărise pe Cosmin, și o plimbare cu el nu-i era pe plac. Dintr-un spirit de contradicție, n-o luă în partea unde se vedeau plimbîndu-se cei mai mulți pacienți, o luă spre drumul care ducea spre oraș, cu toate că nu intenționa să facă un asemenea efort. În dreapta, cam la un kilometru de sanatoriu, văzu în pădure o casă din care ieșea fum, era probabil un lăcaș al tăietorilor de lemne. Da, asta era. O femeie ieși pe ușa de lemn a clădirii cu un ceaun imens și îl atîrnă pe niște pirostrii de metal sub care ardea un foc îndrăcit; erau lemne de brad, lemnul pocnea, și pînă la nările lui Curta ajunse mirosul de rășină al ramurilor pe care femeia le băga fără economie pe foc. Undeva, în depărtare, se auzi un strigăt, apoi un zgomot foșnitor de pom în cădere, și pămîntul se cutremură sub lovitura trunchiului doborît. Curta tresări întristat.

Îl ajunse din urmă Pintică. Tăiase coama dealului și ieșise la cîțiva metri în spatele lui. Îi explică avantajul acestor scurtături în loc de patru kilometri pînă la șoseaua asfaltată, nu făcea decît doi, fără un efort prea mare. Aflase de aceste poteci de la alți pacienți cu multă vreme în urmă, și-l povățui pe Petre, dacă voia să ajungă la oraș, să meargă împreună, îl putea însoți pînă la linia ferată și de acolo era simplu să se descurce singur. Curta îi mulțumi, n-avea intenția să obosească, ieșise pur și simplu la plimbare, voia să admire covorul de brîndușe care acoperea pajiștile, și, în caz că ar fi simțit nevoia, voia să se oprească la marginea

pîrîiaşului a cărui curgere învolburată îi plăcuse încă din prima zi, cînd venise cu trăsura de la gară la sanatoriu.

Pintică ridică din umeri. Ar fi vrut s-o pornească singur, dar această tovărăşie de o clipă îi plăcea. După cîţiva paşi se opri. Îl aşteptă pe Curta şi, cu zîmbetul lui copilăresc, o permanentă scuză pe faţa lui, începu să-i povestească lui Petre ce anume făcea el la şosea stînd pe marginea drumului.

– Săptămîna de dinaintea permisiei am fost în fiecare zi, poate o să rîdeţi de mine, dar număr maşinile, camioanele; în primul rînd ele mă interesează, şi mai ales mă bucur de camioanele care poartă iniţialele locurilor mele. Mă unge la inimă. Dacă mă restabileam, aveam şansa să lucrez la Bicaz, aţi auzit, cum să nu auziţi tocmai dumneavoastră? Acolo au început lucrările, sînt în fază de prospectări dar aveam şansa să merg acolo, să-mi leg numele de viitorul baraj; dumneavoastră puteţi trăi dacă nu vă legaţi numele de ceva? Eu nu pot. Acum cred că lucrările au avansat şi mai mult, pentru mine camioanele care se îndreaptă într-acolo şi care poartă pe ele fel şi fel de maşinării şi utilaje, sînt un semn şi uite, eu rămîn în afara semnelor. Sîntem o generaţie de sacrificiu, noi am dus tot greul, asta e hrana istoriei, viaţa noastră, nu vă supăraţi, nu mă refeream la dumneavoastră, mă refeream la viaţa mea, şi dacă trebuie să... nu-mi pare rău. Mă chinuie doar un gînd: atunci cînd copilul meu va fi mare, să afle că nu m-am dus dintre... de pomană, că n-are de ce să-i fie...

– Nu cred într-o generaţie de sacrificiu, tovarăşe Ştefan, te rog, nu te supăra, nu vreau să distrug în dumneata o credinţă care îşi justifică această ieşire din... Dealtfel, e o prostie, ai să te faci bine, ai să vezi. Nimeni nu ne-a cerut să ne sacrificăm, iar boala în viaţa fiecăruia este un accident, o mică deteriorare a naturii individuale din motive pe care le...

Pintică se încruntă, încruntarea era la el o formă de a-şi manifesta tristeţea, şi lui Curta îi păru rău că nu-l lăsase pe

Ştefan cu credinţa lui, cu iluzia necesităţii acestui sacrificiu luat de el ca scut în faţa necunoscutului ca o împăcare în cazul unui deznodămînt nefericit.

– Dumneata ştii mai multe, ce să zic? continuă Pintică mai puţin volubil, dar cu acelaşi zîmbet de scuză reapărut pe chip. Uite, mie nu-mi pare rău dacă mor, pentru asta i-am şi zis doctorului să mă opereze, m-am hotărît...

– Oare într-adevăr asta te-a hotărît? întrebă Curta, şi cînd văzu adumbrirea de pe faţa lui Pintică se opri, era inutil să-i explice el lui Ştefan ce l-a determinat la acea hotărîre; intim, avea credinţa, după toată discuţia de dimineaţă, că altceva a stat în spatele acelei decizii.

– Credeţi că nu? şi după felul tremurător cum sunase întrebarea, Curta îşi dădu şi mai limpede seama că ţintinse într-un loc dureros.

– S-ar putea să greşesc.

– Poate şi cu sacrificiul să vă fi pripit, eu nu mă supăr dacă v-aţi pripit, chiar m-aş bucura.

– Cîţi ani ai, tovarăşe Pintică?

– Îs prost, aşa-i? Vi se pare că am spus numai prostii, pentru asta m-aţi întrebat. Douăzeci şi doi şi jumătate, adică ce mai, douăzeci şi trei. Dar mă duc, văd eu bine că vă place să fiţi singur; mie nu-mi place, numai seara, înainte de a adormi, atunci totdeauna mă gîndesc acasă, la nevastă şi la copil, mai ales la nevastă, copilul, ce să înţeleagă el din viaţa mea? Cînd m-am însurat, eram bolnav, dar eu nu ştiam, simţeam eu ceva, dar îmi era ruşine de tovarăşi să le spun, eram în campanii, fiecare om era preţios, şi dacă aş fi spus că simt aşa o apăsare în piept, şi răceli, şi călduri şi iar călduri şi răceli, ar fi zis că vreau să dau bir cu fugiţii, adică eu să fug... Plecasem cu camionul într-un sat, aveam în camion un strung, unul mic, îl montam cu o curea la motorul maşinii, reparam unelte, ne înfrăţeam adică, alţii, nu eu, eu eram de la

ţară, ce să mă mai înfrăţesc? Era iarnă, frig, nu glumă, eu, îmbrăcat subţirel, adică cu ce aveam, şi n-aveam multe... Şi mi-a dat cineva să beau un pahar de ţuică, ţuică tare, nu ca pe la noi, de aia ardelenească, am auzit că sînteţi ardelean, dar şi moldovenii, dar ce mai? Şi am simţit cald pe dinăuntru şi rece pe dinafară, şi eu eram la fierărie, trăgeam la foale şi răsuceam în foc un drug de fier, făceam brăzdare pentru plug, şi atunci mi-a venit să vărs, şi am vărsat ceva cald, dar cum focul era roşu, eu nu vedeam roşul din mine, credeam că văpaia aia e de la jar. Pînă a văzut unul, şi a rîs omul, nici el nu mai văzuse aşa ceva, zicea el p-ormă că era nemaipomenit, şi a chemat şi pe alţii la acest spectacol, şi eu tot aruncam din mine, şi cînd ajungea pe jar, acel ceva era roşu şi scotea aburi. Numai cînd a venit meşterul să se amuze şi el, a văzut că pe bărbie eram roşu, şi el s-a speriat, şi cînd m-am uitat într-o oglindă m-am speriat şi mai tare, şi am căzut acolo, butuc. M-am internat, adică m-au dus mai mult cu forţa, dar eu abia mă însurasem, nu-mi puteam lăsa nevasta singură şi nici treburile, şi acolo, la spital, mi-a spus unul că noi sîntem schimbul de sacrificiu, că într-un fel sau altul aceasta ne este soarta, şi eu m-am bucurat cînd am auzit această dezlegare. Şi dacă tot stăm la rînd, să ne ducem, de ce să stau prin spitale, măcar să trăiesc atîta cît mai am de trăit. Şi m-am tot internat, şi am tot plecat, nu pot sta mult locului, dar eu dumneavoastră vă pot spune, mi-e dragă şi munca, dar mi-e teamă şi pentru Savina, că aşa o cheamă pe nevastă-mea. E tînără şi frumoasă, îi e mereu sete de dragoste, acuma iar spun prostii, dar dumneavoastră care înţelegeţi atîtea, o înţelegeţi şi pe asta, şi gurile rele zic... N-au decît sa zică, am văzut eu că de cîte ori mă duc acasă îi e teamă de mine, ascunde copilul, îl duce la vecini sau la maică-sa, şi cînd mă sărută îşi ţine buzele strînse, adică şi ei îi e frică. Credeţi că mă lasă? ... La urma urmei, ar face rău

dacă m-ar lăsa, eu nu mai am pe nimeni în afară de ea şi de copil, adică viaţa, zic, nu mi-am legat-o decît de ei şi de lumea asta care mi-e dragă. Înainte eram Pintică, Pintică pur şi simplu, ba îmi mai ziceau şi Tică, am ajuns tovarăş, şi uite, stau de vorbă cu dumneavoastră, chiar dacă spun prostii. Poate că nu mă lasă, cu toate că eu zic că viaţa aşa nu mai e viaţă, de ce adică să n-aibă şi ea un bărbat sănătos, ce ziceţi? Dar vă las, uite cum fuge timpul, şi camioanele trec, acum e ora de vîrf, că dacă pleacă din Bucureşti dimineaţa cam pe la ceasul ăsta ajung aici, trec pe la Braşov, apoi pe la Ciceu pe dincolo drumul nu e asfaltat, or maşinile grele au nevoie de asfalt. Deci, credeţi că nu mă lasă... dacă nu s-ar fi întîmplat cu Calafat Opincă şi cu ceilalţi, aş mai fi trecut pe acasă, dar aşa, am venit direct aici şi am zis că mă operez, de ce să nu mă operez? Poate aşa mai am o şansă, dacă nu mă operez n-o să am nici una, uite, asta eu o simt cel mai bine. Poate am greşit, că de fapt dacă mata zici că nu sîntem noi de sacrificiu, puteam să stau ca lumea în sanatoriu, să mă fac bine, dar din cei pe care i-am văzut aici sau prin alte părţi, puţini se fac bine, vremea acum e alta, oamenii acasă n-au ce mînca, muncesc peste puterile lor, şi boala nu iartă, boala asta domnească, pe dinăuntru, că nici nu crezi, cînd te uiţi la om, că e putred. Auziţi? Se aude bine, asta e o maşină grea, eu cred că duce un buldozer, am văzut buldozere ruseşti mari cît o casă, nu vă supăraţi dacă mă duc; uite aşa mă cheamă drumurile pe mine, şi n-am stare – şi Pintică, la fel de brusc pe cît apăruse, se făcu nevăzut pe o potecă ce tăia dealul din faţă în două.

Rămase cîtva timp locului. Se bucura că Pintică plecase fără să aştepte din partea lui vreo părere la nenumăratele întrebări puse direct sau indirect, întrebări la care n-ar fi ştiut ce răspuns să dea. Era vorba de viaţa unui om. Abia îl cunoscuse, cum foarte bine spusese Pintică, ştia aşa de puţine despre el, şi cu toate acestea, Pintică i se dezvăluise tocmai

lui, îi încărcase conştiinţa cu frînturi de viaţă, şi drept răspuns el n-avea ce să-i spună.

Curta tăie drumul. Din faţă venea un camion şi stîrnea praful. Numai la cîţiva metri mai spre stînga se vedea o deschizătură între două stînci, făcută de apa ce trecea acum învolburată peste pietrele ce îşi arătau colţii. Petre se grăbi să se pună la adăpost de aerul colbuit şi în cîteva secunde trecu marginea apei. Înconjurată de stînci abrupte, încît soarele cu greu putea ajunge pînă jos în afara orelor de prînz, pajiştea verde şi plină de flori, rotundă aproape ca un amfiteatru, în care nu se auzea decît clipocitul apei domolite, odată scăpată din strînsoare, semăna cu un porţelan fin pe care o mînă măiastră pictase în culorile cele mai vii, la întîmplare şi poate tocmai de aceea atît de firesc potire de degetăruţi albaştri, cu mijlocul strîns în cordonul verde al tulpinii, sumedenie de ochii şoricelului abia ghiciţi din iarba umedă, cîteva tufe de barba ungurului, cocoţate pe netedul unei stînci acoperite cu un deget de pămînt. Găsi şi cîteva fire de ghinţură, o tulpină de ochiul-şarpelui, şi se miră mai ales pentru această ultimă floare care creştea de fapt, ca şi celelalte, la altitudini ceva mai mari, dar răcoarea simţită la ceafă ca şi la spate, în adîncitura şirii spinării, îi explică pe dată aceste apariţii acolo: masivul muntos, destul de închis, crease un microclimat. Sub pavăza lui, florile se desfătau din plin de răcoarea pietrei şi de căldură în ceasurile cînd soarele oprit în dreptul acelei înfundături răscolea cu razele lui întinderea de flori. Cu siguranţă că locul nu era cunoscut de foarte mulţi, altfel florile ar fi fost maltratate. Probabil, intrîndul îngust şi apa clocotitoare să fi fost pavăza pentru acea poiană în miniatură, turiştii sau pacienţii sanatoriului preferînd locurile deschise, fără dificultăţi. Îi veni greu să se aşeze. Ar fi vrut să stea întins pe spate, cum o făcuse nu o dată pe vremea copilăriei în satul natal, la cositul fînului, cînd se desfăta privind cerul

orbitor, cu mîinile sub cap, încercînd să nu se gîndească la nimic. Dar aici, fiecare petic de pămînt era atît de uluitor smălţuit în culori, de la albastru, mov, pînă la galben, şi la verdele crud, încît îi fu milă să tăvălească covorul. Ca să nu mai bătătorească cu piciorul nici o palmă de loc preferă să se aşeze pe o lespede uscată şi să privească pînă la uitare minunea din faţa lui.

– A, tovarăşul scriitoraş, el a fugit de mine şi eu am fugit după el, uite ce minunăţie a găsit, şi eu, care sînt aici de atîta amar de vreme, nu m-am învrednicit... Nu-i aşa că te deranjează prezenţa mea? Uite, să nu spui că nu-i aşa, că mă supăr...

Cozmin rîse arătîndu-şi dinţii laţi din faţă, peste care buzele groase se întindeau fără să-şi piardă din consistenţă. Dimpotrivă, aşa cum arătau păreau a avea şi mai mult muşchi pe ele, şi, pentru că fusese deranjat, Curta nu se sfii să se uite la buzele acelea, cu urme de tutun pe ele, insistent. Cozmin, simţindu-se atît de intens privit, îşi duse o mînă la gură, apoi, grăbit, îşi scoase batista. Cînd descoperi firele de tutun, rîse uşurat, făcînd să tremure smocurile de păr prost bărbierite de sub nas.

– Admiram florile, spuse Curta într-un tîrziu. Sînt un om norocos, cred că nimeni n-a ştiut de acest loc de basm. V-aş fi recunoscător dacă n-aţi populariza această descoperire; ştiu, n-am nici un drept, natura e a tuturor, adică frumosul, oamenii ar trebui să se bucure de el, să nu-l distrugă...

– Sentimental, te înţeleg; îmi plac şi mie florile, cu toate că acum, odată cu trecerea anilor, ceva pe retină s-a atrofiat, sau s-a atrofiat ceva înăuntru mai mult ca sigur că înăuntru, toate schimbările încep de acolo, acum mi se pare un sacrilegiu un timp furat ţie şi altora, cauzei. Cu mulţi ani în urmă, eram închis la Chişinău, am fost băgat într-o celulă,

era primăvară, şi am stat acolo două luni încheiate. Celula era într-un subsol. Doar un capăt de fereastră dădea afară, o vagă lumină, dar dimineaţa, ştiu acest lucru, soarele răsărea direct în colţul meu de geam, şi acolo, în zidul acela, ca printr-o minune, răsărise o păpădie şi făceam eforturi supraomeneşti să mă caţăr s-o ud în zilele fierbinţi. Şi a crescut păpădia. A dat floare galbenă. I-am numărat firişoarele, n-am sa uit niciodată, să mă crezi matale, erau şaizeci şi opt de ace galbene. Le număram în fiecare zi. Rămăsesem cu gîtul într-o parte de atîta uitat. La ce era să mă uit? Nimeni n-a crezut că scap. Era celula morţii. Patru ziduri, fără pat, fără scaun, fără tinetă. Era doar o gaură în padiment. O gaură într-un colţ, pe sub care trecea un canal. Trei zile nu mi-au adus apă; omul, fără mîncare o mai duce el cum o mai duce, fără apă, încearcă mata să o duci cîteva zile. N-ai s-o duci. Ascultă ce-ţi spune un om cu experienţă. Şi poate nu-mi era atît de mine. Îmi era de floarea aceea de păpădie. Vedeam cum se ofilea frunză după frunză. Ce crezi mata, avea un firişor de rădăcină undeva într-o crăpătură de zid, afară era cald, deacum eram în mai, şi într-o bună zi am văzut cum nasturele acela galben se întoarce spre mine. Geamul, în partea aceea, era spart. Ăsta a fost norocul meu şi al ei. Mi-am înţepat o pleoapă, apoi cealaltă, mi-am frecat ochii pînă ce am putut aduna pe o cîrpă ruptă din cămaşă puţină umezeală şi i-am dat florii lacrimi, şi floarea a scăpat. Am îndurat bătăi, chinuri pe care mata acum nici nu le poţi crede. Toate le-am răbdat, dar cînd m-au scos de acolo am cerut să ies la raport, gardienii au crezut că pentru bătăi; nu, bătăile le uitasem, am vrut să-i reclam pentru floare. Unul dintre ei a văzut la ce mă uitam după felul cum îmi era răsucit gîtul, şi mi-a rupt păpădia. M-am oprit în faţa colonelului, şi cînd i-am spus că protestez, şi mai ales cînd m-a auzit pentru ce protestez, m-a privit ca pe un nebun. A început să rîdă, el şi ceilalţi care erau

în jur, dar eu nu eram nebun, eram sincer revoltat, şi floarea aia, dacă ai să crezi mata, m-a salvat; aşa am ajuns la spitalul de nebuni, şi de acolo m-au eliberat tovarăşii sovietici. Aşa că nu mă mir de grija asta pentru flori, te înţeleg aşa cum înţeleg şi atitudinea dumitale faţă de mine. De la început mi-am dat seama că nu voi intra în categoria celor pe care îi simpatizezi.

Curta ar fi vrut să fie generos. Cozmin intuise probabil străduania lui de a fi galant şi ridică un deget în sus înainte ca Petre să poată deschide gura.

– Te rog, te rog, să nu spui mata că nu-i aşa, aşa e cum spun eu, te-a răscolit puţin povestioara mea, dar acum, ca şi după aceea, judecînd la rece, toată întîmplarea, cred că dreptate a avut colonelul; tot ce se poate să fi fost într-o ureche, altfel aş fi căzut în pasiunea florilor, dar n-am căzut, aş putea spune că m-am ferit de ele. M-a certat Isaac pentru tot ce ţi-am zis. Isaac ţine la dumneata, pentru ce, nu-mi dau seama. El e un sentimental, uneori chiar un sentimental mic burghez. Poate asta să vă atragă unul faţă de celălalt, deoarece, oricum ai spune mata, mi-am dat seama că v-aţi înfiat reciproc. Nu vrei să ieşim de-aici? Riscăm să ne vadă cineva din drum şi-atunci nu-mi mai pot lua angajamentul să păstrez secretul.

Ieşiră pe aceeaşi potecuţă.

– Şi după ce aţi ieşit din închisoare sau din spital... Am vaga impresie că odată v-am văzut, eraţi într-o delegaţie, noi stăteam la coadă la bilete la Balşoi cînd un coleg mi-a arătat o delegaţie românească, o anumită persoană era foarte cunoscută şi în grupul acela erai şi dumneata dacă nu greşesc.

– Tot ce s-ar putea, am fost în atîtea delegaţii încît nu ştiu care să fi fost aceea în care m-ai văzut. Cu atît mai mult mi s-a părut ciudat cînd azi-dimineaţă am observat – ţi se citea pe faţă, tovarăşe scriitoraş – suferinţa pentru tot ce a povestit Pintică, o suferinţă de om jignit, profund jignit ca şi

cum nu ideea conta, nu idealul, ci simpla întîmplare. Eşti de la ţară probabil, nu te-ai desprins de clasa cea mai retrogradă, generatoare de conflicte şi pusă pe înavuţire, dar ca om care ai trăit acolo s-ar cuveni să tai cordonul ombilical, să te rupi sentimental de ea, altfel, într-o bună zi vei da bir cu fugiţii din avangarda în care te afli, dacă te afli cu adevărat.

– Nu numai că n-am de gînd să mă rup din această clasă, dimpotrivă, vreau s-o cultiv...

– Tovarăşe scriitoraş, statul investeşte dar nu ştie în cine investeşte, iar în dumneata a investit bani buni şi n-a ieşit ceva bun. Are dreptate tovarăşa Ana, nici nu ne dăm seama ce pericol latent zace în fiecare om aparent de-al nostru. Dar eşti tînăr, aşa cum ţi-am spus, mai ai timp să te îndrepţi, să te coci, să vii la matcă. Judeci lucrurile ca un băiat deştept, dar care n-are nimic în el revoluţionar, adică, mă înţelegi mata, îţi lipseşte perspectiva, tocmai această apropiere de lucruri şi de natura oamenilor te împiedică să vezi dincolo de dumneata şi de ei, asta te orbeşte şi te face să nu observi orizontul, ca să nu zic că din pricina pădurii nu vezi copacii. Asemenea învăţăcei ar trebui anihilaţi pentru o vreme, reeducaţi, pînă ce maturizăm revoluţia. Odată consolidată, n-aveţi decît să vă plimbaţi prin ea, rău în orice caz nu-i mai puteţi face. Dar toate astea nu vor mai însemna nimic cînd vom fi o republică socialistă; după mine nici n-ar fi bine să-i spunem Republica Socialistă Sovietică România, ci mai degrabă... am auzit nu puţine variante şi nu sînt rele, spuse Cozmin grav tocmai pentru a anihila, a distruge din faşă orice spirit naţionalist duşmănos revoluţiei. Şi pînă atunci nu va mai fi mult te asigur eu pe mata. Cît de lucid vede tovarăşa Ana lucrurile, cîtă dreptate are ea în problema intelectualităţii!

– Şi Lenin a fost intelectual!

– Lenin a fost un revoluţionar.

– Şi dumneavoastră ce sînteţi, tovarăşe Cozmin?

– Noroc de dumneata că eşti aici, că eşti sub pavăza reacţionarului de Koch, asemenea cuvinte dacă auzeam acolo jos...

– Ştiu, tocmai pentru asta îmi permit să vi le spun şi nu mă îndoiesc că acolo jos, nici dumneavoastră nu mi-aţi fi spus tot ce mi-aţi spus.

– Este adevărat, poate nici n-aveai prilejul să stai de vorbă cu mine, poate n-ai fi avut această cinste şi nici eu plăcerea să te cunosc, oricît ai crede mata că n-aş spune adevărul, că mi-eşti antipatic: nu-mi eşti... De vină este boala, că vezi mata, ea ne aduce la acelaşi numitor. Stăteam şi mă gîndeam, uite, normal ar fi să iau nişte măsuri împotriva dumitale, dar ce măsuri să iau? Măsurile sînt luate... Poate, dacă scăpăm. Dar cu toate astea, te sfătuiesc, tovarăşe scriitoraş, ţine-ţi părerile pentru dumneata, părerile dumitale sînt periculoase, şi dacă eu n-am să spun nimănui, nu bag mîna-n foc pentru alţii.

– Vreţi acum să păreţi ceea ce nu sînteţi, sau vă judec eu mai aspru decît trebuie? Poate a înflorit iar păpădia aceea, tovarăşe Cozmin? A înflorit şi nu vă daţi seama sau vă temeţi că va înflori. Să nu vă transformaţi dumneavoastră în temnicerul ei, ar fi din cale-afară de trist.

– Ce-am zis eu că scriitoraşii sînt periculoşi, vai-vai ce periculoşi! ... Cred că iar am febră.

– Şi eu.

– Mai staţi?

– Mai stau să mă reculeg, răspunse Curta, să-mi adun gîndurile, să le judec pe ale mele şi pe ale dumneavoastră. Eu pornesc de la premisa că înainte de a lua măsuri sînt dator să intru în argumentele celuilalt, să le înţeleg, poate există în ele o doză de adevăr, poate am capacitatea de a asimila adevărul altuia şi să-l şi resping dacă se cuvine.

Cozmin se îndreptă spre sanatoriu. Petre se întoarse iar la pajiştea lui, după ce se asigură că drumul e pustiu, şi se aşeză la loc pe piatra care-i mai purta încă urmele.

Soarele era în dreapta capului, pătrunsese printr-o cornişă de munte în ghiocul acela fermecat, dar Curta, cu toate că-şi plimba privirile peste pajiştea înflorită, era cu mintea la altceva, la ce discutase cu Cozmin. Anumite lucruri din spusele lui îl nedumereau, îl speriau şi-l fascinau totodată. Aluzia – dacă putea fi considerată aluzie – la integrarea în marea familie a noii orînduiri o mai auzise şi ca student, nu atît de la străini, ei ştiau foarte puţin despre ţară, de la ai lui, şi de fiecare dată înregistrase simpla informaţie ca un posibil eveniment, şi acest lucru îl bucura pentru forţa între-gului, uriaşa forţă şi bogăţie care s-ar fi repercutat asupra vieţii tuturor. Îl văzuse pe Stalin de două ori, cu ocazia unor demonstraţii de 1 Mai şi 7 Noiembrie la tribuna Mausoleului, şi vedea în el simbolul acestui întreg pentru care sufleteşte se pregătea, în ciuda unor reminiscenţe fireşti, şi ar fi continuat să creadă în necesitatea acestei evoluţii dacă într-o vară nu s-ar fi dus în documentare prin părţile Vladivostokului şi n-ar fi rămas uimit întîlnind cîteva sate româneşti. Le recunoscuse de departe, fără să ştie ce anume se afla acolo, după tinzile şi acoperişurile cu şindrilă, ţuguiate, după cîteva avioane de lemn aşezate în fruntea cornişelor, zumzăitoare în vîntul acela de primăvară tîrzie. În dreptul unei fîntîni cu cumpănă i-a ajuns pînă la ureche o primă frîntură de cuvînt românesc, apoi altul, o întreagă frază, dar fraza parcă nu mai suna atît de curat cum sunase fiecare cuvînt în parte, şi cînd îşi întrebă colegul, un başchir cu care se unise în acel drum lung al cunoaşterii, acesta ridicase din umeri, neştiind ce îl interesa pe Curta în acel grai într-o ţară unde se vorbeau mai bine de două sute de graiuri. Satul era nou, casele construite din bîrne groase; păduri se

aflau cu nemiluita, cît vedeai cu ochii, străzile dădeau spre albia unui rîu, curțile erau și ele mari și arătoase, venise primăvara, și pomii, neobișnuiți cu acel climat aspru, cu puținele luni călduroase, se bucurau de soarele cald și umpleau așezarea de un miros de miere. Se vedeau și o sumedenie de salcîmi, lucru rar prin acele părți; de undeva se auzi un răget de măgar, și Curta nu înțelese cum au ajuns acei oameni acolo! Prin ferestre se vedeau broderii îngemănînd în nuanțele arniciului culori atît de cunoscute și dragi, culori care pentru străinii veniți întîmplător pe acolo nu însemnau nimic, dar pentru el aveau o valoare aparte, și Curta, cuprins de emoție, se așeză pe o bancă și privi ferestrele acelea cum și-ar fi privit fereastra de la casa părintească, dar cu o zbuciumată stare de spirit. Ar fi vrut să i le spună toate acestea lui Cozmin, poate el ar fi putut să-i explice, dar consideră că ar fi făcut o prostie. De atunci, ori de cîte ori auzise de o posibilă integrare, ceva nelămurit îl făcea să se împotrivească, mai mult pe dinăuntru, arareori verbal. Era posibil totuși ca Lică Cozmin să fi avut dreptate, poate el nu era suficient pregătit, poate într-adevăr era prea legat de amănunte și de nimicuri și din cauza asta să nu vadă luminoasele perspective pe care le întrezărea celălalt. Desigur, vru să-și argumenteze Curta încercînd să găsească o scuză, dar brusc se înfurie, nu era nevoie de nici un "desigur", acest "desigur" era o invenție periculoasă. Curta își simți sîngele năvălindu-i la cap, o greață de venin i se urca de la stomac în sus, și dîndu-și seama că n-are să se poată abține, vru să fugă din locul acela de vis, să nu murdărească covorul de flori, dar răul fu mai puternic și, pe jumătate inconștient, vărsă din el tot ce mîncase în dimineața aceea. "Numai noi sîntem de vină, numai această tăcere de necuvîntătoare", își spuse Curta în timp ce se spăla în apa rece de munte. În aceeași clipă își dădu însă seama că dacă în fiecare zi avea să-și maltrateze conștiința cu

fel şi fel de întrebări, n-avea nici o şansă să se vindece, ba mai mult, era aproape sigur că n-avea să mai părăsească niciodată acele locuri.

În depărtare se auzi toaca, şi Curta, împleticindu-se, se îndreptă pe cărarea ascunsă arătată de Pintică, în dorinţa de a scurta drumul şi a se întoarce cît mai repede la sanatoriu.

10

Masa de prînz era neînchipuit de bogată: cîteva măsline cu brînză telemea, ciorbă de găină, ţelină umplută şi prăjitură cu mere; pentru cei la regim: supă de găină, rasol de pasăre şi clătite cu brînză de vaci. Leopoldina mînca regim, dar din cînd în cînd se uita la bucatele lui Curta. Ale lui i se păreau mai bune, ale ei le înghiţea cu eforturi, cu scîrbă chiar. Curta n-avea poftă de mîncare, ciugulea mai mult, ciorba o mîncă însă toată, cu orice risc; lipsa ciorbei la o masă îl amăra cumplit, se putea lipsi de celelalte feluri, dar de ciorbă nu. Landesman şi Cozmin nu apăruseră încă. Petre se bucura. Dealtfel, ar fi dorit să se mute în altă parte; numai vederea lui Cozmin şi felul cum lăpăia îi creau o indispoziţie totală. Acesta era cel puţin argumentul imediat, cel real, ascuns, nemărturisit, era de altă natură. Se uită la Leopoldina, şi surîsul ei la cine ştie ce gînd fu tonifiant, şi Curta, cu toate că se hotărîse să nu se atingă de jumătatea de pulpă din ciorbă, pînă la urmă se răzgîndi şi, cu o grijă deosebită, desfăcu partea moale de pe os cu furculiţa şi cuţitul. La cîţiva metri de el, la masa grupului de tineri cu care schimbase cîteva priviri dimineaţa, rîsul era în toi; bruneta cu părul lung însă nu se mai întoarse spre el decît o singură dată, şi atunci privirile ei trecură rapid. În tot timpul mesei ea îşi văzu de sporovăială, nemaiavînd vreme sau chef să-l cerceteze. Curta zîmbi în sinea lui. Dar tocmai acest refuz al fetei de a-l privi

îl nemulțumi, şi atunci, cu o insistență de care nu se ştiuse capabil, se uită el tot mai des; privirile lui nu erau periculoase, fata stătea cu spatele, aşa că nu-i putea vedea decît părul lăsat cu oarecare ostentație pe spate, un păr de un negru intens, cu reflexe violete cum deduse pînă la urmă. Umerii înguşti şi rotunzi, uşor de ghicit prin bluza albă – dimineața fusese îmbrăcată cu un pulover şi o fustă de culoare închisă –, se răsuceau din trunchi, firele de păr căzute pe brațe o deranjau, şi Curta, la un moment dat, chiar vru să numere acele fire de păr care acopereau partea brațelor ce se lăsau vederii.

Din jenă, schimbă cîteva cuvinte cu Leopoldina. El începuse discuția. Ceva nesemnificativ, ca să nu i se poată reproşa pe urmă că este un îngîmfat sau un mut, şi soția doctorului îi răspunse cam la acelaşi diapazon, fiind clar că nu avea chef de conversație.

La masa străinilor era gălăgie, sunetele acelea sparte invadară încăperea, şi el se bucură de acel vacarm, deoarece nu mai trebuia să se adreseze femeii din dreapta lui. Nu era o simplă discuție pe un ton mai gălăgios, ci o mică dispută între un tînăr de la masa asiaticilor, şi o femeie de la o masă alăturată. Femeia, palidă, se ridică şi, ținîndu-şi o mînă la gură, ieşi din sală. Un timp vociferările continuară pe un ton şi mai ridicat, şi Curta văzu cum unul dintre străini se scoală în picioare şi se îndreaptă spre sora de serviciu Aneofița Anghel, sprijinită de uşa ce dădea spre bucătărie. Probabil discuta cu cineva acolo, fiindcă apariția tînărului în haine închise încheiat pînă la gît, o surprinse, pistruii ei se roşiră pe dată ca focul. În timp ce tînărul discuta aprins, ea se uita prin sală căutînd pe cineva, nu înțelegea ce i se spunea, şi-l rugă printr-un semn pe Curta să facă pe interpretul, lucru care-i displăcu acestuia profund. Se ridică de la masă şi se îndreptă spre locul unde se aflau cei doi. Curta înțelese desigur de ce femeia s-a ridicat de la masă şi ceru voie să servească el ceea

ce refuzase ea. Lăudă gustul neobişnuit al mîncării, apoi, făcîndu-se că traduce cele spuse de sora Aneofiţa, explică străinului că pacienta e suferindă de ficat, nici vorbă de jignire, pur şi simplu intervenise o criză obişnuită şi bolnava se urcase în camera ei. Străinul rîse mulţumit de această explicaţie, îi spuse lui Curta un nume oarecare, îi strînse mîna şi, ceremonios, îşi ceru scuze şi-l rugă să i le transmită pacientei din partea lui, dimpreună cu un stilou în formă de umbrelă, pe care tînărul îl scosese atunci din buzunar. După ce se mai înclină de cîteva ori în semn de părere de rău pentru această neînţelegere regretabilă, străinul se duse voios la masa lui, în timp ce Curta, privind-o pe sora Aneofiţa, se întoarse la loc fără să mai audă cuvintele de mulţumire ale acesteia, stinse undeva în urmă.

Leopoldina Titorian nu plecase încă deşi dăduse farfuriile la o parte, probabil îl aştepta, sau numai i se păru lui Curta că îl aşteaptă. Îi zîmbi binevoitor pentru acea neînţelegere pe care ştiuse să o aplaneze; era soţia medicului şef şi într-un fel îl ajutase pe el, pe Titorian, aşa că Leopoldina îşi permise chiar să-l privească în ochi pentru a doua oară în ziua aceea, şi el, dînd din cap, zîmbi la un gînd al lui; înţelesese perfect de ce plecase femeia de lîngă masa străinilor, şi pentru că nu era nici el un adept al gusturilor orientale preferă să stingă mirosul persistent rămas de pe urma rîmelor îngurgitate cu puţin sos de ţelină.

– Văd că sînteţi un bun diplomat, spuse Leopoldina, în orice caz vă mulţumesc în numele lui Ispas; mai mult ca sigur că incidentul ar fi ajuns pînă la el, sînt nişte oameni care nu suportă nici cea mai mică obiecţie asupra felului lor de a fi.

– Se cheamă că au demnitate, doamnă, poate nu ne-ar strica şi nouă o doză, firește, demonstrată nu cu prilejul unor asemenea mîncăruri care, orice s-ar spune, îţi pot întoarse

stomacul pe dos.

– Văd că pe-al dumneavoastră nu vi l-a întors.

– Mi l-am întors singur de dimineață, firește, din alte motive, strict personale. Dintr-un soi de încrîncenare față de mine însumi, deşi aş vrea să vă spun că mîncarea aceea, în ciuda formei deloc atrăgătoare, are un gust aparte, rămînea-ar la ei, mai spuse Curta şi, spre surprinderea lui, Leopoldina rîse de acea întorsătură de frază la care nu se aşteptase, arătîndu-şi dinții albi, mărunți, asemănători dinților de lapte.

– Soțul meu mi-a spus că sînteți un om grav, preocupat prea mult de sănătatea dumneavoastră...

– Soțul dumneavoastră mai poate greşi în privința pacienților.

– Şi pacienții mai pot greşi în privința medicului, iar alteori pacienții mai pot greşi şi între ei..

Curta rămase cu prăjitura la jumătatea drumului spre gură, intuise în cele cîteva cuvinte cel puțin două reproşuri adresate lui – unul referitor la medic, celălalt la presupusa lui părere față de ea.

– Şi anume, cu ce-am greşit față de dumneavoastră?

– Ar fi trebuit să mă întrebați cu ce anume am greşit eu. Sînteți vanitos, domnule Curta, nu vă supărați că nu-mi permit să vă spun tovarăş, dealtfel mă şi întreb cum domnul Morăscu încă nu a făcut diligențele necesare să mă gonească de aici din pricina lipsei mele de apartenență.

– Aveți o apartenență clară, sînteți soția medicului şef...

– Sînt o pacientă înainte de toate, trăiesc şi sînt bolnavă pe cont propriu, am funcționat ca medic la o unitate sanitară specială şi era firesc să fiu internată într-alta de acelaşi calibru. Că întîmplarea a făcut ca aici să fie soțul meu medic şef, aceasta este o pură şi fericită întîmplare. Nu-i aşa că fac tot ce-mi stă în putință ca să nu-mi puteți reproşa că nu

vă sînt simpatică? Eu cred că am exagerat chiar puţin în drăgălăşenie, lucru rar pentru mine.

– Observ că secretul medical nu mai constituie o parte din întregul jurămîntului lui Hipo...

– Sînteţi cam în urmă, sper că numai în acest domeniu. Nu mai jurăm. Hipocrate este un tendenţios în sensul rău al cuvîntului, dar cu toate astea nu-l incriminaţi pe soţul meu pentru divulgări profesionale, l-aţi jigni de moarte. Nu uitaţi că o soră se afla lîngă dumneavoastră în timp ce vă pronunţaţi bîlbîitele sinceităţi, ori acolo unde există o femeie este greu să existe şi un secret.

Curta înghiţi ultimele firimituri rămase în palmă, gest la care Leopoldina rîse din nou, apoi se şterse la gură cu dosul mîinii. De-abia într-un tîrziu văzu şervetul înălţat ca o piramidă lîngă el şi jenat de comportamentul ţărănesc în ochii Leopoldinei, se grăbi să-l despăture şi să desăvîrşească cu el ceea ce nu putuse face ca lumea cu mîna.

– Şi ca să-mi duc curiozitatea pînă la capăt – oricum, trebuie să recunoaşteţi, am întîrziat-o cît am putut de mult – cu ce aţi putut greşi faţă de mine, o greşeală gravă, din moment ce o femeie ca dumneavoastră este gata să recunoască.

– Credeam că aţi uitat, dar văd că la mijloc este vorba de un simplu calcul, obişnuit mai ales la femei... Azi dimineaţă v-am incriminat fără să-mi dau seama, sau mi-am dat seama şi n-am avut curajul să vă spun pînă la capăt...

– După felul cum v-aţi hrănit acum în comparaţie cu ce-aţi mîncat la micul dejun, cred că aţi prins puteri. Dacă n-aveţi nimic împotrivă...

– Fiind vorba, cel puţin pentru mine, de o problemă de conştiinţă, nu credeţi că tonul acesta al meu şi mai ales al dumneavoastră, fals curtenitor, cu fraze menite să stabilească pentru moment superioritatea unuia dintre noi, mai ales a

dumneavoastră, ar fi mai firesc pentru un început romanțios cu o fată cu părul lung și cu mintea ceva mai scurtă, timorată suficient de o prezență atît de măgulitoare ca poantele căutate și verbul zgomotos s-o facă de-a dreptul pilaf?

– Oricum, m-ați provocat, spuse Curta nesimțindu-se în apele lui, mai ales că Leopoldina rostise cuvintele pe o anumită tonalitate; fața ei, surîzătoare pînă atunci, deveni gravă, pielea străvezie a frunții se cută spre colțul ochilor, și lui Curta îi păru rău, fără să-și dea seama cu ce o jignise.

– Uite cum sare fata peste cal, ar spune Isaac dacă ar fi de față, dar pentru că am sărit singură, sînt gata să fac saltul înapoi, și asta în termeni disimulați ar însemna scuză. Și Leopoldina surîse din nou, fața ei contractată se destinse și, semn că era așa, o dovedea însăși mîna dreaptă, care încetase să mai fabrice cocoloașe, și acum, grăbită, își luase îndeletnicirea cu o siguranță și degajare și mai mare. Ciudați sînteți dumneavoastră bărbații și, în general, ciudată este această epocă în care oamenii sînt incapabili să-și ofere păreri, ci numai ultimatumuri!

– Adică la asta vă refereați? Vă apărați soțul, este meritoriu pentru dumneavoastră și mai puțin pentru mine, care m-am hazardat într-adevăr la aprecieri pripite. Oare să fie chiar atît de pripite?

– Nu pripite, pur și simplu orgolioase. N-am să vă uit, domnule Curta; credeți că acum vă văd pentru prima dată? O, nu, v-am mai văzut într-o împrejurare în care persoana mea, firește, era în umbră, dar era, mică de tot, dar prezentă, atît de mică încît nici măcar n-ați remarcat-o. Ați fost la noi la spital, n-are importanță dacă ați venit de bunăvoie și nesilit de nimeni sau din obligație, important este că ați venit și ne-ați ținut o conferință în care tema fundamentală se referea la adevărul acestei epoci, și cineva la urmă a îndrăznit să formuleze altă opinie, cred că opinia aceea era cea adevărată din

punctul meu de vedere, se înțelege, și dumneavoastră – delicat, dar ferm – l-ați pus la punct. V-am urmărit tot timpul, pînă și frazele nu vă mai erau coerente, nici cuvintele nu mai aveau forță, de unde am dedus că vă aflați în opoziție față de acel punct de vedere din necesitate, nu din convingere. La cîteva zile, ați scris un articol în care ați vrut să nuanțați răspunsul, dar nuanțarea a ieșit, ca să mă exprim exact, penibilă.

– Acel om care și-a permis să mă contrazică erați...

– Eram eu. Poate nu credeți, luni în șir m-a urmărit atitudinea dumneavoastră, era de neînțeles pentru mine, mai ales că adevărurile corectate de dumneavoastră nu erau de substanță, nu vizau un domeniu pe care neapărat trebuia să-l apărați, cu orice preț. Totul ar fi fost explicabil, erau mulți oameni adunați acolo, n-ați vrut probabil să vă deschideți sufletul, dar pe urmă ați scris articolul, și articolul – am avut impresia, o am și acum – l-ați scris pentru mine, deci nu mai erau de față și ceilalți martori, eram numai eu și dumneata, dar chiar și în doi n-ați spus lucrurilor pe nume, deși caracterul general al articolului vă permitea acest lucru. De ce? De ce trebuie omul să învețe atît, să se perfecționeze, să acumuleze atîtea cunoștințe dacă le folosește împotriva propriei lui credințe, sau oamenii nu mai au nici o credință? Tăcerea este periculoasă, tăcerea însingurează, și pînă la urmă omoară, dar disimularea este și mai periculoasă, ea duce la dualitate, și pentru un intelectual dualitatea este o sinucidere lașă. Îți place să spui adevăruri înjumătățite, dar nu-ți place să le asculți nici pe sfert; acum mai mult ca sigur te întrebi, la ce îți trebuie această discuție și, mai ales, de ce te lași admonestat pentru trecute slăbiciuni de o femeie. Nu-i așa? În clipa asta, domnule Curta, la asta te gîndești. Dumneata ai venit aici pentru liniște, ai venit să te vindeci, dar aici, mai mult ca în oricare altă parte, vindecarea este de altă natură,

mai puțin trupească și mai mult sufletească: în fața unei posibile tragedii, omul își aruncă platoșa, rămîne simplu om, ca un nou-născut. Te întrebi, cu siguranță, de ce-ți debitez toate astea, la ce bun să-ți ofer în loc de o binemeritată siestă o împovărare, pentru că, domnule Curta, aici – și eu cunosc foarte bine acest loc – toți ne împovărăm și ne despovărăm, ne împovărăm cu ale altora și ne despovărăm de ale noastre. Ai văzut vreodată cum moare un om de tuberculoză? Moartea lui este cu totul aparte, este o moarte cu mult mai calmă, mai naturală, fără zvîrcoliri interioare și fără spaime prea mari, pentru că în decursul lunilor, anilor, omul a avut timp să se despovăreze, să se adune și să se elimine, el fiind condamnatul și el fiind propriul său duhovnic. Nu-i așa, ce ciudat mod de a intra în discuție cu cineva? De azi dimineață am vrut să-ți calc nervii dumitale slabi și totodată prea siguri de ei. De obicei, nu mănînc jos, mănînc în cameră sau cu soțul meu, cînd nu e ocupat, dar aflînd că vii, am rugat-o pe sora Nana să-mi ofere un spațiu lîngă dumneata, și iată-mă ajunsă acolo unde am dorit. Nu-i așa că-s o fată și jumătate? Să-ți fie de bine, domnule Curta; uite că vine Buzangiu, hotărît vrea să-l înjure pe soțul meu. Îți las dumitale plăcerea de a-l asculta – și Leopoldina, măturînd cu o mînă în cealaltă provizia imensă de cocoloașe, ieși pe terasă, iar Curta se uită multă vreme la ea cum hrănea vrăbiile strînse în număr mare la picioarele ei.

Buzangiu intrase într-adevăr pe ușă, dar nu se opri la masa lui Curta, aproape că nici nu-l băgă în seamă; masa lui era lîngă geamul bucătăriei, acolo putea fi servit mai repede, în plus veneau și mirosurile ademenitoare care lui îi plăceau atît, dar de data asta nici nu luă aminte la ciorba grasă, la măsline și brînză, care altădată produceau o întreagă revoluție în glandele lui salivare. Era trist Buzangiu, dar Curta nu se întrebă prea mult de ce colegul lui de cameră era

aşa şi nu altfel. Se gîndea la ale lui, mai ales la ce-i spusese Leopoldina. Şi femeia, ştiind că el măcina în el cocoloaşele ei, se uita din cînd în cînd pe fereastră, fără să fie observată, privind fruntea încruntată a proaspătului pacient cu un soi de bucurie deschisă, dacă nu chiar cu o enormă plăcere. De ce avusese nevoie Leopoldina să-i amintească de acele nimicuri, fleacuri, dacă nici acum, la cîteva minute după discuţie nu-şi reamintea exact ce debitase el acolo în faţa corpului medical, întîlnire vag prezentă în memorie, dovadă că de pe retină i se ştersese cu desăvîrşire şi chipul ei, dealtfel deloc comun, făcînd parte din acele figuri obligatoriu de memorat pentru un scriitor. Mai mult ca sigur că fusese vorba de o conferinţă de rutină, izvorînd din necesitatea altora de a bifa un paragraf dintr-un plan decît a lui. Dar, uite că ceea ce el uitase Leopoldina – şi probabil nu numai ea – nu uitase, ci i se întipăriseră bine în minte argumentele lui despre adevărul social de vreme ce avusese nu numai forţa să-l contrazică, ci şi certitudinea a ceea ce susţinuse. Răspunderea fiecărui lucru făcut, indiferent dacă era cu pasiune sau fără, cu inteligenţă sau mediocritate era enormă, deci în conştiinţa unei anumite categorii de auditoriu lăsa urme şi năştea controverse şi păreri legate nu numai de faptele aflate în discuţie, ci şi faţă de cel ce le pronunţa. Or, cel puţin pentru Leopoldina, reproşurile la adresa lui erau duble, unele legate de ceea ce spusese şi altele vizîndu-l direct, şi acestea din urmă nu aveau darul să-l măgulească, dimpotrivă, în credinţa ei intimă era un farseur ca mulţi alţii, gîndea una şi spunea cu totul altceva, în funcţie de împrejurări. Şi împingînd raţionamentul şi mai departe, Curta ajunse la convingerea că femeia îl socotea un carierist, deoarece numai carieriştii subscriau la adevărurile altora, îngropîndu-le din teamă sau comoditate pe ale lor. Desigur, nu-i explicase Leopoldinei şi nici nu avea de gînd să-i explice că intrase în această lume din dragoste,

din convingerea existenței unui singur țel, că din cauza acestei devoțiuni față de cauză își permitea să treacă cu vederea sau să combată amănunte ce nu se integrau marilor adevăruri, scopurilor finale. Dar oare tot eliminînd din pricina dragostei și devoțiunii, din pricina unei anumite discipline interioare, fapte și idei de mai mică importanță, prin aceeași adunare aceste fapte nu se puteau transforma în adevăruri covîrșitoare? În acest caz, fără să i-o spună direct, Leopoldina îl considerase un mercenar al ideilor, un salariat lipsit de conștiinciozitate, o conștiință achiziționată ce nu mai avea dreptul să se socotească un tribun de la înălțimea căruia poporul să-și poată auzi strigătul propriei lui indignări și al propriei sale conștiințe. Deci, în felul acesta voia să-și ceară Leopoldina scuze de la el, acuzîndu-l într-un fel delicat pentru sămînța aruncată în vînt, dăunătoare prin însăși forța ei germinativă, de care el uitase cu desăvîrșire. Și din acest punct de vedere, uitîndu-se în oglinda așezată în fața lui de Leopoldina, Curta întrezări la scara exagerată a sensibilității lui trăsături deloc măgulitoare.

Nici nu-l observă pe Buzangiu așezat la masa lui, cu capul sprijinit de mîinile mari, cu palmele aproape pătrate, trist și supărat totodată că doctorul Ispas îi spusese că evoluția bolii e mai mult decît satisfăcătoare, și că dacă lucrurile aveau să continue așa, în cel mult o lună de zile avea să-i facă ieșirea stabilizat complet, nu așa cum ieșeau alții, cu ameliorări neconcludente.

– Ce dracu s-o fi întîmplat? zise el, năucit de această veste tristă dată de doctor, capabilă să înveselească pe oricine în sanatoriu, numai pe el nu.

La început, Curta crezu că supărarea partenerului său de suferință e cauzată de acea lună în plus oferită cu dărnicie de Ispas, timp ce nu intrase probabil în socotelile lui. Aceste treizeci de zile, gîndi Curta, îi stricaseră lui Buzangiu pla-

nurile, şi deoarece amărăciunea lui părea cu mult mai mare decît vestea primită, Curta se străduí, pornind de la propriul lui caz, să-i explice necesitatea reală a acelei luni din moment ce doctorul nu-i făcuse ieşirea atunci, pe loc, şi Buzangiu, atent la spusele lui Petre, aproba din cap, convins că lucrurile erau exact aşa cum le zugrăvise el, dar cu toate astea, tristeţea nu numai că nu-i dispărea de pe chip, ci se accentua parcă. Curta îi vorbi atunci din nou de importanţa acelui timp prescris de medic numai şi numai în folosul sănătăţii, despre familie, care îl va primi în sînul ei fericită la aflarea veştii însănătoşirii totale, nu trecu sub tăcere, tot spre a-l învioră, şi un posibil chef pe care Buzangiu neapărat avea să-l facă cu prietenii intimi cu ocazia întoarcerii definitive, şi, la acest şir de apeluri sentimentale Buzangiu dădea şi mai convins din cap că aşa era cum spune Curta, dar amărăciunea era şi mai evidentă şi Curta nu mai ştiu ce să înţeleagă.

– Unii au parte de ani de zile, şi eu... spuse, în sfîrşit, Buzangiu.

Curta abia atunci înţelese că supărarea era rodul unor alte motive, şi pentru că celălalt nu se explica, îşi zise că n-are rost să-l încurajeze din moment ce încurajările de pînă atunci sunaseră pe dos.

De masa lor se apropie sora Aneofiţei Anghel, făcînd o mutrişoară supărată; îl luă la rost pe Buzangiu că în ziua aceea, şi mai ales la masa aceea de prînz, nu se înfruptase ca de obicei, îl chestionă asupra poftei de mîncare, asupra stării sănătăţii, dar văzînd că omul se strecoară printre mese pe terasă, ridică din umeri.

În dreapta, acolo unde mînca grupul de tineri, se opri doctorul Ciclovan, cu statura lui muntoasă, discută ceva cu fata cu părul negru şi lung, al cărei rîs răsună în toată sala, apoi Curta îl văzu apropiindu-se. N-avea chef de discuţii, pentru ziua aceea se săturase de ele, dar consideră nepoliti-

cos gestul de a se ridica şi pleca exact în momentul apropierii lui, aşa că preferă să rămînă pe loc şi, ca să-şi găsească o ocupaţie, îşi scoase din buzunarul de la piept al cămăşii pachetul cu ţigări, anunţînd în felul acesta medicul că îşi încheiase prînzul şi se pregătea să iasă pe terasă să fumeze.

– Numai o clipă, tovarăşe Curta, nu vreau să te reţin, dar am stat de vorbă cu doctorul Ispas şi se pare că starea sănătăţii dumneavoastră este aproape satisfăcătoare. No, io mă bucur tare, sper ca tomografiile, acest nou mijloc de investigaţie, să nu dea peste cap părerile bune ale controlului din dimineaţa asta. Uneori se mai întîmplă, parşivele de clişee foarfecă plămînul centimetru cu centimetru, nimic nu le scapă, sînt ca Sherlock Holmes, bată-le-ar boala să le bată! No, şi m-am gîndit că în această situaţie n-ar strica să intraţi în cercul nostru sportiv, avem şi aşa ceva, poate aţi auzit de metoda doctorului Kirilov, metodă simplă şi eficientă, cel puţin literatura de specialitate o anunţă ca atare. Prin educaţie fizică, plămînul se expansionează ca o băşică de porc umflată, comparaţia văd că nu vă deranjează, sînteţi ardelean, ca şi mine, şi cunoaşteţi binefacerile acestei pungi de care v-am vorbit, atunci cînd e umplută cu carnea aia de la gît. No, şi educaţia fizică mai are un avantaj: introduce mai repede albuminele şi proteinele în circuitul sanguin, arderile se precipită spre folosul ficatului după mine literalmente ucis cu cele şapte mii de calorii cu care este bombardat zilnic. Am constatat în urma experienţelor mele: patruzeci şi cinci de minute de efort fizic scad în proporţie de douăzeci şi cinci la sută colesterolul din sînge, adică osînza aia galbenă care se depune pe artere şi din care s-ar putea face nişte pancove pe cinste. Numai că existenţa ei în organism, în cei cîteva sute de kilometri de artere şi arteraşe, vase şi văsuţe, duce la ateroscleroză, adică îngustează ţevăraia interioară, şi sîngele, fiind obligat să circule prin porţiunile acelea strîmtate, îşi

iese din făgaş şi loveşte la moacă. Avem cîteva cazuri de vindecări spectaculoase. Un pacient a cărui cavitate n-a cedat după cîţiva ani de cură, după patru luni de tratament sportiv îmi scrie acum de la el de acasă că bea pălincă de stinge. Mi-ar face plăcere să veniţi, avem şi un teren de volei şi cîteva fătuţe de mai mare dragul să le vezi cum sar în sus. Şi pe urmă e o indicaţie, să aplicăm metoda asta, şi unde-i indicaţie, nu-i tocmeală. Personal, cred în educaţia fizică, influenţa ei asupra factorilor stimulatori şi locomotori, de care în mare măsură depinde echilibrul fizic şi sufletesc al pacienţilor, este mare şi, ca sa dovedească această influenţă asupra propriei persoane, Ciclovan îşi îndoi mîna şi făcu să sară prin mîneca sumesă a halatului bicepsul brahial şi nu se lăsă pînă ce Curta nu puse mîna pe alcătuirea aceea bombată, tare ca piatra. No, atunci vă aşteptăm, facem şi exerciţii colective şi ne şi distrăm, ce dracu, poţi înnebuni în văgăuna asta de munte.

II

După mîncarea de prînz, Curta ieşi din nou pe drumul străbătut de el numai cu o oră înainte. Îşi amînă cît mai mult ţigara ţinută şi acum în mînă, cu foiţa umedă. În timp ce discutase cu Ciclovan, palma îi transpirase şi tutunul ţigării devenise jilav, lucru pe care Petre îl remarcă imediat ce trase primul fum, un fum adînc, aspru, acriu şi cu un uşor miros de mucegai. Ameţi, dar la al doilea fum îşi reveni, iar al treilea îl redresă complet; sudoarea de pe frunte se volatiliză şi ea parte din pricina vîntului, parte din cauza soarelui prietenos care-l bătea direct în faţă. Era cea de-a doua ţigară în ziua aceea, făcuse progrese serioase, pînă seara mai erau doar opt ore, răstimp în care cîteva ceasuri era obligat să stea lungit, deci, în acest interval, putea foarte bine să mai facă economie

de cîteva ţigări. Urmînd procedeul, în cel mult trei săptămîni, punîndu-şi fireşte voinţa la încercare, putea să scape de această patimă ce-i făcea atîta rău, şi răul îl simţea mai mult acum, cînd rărise fumatul, urmărind cu calm reacţiile organismului la surplusul de nicotină aflat în ţesuturi, surplus ce se cerea eliminat treptat şi lucid, stînd mereu la pîndă, cu fibrele încordate împotriva poftei lăuntrice, uneori mai puternică, prin obişnuinţă, decît orice voinţă. Trecu din nou pe lîngă baraca tăietorilor de lemne, şi fiindcă se afla exact la jumătatea drumului dintre sanatoriu şi poiana descoperită de dimineaţă, îşi zise că n-ar strica să facă un mic popas. Pentru un scriitor, orice noutate nu poate fi decît folositoare, or viaţa unor asemenea oameni, destul de cunoscută din lecturi, în realitate îi era cu desăvîrşire străină. Nemijlocit n-avusese niciodată de-a face cu ei, şi cum un ţăpinar se afla tocmai lîngă ceaunul aşezat pe pirostrii deasupra focului, Curta tăie drumul şi, pe poteca abia închipuită printre ierburile înalte, îşi făcu loc spre vatra fumegîndă. În locul femeii pe care o văzuse mai înainte, pe un butuc lîngă foc şedea acum o arătare fără picioare. La început nici nu-şi dădu seama că e vorba de o fată, abia apropiindu-se observă la încheietura genunchilor cîte-o pernă din piele legată undeva, sub fustele largi, cu nişte curele. Rămase pironit locului, din muţenia lui scoţîndu-l însăşi fata, obişnuită probabil cu mirarea altora şi, socotind această spaimă a străinului nefirească se puse pe rîs, ducîndu-şi o mînă la gură dintr-o teamă inutilă, deoarece fata avea dinţi frumoşi, sau poate tocmai acei dinţi perfecţi şi zîmbetul copilăresc voia fata să le ascundă, preferînd să i se vadă sluţenia.

– Ziua bună, bolmoji Curta, stînjenit de propriul lui curaj de a da buzna peste oameni, şi fata îi răspunse prima, ţapinarul mulţumindu-se să încline din cap în timp ce mesteca la mămăliga vîrtoasă.

Fata îşi trase, grăbită, fusta groasă de lînă peste pernele din piele, şi odată ascunse, părea că stă aşezată pe butuc cu picioarele sub ea. În această poziţie fata rîse din nou, de data asta nemaiducîndu-şi mîna la gură. Lîngă butuc, Curta zări două bucăţi de lemn, ca două cruci, făcute din crăci de stejar, de care fata se sprijinea desigur la mers, şi cînd ochii lui zăboviră mai mult decît trebuia asupra acelor unelte, fata iar îşi acoperi buzele, acum însă nu mai rîse.

– Sînteţi nou, nu v-am mai văzut, spuse ţapinarul fără să-l privească pe Curta. Continuă să mestece mămăliga cleioasă. Mai vin domnii pe la noi, nu-i zi să nu vie cîte unul, sînt sătui de mîncare bună, vor mămăligă cu brînză şi tocană de ceapă; dacă vreţi şi dumneavoastră...

– Nu, mulţumesc, am venit pur şi simplu... Ştiţi, n-am fost niciodată la o cabană a tăietorilor de lemne. În clipa următoare, Curta se simţi neînchipuit de jenat pentru denumirea pretenţioasă, ce nu avea nimic comun cu alcătuirea din bîrne prin uşa căreia se vedeau priciurile aşezate împrejurul unei sobe unde se zăreau obielele şi cîteva cămăşi întinse la uscat.

– Adă, Savetă, felderaşul, ceru bărbatul. Fata sări de pe butuc pe pernele ei de piele, şi fără să se ajute de crucile de lemn se îndrepta spre baracă.

Umerii mari, puternici călcau parcă şi ei odată cu jumătăţile de picioare; cînd piciorul drept se sălta înainte, umărul stîng se dădea înapoi, creînd un anumit echilibru şi ajutînd-o pe Saveta să se propulseze mai departe cu celălalt picior. Fata se simţi privită şi se uită înapoi, dar în privirile ei nu era nimic vesel, mai degrabă un răspuns: "Uite asta-s, ce te uiţi aşa la mine?" Curta îşi aplecă ruşinat fruntea.

– Ea cu mamă-sa au grijă de noi, au venit de prin Ardeal. Fac cu schimbul, cînd fata, cînd mamă-sa; ne mai spală rufele, ne fac de mîncare, noi nu coborîm, *domnule*,

decît o dată la o lună, mai spuse ţapinarul, şi Curta reţinu acel *domnule* rostit într-un anumit fel, fără răutate, dar limpede, ca să marcheze exact condiţia unuia şi a celuilalt. Avem şi palincă dacă vreţi, nu vă lăsaţi îndemnaţi, nu ne trebe bani, că năpăstuiţi sînteţi şi dumneavoastră, vai, ce năpăstuiţi, şi lăcomiţi-vă, de-ale gurii avem, mai zise el după ce fata veni cu putineiul de brînză. Saveto, adă un blid pentru domnul, zise ţapinarul, dar Curta se ridică, în semn de protest. O imploră pe Saveta să nu se deranjeze, el abia mîncase – şi precipitat, se apucă să înşire meniul ca buimăcit, apoi se opri la jumătate, ruşinat, dîndu-şi seama că înşiruirea n-are rost.

– Am venit numai să vă văd, mai trec eu pe-aici dacă nu vă e cu supărare, şi Curta, jenat din nou de acel limbaj confecţionat pentru aceşti interlocutori, îşi scoase ţigările şi-l servi pe ţapinar.

– Mai veniţi, mai veniţi pe la noi, vin domnii, ne mai aduc şi vin şi ţuică; noi bani nu prea avem pentru de-alde astea; noi dăm mămăliga şi brînza, dumnealor ce au, şi mîncăm împreună, noi de oftică n-avem frică, Dumnezeu e cu noi oriunde ne-am duce, şi în puterea lui stă să le lege şi să le dezlege pe toate.

Curta îşi luă rămas bun, merse cîţiva paşi cu spatele, nu-şi putea dezlipi privirile de la sacul acela de femeie, apoi se întoarse brusc şi ajunse în drum. Abia acolo îşi şterse transpiraţia de pe frunte cînd o zări pe sora Aneofiţa Anghel venind în întîmpinarea lui.

– Ce v-am mai căutat, tovarăşe Curta! spuse sora, roşie la obraz din pricina pistruilor răspîndiţi pe faţă cum ai împrăştia piperul pe o felie de pîine cu unt.

– Ce s-a întîmplat, m-a căutat cineva la telefon? întrebă el cu gîndul la cei de acasă, şi cînd văzu că sora dă din cap se linişti într-un fel.

– Tovarăşului Baciu îi e foarte rău, doctorul Ispas zice

că a intrat în ultima criză. Vrea să vă vadă...

– Azi dimineață mi se părea totul normal, adică n-am văzut la el nimic deosebit care să anunțe această criză...

– Mor unii în timp ce rîd, spuse sora, dar cînd remarcă paloarea de pe fața lui Curta roși și mai tare de gafa comisă. Mă scuzați, n-am vrut să spun asta, dar știți, se mai întîmplă... Eu cred că de vină a fost vizita, da, că a venit la dînsul cineva cu mașina, nu știu, pesemne de acolo de unde a lucrat dumnealui. Cînd a intrat în sanatoriu a căzut jos. Dumneavoastră erați la masă. Acum, cînd s-a trezit, v-a rostit numele, numai pe al dumneavoastră. Sînteți rudă cu el? îl chestionă sora cu o urmă de zîmbet.

– Nu, nu sînt nici un fel de rudă, îl cunosc de cîteva zile, mai exact, de alaltăieri.

– Atunci ce-are cu dumneavoastră, tocmai cu dumneavoastră? Mie nu mi-a fost drag omul ăsta niciodată, spuse ea și roși iar de această părere mult prea familiară despre un necunoscut. Eu am venit cam la șase luni după ce a fost internat, locuia singur într-o rezervă, dar pe urmă a cerut să fie mutat într-o cameră cu două paturi, și cum se muta unul cu el, cum după două luni colegul de cameră își făcea ieșirea, adică veneau așa și-l luau, unii ziceau că rude, alții... dar știți, cîte nu zic oamenii. În orice caz, v-aș ruga să fiți atent... și sora Aneofița Anghel se făcu din nou ca purpura. Uite așa spun eu prostii...

– De ce să fiu atent?

– Am zis și eu așa... și Aneofița se puse pe rîs, un rîs din care Curta nu mai înțelese nimic.

Cîtva timp merseră în tăcere, fata căuta pe marginea drumului cîte un trifoi cu patru foi, motiv pentru care se oprea, obligîndu-l pe Curta să facă la fel, și el nu înțelegea de ce sora îl întîrzia cînd venise într-un suflet și-i comunicase că Baciu îi solicitase grabnic prezența.

– Uite c-am găsit. Sora Anghel veni lîngă Curta şi cu un deget şterse cele patru frunze de praf, arătîndu-i bucuroasă norocul ei.

Curta se apucă să-i explice că trifoiul cu patru foi nu reprezintă altceva decît un defect al naturii, o monstruozitate determinată de structura intimă a plantei, de anumite neajunsuri la nivelul tulpinii, pe care planta voia să le suplinească cu ajutorul cloroplaştilor din frunza apendice necesari fenomenului fotosintezei. Şi pentru că Aneofiţa Anghel se oprise locului, încruntată de explicaţii lui, Petre se simţi dator să-i vorbească fetei de structura frunzei, ce rodise momentul de bucurie din sufletul ei, bucurie strivită treptat de termenii ştiinţifici rostiţi cu competenţă de botanist, dar goliţi de simţire, după părerea ei. Şi în timp ce Curta, ţinînd frunza ruptă de tulpină între două degete, vorbea de epiderma superioară şi de colenchim, sora Aneofiţa strivi trifoiul văduvit de cea de-a patra frunză şi, tăcută şi tristă, o luă înainte pe drum, lăsînd bărbatul de unul singur.

– N-am vrut să te supăr, soră, te rog să mă scuzi, am vrut pur şi simplu...

– Să-mi strici o bucurie, asta-i vrut, zise ea cu capul aplecat. Sînt convinsă că tot aşa îţi poţi diseca şi plămînul şi celelalte organe, şi, mă rog, dacă le ştii atît de bine pe toate, de ce nu încerci să-ţi explici de ce am făcut acest drum de doi kilometri cu sufletul la gură, să te caut? În fond, puteam foarte bine să nu vin, nu eram obligată, şi cu toate astea am venit, să te aud cum foarfeci frunza în mod ştiinţific.

Sora Aneofiţa nu-l mai aşteptă, alergă spre drumul care ducea la sanatoriu, şi pînă la cotitură Curta îi văzu picioarele săltînd de la pămînt într-un fel ciudat, şi părul roşu desfăşurat din coc măturîndu-i umerii dintr-o parte în alta, ca o vîlvătaie pe halatul acela alb, imaculat.

Curta înţelesese din primul moment motivele

tărăgănării ei la drumul de întoarcere şi intenţionat alunecase pe terenul arid al explicaţiilor ştiinţifice pentru a nu fi obligat să se întrebe ce dorea Baciu de la el, de ce-l chemase pe patul de moarte cînd se cunoşteau de atît de puţin timp. Dorinţa ei de pălăvrăgeală romantică o aruncase undeva în subconştient, Aneofiţa practic nici nu exista pentru el. Pentru el exista numai acel motiv necunoscut din pricina căruia trebuia să-şi lase plimbarea şi să se întoarcă la sanatoriu. Îi păru rău de supărarea fetei, nu vruse s-o jignească şi cu atît mai puţin să-i dea de înţeles că-i e indiferentă; îi era simpatică, aşa cum Cozmin îi era antipatic, dar dincolo de această categorisire era prematur să-şi definească sentimentele. Nu voia şi nici nu avea chef de aventuri, şi pornind de aici, nici nu dorea să împrăştie speranţe deşarte.

La poarta sanatoriului, sora Aneofiţa îl aştepta surîzătoare, uitase de supărarea ei de moment; îl povăţui să stea la picioarele lui Baciu, nu lîngă cap, fiecare respiraţie a acestuia împrăştiind milioane de microbi, iar cînd îl văzu palid şi înclinîndu-se în semn că a înţeles şi că doreşte să-i urmeze sfaturile, sora îi vîrî cu de-a sila în mînă o bomboană caldă, scoasă atunci din buzunarul halatului.

Baciu se afla într-o cameră din aripa dinspre nord. Rezerva nu beneficia de lumina soarelui. Dădea undeva, în spatele clădirii; prin fereastra deschisă se vedea zidul drept, de beton, proptind o parte din dealul sub care se săpase temelia sanatoriului. Sora Aneofiţa îi aduse un scaun, îl aşeză la picioarele patului apoi, făcîndu-i lui Curta un semn amical, plecă şi închise uşa după ea.

Baciu era treaz; faţa palidă trasă, cu buzele vineţii se împurpura ori de cîte ori muribundul ducea la gură un tub roşu, prin care se auzea şuieratul oxigenului, şi deoarece voia să vorbească şi în acelaşi timp să beneficieze şi de gazul binefăcător, Baciu îşi vîrî tubul în nara dreaptă, fără jenă şi

fără efort. Cu mîna eliberată îi făcu semn lui Curta, un semn de bun venit, dar brusc şi cu o agilitate de care Curta nu l-ar fi crezut în stare, Baciu îşi scoase tubul, se ridică, şi din cîţiva paşi fu lîngă uşă. O deschise, cercetă culoarul din două priviri, apoi, cu un efort uriaş, se tîrî pînă la pat şi se întinse cît era de lung. Nu mai fu în stare să-şi ridice tubul de oxigen. Curta îi sări în ajutor. Cîtva timp Baciu tăcu. Faţa îi deveni albăstruie, şi pieptul, din pricina efortului, începu să hîrîie, şi clăbucii roşii apărură la gura lui. Mai bine de un sfert de oră rămase în aceeaşi poziţie, cu ochii închişi, apoi faţa i se împurpură din nou, pleoapele se întredeschiseră şi ochii îl cercetară ca şi cum ar fi vrut să se convingă că era acolo, că nu plecase între timp.

– Mă pîndeşte, de cîteva ori am surprins-o că mă pîndeşte... Cred că e singura care bănuie ceva... Într-o zi am avut o hemoptizie, era acum doi ani, probabil că mi-am pierdut cunoştinţa, nu-mi dau seama, şi n-am mai putut ascunde hîrtia pe care scrisesem ceva. Tot ce se poate că pînă mi-am revenit a citit-o, nu sînt sigur... În orice caz, de atunci am simţit că mă ocoleşte, n-am dreptul să spun că mă urăşte, dar acesta este sentimentul pe care-l încerc ori de cîte ori se uită la mine. Deci, nu ţi-a spus nimic, pe cuvîntul dumitale?

– Pe cuvîntul meu, răspunse Curta mecanic, uşor iritat că acest străin pentru care venise cît se poate de repede cale de doi kilometri îi cerea un lucru de o intimitate gravă, ca şi cum din primul moment s-ar fi îndoit de cinstea lui.

– N-ai de unde să ştii ce înseamnă să nu fi avut de-a face cu... pînă la vîrsta asta; am aproape douăzeci şi nouă de ani, dar n-am mîngîiat decît o singură femeie şi n-am fost mîngîiat altfel decît din milă. Poate te întrebi de ce te-am chemat pe dumneata, de ce tocmai pe dumneata, un om pe care nu-l cunosc, un om care nu mă cunoaşte nici el, şi cu toate astea am ţinut să fii de faţă, numai dumneata să mă

auzi, numai dumneata să nu uiți prin ce-am trecut. N-am avut vreme să-mi judec anii pe care i-am trăit conştient, nici măcar aici, unde omul are timp pentru toate, n-am vrut, am crezut că voi trăi, că voi scăpa de propriul meu infern, că nu voi ajunge aşa de curînd să mă judec şi mai ales să mă supun judecății altora. Ca să nu mă judec, n-am avut curajul să mă gîndesc la tot ce-am făcut şi tot ce-au făcut cu mine, mai ales la ce-am făcut eu, deoarece fiecare e judecat după propriile lui acte, şi nu ale altora. Şi dacă n-am întreprins nimic împotriva sorei Aneofița, motivul este lesne de înțeles; în ciuda purtării ei, îmi era apropiată, şi poate măcar în acest ceas de restriște ar trebui să recunosc că mi-e dragă şi că-mi mai este, cu toate că – da, acum sînt aproape sigur – mă urăşte. Mă urăşte, altfel n-ar fi ieşit atît de repede din cameră, nu v-ar fi aşezat scaunul la picioare, ca să nu vă molipsesc, ca şi cum dumneavoastră ați venit aici pentru altceva, nu ca să vă vindecați de aceeaşi boală pe care o am şi eu. Dar după ce voi muri, să-i spui aceste gînduri ale mele. Am vrut să i le spun singur, dar gestul meu ar fi fost penibil, ca orice gest de ultimă instanță, capabil să provoace milă şi nu afecțiune. În fond, de ce aş mai avea nevoie de afecțiunea altora? La ce mi-ar folosi? Pentru mine, totul este clar. Limpede. Adunarea s-a făcut. Linia a fost trasă sub destinul meu. Nu mai am ce adăuga. Mai am doar de scăzut ceva important, ca să mă duc dincolo numai eu cu ce îmi aparține mie. Ce aparține altora să intre în judecata altora la timpul cuvenit, dacă va veni odată şi odată acel timp. Din clipa cînd am auzit cu ce vă ocupați, mi-am zis că numai dumneavoastră vă pot povesti, numai dumneavoastră aveți dreptul să mă ascultați; nu dreptul, datoria să spuneți şi altora ce-ați auzit de la mine, şi dacă nu veți spune...

Baciu se poticni de cîteva ori. Tuşi... Îşi şterse roşeața de la gură cu marginea cearşafului; nu se jena că albul acela

căpătase culoarea propriului sînge, părea insensibil la această culoare, insensibil la orice în afară de povestea lui, şi pentru a nu-l deruta pe Curta, îi făcu semn liniştitor cu mîna şi-i zîmbi, dîndu-i să înţeleagă că mai are timp, ceasul încă nu i-a sunat, îşi trage doar sufletul, atîta tot.

Curta se şterse la frunte, în încăpere se făcuse cald, dar transpiraţia lui avea altă sursă, pornea din altă parte, nu de la căldură, şi pentru o clipă îşi zise dacă n-ar fi mai bine să renunţe la acea spovedanie, în care el trebuia să joace rolul de duhovnic. Cine ştie ce voia să-i povestească Baciu, cu toate că vag, după amănuntele referitoare la Aneofiţa Anghel, presupunea un anumit rol al lui Baciu în acel sanatoriu, şi deoarece n-avea curajul nici să se ridice şi simţea aproape material greşeala de a rămîne ţintuit locului, se frămînta inutil, incapabil să ia o decizie clară. Dar mai presus de voinţa lui era curiozitatea, şi ea, parte integrantă a voinţei, superioară ei; făcea parte din meserie această curiozitate, şi pînă la urmă ea îi defini atitudinea, şi Curta, liniştit, aşteptă tăcut destăinuirile omului aşezat pe pat, arătînd grotesc cu tubul de cauciuc vîrît în nara largă, setoasă de aer.

– Pentru o clipă aţi vrut să plecaţi, nu-i aşa? nu tăgăduiţi! Nu vreţi să luaţi asupra dumneavoastră conştiinţa altuia, dar dacă nu ajungeam în situaţia asta puteam foarte bine să vă fac şi dumneavoastră un mare rău, poate un imens rău, un rău definitiv, aşa cum l-am făcut şi altora şi aşa cum mi l-am făcut mie înainte de a putea veni aici. Nu-i aşa că acum sînteţi curios? De fapt, în dumneavoastră, din clipa cînd aţi venit aici, s-a dus o luptă surdă între curiozitatea de a mă asculta şi dorinţa de a pleca; desigur, omul se simte cu mult mai bine cînd poartă în sufletul lui propriile-i poveri, poverile personale sînt mai uşor de suportat, ale altora însă... În fond, oricînd ai putea să ajungi ca mine, ascultă ce-ţi spun, numai caracterele puternice pot avea voinţa de a acţiona,

indiferent de consecințe, așa cum doresc eu, fără să le fie teamă de un final tragic. Istoria a dovedit că numai asemenea indivizi rămîn în perimetrul interesului ei. Eu am fost un om mediu, slab am devenit mai tîrziu. Un caracter obișnuit, care probabil ar fi putut să facă multe lucruri bune, de valoare egală cu mine, dacă echilibrul interior nu mi-ar fi fost stîlcit. Ce s-a întîmplat după aceea s-a integrat aproape firesc în această stîlcire sufletească. Și dumneata ești un om mediu, te rog nu te supăra că-ți spun ce gîndesc, mi-a fost suficient să te observ în disputa cu Cozmin, să-ți aud raționamentele neduse pînă la capăt, suferință pe care ai preferat s-o maltratezi în dumneata în loc să-l maltratezi pe el – teoretic, firește. Dar această vocație mai presus de voința dumitale, vocație care de fapt te-a ținuit pe acest scaun ține de un univers mie și altora străin, iar eu acestei taine din dumneata mă adresez, ei mă confesez, forța ei m-a făcut să te aleg pe dumneata dintre toți cei de aici. Cînd am trimis-o pe sora Aneofița după dumneata, de acest joc al acceptării sau al refuzului de a veni mi-am legat nu atît speranțele mele, în funcție de ele ți-am judecat virulența menirii dumitale, și văd că n-am greșit, eram sigur că ai să vii, tot așa cum acum cîteva clipe am fost sigur că n-ai să te ridici. Și tot această vocație, mai presus de dumneata, în pofida structurii calme și echilibrate de care te străduiești să dai dovadă de fiecare dată, nerenunțînd la nimic, dar neîmpingînd niciodată lucrurile în ultimele lor consecințe, te-a determinat într-o vacanță să scrii acel articol intitulat *Mi-e dor de țara mea...* Articol care n-a apărut, dar acel articol l-am citit, ai să înțelegi singur cum, nu-i timpul acum de amănunte; în orice caz, articolul cu titlu cu tot se află în dosarul de cadre nu ca o laudă, ca un afront, și acest afront are să te coste, nu acum, te bucuri încă de o anumită imunitate, mai tîrziu, dacă pînă atunci lucrurile n-au să se schimbe. Îți amintesc de acest arti-

col deoarece dintr-un sentiment întîmplător de frondă am fost arestat şi eu, eram student, şi cu prilejul unei demonstraţii am cîntat *Trăiască regele!* Mi s-a părut firesc să-l cînt, făcea parte din ceea ce simţeam eu atunci, la o zi după abdicarea suveranului. M-am împotrivit cît am putut, fiind într-o altă situaţie, m-am împotrivit chiar mai mult decît dumneata atunci cînd ai fost chemat şi ţi s-a cerut să explici ce te-a determinat să scrii un asemenea material. Am fost declarat duşman, şi din clipa aceea am avut de suportat suferinţe fizice şi morale pe care cineva cu greu şi le-ar putea închipui. Cu ce greşisem oare atît de rău? Nu vreau să-ţi explic acum, în acest moment crucial pentru mine, ce-am simţit în acel an de detenţiune, unul din cinci, patru urmînd să-i fac aici, în acest loc unde te afli şi dumneata. N-aveam de ales, mă despersonalizasem, nu mai eram eu, nu mai aveam nimic din mine cel de altădată în afară de dragostea constantă faţă de ţară, de acest pămînt al meu pe care l-am cunoscut atît de puţin. Dobîndisem însă altceva: capacitatea de a mă preface la modul cel mai sincer, de a mă dedubla, de a crea din mine un alt individ, cu un caracter de sine stătător, loial faţă de indicaţiile primite, capabil să se sacrifice pentru ele, pentru aceste indicaţii, şi acest individ a fost crezut, şi detenţiunea lui s-a redus, de la anii amintiţi, doar la unul, urmînd ca restul de timp să-l petreacă printre bolnavii acestui sanatoriu special. Cred că ai înţeles cu cine ai de-a face... Am luptat enorm ca acest individ, cel de-al doilea, existent în mine, creat de ei şi educat de ei, să regenereze în celălalt, în cel ce a fost, în cel ce sînt acum, dar cu toate eforturile mele, n-am reuşit. Din această luptă dintre doi oameni, nici unul constant pînă la capăt, nici unul întreg, a învins boala, ea este rodul remuşcărilor mele, al neputinţei mele, al ruşinii din mine, al oscilărilor mele. V-am spus parcă, da, sigur v-am spus, n-aveam nimic pulmonar cînd am intrat aici; o leziune la

genunchi; am fost trîntit pe un postament de beton, şi din pricina loviturii, am făcut apă la menisc; oricum, nu era tuberculoză, în cîteva luni puteam să mă fac bine şi m-aş fi făcut dacă n-aş fi fost obligat să inhalez milioanele de microbi ale oamenilor ce mi-au trecut prin cameră şi prin suflet. Celălalt individ venise cu credinţa oarbă să-şi facă datoria, să fie de folos şi, în virtutea suferinţelor încă vii, voia pur şi simplu să se răzbune, era singura formă de a plăti nu o poliţă, ci polițe nenumărate, şi le-am plătit fără fluctuaţii sufleteşti atunci cînd am fost ferm convins că în faţa mea se afla de fapt... Vezi, nicăieri pe lume ca aici oamenii nu se deschid, nu-şi varsă sufletul şi nu de puţine ori lăturile din ei. Şi eu, în urma indicaţiilor primite, am profitat de aceste slăbiciuni omeneşti, fără să-mi dau seama că, de fapt, cei care mă trimiseseră îşi făcuseră o socoteală sigură, şi anume: că în tot acest răstimp n-am să scap nici eu, că propria mea misie are să moară odată cu mine, şi ar fi murit dacă n-ai fi fost dumneata. De mult mi-am dat seama de această logică a lor, dar împotriva ei n-aveam cum să lupt, puteam doar să-mi iau măsuri de precauţie, inutile dealtfel într-un asemenea mediu infestat. Timp de o jumătate de an a locuit cu mine în această încăpere în care te afli şi dumneata un profesor dintr-un oraş din apropiere, internat aici, prieten bun cu un om politic notoriu aflat şi el acum în detenţiune pentru crima de a fi inteligent, mai inteligent decît alţii, şi trebuia să scot de la el tot ce puteam scoate, nu atît în legătură cu el cît cu celălalt, condamnarea celuilalt avînd nevoie de probe. Cu un activist oarecare e mai simplu, cu un intelectual este cu mult mai greu, şi am şi acum impresia că acest profesor m-a dibuit şi m-a urît din adîncul sufletului său. Şi pentru că n-avea cum să se răzbune pe mine, colecta de la laborator sputele cele mai dense de microbi, le omogeniza apoi în sticla mea de apă, şi ea un mijloc de precauţie oarecare; îmi era teamă că

apa de la cişmea e contaminată, refuzam să o beau, şi îmi luam în fiecare zi cîte o sticlă de apă minerală. La început mi-a fost atins un rinichi, apoi şi-al doilea, apoi un plămîn. Într-o noapte am intrat singur în laborator, ştiam unde punea sora cheile şi am făcut singur analiza apei. Într-o picătură de apă am găsit la microscop cîteva mii de microbi. Ce puteam să fac cu acest profesor, atît de abject în relaţiile cu mine pe cît de abject eram eu în ascuns faţă de el? Neaflînd nimic compromiţător despre el, am pus pe hîrtie cele mai neverosimile lucruri la adresa lui şi ale prietenului său. Desigur, cea mai simplă verificare ar fi dat peste cap întreg eşafodajul relaţiilor închipuite de mine la adresa lui şi a prietenului său, dar ştiam că minciunile nu se verificau, pe aceasta m-am bazat, şi pînă la urmă, profesorul a fost mutat. Întreabă-l pe Buzangiu, unde? El poate să-ţi spună. Cu osebire, am vrut înainte de toate să-ţi relatez acest caz, el îmi apasă cel mai mult fărîma de conştiinţă care se mai zvîrcoleşte ca un vierme minuscul călcat de atîtea ori în picioare de mine însumi. De atîtea ori l-am rugat să recunoască că porcăria cu apa a făcut-o el; dacă ar fi recunoscut, destinul lui ar fi fost poate altul, mai mult ca sigur altul, dar el s-a încăpăţînat să nege, să umple întreg sanatoriul cu balivernele lui, şi a negat şi în clipa cînd am vrut o expertiză medicală oficială. În faţa lamelei a rămas consternat şi, cu o voce stinsă, a zis că el n-a fost capabil de aşa ceva. Am stat apoi şi m-am gîndit; între ziua cînd i-am mărturisit ce descoperisem în apa minerală şi expertiza propriuzisă trecuse mai bine de o lună, timp în care în mod cert nu avea cum să-mi infesteze apa; cei din afară n-aveau de unde să ştie de discuţiile noastre şi mai ales de incriminările mele. Şi mă întreb dacă nu cumva totuşi nu el a făcut asta, dacă acest gest l-au făcut alţii care îmi voiau mai grabnică pieirea. M-am întrebat asupra acestei posibilităţi, şi atunci, cu cîteva zile înainte de a fi ridicat, dar hîrtiile mele

plecaseră de mult, nu le mai puteam întoarce, o revenire asupra lor ar fi pus în pericol propria mea onestitate, propria mea loialitate, şi la acest atribut ultim nu voiam să renunţ, ar fi însemnat să renunţ la însăşi viaţa mea. Dacă în privinţa infestării apei minerale am avut dubii, cum am şi acum, în schimb, minciunile mele la adresa lui, a profesorului, erau rodul propriei mele fantezii, asupra lor nu există nici o îndoială, cu toate că luni în şir după aceea am încercat să-mi conving peticul de conştiinţă din celălalt individ, din cel de acum, că invenţiile mele puteau fi şi reale, indiferent că nu avuseseră niciodată proba confirmării; un duşman prezumtiv poate fi şi un duşman real, or duşman prezumtiv era, de vreme ce legase o strînsă prietenie cu celălalt individ, cu P. Nu ştiu dacă ai citit *O tragedie americană*, există acolo un amănunt, acela al firului de păr, inexistent în realitate, dar atît de necesar judecătorului pentru a-l putea condamna pe criminal. Ei bine, ceea ce am spus eu putea foarte bine să se încadreze în necesitatea acestui amănunt inventat şi acolo tot aşa cum inventasem eu o sumă de amănunte. Vezi, şi acum vreau să mă justific, simt această nevoie; celălalt individ din mine vrea să moară cît mai curat posibil, cît mai neîntinat, în timp ce eu, cel de acum, ştiu foarte bine că actul meu, denunţul meu de atunci a reprezentat culmea murdăriei umane. Credeam că voi uita pentru mine şi pentru alţii această istorie: dacă m-aş fi însănătoşit aş fi trecut-o la un alt capitol, acolo unde fiecare om îşi trece faptele urîte ale vieţii, dar boala se agrava, simţeam cu fiecare zi scursă că mă îndrept spre un unic drum, un drum fără de întoarcere, şi că orice efort de a restabili în folosul meu echilibrul lăuntric era o simplă încercare deşartă. Cu toate astea, am încercat să lupt, consideram boala nu o defecţiune a mea, o defecţiune a naturii, şi împotriva naturii se poate de multe ori interveni; în fond, nu trebuia să fac altceva decît să amîn acest sfîrşit pen-

tru mine nici măcar tragic, tragismul se consumase în anii de suferință, împlinirea lui era un act formal, pe care mai devreme sau mai tîrziu îl vom semna cu toții. Puteam deci să amîn acest deznodămînt mai ales acum, cînd se vorbește tot mai mult de medicamente minune, și poate aș fi reușit dacă azi-dimineață, în timp ce dumneata erai la control, n-ar fi venit legătura mea, cu un plic în care se găsea recompensa, prima ca s-o numesc așa, pentru minciunile la adresa profesorului, minciuni socotite valabile, adevăruri, cum mi s-a spus, fără de care implicarea prietenului său ar fi fost mai dificilă. Am plicul aici, sub pernă, am să-i dau foc imediat ce ai să pleci; din pricina lui am intrat în această criză din care n-am să mai ies, așa cum dealtfel mi-a spus-o pe șleau doctorul Ispas. Plicul acela m-a dărîmat, adică a năruit în mine ce mai era de năruit, o nimica toată, un fir de păr care acuma s-a rupt sau era pe cale să se rupă. Unde duce minciuna? Eu am provocat această mică avalanșă fără să mă gîndesc atunci la consecințele ei, la tăvălugul ce se a abate asupra altora, și iată-mă acum în fața acestei convingeri. Mă uit la dumneata, la tăcerea dumitale, și-mi dau seama cum mă judeci și mai ales ce impresie detestabilă ți-am putut lăsa, dacă cuvîntul impresie nu este prea modest față de simțămintele dumitale. Dar dacă pînă acum, omenește, am vrut să mă disculp pentru cei ce rămîn în viață, nu pentru cei în lumea cărora mă duc, lume de care nu mi-e teamă, în schimb ceea ce îți voi spune acum nu înseamnă nici dezvinovățire, nici justificare, mai ales că mă voi referi mai puțin la mine și mai mult la dumneata. Știu, te crezi mai bun, mai cinstit, nu vezi în mine decît o otreapă socială, stare la care dumneata, cel puțin așa crezi, n-ai fi în stare să ajungi. În sinea dumitale îți spui că ai fi preferat moartea decît să-ți vinzi în acest mod abject aproapele, termen biblic atît de necesar cînd vrem să ne considerăm superiori altora. Ei bine, eu nu mai

cred asta, nu te cred mai bun, şi faptul că în momentul de faţă eu sînt cel care mă destăinui şi nu dumneata este o simplă întîmplare. Voi care aţi fost afară, ce-aţi făcut ca oamenii să nu poată ajunge niciodată în situaţia în care am ajuns eu? Care este aportul dumitale, al altora, poate mai căpoşi decît noi, în curmarea acestui nesfîrşit fluviu de suferinţă umană? De unde acest val de ură a semenului împotriva semenului, de unde acest pri-mitivism? Să nu te crezi mai bun, sau, dacă te crezi, să ştii că nu eşti şi nu sînteţi voi cei ce ţineţi steagul în bătaia vîntului fără să vă intereseze ce tragedii se întîmplă în spatele lui. Mi-ai putea aduce exemplul lui Danton, al lui Robespierre; să n-o faci, prima comună revoluţionară îşi formula legile prin ghilotină, n-avea antecedente de conduită, şi le fabrica singură, dar noi? Tot ce s-a petrecut acolo de unde am venit nu se putea petrece fără acoperire din afară, fără semnătura dumitale şi a altora, fără girul de suflet al celor ce cred că numai ei au suflet. Ştiu, revoluţia nu se poate face cu mănuşi, deşi această explicaţie este un subterfugiu, o simplă explicaţie ca să scăpăm, ca să fugim de consecinţele răspunderii. Nu, ai fi ajuns mai rău decît mine, şi încă ai tot timpul să ajungi. Ştii ce mi-a spus azi-dimineaţă omul care m-a miluit pentru minciunile mele? Să dau numărul intelectualilor internaţi în sanatoriu, să trec pe hîrtie fiecare cuvînt, fiecare aluzie făcută... şi dacă n-aş fi în starea în care mă aflu, aş fi început această trudnică muncă cu dumneata; în fond, ceea ce i-ai spus lui Cozmin de dimineaţă ar fi fost suficient pentru a ajunge acolo unde am ajuns eu. Ce-ai fi zis atunci, cum te-ai fi împotrivit? Ai fi murit cinstit? Dar cine are nevoie de conştiinţa unui om mort? Numai cei vii au conştiinţă, şi cei vii trebuie să trăiască şi să facă ceva. Şi eu am vrut să trăiesc deşi mi-e ruşine de felul cum am trăit, şi cînd spun asta, în mine vorbeşte nu cel de ieri, ci cel de azi; cel de ieri a şi trecut pe hîrtie spusele dumitale. Vrei să le vezi?

Curta nu răspunse. Asculta calm strădania lui Baciu, întortocheata strădanie de a părea mai bun decît era în realitate, dorința lui de a pleca în lumea celor ce nu cuvîntă cu conștiința mai puțin încărcată decît o avea. Şi Baciu nu se opri vreme de încă două ceasuri. Curta îl urmări atent, tresărind din cînd în cînd la cîte un nume, la cîte un fapt ieşit din comun, la cîte un amănunt legat de colegii de suferință din sanatoriu. În închipuirea bolnavă a lui Baciu, toți erau amestecați în acest uriaş complot împotriva devenirii, ca apoi, în scurte răstimpuri, cînd în el se trezea acel petic de conştiință, cum singur îl denumise, să regrete şi să se căineze pentru ceea ce spusese cu convingere doar cu cîteva clipe înainte. O spumă roşie apăru din nou la gura lui, şi muribundul vru s-o şteargă, fără să poată însă. Curta o făcu el însuşi cu bucata de tifon aflată pe noptieră, şi Baciu, cu ochii larg deschişi, continuă povestirea. Vorbele lui abia mai puteau fi rostite, semănau mai mult a fîşîit, şi Petre, ca să poată auzi cuvintele pe jumătate ininteligibile, se apropie de gura lui, şi încă mult timp ascultă incredibila lui poveste. Apoi, Baciu închise ochii. Curta se ridică şi apăsă pe butonul soneriei. La cîteva clipe sosi sora Aneofița, îl privi mustrător pentru locul unde se aşezase şi-i administră bolnavului un calmant. Dar şi după aceea, buzele lui Baciu se mai frămîntară o vreme, vrînd să scoată printre ele nespusele lucruri care mocneau în el. Respirația nu-l mai ajuta. Petre o expedie pe sora Aneofița şi rămase lîngă muribund. Cu propria lui batistă îi şterse picăturile mari de sudoare de pe frunte, şi tot el îi introduse printre dinții încleştați tubul de cauciuc, prin care oxigenul sîsîia liniştitor.

12

Povestea lui Baciu, oricît se grăbea, era în el, nu putea fugi de ea, şi cînd îşi dădu seama că acea grabă, acea fugă de el însuşi era dictată de lucrurile auzite, îşi domoli pasul; era inutil să alerge; oriunde s-ar fi dus, povestirea celuilalt alerga în acelaşi ritm cu el, şi Curta se opri la rădăcina unui stejar şi îşi trase sufletul, nu atît de oboseală, cît din convingerea inutilităţii gestului de a se ascunde. Porni la drum mai liniştit, mai calm, refuzîndu-şi orice comentariu pe marginea celor auzite: un muribund se destăinuise, îşi povestise cea mai neagră parte a vieţii lui, îi împovărase sufletul şi conştiinţa cu date şi fapte tragice, dar, cu toate astea, nu simţea povara, nici sufletul mai greu ori conştiinţa îngreunată, nimic din toate astea, ci doar o uluială calmă, ca în faţa oricărui lucru necunoscut, ieşit din comun. Trăise, desprins de ţară, în afara marilor evenimente sau ele trecuseră peste el fără să le bage în seamă, şi dacă Baciu nu i-ar fi povestit cu lux de amănunte unele lucruri cu greu ar fi conceput existenţa lor. Era străin de anumite realităţi sau fusese ferit de ele, asta nu mai avea importanţă. Important era că în preajma lui se întîmplau lucruri pe care nu le-ar fi crezut posibile. Îşi amintea de o întîmplare petrecută la studii, era în anul doi; la începutul acestui al doilea an remarcase lipsa unui coleg, un iakut cu veleităţi poetice, şi cu toate că în vremea aceea nu era încă stăpîn pe nuanţele limbii ruse, colegul, în serile tîrzii, îi citea dintr-un volum de poezii, dar Curta nu reţinea decît cuvinte sporadice şi dincolo de ele o muzicalitate aparte. Explicaţiile primite de la cineva, că Vladimirov a renunţat la cursuri din pricina unei boli de plămîni descoperită cu întîrziere, fură satisfăcătoare pentru Curta şi luni de zile chipul colegului nu-i mai reveni în minte decît arareori, ca într-o bună zi, la ieşirea din institut, cineva să-l oprească pe stradă şi să-i

înmîneze un triunghi de hîrtie fără parafă şi fără timbru, şi din rîndurile scrise acolo, în peticul acela de hîrtie, să afle că Vladimirov de fapt nu renunţase la cursuri, era undeva în Siberia, motivul fiind tocmai volumul din care-i citise, volumul unui aed interzis. La rugămintea lui Vladimirov de a găsi o posibilitate să se adreseze lui Voroşilov, comisar în problema naţionalităţilor, Curta nu mai stătu pe gînduri. Nu putea fi decît o greşeală, o neînţelegere la mijloc, un act samavolnic. Antrenase şi cîţiva colegi în această încercare de a restabili adevărul şi, înarmat cu o depeşă, se înfiinţă la un şef de cabinet oarecare şi atît cît putu să demonstreze, explică greşeala; nu putea fi vorba decît de o greşeală evidentă. Lăsă hîrtia acolo, şi după două luni se trezi la poarta institutului cu Vladimirov, cu umbra celui ce fusese Vladimirov. Venise să-i mulţumească, atîta tot, pentru gestul lui omenesc şi-l ruga să-l ierte că-l amestecase tocmai pe el într-o problemă atît de delicată, dar mizase pe faptul ca era străin şi că apelul lui va fi altfel înregistrat odată ajuns la oficialităţi. Pe Vladimirov îl auzise atunci spunînd cuvinte similare cu cele rostite de Baciu: cît de greu erau de suportat chinurile pricinuite de ai tăi; în faţa unui duşman organismul şi spiritul reacţionează altfel, are capacitatea să se apere moral cel puţin, pe cînd în faţa alor tăi orice rezistenţă interioară se frînge. La cîteva luni, Vladimirov muri de tuberculoză într-un sanatoriu, şi în scrisoarea expediată de mama lui, femeia continua să-i mulţumească pentru ajutorul dat copilului ei. Copilul ei care era mort. Exista o similitudine desigur cu deosebiri esenţiale, între cele două cazuri, dar punctul de pornire fusese acelaşi şi Curta refuză interior să facă analogii peste puterea lui de înţelegere, preferînd să rămînă la constatarea uluitoare că un caz, cel petrecut cu ani în urmă cu Vladimirov, îl explica pe cel de acum, cu Baciu.

Abia acum simţi adevărata oboseală a orelor petrecute

lîngă Baciu. Nu intra în firea lui să judece cu uşurinţă oameni şi fapte şi mai ales să facă din aparenţe legi de conduită. Dar oare tot ceea ce îi povestise Baciu erau simple aparenţe, o deteriorare a unor înţelesuri, tot aşa cum boala lui şi a altora reprezenta o deteriorare a propriului echilibru biologic?

Poiana îl întîmpină răvăşită, parcă cineva, ştiind cît de mult îi plăcuse lui acea ordine a naturii, venise cu tăvălugul, simţi tăvălugul în inima lui, nu acolo, în dezordinea din faţa ochilor. Îi veni să plîngă şi cu greu îşi înfrînă sughiţul şi îşi potoli zbaterile inegale ale inimii. Se apucă copilăreşte să îndrepte cu mîinile covorul verde cu vîrfurile culcate la pămînt, să readucă la vertical tulpinele fragede ale florilor, şi acea mîngîiere umedă simţită la buricele degetelor şi în căuşul palmelor îi răscoli sentimente necunoscute. Nemaiputîndu-se abţine, simţi sub pleoape curgerea caldă a unei dureri ce nu putea fi stăvilită însă. Un zgomot ciudat îl făcu să se oprească şi, cînd îşi aruncă privirea spre stîncile din spatele cărora începea pădurea deasă de molizi, rămase încremenit; dintr-un stufăriş, un rînjet sălbatic, rînjet fără glas, îl ţintuia locului, şi Curta nu mai avu nici o îndoială cînd văzu urechile drepte şi cenuşii, şi caninii mari, galbeni, că acolo, în dosul acelui ascunziş, era un lup, un lup rănit. Mîinile lui ridicate cu teamă în apărare după ce umblase cu ele prin iarbă erau pătate cu sînge. Vru să alerge înapoi spre deschizătura prin care intrase, dar odată ridicat în picioare teama îi dispăru ca prin farmec. În spatele lupului se vedeau capetele a patru pui, ascunse după blana mînjită în roşu, şi privind la nasturii negri ai ochilor temători, la boturile jilave şi tremurînde, îşi schimbă intenţia. Fără orice urmă de precauţie se apropie de animalul rănit, uitînd că gestul îi putea fi fatal. Lupoaica se ridică pe picioarele din faţă, vru să treacă stînca ridicată ca un perete în faţa ei, dar picioarele din spate n-o ajutau, erau inerte, încercările ei zadarnice de a se căţăra o făcură să

scoată un urlet prelung. Puii săriră care-ncotro, ascunzîndu-se în pădure, în timp ce mama lor lunecă pe pîrtia colțuroasă, acum strălucind roşie în bătaia soarelui. Se apropie şi mai mult, era numai la un pas de animalul rănit, şi cu greu se putu feri cînd lupoaica, cu gura larg deschisă, se aruncă spre el; aruncare zadarnică, deoarece trupul, de la bazin în jos, n-o ajuta, şi atunci animalul începu să muşte pămîntul, dintr-o pornire de spaimă şi disperare. Puii, văzînd că mama lor nu-i urmează, îşi arătară capetele dincolo de stînca peste care trecuseră, mai întîi unul, apoi şi ceilalți, şi, fără teamă, reveniră lîngă mama lor, unul dintre ei vrînd să sugă din pîntecul ce se ridica cenuşiu deasupra ierbii. Mai mult ca sigur că un glonte a rănit-o în spate, îşi spuse Curta, snopul de alice i-a atins picioarele; se vedeau oasele atîrnînd de pielea umedă şi lucioasă, la fel ca şi cartilagiile cozii descoperite şi frînte la mijloc. Puii începură să scheaune jalnic. Nu aveau mai mult de cîteva luni; dădeau tîrcoale mamei, încercînd să o atragă spre pădure, dar urletele se stinseră treptat şi lupoaica, epuizată, se lăsă pe-o parte, privind calmă cerul albastru de deasupra. O clipă, crezu că animalul a murit, ochii neclintiți şi zbaterea pîntecului domolită îi întăriră această credință, dar cînd mai făcu un pas văzu o pleoapă mişcîndu-se uşor şi întrezări sub blana terfelită mişcările încete, dar grăbite ale inimii. Fără să se mai gîndească la nimic, se apropie de capul fiarei, privi ravagiile făcute de alice la picioarele din spate, şi cînd zări petele umede din apropierea şirei spinării nu mai avu nici o îndoială că lupoaica e rănită mortal. Îşi scoase cureaua de la pantaloni, dar dîndu-şi seama că n-are ce face cu ea, o aruncă pe iarbă, îşi dezbrăcă puloverul şi cămaşa, îi rupse o mînecă şi cu fîşiile de pînză încercă să oprească hemoragia de la picioare. Legă strîns, mai sus de oasele frînte, în timp ce un pui, încercînd să-şi apere mama, îl apucase dureros de înche-

ietura mîinii. Curta nu scăpă de el decît împingîndu-l brutal cu piciorul. La schelălăitul puiului, se opri brusc realizînd inutilitatea strădaniei lui. Se dădu un pas înapoi, îşi luă cureaua, îşi puse cămaşa ciuntită de o mînecă, îşi aruncă puloverul pe spate, şi cînd se întoarse iar spre lupoaică zări un pui cum lingea sîngele închegat, iar pe un altul cum ţinea între dinţi piciorul cu osul desprins. Îşi duse mîinile la ochi şi ieşi prin deschizătura dintre stînci simţindu-şi ceafa lovită parcă de mii de ciocane; nu se opri decît la cabana tăietorilor de lemne, şi cum nu găsi pe nimeni în preajmă, intră înăuntru; văzu pe masă resturile mămăligii de la prînz şi un ciolan afumat agăţat de grindă, le adună în pulover şi, ca un hoţ, se strecură grăbit, pe poteca îngustă, spre acelaşi loc de unde plecase numai cu o oră în urmă. În locul lupoaicei nu mai văzu decît o îngrămădire de trupuri şi molfăituri înfundate. Scîrbit, aruncă mîncarea lîngă pui şi plecă fără să mai privească în urmă.

13

Ca să nu se întîlnească cu cineva, preferă scara de serviciu aflată în aripa dreaptă; chiar se bucură de această soluţie, care l-ar fi ferit de ochii curioşilor, dar la intrarea aceea puţin utilizată, folosită îndeobşte de femeile de serviciu, infirmiere şi magazineri îl aştepta sora Nana. Îl aştepta pe el, îşi putu da repede seama după aerul ei grav, după buzele turtite una în alta, motiv pentru care caninul rebel părea gata să spargă pielea feţei, şi cîteva fracţiuni de secundă dori să se întîmple acel miracol care l-ar fi scos pe el din impas.

– Am crezut că lectura regulamentului este suficientă pentru un om ca dumneata, începu sora Nana luînd-o înainte pe scări şi obligîndu-l în felul acesta s-o urmeze, dar văd că

şi dumneata faci parte din categoria oamenilor nedisciplinaţi. Regret foarte mult că a trebuit atît de repede să-mi schimb impresia. Ai comis o abatere gravă, în locul tovarăşului doctor n-aş tolera aşa ceva, este de-a dreptul jignitor... Dacă nu vrei să-ţi îngrijeşti sănătatea, eşti liber să faci ce vrei, dar nu în această instituţie. Atitudinea dumitale poate fi luată ca exemplu, şi cum avem şi aşa destule acte de indisciplină, n-am dori să se mai adauge unul, mai ales de la un om, cel puţin din cîte se spune...

Sora Nana, în timp ce vorbea urca şi cobora, înghiţea cu pasul ei egal jumătăţi de coridoare, apoi din nou urca scările, punctînd doar din cînd în cînd cuvintele prin uşoare întorsături de cap şi în momentele cînd se întorcea spre el, ochii ei frumoşi erau plini de o suferinţă reală. La demisol, unde se afla cabinetul medicului şef, sora Nana se opri; triumfătoare, se întoarse spre Curta, îl mai fulgeră o dată cu privirile şi, dîndu-i de înţeles că vorbele ei sînt doar un scurt şi modest preludiu la ceea ce avea să urmeze, bătu de cîteva ori în uşa albă. La vocea ce se auzi dinăuntru, îşi permise să se apropie de pacientul nedisciplinat şi, cu o voce maternă, să-i spună la ureche:

– Te rog, cere-i scuze, mult, mult te rog, eu te rog – şi sora Nana, după cele cîteva cuvinte, timp în care atît vocea cît şi chipul se arătară prieteneşti, redeveni severă şi deschise uşa aşteptînd ca pacientul să intre primul.

La biroul negru, plin de dosare, Titorian îşi aprindea de la vechea ţigară o mărăşească nouă; rămase cu ţigara neaprinsă cînd văzu urmele de sînge de pe mîini şi faţă, pantalonii şifonaţi şi uzi, şi abia în clipa aceea sora Nana realiză halul în care era Curta. Temătoare, îşi duse o mînă la gură.

– Sper că n-ai fost la vînătoare cu tovarăşul Forgaş, întrebă supărat Titorian. Contrariat de ţinuta lui Curta, renunţă la mărăşească şi o aşeză în scrumiera plină de

mucuri.

După mirarea de pe fața lui Curta la numele rostit de Titorian, doctorul înțelese că pacientul se boțise pe cont propriu, se ridică de pe scaun și începu să se plimbe prin încăpere, tîrîndu-și după el cu greutate piciorul bolnav.

– Ești liberă, soră, spuse doctorul pe un ton stins.

Sora Nana, înainte de a ieși, își permise să așeze pe birou o hîrtie pe care erau trecute mai bine de o duzină de nume, și cînd Petre văzu și numele lui acolo pe undeva pe la mijloc înțelese că lista nu însemna altceva decît raportul din după-masa aceea privind pacienții care nu-și respectaseră orele de cură.

– Nu te-am chemat ca să te cert, domnule Curta, la ce bun? Cred că a făcut-o sora Nana și nu cu prea mare succes. În fond, ea suferă cel mai mult, disciplina intră înainte de toate în atribuțiile ei, sîntem și noi împărțiți, fiecare are sarcini diferite pe lîngă cele strict profesionale, spuse Titorian, și zîmbi obosit, trăgînd cu coada ochiului spre țigara așezată în scrumieră.

Curta își scoase pachetul lui de Mărășești; nu l-ar fi scos dacă n-ar fi văzut pe masă pachetul gol al medicului. Titorian refuză printr-un gest al capului și se duse spre un dulăpior. Rînduite ca niște cărți într-o bibliotecă, calupurile pătrate de Mărășești îl făcură pe Curta să zîmbească și, aproape umilit de ceea ce văzuse, își băgă timid jumătatea lui de pachet în buzunar. Socotind că pînă atunci a stat într-o poziție prea degajată deveni rigid cu toate că în momentul următor acest impuls i se păru ridicol.

– Nu m-am simțit prea bine astăzi după masă nici eu, spuse Titorian uitîndu-se la cerul ce începea să se înnoureze; am rămas totuși, deoarece eram sincer îngrijorat de situația dumitale. Știam că ești la Baciu, nu speram că va dura atît și mi-am dat seama după felul cum ai plecat că ceva te-a bul-

versat profund. Nu-i în dreptul meu să te întreb amănunte, de fapt ar fi şi de prisos, cu toate astea, sincer mă bucur că te văd întreg chiar dacă arăţi în halul ăsta. Cred că am ajuns o fire prea emotivă, încep să mă îngrijorez eu mai mult decît pacienţii, deseori mă surprind lăcrimînd la nişte simple scene copilăreşti... Probabil dumneata, cu spiritul de analiză propriu fiecărui literat, te întrebi de ce îţi spun asemenea lucruri mai ales ca medic, ca şef al acestei instituţii; medicii, şi mai ales şefii, n-au dreptul la sentimente deschise faţă de subalterni şi pacienţi. Poate că nu mă consider nici prea şef şi nici prea medic în condiţiile de aici, probabil acesta să fie motivul modestelor confidenţe. Mi-a povestit în cîteva clipe de răgaz soţia că a avut o lungă discuţie cu dumneata, era şi ea nervoasă, nu-şi găsea locul, de la o vreme amîndoi sîntem surescitaţi nervos, şi iată-mă plecat de la confidenţe şi fără să vreau ajuns din nou la ele... Nu, nu te teme, nu mi-a spus despre ce aţi discutat, nu e genul Leopoldinei, spuse Titorian cînd văzu faţa adumbrită a lui Curta. Dar, ce s-a întîmplat cu dumneata totuşi?

– Am vrut să trec o..., probabil nu mi-am calculat bine pasul, am căzut, penibil, şi mi-a curs sînge din nas, minţi el, şi după felul neîncrezător în care îl privi medicul înţelese că şi Titorian şi-a dat seama că-l minte.

– Atunci înseamnă că nu e nimic grav şi că lucrurile grave urmează să ţi le spun eu. Ţi-am văzut tomografiile făcute azi dimineaţă. M-am înşelat, la nivelul unei radioscopii era posibil dealtfel, tomografiile însă arată la cinci dimensiuni o cavitate mai veche, aşezată într-o zonă păcătoasă – şi Titorian luă dintr-o mapă galbenă un set de clişee, dreptunghiuri nu prea mari, gradate într-un fel, şi le privi pe rînd la lumina de afară.

– Îmi permiteţi să mă uit şi eu?

– Te rog, e pulmonul dumitale, nu-i nici un secret, cu

toate că aici pacienţii doresc, chiar îmi impun unii dintre ei să-i mint. E şi minciuna o metodă pentru anumite caractere; după cîte am auzit – şi un medic poate auzi cîte ceva în acest sanatoriu – sînt chiar acuzat de un anumit cinism în a dezvălui diagnosticurile grave. O tîmpenie, dar în acelaşi timp vreau să fiu clar şi deschis; anumiţi pacienţi doresc ca medicul să-şi ia singur toată răspunderea, lucru posibil dealtfel în condiţii normale de muncă, dar nu aici. Am procedat la început aşa, apoi, cînd boala n-a evoluat în sensul dorit, m-am ales cu nu puţine reproşuri, fiind socotit mincinos, ca să nu zic incapabil. Dezvăluind adevărul, n-am devenit nici mai competent, nici mai puţin mincinos; vreau ca pacienţii să înţeleagă că vindecarea stă numai în puterea lor, deocamdată, atunci cînd nu-i vorba de o intervenţie chirurgicală. Vreau ca şi ei să participe la acest efort de vindecare şi mai ales să-i cuminţesc prin teamă dacă prin simplul apel la disciplină îmi este imposibil. Uite la Forgaş, a plecat la vînătoare, a plecat cu noaptea-n cap fără nici un fel de învoire. N-au voie să ţină arme în sanatoriu, cu toate astea, dacă aş face o percheziţie, aş găsi un depozit întreg. Am cam obosit să fac pe poliţaiul cu oamenii aceştia care consideră că de fapt ei îmi comandă mie, nu eu lor. Uite, zona asta, cavitatea se distinge cu claritate, acum îmi dau seama de ce nu te-ai vindecat definitiv. Bronhia este îngroşată, aici, la extremitatea plămînului, anunţă o leziune, leziune ce se află ceva mai încolo, dar în funcţie de capriciile acestei bronhii cavitatea prinde aer, se umflă. Cît timp bronhia este înfundată, cavitatea rămîne la aceleaşi dimensiuni, dar este suficient ca prin ea să pătrundă din nou aer ca să capete proporţii, să ajungă, ca acum, de mărimea unei portocale. Pericolul este destul de mare, cavitatea se află la marginea pleurei, la o eventuală spargere..., dar în acest caz ştii şi dumneata foarte bine care sînt consecinţele. Deci, calm, domnule Curta, şi mai ales disciplină –

şi nu orice fel de disciplină, ci disciplina spiritului înainte de toate, deoarece cea a patului cred că e înţeleasă de la sine. După o lună de zile aş vrea să-ţi privesc această zonă şi, dacă este posibil, dacă nu sînt prea multe aderenţe, să încercăm un pneumotorax. Mă îndoiesc însă că va fi aşa de simplu. Tot ce se poate ca această descoperire a aparatului, nu a mea, să fie cauza, aşa cum am spus, a deselor dumitale reîmbolnăviri. Vezi, practic unul dintre pereţii cavităţii este însăşi pleura, de aici şi durerile pe care le acuzi în această parte; deci, este puţin probabil ca pleura să nu fie lipită şi să nu fi antrenat după ea puternice aderenţe. În acest caz, pneumotoraxul este contraindicat. Ar rămîne toracoplastia într-un viitor mai îndepărtat, dacă pînă atunci nu se va întîmpla o minune, dar şi în cazul unei intervenţii chirurgicale pericolul exploziei acestui balon rămîne prezent. Şi cum alte mijloace terapeutice nu există, aşteptăm, încercăm pe cale naturală să facem ceva, dacă eşti de acord, fireşte.

– Înţeleg că şederea mea aici...

– Şederea dumitale aici este în funcţie de închiderea acestei mizerii. De-abia atunci vom mai putea, pe această temă, sta de vorbă. În orice caz, dacă este vorba de bucurie, soţia mea şi-o va manifesta cu prima ocazie. Îi plac oamenii care greşesc pasul, cad în apă şi din această pricină ajung la sîngerări abundente, mai zise Titorian, şi Curta se încruntă din nou la această străvezie aluzie privind adevăratele motive ale stării în care se afla.

– Îmi cer scuze, tovarăşe doctor, pentru tot ce s-a întîmplat.

– Te-a prelucrat sora Nana, sînt convins, crede că-mi face plăcere să-mi ceară pacienţii scuze. Ţi le primesc, domnule Curta, aş vrea însă ca în aceste scuze să văd implicată şi noua atitudine faţă de disciplină. E în interesul dumitale.

– Vă promit, tovarăşe doctor.

Curta ar fi vrut să mai rămînă, vestea privind starea sănătății lui îl zdruncinase; la un interval destul de scurt, un diagnostic se preschimbase în altul, al doilea îl continua pe primul, dar la o altă gravitate; îi sunase în urechi ca o sentință acest nou diagnostic a cărui traducere în timp însemna luni, dacă nu mai degrabă ani. Cum va reacționa Toria la acest timp furat vieții lor conjugale, ce va face el cu planurile de viitor, clădite în funcție de ieşirea din sanatoriu? Ce mai putea spune acum despre ieşire? Era un bolnav fără termen, înțelesese exact, şi cu toate astea ar fi dorit explicații în plus, o nuanțare a acelui verdict în favoarea lui şi nu a bolii. În fața acestei noi situații, povestirea lui Baciu, fără să-şi fi pierdut din importanță, trecuse undeva pe planul doi, pe primul plan se afla situația sa. Şi deoarece plecarea din cabinetul medicului şef ar fi însemnat, de fapt, o întrerupere a discuției pe această temă nu pentru puțin timp, Curta îşi permise să ia de pe masă tomografiile şi, ca un cunoscător, să le privească din nou; nu era ageamiu în descifrarea radiografiilor, sutele de clişee trecute prin mîini şi explicațiile acordate de medici prin sanatorii nu numai că îi obişnuiseră ochiul cu acele desene în alb-negru, dar îl familiarizaseră cu sensul lor. Ar fi dorit ca medicul să-i adreseze măcar un cuvînt de îmbărbătare, dar Titorian fuma cu spatele întors la el, privind undeva pe fereastră, absent la frămîntările pacientului, străin de trăirile lui.

– Da, spuse Curta dîndu-şi singur avizul asupra constatărilor medicului, şi acest *da*, spus cu competență, părea rostit de un străin la adresa bolii unui străin şi nu de un bolnav ce se referea la propria lui suferință.

14

– Te rog să mă ierți, soră, spuse Curta după ce intră în camera sorei șefe.

Nana stătea pe un scaun, la masa ei acoperită de dosare și truse medicale. Pe degetele răsfirate ale unei mîini aduna un ghem de bandaj, un bandaj utilizat, apoi spălat și călcat, și Curta, bucuros că-i putea fi sorei de ajutor, luă un capăt al meșei și-l întinse, ca femeia să-l poată depăna mai ușor. Ochii lui rugători, ca și participarea aceea directă, fără nici o introducere, la îndeletnicirea ei, îi opri refuzul pe buze și cu o mînă eliberată își șterse marginea unui ochi sub care rimelul de proastă calitate se întinsese umed în jos.

– Am fost într-o stare sufletească cu totul deosebită, soră, dumneata mă poți înțelege; din pricina acestei stări nu m-am dus în cameră. Simțeam nevoia să umblu, să nu văd pe nimeni, să fiu numai cu mine însumi; nu-mi era greu să viu la dumneata sau la altcineva, să-mi cer voie, crede-mă. N-aveam putere să mai dau ochi cu nimeni. N-am vrut să-ți pricinuiesc griji, mai ales că sînt convins că ai destule. Am uneori porniri pe care nu mi le pot controla, mai puternice decît mine, și atunci nu-mi găsesc salvarea decît fugind unde văd cu ochii. Nu știu dacă mă poți înțelege și nici n-am venit să mă justific tardiv pentru o necuviință; nu-mi stă în caracter să nu fiu disciplinat, am eu indisciplinile mele interioare, frămîntările mele, dar ceea ce s-a petrecut astăzi, așa cum am zis, a fost mai presus de mine. Să știi că și medicului i-am cerut iertare fără să-i pot însă explica nimic; l-am mințit, cu totul altele au fost motivele halului în care arătam, dar ce puteam să-i spun lui în cîteva cuvinte cînd în mine era un gol imens, o prăpastie fără fund, o mie de motive care s-ar fi cerut explicate, și eu o asemenea dorință nu aveam. Te-am văzut tristă și mi-a părut rău, pentru asta am venit la dum-

neata, şi acum sînt gata să mă duc să mai prind jumătatea de oră rămasă pînă la masa de seară, masă care pentru mine începe să devină o tortură.

Sora Nana aşează colacul de bandaj pe o etajeră şi zîmbind stîngaci îşi închise pe jumătate pleoapele, ceea ce pentru Curta era echivalentul unei iertări. Bucuros că aplanase conflictul, se pregăti să plece. Dar sora Nana scoase de sub masă un scăunel cu picioarele scurte, locul probabil unde din cînd în cînd îşi odihnea picioarele de lungile alergări pe culoarele sanatoriului, şi la această invitaţie neaşteptată Curta se aşeză, redus la jumătate din dimensiunile lui din pricina scaunului prea mic. Se simţi stînjenit. Genunchii femeii veneau aproape la nivelul pieptului său şi, fără să vrea, Curta observă că unul din ciorapi era ţesut cu migală. Descoperirea aceasta îl îmbujoră mai mult decît ar fi trebuit, şi sora Nana ghicind din priviri ce se întîmplase, rîse şi-şi trase halatul peste genunchi, fără să poată însă ascunde ochiurile ţesute.

– Pe toate le observi, zise ea. De fapt aveţi nişte ochi foarte ciudaţi, lăsaţi impresia că nu vă uitaţi nicăieri, dar în timpul ăsta aţi şi văzut o mie de lucruri; o femeie nu se simte în apele ei cînd un bărbat vede dintr-odată prea multe. Sînt ciorapi de nylon, i-am cumpărat acum o jumătate de an, o adevărată binecuvîntare pentru femei. Ciorapii de mătase lasă pielea să respire mai bine, e adevărat, în schimb nylonul este de zece ori mai rezistent şi se *mulează* cu totul altfel. La acest cuvînt îşi învălui dintr-o privire picioarele frumoase şi nu-i mai păru deloc rău, după ce le cercetă perfecţiunea, că folosise tocmai acel termen. Nici nu ştii ce om admirabil este doctorul Ispas, poate nu mă crezi, dar dintre toţi pacienţii, cu unele excepţii, este cel mai bolnav, şi, cu toate astea, nimeni nu l-a auzit vreodată plîngîndu-se, iar eu nu ţin minte să fi întîrziat vreodată de la serviciu. Nu e pentru dumnealui acest sanatoriu, pentru un medic de calitatea dînsului ar fi nevoie

de alte condiții. Îl privi pe Curta pieziș, convinsă că poate i-a mărturisit prea multe dintr-o dată. Nici ce i-ați spus dimineață n-ar fi trebuit să-i spuneți, nu merita, nu vă închipuiți cît de mult a suferit, deși pe fața lui n-ați citit nimic. Cu toate că un scriitor n-are dreptul să nu citească, asta este meseria lui, să vadă acolo unde alții nu prea au ce vedea. Să nu vă supărați că-mi permit să mă amestec într-o meserie oarecum străină mie – zic oarecum –, deoarece în casă la noi aveam prin tatăl meu, profesor, un cult pentru literatură. Sora se uită la ceas, își mușcă buza de sus și, brusc, se ridică speriată.

– Trebuia să fac la cinci și jumătate o injecție, am întîrziat cu două minute... Nu te supăra, te rog, că nu mai pot sta; într-o seară cînd sînt de gardă, dacă-ți face plăcere, putem continua... Dacă ai ști cum ne plictisim... Pentru noi, fiecare pacient este o nouă variantă a lumii exterioare și ne bucurăm atunci cînd putem discuta despre lucruri pe care le știm mai puțin...

– Sper că nu mai ești supărată, soră, nu-i așa?

– Supărările sînt și ele un mod de comparație pentru alte stări, de aceea uneori necesare, – și sora Nana, înarmată cu o trusă nichelată, ținută în dreptul sînilor mari, ieși după Curta, și pînă la capătul coridorului el îi urmări acel mers săltat din genunchi, și se simți din nou singur și cu un imens gol în suflet.

De fapt, acesta și fusese motivul pentru care, după ce se spălă și își aranjă ținuta, țînuse să vină la sora Nana – la ea sau la oricine. Acum era mai ușurat, noaptea, în ceasurile de nesomn, avea unde să se ducă, crease o punte de legătură între el și Nana, și, cu toate că era convins că ea știa adevăratul motiv al vizitei, descoperirea secretului îl interesa mai puțin, conta înțelegerea ei ascunsă pentru spaima lui și mai ascunsă.

Colegii de cameră îl întîmpinaseră fără întrebări şi fără mirări deosebite, cu toate că Petre Curta se aştepta ca cel puţin Landesman, pe care nu-l văzuse aproape toată ziua, să-i pună întrebări curioase, dar Isaac, aşezat pe şezlongul din balcon, întoarse doar capul, ca apoi să privească la soarele ce mai trîmbiţa o geană de lumină peste muntele din faţă. Zilele, la acea altitudine, erau scurte, mai bine de o jumătate de oră de soare dimineaţa şi seara era furată de masivii stîncoşi, unul aflat spre răsărit şi altul spre apus, şi dacă răsăritul soarelui cu întîrziere nu-l deranja, în schimb seara...

– V-am luat eu prăjitura de la cinci, spuse Pintică ridicîndu-se în şezut.

Deschise noptiera şi-i dădu o prăjitură cu frişcă. Petre îi mulţumi şi aşeză farfuria pe noptiera lui. În spatele uşii dulapului îşi scoase puloverul şi cămaşa; nu voia ca cineva să-i vadă petele vişinii şi lipsa mînecii şi, grăbit, îşi puse pijamaua. Era sfîrşit de oboseală. Se întinse în pat cu spatele spre balcon. Se gîndi însă apoi că Olariu ar fi putut interpreta acel spate întors spre el altfel decît ar fi trebuit. Se răsuci, îşi trase perna sub cap şi se apucă să citească. Literele îi fugeau prin faţa ochilor. Sensul lor nu se lăsa pătruns, şi, pentru că era sigur că nu va înţelege nimic din pledoaria lui Plehanov despre valorile practicii, preferă să aşeze cartea lîngă el. O clipă, Cozmin, aşezat şi el în pat, îl cercetă pe sub ochelarii groşi. Ghinolea îşi făcu şi el simţită prezenţa tuşind cu sfială de cîteva ori, în timp ce Olariu nu-şi dezlipea ochii de la el. Privirile reci ca un fund de apă de munte îl făcură să zîmbească, dar şi la acest zîmbet Olariu continuă să se uite la el fix, şi Curta, ca să scape de acea uitătură obsedantă, simţi nevoia să spună:

– Mi se pare că aveţi vizitatori, soţia, dacă nu mă înşel.

Olariu dădu din cap confirmînd presupunerea lui Curta, apoi îşi duse o mînă la piept, tuşi încet, cu o precauţie

firească după hemoptizia avută înainte, şi îşi închise pleoapele ca în urma unei mari oboseli.

– Veşti proaste? întrebă încet Olariu cu ochii închişi. Pentru că celălalt n-avea cum să-l vadă, Curta îndrăzni:

– Mai proaste decît mă aşteptam.

– Baciu e în comă, mai zise Olariu.

Afirmaţia nu i se păru lui Curta întîmplătoare şi, după privirile insistente şi întrebătoare cu care îl urmărea acum, nu mai avu îndoieli că ceea ce îi spusese Baciu despre el nu era o simplă invenţie. Dealtfel, după lunga şi amănunţita povestire a lui Baciu, colegii de cameră îi păreau acum altfel; ştia amănunte despre Ghinolea şi adevărata lui meserie, despre Cozmin şi Landesman, ce legătură exista între aceştia trei, şi aflase nu puţine lucruri despre Olariu, lucruri pe care acolo jos nu le-ar fi cunoscut niciodată. În măsura în care Baciu spusese adevărul trebuia să-şi schimbe optica asupra celor cu care era nevoit să-şi ducă traiul, dar poate înainte de a şi-o schimba, era în aceeaşi măsură dator să verifice spusele lui, cu toate că Baciu, la acel ceas al intrării în nefiinţă, nu putea avea vreun motiv aparte să-l mintă. Cît de mult ar fi dorit să nu afle ceea ce aflase, poate şi ultima veste a lui Titorian ar fi suportat-o mai uşor dacă ea n-ar fi venit pe un fond de impresii răscolitoare. Era deţinătorul unor confesiuni, unele de mică sau mai mare importanţă; simţea în el nevoia ca acest tezaur de fapte să fie utilizat, şi dacă Baciu vruse să facă rău oamenilor cu ceea ce aflase despre ei, el ar fi putut la rîndu-i să-i prevină, să-i ajute să găsească o soluţie de ieşire din impas, şi această enormă răspundere îi dădea lui Curta o neliniştе aparte, mai presus de neliniştea provocată de propria lui boală. Dar oare aceşti oameni meritau să fie preveniţi?

Îşi trecu privirile roată prin încăpere. Zăbovi asupra cîte unuia dintre pacienţi încercînd să pătrundă dincolo de

boala şi tăcerea lor de moment, în tainiţele sufletului lor, acolo unde oamenii îşi ţin ca într-o carapace de scoică gîndurile intime.

Lică Cozmin îşi vedea sigur de lectura lui, răsfoia cu o oarecare grabă paginile citite cu acelaşi deget udat ritmic de buza de jos. Simţi, după foile cărţii, întoarse cu prea mare repeziciune că Lică Cozmin îl supraveghea din dosul ochelarilor mimînd doar lectura. Petre nu se feri de această supraveghere, dimpotrivă, i-o sugeră chiar; îl fixă într-un anumit fel, dîndu-i de înţeles că se gîndeşte la el, şi cînd îi observă bărbia tremurînd pricepu că Lică e înspăimîntat de noile relaţii aflate despre persoana lui. Lui Petre i se făcu ruşine de acea insistenţă, dar mai ales de frica ce-i stăpînea pe oameni la fiecare pas şi-i făcea să tremure. Oamenii aceştia, care înfruntaseră nu o dată moartea în condiţiile vitrege ale reacţiunii, fără teamă şi cu o devoţiune totală, începeau să tremure numai la ideea că cineva se gîndea într-un fel mai puţin pozitiv la ei. Cine inventase această spaimă şi mai ales cui îi era necesară?

Cozmin îşi aşeză cartea lîngă el, îşi scoase o batistă din buzunarul pijamalei şi îşi şterse ochelarii timp îndelungat, cu migală, apoi şi-i vîrî într-un toc de piele şi le căută un loc potrivit pe noptieră. Rămase nemulţumit; la o întoarcere mai bruscă ar fi putut să-i dea jos cu cotul, şi atunci, ca să-i ştie în deplină siguranţă, trase sertăraşul de metal şi-i aşeză acolo. Cu două degete îşi pipăi adînciturile vineţii ale orbitelor, apoi se întoarse pe-o parte şi, la puţin timp, începu să sforăie. Trăsăturile feţei pînă atunci încordate se destinseră pe măsură ce somnul îi devenea mai adînc şi sforăitul mai regulat, cutele adînci din colţurile buzelor se liniştiră, eliberate parcă şi ele de strînsoarea dură a buzelor.

Petre se mustră din nou pentru uşurinţa cu care era în stare să dea crezare spuselor lui Baciu şi în funcţie de aceste

spuse să-şi formuleze păreri de valoare. Mergînd mai departe cu presupunerile, Petre se admonestă pentru bucuria ascunsă, dintre toţi, Cozmin îi era cel mai puţin apropiat, schimbul de păreri cu tonul lui Cozmin superior, vagile lui ameninţări şi chiar judecăţile lui în sine, îi displăcuseră profund. Noutăţile povestite de Baciu veniseră în compensaţie să echilibreze personajul, să-i redea adevărata lui lumină, şi această lumină, care-l dezavantaja pe Cozmin din toate punctele de vedere, îi fusese lui Curta aproape pe plac. Acum îi părea rău de această mulţumire lăuntrică, în numele căreia îl privise pe Cozmin direct, lăsîndu-i celuilalt posibilitatea să-i citească în priviri atuurile pe care le deţinea despre el. Cît de repede cedase acestei mulţumiri şi cît de grăbit se pregătise să-şi facă din ea un scut împotriva tuturor argumentelor de pînă atunci şi viitoare ale lui Cozmin! "Cît de ciudată este natura umană, îşi spuse Curta, şi ce simplu se poate mula după împrejurări!", şi sforăitul egal al lui Cozmin, în loc să-l deranjeze, îi făcu chiar plăcere, deoarece în somnul liniştit vedea nevinovăţia, calmul din el fiind tocmai argumentul cel mai plauzibil în favoarea lui şi împotriva părerilor lui Baciu. Că era o doză de adevăr în ceea ce aflase Curta, nu se îndoia. Dar nimic nu era mai uşor decît să concepi pe un fir de adevăr un ghem de minciuni, grăuntele îngropat la mijloc slujind ca un pretext pentru a fi luat în seamă şi tot ceea ce era fals ţesut pe el. Şi pornind de la sămînţa ce putea fi credibilă în informările lui Baciu, Curta era aproape convins că Ghinolea Ghideon nu citea acum, transportat, *Un pas înainte, doi paşi înapoi*, ci, sub coperţile de carton maron pe care se vedeau literele de bronz ale titlului se afla de fapt o ediţie frumos îngrijită, apărută înainte de război, a Bibliei. Iar Ghinolea nu era nici pe departe activist într-un raion oarecare. Cînd îi povestise despre Ghinolea, Curta înţelesese că Baciu suferea cumplit că trebuie să moară fără a afla exact mijloacele prin

care Ghideon ajunsese să pătrundă într-un sanatoriu cu destinaţie specială. Într-o fărîmă de secundă, Petre observase în privirile stinse ale muribundului o dorinţă încă neexprimată, dar căreia Baciu ar fi vrut să-i dea curs, anume: să-l roage să ducă aceste investigaţii mai dèparte, dar fărîma de secundă aparţinuse celuilalt individ, şi dorinţa îi muri în ochii stinşi cînd adevăratul Baciu înţelesese că, de fapt, el îl chemase acolo pe Curta pentru o spovedanie şi nu pentru a-l converti în colaborator.

Se uită spre patul lui Buzangiu; patul era nedesfăcut, cu pijamaua aranjată frumos şi aşezată pe jumătate sub perna bine bătută şi înfoiată. Se întrebă pe unde o fi umblînd, deoarece jos, la doctorul Titorian, văzuse trecut şi numele lui pe lista sorei Nana. De sub pat se vedea o parte din valiza de lemn întărită pe două părţi cu panglici de metal. Un lacăt greu lega capacul prin două belciuge, şi ele de dimensiuni impresionante. Lîngă valiză se odihneau bocancii lustruiţi ca oglinda şi o plasă din sfoară prin care se vedeau o parte din avuţiile lui Buzangiu strînse de la bolnavi, pungi de hîrtie, cămăşi vechi găsite de el cine ştie pe unde sau căpătate în dar de la bolnavii însănătoşiţi care de cele mai multe ori, ca să nu ducă acasă boala cuibărită printre lucruri, preferau să-şi arunce veşmintele sau să le dăruiască pacienţilor. Pe noptiera lui odihnea o carte despre însămînţări nouă-nouţă, dar Buzangiu nu avea curiozităţi de lectură. Cartea hodinea în pace, fără a fi deranjată de stăpînul ei. Chiar în clipa cînd Curta vru să facă unele reflecţii pe marginea celor povestite de Baciu despre Buzangiu, se auziră paşi grei pe coridor şi un tîrşîit de parcă cineva ar fi tîrît un obiect greu. Uşa dată la o parte, cu piciorul, lăsă să se vadă prin ea trupul chircit al lui Buzangiu proptit din două părţi de sora Aneofiţa şi doctorul Ciclovan, de servici în după masa aceea. Buzangiu nu se putea ţine pe picioare. Părea frînt de mijloc, iar părul îi era cu

desăvîrşire alb, parcă stropit cu pudră de talc, la fel şi sprîncenele groase din care la margini picături de apă începeau să se prelingă pe tîmple. Pînă şi perii lungi ieşiţi din nas erau îmbrăcaţi în acelaşi veşmînt de promoroacă şi cînd se uită mai bine Curta nu mai avu nici o îndoială; Buzangiu purta pe el însemnele unui îngheţ de iarnă grea.

– Tovarăşe Curta, dă-ne o mînă de ajutor să-l dezbrăcăm, spuse Ciclovan întinzîndu-l pe Buzangiu ca dificultate pe pat. L-a găsit sora Aneofiţa în congelator; dacă nu se ducea să scoată de acolo ceva, ar fi rămas şi peste noapte, şi mîine am fi avut de-a face cu un Buzangiu congelat.

Curta sări din pat şi veni în ajutorul medicului. Îi scoaseră lui Buzangiu cămaşa cadrilată, i-o scoaseră cu greu, deoarece părul abundent de pe piept îngheţase odată cu cămaşa, şi cînd Ciclovan trase cu nădejde de ea nu puţine fire negre rămaseră agăţate. Din pricina durerii, Buzangiu deschise nişte ochi albi, pe jumătate înghеţaţi şi ei. Acelaşi lucru se întîmplase cu cămaşa şi sub mîini, şi ca să nu-i pricinuiască cine ştie ce necazuri în plus, sora Aneofiţa aduse un lighean cu apă caldă. Cu ajutorul unui tampon de tifon sora înmuie locurile îngheţate şi astfel putură scoate cămaşa mai uşor.

– No, dragul meu, zi mersi c-ai scăpat aşa, dar cine dracu' te-a băgat acolo, că doar singur nu-mi vine să cred că ai vrut să te închizi la minus douăzeci de grade. No, nu-mi spui, puiule, ori ţi-a îngheţat şi piuitul? întrebă Ciclovan fără nici o intenţie de a glumi.

Sora alergă iar pe uşa deschisă, se întoarse cu nişte cuburi de gheaţă, şi Ciclovan începu să-i facă lui Buzangiu masaj cu gheaţă sfărîmată, oprindu-se mai mult asupra locurilor care la frecare refuzau să se împurpureze, semn că prin porţiunile acelea sîngele încetase să mai circule.

– Să nu fie vreun sabotaj, auzi Curta vocea noduroasă

a lui Cozmin.

– Ce să saboteze, tovarăşe Cozmin?! Marea lui minte, înţelepciune sau bunătate; dintre toate eu cred că bunătatea, altfel nu văd ce. S-o fi jucat de-a v-aţi ascunselea şi el şi-a ales congelatorul, spuse Ciclovan în continuare cu toate că nu prea e voie să te joci în sala de sterilizare, adăugă tot el alungînd ideea cu joaca.

Curta îi scoase pantofii uzaţi din picioare, iar Ciclovan, din cîteva mişcări sigure, trase pantalonii de pe Buzangiu.

Rămas în napoleonii groşi din molton, legaţi strîns sub genunchi, era de-a dreptul caraghios, şi Isaac, venit şi el de pe balcon, rîse în hohote, lovindu-şi cu palmele genunchii osoşi, conturaţi ca două ouă de gîscă sub pijamaua subţire.

– Eu am citit undeva că ideea cu congelarea este o idee, spuse Isaac, şi bag mîna-n foc că, atunci cînd se va trezi, Buzangiu are să ne povestească cum e pe lumea cealaltă.

– Tot ce e posibil să nu-şi mai poată povesti decît lui însuşi, zise Ciclovan – şi medicul, sincer preocupat de starea lui Buzangiu, continuă să maseze trupul nemişcat.

– Cum a intrat acolo, soră? întrebă Isaac, dar la întrebarea lui se auzi o voce stinsă, venită parcă de pe altă lume:

– Doamne, fereşte-ne! spuse ca pentru sine Ghinolea. Vocea lui, de obicei stinsă, acum, din pricina emoţiei, căpătă brusc inflexiuni pe care nu le scontase nici Ghideon şi prostit de ceea ce auzise chiar cu urechile lui, se uită împrejur, doritor să afle cine rostise acele cuvinte pe care le gîndise chiar el.

– Nu-mi dau seama, tovarăşe Landesman. Cheia era la camera de gardă, după-amiaza noi nu lucrăm în laborator şi nici în sala de sterilizare. Nu-mi vine să cred că s-a închis

singur, deoarece trebuia să-şi dea seama că frigiderul n-are deschizător decît pe dinafară.

– Şi mata eşti sigură că el ştia asta, sau, ca să fiu şi mai clar, îmi permit să te întreb: crezi că Buzangiu a avut la el acasă frigider să ştie că odată închis nu mai poate fi deschis?

– Bine, dar atunci de ce a intrat acolo?

– Uite, asta-i întrebarea, şi pentru a răspunde ar trebui să mă duc în pustiu vreo treizeci de ani şi să meditez asupra acestei chestiuni. Sau o fi un sabotaj, cum a spus Cozmin, prietenul meu, dar stau şi eu şi mă întreb: cui i-ar fi folosit acest sabotaj?

Îmbrăcat în pijama, cu pielea roşie ca focul în anumite zone şi complet albă în altele, cu părul readus de sora Aneofiţa la culoarea normală prin aprigele ştersături cu prosopul, Buzangiu semăna cu un mort frumos, lucru la care se gîndise probabil şi Isaac.

– Aşa un mort chiar că mi-ar place să fiu şi eu.

– Tîmpitul, spuse Cozmin gîndindu-se cine ştie la ce, şi, plictisit şi mai ales enervat că fusese trezit din somn, se întoarse cu spatele la întreg acel spectacol din care îl interesase exact momentul cînd rostise propria lui opinie cu privire la cele întîmplate. Ajungînd însă la convingerea că nici vorbă nu putea fi de sabotaj, îşi văzu de-ale lui.

– Soră, fă-i o gaură în funduleţ şi adă puţin amoniac să-i dăm la nas, să vezi cum o să sară dumnealui ca ars, zise Ciclovan transpirat de efortul pe care îl făcuse cu readucerea la normal a acelui trup pînă atunci aproape inert.

Sora se execută grăbită; dintr-o mişcare dibace, timp în care Curta nu văzu nici seringa, nici cum introduce în ea serul, ci doar o simplă zbatere a mîinii stîngi, Aneofiţa Anghel înfipse acul în fesa dolofană. După ce-i duseră sticla cu amoniac la nas, îl văzură pe Buzangiu deschizînd ochii, apoi sări în sus ca ars şi strănută puternic de cîteva ori.

– Mort a fost şi-a înviat, zise Ciclovan. Cum ai ajuns în congelator, tovarăşe Buzangiu?

– În ce?

– În congelator.

Buzangiu îl privi pe doctor, apoi se uită la picioarele lui, la mîini, îşi duse un deget la nara dreaptă, albă şi ea din cauza degerăturii, privi prostit din nou prin încăpere şi izbucni:

– N-am eu noroc şi pace!

Se lăsă pe spate, îşi trase pătura peste cap şi nu mai vru să vadă pe nimeni.

– Soră, dacă peste două ore face febră, înseamnă că Dumnezeu drăguţu l-o miruit doar cu o pneumonie şi ar trebui să-i fie recunoscător că a scăpat aşa de ieftin.

Aneofiţa se uită la Curta înainte de a ieşi, îi zîmbi din pistruii ei mulţi, înroşiţi de desele alergături şi nu închise uşa pînă ce nu-i făcu un semn discret cu ochiul, semn pe care Isaac îl văzu şi ca dovadă că înţelesese pînă şi sensul acelei ocheade se mulţumi să dea din cap într-un fel jenant pentru Curta.

– Progresăm, progresăm, spuse Isaac aparent fără adresă, dar Curta pricepu că gluma îl ţintea pe el dacă într-adevăr era vorba numai de glumă, şi preferă să-l acopere pe Buzangiu cu pătura la spate, neacordînd înţelesurilor ascunse rostite de Landesman nici o atenţie.

Zarva stîrnită de venirea lui Buzangiu se stinse printre pacienţii de la solariu. Acum, nimeni nu se mai uita la el, faptul fusese consumat, fiecare intrase din nou în propriile lui gînduri; Olariu nici măcar nu schiţase la vederea omului pe jumătate îngheţat vreun interes, stătea culcat pe spate, cu mîinile alungite pe lîngă trup. Fixa un punct în tavan, locul dintre bec şi unghiul de bifurcaţie a celor doi pereţi care dădeau spre culoar; Cozmin nemaiputînd adormi, îşi reluase

lectura preferată, un tratat despre clasele sociale în Anglia secolului al nouăsprezecelea, după cîte îşi putu da seama Curta recompunînd cuvintele acoperite cu mîna. Landesman se dusese din nou pe balcon şi stătea la taifas cu cineva din balconul alăturat, o femeie cu glasul gros, mai mult ca sigur tovarăşa Craiu; Ghinolea, cu mîinile pe piept, speriat de cuvintele rostite cu cîteva minute înainte, cerceta pe furiş figurile celorlalţi, iar patul ocupat pînă dimineaţă de Baciu era liber, cu cearşafurile date la o parte, aşa cum îl lăsase cînd fusese chemat la întîlnirea care-i provocase criza.

Curta se lungi. În încăpere era destul de cald, cu toate acestea observă cum pătura lui Buzangiu începe să tremure şi chiar îi auzi clănţănitul dinţilor. Oamenii erau obişnuiţi aici cu situaţiile tragice, îşi spuse Curta, pentru ei povestea cu Buzangiu fusese un prilej trecător de a se dezmorţi din starea în care zăcuseră pînă atunci. Foarte curînd însă existenţa celuilalt nu mai interesă pe nimeni, şi chiar Curta, obosit de şocul nervos prin care trecuse la vederea lui Buzangiu, consideră întîmplarea un divertisment, cu toate că intuise motivul pentru care Buzangiu se închisese în congelator. Nu era vorba de nici un sabotaj şi nici măcar de o glumă proastă a cuiva. Buzangiu intrase din proprie iniţiativă în spaţiul cît o jumătate de cameră neştiind că uşa are clanţă numai pe dinafară. Vruse să se îmbolnăvească, să facă o mică răceală în urma căreia boala să i se agraveze, nu mult, doar cît să-i mai poată prelungi şederea cu cîteva luni urmînd ca între timp să se gîndească la o altă posibilitate de îmbolnăvire. Îi ieşise prost lui Buzangiu această încercare sau în orice caz mai prost decît îşi închipuise. Într-adevăr, dacă întîmplător sora n-ar fi trecut pe acolo, pînă dimineaţa Buzangiu nu ar fi avut nici o şansă să anunţe pe cineva, sala de sterilizare fiind la demisol, loc puţin umblat după programul celor opt ore de muncă. "Ce l-o fi determinînd pe Buzangiu să-şi apere cu

atîta ardoare patul în sanatoriu, se întrebă Curta, dar întrebarea rămase fără răspuns şi nu era explicată nici de cele povestite de Baciu. Aducîndu-şi aminte de Baciu, Curta se ridică, orele de cură se încheiaseră. Se îmbrăcă mai gros, ca pentru seară, ieşi pe coridor, încercînd să găsească singur rezerva dinspre nord, dar cum camerele nu aveau număr şi uşile semănau una cu alta, Petre se descurcă cu greu; Baciu se afla cu un etaj mai jos, în ultima cameră pe dreapta înainte de a intra în aripa femeilor. Era singur, cu acelaşi tub roşu de oxigen vîrît în nară. Stătea întins pe spate, aşa cum îl lăsase, cu o mînă sub pătură, iar alta lîngă cap. Negul de lîngă buză ieşea şi mai mult în evidenţă pe faţa aceea palidă ca de ceară. Transpirase uşor, şi transpiraţia lui avea un miros neplăcut, dulceag, de carne aflată în putrefacţie. Înaintea lui cineva intrase în încăpere, poate sora Aneofiţa; cearşaful pătat cu sînge fusese schimbat, totul era curat, iar lîngă pat odihnea în smaltul lui alb veceul portativ, uşor de folosit chiar de bolnavii aflaţi în situaţii dificile.

Curta se aşeză pe un scăunel. Fu nemulţumit de distanţa dintre el şi Baciu şi, ca să fie mai aproape, trase scaunul lîngă capul bolnavului. Multă vreme se uită la trăsăturile muribundului, cutremurat de o profundă tristeţe pentru trupul acela desprins de preocupările zilnice, un trup aflat pe ultimul lui drum, mai bine zis ajuns la capătul lui.

Urmări atent mişcarea înceată a pieptului, zgomotul stins al respiraţiei, şi aproape înregistră învineţirea tot mai accentuată a buzelor şi a feţei, semn că sîngele îşi restrîngea tot mai mult circuitul, cu tot oxigenul pompat cu de-a sila în plămînii bolnavi. Se apropie şi mai mult de faţa lui Baciu. Voia să fie aproape de aceea care în curînd avea să-şi ia prada în giulgiul ei negru, şi cu toate că apusul soarelui îi dădea fiori de gheaţă, moartea în sine îl înfricoşa infinit mai puţin decît spaima dinaintea ei. Aştepta trecerea în nefiinţă a lui

Baciu cu o împietrire calmă, încercînd să surprindă ultimele reacții ale trupului. Durerile fizice ca și zvîrcolirile trupului îi erau cunoscute, nu-i păsa de ele, trupul aparținea pămîntului și el îi era cunoscut, cu întregul lui sistem de circuite sanguine și cu imensa rețea de fibre nervoase, deci avea pentru el mai mică însemnătate. Ceea ce îl interesa era lumea necunoscută ce nu se putea pipăi, și din această cauză infinit mai complexă, spiritul uman, a cărui dezlegare de trup n-avusese cum s-o surprindă. Se apropiase prea mult de fața lui Baciu; respirația caldă ce-i învăluia fața îl făcu pe bolnav să simtă prezența cuiva străin alături de el. Negul de deasupra buzei se mișcă de cîteva ori, și Baciu deschise ochii apoși, lipsiți de viață. Recunoscător, apucă cu mîna osoasă și febrilă mîna lui Petre și o duse la gură. Curta transpiră din cap pînă-n picioare. La orice s-ar fi așteptat, numai la un asemenea gest nu. Apăsarea aceea rece a buzelor reci, de gheață, îl sperie pe Curta și își retrase mîna ca ars.

Baciu mai deschise o dată ochii, și de sub pleoapele întunecate izvorîră două mărgele umede, pe care le strivi, dar așa, strivită, o lacrimă se prelinse în jos, în golul dintre orbită și proeminența obrazului, și picătura în rostogolirea ei înceată își pierdu din consistență pînă ce se făcu una cu netedul feței.

Ușa se deschise și Aneofița introduse în încăpere un necunoscut. Noul venit trecu spre pat în timp ce sora îi făcu un semn de dojană lui Curta.

– Vă rog să-mi permiteți, spuse necunoscutul, și Curta se ridică, simțind în rugămintea celuilalt și un început de comandă. V-a spus ceva? se interesă el.

Curta dădu din cap, apoi își întări negația cu cuvinte; îi explică noului venit, cu o oarecare precipitare, că abia intrase și că în tot acest răstimp Baciu nu deschisese ochii și nu scosese o vorbă, explicație care îl mulțumi, și ca să nu

existe nici un dubiu, străinul simți nevoia să-i spună că e o rudă de-a bolnavului atunci sosită de la București în urma anunțului trimis de sanatoriu.

– Nu e nici o rudă, spuse sora Aneofița la ieșire, l-am mai văzut de cîteva ori, și azi dimineață a fost tot el. Dar dumneata, tovarășe de ce ești atît de inconștient? Iartă-mă, te rog, că-ți spun așa; v-am prevenit azi dimineață ce se poate întîmpla!

– Ce se poate întîmpla? întrebă brusc Curta, și în fața acelei priviri deloc prietenoase ea amuți. Și te rog, păstrează-ți ocheadele pentru dumneata, mai zise el, dar exact în aceeași clipă îi păru rău, crezînd că fata s-a supărat pentru lipsa lui de delicatețe. Sora nu numai că nu se supără, dar zîmbi; ultimele cuvinte scoțînd-o din încurcătură.

– E un tic, nu ți-am făcut dumitale cu ochiul; cînd am fost mică am avut strabism, am fost operată, și mușchiul din cînd în cînd tresare. La această explicație spusă pe cel mai firesc ton din lume, Curta n-avu încotro și rîse.

– Mîndrule, mai zise ea tam-nisam.

Nu înțelese ce vrusese fata să zică, se întoarse spre ea, dar sora Aneofița nu-i mai arătă decît spatele halatului și pistruii de pe picioare, roșii și ei ca focul.

15

Curta privi spre sala de mese. Prin spațiul dintre perdelele portocalii îl observă pe Landesman, Cozmin și Leopoldina. Locul lui era liber, dar nu vru să iasă de sub cei trei brazi așezați spre aripa dreaptă a sanatoriului. Nu-i era foame și nici nu dorea să dea ochii cu oamenii pe care îi părăsise grăbit în solariu, și cu atît mai puțin cu soția lui Titorian, care mînca agale, cu o vădită plictiseală, căutînd din cînd în cînd cu privirile spre cele două intrări ca și cum ar fi așteptat

pe cineva.

Stătea pe banca vopsită de mai bine de o jumătate de oră. Intenționase după ieșirea de la Baciu să se plimbe, erau încă atîtea locuri necunoscute de el în vecinătatea sanatoriului, dar o lene interioară îl țintuise pe banca descoperită la ieșire și ascunsă acolo de privirile celor ce veneau de la plimbare sau din sala de mese. Voia să fie singur. Apariția aceea neașteptată în rezerva lui Baciu, întrebarea pusă de necunoscut, temător ca Baciu în momentele lui de agonie să nu-i fi împărtășit cine știe ce, tonul autoritar cu care îi solicitase scaunul, ca și remarca sorei că individul e unul și același cu cel văzut de ea dimineața îl derutaseră și-l nemulțumiseră într-un fel. Nu atît prin interesul arătat de străin față de o posibilă confesiune a bolnavului, cît mai ales din pricina reacției lui docile la acea întrebare care merita nu o mirare stîngace și un răspuns stîngaci de om vinovat, ci cu totul alta. În fond, cu ce drept își permitea cineva să-l chestioneze asupra unei posibile discuții între el și Baciu; și unul și celălalt erau liberi să-și spună ce voiau, și Petre se admonestă că nu-l repezise pe străin așa cum s-ar fi cuvenit și așa cum ar fi procedat dacă s-ar fi aflat acolo jos, unde asemenea amestecuri în forul său intim ar fi primit din partea lui o ripostă cuvenită. Pînă la urmă se domoli într-un fel. Un ton recalcitrant abia i-ar fi dat celuilalt de bănuit, reacțiile brutale nu erau totdeauna rodul unei conștiințe neîntinate. Din acest punct de vedere, cu toate că n-avea de ce să-și admonesteze conștiința, Baciu depozitase în el o seamă de fapte importante, și cu toate că nu i-o ceruse, înțelesese de la sine că ar fi dorit pînă la ultima suflare ca lucrurile spuse să nu fie date în vileag. De ce venise oare străinul atît de grăbit, ce avea de gînd cu Baciu și cît intenționa să stea cu el? Dar chiar în clipa aceea văzu ușa de la intrare deschizîndu-se și pe străin ieșind însoțit de doctorul Ciclovan. Curta îl urmări pe necunoscut

pînă la poarta sanatoriului, apoi atît cît îi mai permitea distanța, pînă la cotitura drumului, și după ce străinul dispăru din raza lui auzi un motor. Pe drumul de munte se văzu ridicîndu-se un nor de praf, semn că acolo falsa rudă a lui Baciu fusese așteptată de o mașină.

Masa se eliberase, infirmiera blondă tocmai ștergea de firimituri pînza portocalie de damasc. Ieșind de la locul lui, urcă pe terasă, și prin ușa deschisă pătrunse în sala aproape goală. Grupul celor trei cu fata brunetă, sporovăia într-un colț; un aparat mic de radio transmitea o muzică de dans, și Curta, mirat în fața acelui emițător de dimensiuni cum nu mai văzuse pînă atunci, privi curios într-acolo exact în momentul cînd bruneta cu părul lung făcea același lucru în sens invers. Fata îi zîmbi și el schiță un gest de salut la care fata îi răspunse tot printr-un zîmbet; se bucură că infirmiera sosise chiar atunci cu tava de mîncare, și cercetă felurile aburinde.

– Tovarășe, dacă ești amabilă, aș dori să iau bucata asta de carne cu mine. Dacă se poate, bineînțeles, acum nu mi-e prea foame – și blonda dădu din cap în semn că are să-i îndeplinească voia și, grăbită, luă una din farfurii și se întoarse cu ea în bucătărie.

Grupul de tineri sporovăia vesel, se întorsese probabil de la ora de sport; despre ei îi povestise Ciclovan, și cînd mai privi o dată spre masa lor, Curta văzu așezată acolo o nouă pacientă, îmbrăcată numai într-un maiou de culoare galbenă, peste care odihnea la spate o coadă groasă aurie. Apăru și doctorul Ciclovan și, prietenos, își apăsă mîna grea pe spatele pacientei abia sosite; spusese probabil ceva cu haz, deoarece sala răsună de rîsul celor adunați acolo. La o altă masă, mai lîngă ușă, erau așezate două femei în jur de patruzeci de ani, una cu părul albit, alta tunsă scurt, băiețește, și cu un bust proeminent ce-i sălta nefiresc puloverul de lînă, lăsînd să se

vadă la terminarea fustei combinezonul de culoare roz.

În sală intră sora Nana. Își roti privirile în căutarea cuiva și, negăsind, se opri asupra lui, zăbovi cîtva timp înainte de a lua hotărîrea să se îndrepte spre el, dar pînă la urmă își luă inima-n dinți, și cînd fu în apropiere, îl întrebă cum se simte, dacă mîncarea este bună, apoi, confidențial, îl preveni să nu se uite prea mult spre tovarășa Vanda, femeia cu părul tăiat scurt, care, în acel moment, știind parcă despre ce discuta sora, îl privea pe Curta într-un fel curios, deloc binevoitor, deoarece tovarășa Vanda va avea față de el apoi pretenții nedelicate – și sora Nana se înroși la pronunțarea cuvîntului "nedelicate", a cărui traducere însemna pentru ea cu totul altceva.

– Sper că te-ai cunoscut și cu tovarășa Deluța, aceea brunetă; ea a insistat ca doctorul Ciclovan să vă atragă în cercul sportiv. E dactilografă la o instituție centrală, scrie poezii; ieri a fost chiar transmisă una la stația de radioamplificare – și Curta nu înțelese dacă aceste amănunte ale sorei aveau darul să-l apropie de fata amintită sau să-l îndepărteze. Deci, mîncarea este bună; dacă preferați ceva, mai adăugă ea, și pentru că Petre ridică din umeri, sora se îndepărtă, și Curta îi auzi pe holul de la ieșire mersul apăsat cu pantofii blindați cu blacheuri metalice, care scoteau la fiecare pas sunete stridente.

Acesta era obiceiul primelor zile, cum îi spusese dealtfel și Isaac, ca lumea sanatoriului să se intereseze mai mult de noii sosiți, ca imediat ce apărea alt bolnav atenția să se îndrepte spre el, pacientul venit înaintea lui intrînd în categoria veteranilor. Cu toate acestea, privirea tovarășei Vanda n-avea nimic din acea curiozitate feminină de moment, era insistentă și rea, posesivă și hotărîtă.

Infirmiera blondă veni cu un pachet mare, mult mai mare decît friptura pe care Curta rugase să i-o împacheteze,

şi fără s-o întrebe, ea îi explică sîsîită că a pus mai multe fripturi, deoarece se făcuseră multe porţii supliment şi cum bolnavii în seara aceea nu prea avuseseră poftă de mîncare...

Curta mulţumi şi ieşi grăbit ca să nu se întîlnească în uşă cu tovarăşa Vanda, pornită şi ea pe picioarele de cocostîrc în aceeaşi direcţie, şi cînd ajunse la poarta sanatoriului, răsuflă, eliberat ca de o grea povară. Era mulţumit pentru mîncarea din pachetul purtat sub braţ. Voia să-l ducă în poiana de care se despărţise cu cîteva ore în urmă: nu ştia nici el de unde această pornire de a hrăni nişte sălbăticiuni.

Drumul spre poiană era pustiu; la cabana tăietorilor de lemne se vedea o lumină palidă prin geamul de o palmă, şi îşi zise că va trece a doua zi ca să le spună oamenilor că el fusese acela care luase restul de mămăligă şi ciolanul afumat şi, bineînţeles, să le plătească.

Înainte de a trece prin culoarul stîncos se asigură, aşa cum mai făcuse de două ori în ziua aceea, că nu-l urmăreşte nimeni; trecu pîrîiaşul mai domolit ca de dimineaţă şi cînd poiana i se deschise în faţa privirilor, iarba se arătă ochilor din nou veselă, iar florile, cu cupele închise din pricina serii, îşi ridicaseră tulpinele spre cerul de un albastru de peruzea.

Curta se îndreptă spre stînca piezişă din cealaltă parte a poienii; era curios să vadă ce mai rămăsese din lupoaica mamă, dar în locul stîrvului nu descoperi decît restul de cămaşă înnodată de două ori cu scopul de a opri scurgerea sîngelui. Rămase uluit la acest spectacol al luptei pentru supravieţuire, unde sentimentele n-aveau ce să caute, unde suprema dreptate era numai de partea învingătorilor. Auzi în tufişul de dincolo de stîncă paşi de gumă, şi înainte de a se putea mişca, văzu deasupra pietrei golaşe un cap de lup; era unul dintre pui, după felul cum mirosea şi scîncea, şi Curta, temător, aruncă pachetul cu carne la pămînt şi se retrase un pas. Puiul prinse curaj. Trecu peste parapetul de piatră; cîtva

timp după el apărură şi ceilalţi trei, nesiguri, fricoşi, neavînd nimic fioros. Puiul de lup care trecuse primul se apropie de pachet; era cu mult mai mare decît ceilalţi, îşi ţinea coada în formă de seceră între picioarele vînjoase şi cîtva timp ce uită la Curta cu ochi strălucitori. Mîrîi scurt, îşi arătă colţii, apoi rupse cu o labă hîrtia, dînd semnalul, şi ceilalţi trei se repeziră şi ei la ce mai rămăsese în pachet, apoi unii la alţii, încercînd să smulgă resturile de carne. Odată festinul terminat, puii mai mici se retraseră la adăpostul stîncii, cel mare îi urmă, dîndu-se cîţiva paşi înapoi, îşi arătă din nou colţii şi dispăru şi el după stînca ce începea să se întunece. În aer mai rămăsese un miros de blană încinsă, un miros ascuţit, apoi o pală de vînt mătură mirosul, pajiştea îşi trimise în aer mirosmele jilave, şi Curta se aşeză pe piatra pe care stătuse şi de dimineaţă, consternat de propriul lui comportament. Nu înţelegea de ce vruse să hrănească animalele, era la mijloc o curiozitate ce şi-o dorea împlinită, dar acum, după ce se convinse că puii de lup nu părăsiseră locul, se bucură că experienţa îi reuşise, cu toate că atunci cînd ceruse să i se împacheteze friptura nu ştiuse ce destinaţie are. Ideea era în subconştient, era trează dincolo de voinţa lui, şi acea dorinţă ascunsă îi dictase ce să facă, şi se întrebă din nou de ce procedase aşa şi mai ales la ce-i putea folosi această prietenie cu nişte făpturi ale pădurii, inteligente, dar – poate tocmai datorită acestei inteligenţe – periculoase. Şi pentru că le dăduse de înţeles că intraseră sub ocrotirea lui, de acum înainte avea să fie obligat să le aducă de mîncare zilnic dacă voia să întreţină aceste legături, să le ocrotească atît cît se putea lăsa ocrotit un lup. Îşi aruncă din minte acest plan de viitor, la care subscrisese neîndemnat de nimeni. În fond, putea să curme oricînd aceste vizite, deşi poiana descoperită, ca un regat ce-i aparţinea în exclusivitate, avea să-i ceară ea acest tain dacă voia s-o viziteze şi să se bucure de frumuseţea

ei, lupii putînd oricînd să-i adulmece prezența și să se înfățișeze la bucatele mult așteptate. Și dacă într-o zi va veni fără să le aducă de mîncare, cum vor reacționa?

Pe drumul de întoarcere, cu toate că o luase pe poteca arătată de Pintică, deci mai puțin cunoscută de ceilalți pacienți, se întîlni cu Landesman; era singur, cînta ceva într-o limbă gîngăvită, un bocet talmudic, și cu toate că-l observase, nu-și încetă melopeea decît în clipa cînd Curta se dădu la o parte de pe cărăruie, vrînd să-i facă loc să treacă. Dar Landesman nu numai că nu trecu, se opri în fața lui și, cu un deget ridicat în sus, continuă să cînte, apoi rîse complice.

– Să nu-mi spui că n-am voce și că nu-ți place ce-am cîntat, că nu te cred! zise el, dar veselia de pe chipul lui nu era veselia lui, era nefirească, pînă și zîmbetul îi era forțat, și, făcînd militărește la dreapta, adică venind exact în poziția în care se afla Curta, îl luă de braț și porni cu el agale spre sanatoriu, cîtva timp refuzînd și unul și celălalt să-și spună ceva.

– Știi ce-am cîntat în limba asta pe care mata și alții nu vreți să recunoașteți că-i împuțită? "Gelozen die mamen alein în der heim / în heizel farlatet mit troier un leim..." Mi-am părăsit mama singură acasă, într-o casă pardosită cu necazuri și lut... Asta cîntam în fața zidului lui Moab, la Marea Moartă, cînd căram potasiul spre Ramat Amn. Ce știi mata despre toate astea, despre Las-Feș'ha, de Granadel, de Ein Doch, locuri pe unde piciorul lui Isaac a călcat apăsat și unde cu arma în mînă a luptat pentru o patrie care nu era a lui? Și mata n-ai să mă crezi că patria mea este aici, așa cum nu crede nimeni că patria evreilor este locul unde s-au născut și unde ar rămîne pe veci, fără să mai umble pe drumurile lumii dacă ar avea în patria asta a lor și un cît de mic zid al plîngerii. Așa-i că-ți spun prostii? ... Ei uite, să nu crezi mata că eu spun prostii, Landesman spune ce gîndește, n-ar mai

apune, că tot nu foloseşte la nimic. Să ştii că n-am venit să mă întîlnesc cu mata, dar dacă tot ne-am întîlnit...

– Ce să-ţi fac? reluă el discuţia după ce sorbi pe nări izul amărui al frunzelor. Eşti mata tînăr, nu, să ştii, tinereţea nu-i o insultă în ochii mei, dar nici un mare merit. Stau uneori şi mă uit la mata, nici nu observi că mă uit, şi-mi aduc aminte cînd aveam anii dumitale şi mă văd şi eu la fel, voiam o lume perfectă şi nişte explicaţii perfecte; şi toate astea le socoteam perfecte numai cînd coincideau cu gîndurile mele, pe care le socoteam singure perfecte. Perfecţiunea, dragul meu, este un vis frumos la care nu ajunge nimeni niciodată, deoarece ceea ce e perfect pentru mine nu poate fi perfect pentru dumneata, şi niciodată generaţiile nu se vor împăca cu perfecţiunea celor de dinaintea lor. Ar fi şi trist să nu fie aşa. Văd eu că mata te frămînţi, că-ţi pui întrebări la care nu-ţi poate răspunde nimeni şi cu atît mai puţin realitatea asta, cum îi spuneţi dumneavoastră, scriitorii, înconjurătoare. Şi asta pentru că nimeni nu deţine cheia tuturor explicaţiilor şi n-o va deţine vreodată. Dar simt prin cotul ăsta pe care îl ţin eu că în mata clocoteşte dorinţa să mă pui la punct pentru nişte generalităţi nici măcar spuse frumos despre lumea asta concretă din pricina căreia nu o dată ai coşmaruri. Crezi că eu nu am? ... Dacă îţi închipui că atunci cînd am ajuns noi la putere se înghesuiau oamenii să ne ajute, te înşeli, şi iarăşi te înşeli dacă mata crezi că avangarda clasei muncitoare, cum ar zice Cozmin, se bucura şi se bucură chiar în momentul de faţă, la atîţia ani de la Eliberare, de o influenţă şi o dragoste totală. Eşti copil dacă mata crezi aşa ceva. Şi atunci, pentru că era nevoie de oameni şi mai este şi acum, am lucrat cu cine a dorit să lucreze şi lucrăm cu cine vrea să colaboreze cu noi. Greşim, firește, nu o dată, dar cine n-ar greşi? Acestea sînt consecinţele aproape fireşti ale unor schimbări radicale, schimbări pe care dorim să le înfăptuim cît mai repede,

n-avem răbdare, pricepi mata? Nici în domeniul industrializării, nici în al agriculturii, nici să stăm de vorbă cu intelectualii, să le argumentăm ce vrem noi, pentru că intelectualul imediat zice, de ce vreți așa și nu așa, cu toate că, după mine, intelectualul bine zice. Că dacă n-ar zice așa, ar însemna că n-ar mai fi intelectual, nu și-ar mai pune întrebări, or tocmai asta n-avem noi timp să ascultăm, întrebările, că vezi mata, întrebările uneori sînt drepte, și pe noi asta ne deranjează, că n-avem timp, și alteori nici nu știm cum să răspundem la aceste întrebări.

– Și atunci vrem să eliminăm întrebările și frămîntările odată cu cei care..., zise Curta gesticulînd cu mîna liberă ca să puncteze cu exactitate ceea ce voia.

– Vor unii și asta, dar nu vor reuși, ascultă-mă pe mine, îl întrerupse Landesman. Știi ce mi-a mărturisit tovarășa Ana cînd i-am prezis că dacă se leagă de intelectuali își taie craca de sub picioare, – și oricine se va lega de ei va păți la fel, deoarece, dragul meu, intelectualul roade ca șoarecele, fără zgomot, dar eficace și, deși tace, nu iartă, – ori de cîte ori nu vor merge treburile ca lumea, în orice domeniu, de vină este intelectualitatea și mai ales cultura, domeniul ăsta al matale, atît de nesigur și atît de ușor interpretabil încît oricine și oricînd îl poate ataca. Vrea ca o groază de intelectuali, din care primul eșalon de două mii să fie rapid înlăturat, numai că, atunci, ce face cu Groza, care a zis că pe listă primul să fie pus el, oricum, să-l pui pe Groza cap de listă? Așa un om, cap de listă? Și uite, pentru că i-am spus că greșește, din prieteni am devenit neprieteni, de-acolo sus, de unde eram, am ajuns jos, apoi m-au trimis aici, tot sus, la altă altitudine, să mă vindec și la plămîni și la cap, și eu cred că n-am să mă vindec în nici o parte, că n-am cum, eu sînt intratabil chiar în probleme de plămîni. Acu, mata, care ești tînăr, și te crezi tare deștept și gata să-ți bagi mîna-n foc, dar nu ca tovarășul

Scaevola, mîna dreaptă, că era stîngaci. Apucă-te şi ridică-te şi spune că aşa şi pe dincolo, cum a spus Groza, şi să ştii că nici lui nu i-a fost uşor şi nu-i este, că la urma urmei el a fost fabricant şi nici nu ştii ce putere de convingere are tovarăşa Ana cînd vrea ea şi cînd te ridici împotriva ei. Păi sigur că atunci te rade de nu te vezi, şi cui o să-i pese că un scriitoraş, cum pe bună dreptate zice Cozmin, a ridicat glasul şi l-au lăsat fără glas? Să ştii că şi tăcerea e o luptă şi încă o luptă aprigă; eu zic că tăcerea este şi ea o armă, cu toate că în cazul matale zici că e lupta laşului. Aşa o fi, da fă, te rog, altminteri! Acu ai să zici despre Landesman că e un ipocrit şi foarte bine ai zice dacă ai avea curajul. De ce nu zici? Eu imediat îţi dau dreptate!

– Nimic mai simplu decît să ne jucăm cu cuvintele, tovarăşe Landesman, nimic mai simplu, spuse Curta cu gravitate. Dar chiar în stilul ăsta care mie personal îmi este străin, aş vrea, dacă ai putea, să-mi explici de unde acest curent potrivnic spiritului, cine şi de unde această convingere că intelectualitatea...

– Stai, stai, că la această problemă Isaac poate să-ţi răspundă chiar foarte deschis, ca în pădure. Avraam era tare bogat, avea turme, argint şi aur. Dar şi Lot, care însoţea pe Avraam, avea turme şi cirezi şi corturi. Şi nu-i încăpea ţinutul ca să locuiască împreună. Şi s-a iscat ceartă între ciobanii turmelor lui Avraam şi ciobanii turmelor lui Lot. Iar canaaniţii şi pereziţii locuiau pe vremea aceea în ţară. Atunci Avraam i-a zis lui Lot: Să nu fie ceartă între tine şi mine şi între ciobanii tăi şi ai mei, căci sîntem fraţi. Desparte-te, te rog, de mine; dacă tu apuci la stînga, eu apuc la dreapta, iar dacă tu apuci la dreapta, eu apuc la stînga... Cum nu se poate mai limpede nu-i aşa? Numai că stînga lui Lot era dreapta lui Avraam, şi invers, şi de aici nu s-au putut despărţi, şi pînă ce unul n-a căzut numai sabia a fost între ei. Între săbiile mari

nu-i bine să te bagi, că nici nu ştii cum cazi ca un prost sub ele. Să se taie ei, că de aia sînt fraţi şi se au ca duşmanii, şi va veni vremea să le rînduim pe urmă pe toate în linişte şi pace. Sînt convins că mata ai priceput ceva, dar n-ai priceput mare lucru, şi dacă ţi le-aş fi spus pe toate pe înţeles, te-aş fi întrebat eu de ce te-a chemat Baciu să stea de vorbă cu dumneata şi de ce nu m-a chemat pe mine. Ştiu, ai să-mi spui că mata erai nou, nu-l cunoşteai, voia să spună ce ţi-a spus pe motiv că eşti scriitor, adică a vrut să te împovăreze, mai bine zis, să te distrugă, deoarece, crezi mata ori nu crezi, înainte de a-i distruge cineva pe intelectuali, ei se distrug singuri, şi aici e tragedia voastră dacă într-adevăr acest proces poate fi ridicat la rangul de tragedie. Nu, nu, te văd pregătit să-mi răspunzi; nu-i nevoie, nu mă interesează ce ţi-a spus Baciu, e secretul lui şi al dumitale, dar atunci te întreb eu, Landesman, de ce vrei ca secretul meu să-l ştii mata aşa de repede? Vezi mata, tovarăşe Curta, vei mai îmbătrîni, şi atunci va trebui să-ţi răspunzi la altă întrebare cu mult mai importantă pe care eu ţi-o vînd, ca Şalom necazurile lui. Orice abstracţie exprimă o judecată – afirmativă şi negativă, o laudă, deci şi o critică. Ceea ce omul laudă şi preţuieşte, aceasta este pentru el Dumnezeu, ceea ce el critică, respinge, constituie nedivinul. Religia – şi nu este vorba numai de religia propriu-zisă, ci de orice înţelegere ridicată la rangul de religie – este o judecată. Cea mai esenţială determinare în religie în ideea fiinţei divine este, vezi mata, separarea lucrului vrednic de lăudat de cel vrednic de mustrat, a celui considerat perfect de cel considerat imperfect, pe scurt, a esenţialului de cel trecător. Cultul însuşi nu constă în nimic altceva decît perpetua reînnoire a originii religiei – în separarea critică dar festivă a divinului de nedivin. Deci, orice critică la adresa divinului se înscrie, vezi mata, în latura opusă lui, şi ca să ajungi în latura asta a nedivinului trebuie să ai curajul să suporţi consecinţele

acestui curaj. Ai matale curajul ăsta? Să ştii că în condiţiile astea, cînd totul tinde spre divin, ar fi o prostie să-l ai. Unde se bate Avraam şi Lot nu-i bine să se bage ciobanii. Şi asta am învăţat-o atît eu cît şi Marx din Biblie.

– Numai că Marx a citit-o foarte de mult, şi dumneata foarte de curînd.

– De unde ştii?

– Uite, ştiu şi eu.

– Şi eram convins că dumneata crezi că eu citesc *Un pas înainte, doi paşi înapoi.*

– Doi paşi înainte în asimilarea cu întîrziere a perceptelor Bibliei, un pas înapoi în cunoaşterea marxismului. Te rog să-mi ierţi butada, nu-i în genul meu. Ca să fac asemenea observaţii, ar trebui să cunosc foarte bine marxismul, or, nu-l cunosc; cît despre Biblie, am citit-o şi răscitit-o cîndva din nevoie de liniştire sufletească, şi pentru că reprezintă începuturile prozei moderne şi încă ceva cu mult mai preţios. Nu există conflict în lumea de azi care să nu fi fost într-un fel sau altul enunţat de Biblie. Desigur, vă mulţumesc pentru acest sfat care în orice caz dacă nu mă poate ajuta la nimic, în schimb îmi dă şi mai exact înţelegerea despre locul pe care îl ocupă generaţia mea în această lume făcută în mare parte de alţii. Dar crezi că asta mie şi altora ca mine le este suficient? Unde se află răspunderea dumneavoastră pentru tot ce-aţi făcut în bine, o văd, dar în rău, unde este deci această răspundere? Dumneavoastră credeţi că se poate trăi şi fără să se dea răspuns la întrebări şi în general credeţi că este suficientă supravieţuirea – oricum, numai să trăieşti, şi asta deoarece în concepţia lui Avraam de astăzi ciobanii trebuie să rămînă ciobani. Atunci, la ce bun acest sacrificiu imens depus în primul rînd de ciobani, ca să mă păstrez în termenii Bibliei dumitale? Sînt convins că acolo, jos, de la altitudinea la care te aflai, social vorbind, nu mi-ai fi dat asemenea sfaturi.

– Nu ţi le-aş fi dat; n-aş fi avut cum.

– Şi dacă te-ai întoarce înapoi n-ai mai judeca aşa cum judeci acum, ci ţi-ai aplica judecata lui Lot.

– Exact!

– Înseamnă că dumneata te joci cu ideile, iar acest joc pentru mine înseamnă viaţa mea.

– Eu nu te-am sfătuit nici să-ţi schimbi viaţa, nici să-ţi pierzi viaţa, eu te-am sfătuit să ţi-o păstrezi. N-aveţi decît să ne înjuraţi pentru tot ce-am săvîrşit strîmb, pentru toate jignirile care vi s-au adus, dar veţi fi vii şi veţi putea repara, deşi uneori, ca să repari este de o mie de ori mai greu decît să faci din nou. Îmi place de mata tovarăşe Curta, zău îmi place, şi ce n-aş da să trăiesc ca să văd cum evoluezi! Numai că dumitale o să-ţi fie greu, foarte greu, nu numai să trăieşti în general, dar să şi evoluezi, deoarece în concepţia matale cinstea este la fel de lipsită de mişcare ca şi dogmele mele. Uite, aici îţi va fi greu şi va trebui să ajungi să înţelegi că numai acea cinste este bună care creează ceva, cu ajutorul căreia învingi, or cinstea la dumneata omoară şi cred că pînă la urmă te va omorî, şi să ştii că cinstea matale nu face doi bani. Degeaba te fandoseşti, n-ai înţeles nimic din povestea lui Lot şi Avraam, mi-am răcit gura de pomană, şi cu atît mai puţin ai priceput împărţirea în divin şi nedivin ca formă a existenţei unui Dumnezeu personal. Id quo majus nihil cogitari potest, Deus est. Şi dacă Dumnezeu a creat lumea după chipul şi asemănarea sa, de ce crezi matale neapărat că noi am creat-o după chipul şi asemănarea noastră? Am creat-o, şi asta este esenţial, pe urmă îi dăm altă formă, nu eu, nu noi, pe noi n-o să ne mai ţină curelele, o să o schimbaţi după chipul şi asemănarea voastră, dacă pînă atunci nu se va naşte un alt Dumnezeu în virtutea existenţei căruia vei fi peste ani obligat să povesteşti unuia de vîrsta pe care o ai dumneata ce ţi-am povestit eu. Şi acel Curta al altui veac o să-ţi dea peste

nas, aşa cum îmi dai dumneata acum, din prea multă deşteptăciune şi din tot atîta prostie. Sigur că vom răspunde în faţa istoriei pentru tot ce-am făcut; cum să nu răspundem? altfel parcă Isaac Landesman ar povesti atîtea unui om care prin natura muncii lui este obligat să facă istorie? N-ar povesti, că Landesman nu e prost; dacă Landesman era ca mata, de mult putrezea, şi să ştii că Landesman a fost şi el un luptător. Şi cînd n-o să mai fie deloc, Landesman ăsta, dincolo de mormînt are o rugăminte: un deştept ca dumneata să pună într-un plic puţin pămînt de pe mormîntul meu şi, printr-un evreu să-l aşeze la zidul plîngerii, acolo să calce lumea peste sufletul lui. Crezi că ai să fii în stare de un asemenea curaj, fricosule? spuse Isaac, şi întorcîndu-se din drum îl lăsă pe Curta singur, şi multă vreme Petre îi auzi în pădure cîntecul în limba idiş:

"Mi-am părăsit mama singură acasă, / Într-o casă pardosită cu necazuri şi lut..."

16

Curta obosit de orele de plimbare, se aşează într-un luminiş proaspăt defrişat de trunchiurile falnice de brazi, şi la vederea sutelor de cioturi umede răsărite la tot pasul din zmeurişul devenit stăpîn, avu o uşoară strîngere de inimă. Se despărţise de Landesman, mai bine zis, plecase acesta de lîngă el imediat ce apusese soarele. Acum, peste bolta înnegrită se vălătucea spre asfinţit şi astrul nopţii. Lui nu-i venea să se întoarcă la sanatoriu. Vedea construcţia din locul unde se afla, sub coama celuilalt versant, nici nu ştiuse cînd se îndepărtase atît de mult de ea, dar cu toate că drumul pînă acolo era destul de lung, inima nu-i dădea ghes spre locul de odihnă. Nu-i păsa că îi promisese sorei Nana să nu mai întîrzie, probabil avea să-l aştepte şi acum în capul scărilor

cu carnețelul în mînă, cu figura ei dojenitoare, dar între admonestările ei și nevoia de liniște și reculegere, ultima era mai puternică, și Curta își aprinse o țigară, a patra pe ziua aceea. Se afla într-o stare aparte de nemulțumire; întotdeauna, într-o discuție nu-și găsea argumentele pe loc, trebuia să treacă un oarecare timp ca să-și fabrice ideile pentru a riposta, și pentru că Landesman plecase, continua să poarte discuția mai departe de unul singur avînd de fapt certa senzație că și celălalt se află lîngă el. Că în multe privințe, chiar dincolo de lipsa unei păreri exprimate cert, Landesman avea dreptate, nu mai încăpea nici o îndoială, altfel nu s-ar fi frămîntat atît și mai ales nu s-ar fi certat cu el însuși în plimbarea de unul singur. Mai presus de acest adevăr datorat experienței și cunoașterii unor lucruri pornite din contactul direct cu frămîntările unei epoci, avea însă impresia că Landesman trișa nu numai față de el, ci chiar cu propria lui conștiință. Că Landesman avusese tăria să-și spună părerea față de tovarășa aceea atît de influentă și că suporta, într-un fel, consecințele propriei lui atitudini era un act incontestabil de civism, dar cu atît mai mult, de ce Isaac îi cerea lui și altora să tacă arunci cînd nici el nu urmase acel sfat? Înțelesese – și aici Isaac fusese mai mult decît clar – că Landesman îl considera încă crud, nepregătit, și cu toate astea, fostul combatant în Spania și în deșerturile Iudeii i se încredințase lui. Oare cu ce scop? Și atunci îi reveni în minte povestea lui Baciu care i se confesase și care, probabil, se despovărase de adevărurile lui, împovărîndu-l pe el. Landesman, pe alt plan, procedase la fel. Nu, nu era la mijloc valoarea lui, așa cum crezuse la început. Nici nu putea fi vorba de o valoare. Cele două cărți subțirele și ca întindere și ca adîncime nu puteau constitui nici în ochii lui ceva esențial, cu atît mai puțin în ai celorlalți. Deci, la mijloc era vocația lui. Răspunderea acestei misii în posesia căreia se afla. Ei i se adresau, scontînd că

în timp şi peste timp aceste lucruri aveau să fie scoase la lumină. Şi dintr-odată, Curta simţi umerii căzîndu-i sub povara oboselii lăuntrice, a nu puţinelor fapte aflate în ziua aceea. Deci, cei cu care stătuse de vorbă n-aveau în esenţă nevoie de opinia lui. Nu-l luau în aceste peregrinări ale spiritului ca tovarăş direct, de a cărui judecată să aibă nevoie. El era doar un instrument de acumulare, o emulsie de celuloid, în al cărui spaţiu sensibil îşi depozitau, pentru alte vremuri, tainele vieţii lor.

Se ridică. Seva proaspătă a bradului tăiat mustea încă. O simţise tot timpul rece. Între piele şi tulpina retezată nefiind decît stratul subţire de stofă, lichidul cu miros de răşină se infiltrase în porii pielii şi o senzaţie stranie pusese stăpînire pe el; parcă ar fi fost o creangă proaspăt altoită la rezerva aceea uriaşă de hrană. Speriat de această asociaţie, urcă panta printre trunchiurile răpuse. Se opri din nou; din locul unde se găsea, sanatoriul se vedea bogat luminat, ca o corabie cu suflete, şi în dosul fiecărei lumini ştia că se frămîntă oameni, colegi de-ai lui, plutind, aşa cum plutea şi el, pe valurile incerte ale soartei.

Din partea dreaptă se văzu o luminiţă mişcătoare şi Curta tresări; era tîrziu, se rătăcise singur în desişul pădurii şi dacă singur fiind, cu gîndurile lui, nu-i fusese teamă, acum apariţia aceea îl punea în faţa altei realităţi, şi o întîlnire nedorită la acel ceas tîrziu îl copleşi. Luminiţa se strecura printre trunchiurile tăiate, se oprea din cînd în cînd, se înălţa şi se lăsa spre pămînt, ca apoi, brusc, să se îndrepte spre el. Îşi duse mîna la ochi, orbit pentru moment de fasciculul de lumină, fără să-şi dea seama cine se află în faţa lui. Lumina se îndreptă spre el, şi cînd ajunse la cîţiva paşi, auzi o tuse potolită dar adîncă. Lumina se aplecă şi ea odată cu omul şi după cîteva fracţiuni de secundă, Curta înţelese că în faţa lui se afla Visalon.

– Şi dumneata cauţi? auzi Curta întrebarea, şi acum, obişnuit din nou cu întunericul, putea distinge de aproape faţa omului aşezat şi el pe tipsia de lemn a unei rădăcini rămase fără trunchi; un chip obişnuit, cu maxilarele alungite spre bărbia ascuţită, cu nişte ochi lucioşi, febrili, despărţiţi de un nas borcănat.

– Tovarăşul Visalon, dacă nu mă înşel, îmi pare bine, şi Curta îşi spuse numele, iar celălalt îi întinse o mînă aspră mare cît o lopată. Eu nu caut nimic, am ieşit la plimbare şi m-am rătăcit, tocmai stăteam să văd mai bine poziţia sanatoriului, să mă pot întoarce. Mă bucur de această întîlnire, am impresia că dumneavoastră cunoaşteţi foarte bine aceste locuri şi întoarcerea în doi va fi, pentru mine mai plăcută.

– Adică nu cauţi, remarcă Visalon cu o anumită părere de rău în glas, şi aşezîndu-şi pe pămînt lanterna stinsă, îşi ridică pălăria verde cu care îl văzuse venind şi la masă şi îşi şterse transpiraţia de pe fruntea îngustă, acoperită bogat cu păr alb. Uite ce-au făcut din pădurea asta, mama lor! zise Visalon; după felul cum îşi rotea privirile, era limpede că pentru el pădurea era un domeniu familiar.

– Exploatare intensivă, aruncă Petre ca să participe într-un fel la discuţie, dar înjurătura deschisă, directă, fără adresă precisă exprima clar poziţia lui Visalon faţă de formula utilizată de Curta.

– Bătaie de joc, bătaie de joc! În cîţiva ani o să rămînem fără păduri, tăiere ca la abator, fără milă, mama ei de lume! spuse omul, şi se ridică să vadă mai bine cercurile albe-gălbui în bătaia lunii, care se întindeau pînă sus, pe coama dealului şi trecînd probabil dincolo de ea. Eu mi-am fost pădurar, dar ce n-am fost eu la viaţa mea din voia altora? Că din voia mea, numai miner am fost, la Vulcan, dacă auzit-ai dumneata de aşa un oraş mare. Acolo, pe lîngă Lupeni; de Lupeni aţi auzit, cum să nu auziţi? Da de Vulcan

mai puţin, mina a fost închisă în douăzeci şi nouă cu concedierile, or băgat patronii apă în ea şi numa acum s-or apucat de lucrări acolo... da dumneata ce meserie ai?

– Ziarist, scriitor, spuse Curta cu o oarecare jenă pentru ambele profesii declarate, nici una dintre ele neavînd darul să definească exact meseria lui.

– Fîrţăngău adică, no, că socialismul are nevoie şi de ăştia, cum ar zice ficioru-meu care-i mai mare, băga-l-aş unde ştiu eu, că îi e ruşine de taică-său, că şi banii mi-i trimite prin poştă, că n-are dumnealui vreme să vină să mă vadă. Că uite aşa, i-am trimis banii înapoi, că eu am penzia mea de miner, patruzeci de ani de muncă în subteran. Tatăl meu a fost pădurar, şi cît am fost copil, cu el bătut-am pădurile, ce păduri, codrii adevăraţi, că nu intra soarele în ei de deşi ce erau. Şi tata a zis că pădurar să mă fac, viaţa de om al pădurii nu numai că-i frumoasă, e şi de răspundere, că vezi mata, tot ce-i al nostru e al pămîntului, şi pămîntul trebuie să trăiască şi după noi aşa cum a trăit şi înaintea noastră, că el ţine de dinainte şi trebe să meargă după noi. Acuma, la pădure îi zicem numa pădure cum ai zice "fabrică", da' tata zice că pădurea are suflet şi că vorbeşte graiul nostru şi ne înţelege, că altfel nu ne-ar fi apărat şi hrănit la vremuri grele de izbelişte. Adică nu cauţi floarea vieţii, nu crezi în ea, ori mata, ca înşcolat ce eşti, zici ca fecioru-meu, că-i o prostie? Am rîs eu odată la masă, eram însurat şi tata îi tot dădea cu floarea vieţii, şi eu m-am pus pe rîs, să vadă nevastă-mea că eu nu-s sub papucul lui, şi cînd mi-a dat una peste gură am văzut stele verzi, şi din ziua aia a zis să nu mai pun mîna pe lingura de lemn, să mă spurc cu una de tinichea; nu merit să duc la gură bunătate de lemn. Dar mă crezi ori nu mă crezi, domnişorule, tata are o sută cinci ani şi-i însurat a şasea oară. Şi uite că eu m-am bolnăvit de plămîni; am avut eu şi oarece silicoză, dar după silicoză am făcut găuri şi am şi acuma, nu

le-aş mai avea, vreo douăzeci, tot aşa mici ca unghia, cum a zis doctorul. Şi mi-a zis tata că geaba mă duce fecioru-meu la doftori, pas să mă vindec dacă nu-mi găsesc floarea, aşa cum şi-a găsit-o el, şi el şi-a găsit-o domnişorule, dar şi de căutat a căutat-o toată viaţa. Uite, şi de trei ani o caut, şi ficioru-meu zice că-l fac de rîs, că pînă şi tovarăşii acolo unde lucrează or auzit ce caut eu aici, şi ce caut eu pare-se că e de ruşine. Apoi, mult îmi pasă mie de ruşinea lui! Să vie numa, că-i arăt eu lui, din miner a ajuns să răspundă de păduri, şi uite cum răspunde tui mama cui l-o făcut. El şi pădurile. Ce ştie el de păduri? Că de la mineri tot el m-o scos, pe atunci răspundea de mineri. Bei o pălincă? întrebă Visalon mai mult din obligaţie, căci nu aşteptă răspunsul lui Curta şi sticla plată, scoasă dintr-un buzunar al hainei, fu dusă de cîteva ori la gură. Visalon înghiţi din ea vîrtos, ca apoi s-o bage grăbit şi cu o oarecare teamă la loc în buzunar. Nu-i bine dacă nu bei, zise tot el şi îşi aprinse o ţigară. Dar despre ce scrii dumneata dacă nu ţi-e cu supărare? Că uite, multe am văzut în viaţa mea, dar un om care să scrie n-am văzut; de citit am mai citit eu, adică îl puneam pe ficioru-meu să-mi citească, înainte de-a mă culca, gazetele, că-mi place tare externa, tui mama ei.

Întrebarea bruscă îl descumpăni pe Curta, se simţea dator cu un răspuns şi nu ştia ce răspuns să dea; să-l introducă pe Visalon în tainele intime ale scrisului i se părea absurd, întrebarea se referise direct şi el nu ştia ce să spună, nu scrisese de mult, iar ce publicase prin gazeta de acolo de jos i se părea nesemnificativ pentru ceea ce aştepta Visalon de la el.

– Scrie despre pădurea asta, despre bătaia asta de joc şi despre ficioru-meu, îl salvă Visalon văzînd că tînărul din faţa lui tace mai mult decît ar fi trebuit.

– Nimeni n-are să publice un asemenea articol.

– Cum adică, nu poți să scrii ceea ce vrei, adică ceea ce e adevărat? Că doar ce vedem noi adevărat e, nu?

– E adevărat, răspunse Curta cu un soi de jenă în fața felului deschis al omului.

– Apăi, mi-e milă de dumneata, tare mi-e milă! Adică să vezi dumneata rușinea asta cu pădurea și să nu poți să scrii.

– Uite, tovarășe Visalon...

– Adică ți-e frică! Apăi de, că de-aia sînteți fîrțăngăi; uite, nouă ăstora din tagma mea nu ne e frică. Că nici în douăzeci și nouă nu ne-a fost.

Curta ar fi vrut să replice, și chiar o făcu, argumente avea suficiente, dar din prima clipă își dădu seama că vorbele lui treceau ca boarea de vînt pe lîngă urechile lui, neluate în seamă. În capul lui Visalon lucrurile erau prea tăiate în piatră ca să le mai poată schimba cineva. Dar atitudinea lui Visalon îl întristă, și el i se adresase ca unui om care are alte răspunderi, deci care trebuie să facă infinit mai mult. Cuvintele efort, dăruire, sacrificiu, abnegație pe care le introdusese în discuție nu numai că nu avură darul să-l convingă pe Visalon, dar îl și supărară, și el se simți dator – pe un ton aproape duios, ca și cum s-ar fi adresat unui infirm – să spună:

– Adică dumneata, domnișorule, mă prelucrezi ca ficioru-meu? Păi mulțam fain.

Îi plăcu lui Curta bătrînul cu toate afronturile pe care le primise din partea lui și, ca să-l scoată din supărările de moment, se simți dator să readucă în discuție preocuparea numărul unu a bătrînului, floarea vieții. La auzul acelor cuvinte, Visalon se opri, supărarea îi dispăruse de pe chip și, ca dovadă că amărăciunea îi trecuse, scoase din nou sticla din buzunar și se cinsti scurt, cu o singură dușcă.

– Floarea asta a vieții, domnișorule, e o credință o mare credință, zic eu, am s-o găsesc, ascultă ce-ți spun.

Credința asta a mea ar fi pentru dumneata o altă credință dacă ai avea-o că omul fără credință nu-i om, ea te ține în picioare, ea nu te lasă să te îneci cînd te afli pe apă, ea te scoate de la necaz în marile încercări și eu, slava domnului, avut-am și din astea. Și ori de cîte ori eram la înghesuială, îmi luam lanterna, înainte mergeam cu lămpașul cu carbid, nu ne modernizasem așa, și căutam pe coclauri floarea mea, și necazurile îmi treceau și eram alt om, și alt sînge îmi curgea prin vine. Nu știu cum să-ți spun eu dumitale, domnișorule, dar uite, fără floarea asta eu aș fi murit de mult și tot floarea asta o să-l scoată la liman și pe fiu-meu, că acolo, în sufletul lui, nu poate să nu creadă chiar dacă floarea lui e altfel de floare.

Coborîră panta spre rîul ce se auzea clipocind în vale, și pe măsură ce cobora, Visalon se oprea și îmbrățișa sub lumina lanternei cîte un trunchi din priviri, îi spunea vîrsta, se minuna dînd din cap și pornea mai departe cu un pas tineresc, încît Curta cu greu se putea ține după el. Într-o poiană în apropierea sanatoriului se opri, și Curta înțelese că bătrînul vrea să rămînă de capul lui.

– Dau eu de ea, tui mama ei! spuse el, și mai bău un gît de țuică din sticla plată, dar de la ficioru-său cînd fusese la el; sticla o primise plină, dar Visalon vărsase conținutul cu miros de ploșniță în primul șanț, și tot de la prima crîșmă își umpluse sticla care-i plăcuse din cale-afară cu o jumătate de monopol.

17

Zilele se împuținaseră. Soarele se înălța cu greu peste versantul sudic. Cînd apărea după prima creastă începea să bată vîntul, mai mult o adiere caldă, aerul devenea din nou pur și pe balcoane se auzea forfota bolnavilor mutîndu-și

şezlongurile, să primească razele lui dulci în faţă. Dar cu tot timpul frumos, atmosfera apropiatei ierni plutea în aer. De cîteva ori, Curta descoperise iarba acoperită cu brumă, florile cu greu îşi mai puteau înghesui petalele în cupele subţiri. Iarba se răsucea spre pămînt tînjind după odihna lungă a anotimpului alb. Numai teiul lui Costache nu voia să ţină seama de toate aceste schimbări. Frunzele erau la fel de verzi ca şi cu o lună înainte. Contrastau izbitor cu roşul foioaselor din jur, ale căror frunze palmate, în răsuciri oarbe, voiau să planeze, dar pînă la urmă se aşterneau în somnul lor de veci sub tulpinele scorţoase, cu seva tot mai secătuită. Costache îşi hrănea teiul zilnic, ca un grădinar conştiincios. Teiul, viguros, îşi avea parcă anotimpurile lui, nu ţinea cont de cele sortite de solstiţii, şi Curta aştepta zăpada cu nerăbdare, să se convingă dacă într-adevăr frunzele cordiforme, cu perii roşietici la unghiurile dintre nervuri, cu capsulele păroase încă la atîta timp după înflorire, au să se păstreze în continuare verzi.

Pe versantul nordic se delimita zona de foioase de cea a molidişurilor; stejarul brumăriu avea culoarea aramei dar pe măsură ce creştea altitudinea se zăreau tot mai des frunzele galbene ale gîrniţei, cele roşii, întunecate ale gorunului, apoi brîul încins cu scînteieri de argint vechi ale fagului. Curta se mai plimbase nu o dată cu Visalon; venise Visalon să-l ia cu el în pădure, şi orice motiv ar fi avut, cît de important, Visalon era dispus să-l aştepte ore întregi pînă ce îşi termina treaba, ca apoi să-l poarte cu pasul lui grăbit pe versantele munţilor, scoţînd sufletul din el şi în toate aceste plimbări Curta înţelesese că de fapt bătrînul miner voia să-i bage în suflet marea lui dragoste pentru pădurea românească. În aceste peregrinări, Curta învăţase cum să deosebească un cer de un frasin sau carpen, jugastrul de sînger, cum arată vorniceriul şi lemnul rîios, iar cînd Visalon îşi dădea seama că,

în pofida vîrstei lui tinere, Curta dă semne de oboseală sau vrea să se menajeze, se aşeza pe iarbă şi lua la rînd arbuştii şi florile, şi pentru prima dată în viaţa lui văzu cum arată vinariţa, măcrişul iepurelui şi pochivnicul. Şi odată cu poveţele despre pomi şi flori, Visalon îi dădea şi alte poveţe, şi acestea din urma se refereau la sufletul omului, şi Curta descoperi că pădurile, în orice anotimp au viaţa lor adîncă, fără tristeţe; tristeţea aparţinea celor desprinşi de natură, ce nu mai aveau puterea să se întoarcă la ea. Oriunde-ai fi pe lume şi orice nenorocire s-ar abate asupra dumitale, domnişorule, – şi amărăciuni avem cu caru – caută un petic de pădure, încearcă să te înfrăţeşti cu ea, caută-i veşnicia şi viaţa ei tainică şi ai să vezi cum amărăciunile îţi trec şi cum ai să înţelegi că numai chipul pămîntean al lui Dumnezeu, adică faţa pămîntului, este veşnică, oricît de mult s-ar schimba această faţă din pricina unor cioflingari ca ficioru-meu. Şi dintre toate feţele astea ale pămîntului, cea mai netulburată şi mai apropiată de om este pădurea. Şi cînd ai să simţi cu sufletul că şi după moarte trăieşti prin firul de viaţă ce se scurge din pămînt în pom, atunci ai să te dumireşti că moartea asta este ca o plecare undeva departe ce se cere săvîrşită fără păreri de rău. Eu aş muri dacă n-aş şti că tot ce-i frumos rămîne, asta îmi dă zile, mă face să mai beau o pălincă, adică, vezi dumneata, ne trecem doar prin lucruri, dar lucrurile rămîn, şi prin lucrurile astea vieţuim şi noi. Toamna îi în om, dă-o afară, umblă prin pădure şi vezi că de fapt nimic nu moare, e o strîngere aşa în pom, o opinteală, o încordare în muşchi, şi în încordarea asta se mai naşte un cerc în tulpină, şi din cercul ăsta nou primăvara apare dumnezeiasca verdeaţă. Nu te lua după proştii ăştia care stau în şezlonguri şi bagă în ei ca porcii, că omul nu-i făcut pentru slănină, omu-i făcut să se bucure chiar şi atunci cînd nu prea are de ce. Aleargă prin pădure, şi dacă-ţi vine să urli, urlă, dacă-ţi

vine să plîngi, dă-i glas, şi-ai să vezi cum te linişteşti, că pădurea-i doctorie şi pentru trup, şi pentru minte, şi pe urmă-i lemn pentru ficioru-meu.

În lungile plimbări cu Visalon sau de unul singur deşi făcuse un pas spre apropierea de ceea ce Visalon numea leacul tuturor leacurilor, toamna era prezentă în el, materială, cu toate că n-o putea pipăi; se ascunsese dincolo de muşchi şi de oase, se cuibărise ca un popîndău roşcat în gîndurile lui şi nici nu făcea măcar efortul să-l alunge, ştiind dinainte că e mai puternic decît el. Se hotărîse, nu o dată în acest răstimp, să nu mai ducă pachetele de mîncare în poiana dintre stînci, şi cu toate astea subconştientul îi purta paşii în fiecare seară la întîlnirea cu fiarele pădurii, tot mai temătoare de el şi, în acelaşi timp, pe măsură ce creşteau, cu luciri tot mai viclene în ochii lor de un cenuşiu stins. Şi prima încercare a toamnei de a-şi lua tainul pentru intrarea într-un alt anotimp curînd se simţi în sanatoriu; mulţi bolnavi nu se mai puteau ridica din pat, alţii agonizau calm, fără ţipete şi fără zgomot, şi cel mai greu încercat nu fu Baciu, aşa cum prezisese doctorul Titorian, aproape contrariat de lunga lui răzvrătire în faţa morţii, ci Olariu.

În timpul pauzei dintre cura de dimineaţă şi masa de prînz, în solariu nu mai rămăsese decît Curta, Ghinolea Ghideon şi Olariu, ultimul într-o dispoziţie aparte; o agitaţie nefirească pusese stăpînire pe el ca şi cum s-ar fi pregătit să plece acolo jos, şi cîtva timp chiar îşi cercetă valiza mare din piele ca în faţa unei călătorii deosebite, dar toate astea păreau poate mai puţin nelalocul lor în comparaţie cu ochii lui. Nu mai aveau nimic din strălucirile tăioase, apele verzi, reci şi adînci se subţiaseră, o jivină neagră trecuse în zvîrcoliri scurte prin prundişul lor de la fund şi ceea ce fusese verde pînă atunci devenise cenuşiu, tulbure, iar sclipirile de tăiş ascuţit purtau lipite de ele încrengături de alge abia tremu-

rate. Olariu făcu chiar o glumă pe seama lui Ghinolea; pesemne nu era un secret nici pentru el ce ascundea în dosul acelor coperţi de carton.

– Ce bine-ar fi, părinte, să fie aşa cum scrie acolo! Curta tresări, se dovedea că Olariu ştia chiar mai multe decît Baciu despre Ghinolea, deoarece acesta vorbise de meseria lui ca de o prezumţie, pe cînd Olariu se pronunţase direct, neavînd în inflexiunile vocii nici un dubiu asupra adevărului rostit. Eu mă pregătesc să fac doi paşi înainte, mai spuse Olariu, şi rîse în vreme ce îşi băga în valiză cîteva cărţi cu profil tehnic, cărţi pe care Curta nu le văzuse pînă atunci.

Curta era pregătit de plecare, voia să se ducă la Morăscu, amînat de atîtea ori în vizita cerută, şi poate nu s-ar fi dus pe la el nici acum dacă la masă, cu o seară în urmă, Morăscu n-ar fi ridicat un deget de admonestare, văzut nu de puţini pacienţi aflaţi acolo, şi Curta, preocupat de altele, se supără şi pentru gestul lui Morăscu, dar şi pe sine, că uitase să-l viziteze. Se pregătea să pună mîna pe clanţă cînd Olariu, care era lîngă dulap îl apucă de mînă şi, spunîndu-i că nu are vreme prea multă, îl rugă să vină puţin pe balcon. Crezu că e vorba de un schimb oarecare de cuvinte, invitaţia aceea pe balcon avînd doar scopul să nu-l deranjeze pe Ghinolea, dar odată ajuns acolo, Olariu se aşeză pe şezlong, îşi privi cîtva timp mîinile dolofane, cu unghiile mici, tăiate pînă în carne, apoi se uită la Petre, mirat că acesta rămăsese în picioare.

– Să nu te superi că te reţin. Chiar dacă n-ai timp, te rog să rămîi cu mine. De mult voiam să stăm de vorbă. Am tot amînat, nici eu nu ştiu de ce – Olariu zîmbi, apoi rîse încet, rîs domolit de tusea ce se pregătea în piept prin mărunte hîrîituri îngroşate acum de respiraţia grea, şi Olariu, în panică, îşi duse o mînă la inimă şi tuşi în reprize, ca să nu-şi forţeze prea mult plămînii bolnavi. Poate crezi, zise Olariu după ce se şterse cu batista la gură, uitîndu-se fără

jenă la conținutul aflat acolo, că discuția dumitale cu Baciu m-a determinat să-mi descarc sufletul. Nu, chiar dacă n-ar fi fost ea, tot aș fi făcut-o. Pentru mine nu-i un secret ce ți-a spus el; dacă ar fi fost un secret, atunci m-aș fi pregătit să-ți dezvălui și eu cîteva lucruri poate mai puțin cunoscute. Aici nimeni nu mai are secrete. Mă refer în primul rînd la cei aflați în situația noastră. Dumneata le mai ai, dar dacă odată și-odată va veni ziua împăcării, ai să-ți găsești un confesor, te asigur, așa cum te-am găsit eu. N-avem dreptul să ne aparținem numai nouă. În măsura în care ne aparținem, sînt lucruri ce nu pot și n-au dreptul să fie îngropate, ar fi și nedrept, și trist, ar însemna ca pînă-n ultima clipă să n-avem curajul de a ne ridica deasupra lucrurilor, adică deasupra noastră. Dacă aș fi crezut în Dumnezeu, m-aș fi spovedit. Biserica a intuit exact această necesitate a individului față de ceea ce este el dator să lase aici pe pămînt, dar în acest legămînt de taină din păcate nu cred. Este bine cînd omul se poate dezvălui nutrind credința că odată lucrurile urîte lăsate în grija altcuiva poate merge curat înainte. Eu n-am această posibilitate. Uite, în seara aceea cînd am avut hemoptizia și cînd consideram că mi-a venit sfîrșitul, am vrut să zic un Tatăl nostru, nici nu știu ce m-a apucat, era o pornire necontrolată, o încercare de revenire, într-un moment de restriște, la o altă epocă și la o altă vîrstă cînd ușor se puteau alunga nălucirile rostind cîteva cuvinte sacramentale, dar eu, în seara aceea și apoi noaptea cînd n-am mai putut dormi m-am gîndit la penibila situație în care mă pusesem singur, deoarece dorința de a spune acea rugăciune îmi era cunoscută numai mie. Ei bine, am rîs în mine, nu mai știam rugăciunea, și chiar dacă aș fi știut-o ea nu mi-ar fi ușurat cu nimic sufletul, de unde am dedus că în materie de credință cuvîntul ca atare are foarte puțină importanță, credința este altceva, ea n-are nevoie de contraziceri și păreri, ea există sau nu există,

şi cînd nu mai există, nici un paliativ duhovnicesc n-o poate remonta. Eu l-am născut pe Baciu, spiritual vorbind, el e credinţa mea, dar spunînd că e numai a mea ar însemna să fiu nedrept şi cu el şi cu mine; existenţa lui era o necesitate. Niciodată nu mi-am închipuit că această necesitate se va întoarce odată, umblînd pe propriile ei picioare, împotriva creatorilor ei, că va deveni o stare şi o existenţă în sine, greu de controlat şi verificat, forţă capabilă să se sustragă voinţei generale, să devină la un moment dat mai puternică decît însăşi puterea care a generat-o. Crezi că vreau să mă scuz? Că simt nevoia să mă explic dintr-o dorinţă de reconciliere cu lumea în care am trăit şi cu mine? Nu, tovarăşe Curta. Am crezut la început că şi dumneata ai avut de-a face cu mine, că ai fost şi dumneata unul dintre acei mulţi asupra cărora pentru un timp autoritatea mea, prin natura funcţiilor deţinute, şi-a pus amprenta, că m-ai recunoscut şi că nutreşti un dispreţ bine simulat; mă cercetai într-un fel aparte, am impresia că de la început te-au atras ochii mei – şi nu atît prin omenescul din ei, cît prin altceva, poate prin lipsa acestui omenesc de care am amintit. Meseriile îşi imprimă în om caracteristicile. Meseria mea n-a fost nici blîndă şi nici uşoară, dar crede-mă că nici viaţa mea n-a avut prea multe de ales. Am fost zece copii la nişte părinţi de o stare medie, ţărani din Banat, oameni harnici şi aspri pentru care munca însemna totul, şi petecul de pămînt rîvnit de ei, în folosul nostru firesc, îi făcea să fie apucaţi în dorinţa de înavuţire. N-am dus-o rău şi n-aş putea spune întorcîndu-mă în timp că părinţii mei au fost nişte oameni înguşti, care n-ar fi fost dispuşi să scoată bani din pungă pentru instruirea noastră. Cu singura condiţie ca cel ce voia să se dedice învăţăturii să dovedească aptitudini. Popa din satul nostru, bun prieten cu tata şi într-un fel chiar rude, i-a mărturisit bătrînului că s-ar pierde în mine un om de valoare dacă aş fi lăsat mai departe la coada vacii. Tata i-a

adunat pe toți, parcă acum văd, de la mic la mare; aveam noi o cameră în care nu intra decît el și mama de Paști și de Crăciun, cînd făcea curățenie, și acolo, sub un mic altăraș sculptat, a anunțat familia de intenția lui și mai ales de cele ce comporta această intenție. Tata era un om, așa cum am spus, aspru și drept, nu pedepsea fără motiv, dar și cînd pedepsea, n-avea milă. Am semnat o hîrtie prin care renunțam la orice fel de avut din partea familiei în schimbul banilor pentru clasele liceale. Hîrtia aceasta, înainte de a o semna, a fost citită de el cu glas tare, să audă și ceilalți și să-și dea părerea în caz că aveau un alt punct de vedere. Așa am ajuns la școală. Pe răstimpul celor opt ani de liceu, numai mama a venit de cîteva ori la internat; eram la Lugoj, în rest nu m-a căutat nimeni și nici scrisori n-am primit. Nu eram sentimental, o știam, și frații și surorile mele – aveam două – înțeleseseră exact că plecarea mea era de fapt o rupere de ei, o ridicare la o altă condiție socială, și cred că în sinea lor se bucuraseră că scăpaseră de unul și, în același timp, le părea rău că nu scăpaseră ei de mîna de fier a tatii. Încă din liceu simțeam nevoia să mă dedic muncii sociale, familia mea era un exemplu, și jugul de care eu scăpasem îl consideram la fel de păgubitor și pentru ei, și pentru lumea înconjurătoare, unde cei mai mulți sufereau de cumplitele lanțuri ale înrobirii materiale. În liceu aveam un prieten la care, în duminicile de permisie, din cînd în cînd mă duceam să mănînc și acolo; de la tatăl acelui băiat am înțeles primele lucruri despre existența noastră într-o orînduire profund nedreaptă. Tot ce-am făcut în viață – și în bine, și în rău am făcut temeinic, și cărțile care mi-au fost puse la dispoziție le-am citit și răscitit. Atunci s-a petrecut în mine acea rupere de credință de care am amintit, și ruperea mi s-a părut prima izbăvire de trecut. Am intrat în mișcarea muncitorească; au urmat primele arestări, primele suferințe, de data asta reale și de o duritate

fără seamăn pentru un om ca mine, care n-aveam încă optsprezece ani. N-am terminat liceul, nici n-aveam cum; am stat mai mult ascuns, iar la eliberare, cînd m-am întors acasă la ai mei, pentru banii furaţi – în concepţia tatii neterminarea studiilor asta însemna – am fost bătut cu biciul. Am plecat însoţit de mama pînă la gară mai mult mort, şi în sala de aşteptare am dormit o noapte singur, deoarece trenul nu circula pe la noi decît o dată pe zi. Mi-am dat seama, cu toată înţelegerea mea pentru ei, că îmi sînt străini, şi cu acest sentiment m-am despărţit şi am trăit departe de ei. Şi ei aveau faţă de mine sentimente egale, asta o ştiam la fel de sigur, eram din acelaşi os, aveam acelaşi sînge şi, cum v-am spus, prea semănam cu tata ca să nu fim la fel. Sînt sigur, vi se pare ciudat ca un om de vîrsta mea să se lase maltratat de ai săi cu bună ştiinţă, nu din teamă de a riposta; aveam la mine în buzunar un pistol, puteam dacă nu să mă apăr, cel puţin să-i intimidez, n-ar fi fost deloc greu, şi, cu toate astea, bătaia straşnică pe care mi-a dat-o tata mi-a făcut bine, m-a uşurat sufleteşte, era un fel de pedeapsă necesară atît pentru trup, cît şi pentru minte, şi poate pînă la urmă n-aş fi plecat atît de încrîncenat dacă n-aş fi simţit în duritatea admonestării şi altceva, şi acest altceva nemărturisit de ei era legat de preocupările mele noi; auziseră unde lucram. Dar înainte de a ajunge la capitolul legat de activitatea mea în Siguranţa statului aş vrea să-ţi spun altceva; o confesiune nu mai e confesiune dacă nu ţine seamă de toate întîmplările vieţii, şi asemenea întîmplări au fost nu puţine, altfel n-aş fi cu părul alb la treizeci şi cinci de ani, fără nici un dinte al meu în gură şi nici în această situaţie de neinvidiat.

În luna de cînd te-am cunoscut am adunat prin eliminare ce mi se părea mai de seamă din viaţa mea; nu cunosc metoda scrisului, cred că şi în meseria dumneavoastră procedaţi la fel: întîi vă gîndiţi la un subiect, cred vreme îndelun-

gată, apoi reţineţi ceea ce credeţi că poate sluji mai bine conturării unor personaje. În cazul meu, lucrurile sînt mai simple. N-am de relatat decît fapte din propria mea viaţă şi n-am avut nici timp, şi n-am nici îndemînare să le aşez pe hîrtie. Şi pe urmă, n-am încredere în hîrtie. În o mie nouă sute patruzeci şi doi, abia ispăşindu-mi pedeapsa de un an şi patru luni la Caransebeş – dosarul meu era cum nu se poate mai concludent – am fost trimis în prima linie. Înainte de a intra în cazarmă am avut doar timp să mă întîlnesc cu legătura mea, tatăl colegului de care v-am vorbit, şi, înarmat cu o hîrtie prin care mi se dovedea apartenenţa politică, şi pe care am păstrat-o cu sfinţenie, am plecat pe front, cu gîndul să trec imediat dincolo, la primul prilej. Un asemenea prilej s-a ivit greu. De cîteva ori am ieşit din liniile noastre; cred că am străbătut cîtiva kilometri buni, dar trupele sovietice erau în retragere, n-am putut da de ele şi am fost nevoit să mă întorc, din teamă de a nu întîlni partizani; partizanii nu luau prizonieri, n-aveau ce face cu ei, or eu aveam o misiune de îndeplinit, nu fugeam oricum. Nu cunoşteam limba rusă, pînă le-aş fi explicat... Războiul e război, şi poate că m-aş fi dus pînă la urmă la partizani, ne aflam în Crimeea, dar în cele cîteva săptămîni a mai vrut un sergent, muncitor la Nicolina, să treacă frontul, n-a reuşit nici el; după cîteva zile, la liziera unei păduri l-am găsit pe Leonte ciuruit de gloanţe. Cred că făcuse şi o greşeală, plecase cu arma la el, lucru neîngăduit în asemenea situaţii. Un om înarmat este un om înarmat şi te comporţi faţă de el ca atare. Acum fantazez, n-am de unde şti cum s-au petrecut lucrurile, de-ajuns doar că de la acea întîmplare mi-am zis că trebuie să cad în mîinile unor combatanţi regulaţi, şi în luna decembrie această tentativă mi-a reuşit, cu toate că era să mă coste viaţa. Am dat de o patrulă de cercetaşi într-o zonă de calm; o zi şi o noapte nu s-a tras un foc de armă, iar eu mă aflam la cel puţin patru kilometri

de ai mei. Aproape îmi venea să mă întorc, cînd la marginea unui sat am văzut cîţiva soldaţi, pete albe pe zăpada albă, şi de departe am încăput să le fac cu mîna şi să strig singurul cuvînt pe care-l cunoşteam şi pe care-l consideram, în naivitatea mea, suficient de autoritar, prin apartenenţa lui la o anumită lume ca să fiu primit cu braţele deschise. Le-am arătat peticul meu de hîrtie semnat de şeful de celulă, un petic de hîrtie boţit, cu literele abia citeţe, şi cînd am văzut că nu sînt înţeles şi că unul dintre ei se pregăteşte să mă împuşte, am început să mă bat cu pumnii în piept, pronunţînd ca un apucat acel cuvînt, secundat de altul, cel de comunist, venit în minte ca o salvare. Arma celui care a vrut să tragă în mine a fost smucită de un sergent, cum mi-am dat seama mai apoi, dar în schimbul glontelui s-au abătut asupra mea cîteva paturi de armă şi n-am mai auzit decît cuvîntul *şpion, tî ne tavariş, tî şpion, suchin sîn,* iar cînd m-am trezit eram într-un bordei, întins pe o targă, şi nu vedeam nimic din pricina sîngelui care mi se închegase pe ochi. Entuziasmul că ajunsesem la ai mei îmi dispăruse, contactul brutal, la care nu mă aşteptasem, fusese ca un duş rece, aproape că îmi părea rău că trecusem linia frontului, puteam să dezertez în spatele liniilor noastre, să mă ascund undeva în munţi, n-aş fi fost singurul. Am vrut să mă mişc, n-am putut, şi abia cînd cineva, prin pantaloni, mi-a făcut o injecţie mi-am revenit, iar cînd tifonul ud şi cald mi-a şters ochii am putut să-mi deschid pleoapele şi m-am bucurat că nu sînt orb, că vederea nu mi-a fost atinsă de acea lovitură groaznică primită în cap. Nu prea ştiam nimic despre război, iar despre Uniunea Sovietică – ceea ce mi se povestise acasă, povestiri idealizante; mi se spusese că imediat ce am să ajung la Moscova, prin datele precise pe care le aveam de comunicat, prin numele de rezonanţă pe care aveam să le pronunţ, or să mi se deschidă toate uşile, urmînd ca apoi să intru în lagărele de prizonieri români, cu misiunea de a în-

cerca, pe plan politic, să-i conving de necesitatea formării unor regimente care să întoarcă armele împotriva nemţilor. Am rostit eu cîteva nume cu care plecasem de acasă, considerînd că ele sînt un *passe-partout*, dar numele acestea nu le spuneau ruşilor nimic şi nici peticul meu de hîrtie. Am fost băgat într-un lagăr, la cîteva sute de kilometri în spatele frontului, apoi în altul, şi după aceste peregrinări mi-am dat seama că situaţia frontului nu înclina în favoarea ruşilor, dimpotrivă. Eram peste cinci mii de prizonieri, numai români, în acea iarnă a anului o mie nouă sute patruzeci şi doi; un ger necruţător făcea printre ai noştri sute de victime zilnic, mureau oamenii de tifos şi dizenterie în drum spre gropile care ţineau loc de haznale. N-am să uit niciodată stivele de oameni îngheţaţi, cîteva mii pînă la urmă, aşezaţi aşa cum erau aşezate lemnele pentru foc, şi cînd a trebuit să-i îngropăm, numai tîrnăcoapele ne-au mai putut fi de folos; şi loveam în cadavre cu convingerea că nu peste mult timp tot aşa vor lovi şi alţii în noi. Nu aveam ce mînca, raţia consta într-o bucată de pîine de o sută de grame şi în fiertură de hrişcă, dar noi n-aveam de unde şti că în acelaşi timp sute de mii de oameni mureau de foame la Leningrad şi că ruperea Uniunii Sovietice de zona agricolă pusese întreaga ţară într-o situaţie dificilă. Am înţeles că n-am să scap, că şansele de a supravieţui erau minime, şi pentru că la bucătărie un ţigan îmi propusese în schimbul bocancilor o bucată de ficat am făcut schimbul fără să ştiu că de fapt mîncam ficat de om. Să nu crezi că mi-a fost rău sau că aş fi avut coşmaruri din această pricină; intervine un moment în psihologia omului cînd sentimentele dispar cu totul, cînd instinctul de conservare devine singura forţă activă în individ, or eu eram atît de îngrozit de miile de cadavre pe care le hăcuiam zilnic cu alţii ca mine încît îmi era indiferent ce mănînc. Într-o zi, cînd îmi încheiasem toate socotelile cu viaţa, am fost chemat la

comandament, am fost pus din nou să povestesc cum am trecut linia frontului, şi mai ales de ce, şi deoarece aveam de data asta un interpret, se pare că datele mele n-au rămas fără rezonanţă. Am fost mutat într-un alt lagăr, la alte cîteva sute de kilometri depărtare, dar nici acum n-aş putea spune exact în ce parte, spre nord sau spre sud, spre vest sau spre est. În miile lor de kilometri nu este greu să-ţi pierzi busola, simţul de orientare în cadrul unei geografii cunoscute de mine la modul general nu avea eficienţă. Acolo mi s-a spus că pentru verificarea lucrurilor spuse de mine voi fi obligat, după o anumită pregătire, să mă reîntorc pe teritoriul românesc, să culeg date, apoi să trec din nou linia frontului. Am înţeles în curînd că nu eram singur în această situaţie. Eram mai mulţi români, toţi trecuseră dincolo din aceleaşi sentimente ca ale mele, erau comunişti şi consideraseră de datoria lor să nu tragă în fraţii lor întru ideologie. Timp de o săptămînă am făcut exerciţii de paraşutare, apoi am fost urcaţi într-un avion. Era primul meu salt cu paraşuta; în centrul de îndrumare sărisem doar de cîteva ori de la un turn de antrenament, dar de la turn la înălţimea de cîtiva kilometri deasupra pămîntului era cu totul altceva. Am simţit că mă desprind iremediabil de viaţă; acest sentiment nu mă părăsise nici în lagărele prin care trecusem, îmi ţinuse vie speranţa că într-o zi se vor convinge că nu sînt un spion şi că voi scăpa din infernul în care trăiam, dar acum nu mai aveam ce spera, eram la trei mii de metri înălţime, undeva în spatele liniilor noastre, şi cu toate că cel ce ne însoţea îmi striga la ureche că e timpul să sar, eu stăteam năuc în faţa uşii deschise, incapabil să mă mişc. Un picior în spate m-a desprins de avion, iar cînd am deschis ochii am văzut la cîteva sute de metri o pădure, iar deasupra umbrela albă a paraşutei. Am privit în jos, la pata aceea cenuşie, la bălţile adunate pe cîmp în depărtare, la mlaştinile aflate acum chiar dedesubtul meu, şi

am început să plîng; nu de spaimă, spaima trecuse, descopeream pentru prima dată pămîntul ţării mele, n-avusesem pînă atunci sentimentul acela atît de unic al ţărînei din care te-ai născut, acum acest pămînt devenise concret prin comparaţie cu altul, era pămîntul meu, şi cînd am ajuns în mocirla de jos mi-am umplut gura cu ea, era sărutul năuc al unui om năuc. Dumneata, care ai fost la ei, poate că înţelegi, sau poate în sinea dumitale pui reacţia mea sentimentală pe seama nervilor; nu, nervii îmi erau în bună stare, sufletul era altul, şi cu sufletul acesta aveam să mă chinui. Mi-am adunat paraşuta şi am ascuns-o în pădure; eram patru, toţi ajunseserăm cu bine pe pămînt şi din prima clipă cînd ne-am întîlnit înotînd prin arătura desfundată, ne-am uitat unul la altul, şi ne-am îmbrăţişat, uitînd că de fapt pentru cei de acasă nu eram altceva decît nişte trădători. Unul dintre noi a propus să fugim direct în munţi, era de pe undeva din Moldova, din Vrancea, un om simplu, eu l-am învăţat în lagăr să-şi pună numele pe hîrtie, un ţăran cu un caracter protestatar, aparte, ajuns prin închisori şi intrat în mişcare fără să-i cunoască prea bine resorturile şi mai ales suferinţele. Ceilalţi doi s-au luat după el; nu mai voiau oamenii să lupte, se bucurau că au ajuns acasă, nu-i mai interesa pentru ce au fost paraşutaţi. Nu le păsa că se aflau într-o dublă trădare – faţă de cei ce ne trimiseseră şi faţă de cei de la care dezertaseră –, le era suficient, aşa cum am spus, că se găseau acasă. Ştiam că datoria mea, în caz că voiau să fugă, era să trag în ei, acelaşi lucru în particular le fusese spus şi lor, dar văzîndu-i fugind n-am scos pistolul, deşi o fracţune de secundă avusesem intenţia. Erau oameni şi atîta tot, nu erau pregătiţi pentru a înfrunta marile duritări, complicaţiile unei lumi unde se părea că nimic nu e precis în afara acelui crez intim, puternic, leac pentru cele mai oribile răni, capabil să te facă să treci peste greutăţile vieţii, să ierţi totul şi să găseşti

explicaţii pentru toate cîte se întîmplă. N-am vrut să fug cu ei. Neîncrederea cu care fusesem tratat rămăsese în mine ca o arsură vie, orice s-ar fi întîmplat, voiam să-mi fac datoria faţă de cauză, acesta fusese drumul ales şi pe el voiam să merg pînă la capăt fără să-mi pun prea multe întrebări; orice întrebare o consideram o revoltă a laşităţii din mine, or în clipa aceea nu-mi trebuia foarte mult ca să fiu şi eu laş. Am ajuns cu greu la ai mei, la legătura mea, şi i-am povestit tot, cu amănuntele vii ale proaspetelor trăiri; credeam că povestirea mea va avea darul să impresioneze, în naivitatea mea simţeam nevoia de compasiune din partea alor mei, nu urmăream altceva, nu pedalasem prea mult pe aspectele puţin plăcute, nu le credeam necesare, alesesem şi atunci faptele trăite, dar le alesesem altfel, cu toate acestea, pînă şi omul meu de legătură, devenit cu trecerea anilor prieten, a înclinat din cap într-un fel pe care nu l-am putut înţelege. În orice caz, n-a fost greu să-mi dau seama că distrusesem în el ceva sau eram pe cale să distrug; nici prin cap nu-mi trecuse că omul pe care îl ştiam de atîta vreme, care mă educase în spiritul clasei sale, care îmi îndrumase primii paşi în mişcarea revoluţionară, încă în vreme ce îi povesteam, în sinea lui mă condamna, mă considera un om slab, iar cînd am ajuns cu povestirea la cei trei care evadaseră s-a ridicat de pe scaun şi m-a admonestat că nu trăsesem în ei ca în nişte trădători ordinari. Oricît de bine ai povesti un lucru, este greu să redai prin cuvinte anumite stări ale sufletului, cuvîntul uneori este prea sărac faţă de structura nervoasă, cu mult mai bogată şi mai nuanţată; fiecare dispunem de miliarde de celule aflate într-o strînsă corelaţie, celule care ne dirijează simţurile şi sentimentele, dar pentru exteriorizarea acestor sentimente creierul nu utilizează decît o mică parte, de aici sărăcia mijloacelor de exteriorizare în comparaţie cu tot ceea ce poate simţi un om la un moment dat. Or, eu cînd ajunsesem pe pămîntul ţării

mele încercasem asemenea emoţii, încît redarea lor acum, la cîteva săptămîni după ce ajunsesem la ai mei, părea ridicol de săracă şi neconvingătoare. Nu ştiam că dragostea de patrie e un sentiment minor în comparaţie cu celălalt, fără graniţe, al internaţionalismului, n-aveam de unde să ştiu că toată povestirea mea mă pusese într-o lumină mai mult decît proastă în faţa propriului prieten. Atunci nici nu-mi trecuse prin minte că eram la un pas de excludere pentru că îndrăznisem să amintesc cu o umbră de nemulţumire tratamentul la care am fost supus. La cîteva zile, m-am întîlnit din nou cu prietenul meu; vedeam după faţa lui că nu-mi aduce veşti bune, că întîlnirea la care participase fusese în defavoarea mea, că suspiciunea şi neîncrederea planau asupra mea mai grav decît mă aşteptam. Mi-a comunicat că am fost exclus din celulă. Am rămas înmărmurit. Nu ştiam ce să cred. Dar în momentul acela nu mai aveam timp de comentarii, de vreme ce prietenul meu îmi vorbise deschis. M-a sfătuit să plec imediat, urma să le comunice că nu venisem la întîlnire, că într-adevăr mă dovedisem un trădător oarecare şi că mai devreme sau mai tîrziu aveam să-mi primesc pedeapsa cuvenită. Singura posibilitate de a scăpa, după spusele prietenului meu, era să culeg datele necesare pentru care fusesem paraşutat, apoi să trec din nou linia frontului, urmînd ca ulterior, după limpezirea lucrurilor, să se clarifice şi cazul meu. Am plecat, aşa cum am fost povăţuit. Cîteva luni de zile am umblat în zona de unde trebuia sa culeg informaţiile necesare, apoi m-am îndreptat spre front; acte aveam, venisem cu tot ce-mi trebuia, inclusiv bani de cheltuială. Păstram asupra mea un document cu ajutorul căruia puteam să iau legătura cu primul comandament sovietic întîlnit în cale. În cazul în care aş fi fost prins, trebuia să distrug documentul, acel petic de hîrtie; şi ulterior am aflat că de fapt în clipa cînd l-aş fi înghiţit aş fi murit pe loc, hîrtia

fiind tratată special cu o puternica substanţă otrăvitoare. Am umblat zile întregi în spatele liniilor, apoi mi-am găsit locul cel mai bun de traversare, şi într-o noapte am trecut de tranşeele noastre. Multă vreme zigzagurile mele au fost urmărite de tirul unei mitraliere; probabil fusesem descoperit, identitatea cu care mă prezentasem la un regiment oarecare ca venit proaspăt dintr-un spital a dat de bănuit, iar cînd m-au văzut dispărînd printre colinele de la marginea unei păduri n-au mai avut nici o reţinere. Am reuşit să trec; de data asta hîrtia cu care sosisem, plus parola, nu mi-au mai creat greutăţi, în cîteva zile am ajuns la centrul de unde plecasem, am scris pe hîrtie datele pe care le culesesem, şi cînd comandantul le-a citit a dat din cap, fusese convins că n-am să mă mai întorc. Am fost supus din nou la încercări, în sinea lor nu credeau nici acum că nu sînt spion, faptul că venisem cu informaţiile cerute şi că reuşisem să trec pentru a doua oară linia frontului i-au pus pe gînduri chiar mai serios decît prima dată, şi am simţit acesc lucru. Zile şi nopţi am fost supus la interogatorii, nici nu ştiu cum am suportat fizic şi moral; de hotărîrile luate de ai mei împotriva mea n-am spus nimic pînă într-o zi cînd o injecţie euforizantă m-a adus într-o stare aparte, incontrolabilă; am spus totul, dar absolut totul, şi în clipa cînd mă aşteptam la actul final, aproape resemnat, în loc să fiu împuşcat, am simţit că suspiciunile dispăruseră ca prin farmec, atitudinea faţă de mine s-a schimbat radical. În dreptul inimii, acolo unde aşteptam bucata de plumb, mi-a fost înfiptă o decoraţie. Ar fi trebuit să mă bucur, dar nu puteam, nervii îmi fuseseră supuşi la prea multe încercări, ceva se frînsese în mine exact cînd maiorul îmi prindea pe veston recompensa atîtor suferinţe şi, ca să nu evoluez într-un sens nefericit, am refuzat cu desăvîrşire să mă mai gîndesc, mi-am impus cu stricteţe acest nou mod de a fi, fără de care cine ştie ce aş fi fost capabil să fac.

Sinuciderea îmi era singura uşurare, eram golit ca un butoi, rămăsesem doar o carapace în care senzaţiile nu mai aveau ce căuta, şi numai voinţa, o voinţă de fier, şi încrîncenarea moştenită de la tatăl meu m-au salvat. Mi-am dat seama că se poate trăi în afara multelor întrebări, că această nouă credinţă nu putea avea suport decît tot aşa cum crezusem înainte în Dumnezu, acceptarea lui fără rezerve şi mai ales fără nici un fel de comentariu. Situaţia frontului se schimbase total în primăvara aceea a anului o mie nouă sute patruzeci şi patru, trupele sovietice înaintau pe toate fronturile, se organizase Divizia Tudor Vladimirescu, dar eu m-am întors în ţară nu în cadrul ei, am fost din nou paraşutat împreună cu alţi cinci tovarăşi însoţiţi de un radist sovietic. Am fost paraşutaţi în munţi, cu un scop precis, activitate de diversiune în rîndul armatelor germane, informaţii legate de mişcarea trupelor hitleriste într-o zonă importantă de trafic feroviar şi rutier, aruncarea în aer a depozitelor de carburanţi din bazinul Văii Prahovei, a instalaţiilor de prelucrare a carburanţilor, rapid puse în funcţiune de nemţi după fiecare bombardament american; misiuni pe care, în cea mai mare parte, le-am dus cu bine la îndeplinire provocînd daune importante maşinii de război germane. Am fost reperaţi după o încercare nereuşită de a arunca un tren german în aer şi obligaţi să ne retragem adînc în munţi; trei zile şi trei nopţi am urcat prin văi ascunse şi coclauri fără încetare şi am fi fost prinşi dacă undeva, sub un pisc de munte pleşuv, nu ne-am fi întîlnit cu un cioban; greşisem urcînd mereu şi ieşind din zona păduroasă. Pe această greşeală a noastră scontaseră şi nemţii, şi într-o bună dimineaţă i-am văzut la nici o jumătate de kilometru depărtare cum încercau să învăluiască prin flancuri locul unde ne aflam. În spate era un pisc, nu aveam nici o posibilitate să ne ascundem, şi atunci ciobanul ne-a băgat într-o peşteră ştiută numai de el, un loc de trecere spre celălalt versant,

cum ne-am dat seama mai apoi; în felul ăsta am scăpat, ne-am afundat în pădure pînă seara cînd ciobanul a venit la noi însoţit de o fată, cu o traistă de mămăligă aburindă şi cu ştirea căreia n-am vrut să-i dăm crezare, că războiul s-a terminat şi că noaptea regele vorbise la radio despre pace. Informaţia o adusese de jos fata; ea stătuse de vorbă cu popa din sat, singurul care avea radio, tot satul se bucurase şi, trimisă de el, ea venise într-o fugă să-i spună lui taică-său marea şi mult aşteptata noutate. Îndemnurile ţăranului de a coborî muntele odată cu el l-au pus pe unul dintre noi pe gînduri, şi după ce-am mîncat, l-am lăsat pe Saşa cu ciobanul şi fata lui şi, retraşi sub o tulpină de brad, ne-am sfătuit ce aveam de făcut. Aparatul lui Saşa era legat direct de Kiev, şi deşi în dimineaţa aceea transmisesem situaţia în care ne aflam, sovieticii nu amintiseră nimic de lovitura de stat, de arestarea Antoneştilor şi despre încetarea războiului, aşa cum spusese ciobanul. Cozmin s-a împotrivit oricărei deplasări. După părerea lui, terminarea războiului nu putea fi adevarată şi cu atît mai puţin credibilă arestarea Antoneştilor, în convingerea lui neexistînd în ţară acea forţă capabilă să li se împotrivească lor şi lui Hitler. Personal considera că vestea nu era altceva decît un truc al ciobanului, care între timp avusese vreme, pe aceleaşi poteci ştiute numai de el, să coboare şi să anunţe jandarmeria, şi în schimbul cine ştie cărei recompense urcase din nou cu fata, ca spusele lui să capete mai mare greutate, cu gînd să ne ducă direct în mîna poliţiei. Încercarea noastră de a-l convinge că ciobanul n-avea nici un motiv să ne trădeze din moment ce odată ne salvase viaţa nu avu darul să-l convingă pe Cozmin. Deşi am hotărît să mai meditäm asupra soluţiei propuse de el, s-a îndreptat spre locul unde ciobanul aduna resturile de mămăligă pentru cîini şi, sub privirile speriate ale fetei, a scos pistolul... noroc că Saşa tocmai recepţiona mesajul de la

Kiev prin care ni se comunica, din surse turceşti, că Antoneştii fuseseră arestaţi, că România ieşise din războiul antisovietic şi că la Bucureşti se duceau lupte cu o grupare importantă hitleristă condusă de generalul Gerstemberg. Am povestit această întîmplare din altele multe pe care le ţin sub tăcere considerîndu-le lipsite de importanţă, deoarece n-am să uit niciodată mîna aceea a omului care strîngea firimiturile de mămăligă, mînă care rămăsese aşa cum o cuprinsese spaima, şi ochii lui larg deschişi şi întrebători, cînd îşi dăduse seama ce avusese Cozmin de gînd cu el. Ce s-ar fi întîmplat dacă rusul n-ar fi primit mesajul? L-ar fi împuşcat Cozmin pe cioban. L-ar fi împuşcat. Acesta este răspunsul meu. Şi stau şi mă întreb de ce? Şi înainte de a locui în această cameră mi-am pus întrebarea. Mi-am pus-o ani în şir, iar de cînd destinul ne-a adunat în acelaşi spaţiu, sub acelaşi acoperiş, obligat şi unul şi celălalt să înghiţim acest aer aparent inofensiv gîndul mi-a devenit obsedant şi greaua lui povară mi se părea că sînt dator s-o duc doar eu. De ce? I-am văzut degetul arătător cum se crispează pe trăgaci, vîrful unghiei albit la vîrf de încordarea calmă a hotărîrii deja luate şi svîcnirea rea a aceluiaşi deget înapoi cînd vocea ne adusese din eter vestea mult aşteptată. L-am întrebat odată dacă atunci, în clipa aceea, nu-i păruse rău că nu putuse să tragă şi în loc de răspuns n-a făcut altceva decît să mă fixeze cu ochii cu care-l privise atunci pe ţăranul care ne salvase de fapt de la moarte şi pe care el, dintr-un sentiment pe care mi l-am explicat cu mult mai tîrziu, a vrut să-l extermine. Ştiu că există o incertitudine în voinţa mea de a-l acuza, dar cu riscul de a greşi trebuie să-mi mărturisesc şi acum, aşa cum am făcut-o în multele nopţi de nesomn, convingerea că pentru el ţărănimea a fost şi a rămas un fel de pleavă, o frînă în calea revoluţiei; pentru el totul este revoluţia, oamenii fiind nişte biete instrumente ale ei, necesare pentru a o confirma, unii în bine, alţii

în rău. Poate nu-ţi vine să crezi dar sîntem aici, adică eu cu el, de atîta vreme, şi cu toate astea nu-mi vorbeşte, şi nu-mi vorbeşte nu pentru întrebarea pusă aici în legătură cu ciobanul, ci pentru că acolo, pe munte, i-am luat apărarea, pe atunci... o, pe atunci mi se părea încă firesc să iau apărarea cuiva... Pentru atitudinea mea nu m-a iertat, pentru înverşunarea cu care m-am opus soluţiei lui, de fapt unica, ceilalţi neavînd dreptul la replică, ştiam că nu mă va ierta niciodată, că avea să-mi plătească prea marea patimă pusă de mine... Şi nu din răutate şi nici din teamă că ulterior aş fi putut face caz de acest lucru, nu, ci fiindcă în convingerea lui nu eram un om sigur, eram un întîmplător în această mare luptă pe viaţă şi pe moarte în care el voia să construiască totul pe moarte. Dar ce se poate construi pe... O singură dată, da, exact, o singură dată m-a întrebat, singurele cuvinte pe care mi le-a adresat de fapt, o întrebare care conţinea şi hotărîrea lui de atunci, cine ştie de ce anulată, şi răspunsul meu, cu toate că nu i l-am mărturisit niciodată, dar răspunsul meu i l-am citit pe chip, în ochi... Aş fi tras, aş fi îndeplinit ordinul lui, indiferent că după aceea... Avusese de gînd să-mi ordone mie să-l ucid pe cioban şi fata lui... A fost pentru prima oară de cînd ne cunoaştem că am simţit în el o umbră de simpatie pentru mine şi poate şi ascunse regrete...

Olariu se opri, povestirea lui grăbită, fără pauze, îl obosise; pieptul îi hîrîia, bronhiile prea umplute clocoteau ca un vas pus de cineva la fiert. Se ferea să tuşească. Privi munţii înecaţi în ceaţa deasă, un fel de colaci de salvare deasupra cărora se zăreau culmile cenuşii ale stîncilor, iar dedesubtul lor pădurile roşii, ca nişte plămîni uriaşi, incapabili să mai respire. Curta vru să-l roage să-şi întrerupă povestirea, mai aveau înainte destulă vreme, dar parcă înţelegîndu-i intenţia, Olariu ridică mîna de la piept în sus să-l avertizeze asupra unui lucru nemărturisit, îşi aşeză palma din nou

pe reverul hainei şi continuă cu greutate vădită:

– Să nu-ţi închipui cumva că activitatea mea vreme de doi ani de la trecerea pentru a doua oară a liniei frontului a influenţat în vreun fel atitudinea tovarăşilor mei de acasă. În lipsa mea, aşa cum dealtfel era şi firesc, am fost exclus din partid. Imediat după Eliberare, nimeni n-a avut timp de mine; singura mea legătură căzuse între timp, la cîteva zile după despărţirea noastră, şi sfîrşitul lui Peleuţ în beciurile Siguranţei fusese considerat o adeverire a intuiţiei celui care mă socotise un trădător. Nu ştiu exact dacă îmi poţi înţelege sentimentele încercate atunci cînd în loc să primesc o mînă caldă pentru zbuciumul prin care trecusem, am fost arestat, de data asta de ai mei, cu asigurările de rigoare că verificarea spuselor mele n-are să dureze prea mult timp; dar această verificare a durat mai bine de un an. Nici unul, în afara lui Cozmin, din cei cu care fusesem paraşutat nu mai rămăsese în viaţă, muriseră la eliberarea Ploieştiului, luptă la care n-am participat din ordinul lui Cozmin care ştiindu-mi trecutul dorea probabil să nu mor într-o luptă deschisă înainte ca vălul ce plana asupra mea să fie ridicat. Nu ştiu nici acum ce rol a jucat el în toată treaba asta, cît de mult m-a apărat şi cît de mult m-a condamnat în faţa superiorilor mei; el avea o situaţie privilegiată, şi sînt convins şi acum că o vorbă a lui ar fi micşorat anul acela de suferinţe de la Jilava, dar această vorbă n-a pus-o, deşi în această perioadă a fost singurul care m-a vizitat, singurul care m-a interogat suplimentar, vrînd să se convingă că nu eram un trădător. N-a făcut-o, şi nu ştiu de ce, şi cu cît trecea mai mult timpul, şi cu cît mă confesam mai mult, cu atît părea mai neîncrezător, mai puţin convins că nu eu eram de vină pentru moartea lui Peleuţ, că refuzul meu de a rămîne în ţară nu fusese indicaţia prietenului acum dispărut. Şi poate că astăzi n-aş mai fi aici dacă într-o zi, la o numărătoare a deţinuţilor, n-ar fi apărut colonelul centrului

de instructaj, devenit acum consilier în Siguranța statului, și al cărui ochi perspicace m-a descoperit printre ceilalți chiar în felul jalnic în care arătam. El auzise tot adevărul în urma acelei injecții, el putea proba nevinovăția mea în acea perioadă, activitatea pe care o depusesem înainte și după peregrinările mele prin multele lagăre prin care am trecut. Am fost eliberat și iar am fost decorat. Războiul se terminase de cîteva luni, dar eu abia atunci aflasem această veste. Era a doua oară că scăpasem cu viață datorită acestui om, iar faptul că m-a luat să lucrez cu el l-am considerat un gest de mărinimie pe care nu l-am uitat niciodată...

Olariu înmărmuri, cu gura deschisă; ochii tulburi deveniră pentru o fracțiune de secundă la fel de vii ca înainte, reci și cu străluciri de oțel, fundul sticlos de apă de munte se revărsase pe căi nevăzute din nou în ei și ruptura ce se auzi în interiorul pieptului nu-i clinti din nemișcarea lor. Olariu rămase cu mîna ușor ridicată în sus, ca și cum ar fi cerut să nu fie întrerupt, în timp ce sîngele roșu, cărămiziu, ca frunzele pe care le primise cu cîteva minute înainte, se prelingea aproape închegat pe pieptul care încetase să mai respire.

Curta nu alergă după doctor și nici nu se sperie. Olariu era un capitol încheiat fără să-și fi putut termina povestirea, și cînd Curta se mai uită o clipă la ochii lui văzu în ei ultima scînteiere vie.

18

Deluța își trase scaunul de sub birou ca să-l vadă pe Curta mai bine și, fără să-și întrerupă zîmbetul, îl apostrofă pentru indiferența cu care privea orele de sport cu doctorul Ciclovan, ore de relaxare și veselie din care ea n-avusese decît de cîștigat; chiar în dimineața aceea, doctorul Titorian

îi comunicase o uşoară îmbunătăţire a situatiei pulmonare, avea o cavitate de mărimea unghiei de la degetul mare, cavitate care se micşorase vizibil, acum fiind ca unghia de la degetul mic – şi Deluţa, ca să arate cît de mare îi rămăsese caverna, îşi arătă unghia roză, dată cu lac, şi îşi linse buza de sus, făcîndu-şi pufuşorul negru şi rar, cu perii alungiţi pe margini, să strălucească. Curta se grăbi să coboare, era mai mult ca sigur că fata avea să-şi scoată, dintr-un buzunar, una dintre nu puţinele ei poezii, şi în clipa cînd intui gestul promise că va veni la orele de sport, şi închise uşa după el, fericit.

Îl găsi pe Morăscu într-adevăr în pat, citea un dosar cu coperţi albe. La intrarea lui, Morăscu băgă mîna sub pernă, cu dosar cu tot, să nu se vadă numele scris cu litere mari pe coperţile de carton uzate şi înnegrite la margini.

Camera lui Morăscu nu se deosebea cu nimic de celelalte de acest fel; la intrare se afla un mic holişor, în dreapta lui un dulap în perete, iar în stînga, acoperite cu o draperie colorată, domina şi aici portocaliul, chiuveta şi veceul. Din holişor, o altă uşă dădea spre încăperea propriu-zisă, în dreapta căreia se afla patul, iar în stînga o măsuţă cu un scaun. Pe noptiera de metal se odihneau căştile, prin care se auzea vag o melodie populară şi cîteva păpuşi – negri confecţionaţi desigur de Morăscu; fire de aţă colorată legate pe o bucată de sîrmă de aramă, sugerînd prin felul în care erau îndoite diferite mişcări. Curta remarcă migala cu care fuseseră lucraţi negrişorii, expresivitatea lor şi mai ales tristeţea fiecăruia dintre ei, pictată pe dopul care ţinea loc de cap. Artizanatul era una dintre preocupările de bază ale lui Morăscu, nu era greu de ghicit; pe masă se mai afla o duzină de negri similari, de data asta sîrmele erau prinse mai multe la un loc pe o bucată de lemn ovală tăiată dintr-un trunchi şi lăcuită; în mijlocul negrilor speriaţi se afla un leu, şi Morăscu

era fericit că oaspetele său zăbovea aşa de mult asupra preocupărilor sale artistice cu care îşi ocupa timpul.

– Orele de răgaz, se scuză Morăscu, şi, stînjenit de privirile prea cercetătoare, se ridică pe marginea patului şi împinse cu piciorul valiza pe care odihneau cîteva suluri de aţă colorată, tăiată în dimensiuni egale cu foarfeca aflată şi ea alături. Cam tîrziu ai dat de mine, credeam că... dar, în sfîrşit, mai bine mai tîrziu decît... şi Morăscu rîse în timp ce îşi culegea cu picioarele tîrlicii de la marginea patului.

Se ridică, îşi strînse pijamaua cu dungi albastre pe lîngă trup şi, cu poftă, îşi aprinse o ţigară. A murit Olariu, n-am avut timp să-l conduc, dealtfel pentru el era totuna, a trebuit să mă întîlnesc cu un tovarăş important tocmai atunci a venit de la... Cam tîrziu ai venit, nu-i bine să nu bagi în seamă o organizaţie de bază, nu-i bine deloc, spuse el şi trase puternic din mărăşeasca prea tare, cu foiţa gloduroasă, din pricina cozilor de tutun îndesate, care pocneau în loc să ardă. Aş dori să scrii un articol, poate o să-l publicăm la gazeta de perete, sau dacă pui rîvnă în el îl difuzăm la staţie. Stăm prost cu munca culturală şi zău că ar fi nevoie de cîteva iniţiative în acest sens. Morăscu, supărat pe ţigara ce refuza să fumege, o uda cu limba de la un capăt la altul, ca s-o înmoaie, apoi se apucă din nou să tragă din ea cu nădejde. Acum ai veni dumneata, scriitoraş, cum spune Cozmin; o spune din invidie, crede-mă; dacă ţi-aş arăta o referinţă de-a lui ai vedea semnele lui de ortografie... dealtfel, şi eu stau prost cu virgulele, he-he, dar revoluţia se face nu cu puncte şi nu cu virgule, ci cu idei... Bag mîna-n foc că nu eşti de acord, dar asta puţin mă interesează; noi vrem să te folosim, pentru asta ai învăţat unde se pun punctul şi virgula, să ne ajuţi, şi ajutorul cel mai preţios ar fi un articol; datele ţi le furnizez eu, sînt vechi pe aici, ştiu mai multe ca dumneata. Dar înainte de asta, uită-te pe lista asta şi spune-mi dacă eşti de acord, poate nu peste

mult timp te cooptăm în birou, n-avem pe nimeni la cultural, tovarăşa Deluţa, fată de inimă, dar necoaptă, bate ca o mitralieră, dar atît. Scrie şi poezii, mă şi mir că nu te-a înghesuit într-un colţ; pe mine într-o zi nu m-a lăsat cîteva ore, poezii triste, în timp ce ea rîdea tot timpul, uite, asta n-o mai înţeleg...

– Şi ce articol aţi dori de la mine, tovarăşe Morăscu?

Morăscu rîse, se plimbă prin cameră, apoi îl cercetă în fugă de cîteva ori ca şi cum ar fi vrut să se convingă că omul ales pentru scrierea articolului merita această încredere...

– Stai, ce te grăbeşti, tovarăşe Curta? După ce că te prezinţi cu o lună de zile întîrziere de la data cînd te-am rugat să treci pe la mine, acum vrei să afli şi să pleci... Lucrurile nu sînt chiar aşa de simple. Ce părere ai despre listă mai întîi? Curta uitase de hîrtia pe care o ţinea în mînă; o citi de cîteva ori, îşi văzu şi numele lui, dar cum în capul hîrtiei nu era nici o însemnare de unde să deducă ce importanţă aveau numele înşirate acolo, se uită întrebător la Morăscu.

– Priorităţile în privinţa medicamentelor; trebuie să recunoşti că te afli pe un loc destul de bun.

Curta se înroşi; pe listă era chiar al cincisprezecelea din mai bine de o sută cincizeci de pacienţi; acel loc pe care îl ocupa i se păru bătător la ochi, nefiresc pentru starea bolii lui şi pentru timpul de cînd se afla acolo.

– Te miri, îmi dau seama, cu toate astea noi ştim să recompensăm cadrele care ne ajută – şi Morăscu rîse din nou aprinzîndu-şi pentru a doua oară aceeaşi ţigară.

Curta nu ştia ce să zică. De medicamente nici măcar nu putea fi vorba, erau simple visuri, iar lista – o violare flagrantă a drepturilor lui Titorian. Şi chiar dacă îl interesa mai puţin locul pe care îl ocupau ceilalţi pe această listă fantomă, numele lui, şi mai ales în acel loc, i se păru o greşeală dacă Morăscu nu urmărea tocmai ceva anume punîndu-l acolo

înaintea altora.

– Tovarăşe Curta, nu ne putem lăsa manipulaţi, ca să zic aşa, de Titorian. În cazul cînd vor veni medicamentele, noi va trebui să decidem asupra lor; importantă nu este gravitatea bolii, ci însemnătatea socială a celui bolnav acum cînd ţara are atîta nevoie de cadre. Pe urmă, această listă este întocmită după valoarea fiecărui dosar. În acest scop, sublinie el, am cerut dosarele odată cu mutaţiile de partid, ca să-mi dau singur seama cum să întocmesc lista, lucru foarte greu dealtfel, o muncă de mare răspundere... Titorian o fi el un bun specialist, dar în materie de simţ politic, egal cu zero; poate nici nu ştii că nu e membru de partid, şi taică-său, fost academician în regimul burghez, era prieten cu Iorga, şi pentru mine asta spune suficient... Am discutat cu tovarăşii de la direcţia specială medicală: Titorian este un tolerat. În momentul de faţă n-avem un specialist cu un dosar mai bun, ne mulţumim cu el pînă se va găsi altul, dar, pînă atunci, criteriile le stabilim noi... În acest sens, ar trebui de pe acum să pornim o campanie împotriva lui, la început mai modestă, fără prea mari scuturări, pe urmă mai dură, motive găsim noi destule, de la hrană pînă la curăţenie şi pînă la felul cum se fac tratamentele sînt o seamă de trepte, avînd fiecare scăpările lui... Un articol combativ, asta ne-ar trebui de la pana dumitale. Este falsă ideea că în sanatoriu, datorită bolii, lupta de clasă a încetat, dimpotrivă, ea se ascute şi aici, oamenii vorbesc cam multe, mulţi dintre ei odată internaţi uită de îndatoririle sociale, de disciplină, se transformă în nişte guralivi, vorbesc despre trecutul lor, pun în discuţie comportamentul cutărui sau cutărui tovarăş de prestigiu, lucru inadmisibil. Cine nu-i cu noi e împotriva noastră, asta e clar, or boala îi face pe oameni să-şi piardă busola, să uite de criteriile revoluţiei, abdică de la ele. Uite, Costache de exemplu umblă mereu cu pocitania aia a lui de maimuţă; las

la o parte glumele lui nesărate, că Rita aş fi eu, că îmi pune autoritatea în joc, dar sînt informat că a cedat insistenţelor tovarăşei Craiu, o tovarăşă bună dealtfel, şi acum, după ce au luptat atîţia ani în ilegalitate... Titorian trebuie înlăturat şi adus aici un medic al cărui dosar să n-aibă pete. Uite am auzit că doctorul care operează aici, o somitate dealtfel, la celălalt spital unde lucrează acolo jos pretinde de la bolnavi bani, lucru de neîngăduit. Am cerut să nu mai fie admis aici şi de săptămîna viitoare vom avea alt chirurg pe care ne puten baza, a cărui morală este... Nu trebuie să toleram nimic acestei intelectualităţi..., indiferent de titulatura lor de mari specialişti; fac ceva pe titulatura lor din moment ce în dosar scrie negru pe alb că sînt nişte indivizi care ar trebui ei înşişi internaţi în altă parte, nu să conducă sanatorii cu destinaţie specială. Asta am vrut să-ţi spun – şi Morăscu, nervos, turti ţigara şi îşi alese, din pachetul de Mărăşeşti alta, mai moale. Auzi, să ceară bani... Dar unde se trezesc, pentru ce-am luptat noi, pentru ce atîtea jertfe şi suferinţe? ...

Morăscu se îndreptă spre dulapul aflat în holişorul de la intrare şi, după ce alese din maldărul de chei pe cea potrivită deschise mai întîi un lacăt, apoi, cu altă cheie, de data asta mai mare, uşa propriu-zisă, şi cînd dădu ambele tăblii ale dulapului la o parte, Curta văzu rînduite cu migală de adevărat gospodar trei rînduri de dosare, unele de culoare neagră, altele galbene iar ultimul rînd alb. Pe primul dosar, negru, cu învelitorile noi pe o etichetă era prins numele lui Olariu, şi nu-i fu greu să deducă, după spaţiul ocupat de fiecare categorie de mape, că dosarele negre aparţineau celor duşi în lumea dreptilor, destul de mulţi, şi această descoperire îl făcu să tremure, deoarece fără să i-o spună nimeni intuia că dosarele galbene reprezentau în mintea lui Morăscu purgatoriul, loc de unde unii o luau fără drept de apel spre partea dreaptă unde se aflau dosarele negre, cum tot

atît de bine puteau să facă drumul în partea cealaltă, spre dosarele albe, în concepţia aceluiaşi diriguitor de suflete ele însemnînd viaţă.

– Dumneata te afli la cele albe, deci în categoria celor care, din datele lui Titorian, se vor însănătoşi rapid. Să nu te mire faptul că te afli pe acel loc pe lista mea, listă provizorie deoarece pînă ieri Olariu era la categoria dosarelor galbene, deci, cum poţi observa, această evidenţă îmi ia un timp enorm, dar ea este necesară, chiar importantă, oricînd pot referi acolo jos poziţia în care se află cadrele internate aici, fluctuaţia lor dintr-o parte în alta. Uite, eu mă aflu la cele galbene; crezi că mi-a fost uşor să aleg această judecată obiectivă fiind vorba chiar de mine? Cu toate astea, am strîns din buze şi m-am băgat acolo unde îmi era locul, fără părtinire.

Morăscu luă dosarul lui Olariu, închise numai prima broască cu cheia, lacătul îl lăsă deschis, şi reintră în camera propriu-zisă. Se aşeză pe pat, această poziţie nu-i conveni, şi preferă să se plimbe din cameră pînă la marginea balconului şi de acolo înapoi, ţinînd dosarul cu eticheta lui Olariu sub braţ, în timp ce – palid, cuprins de mînie – începu să-i explice lui Curta cam cum vedea el organizarea sanatoriului şi dependenţa lui totală, pe toate planurile, de organizaţia de bază, singura în măsură să judece obiectiv oamenii internaţi acolo din moment ce – cu mici excepţii cu totul şi cu totul întîmplătoare – toţi erau membri de partid. Morăscu se referi la lărgirea biroului organizaţiei de bază de la cinci membri la cel puţin doisprezece, birou în care oameni de specialitate, bine varificaţi din toate punctele de vedere, să se ocupe de finanţe; erau destui bolnavi care nu-şi primeau drepturile la timp, alţii cu desăvîrşire uitaţi de ai lor sau de tovarăşii de unde plecaseră, şi această situaţie impunea un post care putea primi foarte bine denumirea de responsabil cu problemele cetăţeneşti. Desele abateri de la disciplină – şi nu numai de

la disciplina înscrisă în regulament – necesitau din partea organizației o preocupare de seamă; prea des bărbații treceau noaptea în camera femeilor, așa cum se întîmplase pînă mai acum cîțiva ani cu Costache, prea des cupluri nesupravegheate plecau singure în pădure, și dacă ar fi fost vorba doar de tineri necăsătoriți mai treacă-meargă, deși și acest lucru era condamnabil, dar plecau oameni cu familie, or în pădure nimeni nu-i putea controla, de unde zvonuri și bîrfe pe seama lor – și, pentru a întări cele spuse, Morăscu puse dosarul lui Olariu sub pernă, umblă iar la dulap și scoase un dosar de culoare albastră. Îl desfăcu, începu să-l răsfoiască, erau acolo propriile lui observații și ale unor tovarăși din birou referitoare la comportarea bolnavilor, căsătoriți și necăsătoriți, după cum arătau inserturile, trecute și ele cu litere mari pe clasificator.

– Desigur, toate aceste treburi nu sînt de admis, trebuie făcută ordine și aici, și atunci, pe proprie răspundere, am trimis, firește în urma unor observații fundamentate, scrisori la soții sau la soți, la părinți sau la organizații, iar cînd era vorba de nemembri de partid – la sindicat, hîrtii care s-au dovedit pline de adevăr, altfel n-ar fi avut loc pînă acum patru divorțuri bazate pe documente pornite de la noi, și șapte excluderi din partid acolo jos pe baza acelorași argumente obiective furnizate de organizație. În curînd vom începe excluderile și aici, să ne întărim puțin.

– Dacă înțeleg bine, un adevărat stat, spuse Curta.

Dar ironia lui fu înțeleasă de Morăscu altfel, și ochii lui mici și albaștri se mirară brusc; fără voia lui, Petre dăduse organizării un cadru care probabil corespundea întru totul vederilor lui Morăscu, și venind la el îl strînse de cot, bucuros pentru afirmațiile lui.

– Nu văd nimic rău în această organizare la scara instituției noastre, mai ales că sîntem izolați și instructorii n-au

timp să vină atît de des pînă aici. Noi păstrăm legătura cu cei din afară, dar, dată fiind importanţa tovarăşilor de aici, am refuzat cu desăvîrşire să ne subordonăm forurilor locale... Mulţi dintre tovarăşi sînt încă pe funcţii şi funcţiile lor sînt... Păstrăm legătura direct cu centrul... – şi Morăscu, fericit şi mai ales, avînd convingerea, după felul cum îl asculta Curta, în tăcere, că şi-a găsit un susţinător, îşi frecă mîinile şi îşi mai aprinse o ţigară – cealaltă se fumase pînă la jumătate singură, ca apoi să se stingă. Şi pentru că te-am văzut de dimineaţă stînd de vorbă cu Olariu, într-o bună zi am să-ţi dau dosarul lui să-l citeşti, ai să afli lucruri interesante despre el; în orice caz, dacă ai fi cunoscut datele lui n-ai mai fi fost atît de trist cînd l-au urcat în duba neagră.

Curta rămase convins că Morăscu anume scosese dosarul, să i-l dea să-l citească, dar ceva neştiut de el îl oprise pe drum; poate tocmai propriile lui principii despre noua organizare, principii ce i se păreau mai importante, şi nu voia să amestece în discuţie lucruri de valoare deosebită.

Olariu îşi încheiase confesiunea înainte de termenul dorit, crezuse că are s-o mai poată duce măcar cîteva ore, dar ceasul, ceasul lui intim, sunase mai devreme, şi el rămăsese cu povestirea exact în locul unde trebuia să intre în hăţişul amintirilor alt personaj, cel al lui Baciu, personaj important de vreme ce Olariu menţionase la început că voia să-i lumineze tocmnai această evoluţie, de care se făcea în mare parte responsabil. Olariu plecase dintre cei vii; acum se afla undeva în maşina neagră cu însemnele Salvării deasupra, un fel de ironie la adresa celui aflat în coşciugul de stejar hurducat spre drumul de odihnă veşnică. Nu fusese iubit Olariu în sanatoriu, acest lucru era evident. În afara lui şi a lui Titorian, a sorei Nana, nimeni nu coborîse să-l petreacă pînă la maşina cu uşile din spate deschise, şi cînd Zilul scrîşni, cu roţile îngreunate de povara dinăuntru, pe aleea de pietriş,

cineva de deasupra, dintr-o rezervă aflată chiar deasupra intrării, își permisese să tragă o vîntoasă subliniind prin aceasta atitudinea față de cel plecat dintre vii. Curta se uitase în sus; în afara unui rîs gutural urmat de o tuse puternică, nu văzu pe nimeni; pacientul se afla probabil alungit pe șezlong în afara cîmpului vizual al celor de jos, dar cu toate astea Curta încercă un sentiment de revoltă față de lipsa de bun simț a individului care nu respecta nici măcar evenimentul în sine. Ceea ce îl ului însă peste măsură odată ce Olariu, în noul lui veșmînt pe roate, se făcu nevăzut pe drumul cotit ce ducea spre șoseaua principală, fu exactitatea cu care el își intuise sfîrșitul; din spusele sorei Nana, singur telefonase de dimineață să-și anunțe moartea ca un fapt încheiat, în timp ce mai era încă viu; voia să apuce momentul apariției mașinii cu soția și prietenii, dar doamna în negru se grăbise, Olariu n-avusese cum să vadă că mașina mortuară venise doar cu șoferul, nici măcar soția nu catadicsise să-i ofere compania pe acest drum intermediar între sanatoriu și locul unde avea să fie depus pînă la înfrățirea definitivă cu pămîntul. Fusese trist Curta pentru lipsa de considerație generală, mai ales că acum știa că cei mai mulți dintre pacienți se cunoșteau între ei chiar dacă nu trădau acest lucru. Desigur, mai era și un alt motiv datorită căruia pacienții nu veniseră să-și ia rămas bun de la Olariu; teama de a da ochii cu propriul lor deznodămînt, și ca dovadă că lucrurile stăteau așa, în momentul coborîrii sicriului pe scări Rita începu să strige din răsputeri, anunțînd întreaga suflare că lui Costache îi e rău, motiv pentru care sora Nana și Titorian, lăsînd infirmierii să-și ducă treaba la capăt, urcaseră grăbiți spre rezerva de unde venea gălăgia.

La toate astea se gîndise Curta în timp ce Morăscu, grijuliu, introducea dosarul negru la locul lui în dulap, în raftul cu destine încheiate, fără să-și ascundă părerea de rău că n-avusese cum să răsfoiască voluminoasa colecție de ca-

racterizări, referințe și autobiografii, cu atît mai mult cu cît singur Morăscu, dîndu-și seama că-l regretase pe Olariu, îi spusese că anumite date din dosar i-ar fi schimbat acea ultimă impresie cu care rămăsese.

– Ei, ce părere ai, sînt sigur că ai să ne ajuți, de fapt, nu-ți cer un ajutor personal, este un ajutor dat cauzei pe care eu o reprezint în această clipă, spuse Morăscu.

Scoase din noptieră un pachet de biscuiți, înmuie unul în paharul cu ceai de mușețel aflat pe masă și ronțăi, cu gingiile știrbe, pasta devenită moale ca o cocă.

Ce putea să-i răspundă? N-avea obiceiul să-și exprime imediat părerea chiar atunci cînd o avea pregătită gata; nu de puține ori participase la discuții ivite întîmplător, unde un răspuns la fel de întîmplător nu deranja pe nimeni, dar aici nu era vorba de o participare de circumstanță. Intuise exact motivul pentru care Morăscu îi întinsese lista cu prioritățile. Această listă și locul lui în ea îl preocupau în cel mai înalt grad, știa foarte bine că nu putea fi vorba deocamdată de medicamente, dar realitatea acelei hîrtii, acolo sub ochii lui, îl deruta, făcîndu-l precaut. Hîrtia era arbitrară, și o dovadă o constituia însuși numele lui trecut prea în față în comparație cu gravitatea bolii altora, și cu toate că ar fi trebuit să înceapă discuția pornind de la eliminarea lui de pe listă, ceva lăuntric îl determina să fie atent, să nu distrugă una dintre posibilitățile ce i se ofereau de a se însănătoși mai grabnic. Știa că lista era ca paiul înecatului de care Morăscu se legase din cu totul și cu totul alte motive, dar motivul lui era unul singur: să scape cît mai iute din acel loc care numai cu o lună de zile înainte îl făcuse fericit; se legase de acest pai, și Morăscu își dăduse seama din primul moment că se va lega, altfel n-ar fi început această întrevedere cu un veritabil tîrg în care i se oferea o posibilă salvare în schimbul unui ajutor ce putea să-i distrugă pe alții.

Morăscu înţelese că în mintea vizitatorului se ducea o luptă între a refuza sau a fi de acord şi, pentru că n-avea motiv să se grăbească, preferă să se plimbe de la marginea uşii pînă la capătul balconului, şi Curta, uitîndu-se la picioarele lui Morăscu, văzu cu totul altceva: linoleumul de culoare vernil pe care călca era ros exact în direcţia paşilor, şi dincolo de el, pe balcon, betonul avea adîncituri vizibile, şi aceşti paşi purtaţi fără întrerupere dintr-o parte a încăperii pînă la balustradă şi înapoi însemnau de fapt milioane de paşi, un marş continuu de zi şi noapte, de luni şi ani. Privit prin această nouă dimensiune a neliniştii, Morăscu i se păru dintr-odată mai apropiat, indiferent de ceea ce credea despre el. Poate tot aşa circulase atunci cînd fusese închis, poate şi pe betonul celulei lăsase astfel de adîncituri, urme ce se imprimau acum într-o alta încăpere, o viaţă de paşi într-un perimetru de celulă.

– Am să fac tot ce-am să pot, zise Curta ridicîndu-se de pe scaunul cu spătar de fier; dar acest răspuns în doi peri îl nemulţumi pe Morăscu, şi el înţelese că nu putea pleca pronunţînd doar acele cuvinte evazive, şi atunci se simţi dator să adauge: Aş vrea ca numele meu să fie scos de pe listă, tovarăşe Morăscu, cred că nu e drept...

– Drept-nedrept... se repezi Morăscu continuînd să-şi ţină mîinile la spate şi să se plimbe netulburat, cu paşi egali, fiecare pas corespunzînd exact adînciturilor de pe podea. Mă întristezi, tovarăşe Curta, mă întristezi profund... Dacă te-ar auzi, dacă ar fi posibil să te audă generaţia mea, care ne-am pus atîtea nădejdi în cei ce vin după noi, şi cînd colo avem de-a face... dar ce să mai zic? – şi se opri în dreptul noptierei, îşi aprinse o ţigară, apoi îşi reluă plimbarea, de data asta mai iute, ca şi cum cineva l-ar fi grăbit din urmă. Uite binoclul ăsta – Morăscu scoase de sub pernă un binoclu militar, nemţesc, Zeiss... Cu el, nici nu trebuie să mă deplasez din pat

– şi ca să fie şi mai convingător, se întinse în aşternut şi, cu capul rezemat de pernă, privi prin oculare, măturînd drumul ce se întindea în față. Cu el, spuse Morăscu ridicîndu-se şi reluîndu-şi plimbarea prin acelaşi spațiu, urmăresc tot ce se petrece pe balcoane şi în afara lor, mai ales în afară, şi te-am văzut, da, te-am văzut de două ori plimbîndu-te cu Landesman, asta este ce am văzut eu, şi nu poți nega, dar poate că în afara acestor plimbări ai mai avut şi altele, pe cînd la mine ai venit o singură dată, acum, adică nu la mine, la mine nici nu e nevoie, la organizație. Te-au atras şi pe dumneata sau singur te-ai oferit să le cînți în strună acestor Landesmani cu care te întîlneşti la fiecare pas, da...; în vreme ce noi zăceam în închisori, ei o duceau bine mersi prin alte părți, şi au venit apoi să ne învețe cum se... pentru că dragostea lor de țară, dar ce să mai vorbim?... he-he... Te-am observat foarte bine. Ai fost supărat că Landesman nu era trecut şi nici Cozmin. De ce să-i trec? Ai să te convingi singur, Isaac va procura medicamente înaintea tuturor, are relații, ştie cum să-şi facă rost! Deşi e comunist, nu se sfieşte să primească ajutoare de unde..., dar noi, de unde să primim? Asta te-a deranjat şi pentru asta ai cerut să fii scos de pe listă... De fapt, Isaac nici nu va protesta, te asigur, el protestează altfel. N-ai decît să te duci să mă torni, de fapt, ce ți-am spus acum el ştie foarte bine, şi în timp ce tovarăşi de-ai noştri zac fără posibilitatea de a se spitaliza, el aduce aici un popă, şi nimeni n-are curajul să se ridice împotriva lui. Ei uite, eu am să mă ridic şi am să le dau cu tifla, ai să vezi cine e Morăscu... Am să fac eu dreptate, nici o grijă – şi Morăscu cu mîinile la spate, cu binoclul agățat în curele după gît, începu să se plimbe cu o asemenea repeziciune încît Curta avu la un moment dat impresia că are să se lovească de grilajul balconului, dar paşii, atît de bine numărați vreme de ani şi ani, îl salvau de fiecare dată cu zece centimetri înainte

de a ajunge la balustradă, trupul lui firav se întorcea automat, mişcat parcă de un mecanism fără greş ca la aceeaşi distanţă, de data asta în sens invers, lîngă uşă să se răsucească pe călcîie, trecînd pe lîngă el ca un mărşăluitor învăţat cu sutele de kilometri în acelaşi ritm, utilizînd aceeaşi respiraţie încadrată perfect mecanismului interior.

– Uite, ia negrişorul ăsta cadou; am învăţat să-i fac în închisoare, am văzut că ţi-au plăcut... De fapt, într-o zi am să mă apuc să scriu; numai preocupările mele majore m-au oprit să aştern pe hîrtie tot ce... Dar va veni şi ziua aceea, ai să vezi că nici cuvîntul meu... Îţi place? întrebă el, şi cînd Curta, stupefiat de această trecere de la o discuţie, în care era incriminat, la alta, înclină din cap, văzu pe faţa lui Morăscu o mulţumire sinceră.

– Ştiu, ştiu, continuă Morăscu pe un ton mai dulce.

Supărarea îi trecuse, acum, ochii lui albaştri, spălăciţi, îl priveau binevoitor. Ştiu că în sinea dumitale mă condamni şi că nu eşti de acord cu mine.

– Tovarăşe Morăscu, aş vrea să înţelegeţi, nu cereţi de la mine...

– Nu cereţi, nu cereţi..., îl imită Morăscu cu ironie... Nu înţelegi un lucru: că noi schimbăm o lume, şi o schimbăm din rădăcini, şi răul nu trebuie amendat de pe principii micburgheze, ci tăiat din adînc, asta nu înţelegi, că dorind să schimbăm faţa lucrurilor nu putem acţiona cu jumătăţi de măsură... De fapt e limpede, nu numai dumneata judeci aşa, este judecata unei...

– Fără să ştiţi, vă situaţi exact pe aceleaşi poziţii ca şi Cozmin, spuse Petre ştergîndu-şi transpiraţia de pe frunte...

– Eu, pe poziţiile porcului ăla?... Niciodată...

– Vedeţi, nici n-aţi stat de vorbă cu el, nici nu-i cunoaşteţi cu exactitate poziţiile, şi îl catalogaţi, cînd de fapt...

– Intelectual, intelectual, se vede de la o poştă, nu ne putem baza pe voi nici de doi bani, uite, aici îi dau dreptate lui Cozmin, aici, el vede cu mult mai clar lucrurile decît mine.

– Tovarăşe Morăscu, dumneata nici nu ştii de fapt ce înseamnă intelectualitatea acestei... Şi Bălcescu a fost intelectual, şi Eminescu, şi Vlahuţă, şi Avram Iancu, şi Kogălniceanu şi Alexandru Ioan Cuza dacă normele acestea vă spun ceva, şi dacă nu veţi ajunge să înţelegeţi că revoluţionar înseamnă...

– Adică o să ne învăţaţi voi ce înseamnă a fi revoluţionar, abia ieşiţi din găoace...

– Nu noi, istoria...

– Istoria a început de la Eliberare, altă istorie nu cunosc şi nu mă interesează... Este trist, foarte trist, că am sperat în ajutorul tău, tovarăşe Curta, cu mult mai bine că mi-ai deschis singur ochii asupra..., dar acum pot să-ţi spun: nu mai am nevoie de acest ajutor, nu, absolut deloc... Auzi! Bălcescu, poet sau ce mama dracului a fost... Cuza, moşierul ăla! Vai de capul vostru! Cu de-alde voi n-am fi fost în stare să...

Curta îşi dădu seama că orice discuţie în plus e de prisos. Îşi răsese numele de pe listă. Dar în loc să fie supărat, se bucura; măcar deschise de cîteva ori gura. Morăscu înţelesese că i se opune, şi Curta se ridică de pe scaun, uitînd să-şi mai ia negrişorul făcut cadou.

– Tovarăşe Curta, se auzi el strigat, să nu pleci supărat, sau, în orice caz, nu mi-o lua în nume de rău; dacă Cozmin susţine aceleaşi teze ca mine înseamnă că undeva greşesc eu, nu se poate să nu greşesc, altfel ar însemna că are el dreptate, or el dreptate nu... Dar articolul să nu mi-l scrii, n-am nevoie pînă nu mă conving că este cazul să-mi oferi ajutorul... Pînă atunci te suspectez, să ştii, eu nu te mint, ţi-o spun în faţă...,

iar dacă atunci, acolo, la Titorian, ai înțeles că eu te-am amenințat cu articolul ăla al dumitale, asta e pentru că în referințele de la dosar ți se aduceau aceleași incriminări... Nu se poate să nu avem încredere în cei de jos, în ce spun ei... Pentru asta te-am condamnat, pe baza spuselor lor, nu pe credința mea. Văd că cei de jos au avut dreptate, dumneata tînjești nu după țara de azi, bună, proastă, așa cum vrem noi s-o facem, ci după țara de ieri, pentru asta mi-ai și dat numele alea, de mi le-ai dat. Ia-ți negrișorul, ți l-am făcut cadou. Doamne, cum ne pierdem simțul revoluționar aici sus, cum pălăvrăgim și ce ușor iertăm și ne împăcăm cu oamenii...

19

Buzangiu mătura prin curte; frunzele aduse de vînt umpluseră aleea pietruită, și pentru că Cecilia Luiza Craiu nu suporta să vadă de la balcon frunzele moarte, Buzangiu se oferi să măture aleile. Nimic nu era mai plăcut pentru el decît să poată munci, și se vedea din felul aprig cum mătura și cum zîmbea după fiecare opinteală că îndeletnicirea din ziua aceea îi provoca o bucurie fără seamăn. După orele petrecute în congelatorul aflat în camera de sterilizare, nu numai că nu făcu pneumonie, așa cum îl asigurase Ciclovan; nu suferi nici măcar un guturai și zile în șir, Buzangiu, cu nasul strălucind de alifie, cu urechile descojite din pricina degerăturilor, umblase prin sanatoriu, trist și abătut, și numai vorbele lui Titorian care înțelesese exact ce îl determinase pe pacient să se închidă în frigider îl ajutaseră să se redreseze; Titorian îl mințise; în urma ceasurilor petrecute în frig caverna i se reactivase și Buzangiu lăcrimă și intră în ritmul lui de viață normal, reluîndu-și îndeletnicirile vechi. Aleile sanatoriului erau din nou curate; mucurile de țigări – strînse cu regularitate, gunoiul – transportat la timp în crematoriu, iar sora Nana nu

mai fu obligată să care singură saltelele de la o cameră la alta, Buzangiu era prezent, cu inima deschisă la orice solicitare de-a ei şi doar atunci cînd îşi făcea cura obişnuită, pentru el obligatorie numai după masa, chipul lui fericit căpăta uşoare adumbriri de nemulţumire, şederea în pat fiind complet străină firii lui. Într-o zi, cărînd butoaiele cu resturi de mîncare la crematoriu, mai bine de o jumătate de oră se învîrti în jurul lor, mîhnit că trebuia să arunce asemenea bunătăţi, dar pînă la urmă n-avu încotro şi deşertă lăturile prin orificiul special construit. Vreme îndelungată urmări fumul ce se ridica, adulmecînd pe nări mirosurile de carne şi oase arse, de zarzavaturi şi prăjituri grase cu unt, răspîndite în spaţiu. Curta înţelese că era momentul să stea de vorbă cu el, Buzangiu arătîndu-se la supărare mai sensibil. Aşa află că lucrase ca muncitor agricol la una din fermele speciale. Se ocupase de roşii. În nopţile geroase prefera să doarmă acolo, să nu se întîmple cine ştie ce cu gogonelele lui, pe care le iubea ca pe ochii din cap. Era însurat şi pe cale de a avea un copil cînd se petrecuse accidentul. Nevastă-sa poftise o roşie, şi Buzangiu se dădu de ceasul morţii s-o convingă că roşiile lui nu sînt ale lui, dar ea, pofticioasă din fire, îl ameninţă cu sănătatea copilului; avea să se nască atunci, pe loc, dacă nu-i făcea rost de o pătlăgea din serele lui. Buzangiu o bătu măr, apoi îi păru rău pentru brutalitatea lui, şi în toiul nopţii, ca un hoţ de rînd, sări gardul ghimpat al fermei şi se strecură să fure o roşie, una singură, mai multe n-ar fi luat pentru nimic în lume. Rupsese o roşie după ce zăbovise îndelung în preajma lor; voia una mică, pricăjită, una din acele roşii care la sortare avea să cadă prin tiparele special făcute; o ladă cu găuri de mărimi egale în care rămîneau numai roşiile mari, cele mici rostogolindu-se în altă ladă, de unde erau sortate din nou. Roşia pe care o căuta Buzangiu nu exista însă, roşiile lui erau toate mari, de prima categorie; el le sorta

dimineaţa şi le băga cîte douăzeci în pungi de hîrtie albă, perforate; după aceea, pungile erau legate, apoi sigilate, şi unele dintre ele chiar ştampilate de medici, vreo trei la număr, şi Buzangiu ştia unde mergea fiecare pungă, care îi era destinatarul, asista şi el ca martor la îmbarcare pînă ce maşinile negre plecau cu încărcăturile lor preţioase. Ar fi trebuit deci să fure din roşiile cu destinaţie specială pentru zăluda de nevastă-sa; or despre aşa ceva nici nu putea fi vorba. Pînă aici, totul era în ordine, dar cum să se întoarcă acasă. Reluă rîndurile şi, după multe căutări, dădu peste o roşie; era ascunsă sub o tulpină strîmbă, poate tocmai de aceea nici nu se dezvoltase cum trebuie. Buzangiu, supărat întîi că în sera lui putuse creşte o asemenea roşie de ruşine, şi mai apoi că trebuia totuşi să o rupă, se codi o vreme, apoi, ca în glumă, rupse pătlăgeaua rotundă şi ieşi din seră, încercînd să se strecoare spre gardul pe unde sărise. Dar paznicul îl zărise, şi cu toate că-l somase reglementar de cîteva ori, de ruşine, Buzangiu nu vruse să răspundă, şi glontele pornit din puşcă îi trecu prin spate şi îi ieşi prin faţă, zdrenţuindu-i plămînul. Cînd îşi dădură seama ce furase Buzangiu şi mai ales din ce motiv, îl lăsară în plata Domnului, şi pentru că sera avea destinaţie specială, Buzangiu se putu bucura de dreptul de a-şi trata plămînul îmbolnăvit între timp de tuberculoză la un sanatoriu şi el special. Îi era ruşine pentru traiul bun, trai pe care nu-l merita, şi pentru că voia într-un fel să se revanşeze, prefera să ajute din proprie iniţiativă infirmierii şi personalul de serviciu, considerînd că îşi plătea cel puţin dormitul; hrana, după părerea lui, neputînd-o plăti cu nimic. Din această hrană sortită crematoriului, Buzangiu opri două găleţi pline cu pireu de cartofi, galben, untos, cu bucăţi moi de pîine, şi peste toate zarzavat cu duiumul; resturi pe care Buzangiu le amestecă cu mîna lui, obţinînd un terci gros.

– Hai, tovarăşe Curta, să-ţi arăt ceva, zise Buzangiu

luînd cîte-o găleată în fiecare mînă. Şi Curta, ascultător, plecă după el pe o cărăruie proaspătă.

Urcară spre coama unui deal, drumul era croit atît cît să poată păşi un om prin arboretul des, şi Curta înţelese că Buzangiu nu se afla la primul lui drum, cărase mîncare şi pînă atunci, dar unde anume nu-şi putea da seama încă.

Buzangiu înainta voinicește, puțin îi păsa că oaspetele lui în ale plimbării era mai puțin obişnuit cu asemenea marşuri de forţă şi din această cauză rămînea mult în urmă. După ce trecură coama dealului, drumul se undui în jos printr-un crîng des de stejari şi fagi. Curta îşi mai trase sufletul. Bucuros că scăpase de urcuşul obositor, fu tentat să-şi aprindă o ţigară – ar fi fost prima din acea zi –, dar priveliştea pădurii de forma unei ciuperci, cu frunzele galbene şi roşii, cu păşunea încă crudă, îl determină să renunţe la fumat şi puse această măruntă victorie pe seama naturii copleşitoare. Făcuse foarte bine că nu-şi aprinsese ţigara. Buzangiu părăsi din nou drumul comun şi o luă la stînga, spre un capăt de pădure deasă, drumul urca din nou şi Curta gîfîi vîrtos aproape un sfert de ceas pînă ce ajunseră pe un platou. Aici se dezvălui taina lui Buzangiu; nişte guiţături se făceau auzite tot mai puternic, semn că godacul sau godacii îl simţiseră de departe. Cînd larma ajunse de nedescris, Buzangiu se întoarse spre Curta, şi Petre văzu pe faţa acestuia o bucurie de nedescris. Buzangiu alerga aproape, voia să ajungă cît mai iute cu putinţă, şi cînd Curta se opri în luminişul defrişat cu toporul văzu într-un ţarc solid, din lemn de stejar, cu acoperiş gros de bîrne, doi purcei cu cozile înnodate, albi, cu dungi negre pe mijloc. Buzangiu desfăcuse între timp adăpostul închis cu un lacăt greu, şi într-o troacă scobită într-un trunchi vărsă jumătate de găleată de lături şi asistă apoi, cu mîinile în buzunare, la ospăţul celor două vieţuitoare care sorbeau cu o nespusă plăcere zeama deasă şi consistentă, înecîndu-se din

cînd în cînd de prea multă poftă, şi atunci Buzangiu parcă ar fi avut de-a face cu nişte oameni, lovea purceii după ceafă cu mîna lui mare, şi rîdea satisfăcut cînd îi vedea hlăpăind din nou.

– Îţi place, aşa-i că-s frumoşi? I-am cumpărat de la pitica aia, de la Saveta, aproape pe nimic; de fapt, cînd i-am luat nici nu credeam să trăiască, şi uite la ei, spuse Buzangiu, şi Curta îl auzea acum pentru prima oară rostind un asemenea număr de cuvinte. Cum să nu mă supăr? Doctorul zice că peste o lună... Cu ei ce făceam, cui îi lăsam? Ca nişte copii străini aici, în fund de pădure... Ai nimănui.

Înduioşat de propria lui afirmaţie, se apucă să scarpine purceii sub burţile mari, pe fiecare pe rînd. Godacii, sătui, se ridicară cu picioarele în sus, fixîndu-şi stăpînul cu ochii lor la fel de inexpresivi ca ai lui, la fel de fericiţi ca şi el, şi Buzangiu, ca să le facă pofta pînă la capăt, se aşeză în genunchi şi continuă să-i scarpine pînă se puseră pe un sforăit mărunt, cu gura căscată. Imediat ce stăpînul lor se opri, purcelul, speriat, se ridică pe picioarele scurte, neştiind ce s-a întîmplat. Buzangiu rîse de gluma lui.

– Vedeţi? Tot pricepe, ca un om. Se ridică şi-i făcu semn lui Curta să-i ia locul în joaca aceea, dar Petre refuză, nu voia să-i strice plăcerea lui Buzangiu.

La înapoiere, Curta rămase în urma lui. Se uita la pasul lui greu, la mîinile cu care ducea găleţile curate, spălate în albia pîrîiaşului, şi se întrebă dacă într-adevăr Baciu avusese dreptate în cele ce-i povestise despre paşnicul cultivator de roşii şi acum de porci, iar dacă avea dreptate, atunci însemna că Buzangiu nimerise cu totul întîmplător în acel loc şi îşi făcuse meseria cu devoţiunea cu care probabil cultiva roşii sau căra acum de mîncare la godacii rămaşi singuri în pădure. Curta se bucură cînd ajunseră în luminişul de unde se vedea sanatoriul alb ca o oază în deşertul verde al pădurii. Deodată

Buzangiu se opri, îl aşteptă pe Curta şi-l întrebă mirat, uitîndu-se la el pieziş, şi acea uitătură cu un scop anume îi făcu ochii mai vioi. Privirile nu mai aveau nimic tîmp în ele.

– Cîţi ani îmi dai, tovarăşe Curta? şi Buzangiu, ca să poată fi privit mai bine se întoarse pe-o parte şi îşi scoase căciula; părul negru şi des lăsa vederii şi multele fire albe, sîrmoase.

Nu răspunse imediat; întrebarea nu-l descumpănise, dar venise pe nepregătite. În clipa aceea se gîndea la cu totul altceva; dar pentru că trebuia să răspundă, îşi trecu ochii peste chipul omului oprit lîngă el şi zise într-o doară, încercînd totuşi ca apropierea să fie cît mai aproape de realitate.

– Treizeci şi cinci, poate patruzeci.

Imediat înţelese că greşise; un om ca Buzangiu nu aşteaptă copii la bătrîneţe, el îi face atunci cînd se întîmplă să le vină sorocul, or din povestirile lui aflase că acasă îl aştepta un copil de aproape un an deci nu numai că apreciase o cifră inexactă, ci cu mult exagerată, motiv pentru care Buzangiu rîse copios, mîndru parcă de vîrsta oferită ca reală cînd de fapt el avea cu ceva mai mult peste jumătatea anilor presupuşi.

– Douăzeci şi şase, he-he, am îmbătrînit, dar n-am îmbătrînit de florile mărului, am îmbătrînit din pricina vieţii; mai bine zis, un an din viaţa asta a mea, şi Buzangiu, brusc întristat, îşi văzu de drum, multă vreme nemaispunînd nimic. Mi-am făcut o casă, sări el la alt subiect sau legînd întrebarea lui de casă într-un fel care lui Curta îi scăpa, şi mai am de pus acoperişul, uite, acoperişul încă nu l-am pus. Vreau acoperiş de ţiglă roşie sau de tablă... tablă roşie, şi zidurile sînt la roşu, şi am să le las aşa pînă pun acoperişul... Am avut ceva bani, cu banii am cumpărat locul în Berceni, adică în Capitală, cu toate că e la margine, cartier cu viitor, mi-a spus un vecin... Am cumpărat locul şi într-un an am şi pus fundaţia şi am ridi-

cat zidurile, şi acum a rămas acoperişul... salar am şi acum, nu mare, nevastă-mea îl pune deoparte pentru acoperiş... Ea nu mai poate lucra, de la naştere a rămas aşa, cu o frîngere la mijloc. Vechime pentru pensie nu are; dacă ar avea... dacă mă mai ţineau acolo măcar un an, puneam şi acoperişul, dar n-am ţinut, unii nu ţineau nici atît, am văzut eu cu ochii mei cum cădeau după o lună, altul a ajuns la nebuni. Ca să fim tari ne arătau fotografii în fel şi chip să ştim cu ce duşmani avem de-a face, dar unii tot nu ţineau. Buzangiu ţinea, dar cu toate astea... Acoperişul... dar într-un an, din doi porci face zece, şi în doi – treizeci, şi în trei – şaizeci, că ştie Buzangiu cum să-i crească, şi dacă-i vînd fac eu acoperişul, acoperiş de ţiglă sau de tablă roşie... Uite, dacă mai stai de vorbă dumneata cu Titorian ăsta să-l convingi să mă mai ţină, îţi dau la anul preţ de doi porci, şi Buzangiu rosti această propunere calm, fără jenă, de fapt pentru asta îl şi luase cu el, nu din sentimente deosebite. Te înscrii la afacere? întrebă Buzangiu şi pentru că avusese impresia că Petre Curta nu este destul de lămurit asupra propunerii explică pe larg ce se va întîmpla în cîţiva ani cu porcii lui, cum se înţelesese cu bucătarul asupra mîncării, cît îi dădea lui şi unui ajutor de-al său ca să-l lase să ducă el resturile, şi mai ales de ce avea el nevoie de acei patru ani de sanatoriu pe care i-ar fi putut obţine în schimbul unei vorbe bune puse pe lîngă Titorian.

Nu se opri de mirare şi nici nu păru stupefiat de propunerea-tîrg; omul, după spusele lui, mai avea nevoie de patru ani ca să se pună pe picioare, să cîştige banii de care avea nevoie, şi pentru aceşti patru ani îi propusese nu o recompensă oarecare, Buzangiu nu era în stare de aşa ceva, îi propusese un preţ în valoare de doi porci, simplu, cum se aranjează afacerile între oameni, şi pentru că Petre nu dădu răspunsul imediat, cel mirat fu Buzangiu, nu înţelegea de ce tovarăşul lui de drum dădea cu piciorul la o propunere atît de

avantajoasă. În fond, el primea doi porci pentru cîteva vorbe, şi în concepţia lui Buzangiu porcii erau cu mult mai greu de crescut decît efortul de a pronunţa cele cîteva cuvinte în favoarea lui; era modul de a gîndi al omului, care nu se complica sufleteşte şi care la o propunere clară aştepta un răspuns clar, şi acest răspuns clar întîrzia să vină. Şi pentru că întîrzia să vină, Buzangiu înţelese, în sfîrşit, că tîrgul lui n-a fost primit. Nu se supără prea mult, ridică doar din umeri şi grăbi paşii, considerînd că un tîrg neîncheiat este doar un tîrg neîncheiat şi atîta tot, şi ca dovadă că era aşa, Buzangiu schimbă subiectul şi-l întrebă pe Curta ce meserie are: Auzise în solariu vorbindu-se că e scriitor, dar această meserie nu se lăsa uşor descifrată, Buzangiu dorea amănunte, şi Curta, bucuros că fusese scos din impas, că nu trebuia nici să refuze, nici să se declare de acord în legătură cu propunerea făcută, încercă să-l facă pe tovarăşul lui de drum să înţeleagă cam în ce consta scrisul, care era menirea lui; se ambală, deveni aproape ridicol intrînd în tainele artei, şi cînd înţelese că e lipsit de simţul realităţii, se opri din povestit. Dealtfel, Buzangiu nu-l mai asculta de mult.

– Adică, te aşezi aşa şi scrii, cum m-aş duce eu să dau de mîncare la jivine, conchise Buzangiu, care îşi numise cine ştie din ce considerent porcii jivine, ultimul cuvînt părîndu-i-se probabil mai ales, mai îndepărtat de o îndeletnicire obişnuită. Acum înţeleg. Ce ţi-am zis eu cu porcii, pentru dumneata e o chestie aşa, de ruşine.

– Nu tocmai, dar în nici un caz propunerea nu mi-a sunat plăcut, spuse Curta cu mii de precauţii, nevrînd să-l jignească pe Buzangiu.

– Că am avut şi noi de-a face cu unul, ni s-a spus că e un coate goale, care scria, un tîrîie brîu, că înainte ne pregătea şi ăsta, ni s-a spus, lupta contra revoluţiei, dar al dracului coate goale s-a ţinut mai tare ca toţi, nici tu văică-

reli, nici tu plîns; un om dintr-o bucată... Că de aia ţi-am şi propus dumitale şi nu altuia, de aia ţi-am şi arătat porcii că mi-am zis că şi dumneata eşti un om dintr-o bucată ca ăia, că pentru ăla cu care am avut de-a face te-am ales pe dumneata, dar dumneata nu eşti dintr-o bucată. Dar pentru că nu ne-am înţeles, să nu mă spui la alţii, că aşa şi pe dincolo, că oamenii-s răi, pot rîvni la avutul meu.

– N-am să te spun nimănui, tovarăşe Buzangiu, consideră că nici n-am văzut nimic, că nu m-ai dus nicăieri. În privinţa bolii, nu-ţi fă griji; dacă ai o cavernă deschisă, Titorian nu-ţi dă drumul pînă ce nu te vindeci definitiv, aşa că orice discuţie cu el acum, cînd dumneata eşti încă bolnav, n-are nici un rost, îl linişti Curta. Dar Buzangiu nu se linişti, călca înainte preocupat şi de-abia acum, cine ştie din ce motive, părea cu adevărat supărat că nu-i ieşise tîrgul.

– Că nu mi-a ieşit mie chestia cu frigoriferul; dacă-mi ieşea, nu mai era nevoie de nici o vorbă; trei-patru ore să mă fi lăsat în pace. Şi ieşea, dar aşa... Că în timp ce vorbeaţi în cameră şi credeaţi că eu aşa şi pe dincolo, eu nu eram, ascultam... Credeaţi că Buzangiu e prost şi nu ştie atîta lucru, că frigiderul n-are închizătoare pe dinăuntru... N-am ştiut, dar m-am uitat, şi cînd am văzut, cu o zi înainte, am făcut încercarea cu o sîrmă... Ţinea Buzangiu sîrma pe dinăuntru, şi dacă trăgea de ea, uşa se deschidea... dacă nu era sora Aneofiţa Anghel, că într-o zi am să-i dau la rindea pistruii ăia...

– Un lucru nu înţeleg, tovarăşe Buzangiu. De ce mi le spui mie toate astea, de ce tocmai mie şi cu porcii, şi secretul ăsta? De ce era nevoie să-mi spui secretul? Toată lumea ştia că ai intrat acolo din greşeală, că nu ştiai de existenţa unui zăvor interior. Or, acum reiese clar pentru ce ţi-ai pus viaţa în pericol... De ce-mi spui mie? Puteai foarte bine să spui altcuiva, de ce tocmai mie? Şi Curta, în timp ce vorbea,

se monta fără să-şi dea seama, ajunsese aproape rugător în întrebarea pusă lui Buzangiu, şi Buzangiu, înainte de a răspunde clătină din cap apoi îşi trecu găleţile în altă mînă şi, aprinzîndu-şi un chiştoc, îl aşteptă pe Curta preţ de cîţiva paşi pînă ce acesta ajunse în dreptul lui, şi după ce trase cîteva fumuri din capătul de Camel, zise:

– Nu-i nici o greutate să-ţi spun, adică de ce nu ţi-aş spune, dacă tot am zis ce-am zis?... Că dumneata taci, de aia, că dacă n-ai spus nimănui ce ţi-a spus Baciu, n-ai să spui nici ce ţi-am zis eu... Că dumneata nici nu ştii că oamenii nu te au drag, nu zic de toţi, zic de cei pe care îi ştiu, nu te au drag, dar te respectă, adică într-un fel le e teamă de dumneata, poate te chiar urăsc, şi tocmai de aia te respectă şi de aia îţi spun ce nu spun la alţii... Crezi dumneata că eu n-am ştiut că Baciu te-a chemat să-ţi spună ceva, ceva de noi, ceva ce n-ar fi spus nimănui? Ştiam şi ştiau şi ceilalţi, şi acum, că bănuiesc ce v-a spus Baciu, vă urăsc şi mai mult şi vă respectă cel mai tare. Că aşa aveam eu un cîine, cîine bun, lup; nimeni nu se apropia de el, dar nici eu nu mă apropiam fără teamă; de cîteva ori m-a muşcat, aprig m-a muşcat. Eram militar atunci, îmi făceam stagiul; înainte de a fi luat acolo eram pe graniţă la sîrbi, graniţă grea, şi zicea un subofiţer să puşc cîinele, nu ne e de nici un folos, nu era săptămînă să nu muşte pe cîte unul de-al nostru, şi injecţiile alea în burtă îi făceau pe oameni să turbe împotriva cîinelui. Şi eu nu l-am puşcat, dintre toţi, lui îi duceam mîncarea cea mai bună; alteori, cînd nu era carne, îi duceam raţia mea. Adică, vezi mata, îmi era frică de cîinele ăla, îl uram şi eu, şi cu toate astea, oamenii vorbeau numai despre el, ceilalţi cîini parcă nici n-ar fi fost... Că eu de la început am ştiut că n-ai să vrei să închei tîrgul cu mine, dar am vrut să văd, Buzangiu a vrut să se verifice, şi uite că aşa a ieşit cum m-am gîndit, că dacă erai dumneata de acord, eu pe dumneata nu mai dădeam două parale, adică tîrgul l-aş

fi făcut, dar de respectat nu te mai respectam.

Şi Buzangiu rîse noduros, apoi, brusc, se întoarse spre Curta şi din mers îşi scoase cămaşa dintr-o mînecă şi-i arătă locul pe unde pătrunsese glonţul şi pe unde ieşise, la ieşire cicatricea fiind de cîteva ori mai mare; carnea se vindecase neuniform, muşchii parcă ţîşneau pe sub pielea întinsă şi strălucitoare...

– Vezi, pentru o roşie! mai spuse el.

Trase mîneca la loc, mută căldările şi coborî panta la capătul căreia se vedea sanatoriul.

După ce lăsă găleţile într-o nişă a crematoriului, Buzangiu îşi încheie nasturii la cămaşă, cu o cîrpă se apucă să-şi şteargă bocancii de praf, scuipînd din cînd în cînd pe ei, să le dea luciu, şi Curta, parcă atras de un magnet, nu se depărtă de el; asista la acest întreg ceremonial neştiind nici el de ce, putea foarte bine să se despartă de Buzangiu, plimbarea lor se încheiase, dar cu toate astea bocancii aceia grei, cu şireturile înnodate de trei ori, rărite dar folositoare încă, îl ţineau pe loc deşi în sinea lui îşi dădea seama că aşteptarea fără sens e ridicolă.

– Numai să moară, asta e, că dacă nu moare nu te văd bine, spuse Buzangiu, şi se îndepărtă spre bucătărie după ce prin geamul deschis, prin care ieşea un miros înecăcios de friptură, bucătarul îi făcuse semn cu mîna.

Curta rămase ţintuit, ultimele cuvinte nu le înţelesese cum trebuie, iar cînd pricepu că de fapt Buzangiu se referise la Baciu, la moartea acestuia, se încruntă, nelămurit totuşi ce vruse să insinueze Buzangiu cu această ameninţare reală dacă celălalt, Baciu, n-avea să moară.

20

Curta se întîlni cu sora Aneofița chiar în dreptul ușii unde zăcea Baciu; era întoarsă cu spatele spre el cînd ajunsese acolo și rămase mirat cînd văzu că deschisese ușa cu cheia, și, fiindcă fusese observată, sora căscă gura și rămase cu ea așa, fără să pronunțe un cuvînt, apoi îi făcu un semn din cap, și cîtva timp, după colțul coridorului de unde se deschidea drumul spre scara de serviciu și spre un alt coridor, loc de unde ar fi putut vedea pe oricine în cazul că s-ar fi îndreptat spre ei, stătură de vorbă, sora rezemînd peretele și ținînd în mîini o tavă pe care se vedea un borcan cu glucoză.

– Te rog să nu mai intri la el, doctorul Titorian a zis să închid de fiecare dată, și dacă mă prinde e vai de mine; nu-i așa că voiai să intri la el?

Fără să aștepte răspunsul, Aneofița clătină iar din cap în semn de admonestare, și Curta avu impresia că părul ei roșu se făcuse și mai roșu, iar pistruii se înmulțiseră simțitor de cînd n-o mai văzuse.

– Dar nu înțeleg...

– Cum o să înțelegi? Dumneata, dumneata nu înțeleg nimic, nu înțelegi alte lucruri cu mult mai simple, spuse ea, și obrazul i se împurpură. Te rog să nu-mi creezi greutăți; dealtfel, am făcut o prostie că te-am chemat atunci de pe drum, trebuia să-mi dau seama și să nu te chem, dar eu venisem pentru altceva, și uite ce a ieșit... Omule, nu pricepi, rosti ea simplu tutuindu-l, că Titorian n-a scos dispoziția asta din capul lui, că el n-are nici un interes să dea asemenea dispoziții?... Doamne, Doamne, ce capsoman ești!

Și înainte ca Petre să poată reacționa într-un fel la termenul barbar, sora se întoarse și intră în camera lui Baciu fără să-și dea seama că în spatele ei se afla el, revoltat nu atît de afront, de termenii nedelicați, ci din cu totul și cu totul alte

motive. Închise în urma lui uşa cu cheia, şi la acest gest neprevăzut sora ridică din umeri, şi pentru că tot era acolo, îl rugă s-o ajute să schimbe perfuzia, lucru pe care Curta îl făcu cu destulă pricepere.

Baciu era culcat, într-o nemişcare totală; faţa nu-i mai era atît de palidă ca ultima dată. Îşi ţinea ochii închişi, dar multă vreme Curta nu-şi putu da seama dacă ochii erau aşa pentru că Baciu dormea sau fiindcă era epuizat de boală.

– Tovarăşe Baciu, încercă el încet o întrebare, dar Baciu nu reacţionă.

Atunci Aneofiţa îşi duse un arătător la tîmplă şi îl învîrti în loc de cîteva ori în ambele sensuri, vrînd prin aceasta să-şi spună exact părerea despre ceea ce făcea, semn pe care el îl înţelese. Preferă însă în locul unui argument verbal să-şi ţuguie buzele; nu voia să dea importanţă acestei fete obraznice şi prostcrescute. Citindu-i gîndurile, sora Aneofiţa se apropie de el şi-l sărută neaşteptat pe buzele ţuguiate; cu buzele ei tari, pistruiate şi ele, şi pentru că ştia foarte bine că acolo, în acel loc, el n-are încotro şi nu poate reacţiona, îl strînse în braţe şi-l mai sărută o dată. Curta nu avu timp să se împotrivească, era stupefiat de îndrăzneala fetei de a-şi permite, lînga un om în agonie, un asemenea gest. Sora ieşi, lăsînd cheia în broască. Curta se grăbi să închidă în urma ei, şi pînă la urmă înţelese că acesta era preţul pentru că acceptase să-l lase în încăpere în ciuda interdicţiilor lui Titorian. Se şterse la gură cu dosul palmei; îşi simţea buzele sărate şi încinse, dar sărătura aceea ca un vînt de mare umed nu-l deranjă. La atingerea lor cu limba, buzele continuau să-şi păstreze gustul iodat al pistruilor, şi o clipă se chiar temu ca semnele minuscule să nu se fi impregnat în pielea lui, teamă puerilă, eliminată imediat ce se linişti din emoţia neplăcută prin care trecuse. Pentru siguranţă, scoase cheia din broască şi-o băgă în buzunar, apoi îşi roti privirile, ochi scaunul cel

mai apropiat, îl trase lîngă patul lui Baciu, şi mult timp urmări chipul acestuia, imobil, ca o mască de ceară. Picăturile de glucoză cădeau ritmic prin tubul de control, atunci cînd inima avea un ritm normal. Dar la cea mai mică oscilaţie a bătăilor, picăturile se poticneau, prinse parcă de masa lichidă de unde porneau, pentru o clipă doar, pînă cînd cordul îşi intra în normal, şi atunci lichidul cădea grăbit, sîngele primind o cantitate mai mare de hrană în compensaţie pentru momentele de lîncezeală. Negul de deasupra buzei devenise şi el palid şi translucid, tînjind parcă şi el după hrană. După un timp, Curta vru să se ridice, n-avea rost să rămînă de vreme ce Baciu nu dădea nici un semn, starea lui putea dura ore în şir; dar la zgomotul produs de scaunul ridicat, Baciu, fără să deschidă pleoapele, îşi întoarse capul spre el şi buzele lui rostiră destul de ferm:

– Mai stai...

Curta rămase în poziţia în care îl prinse acest imperativ, cuvintele rostite în şoaptă i se părură cu atît mai puternice cu cît se aşteptase mai puţin la ele, şi deoarece observase exact nemişcarea capului în timp ce vorbise, îşi zise că Baciu putuse să nu doarmă şi cînd sora Aneofiţa fusese acolo.

– Am auzit că a murit Olariu, continuă Baciu; mi-a spus sora Aneofiţa.

Deci, agonia omului de lîngă el avea perioade intermitente de luciditate, ca acum sau ca atunci cînd Aneofiţa îi comunicase vestea despre Olariu, cum tot atît de bine se putea ca aceste stări de trezie să fie foarte dese, semn al unei posibile însănătoşiri, şi, odată ajuns cu raţionamentele aici, Curta îşi aminti de prezicerea lui Buzangiu în clipa cînd se despărţise de el lîngă crematoriu şi, fără să vrea, avu o tresărire neplăcută.

– Îmi aduc perfect de bine aminte unde am rămas data trecută; credeam atunci că n-am să-mi duc povestirea pînă la

capăt şi mă împăcam cu acest gînd; în definitiv, ţi-am spus esenţialul; dar uite că n-am murit încă. Fiecare trezire la această realitate în care mă aflu la început mă întristează profund, abia după aceea mă bucură; am de fiecare dată sentimentul că mai trebuie să-mi iau curajul pentru a mai muri o dată. Înainte de a-mi pierde cunoştinţa, îmi iau într-o fracţiune de secundă rămas bun de la toate, sînt convins că mă scurg încet ca un firicel de apă fără sursă proprie, şi pe măsură ce înaintez într-o parte încetez de a mai exista unde eram cu o clipă înainte, şi această trecere de la o stare la alta pare de lungimea unor ani şi de intensitatea unei suferinţe neînchipuit de lungi. Pentru asta nu-mi place cînd mă trezesc. Am impresia de fiecare dată că trebuie să reiau albia de la început, să încep din nou să mă petrec prin toate fazele scurgerii în cealaltă lume, lucid. Crede-mă, nu mai pot, nu mai am forţă să trăiesc. Poate niciodată nu mi-am dorit atît de mult să mor ca în acest timp ultim, cînd fiecare întoarcere la viaţă începe să devină un chin. Am uitat să-ţi spun data trecută că am marea capacitate de a vedea fără să deschid pleoapele. Din copilărie făceam pe orbul, am cîştigat nu puţini nasturi şi gogole datorită acestei însuşiri deosebite. Uite, te văd, cu toate că pleoapele îmi sînt închise. Acum ai mutat scaunul în mîna stîngă; nu sînt supărat că ai vrut să mă verifici, aşa m-a verificat şi Olariu cînd i-am spus că posed nebănuita calitate de a vedea cu ochii închişi, atît de importantă în selecţionarea mea. Am aflat că Olariu a vorbit cu dumneata înainte de a trece Stixul şi nu mă îndoiesc că ţi-a pomenit şi de mine. Să ştii că în forul meu intim îl regret, el a fost tipul de om care a făcut tot ce-a făcut din convingere, dintr-un misticism – aş spune – al acestei convingeri. Dar mă îndoiesc că ţi-a povestit de fraţii lui. În închisoare s-a făcut că nici nu-i cunoaşte, că nu are cu ei nici un grad de rudenie, şi pot să spun, sincer credea asta considerînd barierele ideologice

suficiente pentru a anula celelalte legături de sînge. Olariu e nume conspirativ, avea el anumite motive să nu țină la adevăratul lui nume, Ghimbășan, prefera să trăiască cu acesta nou, căpătat în ilegalitate după cîte am aflat.

Baciu se opri din povestit. Își ridică mîna liberă în sus ca pe o unealtă străină cu care voia să apuce de pe noptieră paharul cu apă. Curta îi intui dorința și se grăbi să-l ajute, luînd singur paharul și ducîndu-i-l la buze. Lichidul îl remontă și, ca să fie și mai în puteri, Baciu mări singur debitul de glucoză. Curta se sperie cînd văzu lichidul curgînd aproape ață din borcanul suspendat pe suportul de metal. De teamă să nu se întîmple ceva, învîrti robinetul aflat dedesubtul eprubetei de control.

– Nu era nevoie, spuse Baciu, sînt obișnuit; apoi nu se știe cîtă vreme mai pot rămîne treaz și aș vrea să închei acest capitol trist din viața lui și a mea, capitol la care am contribuit, fără să-mi dau seama, din ură. Se trage dintr-o familie mare, cu mai mulți frați, cîndva le cunoșteam și numele la toți, dar la început n-am bănuit că sînt frații lui. Doi dintre ei au ajuns în pușcărie; au fost prinși undeva, în munți, iar faptul că au fost aduși la aceeași închisoare pe care o conducea el era o simplă întîmplare. Pe timpul acela fusesem recrutat de Olariu; își alesese o echipă de care se ocupa personal. Frații lui intraseră într-o bandă legionară care opera în munți, nemulțumiți pare-se de faptul că au fost obligați să se înscrie în gospodăria colectivă. Înainte de a ajunge în munți, împreună cu alții au executat un militar trimis pentru ordine în acel sat sau comună. Din spusele lor – am trăit multă vreme în aceeași celulă – am aflat că înainte de a participa la acest act justițiar, cum îl socoteau ei, opt săteni fuseseră împușcați fără motive temeinice, pe simpla bănuială că ar fi ajutat gruparea din munți de care am vorbit. Știau ce-i așteaptă și nu se căiau cum nu le părea rău nici pentru ceea ce făcuseră; din cînd în

cînd aminteau doar de mama lor şi atunci cel mai mare dintre ei, Ion, se apuca să cînte încet, şi cînta ore în şir aceeaşi melodie arţăgoasă; o lua mereu de la capăt sau poate melodia era scurtă şi eu nu ştiam, de ajuns doar că reuşea să mă scoată din sărite pentru toate orele de nesomn, pentru toată vînzoleala lor tăcută la care trebuia să particip. Menirea mea acolo cu ei era aceea de a afla dacă aveau legături în sat şi cu alţi săteni şi mai ales care era numele celor care rămăseseră în munţi; întreprindere zadarnică, deoarece, aşa cum am spus, rar scoteau cîte o vorbă, tot ce era în sufletul lor se traducea prin acel cîntec, obligat să-l ascult cu toate că nervii îmi ajunseseră la capătul răbdării. Din primul moment m-a frapat asemănarea dintre ei şi Olariu, socoteam această asemănare întîmplătoare, era incredibil pentru mine ca fraţii lui Olariu să fie închişi în închisoarea pe care o patrona el şi mai incredibil mi se părea existenţa lui în acea funcţie în timp ce oameni de acelaşi sînge cu el participaseră în munţi la acte de terorism. În fiecare dimineaţă la răsăritul soarelui se aşezau amîndoi îi genunchi în faţa ferestrei şi se rugau pe tăcute, tonul rugăciunii îl dădea fratele mai mare, Ion, el ştia rugăciunea pe de rost, cel mic, Vasile, se poticnea, şi atunci Ion se uita dojenitor, îl lovea cu cotul, relua rugăciunea exact din locul de unde Vasile uitase şi o duceau amîndoi pînă la capăt. Reţin acest amănunt amuzant deoarece Vasile în fiecare dimineaţă se poticnea în acelaşi loc, cu toate că făcea sforţări să-şi aducă aminte; acest calm cînd îşi aşteptau moartea, acea uitătură supărată a lui Ion şi acea lovitură din cot mi-au rămas întipărite în minte, n-am să le pot uita, ele îmi sugerau – dincolo de motivele pentru care erau închişi – o mare forţă sufletească. Păreau incapabili de pervertire, indiferent ce tratament li s-ar fi aplicat, şi dincolo de ura mea că erau aşa, intim aveam o mare admiraţie faţă de ei. Le iertam nopţile de nesomn şi cîntecul lui Ion ce mă ţinea treaz.

Consideram că intenționat cîntă să mă scoată pe mine din minți; în realitate cred că era un mijloc de a-şi trece timpul, de a-şi aduce aminte de sat şi de viața lor, trăiri concentrate în cele cîteva note glăsuite totdeauna răguşit, Ion neavînd voce. N-aveam de unde să ştiu că în acea perioadă Olariu era plecat în străinătate; am aflat acest lucru într-o dimineață cînd am cerut să ies la raport. Şi cum se ştia exact că singurul om cu care trebuia să stau de vorbă era el, mi s-a comunicat că se întoarce abia peste cîteva zile. Cu o zi înainte am cerut gardianului cu care eram în legătură să aducă în celulă un preot; epuizasem mijloacele obişnuite de a afla ceva, trebuia să recurg la un şantaj moral, Olariu mă învățase metoda şi eram gata să o aplic. Cei doi frați s-au aşezat în genunchi în fața preotului fals, un gardian de-al nostru, special lăsat cu barbă, şi Vasile şi Ion s-au spovedit vreme îndelungată cu voce tare, fără să-i stingherească prezența mea; păcate comune, obişnuite, moartea milițianului n-o socotiseră păcat, nici n-o amintiseră, sau poate nu avuseseră un amestec direct în asasinarea lui, dar din toată povestirea lor calmă am înțeles la urmă că ei îşi cereau iertare de la întreaga familie, inclusiv de la Toma, şi acest nume fusese rostit într-un context aparte, deoarece, după ce-l pomeniseră, Ion a adăugat: "Dar Dumnezeu să nu-l ierte niciodată", adică ei îl iertau, dar iertarea Celui de Sus n-o doreau, el era chemat la judecata supremă să-şi spună cuvîntul asupra acestui Toma cu care probabil nu erau în relațiile cele mai bune. Preotul a plecat, şi Ion, mai liniştit ca înainte, s-a aşezat pe pat cu fața la becul orbitor din plafon şi s-a apucat să cînte din nou, de data asta – spre stupefacția mea – cîntecul avea cuvinte, nu orice fel de cuvinte, ci viața lor, a familiei, şi atunci mi-am dat seama că Toma Olariu nu era altul decît Toma Ghimbăşan, fratele lor plecat de multă vreme de acasă, cu viața petrecută prin închisori şi străinătăți. Bănuiala mea că Toma Olariu nu era

altul decît Toma Ghimbăşan s-a transformat repede în convingere; nu mi-a fost deloc greu, prin simpla înşiruire de date exterioare – altceva nu prea ştiam nici eu despre Olariu – am stîrnit curiozitatea celor doi fraţi, şi în clipa cînd jocul mi-a prins, imaginaţia n-a mai avut nimic de făcut, fraţii s-au apucat să-şi povestească ei viaţa, a lor şi a fratelui plecat printre străini. Tot timpul povestirii lor despre Toma – povestea o purta Ion – fratele cel mic înjura în surdină, poticnindu-se şi aici din loc în loc, lăsînd înjurătura neterminată, pauză în care Ion ducea înjurătura pînă la capăt, ca apoi să revină asupra faptelor oprite pentru un timp din înlănţuirea lor. Nu sînt judecător, şi dualitatea mea înnăscută, cultivată apoi cu minuţie de Olariu din dorinţa de a distruge în mine un eu ca să-l desăvîrşească pe celălalt în folosul cauzei, nu mi-a dat niciodată putinţa să-mi formulez păreri exacte despre oameni; întotdeauna aveam rezerve faţă de o părere chiar dacă era a mea, cei doi indivizi din mine disputîndu-şi argumentele pro şi contra, dar în cazul lor, al celor doi fraţi, dubla conştiinţă din mine se afla în consens, eram convins că Ion şi Vasile erau nevinovaţi, amestecul lor în moartea omului de ordine era aparentă, fugiseră pur şi simplu la cei care-l uciseseră, şi luaţi repede la întrebări după ce au fost prinşi, punîndu-li-se depoziţii gata scrise în faţă le-au semnat, apoi, dintr-un orgoliu ţărănesc şi cred că şi dintr-o stare de delăsare morală le-au susţinut pînă în clipa apariţiei preotului, cînd orgoliul li s-a topit în faţa reprezentantului lui Dumnezeu, de care aveau nevoie ca să ajungă liniştiţi în lumea cealaltă. Procesul rapid avusese loc într-o seară; cunoşteau sentinţa, de cîteva săptămîni aşteptau, aşa cum v-am spus, să fie executaţi şi n-au fost, deoarece la proces nu spuseseră mare lucru, se sconta pe prezenţa mea, să scot de la ei ceea ce nu mărturisiseră atunci. N-aveau practic ce să mărturisească, în schimb eu am aflat altceva cu mult mai serios, alianţa de

sînge dintre Olariu şi ei. Şi mă bucuram la gîndul întîlnirii cu Olariu cînd aveam să-i dau cumplita veste în cazul că el n-o ştia. Dar pînă atunci, vestea cealaltă că Olariu, fratele lor, conducea închisoarea, i-a amărît pe cei doi fraţi. Nu-şi făceau iluzii în privinţa lui şi am rămas mirat de această convingere a lor. Cel mai mic dintre ei, Vasile, a chiar spus: "No Ioane, de-acuma numai mai rău să nu fie". Şi pentru că pînă la venirea lui Olariu rămăsese o zi, am discutat mai departe cu ei şi nu m-am jenat să le spun rostul meu acolo, erau oameni condamnaţi la moarte, nu mai aveau nici o şansă să divulge spusele mele tot aşa cum m-am confesat dumitale, din aceleaşi motive cel condamnat de data asta fiind eu. Viaţa despre satul lor, despre averea lor, despre relaţiile dintre ei pot constitui file memorabile de roman, şi tocmai această relatare, nu mă îndoiesc nici o clipă asupra obiectivităţii ei – m-a convins că n-aveau nici o vină; nu vruseseră să-şi înstrăineze pămîntul adunat cu atîta trudă şi preferaseră să adere la forţe ostile fără să-şi dea exact seama cine erau oamenii la care fugiseră. Aceste păreri făceau parte din convingerile mele personale, fusesem încarcerat cu ei nu pe aceste considerente, nimeni n-avea nevoie de părerile mele despre adevărul celor doi, şi fiind vorba de Olariu, nici eu n-aveam un interes aparte să-i fac pustiul de bine şi să mă pronunţ asupra credinţei reale privind nevinovăţia lor. Eu nu aveam dreptul să judec, judecata era un atribut ce trebuia să dispară din mine, eram un simplu transmiţător de date, asta era meseria mea, asta era singura şansă ce mi se oferea ca să scap din infernul în care trăiam. La venirea lui Olariu, am ieşit la raport; cu greu îmi puteam ascunde emoţia de a-i comunica vestea neaşteptată, dar, sau o ştia dinainte sau avea marea capacitate de a-şi ascunde adevăratele simţăminte, deoarece pe faţa lui n-a tresărit nimic şi nici vocea nu înregistră vreo schimbare. M-a întrebat calm amănunte pe care i le-am oferit generos, apoi

pentru prima dată mi-a mulțumit și mi-a întins mîna la plecare, și aceste semne îmi spuneau că totuși în inima lui se petrecuse o schimbare și că noutățile mele îi fuseseră cu desăvîrșire neștiute. Nu mă interesa atît de mult această reacție a lui, mă interesa cu totul altceva: cum va raporta mai departe veștile aflate. Conform uzanțelor, era obligat, și acest om pe care trebuia să-l informeze nu era altul decît Cozmin. Prin gardian, cu care într-un fel mă împrietenisem, de existența mea depinzînd într-un fel și existența lui, lucru care s-a dovedit real deoarece pînă azi el a rămas omul meu de legătură, am aflat că, după ieșirea mea, Toma s-a dus direct la Cozmin, la București. Odată satisfăcută această plăcere, au început remușcările, puteam foarte bine să pledez în favoarea celor doi amărîți fără ca destinul lui Olariu să rămînă neatins, singura mea dorință, dealtfel fiind să lovesc în el. Într-o zi, fiind singur în celulă – n-aveam prospături, cum le ziceam noilor veniți de la care trebuia să aflăm surplusul de vești necesare lui Olariu – am văzut în curtea interioară pe cei doi frați duși spre zidul de beton la marginea căruia de cu noapte fuseseră plantați doi stîlpi. În urma celor doi, lîngă plutonul de execuție, l-am zărit pe Olariu, nemișcat pînă în clipa cînd cineva a ordonat "la umăr arm", atunci ceva s-a năruit în el, și din cîțiva pași a ajuns între cei doi stîlpi, la stînga și la dreapta avîndu-l pe Ion și Vasile, și a ordonat singur tragerea crezînd că va fi ucis și el. Execuția s-a amînat, nici nu mai știu cînd a avut loc; în aceeași zi am fost transferat la altă închisoare, și acolo am aflat că Olariu fusese trecut în rezervă. M-am întîlnit cu el aici, dar n-am schimbat nici o vorbă, ce ne mai puteam noi comunica? Continuam să lucrez, și el o știa foarte bine. În cei doi ani de cînd nu-l văzusem, albise complet, cineva mi-a spus că o dată a vrut să se sinucidă fără să reușească, soția lui îi scosese seara cartușele din pistol. Sînt convins că a murit liniștit, deoarece a dorit să

moară tot aşa cum doresc şi eu. Noi toţi cei de aici nu sîntem decît nişte muribunzi cu termene diferite. Acum, la atîta timp după cele petrecute cu cei doi fraţi, regret profund gestul meu; aş fi putut face ceva pentru ei, i-aş fi putut ajuta luîndu-le apărarea cu toate că acest lucru poate nu le-ar fi uşurat situaţia cu nimic, în schimb sufletul meu ar fi fost altul. Nu o dată mi-a trecut prin cap să mă revolt, să-mi ofer o şansă de a trăi altfel, dar n-am avut niciodată curajul.

Baciu vorbise tot timpul cu ochii închişi, dar Curta fusese sigur că acea meteahnă şi calitate în acelaşi timp a pleoapelor lui străvezii, prin care putea vedea distinct contururile oamenilor, mişcările lor, funcţionase perfect; globurile ochilor se mişcaseră sub foiţele subţiri ale pielii şi prin ele Curta văzu culoarea închisă a irisului, cu punctul căscat la mijloc, şi în dreptul acelui focal optic pleoapa din dreapta se adîncise, absorbită odată cu imaginea ştearsă ce se strecura înăuntru, imaginea lui aşa cum stătea pe scaun sau cum stătuse atunci în picioare lîngă sora Aneofiţa. Gestul femeii acum i se păru nu numai necuviincios, necuviinţa era doar o interpretare a lui, în realitate comportamentul ei i se părea acum voit, ca în urma unei...

Baciu îşi mişcă mîna amorţită, în a cărei venă se afla acul perfuziei, şi Curta, temător stăpîni mişcarea inconştientă a braţului apăsînd cu palma osul descărnat. După cîteva clipe, Baciu se linişti, pleoapele se încreţiră şi globurile mişcătoare se potoliră în căutările lor ascunse, semn că bolnavul intrase din nou treptat, aşa cum se definise singur, în marele necunoscut.

Încuie uşa şi intră în camera sorei de serviciu; Aneofiţa lipsea, şi Curta văzînd pe tabloul din lemn locul unde trebuia să pună cheia de la camera patruzeci şi patru, o agăţă în cui şi ieşi afară, dornic de aer curat, de soare şi de pădure.

În poarta sanatoriului se întîlni cu Cozmin. Era profund marcat de cele auzite, de propriile lui cugetări. Cozmin îl prinse uşor de cot, înţelegînd că celălalt nici măcar nu-l observase, şi acesta era adevărul. Curta nu văzuse pe nimeni şi se bucurase că era singur doar cu gîndurile lui.

– Bag mîna-n foc că vii de la Baciu, ai fost să te convingi dacă mai are sau nu mult de trăit. Are să trăiască, te asigur, are în el o forţă, tovarăşe scriitoraş, pe care ţi-aş dori-o şi dumitale şi mie.

– Şi de ce credeţi că am fost la el pentru această verificare de care vorbiţi? îl atacă Curta văzîndu-şi de drum, aproape sigur că după un asemenea schimb de cuvinte Cozmin n-are să-l părăsească, ceea ce dealtfel se şi întîmplă. Cozmin îl prinse prieteneşte de braţ şi lui Petre îi trebui un oarecare timp să se obişnuiască cu căldura simţită prin cămaşă, o căldură ce aducea de fapt a temperatură, altfel locul unde cele două braţe se întîlneau nu i-ar fi produs o senzaţie de arsură.

– Simplu ca bună ziua, tovarăşe scriitoraş. Nu ştiu ce ţi-a putut spune Baciu, în fond, pe mine puţin mă interesează, dar în cazul că a trecut cu spusele lui de o anumită barieră, în sfîrşit, sper să n-o fi făcut, ar fi preferabil pentru dumneata să dea cît mai curînd ortul popii...

– Vorbiţi atît de senin despre acest ort al popii de parcă existenţa lui v-ar fi cu totul indiferentă, ca şi cum în viaţa şi în eventuala lui moarte dumneavoastră n-aţi avea nici un amestec.

– Eşti crud, cruduţ de tot, a fost suficient să-ţi arunc nada, te-ai şi prins, îmi dai de înţeles că ştii şi ce am făcut şi probabil şi ce n-am făcut. Să mă scuzi că te-am oprit din drum şi m-am oferit ca tovarăş de plimbare... La început ai avut sentimente contradictorii faţă de mine, acum ele cel puţin sînt clare. Să nu crezi că te-am spionat, un om cu mese-

ria mea, cu ochiul format, a intuit după faţa dumitale că erai întors pe dos. Cine te putea întoarce pe dos la un asemenea ceas cînd colegii dumitale de cameră sînt la plimbare? Şi asta o ştiu fiindcă doar acum o jumătate de oră m-am despărţit de ei. Te văd mîhnit, de fapt, această mîhnire, tovarăşe scriitoraş, m-a îndemnat să te opresc şi să te însoţesc; bag mîna-n foc că Baciu a distrus în dumneata şi puţinul spirit revoluţionar pe care l-ai avut, deşi, ca să fiu sincer, mă îndoiesc de aşa ceva. Dumneata ai aderat, şi între a adera şi a fi revoluţionar este o mare deosebire. Şi în cazul cînd aderi, e bine să ştii precis la ce aderi, şi consecinţele acestei aderări. Or, dumneata eşti speriat de moarte, se vede, nu nega, eşti gata să pui sub semnul întrebării însăşi revoluţia şi societatea asta nouă, care se naşte din chinuri imense. Nu, n-am să spun că în acest început de lume nu se fac şi porcării, şi nici măcar nu vreau să le justific, dimpotrivă, le condamn, dar la dumneata porcăriile sînt traduse prin altceva, dumneata crezi că...

– Vă rog, tovarăşe Cozmin, nu vorbiţi în numele meu şi mai ales nu puneţi pe seama mea raţionamentele dumneavoastră despre mine, ridicîndu-le firește la rangul de legi. Eu, pur şi simplu, îmi pun întrebări, or, acest lucru nu este o porcărie...

– Depinde ce fel de întrebări, spuse Cozmin, la fel de calm, şi ca să fie în pas cu omul de lîngă el, îşi potrivi mersul ca un recrut de cîteva ori, cu ochii îndreptaţi spre picioarele lui Curta, pînă ce îi dibui compasul, după care se şterse la frunte de transpiraţie şi tuşi noduros. Sînt sigur, nici nu ştii mata cît sînt de sigur că întrebările dumitale sînt radicale, deoarece n-ai vîrsta nuanţelor politice şi nici experienţa să departajezi răul şi binele. În politică, lucrurile stau altfel. Sînt îngrijorat din pricina matale, poate eşti printre puţinii care ai să scapi de aici; şi nu mi-e indiferent cu ce imagine te vei duce în lumea aceea de jos, pentru mulţi din-

tre noi refuzată. Poate te întrebi de unde acest interes al meu față de dumneata, de ce mă perpelesc, cum spun ardelenii dumneavoastră, ca să-ți explic. În fond, ce nevoie mai am eu să dau explicații? De fapt, ca să revin la un gînd pe care l-am avut din clipa în care te-am văzut, consider o greşeală flagrantă că în acest sanatoriu vin şi oameni cu un profil ca al dumitale, prea civic ca să nu mă exprim altfel. Văd însă că tot mai mulți intelectuali pătrund în sferele pe care personal le-aş fi dorit închise spre binele dumitale şi al nostru, al celor care am trecut prin atîtea. Aici, oamenii au pierdut simțul revoluționar, în fața morții încep să capete îndoieli şi, ce e mai grav, îşi confesează aceste îndoieli în defavoarea cauzei. Oamenii sînt bolnavi, ar trebui să înțelegi asta, şi unii, în fața bolii, dau dovadă de slăbiciuni inadmisibile, ca Baciu, de exemplu, sau Olariu. Nu trebuie să-mi spui ce ți-au zis, n-am nevoie, oamenii aceştia, ca şi mine dealtfel, n-au altceva de povestit decît propria lor viață, iar viața noastră sînt faptele noastre. Puse aceste fapte în relații directe cu noi înşine, ele par cel puțin ciudate unui om ca dumneata, dar raportate la întregul de fapte la care noi am participat sună cu totul altfel. N-am să justific nimic, cum nimic din ce-am făcut nu regret şi nici admonestările primite pentru unele dintre ele nu le consider anormale. Dimpotrivă. Din punctul meu de vedere consider necesară existența unor oameni ca Baciu, chiar dacă ea scoate la lumină unele dintre propriile noastre defecte. Cînd am culeș date, înainte de a pleca în Uniunea Sovietică pentru aliați, ştiam foarte bine, în lumina perspectivei că va veni ziua cînd forțele se vor regrupa altfel şi că una dintre aceste forțe va considera activitatea mea față de englezi un act ce trebuie pus sub semnul întrebării, cu toate că la vremea respectivă cele două blocuri acționau în comun împotriva nazismului. Cunoşteam limba engleză şi alte cîteva limbi, şi a fost necesar ca în acea treabă să intru eu, tovarăşe scriito-

raş. Poate mă crezi pe cuvînt că de atunci prevedeam acest deznodămînt? L-am cunoscut, i-am calculat consecinţele şi de aceea am primit criticile ulterioare cu calm, ca pe ceva necesar, şi scoaterea mea din funcţii importante ca un act firesc. Nu m-am căinat şi n-am pus sub semnul întrebării nici socialismul şi nici partidul, şi nici nu scot răgete împotriva cuiva din cauza acestui tratament pe care dumneata l-ai considera nemeritat. Eu îl consider pe deplin justificat. Dumneata ţi-ai fi pierdut credinţa în această lume şi în oamenii ei, eu mi-aş fi pierdut-o dacă n-ar fi acţionat cu mine aşa. Atîta vreme cît există două lumi diametral opuse nu se poate proceda altfel, orice indulgenţă faţă de infiltraţiile capitaliste în lumea noastră înseamnă o abdicare de la principiile unanim recunoscute ale revoluţiei. Dacă îţi închipui că fac paradă, te înşeli şi iarăşi te înşeli dacă nu intuieşti în ceea ce am spus o sinceritate fără rezerve. O să veniţi dumneavoastră după noi, îţi pot spune de pe acum; nu veţi fi mai buni, dimpotrivă, veţi conserva păcatele începutului, în schimb spiritul revoluţionar îl veţi transforma într-un ideal mic burghez.

Curta îl asculta pe Cozmin cu atenţie şi, pe măsură ce acesta înainta în enunţarea propriilor principii, vocea i se schimba, din categorică devenise imperativă, şi Petre se uita temător să nu audă cineva dintre cei care se plimbau ţipetele aproape sufocante ale lui Cozmin, căci ultima frază nu fusese altceva în gura lui decît un strigăt. Problema nu se punea dacă Cozmin era sincer sau nu; Curta nu se îndoia de sinceritatea lui, dar dincolo de această sinceritate avea Cozmin oare dreptate sau nu? Sinceritatea, prin ea însăşi, încă nu însemna adevăr, oricine putea fi sincer în părerile lui, important era însă în folosul cui suna această sinceritate, or Curta înţelesese acest strigăt ultim al lui Cozmin ca un afront la adresa generaţiei lui şi nu numai a lui, Cozmin nevăzînd, în afara

modului său de a gîndi, o alternativă. Îl cunoştea destul de puţin pe acest Cozmin, volubil şi aproape indulgent aici sus, acolo jos însă, din spusele celorlalţi, de o duritate fără seamăn, orice încercare de dialog cu el fiind de fapt în mintea lui o încercare de abatere de la nişte norme socotite imuabile.

– Ştiu, tovarăşe scriitoraş, la ce te gîndeşti, ştiu, şi să nu crezi că cer de la dumneata vreun interes aparte faţă de destinul meu şi nici să faci vreun efort ca să-mi dai dreptate. Puterea e o forţă uriaşă, este nevoie de tradiţie în mînuirea puterii ca să n-o scapi din mînă şi mai ales pentru a nu te mînui ea uneori în virtutea legilor ei oarbe. N-avem tradiţie, şi graba nu o dată ne determină să luăm măsuri care, judecate în timp, – mă refer la un timp normal – ar suna altfel. Aşa că, nu fi otrăvit pentru cele spuse de Baciu sau Olariu; şi unul, şi celălalt au fost pentru realităţile noastre, în concepţia dumitale, un rău pur şi simplu, în concepţia mea – ceva necesar, şi de acest ceva necesar va mai fi nevoie încă multă vreme. Şi nici să nu crezi că am uitat aluzia dumitale, tovarăşe scriitoraş, la existenţa acelei patrii indivizibile. La oameni cu o pregătire politică sumară, ca a dumitale, nu-i de mirare.

Curta ar fi vrut să-şi spună opinia, stînjeneala de la început în faţa autorităţii şi personalităţii lui Cozmin dispăruse. Se simţea fericit că depăşise această stare. Omul din faţa lui era un om oarecare, supus, ca şi alţii, dezagregării biologice. Suferinţa îi aducea pe toţi la acelaşi numitor şi în felul ăsta îl făcea şi pe el egal cu Cozmin. Ar fi vrut să-i spună că integrarea înseamnă avutul spiritual al fiecăruia, din care se... Dar tot ce ar fi vrut să spună nu mai putu rosti, deoarece Cozmin se puse pe rîs încă înainte ca el să-şi fi început prima frază şi rîsul se amplifica tot aşa cum se amplificase şi peroraţia lui. O clipă Curta se temu că omul care îl strîngea de braţ şi a cărui transpiraţie o simţea prin cămaşă şi-a ieşit din minţi. Rîsul se curmă brusc, Cozmin îşi scoase

grăbit batista din buzunarul pantalonilor, scuipă în ea din belşug şi, după ce se linişti la vederea conţinutului, îşi şterse cu dosul celeilalte mîini fruntea năduşită.

– Dacă vrei să ştii, între dumneata şi mine nu-i nici o deosebire, şi dumneata, tovarăşe scriitoraş, ai fi la fel de tranşant în idei ca şi mine, şi bag mîna-n foc că, pus de viaţă în situaţii similare cu ale mele ai proceda la fel, apărîndu-ţi – evident – punctul dumitale de vedere, dar tot cu însemnele totalitare ale puterii. Din punctul meu de vedere, eşti chiar mai dăunător societăţii decît sînt eu în părerile dumitale, eu apăr puncte de vedere verificate, pe cînd dumneata... Aşa că, dragul meu tovarăş scriitoraş, sînt convins că numai rîsul meu te-a oprit de la teoriile dumitale tranşante, dintre care neîndoios una s-ar fi referit la această integrare de care am vorbit pînă acum de cîteva ori şi de care n-ai amintit din jenă pentru covîrşitoarea mea experienţă şi superioritate, problema însă pe care ai fi atacat-o acum, deoarece fără funcţie nu-ţi mai inspir teama cu care te-am copleşit la început neştiind în ce ape mă scald. Dar chiar fără funcţie, te previn: sînt încă puternic, ţi-o spun nu ca să te fereşti, ca să înţelegi că îţi pot fi în egală măsură şi prieten şi duşman; eu te-aş sfătui să-mi fii prieten. Simt nevoia nu numai de acest termen, ci şi de afecţiunea ascunsă în el, şi aici ţi-am dat dreptate; poate singurul loc unde ţi-am apreciat părerile. Sîntem atît de singuri în această luptă comună. Dacă stau şi mă gîndesc bine, n-am avut în afară de Isaac niciodată pe nimeni; acolo unde există principii nu există prietenie, şi cu Isaac m-am înţeles mai mult prin amintiri, deoarece tot timpul am fost departe unul de altul, el un cavaler al lui Cervantes, luptînd prin toată lumea cu morile de vînt, un umanist al unei lumi ce n-a apărut şi nu va apare în curînd, un aventurier al revoluţiei, la fel de periculos pentru ea ca şi cei ce ţi-au fost dumitale discipoli. Acum te las, vei mai avea prilejul să-ţi duci

gîndurile pînă la capăt; eu nu sînt nici Baciu, nici Olariu sau Morăscu, ca să mai dau aşa, un nume, să te pun pe gînduri. Viaţa şi-o povestesc numai cei ce sînt nemulţumiţi de ea, în ceea ce mă priveşte, nimeni nu m-a obligat să o aleg, deci n-are de ce să-mi pară rău de felul cum mi-am trăit-o.

21

Şezlongurile erau strînse pe marginea balconului. Afară bătea un vînt aspru de început de iarnă; înainte plouase costiş dinspre piscul aflat la nord, o ploaie rece, amestecată din cînd în cînd cu perdele zdrenţuite de lapoviţă, şi în faţa acestei schimbări de temperatură pacienţii preferaseră să-şi facă înăuntru cura cu toate că balconul era apărat din două părţi de paravane de sticlă, iar deasupra, de balconul de la celălalt etaj, ieşit mult în afară. Uşile camerelor rămăseseră însă deschise, aşa ordonase sora Nana; ea singură făcuse controlul în ziua aceea şi era nemulţumită că bolnavii se retraseseră în camerele lor ca într-un bîrlog, un bîrlog rece şi neprietenos, deoarece focul nu se făcea încă, nu din raţiuni economice, ci din altele, de sănătate. Trecerea de la o căldură prea mare la frigul de afară era contraindicată, aşa că Titorian şi administraţia sanatoriului ajunseseră la concluzia, nu după puţini ani, că cea mai indicată temperatură pentru interior era aceea care-l obliga pe pacient să dorească aerul de afară, şi într-adevăr: după măsurile severe cazurile de răceală se reduseră simţitor, pofta de mîncare crescuse, în plus, uşile rezervelor rămîneau mai tot timpul deschise, filtrînd puţina căldură ce se aduna înăuntru de pe coridoare. Pentru cazurile speciale, adminstraţia introdusese în camere radiatoare electrice, dar numai la pacienţii aflaţi într-o stare disperată, cum erau Baciu, Costache sau tovarăşa Craiu.

Curta stătea întins pe pat, învelit cu două pături groase,

ca două mițe, îndoite sub labele picioarelor și întinse pînă sub bărbie. Temperatura nu-i scăzuse în ultimul timp deloc; cîteva zile doar se ameliorase, după ce prin bronhia bolnavă se eliminase o cantitate destul de mare de cazium, apoi temperatura revenise la normal, adică la treizeci și opt și patru, semn că rotundul cavității insuflate se umpluse din nou, antrenînd după sine dureri puternice în zona toracelui drept, unde pleura forma unul dintre pereții exteriori ai găurii. Exagerase cu plimbările și mai ales cu lipsa de calm interior, se putuse convinge pe propria piele cum își dăuna singur sănătății. După discuția cu Baciu și Cozmin simțise aproape vizibil cum se umflă în partea dreaptă, umflătură imperceptibilă la pipăit, dar reală înauntru, sub a cincea coastă, dureroasă și care nu suporta nici o atingere.

Paturile lui Olariu și Baciu fuseseră scoase. Acum, cele cinci paturi rămase, rărite, creaseră un spațiu respirabil, se puteau plimba în cameră fără să fii nevoit să te loveşti la tot pasul, iar Curta, în urma acestor schimbări supravegheate de sora Nana, căpătase chiar o noptieră, în care își rînduise cele cîteva lucruri ținute pînă atunci în dulăpiorul împărțit cu Olariu. Se zvonea de fapt că scoaterea paturilor ascundea cu totul alte motive; acolo, jos, se verificau pacienții aflați sus, și pînă la alte dispoziții, sanatoriul nu mai primea alte internări. Zvon nu tocmai real, pentru că la masă Curta văzuse printre tinerii sportivi o figură nouă, cunoscută și lui, un poet cu care își încrucișase pașii nu o dată în Capitală, apoi, întîmplător în documentările pe teren, un ins între două vîrste, volubil și plăcut la vedere, care acaparase întreaga masă cu povestirile lui după cum își putuse Curta da seama. Interesul pentru el ca nou venit dispăruse de mult, nici Deluța nu-i mai dădea importanță, doar tovarășa Vanda îl înțepa din cînd în cînd cu cîte-o uitătură întrebătoare, la care el prefera să fixeze un alt punct din spațiu, atitudine lipsită de înțelep-

ciune, altfel tovarăşa Vanda nu i-ar fi creat în rîndul pacientelor un portret puţin măgulitor, de înfumurat şi cosmopolit.

Curta se întoarse pe-o parte, toracele îl durea în poziţia în care sta, simpla schimbare a corpului pe dreapta îi slăbea înţepăturile, umflătura se atenua prin presare, şi el o simţea în această nouă poziţie mai puţin dură sub ţesuturi. În faţa ochilor îi apăru Pintică, cu privirile lui resemnate; ultimul control, efectuat de un chirurg nou venit în locul celui împotriva căruia organizaţia de bază trimisese la centru un lung memoriu, îl găsise apt pentru operaţie, i se spusese că se află în faza cea mai bună cu putinţă, şi în vederea intervenţiei chirurgicale Pintică fu obligat să stea la orizontală, bucurîndu-se de un regim alimentar aparte, bogat în glucoze şi proteine.

Pintică îi zîmbi supus; de la aflarea veştii, faţa lui căpătase o paloare de plumb pe care n-o putuseră schimba nici zecile de injecţii cu vitamine, nici alimentaţia bogată; o spaimă domoală i se citea pe chip, tradusă prin "fie ce-o fi", stare cu care se întorsese din ultima învoire şi împotriva căreia nu voia în nici un fel să lupte. Nu-i era frică de moarte, cum singur mărturisise, marea necunoscută nu-l tulbura peste măsură, îl speria noutatea ce îl aştepta, camera aceea albă pe care o privise într-o seară prin fereastra largă de pe coridor şi poate nu atît camera cît lampa cu zeci de becuri sub platoşa de sticlă, ce se reflectau orbitor în oglinda concavă de dedesubt. Dar cea mai grea suferinţă pentru Pintică nu era nici această spaimă, ci altceva, lipsa de scrisori de acasă şi tăcerea lui Calafat, căruia îi trimisese nu puţine depeşe, or lipsa lor însemna că adresantul nu era de găsit, lucru confirmat ulterior de scrisorile returnate. Asta presupunea că Opincă nu era în sat, nu-l eliberaseră încă; or, dacă lui nu-i dăduseră drumul era puţin probabil că dintre ceilalţi scăpase cineva. Într-o zi, Pintică îi întinse lui Petre cîteva rînduri

scrise de nevastă-sa, rînduri însăilate cu creionul chimic, cu cuvintele pe alocuri îngroşate violet din motive lesne de ghicit. Cu toate acestea, scrisoarea era seacă, voia să spună ceva şi în egală măsură să ascundă un anumit adevăr, şi Pintică îi ceruse lui Curta să-i descifreze el acel mesaj interior, care lui îi scăpa. Curta nu înţelesese nici el mare lucru, femeia îi scria că e bine, sănătoasă, că pruncul a avut pojar, că o duce greu, şi aici rîndul se curma, femeia nu pusese nici punct, nici virgulă, spaţiul rămas pînă la celălalt cuvînt fiind însă destul de mare ca în golul lui să se ascundă o tristeţe nemărturisită. Urmau cîteva rugăminţi din partea ei; să se facă bine cît mai iute, nu mai putea, îi era urît singură, apoi tot ea îl liniştea sugerîndu-i să rămînă atît cît e nevoie, să-i asculte pe medici, ea e răbdătoare şi o să-l aştepte aşa cum îl aşteptase pînă atunci. Ce-i putea spune Curta lui Pintică altceva decît vorbe liniştitoare? Şi le spuse cu o participare adîncă de parcă ar fi pledat propria nevastă a lui Ştefan. Îi înlătură dubiile în legătură cu rîndul curmat la mijloc, făcîndu-l să înţeleagă că în munca lui se întîmpla adesea să lase spaţii albe fără nici o intenţie. Pintică îl crezu şi se linişti, şi în seara aceea dormi fără să mai cutreiere cu privirile suprafaţa minuţios cercetată şi pînă atunci a tavanului.

Curta era sincer îngrijorat din pricina lui Pintică; îl văzuse şi el pe chirurgul cel nou, un om destul de în vîrstă; cine ştie din ce pricini rămas ani îndelungaţi mîna a doua a doctorului abia eliminat, un om suferind de nervi, cu mîinile tremurînde, puţin sigur de el dar dornic să refacă terenul pierdut, cu un dosar impecabil, cum aflase de la Morăscu.

– Oare cine o fi nefericita, care vine pe o asemenea vreme? se auzi vocea lui Landesman.

Patul lui era aşezat în colţul camerei, cu un cîmp vizual perfect spre partea de drum ce venea dinspre oraşul aflat la zece kilometri depărtare, dar cum nimeni nu arăta

interes față de această veste, privi singur mai departe la drumul cotit, cu piatra dezgolită de ploi, ca o şerpuire vie prin pădurea descărnată de frunze şi verdeață. Curta îşi zise că Toria n-are ce căuta la el în ziua aceea de joi, deci, nefericita de care amintise Landesman nu poate fi ea.

Vorbise cu Toria de cîteva ori la telefon de cînd se afla în sanatoriu, convorbiri scurte şi lapidare, şi unul şi celălalt rezervat în exprimarea sentimentelor. Curta deoarece nu se aflase niciodată singur în camera unde fusese chemat, Toria fiindcă se găsea la ziar, în cămăruța secretariatului literar, unde de obicei era forfota cea mai mare. Simțise însă dincolo de spusele ei mîhniri nerostite, acoperite de fiecare dată în grabă cu veşti despre părinții săi şi Aron – primii ştiau că el a plecat la o casă de creație unde va sta cîtva timp ca să scrie o carte –, despre oamenii din redacție... De fiecare dacă cînd Petre se interesa de colegii lui, ea ştia de fapt că el voia să cunoască potlogăriile redactorului şef în legătură cu el. La această întrebare Toria tăcea şi îi cerea să fie calm, fără să-şi dea seama că pe el acele tăceri îl puneau pe gînduri aşa cum îl pusese pe Pintică spațiul gol din scrisoarea primită de acasă. Vruse de cîteva ori să-i scrie, de fiecare dată penița stiloului rămăsese nemişcată în aer, aplecată pe coala albă de hîrtie; ar fi însemnat să-i comunice exact ce simțea, simțămintele lui ar fi întristat-o, iar de generalități se ferea. Toria îl cunoştea prea bine. Preferase să tacă, dar de fiecare dată se ridica de la masă cu insatisfacții profunde, renunțările de orice natură mîhnindu-l, şi atunci, aşezat în pat, îi scria epistole lungi în gînd, uneori apucîndu-l dimineața treaz, cu ochii ațintiți la lampa de pe noptiera lui Ghinolea, aprinsă în fiecare seară de Landesman.

Curta se întoarse pe partea cealaltă; nu dorea în clipa aceea imaginea soției sale, crezuse că durerea din partea dreaptă a toracelui o va putea şterge. Cu toate că simți

împunsătura direct, ca o prezență lăuntrică a bolii, chipul ei nu se topi, dimpotrivă, se constitui și mai clar. Curta nu avu decît să închidă ochii ca s-o vadă în cele mai mici detalii, și amănuntele începură să se descompună, creionînd un chip separat celui din care pentru scurtă vreme se desprinsese. Chipul era același și totuși altul, în funcție de acel amănunt care le domina pe celelalte, le submina importanța, le descalifica, punîndu-se în lumină numai pe el, și în acest caleidoscop al imaginilor Curta voia să prindă chipul real, suma celorlalte chipuri fragmentate. Imaginea ei adevărată îi scăpa, strecurîndu-se prin aglomerarea de portrete, și cînd era mai sigur că se apropie de portretul adevărat îi apărea altul, aproape diametral opus. Apoi, chipurile se înfrățiră din nou și o văzu pe Toria în ziua cînd el îi divulgase ca pe o mare tragedie vestea bolii, gravitatea ei și mai ales consecințele pentru ea. Treceau prin apropierea unui cimitir, la vreo patruzeci de kilometri de marele oraș în care învățase. Era o vreme rece ca acum, după ploaie, și singurul ei răspuns la marile lui temeri fu dragostea cu care îl învălui în iarba jilavă pe care ea pusese un ziar, primitiv, fără ceremonial, simplu, dîndu-i prin aceasta poate de înțeles... dar el refuzase să descifreze înțelesul pentru a nu fi obligat să simplifice un întreg, să ajungă la o imagine rudiment, cînd știa foarte bine că în orice clipă ea putea fi alta. Curta închise ochii, îl dureau în încrîncenarea de a-i ține cît mai zăvorîți, cu toate astea, pe sub pleoapele grele ea găsi loc să se strecoare; văzu din nou crucile pravoslavnice de pe care picura apa de ploaie și clopotul bisericii cădelnițînd în van, și pămîntul clătinîndu-se sub linia unui orizont mișcător. Îmbrățișă apoi crucea neagră și umedă, o sărută ca un om beat la locul unde lemnul putred se înfrățea cu pămîntul. Nu suporta să-l vadă într-o asemenea stare. Îi vorbi apoi de viitorul lor, în care boala era un simplu accident necesar, natura avînd legile ei ascunse în care cre-

dea statornic; poate boala nici nu era un accident, ci o altă fațetă a sănătății lui de care avea nevoie pentru a se descoperi pe sine. N-o știuse niciodată pînă atunci capabilă de inițiative. Aștepta întotdeauna să fie cucerită, se refuza molcom îndemnului lăuntric, apoi ochii i se închideau pentru o clipă, ca și cum ar fi vrut să ceară consimțămîntul cuiva ascuns. Și dacă-l privea, se uita surîzătoare la el, măcinîndu-și plăcerea îndelung, dominînd-o autoritar, ca o fiară ce-și amînă singură pofta sălbatică după ce și-a înfrînt prada, plăcerea fiind în goana de dinainte, iar ospățul doar o consecință a ei. Oare asta era Toria în viața aceea ce n-avea nevoie de cuvinte, sau alta, de fiecare dată alta, neliniștită în sfioșenia reținută, pînă în momentul prăbușirii în necunoscutul din ea?

La fel se întîmplase și cînd venise acasă temător, cu batista la gură, purtînd în suflet stigmatul omului contagios; se oprise la ușă ca un proscris în fața unei pelicule în al cărei luciu vedea milioanele de microbi asaltînd pe cei din jur. Intrase numai ca să-i comunice vestea, și ea, calmă, îi luă batista de la gură, îl așezase la masă și-i povestise de primii ciorapi de nylon pe care-i văzuse și pe care și-i dorea mai presus de orice pe lume, sfîrșind prin a-l certa că depune prea puțin efort pentru a-și îmbunătăți traiul. Ar mai putea scrie cîte ceva în răgazul ce-i rămîne după treburile redacției, că e un comod contemplativ, protestatar din orgoliu și leneș din voință. A doua zi, tot supărată, nici măcar nu-l condusese la mașina ce avea să-l transporte la sanatoriu. Cît de bine îi prinsese supărarea ei, ce bun tovarăș de drum fusese după ce o lăsase în acel subsol igrasios! Nu o mai văzuse de atunci, o auzise doar, și, desprinsă de înfățișare, vocea ei suna la fel de incolor ca atunci pe stradă, cînd întorsese capul după un... Se uitase la el fără jenă și tot fără jenă îi spusese că ochii aceia aveau s-o pîndească zile în șir dacă n-are să fie în stare să le șteargă imaginea, și dacă n-are să fie în stare, într-o zi are s-o

piardă, în concepția ei statornicia însemnînd o neliniște după alta. Chipul ei îi răsărise în minte atunci cînd Aneofița îl sărutase, și la gîndul că Toria putuse foarte bine în clipa aceea face la fel se amuză, apoi una dintre multele ei imagini îi șopti într-o noapte de veghe că oamenii niciodată nu se înșală în raporturile intime unii pe alții, ci numai pe ei înșiși. Oare ce vruse să spună acel chip al ei, nou pentru el, partea aceea necunoscută a universului ei pe care nu o putuse lumina niciodată, oricît de mare efort ar fi făcut?

– Domnule, ce ți-e și cu femeile astea! Cred că Dumnezeu, cînd a făcut lumea, i-a insuflat spiritul de sacrificiu Evei, și abia după păcatul originar ea l-a împărțit cu Adam, o parte din el, aș spune cea mai mică parte, nu-i așa, tovarășe Ghinolea, sau domnule, sau părinte, că acum e totuna, nu-i așa, tovarășe Curta? Dumneata, care le știi pe toate, știi și acest amănunt cu sacrificiul. Uite, eu nu m-am însurat, n-am avut timp, și într-o zi cînd mă plimbam cu Lică, am făcut socoteala pe cine mai avem noi pe lume și a reieșit că într-un an-doi rămînem singuri-singurei, adică el a rămas, el și-a luat ca nevastă spirituală revoluția, eu mai am...

– Un revoluționar adevărat nu trebuie să se căsătorească niciodată, spuse Cozmin trăgîndu-și ochelarii groși, cu rame negre de baga, pe vîrful nasului ca să-și poată vedea interlocutorul.

– De ce, mă Lică? Uite, dacă tu, să zicem, ai avea acum patru copii, cu tine țara ar avea cinci revoluționari la un loc, așa n-are decît unul; în cazul că revoluționarii ăia mai mici, dacă te-ai fi căznit să-i ai, nu s-ar fi dezis de revoluționarul principal, cum se mai întîmplă. De ce crezi că tovarășa Craiu plînge în fiecare zi? Numai din cauza bolii, sau a multelor ei boli? Te asigur, Lică, dragul meu prieten, că nu, progenitura ei revoluționară, născută în închisoare, hrănită de deținute cu rîndul, a plecat și nu i-a trimis de

atunci măcar o scrisoare. Tot peretele camerei ei e plin cu poze de-ale lui. De ce-a plecat Lică? Poate găseşti tu o explicaţie care să o salveze pe biata femeie. Ea nu găseşte şi eu ştiu că nu găseşte. Ce-i lipsea mucosului ăla? Doar după Eliberare, mamă-sa avea o casă întreagă la dispoziţie, cu grădină mare, îi cumpărase odorului şi o vacă, să aibă la majorat lapte curat dacă toată viaţa n-a avut şi a trăit cum a putut pe la unul şi pe la altul. S-a dus exact în lumea aia pe care noi am dărîmat-o, taman acolo s-a dus şi pişicherul mai şi vorbeşte pe unde scurte că nevoia de libertate l-a îndemnat să plece. El şi libertatea! Ce libertate n-avea el? Alţii poate da, dar el? Poate şi progeniturile tale ar fi procedat la fel, Lică, le-ai fi obosit cu spiritul tău de intransigenţă totală, aşa cum l-a înnebunit pe al ei şi tovarăşa Craiu. Mă plimbam într-o zi prin parc şi dintr-odată m-a apucat aşa o pîntecăraie, şi cum casa ei era în apropiere, am dat buzna şi am mers direct la WC, şi acolo, în timp ce mă uşuram, ce crezi că am văzut decupat dintr-un ziar şi lipit de perete, drept în faţă, ca să n-ai cum să nu priveşti. Nu eşti curios, Lică?

– Nu sînt curios, Isaac.

– Ai putea fi. În cazul că te însori şi faci copii, nu ţi-ar strica să afli.

– Nu vreau să aflu!

– Atunci, să crăpi de curiozitate şi tot nu-ţi spun, na!

– Nu-mi spune!

– Eu ştiu că tu vrei să afli, vrei să afli fără să-mi ceri, tu vrei să ştii fără nici un efort, ca şi cum eu ţi-aş fi spus din proprie iniţiativă. Uite, azi nu-s dispus să am iniţiative... Că mai zicea făt-frumosul tovarăşei Craiu de acolo, de pe undele lui, că toată lupta noastră pentru libertate, presărată cu zeci de jertfe, s-a transformat pînă la urmă într-o justificare a luptei pentru putere. Tovarăşa Craiu are un aparat de radio, mi-a spus Baciu cînd era aici, el, tîmpitul, mă întreabă pe mine

dacă ştiu anume de ce îl are şi ce ascultă. De unde să ştie Landesman? Cel mult poate să ghicească; seară de seară ascultă postul acela interzis, nu pentru balivernele... Porc de cîine copilul acela, Lică, şi mamă-sa se stinge aici fără să aibă măcar un rînd din partea lui.

– E vina ei, spuse Cozmin citind mai departe din tomul gros cu coperţi cafenii.

– De ce, mă, e vina ei? întrebă Landesman şi, ca să dea şi mai multă greutate spuselor, se ridică în şezut. Blondă, înaltă, cu două sacoşe, loveşte cu piciorul stîng o cutie de conserve; acum, cutia a intrat în şanţ şi ea s-a udat la picioare mergînd după ea, uite aşa vine nevasta meşterului Manole la soţul ei aflat aicea sus pe şindrila de sub acoperişul lui Dumnezeu.

Dintr-o mişcare Curta se ridică din pat, contrariindu-l pe Cozmin care-şi trase din nou ochelarii pe vîrful nasului şi se pregătea să-i răspundă lui Landesman de ce era de vină tovarăşa Craiu pentru fuga băiatului ei, dar cuvintele îi muriră pe buze. Graba cu care se îmbrăca Curta îi atrase atenţia.

– E soţia mea, spuse simplu Curta la privirile întrebătoare ale celor din cameră, numai ea loveşte cu piciorul stîng.

– Poftim, domnule, unde dai şi unde crapă! spuse Landesman şi, curios, se lăsă pe spate, să vadă mai bine femeia ce trecuse de ultimul cot al drumului şi se apropia de poarta sanatoriului.

– Frumoasă, ai noroc de femeie frumoasă, tovarăşe Curta! Într-o clipă, atît Cozmin, cît şi Pintică erau la marginea uşii, s-o vadă pe nevasta lui Petre. Numai Ghideon Ghinolea nu cedă curiozităţii, ci rămase la locul lui, privindu-l cu o bunăvoinţă aparte pe Curta care, grăbit, îşi trase puloverul peste cap şi din mers îşi luă paltonul pe umeri.

– Vezi, mă Lică, tu n-ai să ştii niciodată ce-i plăcerea

de a întîmpina o femeie, că dacă nu eram la şcoala ta, acum eram şi eu însurat şi-mi ascultam băiatul la postul de radio din Bucureşti.

– Tu faci glume tîmpite azi, Isaac, eu cred că ai febră, şi Cozmin, în timp ce Curta ieşea grăbit pe uşă, se duse la Isaac şi-i băgă termometrul sub braţ, şi-l ţinu acolo cu forţa în vreme ce Landesman se zbătea ca un copil să scape de agresor, cu mult mai greu decît el.

Curta ajunse la poartă înainte ca Toria să fi trecut podeţul din scîndură peste pîrîiaşul ce înconjura sanatoriul, şi cîtăva vreme rămaseră unul în faţa celuilalt, fără să-şi poată spune ceva, sub privirile portarului ieşit în faţa uşii. Goana lui pe aleea pietruită făcuse prundişul să scîrţîie în liniştea acelei după-mese de odihnă, şi Toria, mirată că la ferestre şi pe balcoane apăruseră sumedenie de capete, se trase un pas lîngă bradul ce străjuia poarta de lemn. Văzu o băncuţă rezemată de cabina portarului. Se aşeză şi-i făcu semn să stea lîngă ea.

– Nu te aşteptai, nu-i aşa? Am venit între două trenuri, deseară sînt de servici, şi cum azi noapte am avut un vis urît...

Vruse probabil să spună o glumă, dar, sau gluma nu-i ieşise, sau i se părea nepotrivită pentru acea împrejurare, Toria preferă să tacă şi, lipsită de suportul moral al unei stări false cu care vruse să-şi întîmpine bărbatul, reveni la starea ei normală, şi Curta îşi văzu nevasta tristă în ciuda zîmbetului ei forţat.

– Puteai să mă anunţi că vii, aş fi făcut rost de o căruţă; deseori bolnavii închiriază aşa ceva de la tăietorii de lemne... Oricum, doisprezece kilometri...

– Îi trec la capitolul sacrificiu, fireşte, în contul tău; am să-ţi dau cîndva prilejul să te revanşezi... Aron e bine, uite, i-am făcut o poză nu prea reuşită, dar oricum e chipul lui la

două luni şi ceva de cînd nu l-ai văzut – şi Toria scoase din poşeta de piele, scămoşată de atîta purtat, buletinul de identitate şi, de sub coperta albastră cu care era învelit, dădu la iveală o fotografie destul de ştearsă, în care chipul băiatului îi apăru aşa cum îl vedea în fiecare seară înainte de a adormi, dolofan, cu singura deosebire că acum Aron i se părea mai înalt, şi picioarele mai puţin crăcănate ca atunci cînd îl lăsase acasă dormind.

– Poftiţi, eu am oleacă de treabă; înăuntru e cald, am făcut focul, poarta am s-o închid, să nu fiţi nevoiţi să daţi drumul la cineva sau să vă certaţi cu vreunul ce ar dori să iasă, spuse portarul grăbit şi, fără să aştepte răspunsul, se îndreptă spre sanatoriu, ocolind drumul pietruit, direct peste gazonul de un verde stins, ca să nu facă zgomot.

Intrară în căsuţa acoperită cu şindrilă; într-adevăr, înăuntru era cald. Toria se invită singură pe marginea patului de lemn şi scoase un uşor ţipăt cînd simţi că se afundă în gol, patul neavînd saltea, ci doar un strat subţire de fîn, acoperit cu o cergă ţărănească.

– Petre, înainte de toate să nu uit, ştii cît sînt eu de uitucă. Tovarăşul Moldovan a spus să stai liniştit, să nu-ţi faci griji, principalul e să te vindeci, deşi în privinţa salariului n-a putut rezolva nimic. Poate ştii tu cine e acest tovarăş Moldovan, eu nu ştiu, m-am trezit alaltăieri cu un telefon de la el. M-am interesat în redacţie, pare-se că lucrează la secţia de propagandă sau aşa ceva, în orice caz, în ajutorul tău au venit de la Bucureşti doi foşti colegi de-ai tăi. N-au trecut pe la mine, probabil nu voiau să-şi divulge amiciţia cu tine; asta o ştiu chiar de la Surdan, cretinul, nu s-a sfiit să vină la mine să-mi spună că nici un prieten nu te va putea scăpa. Dar din moment ce Moldovan a dat telefon, simt că iniţiativa nu este a lui şi că prietenii tăi l-au convins într-o oarecare măsură. În fond, nu ştiu. Petre dragă, ce ţi-a trebuit la şedinţa aceea să

votezi împotrivă, puteai foarte bine, mai ales cînd ai văzut că redacția avea un alt punct de vedere, să nu... Te rog, nu te supăra că ți-le spun... Luna asta n-am primit salariul tău, cu siguranță că am să-l primesc mai devreme sau mai tîrziu, contabila a spus că pînă nu capătă instrucțiuni clare nu poate să facă nimic. Le va căpăta, nu mă îndoiesc, este ilegal ca fiind în sanatoriu și avînd un certificat medical să ți-l rețină, dar asta face parte din arhicunoscutul sistem de a măcina oamenii. Este suficient să mă țină așa cîteva luni și apoi să-și ceară scuze; scuzele nu vor avea darul să atenueze nervii terciuiți în tot acest răstimp. Nu vreau să-ți țin lecții, știu că ai oroare de așa ceva, dar se duce în mine o permanentă luptă, între Toria aceea pe care o știi și alta îngrămădită de temeri și atîta prostie, și poate nu atîta prostie cît rea-voință. Am fost tăiați de pe lista cu casa, de pe locul zece am ajuns la coadă, dar casa acum mă interesează mai puțin... Am dat dovadă de slăbiciune, știu, dar am impresia că adevărul nu duce la nimic bun, și pe urmă rămîne de văzut ce-i și cu acest adevăr, poate că însuși adevărul tău să nu fie cel adevărat, poate se petrec lucruri care îți scapă și din cauza asta ești mereu în contratimp. Știu că acum m-ai pălmui, dar după ce ți le-am spus toate astea, te rog bagă-i în p... mamei lor și nu te lăsa, nu din asemenea aluat sîntem noi făcuți. Mai bine să mori în picioare decît să te tîrăști în fața lor îngenuncheat; trunchiere de citat, dar vezi, uneori simt nevoia să mă hrănesc și cu așa ceva. Înțeleg că ți-e greu, dar nici mie nu mi-e deloc ușor, mereu să-i am în față, mereu cu sentimentul că sînt ocolită, că acel bună ziua sau bună dimineața mi se dă cu teamă de cîte un redactor care înainte se asigură că în cameră nu e nimeni și că nimeni nu-l poate auzi. Mi-e lehamite, și cu toate astea, atunci cînd văd pe cîte unul care preferă să treacă pe lîngă mine fără să-mi zică nimic, ca să nu se compromită, îl salut eu ridicîndu-mă în picioare, desigur, teribilism ieftin,

dar aşa mă mai răcoresc... Mai ţii minte răspunsul protopopului Avacuum cînd l-a întrebat nevasta, în timp ce se îndreptau spre Siberia? Cît o să mai dureze suferinţele, părinte? Pînă la capătul capătului – a răspuns el. Să ştii că sînt capabilă să suport toate ghionturile, numai să te faci bine; ideea că vom fi din nou împreună, cu cel mic, îmi dă aripi şi putere să le suport pe toate, chiar şi şoarecii care mă vizitează uneori. Sub camera noastră, mai bine zis sub pat, se termină o scurgere de canal, am descoperit-o după ce ai plecat, şi-i vînez aşa cum îi vînai tu în seara aceea cînd m-ai aşteptat în cămăruţa ta; pun tigaia cu cîteva firimituri lîngă pat şi o acopăr cu o farfurie de tablă, şi cînd dumnealui a intrat, acopăr tigaia cu totul. N-am curajul să-i omor, şi atunci ies cu tigaia afară şi-i arunc în drum. Cum o mai duci pe-aici? întrebă ea în timp ce din sacoşa mare, din pînză cadrilată, scotea grăbită cîteva lucruri de iarnă şi le vîra în alta mai mică.

Dintr-un pachetel dezveli cîteva sandvişuri cu unt şi brînză, ornate, cum îi plăcea ei cu felii de gogoşari şi frunzuliţe de pătrunjel, şi fără să-l poftească pe Curta începu să înfulece; o îmbucătură i se poticni în gît, o înghiţi cu greu, şi Curta simţi în ochii ei efortul pe care îl făcea ca să nu plîngă. Pînă la urmă îşi înfrînse slăbiciunea de-o clipă şi înghiţi coaja oprită în esofag. În timp ce mînca, îl prinse pe Curta de după gît şi, cu degetele ei prelungi, cu miros de săpun ieftin, aspre de spălatul scutecelor, îi mîngîie părul castaniu, rărit şi pufos la rădăcină, semn al nu prea marii lui trăinicii. Dar şi acea mîngîiere era forţată, cum forţate după părerea lui îi fuseseră şi vorbele, şi în loc să-i răspundă cum o duce, aştepta ca ea să-i spună adevăratul motiv pentru care venise. Veştile debitate cu iuţeală erau, fie o mască, fie un preludiu la altceva ce nu se voia rostit, şi Curta, pradă unui gînd, o strînse la el, o sărută pe buzele cu miros de gogoşar şi pătrunjel. Ea nu-i răspunse în nici un fel; stătea pe patul de lemn, cu picioarele

nefiresc trecute unul peste altul, cu fusta trasă peste genunchii băieţeşti, şi din tremurul lor Curta simţi că în sufletul ei persistă o îndoială, o teamă ce nu era bine să fie zgîndărită, şi el o lăsă acolo.

– Te văd slăbit, preocupat, dacă nu mă înşel, ai şi puţină temperatură. Grăbită, îşi vîrî o mînă făcută ghem sub puloverul lui şi zăbovi, rece, în cuibul cald al subţiorii. Cînd se convinse că într-adevăr are febră îi dezgoli ceafa şi îşi aşeză obrazul pe gîtul lui, fără să aibă curajul să-l mintă, ca altădată, că temperatura îi e normală.

– S-ar putea să mai rămîn cîteva luni bune, poate chiar mai mult, spuse el încet, şi la vorbele lui, tremurul Torei dispăru, şi Curta abia atunci înţelese că acel tremur n-are să mai revină, el fusese adevăratul motiv pentru care făcuse doisprezece kilometri pe jos de la gară pînă aici, la această poartă, dorinţă cu care alergase şi el pe scările de marmură, dar ceea ce fusese posibil dispăruse la amîndoi.

– Simt că eşti cu capul în altă parte, sper că nu te-ai supărat că m-am despovărat de nişte mici necazuri, în doi mi se par porcăriile mai uşor de suportat, spuse Toria, şi retrăgîndu-şi obrazul de pe ceafa încălzită se apucă să-şi prindă un fir de la ciorap, umezindu-l îndelung cu un deget.

– Nu, capul este la locul lui, ce-i în el în schimb Dumnezeu ştie! Aş avea atîtea să-ţi spun, dar ce-ţi pot spune între două trenuri? Şi pe urmă, lucrurile care mă frămîntă pe mine au incomparabil mai puţină importanţă decît veştile pe care mi le-a adus. Ştiu, greşesc profund, pornesc întotdeauna de la ideea unei dreptăţi supreme, în funcţie de ea...

– Dreptatea ta este ideală, Petre. Vrei o lume ideală, asta vrei tu, cînd ideală pentru tine nu sînt nici eu, cel mai apropiat om de tine. Ce pretenţii ai de la alţii? Glumesc, fireşte, glumesc strîmb, o ştiu şi o simt, dar nici tu nu eşti ideal pentru mine; dacă ai fi, nu mi-ai ţine lecţii despre ade-

văr şi dreptate; le aud în fiecare zi fireşte, la altă scară a cinstei, dar cînd o femeie vine între două trenuri, bărbatul ideal ar şti că de fapt această femeie ar fi dorit altceva, şi am dorit altceva tot drumul, pînă te-am văzut. În clipa aceea mi-am dat seama că sînt vulgară. Dar sînt femeie, ce vrei? Şi nu orice femeie, femeia ta; îţi spun exact ce gîndesc. Mai dă-le dracului de probleme, ai venit aici să te vindeci, să te întorci cît mai repede acasă, ce vrei tu nu se realizează într-o zi sau două, uneori n-ajunge o viaţă, aşa că împarte-ţi problemele în aşa fel ca în ele să intrăm şi noi măcar atît cît am intrat pînă acum. Sînt aproape convinsă că şi aici, ca şi acolo jos, te angajezi mereu la discuţii, eu zic inutile de vreme ce nimic nu se schimbă, iar ţie îţi fac numai rău. Să nu crezi că te-aş vrea un conformist, un alergător de cursă scurtă pînă-n vîrful unui deal mic oricînd supus eroziunilor şi demolării, mi-e scîrbă de asemenea oameni o ştii foarte bine, dar dacă vrei să ai suflu pentru maratonul vieţii tale, adaugă încrîncenării mai multă minte, altfel te pierzi. Nu, nu mă contrazice, ştiu foarte bine cu cine m-am măritat, nu-mi fac iluzii şi nici nu cer de la tine peşcheşul pe care în mod obişnuit o familie egoistă îl cere de la capul ei. Îţi cer în schimb altceva, dacă însuşi termenul a cere nu ţi se pare prea dur.

– Ştiu ce vrei să-mi ceri, să mă adaptez cel puţin pentru o perioadă de timp, să mă izolez pînă înving idioata asta de boală. Ţi-ai fi formulat altfel – sînt sigur – dulcea ta pretenţie, zic dulce deoarece orice dorinţă aşa-zis dură din partea ta totdeauna şi-a găsit forma care să ascundă duritatea. Să ştii că tu ai dreptate. Numai că uneori omul nu se poate plia atît de simplu, nu se poate supune unui adevăr general, chiar şi atunci cînd acest adevăr e rostit de nevasta lui, fără riscul de a se minţi în primul rînd pe el, apoi pe cel ce se erijează în mentorul acestui adevăr. Nu-mi ceri un sacrificiu, îmi ceri cu totul altceva, îmi ceri să nu mai fiu eu pentru o

bucată de timp, tot aşa cum pentru o bucată de timp aş putea spune că nu sînt bolnav, dimpotrivă, că mă simt foarte bine. Boala este însă reală, ea macină mai departe, urmîndu-şi inexorabil calea, omorînd ţesuturile sub pavăza calmă a credinţei mele în inexistenţa ei. Adică să mimez credinţa, să mă joc cu ea, de fapt să mă joc cu mine cînd tu ştii foarte bine că niciodată nu m-am jucat cu asemenea lucruri. Eu cred sau nu cred, n-am formule intermediare şi structural sînt străin de ele.

– Vezi cîte se pot spune între două trenuri, îl întrerupse Toria, vrînd să adopte un ton vesel, dar colţul buzei îi tremura, şi cele cîteva firişoare de păr se adînciră într-o cută apărută atunci. Dacă te-aş fi lăsat să continui ai fi ajuns şi la alte adevăruri cu mult mai mari, de exemplu... şi Toria renunţă la tonul lui, în spiritul căruia voia să continue, intră în pielea ei şi îşi dădu drumul, în timp ce o mînă introducea în sacoşă sandvişurile rămase... Bag mîna-n foc, dragul meu... Cred că nici nu mai e nevoie de aşa ceva, tot atît de calm ai fi putut spune că sînt o ipocrită sau că mariajul nostru nu mai are nici un sens, o femeie care încearcă să se adapteze neavînd ce căuta nu numai în patul, ci şi în mintea unui intransigent de calibrul tău. Băiatule, faci ce vrei. Uite, mai am doar două ore şi jumătate, ba nu, chiar trei, exact cît îmi trebuie să mă întorc fără grabă în aia a mamei de unde am venit... Nu-i aşa, scumpule?

– Tori...

– Eu ţi-am vrut binele, atîta tot, al tău şi, fireşte, şi al meu, le condiţionez, să ştii...

– Poate nici n-ar fi rău.

– Mă, tu te-ai tîmpit complet? Ce dracu? Alta în locul meu s-ar fi simţit de-a dreptul jignită.

– Eu îţi cer să mă înţelegi, nu să te simţi jignită. Dacă am folosit un ton pe care nu-l merita această jumătate de ceas

petrecută împreună după atîta vreme de cînd nu ne-am văzut, te rog să mă scuzi; tu eşti într-adevăr omul cel mai apropiat de mine şi care ar merita cele mai puţine afronturi, dar dacă m-am exprimat astfel am făcut-o pentru a-ţi interzice ca în numele altora să vii să mă presezi; de fapt, acesta a fost adevăratul motiv pentru care ai venit, acoperit, fireşte de altul sau de altele, ăia de la ziar te-au adus la disperare şi la rîndul tău vrei să faci cu mine acelaşi lucru. Te rog nu mă întrerupe, Toria, să nu crezi că nu înţeleg, aş fi cretin dacă n-aş înţelege că viaţa acolo jos îţi dă bătăi de cap; eşti mamă, ai vrea şi tu o casă pentru copilul tău, ai vrea şi tu linişte, un viitor cît de cît asigurat, un elementar confort, să nu te simţi lezată că folosesc singularul, că mă exclud din aceste binefaceri pe care normal le rîvneşti, le-ar putea la urma urmei rîvni oricine. Mă exclud, deoarece un timp – pe care nu-l pot măsura şi nu poate să-l prevadă nimeni – am acest confort, am tot ce-mi trebuie pe din afară, mi-e asigurată ziua de mîine; necazurile mele sînt pe dinăuntru, ele nu-mi dau linişte. Cu atît mai mult te înţeleg cu cît ştiu că tragi ponoasele din pricina mea, tu primeşti loviturile în locul meu, pe tine se şicanează şi te vor şicana în continuare, ai să vezi inventîndu-se în lipsă greşeli noi ce se vor adăuga la cele vechi, poate venite chiar de aici, totul e posibil, nici aici lumea nu e chiar aşa de închisă cum îţi închipui... Dacă ai şti cît regret că am ajuns la acest sanatoriu şi cît aş dori să plec... dar înapoi nu mai pot da, sînt intens pozitiv, n-am ce căuta printre oamenii sănătoşi şi nici nu mi-ar da voie să plec... În acelaşi timp, în faţa mea s-a deschis o lume pe care în altă parte n-aş fi putut-o cunoaşte şi aş minţi dacă n-aş recunoaşte că această lume mă fascinează în rău şi în bine. În faţa morţii, oamenii vor să-şi joace propria lor viaţă, şi eu sînt cutia milei în care fiecare îşi varsă aurul şi reziduurile. Toate astea îmi pot fi odată de folos, cîndva, deocamdată, pur şi simplu mă

dezechilibrează, îmi mănîncă liniştea de care boala mea ar avea nevoie. Pînă şi împuţita de boală nu vrea să se înscrie în firesc; aş fi putut avea o cavitate, două, aşezate omeneşte aşa cum se întîmplă la alţii. Nu, la mine s-a localizat într-un loc unde practic nu i se poate face nimic, de aici nesiguranţa în privinţa şederii mele, de aici o parte din nervii mei... Hai să te conduc, mai spuse Curta văzînd portarul în faţa uşii...

Îşi lăsă la poartă lucrurile aduse de Tori, apoi amîndoi, cu pasul măsurat, făcură cale-ntoarsă pe drumul ce ducea la oraşul din apropiere. Ca să-l scurteze, Curta folosi poteca lui Pintică, aşa îi rămăsese numele, aşa o ştiau şi cei din sanatoriu, şi cîştigară mai bine de zece minute, timp în care tăcură amîndoi. Toria, din dorinţa de a nu-l supăra, Curta din jenă pentru că o supărase. Îi părea rău că-i spusese soţiei lucruri pe care le-ar fi putut lăsa o vreme adormite, dar dacă n-o făcuse, motivul era unul singur: nu dorea o falsă linişte, nu voia s-o amăgească şi mai ales, voia s-o pună pe gînduri în privinţa viitorului, să fie pregătită pentru orice.

Ajunşi din nou în drum, Curta văzu în faţă cele două stînci printre care se strecura pîrîiaşul acum aproape galben de mîlurile aduse odată cu ploaia de la munte. Fără să-şi dea seama ce face, o apucă pe Toria de mînă şi o trecu dincolo, peste apă şi în faţa poienii lui, cenuşie acum, luă din sacoşa neveste-si sandvişurile rămase şi, spre mirarea ei, le duse la locul ştiut. Nu peste multă vreme, din pădure se auziră paşi moi, apoi, la marginea poienii apăru un cap de lup, apoi al doilea, şi Curta cu greu o putu opri pe Toria să nu ţipe de spaimă. Unul dintre ei se apropie de mîncare, o devoră în cîteva secunde fără să lase celuilalt nimic, apoi se apropie de ei la cîţiva paşi, privindu-i cu ochi verzi, ameninţători.

– Nu-ţi fie teamă, sînt prietenii mei, după cum vezi, îi hrănesc, mi-am făcut din asta o ocupaţie...

Celălalt pui, văzînd că nu primeşte nimic, adulmecă

aerul cîtva timp apoi, dintr-un salt, dispăru scoţînd un urlet pe două voci, prima puţin convingătoare, a doua metalică, şi această ultimă voce îl făcu pe Curta să tresară.

– Adică tu hrăneşti nişte lupi? întrebă Toria ajunsă în drum, mirată doar acum de îndeletnicirile bărbatului ei.

– Acum două luni erau patru, şi pe jumătate ca mărime... Curta nu-şi putu continua fraza; Toria îl prinse în braţe şi multă vreme el îi auzi plînsul – un plîns liniştitor, crezu el.

22

Uşa solariului era deschisă larg. Fulgi mari de zăpadă zăboveau un timp în aer, suspendaţi de ceva nevăzut, apoi se învolburau în dreptul balcoanelor din pricina aerului cald şi, lipsiţi de vlagă, se aşterneau pe pămînt, facîndu-se una cu el. Era prima zăpada din acel an, ninsese şi dimineaţă după micul dejun, o ninsoare amestecată cu ploaie, apoi spre amiază ploaia se transformă în lapoviţă şi pînă la urmă învinseră fulgii. Victorioşi şi obosiţi de luptă, cădeau acum în voie într-un somn adînc fără întoarcere.

Era ziua de Crăciun. În sanatoriu o zi ca oricare alta, şi Morăscu rămăsese mulţumit cînd aflase că nimeni nu încercase să-şi împodobească în cameră vreun pom de iarnă, semn al unei atitudini retrograde, aşa cum se mai întîmplase în alţi ani. Şi ca să fie sigur că odată cu înfiinţarea organizaţiei de bază asemenea obiceiuri vor dispare cu desăvîrşire, cu cîteva zile înainte plantă pe fiecare culoar cîte un membru al biroului, în ciuda protestelor lui Titorian, care cerea fiecărui pacient să-şi respecte orele de odihnă. Avertizaţi, pacienţii îşi văzură normal de program, dar, spre surprinderea tuturor, odată cu venirea serii, pe culmea stîncoasă din faţa sanatoriului, bradul singuratic ce străpungea cerul le apăru în faţă

luminat feeric de becurile colorate aninate de crengile lui. Erau becuri puternice, de o sută de waţi, aşa cum constată chiar Morăscu uluit şi trist totodată de această sfidare politică. Deşi făcuse în tinereţea lui cîteva luni de zile ucenicie la un instalator, Morăscu nu îndrăzni să se cațăre pe stîlpul de unde porneau firele spre pom, iar să se urce pe stînca abruptă, unde se afla bradul, era aproape imposibil pentru un om fără pricepere în ale alpinismului, de unde concluzia că becurile fuseseră montate de un om priceput şi în putere; priceput la instalaţii electrice şi în putere să escaladeze peretele de piatră aproape drept. Hotărît, era un act premeditat, un afront direct adus lui Morăscu şi în acelaşi timp funcţiei speciale a sanatoriului. Bradul putea fi văzut de la cîţiva kilometri din orice parte te-ai fi aflat, şi atît Titorian, sincer îngrijorat, cît şi Morăscu cheltuiră destulă energie să găsească pe cineva în stare să curme acel însemn al naşterii Domnului. Pînă şi Cozmin, agitat peste măsură, ieşise din sanatoriu în haina lui de blană. În acea seară, disciplina se dusese de rîpă, nu puţini pacienţi în stare să umble mergeau în pelerinaj sub muchia stîncii ca să vadă de aproape, cu propriii lor ochi, acel brad solitar încărcat cu lumini alimentate direct din reţeaua care trecea la cîţiva zeci de metri. De aproape se vedeau nu numai becurile, ci şi hîrtia colorată care atîrna acum udă pe crengi în jos, şi cîteva nuci vopsite cu bronz. Fiind zi de duminică, electricianul sanatoriului plecase în sat, peste munte, ajutorul lui nu era nici el de găsit. Se îmbătase într-o bodegă aflată pe drumul ce ducea spre o cabană îndepărtată, şi cu toate că fusese adus cu trăsura, halul în care era îl determină pe Titorian să-i interzică să se urce pe stîlpul umed şi alunecos ca să taie firele. Rămăsese o ultimă soluţie: Ferdinand Forgaş, cu arma lui, dar ungurul mustăcios refuză categoric să împuşte becurile. Îşi expuse motivele într-o teorie lungă şi într-o românească mai puţin clară ca de

obicei, din care Morăscu nu reţinu decît un lucru îmbucurător: tot atît de bine, cineva străin putuse împodobi bradul, poate sportivii aflaţi în cantonament la vreo şase kilometri de sanatoriu, şi cum bradul părea la distanţă egală între cabana lor şi ei, explicaţia lui Forgaş îl linişti pe Morăscu, era chiar plauzibilă, şi după două păhărele de ţuică tare ca spirtul şi o felie de cozonac cu nucă – Forgaş fusese cu o zi înainte în permisie – Morăscu se duse în camera lui şi, eliberat de obsesia ce planase pînă atunci doar asupra pacienţilor, privi şi el bradul, tot mai alb şi tot mai luminos. Ca să-şi consolideze emoţiile dobîndite în rezerva lui Forgaş, Morăscu continuă să bea din ţuica dăruită de acesta şi, aşezat în pat, cu binoclul la ochi, privea în direcţia atît de incriminată numai cu cîteva minute înainte, şi bradul luminat nu mai era opera unui nechibzuit, ci propria lui copilărie, rămasă undeva în urmă, în negrul nopţii căscate ca o prăpastie între piscurile celor doi munţi din faţă.

În solariu nu mai rămăsese decît Isaac Landesman, Ghideon Ghinolea şi Curta; Buzangiu, profitînd de zarva stîrnită preferase să mai dea o fugă la porcii lui ascunşi în văioagă. Toamna şi iarna, din pricina zilelor rele, pofta de mîncare scădea considerabil, resturile se înmulţeau spre bucuria lui Buzangiu care făcea cîte patru drumuri pe zi la Ion şi Aneta, apelative cu care înnobilase porcinele, nume împrumutate de la propria lui soţie şi copil în semn de ataşament şi dragoste atît faţă de unii, cît şi de ceilalţi!

Ghideon Ghinolea abia mai respira. Trecea de la o zi la alta "în loc cu verdeaţă şi fără suspine", cum singur bolborosea, şi ca să nu-i fie frig, Landesman schimbase patul cu el. Se mutase Isaac lîngă uşă, lui Isaac nu-i era frig, lui nu-i mai era nici cum, un fel de indiferenţă totală pusese stăpînire pe el, şi în această dezicere, voinţa şi lupta pentru viaţă se vedeau tot mai puţin, le alungase ca pe nişte închipuiri, în

schimb tot mai des îl apostrofa pe Ghinolea, alteori îl înjura chiar fără să țină seama că avea în fața lui o față bisericească, pentru acea împăcare cu moartea, pentru rugăciunile rostite tot mai tare, fiindu-i indiferent că în felul acesta se deconspira. Cînd nu reușea cu vorba aspră, Landesman se așeza în genunchi în fața patului și îl implora să mai reziste, nu se putea ca tovarășii lui de la Estremadura, împrăștiați ca păsările călătoare pe toată suprafața pămîntului, să nu-i răspundă la numeroasele scrisori pe care le trimisese. Ghinolea dădea din mînă resemnat, îl ruga cu vocea lui blîndă să nu se mai preocupe atît de el, sufletul îi era liniștit și putea în fiecare secundă să-l cheme Domnul la el.

În clipa aceea, Ghinolea era săltat din pat, Isaac îl ținea de spate ca să poată privi bradul cu luminile scăpărînd prin fulgii deși; cu o zi în urmă, Ghideon le vorbise de nașterea Mîntuitorului, de bradul pe care îl împodobeau la ei în sat în fiecare an pe coama dealului, și acum Ghideon era fericit de priveliștea ce i se oferea ochiului și nu-i venea să creadă că era aievea. Ochii, mijiți pînă atunci, se măriră treptat, buzele uscate de febră se crăpară ca o rană sub un efort neobișnuit, și în întunericul care domnea în salon – Isaac stinsese lumina, ca bradul să se poată vedea mai bine – Curta văzu în pupilele muribundului cum se reflectau becurile din brad; un brad în miniatură, colorat în roșu și albastru, deseori stins de pleoapele agitate, ce se zbăteau ca niște aripi de fluturi în jurul luminii. Ghinolea, prinzînd parcă puteri căuta ceva cu febriltate în jurul lui, și atunci Landesman ghicindu-i dorința, îi aprinse o țigară și-l lăsă pe preot să tragă cu nesaț un fum, un fum adînc, și fumul acela coborît în subteranele plămînilor cu atîtea galerii prăbușite scoase un zgomot îndepărtat, se topi în alveolele setoase și rămase acolo, respirația lui Ghinolea neaducînd la suprafață decît un freamăt lăuntric și nici urmă de fum. Preotul vru să mai ducă o dată țigara la

gură, dar Landesman, autoritar, îl opri, în ciuda faptului că mîna lui Ghinolea căuta, tremurîndă, ca mîna unui copil pofticios sursa binecuvîntată.

Lipsit de stimulentul celui de-al doilea fum, şira spinării lui Ghinolea se frînse şi, cu toate că Isaac îl sprijinea în continuare, el se lăsă pe cele două perne, prima îngălbenită, ca relieful unei hărţi geografice, pe partea unde se odihneau umerii şi ceafa. La vederea petelor, unele umede încă, Isaac luă un prosop de pe marginea patului şi-l aşeză sub ceafa preotului năclăită de sudoare. Deşi era peste măsură de obosit din pricina poziţiei incomode, ochii lui Ghinolea continuau să strălucească, bucuria din ei nu se stinsese, dimpotrivă, se amplificase în pupilele mărite, negre ca tuşul, şi ridicînd un deget descărnat la nivelul frunţii zîmbi ca la o aducere-aminte.

– Mai ţii minte, Isaac, noaptea aceea de Crăciun din patruzeci şi trei, cînd te-am trecut graniţa, la români, tot aşa, cineva îmbrăcase un brad, pare-se păstorii...

– Mai bine nu mă treceai, părinte, mai bine nu mă adăposteai. Poate acum n-ai fi fost aici, n-aş mai avea sub ochi permanentul meu regret, că mata crezi, părinte, poate, că mie nu-mi pare rău?

Era pentru prima dată cînd Ghinolea i se adresa lui Isaac faţă de Curta direct pe nume, fără acel "tovarăşe" care sunase de fiecare dată în gura lui atît de străin. Numele rostit singur căpătase în glasul preotului rezonanţe solemne, biblice. Cu mîinile împreunate pe piept privea undeva, în tavan, ca într-o mare depărtare.

– Din teama de-a nu ne auzi cineva, nici nu te-am întrebat, părinte: te-au bătut rău după ce te-au prins?

– M-au bătut, fiule, honvezii, cu vergile numai peste locul păcatului, mi le-au făcut cît bostanii, şi nu atît pentru că te-am ajutat să fugi, cît mai ales că eu, faţă preoţească, greco-

catolic, am ajutat un jidan, adică pe unul care a bătut cuiele în mîinile şi picioarele Mîntuitorului.

Isaac rîse, şi veselia lui deschisă, spontană, îl înveseli şi pe Ghinolea, şi chiar Curta zîmbi la cele auzite, cu toate că nu dorea să ia parte la răscolirea unor amintiri ce nu-l priveau.

– Dar uite, eu nu m-am gîndit la asta; dacă m-aş fi gîndit, poate nu te adăposteam şi nu te ajutam să fugi, aş fi stat în orice caz pe gînduri, că dacă te gîndeşti bine nici legea preoţească nu-mi dădea voie să mă spurc.

– Acu, mata, părinte, chiar spui ce gîndeşti? Adică dacă ai fi ştiut de la început cine sînt nu m-ai fi ajutat?

– Ştiu eu, Isaac, de ce să mint?... Acu mi-ar fi uşor să vorbesc şi ceea ce nu cred, dar eu n-am obişnuinţă în minciuni; puteam minţi şi atunci cînd m-a prins patrula ungurească, dar n-am minţit. Adică, dacă se cădea să sufăr pentru fapta mea, de ce să nu sufăr? Parcă tu, Isaac, n-ai necazuri din pricina mea? Ai, slavă Domnului, şi poate şi ţie îţi pare rău că m-ai adus aici...

– Numai că biserica mea sufletească, părinte, nu-mi interzicea acest lucru...

– Ba-ţi interzicea, fiule Isaac, şi încă cum? Voi aveţi o credinţă păgînă, acolo unde sînteţi voi n-are ce căuta Dumnezeu, nici slujitorii lui, şi cu toate astea... Că deseori m-am întrebat de ce-ai făcut-o că doar ai făcut-o împotriva alor tăi, altfel acu' nu s-ar fi ridicat ei împotriva ta... Ieri a venit la mine, în timp ce erai la masă, domnul Morăscu; avea în mîini nişte hîrtii unde scria totul despre mine. Puteam oare să-i spun că nu sînt preot? Că nu m-ai adus tu aici cu atîtea sacrificii?

– Adică a venit Diavolul la dumneata şi te-ai lepădat de Satana, spunîndu-i adevărul...

– Simt eu, Isaac, de mult simt că ne pîndeau, şi cu

toate astea mă întreb de ce? Vezi, ce s-ar fi făcut Transilvania vreme de sute de ani fără glasul românesc al preoţilor, al credinţei lor în limbă şi în obiceiurile turmei pe care au păstorit-o spre dăinuire? Şi uite că am dăinuit, n-am murit. Nu trebuia să mă aduci, Isaac, ce-am făcut eu pentru tine nu cere recunoştinţă; or, eu văd, fiule, că strădania ta porneşte din dorinţa de a-ţi plăti datoria, şi pe deasupra şi dobînzile. Nu va trece mult şi mă vor izgoni de aici, şi la fel şi pe tine pentru curajul pe care ţi l-ai luat...

– Asta să fie cel mai mare necaz, Ghideoane, necazul pe care mi-l pricinuieşti tu mie... Fără tine n-aş fi trăit nici măcar cei cîţiva ani întregi de după Eliberare. Şi chiar dacă nu-ţi place matale, părinte, cuvîntul datorie, zi-i reciprocitate, cum te-am auzit nu o dată că spui, din reciprocitate am făcut ce-am făcut, cu toate că dincolo de credinţa mea şi-a dumitale, pe amîndoi ne-a îndemnat altă credinţă, una mai abitir decît celelalte două, ori, pornind de la amîndouă, nici eu nu ştiu: omenia. Istorie veche şi dramatică, tovarăşe Curta, se adresă Isaac lui Petre care asculta cu interes dialogul celor doi. Pentru că nu mai e un secret nici pentru dumneata cine e părintele Ghinolea, aş vrea să ştii de ce într-o zi o să ne dea pe amîndoi afară, cum prea bine a zis prietenul meu Ghideon.

Landesman îşi aprinse o ţigară, îi mai dădu şi părintelui să tragă un fum, şi după ce bătu cu palma făcută evantai ceaţa groasă şi albastră de deasupra, dădu din cap şugubăţ, ca şi cum s-ar fi pregătit să povestească o snoavă.

– Eu sînt pe jumătate evreu-român şi pe jumătate evreu-ungur; nu-i aşa că ţi se pare ciudat că nu sînt pur şi simplu evreu? Cu toate că mata îţi poţi da seama că puteam fi, dar n-am fost; tata era evreu din secuime şi făcuse şcoala la ungüri, mama era evreică din Botoşani, pe trei sferturi româncă şi un sfert, după bunică, rusoaică, un amestec, ce să

mai zic?! Că dacă o tot ţin aşa, n-o mai termin. Şi mata vrei să termin cît mai iute, altceva te interesează în povestirea mea, văd eu bine. Lung de gură Landesman ăsta şi rău de gură, ar zice prietenul meu Lică dacă ar fi aici, dar nu-i; el s-a dus să vadă bradul pus de un comunist eretic, cu toate că eu cred că nici nu l-a pus un eretic ci altcineva, nu-i aşa că la o asemenea posibilitate nu te-ai gîndit?... Adică, de ce neapărat să-l fi pus un eretic? Că aşa vrea Morăscu? Dacă ereticul n-a fost din sanatoriu, lui Morăscu îi pare rău, ascultă ce-ţi spun, nu mai poate fi principial, nu mai poate avea pe ziua de astăzi o problemă gravă, că celelalte n-au nici un haz... Şi uite aşa, am plecat eu din lagăr din Algeria, adică am fugit de acolo. Între arabi şi evrei nu există dragoste, or printre cei din gărzile internaţionale erau nu puţini evrei din ţările din partea asta a Europei. Ceilalţi, din partea apuseană, au reuşit să se care înainte de a trece Mediterana. Ştiam că vor să mă împuşte; aveau ei un fel aparte de a scăpa de noi ca să nu intre în belea cu francezii. Ne trimiteau după apă la o oază, cam vreo zece kilometri depărtare de lagăr, aveam două cămile cu burdufe de piele şi patru soldaţi arabi care ne supravegheau. De ce ne trimiteau numai pe noi după apă am înţeles cînd în fiecare zi dispărea cîte unul; ei ziceau că a dezertat, şi am crezut-o şi pe asta; evreii, care nu cred nimic de obicei, cred uneori nişte minciuni de te apucă groaza. Să te ferească Dumnezeu de evreul deştept, dar şi mai rău să te ferească de unul prost, şi eu, acolo în lagăr, eram din această ultimă categorie, că aşa-mi place mie să zic – şi Isaac, după ce mai trase un fum, suflă direct jetul albastru în obrazul popii, şi acesta cu gura larg deschisă, inhală fuiorul cu o pofta de parcă Landesman ar fi turnat în el viaţă. Şi ce ziceam... da, adică eram prost, eu, Isaac, fiul lui Avraam şi al Raschelei din Botoşani, eram prost... credeam că ăia fugiseră într-adevăr, pînă ce într-o zi am văzut deasupra lagărului zburînd un

vultur al deşertului; ştii cum arată ăştia? Mai bine n-ai şti, că te apucă groaza. Şi ce crezi că avea vulturul în gheare? Că dacă n-avea un picior de-al lui Zolti, ungurul, n-avea nimic, şi sentinela, care nu ştia ce duce, numai ce trage în vultur, şi vulturul cade direct în curtea lagărului cu piciorul lui Zolti, cu tot, adică piciorul cădea înainte, ca o ghiulea, şi vulturul mort după el, dar fără să-i dea drumul, şi nici n-a putut nimeni să smulgă pulpa aia pînă ce o altă santinelă n-a tăiat picioarele vulturului cu sabia. Era Zolti, ce mai; în ziua aceea eu nu fusesem la apă, aveam picioarele umflate şi i-am împrumutat lui Zolti bocancii. Acu, mata, care pui mereu întrebări, şi cînd nu trebe şi cînd nu-i cazul, m-ai putea întreba: de unde ştiam eu că Zolti trebuia să fie neapărat împuşcat? Vulturul îl putuse lua şi mort, adică Zolti, odată fugit, putuse foarte bine să crape de foame şi mai ales de sete, de ce trebuia să fie el obligatoriu împuşcat? Nu-i aşa că aveai întrebarea asta în capul dumitale de scriitor? Ei uite, şi cu toate astea, Zolti fusese împuşcat, pentru că în picior nu avea bocancul meu, bocancul meu îl văzusem în piciorul soldatului, că nici nu ştii ce strîngători sînt arabii. Şi atunci s-a deşteptat Landesman, şi cînd soldatul care a ucis vulturul a fost băgat la arest că a omorît gunoierul deşertului, mi-am zis: "Isaac, nu-i de tine în lagăr." Şi din prost m-am făcut pe dată deştept, că era vorba de viaţa mea, şi cînd Landesman e deştept, să nu te pui cu el, că e deştept foc. Am făcut un plan de evadare de m-ar fi invidiat şi Rabi din Buhuşi, şi într-o bună noapte am evadat; cinci am evadat, toţi din părţile astea ale noastre. N-am plecat nici în America, unde am o soră, nici la Kiev, unde nu puteam pleca că aveam şi acolo un văr, am plecat acasă la mine, la Miercurea Ciuc, adică într-un sat unde îmi lăsasem părinţii în treizeci şi şase cînd m-am hotărît, îndemnat de Cozmin, să mă fac răvoluţionar. Numai că pe drum mi-am dat seama că evreii sînt fugăriţi ca păduchii, şi

cum am călătorit pînă în Ungaria nici nu-ți spun, că dacă îți spun îți trebuie o viață de om, și eu nu mai am din ea decît cîteva procente... Nu protesta, părinte, așa e, eu știu mai bine ca mata ce și cum, că eu sînt mai deștept... Am crezut că ungurii au să mă apere, și era cît pe-aci să cad în cursă, dar Landesman dacă pică o dată, a doua oară nu mai pică, asta s-o știi mata de la mine. De la Debrețin pînă la Miercurea am venit mai mult pe jos, flămînd și ca vai de capul meu, și cînd am ajuns în sat la noi, unde tata avusese o dugheană, n-am mai văzut decît fundația arsă și nici urmă de Landesman. Eram bolnav de tifos, aveam febră și unde era să mă duc? M-am dus la popa Ghideon, adică m-a găsit el într-o noapte la poarta lui și m-a luat, și timp de șase luni m-a îngrijit, cu toate că penele de cocoș nu o dată i-au făcut percheziție. M-a zidit părintele în cuptorul de pîine, și ca să-mi dea de mîncare urca în pod și-mi lăsa pîinea și apa cu sfoara prin coș, că mai bine mă zidea într-o fîntînă, că vara lui patruzeci și trei era călduroasă foc. În cuptorul zidit aveam patul și un ciubăr în care îmi făceam nevoile, ciubărul de lapte, nu-i așa, părinte? Tot la două zile Ghideon îl ridica frumușel cu frînghia în pod și mi-l trimitea apoi curat, că mă și mir cum la o față bisericească nu i s-au întors mațele pe dos.

– Să crezi tu că nu mi s-au întors, Isaac.

– Păi atîta îți trebuia, părinte, să spui că nu... După trei luni n-am mai putut suporta, ce crezi mata, tovarășe scriitor în devenire, e ușor să trăiești într-un cuptor? Pîne părintele nu făcea, trăiam din prescuri, și la prescuri părintele era norocos, dădeau credincioșii de toate, și mînca Landesman și pui fripți, și bea din sîngele Domnului cîte un pahar, ca să nu-și piardă nădejdea. Cînd m-a scos afară, într-o noapte, părintele a căzut jos și eu n-am știut de ce. N-aveam păr pe cap deloc, nici sprîncene, că de gene ce să mai vorbesc, nu le prea avusesem eu nici înainte. Cînd m-am dumerit de ce s-a speriat

aşa, am rîs de bucurie, nimeni nu-l mai putea recunoaşte pe Landesman cel mic, între timp mă făcusem şi eu mare, şi aşa, fără podoaba de pe cap şi fără sprîncene lumea nu mai putea şti cine sînt. Şi atunci i-a venit preotului o idee cu adevărat dumnezeiască: a zis să fac pe surdo-mutul, că el mă ia slugă, o să spună la toată lumea că m-am pripăşit într-o noapte cine ştie de unde şi că el din mila Domnului, l-a aciuat pe smintit la casa lui, să-i vadă de porci şi orătănii. Şi toate ar fi mers bine dacă într-o zi, de aniversarea lui Horthy, directorul şcolii n-ar fi vrut să sărbătorească evenimentul cu program artistic. Cum în piesa pe care trebuia s-o joace elevii era şi un rol de surdo-mut, iată-l numai pe director că vine la Ghinolea şi mă cere cu împrumut. Să mă dea, să nu mă dea? ca să nu lase de bănuit, m-a dat. Mai bine nu m-ar fi dat... Numai că mutului, de pe scenă i-a intrat în ziua spectacolului un cui în picior, eram desculţ; şi scîndurile erau bătute de curînd. Durerea a fost atît de mare încît fără să vreau am scos un ţipăt şi o înjurătură, şi înjurătura aceea tare nu mi-a plăcut şi nu i-a plăcut nici penei de cocoş care era la spectacol, şi am văzut că nu i-a căzut bine nici părintelui Ghinolea aflat în sală. Adică, vezi mata, tovarăşe scriitoraş, m-am dat de gol fără să vreau, şi noaptea părintele m-a urcat pe un cal şi el s-a urcat pe un măgar, n-avea altceva la îndemînă, şi am plecat în munţi, să trecem graniţa la români. Şi dacă n-am fi căscat ochii la bradul ăla luminat, toate ar fi mers ca pe roate, dar am întîrziat atît cît să dăm nas în nas cu patrula ungurească. Calul cal, a fugit mai iute, măgarul măgar, a început să zvîrle din copite cînd a auzit şuieratul gloanţelor, şi fără să vreau – jur că aş fi rămas cu preotul – m-am trezit în faţa unei patrule româneşti. După Eliberare, primul drum l-am făcut în sat la părintele Ghinolea; abia se întorsese din puşcărie, arăta ca vai de el. I-am propus să vină cu mine la Bucureşti, că acum eram mare şi tare, la nevoie puteam vorbi cu vlădica

să-i găsească un post. N-a vrut, dorea să-şi păstorească turma în continuare, n-ar mai fi păstorit-o. N-am avut de unde să ştiu că între timp a fost arestat de ai noştri; nimeni de la el nu mi-a scris despre toate astea. Şi dacă într-o zi Cozmin, care ştia totul, nu i-ar fi găsit numele pe o listă a caselor lui de odihnă, poate părintele Ghinolea de mult şi-ar fi dat duhul întru Domnul, dar aşa, nu m-am lăsat pînă ce Cozmin nu l-a pus pe liber. A înţeles că dacă nu mă ajută sînt în stare să fac toate prostiile de pe lume, că nici nu ştii ce gură are Landesman cînd vrea. Şi de acolo l-am adus direct aici, zicînd că-i activist, şi la urma urmei nu eşti activist, părinte? Şi acu, după toate sacrificiile astea, dumnealui nu face nici un efort să aibă puţină răbdare şi să trăiască pînă ce-mi dau de veste internaţionaliştii mei. Am minţit cu ceva, părinte?

– N-ai minţit, Isaac.

– Numai dumneata ai minţit, părinte, cînd ai zis că nu m-ai fi ajutat dacă ai fi ştiut ce sînge galben port în mine. Ai ştiut din prima clipă, din prima clipă m-ai recunoscut, mi-am dat seama. Şi cu toate astea ai făcut-o, din omenie, din credinţă în om şi în dreptul lui la viaţă pe acest pămînt atît de împuţit. Şi mata ai făcut-o în condiţii grele, iar ajutorul ţi l-am dat atunci cînd nu mă păştea nici un pericol, aşa că, părinte, niciodată n-am să-ţi pot plăti datoria aşa cum se cuvine...

– Nici n-ai să poţi dacă nu-mi dai acuma o jumătate de fum...

– Atunci, înseamnă că-ţi rămîn dator pe viaţă, părinte, spuse Isaac, dar pînă la urmă se răzgîndi şi-i mai suflă lui Ghinolea un fum, şi popa dintr-odată făcu ochii cît cepele, se îngălbeni şi mai tare decît era, în timp ce pieptul, ca o tablă hodorogită, se zbătea din lipsă de aer.

– Zgîrcitule, mi-ai dat fum mîncat, întîi l-ai băgat în tine şi apoi mi l-ai dat mie, negru, fără oxigen, mai îmi tre-

buia puţin şi muream.

– Lăcomia te omoară, părinte, nu eu.

Şi Landesman scoase cu brutalitate prosopul de sub capul lui Ghinolea şi-i şterse acestuia fruntea, apoi îl frecţionă pe piept, în timp ce Curta privea la ei, la jocul lor de-a fumul şi de-a viaţa, şi cu toate că ziua aceea mohorîtă îl întristase, peste supărarea lui obişnuită, povestea lui Landesman ca şi hîrjoana lor copilărească îi dădură o nouă dimensiune asupra oamenilor, a vieţii. Povestirea lui Baciu despre Landesman şi Ghinolea avea acum termen de comparaţie, întîmplările aveau altă valoare, cea de acum o completa pe cealaltă a lui Baciu, o lumina într-un fel aparte, o anula pe prima, seacă, capabilă de a fi interpretată într-un singur fel doar. Şi totuşi, prima povestire, a lui Baciu îşi urma neîntrerupt destinul.

Pe drumul cotit care venea dinspre oraş se văzură farurile unei maşini. Curta crezu că turismul are să depăşească sanatoriul, era chiar curios dacă are să se întîmple aşa, dar maşina opri la poartă, nu zăbovi acolo decît cîteva minute, apoi pe aleea pietruită se auziră roţile antiderapante şi o salvare de culoare neagră opri în fata intrării principale. Probabil era adus un nou pacient în stare gravă, dar presupunerea lui Curta se dovedi a fi falsă deoarece, nici la cinci minute după sosirea Zis-ului, pe coridor se auziră paşi, şi sora Nana intră în încăpere ţinînd în mînă un pachet şi două hîrtii cu puţin timp înainte scoase dintr-un alt plic ce se vedea în buzunarul nu prea adînc al halatului. Sora nu ştia cum să înceapă, mai mult ca sigur aducea o veste proastă, căci maxilarele erau atît de strînse încît caninul rebel se vedea şi mai proeminent sub pielea feţei.

– Tovarăşe Landesman, spuse ea pînă la urmă de parcă-şi făcea sieşi un reproş pentru ce scria în hîrtiile acelea cu multe semnături şi parafe, după cum putu constata Curta

cînd sora Nana, în dreptul lui, îşi mai permise să le mai privească o dată. Acum au venit de la Policlinica specială. Doctorul Titorian se simte rău şi de fapt nici n-aş fi avut de ce să-l anunţ, aici... şi sora, fără să mai continue, înmînă cele două adrese lui Isaac.

– Ei, părinte, uite că zisa matale s-a adeverit mai repede decît mi-am închipuit, de unde deduc că eşti un fin psiholog. În douăzeci şi patru de ore sîntem obligaţi să părăsim această frumoasă instituţie şi eu, şi dumneata; eu oricum aş fi părăsit-o în curînd, mai puteau avea puţină răbdare, dar de dumneata mi se rupe inima...

– Şi pachetul ăsta tot pentru dumneavoastră, tovarăşe Landesman, spuse sora, şi după ce-l aşeză pe patul lui Isaac ieşi abia putîndu-şi stăpîni plînsul.

– Mulţumesc, soră! strigă Landesman după ea, dar sora nu avusese cum să-l audă, paşii grăbiţi se topiseră pe linoleumul coridorului.

Curta nu mai avu răbdare să aştepte comentariile lui Isaac, se sculă din pat şi veni lîngă Landesman. Acesta îi înmînă cele două hîrtii care oficial explicau ceea ce sora încercase să spună în cîteva cuvinte.

– A lucrat frumos, Morăscu, n-am ce zice, chiar mai repede şi mai eficace decît mi-aş fi închipuit, şi eu care credeam că pur şi simplu e o fosilă incapabilă să poată hotărî ceva. Vezi, Landesman, că eşti prost, spuse Isaac; vru să mai adauge ceva, dar Curta dădu din cap într-un fel anume şi Landesman îşi încreţi fruntea, iar ochii, aproape lipsiţi de gene, se micşorară.

– Nu Morăscu, sau în orice caz nu numai el... spuse Curta, şi roşi din pricină că-şi încălca legămîntul de a nu divulga convorbirea avută între patru ochi cu Baciu... Baciu, nu Morăscu, tovarăşe Landesman, preciză Curta, şi se întoarse la patul lui, dar nu se aşeză, ci stătu vreme îndelun-

gată în picioare, gîndindu-se la cine ştie ce.

– Adică, aşa cum am bănuit, el ţi-a povestit despre noi. De ce nu mi-ai spus pînă acum? întrebă Isaac, şi privirile lui blînde pînă atunci deveniră triste, pline de reproş pentru o fracţiune de secundă doar. Vezi matale, tovarăşe scriitoraş, cum e viaţa? Nu-ţi reproşez, deşi o clipă am avut acest gînd; în fond, nu-mi erai obligat cu nimic, nici lui Landesman, nici părintelui Ghinolea. Am bănuit că Baciu ţi-a povestit ceva, la urma urmii nu putea povesti decît simple date probabil despre adevărata identitate a lui Ghinolea... dacă aş fi ştiut însă precis... mai puteam face ceva, mai puteam amîna lucrurile, dar aşa... Nu, n-are rost să-ţi înnegreşti inima, nu eşti vinovat cu nimic, în omenia lui Ghinolea faţă de mine şi a mea faţă de el nu era obligatorie şi a dumitale, eu însă o presupuneam, uite aşa sînt eu, sentimental, şi credeam în ea cu toate că nu ţi-aş fi cerut-o niciodată.

– Mi-am dat cuvîntul că atîta vreme cît va trăi...

– Şi n-a murit, şi dacă în joc era viaţa tatălui dumitale, poate tot la fel ai fi procedat, nu? Cinstea, domnule Curta, cinstea asta a dumitale despre care am avut onoarea, mi se pare, să-ţi vorbesc... dar acum să le lăsăm astea, ce-i de făcut? întrebă Landesman în timp ce învîrtea pe toate feţele pachetul nu prea mare, învelit într-o hîrtie oarecare legată cu aţă. Landesman, strîmbîndu-şi buzele, vru să-l dezlege, apoi, pur şi simplu rupse hîrtia cînd văzu că sfoara nu cedează. Ieşi la iveală un ambalaj galben, acoperit aproape în întregime de ştampile, şi Landesman, fără să ştie exact ce se află în pachet, se ridică în picioare, apoi se duse la zidul dinspre răsărit al solariului şi rezemîndu-şi fruntea de el bolborosi ceva în ebraică. Plînse tăcut minute în şir şi lacrimile i se prelingeau în dîre subţiri, lăptoase, pe peretele alb.

– Nu m-au uitat, spuse el într-un tîrziu, şi, grăbit, cu o febrilitate aproape dureroasă, desfăcu pachetul. Scoase din el

vreo patruzeci de sticluțe mici, cu capac metalic, și alte două cutii mai mari. Le întoarse pe toate fețele, le pipăi îndelung, apoi ștergîndu-se sub un ochi cu mîna tremurîndă de emoție, zise:

– Părinte, Dumnezeul dumitale vrea să nu mai mori.

23

Titorian stătea în fața sanatoriului cu brațele încrucișate, vînăt de frig și de neputință; bruma de disciplină din sanatoriu fusese dată peste cap de medicamentele lui Landesman, lumea înnebunise parcă, și deși era aproape de miezul nopții, a doua zi de Crăciun, pacienții, în pijamale, se băteau cu zăpadă, se trînteau fără menajamente, iar Ferdinand Forgaș, ieșit pe balcon, trăgea cu arma după stele, vestind în felul acesta marea bucurie. Toate intervențiile personalului de serviciu se dovediră inutile; nimeni nu voia să asculte de nimeni, și Titorian nu era în stare să le explice că medicamentele nu înseamnă totul, pentru unii chiar foarte puțin, că pînă la sosirea pe cale oficială a unui lot capabil să satisfacă cerințele sanatoriului trebuia să mai treacă probabil timp. Landesman primise pachetul de la un bun prieten influent, medicamentele se aflau în faza testării, și acest lucru reieșea foarte clar de pe etichetele lor. Morăscu și cu alți cîțiva membri ai biroului organizației scoseseră pe unul dintre balcoane un difuzor și încerca prin apeluri repetate să readucă lumea la buna cuviință, la disciplină, proferă chiar amenințări în numele organizației al cărei secretar era, insinuînd excluderi, dar glasul lui, care suna altfel la difuzor, mai baritonal și mai plăcut, n-avea ascultători: pacienții, în grup, uitînd de frig datorită unor sticle de coniac aduse clandestin de Buzangiu, se opriseră pe deal, sub bradul împodobit cu becuri strălucitoare, și fără să le mai pese de nimic începură

să cînte colinde. *O, ce veste minunată* răsuna peste coclauri pînă la mari depărtări şi peretele sudic al muntelui trimitea refrenul înapoi; parcă nu era un ecou, ci un cor antic angajat şi el în bucuria generală şi nesăbuită a bolnavilor. Curta, întins pe patul din solariu, acoperit cu pătura pînă sub bărbie, participa calm la vacarmul general; refuzase să iasă afară la îndemnurile unuia care încercase să-l tragă în curte aproape cu forţa. Preferase să rămînă singur acum, după ce Landesman şi Ghinolea plecaseră. Ca să poată urma tratamentul, Landesman hotărîse să nu se depărteze prea mult de sanatoriu, şi pînă la urmă opinaseră pentru baraca tăietorilor de lemne; era destul de cald, sora Nana se oferise să vină să facă injecţiile, iar în privinţa mîncării, a focului şi a curăţeniei, n-aveau de ce să se plîngă, Saveta era permanent acolo. La mutare participase şi Curta, cărase şi el o valiză, pe a doua o dusese Cozmin care, supărat peste măsură de noua veste, plecă imediat în Capitală să aranjeze lucrurile îndată ce Landesman şi Ghinolea îşi luară în primire noul lor sălaş, o cameră din bîrne, călduroasă, în care soba de tuci, cu miros rînced, nu dormea niciodată. Saveta o umplea cu lemne de brad, şi soba pîrîia, şi pe coşul de tablă zdrenţuită scînteile ieşeau ca dintr-o gură de tun cu încărcătura prea mare. Era vesel Landesman sau se prefăcea vesel. Petre însă îşi dădu repede seama că înlăuntrul lui era trist şi nemulţumit.

Acum, aşezat pe pat în timp ce prin uşa deschisă se auzea colindul tărăgănat, se gîndea la legămîntul pe care-l încălcase. Se convinsese singur că Baciu dăduse o interpretare duşmănoasă acelui ajutor acordat de Isaac preotului, ajutor a cărui determinare îi era străină, ascunsă, şi probabil pe Baciu nici nu-l interesau motivele, pe el îl interesa faptul în sine, şi faptul în sine, lipsit de explicaţiile necesare, dusese la o altă...

Afară, pacienţii, înfrigurați, începeau să se întoarcă

alergînd, gerul din seara aceea, după zilele relativ calde de dinainte, era pătrunzător; cineva găsise cheia de la bucătărie, luminile din sufragerie se aprinseseră, şi bolnavii dădură buzna în încăperea caldă, din nevoia de a fi în continuare la un loc, uniţi de acelaşi destin şi de aceeaşi bucurie.

Întrerupătorul se răsuci; Curta nici nu auzise uşa deschizîndu-se, nici zgomotul făcut de paşii care intraseră în solariu, şi pentru că lumina îl orbi, închise pentru o clipă ochii, supărat că e deranjat din gîndurile lui.

Erau doctorul Titorian şi sora Nana, inspectau cameră cu cameră, făcînd bilanţul proporţiilor indisciplinei; atît medicul cît şi sora rămaseră surprinşi la vederea lui.

– Dumneata aici? întrebă Titorian.

– Aici. Îmi pot manifesta bucuria şi din acest loc, sublinie el, dar îşi dădu repede seama de răspunsul lui subaltern, de om ordonat, prin contrapunere dezvăluindu-şi opoziţia faţă de atitudinea celor de afară. Vorbele rostite rămaseră însă rostite, şi Titorian, fiindcă intrase atît de brusc, şi neanunţat, nu voi să iasă după soră, preferă să mai rămînă, şi obosit, se aşeză pe patul lui Landesman, acum liber. Privi afară la bradul colorat.

– Pînă la urmă, toate astea se vor sparge în capul meu, e nevoie de un ţap ispăşitor, şi pe bună dreptate acela voi fi eu. Nu vreau să te reţin, dealtfel nu-i nici timpul, nici locul pentru o discuţie, dar ţineam să te văd şi să-ţi mulţumesc că n-ai scris articolul acela în gazeta de perete împotriva mea. Că trebuia să-l scrii mi-a spus chiar Morăscu. L-a scris un coleg al dumitale cu care, din păcate, nici n-am apucat să schimb două vorbe. Prima reacţie că nu l-ai scris a fost de mulţumire. Cu toate că-ţi sînt antipatic ai preferat să te abţii, să nu participi la această calomniere, căci de la început pînă la sfîrşit nu e vorba decît de... Pe urmă mi-a părut rău că nu l-ai scris, spaţiul acela s-ar fi umplut poate cu un text mai

obiectiv, nu în favoarea mea, n-aş fi ţinut la aşa ceva, dar nepărtinitor în orice caz. Aşa, nu sînt altceva decît un duşman de clasă, un incapabil, şi trebuie să recunosc că pînă şi neadevărurile, prin pana unui om dotat, par verosimile, şi o clipă, uitînd că este vorba de mine, am rămas consternat de forţa de convingere a talentului chiar şi atunci cînd slujeşte o minciună.

– Îmi pare rău, domnule doctor, sincer îmi pare rău, dealtfel, de la început m-am opus părerii lui Morăscu. Vrea supremaţie în sanatoriu, vrea să conducă el; în convingerea sa, un intelectual nu poate fi cinstit nicicum, nici atunci cînd vrea să se slujească de ajutorul acestuia, cum a încercat să se slujească de mine. Pe mine voia să mă plătească pur şi simplu pentru rîndurile împotriva dumneavoastră; n-am acceptat, dar acum îmi pare rău că n-am acceptat. Aşa pierdem amîndoi, eu locul de pe listă, dumneavoastră incomparabil mai mult. Chiar înainte de a veni m-am gîndit, pe alt plan, la acelaşi lucru pe care mi l-aţi relatat: este foarte comod să fii cinstit şi să taci, este incomparabil mai incomod să vrei să spui adevărul, măcar pe jumătate sau pe sfert, dar să-l spui totuşi. Eu am vrut să fiu cinstit pînă la capăt şi într-un caz şi în celălalt. Fără să înţeleg că uneori cinstea de acest fel este mai laşă decît laşitatea propriuzisă, deoarece laşul cel puţin nu-şi face procese de conştiinţă, nu cochetează cu cinstea, iniţial porneşte în război cu ea, nesocotind-o pur şi simplu. Şi pentru că n-am putut să spun totul, am preferat să tac şi am priceput, doctore, că tăcerea înseamnă de fapt moarte, nu mă refer la cea biologică, care în orice caz îmi dă mai puţine dureri de cap, ci la cealaltă, care ţine numai de suflet. Dar pentru că sîntem, fără voia noastră, la acest capitol al sinceităţilor, probabil din cauza acestor medicamente a căror existenţă refuzăm s-o tratăm la modul deschis, cum o fac cei de afară, vă rog spuneţi-mi, ştiaţi cu ce se ocupă Baciu în acest

sanatoriu? Dacă socotiţi că nu e cazul, nu e nevoie, eu oricum voi înţelege şi din tăcerea dumitale; vreau acest lucru nu pentru altceva, vreau să verific o stare, a mea şi poate nu numai a mea.

– Bănuiam, răspunse Titorian simplu.

– Vă mulţumesc pentru sinceritate, doctore.

– Ţi se pare chiar un lucru deosebit existenţa lui în această postură aici?

– Mie da.

– Mie nu, răspunse la fel de simplu Titorian, şi zîmbind se ridică – nu fără efort – de pe pat. Ştiu de ce m-ai întrebat şi mai ştiu de ce n-ai dus întrebarea mai departe. De mine au nevoie doar pînă la apariţia altuia cu un dosar mai bun. Am preferat să tac şi să înghit multe; sînt şi eu bolnav, poate mai bolnav decît îţi închipui, am sperat că în acest loc, pe lîngă un serviciu pe care l-am crezut la început uşor, să mă şi vindec, şi – de ce să te mint?, speram în aceste medicamente, oricum, aici vor veni mai repede decît la alte sanatorii. Dar eu am încercat să te previn, firește, atît cît am putut... Şi deşi sînt aici cu dumneata, chipurile în inspecţie, cu sufletul sînt şi eu acolo pe deal, la întîlnirea cu speranţa, cu viaţa, dacă termenul nu ţi se pare prea patetic. Soţia mea e supărată, simte că o ocoleşti, te duci la masă mereu cînd ea pleacă; nu faci bine, e un om care te apreciază, schimbă Titorian vorba.

Sora Nana îşi făcu apariţia grăbită şi speriată, îi şopti medicului ceva la ureche, şi Titorian, fără să-şi ia rămas bun, o urmă grăbit, şchiopătînd şi mai vizibil din cauza efortului de a fugi. Curta nu ştia ce se întîmplase şi, pentru că discuţia cu Titorian nu fusese decît picătura de gaz peste foc, se ridică din aşternut, se îmbrăcă grăbit ca pînă la urmă să-şi dea seama că n-avea unde să se ducă. Ieşi în balcon. De pe deal se auzea din nou colindul; se pornise vîntul dinspre est şi

cuvintele erau acum rostite parcă din curte, nu de la o distanţă de aproape trei kilometri. Un timp, Curta rămase agăţat de balustradă, trăindu-şi cu tristeţe vîrsta colindelor.

Pe sub balcon, sora Nana şi Aneofiţa alergau cu o targă într-o direcţie necunoscută, şi Curta crezu că i s-a făcut rău vreunui pacient, dar după cîteva minute, din sala de autopsii aflată în curte, cu aceeaşi targă, de data asta cărată de cele două femei şi de Titorian la care se mai adăugase şi o infirmieră, se transporta ceva acoperit cu un cearşaf alb. După ce cortegiul celor patru dispăru pe scara de servici, Curta se gîndi din nou la spusele lui Titorian.

Colegul lui de breaslă, proaspăt sosit, nu se lăsase prea mult rugat de Morăscu. Îşi unsese pana cu toate verbele usturătoare şi se aruncase într-o luptă pe care ştia de la început că avea s-o cîştige fără remuşcări şi fără procese de conştiinţă. De ce făcuse oare Stamate acest joc? Sau întrebarea era de-a dreptul stupidă din moment ce şi el, pentru o clipă, înainte de a-i da răspunsul lui Morăscu, regretase acel loc de pe listă pe care ştia cu certitudine că are să-l piardă. Pentru acel loc se ambalase Stamate în jocul dezonorant, scriind minciuni despre un om necunoscut.

Curta ieşi din solariu. Voia să scape de acea cumplită discuţie cu sine însuşi, care l-ar fi putut măcina ore în şir şi din care întotdeauna el ieşea în pierdere. Coridorul, puternic luminat, era pustiu, doar jos, la celălalt etaj era un du-te-vino şi un trîntit de uşi continuu. Un colind cîntat în surdină răzbătea din sufragerie, unde pacienţii, profitînd de lipsa sorei Nana, puseseră mîna pe o sticlă de spirt, îl îndoiseră cu apă, turnaseră peste amestec zahăr ars – formula lui Forgaş – şi se cinsteau. Din cameră fuseseră aduse nu puţine bunătăţi; nu lipseau nici sarmalele, şi după glas, Curta îl recunoscu pe Forgaş îndemnînd comesenii să se înfrupte din "maţul gros" fără de care sarmalele mari cît pumnul nu aveau nici un haz.

Dar peste toate aceste zgomote oarecum obişnuite Curta auzi undeva, în apropiere, un horcăit şi, consternat, rămase ţintuit locului, vrînd să afle de unde venea acel zgomot. Costache nu putea fi, Rita ar fi dat de veste imediat, or la etajul acela, din cîte ştia, nimeni nu era într-o stare mai gravă ca a lui, cu toate că în materie de tuberculoză surprizele erau dintre cele mai mari, căderile definitive se petreceau exact acolo unde te aşteptai mai puţin. Nu, zgomotul nu venea din nici o încăpere, venea de pe balconul din faţa scărilor. Din cîţiva paşi ajunse în dreptul balconului. Uşa era deschisă, şi o clipă, de uimire rămase locului. Aplecat peste balustradă, într-o poziţie în care centrul de greutate cădea în afară, Baciu se clătina, păstrîndu-şi echilibrul cu ultimele resurse. Un picior i se înălţase de pe ciment, cel de-al doilea era şi el pe punctul să se desprindă. Prăbuşirea în gol era iminentă dacă într-o fracţiune de secundă un sentiment din Curta n-ar fi fost înlăturat de altul. Din doi paşi ajunse la grilajul de metal, mai puţin înalt ca celelalte, îl prinse pe Baciu de spatele pijamalei şi-l smuci spre el. Abia acum, ţinîndu-l în braţe, îşi dădu seama cît era Baciu de înalt şi de slab, şi pentru că nu-l putu ridica se mulţumi să-l tîrască. Pînă la camera lui nu erau decît două uşi. Reuşi cu greu să-l ducă pînă acolo. Oasele cîntăreau mult mai greu decît şi-ar fi închipuit. Îl lăsă jos pe linoleum în timp ce deschidea uşa. O propti cu un scaun, ca să n-o închidă curentul din nou. Cu un ultim efort îl ridică în pat şi atunci simţi o durere ascuţită în partea stîngă, şi numai după ce se aşeză şi el, sfîrşit, pe marginea patului înţelese că din pricina sforţărilor cavitatea se mărise, aproape o putea delimita. Se străduí să respire cît mai încet, comandîndu-şi fiecare doză de aer, inspirînd doar atît cît să nu se sufoce. Cu toate astea, în interior volumul creştea şi durerea devenea aproape insuportabilă.

Doctorul Titorian şi sora Nana îl găsiră pe jos, la mar-

ginea patului. Fu nevoie de doctorul Ciclovan, sosit şi el între timp în urma apelului telefonic, să-l poată ridica şi transporta înapoi în solariu. Cînd îl aşezară pe spate, prin gura întredeschisă se auzi un pocnet de băşică spartă, şi un moment Titorian avu credinţa că teama lui s-a adeverit; o ruptură de ţesut era previzibilă, dar aşa cum constată, după ce îl supuse unui control radiologic, zgomotul venise din bronhia eliberată; aerul comprimat ţîşnise afară, provocînd acel sunet alarmant.

– Ce ţi-a trebuit, frate? îl apostrofă Ciclovan. Eu sînt medic, dar dacă aş fi fost în situaţia dumitale l-aş fi lăsat în plata Domnului; nu l-a obligat nimeni să iasă din cameră. Mai mult, dumneata puteai să crapi pe loc, şi între unul şi celălalt, ce mai calea-valea, eu te prefer pe dumneata. Tipul ăla abject nu numai că nu-mi inspira sentimente normale, omeneşti, ci o sinceră scîrbă. Ai scăpat ca prin urechile acului, drăguţule Doamne, ce soi de altruism idiot!

Ciclovan îl mai certă încă multă vreme fără ca Petre să poată da vreun răspuns; durerea încetase, dar în urma ei rămăsese o spaimă dureroasă vecină cu durerea. Tăcea chitic, ascultînd admonestările medicului cu o plăcere ascunsă, înjurăturile fiind un semn incontestabil că e viu şi că în afară de şocul pe care-l suferise pleura nu se întîmplase nimic grav.

– Ar fi căzut peste balustradă, bîigui Curta abia dezlipindu-şi buzele...

– Să-l fi lăsat să cadă, atîţia au căzut altfel din cauza lui, băga-l-aş unde ştiu eu...

Ciclovan vorbea deschis, fără nici un fel de reţinere, cu o duşmănie pe care nu era în stare să şi-o mascheze. Tîmplele i se înroşiseră şi zvîcneau sub cele două vene umflate din cauza tensiunii ridicate, în timp ce nasul i se îngălbenise ca în urma unor degerături. Deci, Ciclovan ştia totul, sau poate întreg personalul medical nu era străin de

activitatea lui Baciu, cum la curent erau şi pacienţii mai vechi; numai el, Curţa, avusese impresia că era unicul deţinător al acelui secret în virtutea căruia nu-i spusese nimic nici lui Landesman, nici lui Olariu.

– Nu te mai gîndi, dom'le, şi respiră normal, altfel iar ţi se umflă băşica şi, ascultă-mă pe mine, înainte de a mai face asemenea eforturi gîndeşte-te, ia-ţi adio de la viaţă; ai scăpat de un emfizem ca prin minune. Am mai văzut un caz splendid, dar cu mult mai grav decît l-ai făcut dumneata, şi tipul, într-o oră, era umflat ca un zepelin. La autopsie a explodat pur şi simplu de parcă ar fi avut în el o grenadă.

Toate astea i le spunea Ciclovan stînd pe marginea patului în solariu. Erau numai ei doi, Titorian plecase jos în sala de operaţii împreună cu sora Nana şi încerca, cu ajutorul unor injecţii, s-o dezlipească pe tovarăşa Vanda de un amorez oarecare, speriat cumplit cînd îşi dăduse seama că alături, pe o brancardă, mai era cineva, fără să ştie că de fapt acel cineva era un mort care nu-i putea face nici un rău. Deci, pe cei doi îi căraseră în noaptea asta de pomină Titorian şi cu surorile, îşi zise Curta cînd află din gura lui Ciclovan întîmplarea povestită de acesta mai mult ca să-l scoată din gîndurile negre.

– Auzi, dom'le, nu puteau să-şi găsească loc în altă parte, tocmai la morgă! Dar eu bag mîna-n foc că ea ştia foarte bine, e pacientă veche, chiar alaltăieri am văzut-o dînd tîrcoale sălii, cînd eu lucram, şi l-a adus pe neştiutorul ăla exact acolo, voia senzaţii tari doamna. Măcar să-l fi pus în gardă pe nefericit, şi dacă ai vedea ce bărbat are, cadră, nu bărbat, cum zice mama.

Ciclovan se opri; era năduşit de graba în care povestise. Rar se lansa în fraze lungi, prefera propoziţia simplă, dar constatarea că Petre era viu, că respira normal, că se uita la el şi-l asculta îl emoţionase în mod deosebit. Curta îşi dădu

seama că omul acesta aparent grosolan, tăiat dintr-un trunchi, manifestă în relațiile cu el o simpatie reală.

– Și acum, ridică-te cătinel; după spaimele astea nu-i bine să rămîi în pat, e preferabil să umbli, altfel ai să rămîi temător, și pînă la urmă n-ai să mai fii în stare să faci un pas fără însoțitor. Împuțită boală!

Văzînd că Petre se ridică cu greu, aproape îl smuci, iar după ce îl ridică în picioare îl împinse de spate ca și cum ar fi suflat asupra lui duhul sfînt și i-ar fi spus: "Acum ți-am dat viață, umblă"!

– Ai să vezi într-o zi cum curva aia de gaură are să dispară, nici n-ai să-ți dai seama, totul e ca bronhia să se vindece. Am întîlnit și asemenea cazuri. Hai, cătinel, hai că merge, dom'le. Și totul e să nu gîfîi, să-ți dozezi respirația, no, asta e! Și acum mă duc să văd dacă Titorian a putut scoate ancora din aia...

În sinea lui, Curta îi era profund recunoscător pentru vorbele încurajatoare.

Ieși din cameră și porni încet pe coridor. La capătul lui se opri. La etajul inferior apăruse tovarășa Vanda, și Curta, neavînd încotro, o salută ca și cum n-ar fi știut nimic, și ea îi răspunse cu un zîmbet măsluit; era palidă, cu cearcăne sub ochi, dar altfel călca bățoasă, și în mers își potrivea fusta cu cuta strîmbă la spate, vrînd astfel să-și ascundă tulburarea.

Sufrageria era plină; pacienții, obosiți, dar bine dispuși, continuau să cînte, alții jucau cărți în hol, iar în aripa din dreapta a holului se auzea tacul lovind mingile de biliard. Curta îl zări și pe Pintică; bucuria apariției medicamentelor îl scoase din toropeala și sfiiciunea lui obișnuită. Plecase și el împreună cu ceilalți, împotriva interdicțiilor, spre supărarea sorei Nana care nu se jenase să-i spună că probabil își pierduse ultima șansă de a fi operat. Dar Pintică bea *pertu* cu Forgaș, și Curta zîmbi cînd îl văzu pe ungur udîndu-și

mustățile lui mari în paharul cu gura largă. Ar fi vrut să intre și el în sufragerie, dar spusele lui Ciclovan îi rămaseseră întipărite în minte, le înțelesese exact valoarea și știa că dacă din primul moment nu avea să înfrîngă cumplita teamă ce sălășluia în el, avea s-o poarte în suflet toată viața. Și pentru că n-avea decît o soluție în față, o alese pe aceea, cea mai dificilă; să facă cei cîțiva kilometri pînă la cabana tăietorilor de lemne singur, avînd ca însoțitor noaptea adîncă și lumina albă a zăpezii.

După ce trecu de portar, care se mulțumi să ridice din umeri și să-i noteze numele pe un caiet, Curta fu cu mult mai puțin sigur pe el. Picioarele începură să-i tremure, aproape că își auzea rotulele genunchilor scîrțîind într-un fel ciudat, dar cu toate astea nu cedă impulsului de a se verifica, chiar dacă această verificare ar fi însemnat sfîrșitul vieții lui. Înfășurat în paltonul subțire, același palton primit în urmă cu cinci ani, înainte de a pleca la studii, luă în față vîntul nu prea aspru și se bucură la gîndul că undeva, pe la mijlocul drumului, va cădea și că dimineață îl vor găsi înghețat. Știa exact unde era această demarcație ipotetică și se grăbea spre ea, pașii aproape că îi alergau, dar vorbele doctorului Ciclovan îi răsunau în urechi, și subconștientul îi domoli mersul. Se pomeni mergînd agale, ca la o plimbare obișnuită. Din pădure se auzi un urlet de lup. Alte urlete se înșiruiră în urma primului, de la depărtări diferite, apoi corul se făcu una, semn că haita se adunase, dar lui Curta nu-i fu frică de lupi, frica lui era alta, cu mult mai mare. Cînd se opri locului să vadă unde se află își dădu seama că trecuse cu mult de locul unde socotea el că era jumătatea drumului; nici nu observase cînd trecuse de acel loc marcat de un brad cu crengile rupte. Pînă la brad erau opt mii cinci sute șaizeci de pași, or el mai avea de străbătut pînă la cabana unde se aflau Landesman și Ghinolea nici cinci mii, și făcu pașii aceștia din urmă calm,

despovărat de marele chin aciuat ca un duşman în fiecare fibră a trupului. Semnul acelei despovărări erau şiroaiele calde ce se înnodau sub bărbie. Nu, acum n-avea ce să se mai întîmple cu el, se biruise cu desăvîrşire şi era aproape convins că pînă la urmă le va birui pe toate.

Prin ferestruica de o palmă nu se vedea nici urmă de lumină. Curta abia atunci realiză că era de mult trecut de miezul nopţii, dar pentru că îi îngheţaseră picioarele n-avu încotro şi bătu la uşa de bîrne de cîteva ori, pînă ce dinăuntru se auzi vocea Savetei. Îl întîmpină într-o cămaşă albă legată deasupra genunchilor cu o curea să n-o tîrască pe jos. Nu păru mirată de acea apariţie tîrzie. Închise zăvorul de jos, anume făcut pentru ea, să ajungă la el, şi-l conduse în camera alăturată unde locuiau Ghinolea şi Landesman. Drumul pînă la acea cameră îl puse la grea încercare. Tăietorii de lemne dormeau pe un prici din scînduri acoperit cu saltele din paie unul lîngă altul, iar deasupra priciului, legată cu patru frînghii groase, atîrna un soi de plută din scînduri groase, patul Savetei. La lumina opaiţului aşezat într-un colţ, cu feştila trasă la maximum, Curta văzu perna înflorată la o margine cu arnici, velinţa de lînă, groasă, colorată în verde, roşu şi albastru. Înainte de a deschide uşa spre încăperea alăturată, Saveta, cu ajutorul unui scripete, lăsă patul în jos, se urcă în el tîrîş, apoi, cu mîinile puternice învîrtind de manivelă, se urcă cu aşternut cu tot sub tavan şi îi zîmbi de acolo, obosită.

Între camera tăietorilor de lemne şi cea unde se afla Ghinolea şi Landesman era o încăpere mică, un fel de cămară în care domina puternic mirosul de brînză de burduf; de tavan atîrnau cîteva slănini afumate, trei săculeţi de făină, iar pe jos, într-o ladă, se vedeau amestecate ceapă, usturoi şi cartofi, într-un colţ un borcan mare cu untură topită, albă. În odaia alăturată ardea lumina electrică, şi Curta se miră, mai

ales că dimineața, cînd îl însoțise pe Landesman, nu observase nici urmă de așa ceva.

– Te deranjează condițiile noastre de viață? auzi Curta vocea lui Landesman cu patul într-un con de umbră; nu putea suporta căldura de la soba care dogorea în mijloc și își trăsese patul sub fereastră tăind un colț al camerei, să scape și de căldură și de curentul de la fereastră. La ora asta, dom'le? întrebă Landesman, îngrijorat de apariția lui Petre la miezul nopții.

– Vă rog să mă iertați, eram obligat să... un examen și am vrut să-l cîștig venind pînă aici. Abia la ușă mi-am dat seama cît e de tîrziu, dar îmi era frig și n-am vrut să mă întorc... cu riscul de a vă deranja...

– Mă, ce protocolar sună! îl loc să te apuci de literatură, care tot nu face doi bani, mai bine te înscriai în diplomație, cuvintele matale totdeauna sună de parcă ar fi date cu unt. Vorbește încet, să nu se trezească; a adormit cu greu, se pare că injecțiile cu streptomicină dau o stare de agitație și febră, în fond, nimeni nu știe mare lucru despre ele, prietenul acela al meu a scris cîteva indicații, bănuiesc, dar indicațiile au dispărut cu o parte din sticluțe. Jidan deștept, a numerotat sticluțele probabil de la unu la optzeci sau și mai mult – și ochiul lui Landesman a descifrat numerele lipsă – dar mă întreb, de ce or fi luat și scrisoarea. Sînt bucuros pentru el, de cînd se află în sanatoriu e primul lui somn liniștit, uite-l cum respiră... A trebuit să duc o luptă cu el, e încăpățînat țîrcovnicul, nici n-a vrut să audă de injecții, îi tot dădea zor că medicamentul se cade să-l iau eu. Parcă dacă voiam să-l iau îi ceream aprobarea! Asta-i bună! Suferă de complexe, de cinste maximă, la fel ca și dumneata, eu unul iau lucrurile așa cum sînt.

– Și dumneavoastră nu faceți deloc? se pomeni Curta întrebînd, mirat și el de hotărîrea lui Landesman de a dărui

celuilalt medicamentele.

– Deloc, tovarăşe scriitoraş în devenire, ce te uiţi aşa? Ţi se pare altruismul meu împins pînă la ridicol? Şi nu mai pot eu de ce crezi mata, dar ia, te rog, loc, mă gîndeam tocmai cît de bine e aici în comparaţie cu sanatoriul, cu singura deosebire că adineauri cînd am ieşit afară pur şi simplu mi-a îngheţat curul. Băieţi descurcăreţi tăietorii ăştia de lemne; au un băţ, cu el se duc la budă, şi înainte de a se aşeza pe vine decapitează stalactita cu băţul, să nu se împungă; ger mare... Cu părintele e mai greu, dar mi-a promis sora Nana că-mi aduce un veceu portativ. Sper că n-o să stăm prea multă vreme aici. Cozmin are să aranjeze totul, cel puţin aşa crede el, eu unul nu. Uită că nu mai e pe funcţie şi, prostul, îşi închipuie că cei de sub el stimau omul, nu locul; uite, eu i-am spus că s-ar putea ca unii tovarăşi nici măcar să-l mai cunoască. Aşa că dacă nu ne putem muta înapoi, o să ne mutăm ori la alt sanatoriu, ori în iad, că se spune că în ultima vreme Dumnezeu a pregătit un spaţiu separat pentru comunişti; nici în iad nu vrea să-i amestece cu ceilalţi păcătoşi. Parşiv şi Dumnezeu ăsta, bine că nu mă aude Ghinolea, că m-ar spurca! Stai pe şezut şi pe gînduri, tovarăşe Curta, şi cum îmi închipui, îţi pui şi dumneata întrebări neprincipiale în legătură cu medicamentele. Şi ca să nu mă acuzi de omenie exagerată şi spirit de sacrificiu etc., vreau să-ţi tai macaroana şi să-ţi comunic oficial că nu e vorba de nimic din tot ce v-aţi putut închipui matale şi alţii. Pur şi simplu, medicamentele astea capitaliste nu pot face bine decît unei structuri ca popa Ghinolea, unuia ca mine nu, sînt sigur, pentru asta am şi renunţat... Fericiţi cei săraci cu duhul că a lor este împărăţia cerurilor; nu-i aşa că eşti sărac cu duhul şi nu poţi pricepe o explicaţie ca a mea, pămînteană? Dar te văd palid, ce s-a întîmplat, ce fel de examen ai dat, că la examenul meu ai căzut, eşti prea direct şi în sentimente şi în vocabular de

mă şi mir cum de o femeie frumoasă ca a dumitale poate să stea cu un asemenea necioplit, glumi Landesman.

Curta îi povesti incidentul petrecut cu el, motivele pentru care fusese la un pas de emfizem şi după ce termină, Landesman se frecă cu un deget în creştet unde părul crescut după febra tifoidă era subţire şi rar.

– Uite, ăsta altruism, şi matale te mai miri de mine. Cel puţin părintele mi-a salvat viaţa, am tot dreptul să i-o salvez şi eu pe a lui, în schimb dumneata ai fost gata să-ţi pui viaţa în joc pentru unul care, uite aici, să nu-ţi faci iluzii că dacă se va însănătoşi n-o să-ţi pună pielea-n băţ. Dacă eu am primit medicamentele astăzi deşi sînt trimise, după cum scrie pe ştampilă, cu şapte luni în urmă, semn că şase şi jumătate au stat unde au stat, asta presupune că foarte bine asemenea medicamente de încercare pot să sosească la sanatoriu oricînd şi te asigur că Baciu va trăi pînă atunci şi că va fi îndopat cu ele chiar de Titorian personal, în schimb dumneata? Nici măcar nu te-ai pretat să-l înjuri puţin pe medicul şef, să rămîi pe lista lui Morăscu, nici asta n-ai făcut-o... Te admir şi te declar de-a dreptul tîmpit... Uite, drept recompensă pentru atîta mărinimie, Landesman Isaac nu se va sfii să coboare şi să-ţi facă un ceai, eşti albastru-verde, culoare pe care din principiu o detest – şi Landesman, coborînd din pat, puse să fiarbă ceainicul vechi, cu smalţul sărit, pe un reşou electric.

Pe sub pijamaua de aceeaşi culoare cu a lui Morăscu, cu dungi albastre, se vedeau napoleonii groşi legaţi la glezne cu şireturi peste ciorapii de lînă. Landesman îşi puse pe cap o tichie de fetru negru, un soi de plăcintă pleoştită la margini şi roasă de vreme, şi după rîsul ascuns şi privirile jucăuşe Curta înţelese că Landesman anume şi-o pusese, ca să-l înveselească.

Bău ceaiul cald cu arome puternice şi într-adevăr

tremurul din picioare îi dispăru, iar pe fruntea rece îi apărură broboane de sudoare; Curta nu le şterse, îi plăceau cum stăteau acolo, adunate spre tîmple şi deasupra sprîncenelor. Le simţea greutatea şi gîdilătura pe piele din pricina scurgerii lente spre făgaşele dintre frunte şi nas; numai cînd un firicel începu să se prelingă greoi şi cu opriri intermitente pe obraz, îşi duse mîna la locul umezit şi cu dosul mînecii de la palton se şterse. Îşi dezbrăcă paltonul, şi Landesman, dorind să fie o gazdă cît mai perfectă, scoase o ţigară bună, o rupse în jumătate şi-i oferi o parte lui Curta; mai mult îi împinse ţigara.

– Cred că ar trebui să plec, nu de aici, în general, din sanatoriu, am sentimentul că în lunile de cînd am venit nu numai că ameliorările se lasă aşteptate, dar mă simt cu mult mai rău; o stare pe care nici măcar n-o pot defini, nu mă doare nimic, dimpotrivă, aş putea spune că mă simt mai bine ca acolo jos, nu mai obosesc aşa repede. Cu toate astea, simt în jurul meu plutind ameninţări nevăzute, boala a apucat să contamineze nu numai plămînul, zi de zi...

– Ascultă, tovarăşe scriitor în devenire, îl întrerupse Landesman în timp ce îşi turna ceai, n-am avut pînă acum decît senzaţia inutilităţii meseriei dumitale, dar nu şi faptul că eşti un om slab. Văd că vrei să dai bir cu fugiţii şi asta mă face să cred că eşti lipsit şi de simţul realităţii, ceea ce este foarte grav. De bine, de rău, sanatoriul te apără; oricum, din pricina bolii sîntem calificaţi uşor iresponsabili, adică cu mintea plecată în altă parte, avem circumstanţe atenuante, ca orice delincvent care acţionează sub imperiul unor stări ocrotite de lege. Unde te duci? Aici poţi să spui multe adevăruri şi multe minciuni, nici pentru unele, nici pentru celelalte nu suporţi decît sferturi de consecinţe. Dacă vrei să ştii cu adevărat starea matale exactă, atunci Landesman ţi-o poate spune: ţi-ai cam pierdut busola, ar fi fost cu mult mai

bine să nu ne cunoşti, nu pe noi cei de aici, pe noi cei dinlăuntrul nostru, asta te-a întors pe dos, ţi-a clătinat, ca să nu zic stricat, echilibrul matale, acea stare perfectă de care eşti atît de mîndru. Uite, împrejurările te-au făcut să îmbătrîneşti politiceşte cu nişte ani buni, să nu mai ştii să deosebeşti binele de rău şi răul de bine, că vezi matale, scriitoraşul din dumneata nu poate trăi cu feliile vieţii amestecate, el le vrea separate, şi atunci cînd unele dintre ele sînt mai mari decît îl ţine cureaua, dumnealui cade într-o melancolie firească celor ce se pregătesc să dezerteze. Unde vrei să dezertezi? Nicăieri şi niciunde, tovarăşe scriitoraş. Bag mîna-n foc că la vremea cînd te-ai hotărît să apuci pe calea asta nouă ţi-ai închipuit că vei trăi într-o lume unde curge lapte şi miere; nu, să nu spui că n-am dreptate, Landesman în chestii din astea totdeauna are dreptate... ţi-ai închipuit că revoluţia înseamnă doar romantism... Şi poate acum te-ai aştepta să-ţi vorbesc de contradicţii, despre lupta dintre vechi şi nou, între cei vechi mai căzînd din necesitate sau din prostie şi cîte unul nou, de greşelile şi greutăţile de început în mrejele cărora mai cade şi cîte un nevinovat ca dumneata, uite, Isaac despre nimic din toate astea n-are să-ţi vorbească, Landesman a umblat toată lumea şi pe unde a umblat a văzut multe, şi tocmai pentru că a văzut şi trăit atîtea poate să-ţi spună matale cu certitudine, şi cînd Landesman zice certitudine înseamnă că zice vorbă mare, că lumea tinde spre nenorocirea ei, aleargă spre ea ca spre o izbăvire, aşa cum te duci mata la lupii dumitale în fiecare zi, cu toate că ţi-e teamă de ei, cu toate că nu o dată i-ai fi nimicit dacă ai fi putut, asta în capul matale de scriitoraş, dar cu toate astea te duci – fie cald, fie frig. Un soi de curiozitate bolnăvicioasă îl face pe om să fugă spre necunoscut, lumea noastră în momentul de faţă reprezintă acest imens necunoscut, şi asta pentru că nici capitalismul nu mai este o soluţie, cu toată bunăstarea lui; oamenii vor altceva,

fac ceva pe bunăstare, şi din cauza asta se duc şi aleargă, se vînzolesc şi speră nici ei nu ştiu ce... Comunismul, dragul meu, va învinge pretutindeni, şi asta ţi-o spune Landesman care a mirosit acest pămînt împuţit de la un capăt la altul; comunismul este singura ordine care îţi dă dreptul să-i ridici ideologia la rangul de credinţă, să lupţi pentru raiul ei... Ce a făcut credinţa, la începutul ei, asta va face şi comunismul din lume, indiferent că şi atunci credincioşii erau băgaţi în groapa cu lei cum sînt băgaţi acum. Cu singura deosebire că acum, în lupta pentru credinţă sînt băgaţi în groapă cei mai puţin credincioşi în comparaţie cu cei care cred că deţin toată puritatea credinţei. Religia este suspinul creaturii chinuite, sensibilitatea unei lumi lipsite de inimă, după cum este şi spiritul unor orînduiri lipsite de spirit. Ei bine, noua credinţă vrea să lipsească creatura chinuită de suspinul ei, să-i uniformizeze sensibilitatea, şi prin ea să-i anuleze spiritul adevărat, orînduirile de totdeauna avînd nevoie de preamăriri. Spiritul deranjează, prin însăşi natura lui este străin supunerii, or un spirit care nu se supune înseamnă că nu este suficient de rodat ca să-şi poată asimila credinţa... Şi cu ce crezi matale că se pot stîrpi aceste trăsături, tovarăşe scriitoraş în devenire? Găseşte matale un alt cuvînt în loc de violenţă. Dacă nu l-aş fi cunoscut pe părintele Ghinolea aş fi murit prost, n-aş fi băgat nasul în preceptele credinţei lui venită pe lume sub acelaşi semn al violenţei ca toate credinţele care preaslăvesc blîndeţea şi omoară pe cei ce nu vor să fie blînzi. Ce, crezi că Isus a venit să aducă pace pe pămînt? Ia matale *Un pas înainte, doi paşi înapoi*, citeşte în Biblie la evanghelistul Luca, vezi că semnele sînt gata făcute, poţi să sugi liniştit din biberonul gata pregătit şi să prinzi puteri... Doar să urmăreşti textul acesta paşnic, îl ştiu pe dinafară... şi Landesman îşi miji ochii ca şi cum ar fi vrut să-şi aducă aminte de citat şi să-l rostească dintr-o răsuflare, ceea ce şi

făcu spre mirarea lui Curta atent pînă şi la punctuaţie, respectată şi ea cu strictețe. "Socotiţi că am venit să aduc pace pe pămînt? Vă spun că nu, ci dezbinare. Căci de acum înainte, cinci dezbinaţi vor fi într-o casă: trei împotriva a doi şi doi împotriva a trei. Dezbinaţi vor fi tatăl împotriva fiului şi fiul împotriva tatălui; mama împotriva fiicei şi fiica împotriva mamei." Şi dumneata plîngi în nădragi că Olariu n-a avut curajul să-şi omoare fraţii cu mîna lui, şi-i proslăveşti blîndeţea şi curăţenia că s-a dus între ei gata să-şi primească glonţul binefăcător, uitînd că n-a şovăit deloc să tragă în alţii cu sînge rece, poate mai puţin vinovaţi decît cei de acelaşi sînge cu el. Şi, din acest punct de vedere, Cozmin are perfectă dreptate, Olariu a fost întotdeauna un om slab, şi dacă l-ar fi lichidat atunci, înainte de a se mai întoarce la ruşi, poate Olariu întors pe urmă acasă n-ar fi suprasolicitat credinţa din dorinţa ca Lică să-i poată da nota zece la capitolul sînge rece şi ataşament, el, care nu avea sînge rece şi în sufletul lui nu era nici chiar aşa de ataşat. Uite, eu n-am să-ţi spun, tovarăşe scriitoraş în devenire, că lumea noastră are neapărată nevoie de violenţă, aş zice că s-ar putea şi altfel, dar eu mă refer nu la ce-ar putea fi şi ce n-ar putea fi, eu mă refer la ce este, că vezi mata, acest "ce este" te-a întors pe dos. Şi dacă Landesman toate le-a înţeles, această ură a tovarăşului faţă de propriul lui tovarăş Landesman nu mai vrea s-o înţeleagă, adică, vezi mata, violenţa o înţeleg deşi n-o aprob, dar ura mă înspăimîntă, deoarece asta înseamnă că sîntem pregătiţi numai în vorbe pentru noua credinţă, iar în fapte sîntem încă pe vremea celor ce trăiau în pădure. Am asimilat un limbaj, dar faptele vin împotriva limbajului, vrem să construim o lume după vorbe, dar văd că o construim după fapte, şi ea va ajunge cu unele şi cu altele atît de departe, încît numai un cutremur ar mai putea uni buzele celor două prăpăstii, dar Landesman în minuni nu mai crede, aşa să ştii.

Curta închise Biblia cu zgomot, apoi se uită la coperţile maronii pe care scria cu totul altceva şi zîmbi amar, dar destul de vizibil ca Isaac să observe şi să înţeleagă că faptele şi vorbele sînt tot atît de aproape ca şi coperţile acelea străine de cartea pe care o îmbrăţişau, şi această îmbrăţişare nu o dictase nimeni, era trucul lui Landesman, care voia să salveze aparenţele de un fond de care el însuşi se temea.

– Zi-i, hai, dă-i drumul, tovarăşe scriitoraş, spune mata ce ai pe suflet, adică spune că noi am fost aceia care am îndepărtat faptele de vorbe, şi eu am să-ţi răspund că nu-i aşa şi cînd am să-ţi spun că nu-i aşa, nu-i obligatoriu să mă crezi, pentru că dacă ar fi obligatoriu, tot nu m-ai crede. Vrei să-mi dai cu propria mea ipocrizie peste nas, dă-mi dacă vrei, dar Landesman îţi spune că nu-i ipocrizie ci un adevăr, două credinţe care nu se suportă; în evul mediu, religia nu suporta pe eretici, îi ardea pe rug, dar eu n-am făcut altceva decît să închid un ev cu coperţile altuia în devenire. Ipocrit eşti mata, tovarăşe scriitoraş, că mă înţelegi exact şi cu toate astea mă condamni, desigur, fără să mă trimiţi în focu gheenei ci în altul, al propriei mele moralităţi faţă de politică, numai că te previn. Politica n-are morală.

Curta sorbi ultimele înghiţituri de ceai; se răcise, dar aşa rece şi dulce ceaiul i se părea cu mult mai bun, şi după ce aşeză ceaşca direct pe podea, îşi strînse paltonul pe lîngă trup şi se pregăti de plecare.

– Dumneata, tovarăşe Landesman, ai putea foarte bine să fii coautorul citatului din Luca.

– De ce? Te-am dezbinat atît de rău încît tu, fiule, eşti gata să te ridici împotriva tatălui tău Isaac?

– Mai rău; dezbinarea presupune existenţa unor forţe antagonice gata constituite, un Da şi Nu ce nu mai pot fi conciliate, pe cînd dumneata sădeşti în mine neîncrederea, şi asta este cu mult mai grav.

– Neîncrederea asta de care vorbeşti mata, tovarăşe scriitoraş, există în dumneata; eu, pur şi simplu ţi-o cultiv şi nu ţi-o lustruiesc de florile mărului, ci pentru a te face să înţelegi exact terenul pe care te afli, să-l pipăi cu propriile picioare, să te fereşti la nevoie de el sau să păşeşti mai departe, convins de riscurile lui. Ai să spui că asta este o metodă evreiască de a discuta, metoda pisicii care cade mereu în picioare dintr-un simţ care-i calculează cu iuţeala gîndului centrul de greutate, dar acest centru de greutate de care mă folosesc eu este rezultatul deselor paraşutări ale naţiei mele dintr-o lume ostilă în alta şi mai ostilă, indiferent că la ostilitatea asta am contribuit şi noi.

Curta se aşează din nou pe scaun, dorinţa de a pleca fără să participe la discuţie, aşa cum ar fi vrut, se pulverizase: venise să-şi înfrîngă teama şi acum, intrat pe un alt teritoriu, nu numai că nu îşi mai aducea aminte de starea în care se aflase cu un ceas înainte, ci era dominat de alta cu mult mai puternică; aceea a existenţei lui spirituale în această lume. Iată ceva cu mult mai important, şi dovada de netăgăduit era faptul că intenţia cu care venise acolo fusese alungată undeva în necunoscutul din el. Rămăsese acolo, în faţa lui Landesman, nici el nu ştia de ce, cu toate că era convins că într-o dispută cu el n-avea nici o şansă de cîştig. Isaac venea cu ideile ca un tăvălug ce nu putea fi oprit şi intra peste el lovind în puţinele lui cunoştinţe aşezate cuminte într-un spaţiu ce se voia calm, răscolea totul fără a se strădui apoi cîtuşi de puţin să ordoneze ceva.

– Uite, eu cred şi în cealaltă ipostază a lui Isus, a non violenţei, a iubirii faţă de oameni, a blîndeţii şi solicitudinii...

– Mi-am dat seama din clipa cînd mi-ai povestit cum l-ai salvat pe Baciu, spuse Landesman acoperindu-l la spate cu pătura pe părintele Ghinolea. Poruncile lui Moise ţi le citesc pe chip cu toate că n-ai o figură de ascet...

– Eu nu glumesc, tovarăşe Landesman, spuse Curta şi, grăbit, emoţionat, îşi scoase pachetul de ţigări mototolit şi, înfrigurat, îşi aprinse o mărăşească. Nimic nu se poate clădi pe violenţă, nimic nu se poate construi pe spaimă într-o lume pe care o vrem eliberată de spaime, de fals şi de minciună. Violenţa este forma primitivă a puterii, şi-o utilizaţi pornind de la premisa falsă a primitivismului acestui popor, şi aici faceţi cea mai mare greşeală. Vedeţi, înţeleg exact generozitatea acestui loc unde mă aflu, un fel de porto-franco unde ideile nu sînt vămuite şi nici condamnate, deoarece cei condamnaţi sîntem noi şi ce mai contează nişte idei înălţătoare sau duşmănoase, aşa cum ar fi socotite acolo jos, cînd posesorii lor nu mai pot face cu ele nici bine, nici rău semenilor lor? Am fost foarte curios, nici nu vă puteţi da seama cît am fost de curios, din clipa cînd am intuit teama pentru presupusele amănunte povestite mie de Baciu referitoare la activitatea acelui Isaac din vremea cînd nu era bolnav, nici conciliant ca acum, ci dur şi intransigent. Un student oarecare, închis doar pentru faptul că era fiul tatălui său, preot, i-a povestit lui Baciu întîmplarea; fiţi liniştit, a povestit-o ca pe un fapt ce venea în sprijinul indubitabilei dumitale intransigenţe pierdută pe drum din pricina bolii, a înţelegerii că în faţa morţii totul este deşertăciune.

Se opri. Durerea începea să-l sufoce din nou, dar ea nu mai era însoţită de teama de moarte, era o durere pur şi simplu ca orice altă durere. Calm, îşi dirijă respiraţia cum ar fi dirijat un jet de apă de la un robinet, mai tare sau mai încet; plămînul se supuse acestei comenzi interioare, se eliberă de surplusul de aer. Curta simţi în cerul gurii gustul neplăcut venit din cavitatea dezumflată şi se bucură că de acum încolo stătea în puterea lui să-şi comande propria viaţă sau moarte.

– Ai terminat, tovarăşe scriitoraş în devenire? întrebă

Isaac pe un ton neutru. Poate ai vrea să mă dezvinovățesc, să spun că nu-i adevărat sau că este adevărat numai în parte? Uite, Landesman n-are să-ți facă pe plac. Dacă ai mai fi avut răbdare cîteva săptămîni, ți-aș fi spus eu de acel incident la care am fost nu numai martor, ci direct implicat. Uite, Isaac îți dă dreptate, nu chiar în toate, dar în cea mai mare parte. Să nu te bucuri însă că îți dau dreptate, tovarășe scriitoraș. Că dacă Landesman dă dreptate cuiva înseamnă că de fapt îi și fură celuilalt plăcerea de a se bucura de dreptatea lui. De ce m-au pus pe mine, printre altele, să mă ocup de culte, habar n-am. Nu sînt adeptul nici unei religii; convingerea că religia, de orice fel ar fi, reprezintă un opium pentru umanitate, era pe prim plan, în numele ei voiam să distrugem lumea veche cu tot ce-i aparținea, clasele exploatatoare și cu cei ce exploatau sufletul omenesc, și asta în cel mai scurt timp cu putință. De suflet deci, tovarășe scriitoraș, trebuia să mă ocup eu. Încă de prin patruzeci și patru, dacă nu mai devreme, de acea parte de țară unde s-a petrecut întîmplarea, pe linie de partid răspundea Costache. Prin patruzeci și șapte, cînd am ajuns eu în părțile Sucevei, Costache devenise un activist obscur dintr-o greșeală care nici măcar nu era a lui. Să nu-ți închipui că lupta care se dă pentru sfere de influență este caracteristică doar pentru acești ani, ea este cu mult mai veche, dar atunci, în anul la care mă refer ea căpătase o acuitate neobișnuită: partidul era divizat. Una dintre aceste grupări din țară trimisese un om de legătură la Costache, cu dispoziția de a înlătura pe instructorul, aflat încă pe drum, al celeilalte grupări. Neșansa lui Costache a fost ca instructorul să întîrzie, și el a pus în aplicare decizia adusă de primul, neavînd de unde să știe că după Eliberare are să fie aspru judecat pentru fapta lui, cu atît mai mult cu cît el îndeplinise dispozițiile acelei părți din mișcare care ulterior se dovedise a fi pe poziții greșite. De unde avea el să știe atunci de această

divizare a mişcării? Conducătorii ei se aflau în închisoare; în condiţiile acelei crunte ilegalităţi nu se putea informa de la o zi la alta asupra adevărului, dar astăzi oare, cînd avem toate mijloacele de informare la îndemînă, ne gîndim la fiecare acţiune pe care o întreprindem? Deci, după Eliberare, Costache din secretar de partid a ajuns un simplu activist asupra căruia plana în orice moment cea mai grea sancţiune, excluderea din partid. Ca să se reabiliteze în ochii tovarăşilor şi în propriii lui ochi, lucra cu rîvnă de dimineaţa pînă seara, crezînd că orice acţiune dusă la îndeplinire reprezintă o cotă-parte de bunăvoinţă la adresa lui, un plus ce îi putea fi favorabil la judecata pe care o simţea apropiindu-se. Îl cunosc pe Costache de mult, înainte chiar de a pleca în Spania. Am lucrat amîndoi la aceeaşi întreprindere. Acest om şi-a închinat toată viaţa cauzei, şi cu toate că s-au pus pe capul lui sume mari de bani, s-a descurcat, avea marea capacitate de a intui pericolul, de a se da la fund la timp şi de a ieşi de acolo atunci cînd Siguranţa se aştepta mai puţin. Un om hărţuit care nu brava de dragul bravurii; am avut şi avem şi din ăştia, să fii dumneata sănătos! În puşcărie, mulţi se aflau mai în siguranţă decît cei de afară şi nu puţini răsuflau uşuraţi odată ajunşi la dos; închis, mai puteai avea speranţe, liber, nu ştiai niciodată ce te putea aştepta la următorul colţ de stradă. În partea aceea a Moldovei exista în munţi o puternică grupare legionară. Ajunsese la urechile noastre că principalul sprijinitor era un fost călugăr, hirotonisit. Că era el omul care-i ajuta pe legionari sau nu era el, asta mai trebuia dovedit, şi asta am vrut noi să dovedim. În orice caz, prin acele părţi cu greu putea pătrunde un activist; nu puţini şi-au pierdut viaţa, şi nu prea aveam oameni ca să ne permitem luxul de a ne despărţi definitiv în fiecare zi de cîte unul dintre ei. Costache căzuse în darul beţiei, era sufleteşte distrus din pricina celor întîmplate, cu atît mai mult cu cît Silivan, instructorul înlătu-

rat, era un prieten de-al lui şi de-al meu, lucrător cu noi, la începuturile mişcării, la fabrica de care ţi-am vorbit. Nu se putea deci conta pe Costache. Cînd am ajuns la Crenguţa – aşa se chema comuna unde s-au petrecut lucrurile – Costache zăcea, nu ştiu cît de boală şi cît de băutură, într-un grajd, acolo îşi avea sediul organizaţia lui comunală pe care o conducea. Costache mi-a spus că n-o să putem ţine adunarea pe care o solicitasem, unde trebuia să vină să vorbească oamenilor un tovarăş important, aflat atunci la Iaşi. Tot Costache m-a anunţat că, după datele lui, preotul n-avea nici în clin, nici în mînecă cu legionarii, el îşi păstorea turma fără să ştie că din turma lui numeroşi erau aceia care seara plecau cu alimente în munţi. Am vrut să verific singur. Îl cunoşteam pe părintele Ghinolea, mă familiarizasem întrucîtva cu felul de a fi al preoţilor, şi în sinea mea m-am bucurat de cele spuse de Costache; nu voiam să iau nici o măsură drastică împotriva preotului, mai ales că ştiam foarte bine care era puterea lor de înrîurire asupra oamenilor. Biserica era ticsită de credincioşi. Era Vinerea mare, nu ştiam, nu-mi spusese nimeni şi, sincer să fiu, pentru mine, chiar dacă aş fi ştiut, ar fi fost o zi obişnuită, ca toate celelalte. Mi-am dat seama mai apoi ce greşeală am făcut – dacă nu politică, tactică în orice caz. Era Vinerea mare, vinerea patimilor; într-o asemenea zi nu-i bine să te legi de credincioşi, chiar de cei care cultivă credinţa de formă. Pînă la adunarea noastră mai erau patru ceasuri; în piaţă se înjghebase o tribună, ghirlandele de brad erau la locul lor, microfonul şi difuzoarele instalate în cele patru părţi ale pieţei erau păzite de cîte un om, pentru siguranţă. Costache m-a convins că adunarea trebuie amînată; nu numai că nu aveam nici o şansă, dar momentul era ales cum nu se poate mai prost. M-am dus şi am dat un telefon la Iaşi. Tovarăşul în cauză nici n-a vrut să audă. Nu mai putea veni a doua oară prin acele părţi, şi din moment ce se luase hotă-

rîrea să se țină adunarea, ea trebuia ținută cu orice preț. Costache a ridicat din umeri la cele spuse de mine și a făcut o ultimă încercare de a-și duce sarcina la îndeplinire. A intrat în biserică și a vorbit cîteva minute cu popa, dar acesta n-a vrut pentru nimic în lume să renunțe la slujbă. A anunțat oamenii din fața altarului de ședința ce trebuia să aibă loc și i-a sfătuit pe enoriași să-l lase pe el acolo să-și facă slujba, iar ei să meargă la întrunirea lumească. Dar numai o parte din oameni i-au dat ascultare. Desigur, dacă s-ar fi amînat ședința, peste cîteva zile probabil ea ar fi putut avea loc fără dificultăți și fără zarva ce a urmat, dar ședința, cum ni se spusese, nu putea fi amînată. Și prețul a fost plătit. O mașină din garda tovarășului a poposit în fața bisericii, și cei șase oameni de ordine aduși de el și-au luat dreptul de a decide în acele împrejurări speciale. Costache a plecat acasă, n-a vrut să rămînă, eu am rămas. Ce-a fost mai departe știi. Un singur amănunt nu ți l-a povestit Baciu – și nu l-a povestit deoarece nu avea nici el de unde să-l știe. Într-adevăr, s-au pus niște saci cu paie la una din intrările bisericii, convinși că cei rămași înăuntru au să iasă pe ușa din spate. Dar în timp ce paiele ardeau, și fumul intra în biserică, în interior cineva a aruncat benzina cu care dimineață se spălaseră podelele și a închis cu cheia ieșirea din spate. Ne-am dat seama de acest lucru cînd prin flăcări a ieșit afară un om, și în graba și disperarea noastră nu l-am reținut și nici cercetat. Dincolo de amănuntele care au dus la tragedia amintită nu este mai puțin adevărat că noi eram acolo, am asistat calmi la focul pus pe din afară; nimeni – nici eu, nici altcineva – nu s-a opus acestui procedeu. Dar oare ne puteam opune? Mai tîrziu, un supraviețuitor a mărturisit că focul a izbucnit brusc din toate părțile, ceea ce întărea și mai mult convingerea noastră că provocarea a fost premeditată de dușmanii noștri. Dar adevărata întrebare, care știu că te preocupă, este alta, de ce

anume n-am putut renunța în ziua aceea la ședință, de ce a fost programată tocmai atunci? Îți spun eu. Odată cu luarea puterii, am crezut că totul este posibil pentru noi, că oamenii ne vor sprijini de la primul pînă la ultimul. N-a fost așa. Am pus întîmplarea de la biserică pe seama existenței dușmanului de clasă – și cînd spun acest lucru spun un mare adevăr. Cu două zile înainte fusese găsit într-o pădure de lîngă Botoșani trupul unui ilegalist, Nicăion, a lui Nicăioana, tată n-avea... L-am cunoscut în primii ani cînd intrasem și eu, mînat mai din față, mai din spate, de Cozmin în lupta ilegală, acum în gura multora un cuvînt ca oricare altul, dar atunci... atunci să te fi văzut... atunci să-ți fi arătat... Nu o dată în momentele grele, și ele n-au fost puține, mă gîndeam la acest om, cu școală puțină dar cu minte multă și cu sufletul ca o pîine ardelenească, cum ai zice dumneata dintr-un sentiment real de mîndrie și lăudăroșenie regională totodată... Avea acest Nicăion un picior mai lung, mai lung cu zece centimetri, cu toate că de călcat, călca drept, nimeni nu i-ar fi ghicit șubrezenia dacă nu i-ar fi văzut pantalonii, unul în sus, dezgolindu-i piciorul vînăt și subțire, iar celălalt crac în jos, sub bocanc aproape... L-au întins la siguranță, i-au băgat piciorul drept între două menghine umblătoare și cu o manivelă... Au cerut de la el un nume, un nume doar, un nume oarecare după cîte am aflat, dar numele acesta reprezenta un tovarăș de-al lui și el numele ăsta nu l-a dat și pentru asta a fost... A sunat alarma și polițaii au fugit și pe el l-au lăsat acolo, fără apă și fără pîine și întins l-au găsit trupele sovietice după paisprezece zile de cînd îl abandonaseră... Și Nicăion ăsta, cel mai bun trăgător cu praștia din cîți am cunoscut în copilărie, acum, mai bine zis atunci, cu două zile înainte de ședința pe care voiam s-o facem, a zis să mai lupte și alții, el a luptat destul, vrea să meargă acasă la țară să crească porumbei și cușca cu cei doi porumbei poștași era

lîngă el cînd au dat de el, hăcuit şi porumbeii erau şi ei cu capetele tăiate... De ce?... Ce-au avut cu Nicăion a lui Nicăioana, că dumneata deştept şi înţepat cum eşti pe toate le ştii... Pentru ce l-au urît, că doar omul ăla nu făcuse nimănui în viaţa lui nici un rău?... Pentru Nicăion, despre moartea căruia a aflat tovarăşul de la Iaşi, să se fi dovedit mai încrîncenat ca de obicei în privinţa şedinţei... Poate, nu ştiu... Dar dincolo de realitatea asta a luptei de clasă, mai era o altă realitate: exista o împotrivire a oamenilor, care nu aveau nimic comun cu duşmanul de clasă, era duşmănia împotriva procedeelor noastre, şi noi am condamnat nu procedeele, ci duşmănia lor, făcîndu-i pe toţi o apă şi un pămînt. Mi-am dat seama de acest lucru încă de la acea întîmplare şi să ştii că n-am ţinut pentru mine ceea ce am crezut. Atît cît mi s-a permis, mi-am spus punctul de vedere. M-am dus la părintele Ghinolea, simţeam nevoia să-l caut, şi aş fi făcut orice sa dau de el. Cu ajutorul lui Cozmin l-am găsit, şi iată-l aici lîngă mine, şi Landesman Isaac nu se sfieşte să spună că prin el vrea să-şi răscumpere marele păcat omenesc pentru tot ce s-a petrecut atunci. Nu cer să-ţi retragi cuvintele aspre spuse la adresa mea, n-ar avea rost, şi pe urmă, fără să fii conştient, nici nu ştii cîtă dreptate ai, numai că dreptatea dumitale este arogantă şi la fel de inumană, de rece. Dumneata rosteşti adevărul fără remuşcări, or adevărul dezbrăcat de remuşcare este adevăr de profet; după mine, asemenea adevăruri şi asemenea profeţi nu există. Mai vrei un ceai? Nu încurca borcanele, politica este politică şi ceaiul ceai. Te văd zgribulit, nu ştiu cît din pricina frigului şi cît din cauza emoţiilor că ai reuşit să mă faci praf. Să ştii că într-un anumit fel ai reuşit, spuse Landesman, şi se ridică din pat ca să întredeschidă uşa din camera alăturată, unde focul se auzea duduind în sobă.

În cămăruţa cu miros de spirt şi iod, de tămîie nearsă, se împrăştie o miazmă de obiele uscate, de ceapă şi brînză, şi

Landesman, zîmbind, aruncă pe pat o pătură ținută pînă atunci undeva pe un geamantan.

– De frig am mai văzut oameni morți, de putoare niciodată, spuse el.

După ce Curta își sorbi ceaiul fierbinte, Landesman îi făcu loc în patul lor; un pat larg, mai mult un prici peste care sora Nana avusese grijă să pună cîteva saltele din vată. Curta nu așteptă să fie prea mult rugat. Se așeză lîngă Ghinolea, și Landesman îi dădu pătura groasă, de rezervă, să se învelească. O clipă, Curta tresări, simți la spate mîna lui Landesman, protectoare, aranjîndu-i pătura, și avu certa convingere că mîna aceea semăna cu altă mînă pe care aproape o uitase: mîna mamei lui, care venea seară de seară, în iernile copilăriei, să vadă dacă nu cumva s-a dezvelit.

24

Seara, sora Nana îi făcuse lui Pintică o injecție, un calmant. Căruciorul pe care se afla acum așezat, acoperit cu un cearșaf alb, aștepta lîngă ușă. Sala de operație era pregătită, instrumentarul – așezat cu grijă pe o măsuță sub lumina puternică; venise cu o oră înainte și chirurgul cel nou, dar noaptea, neavizat încă de hotărîrile luate în privința lui de bolnavi, sosise și celălalt medic, cel incriminat de Morăscu, și Titorian se afla acum într-o situație delicată, din care nu știa cum să iasă. Doctorul nou se găsea în sala de operații, se spăla pe mîini de mai bine de un sfert de oră, în timp ce Cîrdișan, supărat că fusese deranjat de pomană, își împacheta în geanta de voiaj pijamaua în care dormise, hotărît să se întoarcă degrabă la spitalul de jos, pentru a protesta la acuzațiile aduse.

Titorian nu mai știa ce să facă. Băltescu aștepta pacientul în sala de operații. Ciclovan, închis în birou cu

Titorian şi sora Nana se opunea, susţinînd că nu-şi lasă pacientul pe mîna unui om care pentru prima dată răspundea în întregime de o operaţie atît de complicată. Sora Nana se străduia să-l convingă să vorbească mai încet, între camera unde se aflau ei şi sala de operaţii fiind un coridor deschis şi un perete de sticlă prin care Băltescu s-ar fi putut să audă totul. Ciclovan, cu vocea domolită pentru un timp, îl făcea pe Titorian responsabil de un posibil eşec, în timp ce Titorian, calm şi sigur de el, îi reproşa lui Ciclovan toata încurcătura cu Cîrdişan. Titorian vru să iasă din încăpere, dar Ciclovan se postă cu spatele în faţa uşii, şi Titorian, după ce contemplă un timp acel trup masiv, se întoarse la birou şi se aşeză pe scaun.

– Tu te-ai lăsa operat de unul ca Băltescu? întrebă Ciclovan venind spre birou cu ambele mîini ridicate în dreptul feţei, voind parcă să demonstreze ceva cu ele. Am lucrat doi ani cu el în acelaşi spital; un om de treabă, nimic mai mult, bun să ungi pîinea cu el nu însă să-i laşi bisturiul pe mînă...

– A venit şi cu un fotograf, adăugă sora Nana, şi după felul cum rostise cele cîteva cuvinte era clar că îl susţinea pe Ciclovan.

– Auzi, şi un fotograf! Ce să caute un fotograf aici? Te pomeneşti că vrea să-şi facă şi propagandă.

Uitînd de cuvintele binevoitoare privitoare la Băltescu, pe care le rostise pînă atunci, scoase la adresa lui un potop de insulte, şi pentru că nu-şi mai putea controla vocabularul uită şi de accent. Vorbele lui, într-o ardelenească neaoşă, sunau oarecum comic şi cînd Titorian îşi permise să zîmbească pentru a doua oară Ciclovan se rezemă de perete ca un om răstignit.

– Poftim, de ce nu rîzi, Ispas dragă? Hai, scumpule, dă-i drumul, e vorba de viaţa unui om şi tu rîzi. Mă, da tu eşti complet zărghit, să mă bată unul Dumnezeu. Fotograf, ce-i

trebuia măgarului tichie de mărgăritar?...

Dar în timp ce Titorian şi Ciclovan se certau mai departe, în biroul directorului, la cererea lui Băltescu pacientul fusese transportat în sala de operaţii; Băltescu îi făcuse rahianestezia, nimerind după cîteva înţepături nedibace locul dintre vertebre, şi acum, ajutat de sora Aneofiţa şi de o infirmieră, aşeza bolnavul pe-o parte, cu locul ce urma să fie supus operaţiei descoperit. Şi în acel loc Băltescu, cu ajutorul unei seringi mari, introducea sub coaste o cantitate impresionantă de novocaină, încît pielea se bulbuca, gata din clipă în clipă să se spargă. Fotograful, îmbrăcat şi el în halat alb, cu masca de tifon atîrnată de gît, îl bătea pe Pintică uşor cu palma peste faţă şi îl ruga să zîmbească; dorea o fotografie optimistă: în noile condiţii sociale o operaţie trebuia să ajungă la privirile publicului neîndoios optimistă, şi Pintică, binevoitor, cu zîmbetul lui de totdeauna pe buze, se străduia, livid şi cuprins de spaimă, să-şi dezlipească buzele uscate pentru a reuşi zîmbetul de care fotograful avea nevoie. Dar zîmbetul se lăsa aşteptat. Pintică nu era în stare nici măcar să-şi deschidă ochii, ca toate că urechile înregistrau rugămintea omului de lîngă el.

– Hai, tovarăşe, ce dracu', doar eşti comunist, membru de partid; fă un efort, are să te privească în ziar patru sute de mii de cititori, poate chiar nevasta şi copiii dumitale, şeful regiunii unde lucrezi; să nu mai vorbesc că ziarul va ajunge şi în străinătate şi nu e bine ca duşmanul să vadă că la noi oamenii operaţi... Hai, te rog, tovarăşe, zîmbeşte, îl implora fotograful – şi pentru că Pintică nu putea zîmbi, cu două degete îi desprinse buzele încleştate, şi buzele, lipsite de viaţă, se întinseră, şi aparatul ţăcăni de cîteva ori în timp ce prima şuviţă de sînge tîşni în sus aproape pînă la ciuperca luminoasă din tavan, apoi, pierzîndu-şi din forţă se întoarse şi căzu exact pe faţa lui Pintică, pe zîmbetul lui de om chinuit.

– Aşa, aşa, foarte bine, spuse fotograful şi, grăbit, se dădu la o parte, palid de efortul depus şi mai ales de acea deschizătură în carnea fragedă şi caldă a pacientului.

Curta se afla pe coridor, lîngă uşa deschisă a sălii de sterilizare, acolo unde se închisese Buzangiu în congelator, şi ca să poată privi mai bine se apropie de geamul prin care o infirmieră aşeza pe pervazul alb de sticlă o trusă de instrumente şi meşe din tifon. Cuvintele fotografului se auzeau pînă la el. La început, Curta crezu că e vorba de o glumă sinistră, ca pînă la urmă sa-şi dea seama că se afla în faţa unei simple realităţi. Nu mai simţea durerea din partea dreaptă; respiraţia îi era sacadată, o mînie rece pusese stăpînire pe el şi poate nu atît din pricina fotografului; omul nu-şi făcuse decît meseria într-un mod, după părerea lui, lipsit de bun simţ; mînia pornea de la foarfeca lui Băltescu, de la cleştele lui, care se opinteau zadarnic să taie o coastă, şi de la scalpul sorei Aneofiţa, care mai mult rupea membrana albă a altei coaste. Numai în clipa cînd sora Aneofiţa, neobişnuită să facă mîna a doua într-o operaţie, căzu grămadă lîngă masă, aflară Titorian şi Ciclovan că operaţia începuse. Îi înştiinţase Curta, şi ei, grăbiţi, dădură năvală în sală. Se opriră contrariaţi lîngă uşă, Ciclovan cu pumnii strînşi, gata parcă de bătaie, Titorian sugîndu-şi buza de jos şi lăsîndu-şi privirile în pămînt a resemnare. Nu era timpul de dispute, sora Aneofiţa zăcea pe luciul imaculat al pardoselii, iar Băltescu, calm, cu broboane mari de sudoare pe frunte, arăta din priviri spre tava cu instrumente în timp ce o mînă se străduia să apuce, peste trupul bolnavului, o pensă pentru a opri sîngele ce curgea dintr-un vas periferic. Ciclovan nu mai stătu pe gînduri. Se duse la chiuvetă, se spălă în grabă şi superficial, apoi sora Nana, cu grijă îi trase peste mîinile butucănoase mănuşile de cauciuc prea strîmte pentru palmele şi degetele acelea de tăietor de lemne. Şi în vreme ce Titorian îi lega

masca de tifon la față, Ciclovan se apropie de Pintică, și trecînd peste trupul sorei Aneofița, îi întinse lui Băltescu penseta de care acesta avea nevoie.

După cum se căznea Titorian să tîrască trupul sorei Aneofița, Curta înțelese că prezența lui acolo în sală era mai mult decît necesară. Intră și îl ajută pe Titorian. O întinseră pe Aneofița pe o bancă, apoi Curta îi aduse de la chiuvetă apă într-un pahar. Lichidul rece turnat cu forța printre dinții deschiși de Titorian, ca și palmele administrate succesiv cînd de unul, cînd de altul, o treziră. Cu ochii inexpresivi încă, îi privi îndelung pe cei doi, neînțelegînd nimic, și cu un gest reflex își acoperi pulpele picioarelor dezgolite în graba cu care fusese așezată pe bancă.

Fotograful înmărmurise lîngă geamul ce dădea spre coridor; orice urmă de vlagă dispăruse din el, buzele îi tremurau iar aparatul ținut de curea cu o mînă oscila neverosimil, lovindu-se de faianță ca un metronom de ocazie ce număra bătăile de inimă tot mai încete și mai neregulate ale omului ce sta culcat pe masa de operație într-o stare de semiinconștiență.

Curta se duse la capul bolnavului; teama îi dispăruse. În fața lui nu era decît un tovarăș de suferință. Petre îi mîngîie obrajii și îi vorbi minute în șir, îmbărbătîndu-l pe un ton calm, cu o siguranță în glas care-l uimi și pe el. Pintică se străduí să-i zîmbească, dar zîmbetul confecționat de fotograf nu se mai putea transforma în altul firesc, rămăsese la fel, un rînjet aproape. Curta își umezi în gură un deget și încercă să șteargă dîra de sînge de pe obraz. Îl văzu sora Nana și, grăbită, înmuie în spirt o bucată de vată și i-o întinse, dar el, înverșunat că sîngele coagulat nu prea voia să se curețe, se încăpățînă și nu se lăsă pînă ce obrazul lui Pintică nu rămase curat. Abia după aceea luă vata. Dar ciudat: în loc să șteargă obrazul, își curăță propriile degete, apoi, fără să înțeleagă de

ce nici el, nici ceilalți rămași o clipă uluiți de ce auzeau, se apucă să cînte la capul lui Pintică un cîntec de prin părțile lui, o țipurițură deocheată firească pentru orele de dimineață ale unei nunți; și deșucheatele cuvinte avură asupra lui Pintică un efect neașteptat: obrazul i se coloră, privirile îi deveniră mai vii, zîmbetul fals îi dispăru de pe chip, și în locul lui dinții se dezveliră normal ca atunci cînd voia sa se pună pe rîs. Pînă și Băltescu deveni mai sigur, mîna dreaptă se mișca mai repede, cea stîngă apăsa cu convingere mușchiul desprins de pe oase în cavitatea toracică. Ciclovan, ademenit și el de veselia țipurițurii, îi ținea isonul lui Curta, prelungind doar silabele finale. Parcă înnebuniseră; sora Nana se uita speriată la Curta și la Ciclovan, la Băltescu, înveselit și el, și cu o lovitură aprigă de picior în pardoseala de beton îi făcu pe ceilalți să tacă, surprinși de acel gest autoritar. Aneofița, ridicată pe scaun, se șterse la ochi, își trecu pe la nas încă o dată vata îmbibată cu amoniac și, grăbită, ieși din încăpere, în timp ce de pe coridor pătrunse în sală un vacarm neobișnuit dominat de o izbitură metalică însoțită de înjurături într-o limbă pe care Curta o recunoscu, aceea a lui Forgaș Ferdinand, prezent și el de la început la acel spectacol, dar pe partea cealaltă a coridorului, motiv pentru care Curta nu-l observase de la început.

– Cum te simți, tovarășe Pintică? întrebă Curta poate nu atît pntru bolnav cît pentru el, ca să nu mai audă țăcănitul cleștelui operator, clinchetul pensetelor care îmbrățișau într-un zgomot de sticlă spartă cîte un vas de sînge rebel sau un mușchi ce trebuia tras de pe bucățile de coaste tăiate. Pintică reacționă prompt la întrebare și șopti, cu vocea lui înceată și calmă:

– Bine, Petre...

Niciodată Pintică nu i se adresase așa, direct, cu numele cel mic, era pentru prima dată, și Curta se bucură

pentru Pintică şi pentru el, pentru vorbele celuilalt şi pentru prezenţa lui acolo, dovedită atît de oportună. De pe coridor uşa se deschise, şi în sală apăru Titorian. Curta nici nu-l văzuse cînd ieşise; veni la el şi-i şopti acestuia ceva la ureche. Petre ieşi. Locul lui la căpătîiul bolnavului îl luă Ispas.

Coridorul gemea de pacienţi; într-adevăr, vocea tunătoare fusese a lui Forgaş, ea spărgea şi acum zidurile cu toate că Titorian invocase toate puterile cerului pentru a împrăştia pe bolnavi. Dar aceştia îl asediau în continuare pe fotograf, al cărui aparat zăcea pe mozaicul coridorului.

– Te bag în mă-tii p..., înjură Forgaş, cu un capăt al mustăţii umed din pricina salivei cu care îl stropise, dar înjurătura lui, în loc să dea momentului o încordare şi mai mare, stîrnise ilaritate; pronunţase înjurătura invers, aşa cum ar fi spus în loc de papuci de casă, casă de papuci, şi Forgaş, neînţelegînd de ce rîd pacienţii, mai înjură o data, fără ca efectul să fie cel aşteptat. În timp ce fotograful, cuprins de furie pentru aparatul stricat şi pentru toată tevatura la care fusese supus, proferă cu jumătate de glas ameninţări în numele ziarului, Stamate îl luă pe fotograf de braţ, îl scoase din grupul ce începea să se formeze din nou în jurul lui, şi cearta se termină la uşa sanatoriului, unde Morăscu şi Stamate îl împinseseră pe fotograf în maşina cu care venise, o Pobedă neagră ca o carapace de broască ţestoasă.

– Ai fost martor, tovarăşe Curta, îl solicită Stamate cînd maşina se pierdu pe drumul ce ducea spre orăşelul apropiat, această atitudine nu trebuie să rămînă necondamnată; sîntem la urma urmei oameni de litere, sîntem datori să punem la stîlpul infamiei asemenea practici totalitare, libertatea presei fiind garantată prin lege...

Morăscu fu strigat de cineva din interior, şi Stamate, rămas pe scări singur cu Petre Curta, îşi mai atenuă supărarea în legătură cu accidentul petrecut; plictiseala vizibilă şi

nemulţumirea că intrase în vîrtejul unor tulburări de moment i se citea pe faţă, şi Stamate, reproşîndu-şi cine ştie ce, lovi aerul cu mîna.

– Am impresia că eşti supărat pe mine Curta, spuse el eliminînd orice protocol. Să ştii că dacă aş fi fost pus la curent că tu trebuia sa scrii acel articol, din probitate profesională aş fi refuzat să-l...

– Nu faptul că l-ai scris m-a deranjat, ci cum l-ai scris. Nici mie nu mi-e simpatic Titorian, dar cred că nu acestea sînt criteriile..., dar în fond – şi Curta vru să reintre în holul sanatoriului, era îmbrăcat subţire, şi vîntul stîrnit îi pătrundea prin haină pînă la oase.

– Curta, zise Stamate prinzîndu-l pe Petre de braţ şi trăgîndu-l după el în sufragerie unde la acea oră, în afară de infirmiera blondă, care aşeza farfuriile, nu se afla nimeni, îmi dau seama de reproşul pe care mi-l faci. Deşi nu ţi-ai dus gîndurile pînă la capăt, ţi le citesc pe faţă; pentru asta nici n-ai căutat să mă întîlneşti, sînt aici de cîteva bune săptămîni, cu toate că era firesc, fiind..., dar ce contează la urma urmei vîrsta şi mai bogata mea experienţă literară în faţa lipsei mele de sinceritate, nu-i aşa? Deoarece această lipsă de sinceritate te-a afectat... Dragul meu, am înţeles mai tîrziu că am sărit peste cal, dar am dat crezare spuselor acestui posedat de Morăscu; nu-i un secret că este un apucat... Mai tîrziu am înţeles că Morăscu are ceva personal cu medicul. Oricum, eu nu trebuie să uit dificultăţile prin care am trecut pînă să ajung aici; eu nu lucrez, ca tine, la un organ cu drepturi aparte, indiferent că este un organ de provincie, şi pe urmă, locul pe care mi l-a arătat Morăscu pe listă, în cazul apariţiei medicamentelor, m-a flatat pur şi simplu... Eram dator să răspund... sau poate te nemulţumeşte tocmai acest loc, din auzite deţinut pînă la venirea mea de tine?... Crede-mă, n-am vrut, se scuză Stamate trăgînd cu sete din capătul de ţigară umezit la

margine, la care se uita de fiecare dată cu înfrigurare... Tu scrii ceva? Mie îmi este cu desăvîrşire imposibil, noutăţile de aici, ca şi mediul nu m' dau răgaz să-mi adun gîndurile... Am conceput un poem acum cîtva timp, am fost în documentare pentru el vreo şase luni în abatajele Lupenilor, dar cu toate astea simt că sinceritatea... Apropo, vezi că tovarăşa Vanda mi-a vorbit nu tocmai pozitiv despre tine, ce dracu' băiete, ai avut ceva cu ea şi ai lăsat-o sau n-a reuşit să pună mîna pe tine? Pe mine m-a lichidat din prima seară, o nimfomană...

– Cum puteai să scrii despre Titorian în termenii pe care îi ştii fără să-l cunoşti, fără să ştii nimic despre sanatoriu şi ce se petrece aici? întrebă Curta, eliminînd sumedenia de teme puse în discuţie şi referindu-se doar la una singură. Dar pînă la urmă, atras de discuţia ce se auzea din hol, renunţă să mai primească răspunsul; îl cunoştea dealtfel pe dinafară, se compunea din frînturile de idei spuse pînă atunci, scuze în particular rostite cu jumătate de convingere pentru insulte şi neadevăruri publice, scrise cu talent şi revoltă.

Grupul gălăgios se retrăsese în hol, sora Nana reuşise să-l împrăştie din faţa sălii de operaţii şi acum, adunaţi din nou, pacienţii continuau să se certe în holul mare, stînd în picioare în timp ce pe scările principale un auditoriu numeros asculta spusele lui Forgaş, vînăt de furie.

– Tu, mă, nu secretar, tu bun la jandarmerie, tu nu membru de partid, fac ceva al tău principialitate, tu om rău şi nemulţumit... Cum putut tu, Morăscu, admis căcatul ăla, cînd om bolnav sufere, să zîmbească, că mie venit să plîng, şi tu ei apărare la măgar, tu adus, ca să arăţi ce eşti tu, tu eşti nimica, mă – şi Forgaş îşi băgă degetul mare printre arătător şi mijlociu ca să sublinieze cine anume era Morăscu...

La atacul lui Forgaş, Morăscu încerca să deschidă gura şi să spună şi el ceva, dar Ferdinand îi prindea din zbor

mişcarea buzelor şi i-o lua înainte; dispăruse orice urmă de respect, cuvintele se rostogoleau în limba lui stîlcită provocînd cînd ilaritate, cînd încremenire, nimeni nu îndrăznise pînă atunci să-l înfrunte deschis pe Morăscu, se mulţumiseră să-l critice între ei, împinşi de un pahar de vin, dar totdeauna în lipsa celui în cauză. Acum insultele erau publice, fără perdea, şi Morăscu în zadar făcea eforturi să se apere şi să atace, Forgaş nu-i dădea răgaz.

– Deci este adevărat; pînă acum am crezut, nu-i aşa, că ceea ce mi se spunea în particular erau simple exagerări la adresa dumitale, tovarăşe Forgaş, nu-i aşa, dar acum...

– Eu nu tovarăş cu tine, tu bolnav înrăit, sete de putere mănîncă la tine, cum nu fost ruşine aduce fotograf la om pe moarte, că doctorul adus de tine căcat, nu doctor, bun de măcelar la abator nu la stabiliment comunist... Eu nu las operez la doctor tău, tu trebe operezi primul, eu adună semnături ca tu să operezi la plămîn şi la minte, tu nu sănătos, Morăscu, cine făcut pe tine comunist nu ştiut că tu vierme de baligă, coropişniţă, taie verde crud şi mănîncă...

Morăscu se uita în jur, dar bolnavii, oricîtă teamă ar fi avut de Morăscu nu numai că nu erau dispuşi să-i ţină parte, îl priveau cu o furie reţinută; faptul că unii dintre ei erau înscrişi pe listele de operaţii şi că trebuiau să se supună mîinii nedibace a lui Băltescu le dădea forţa să-l înfrunte.

– Tovarăşe Morăscu, Forgaş are dreptate, dumneata nici nu ne-ai întrebat care este scopul atunci cînd ai adunat semnăturile împotriva lui Cîrdişan, trebuia să ne spui şi nouă... Ce, crezi că mă las omorît de un...

– Tovarăşe Forgaş, se adresă Morăscu ungurului fără să ţină seama de intervenţia pacientului care-l admonestase pentru semnături, să nu crezi, nu-i aşa, că dacă eşti minoritate naţională şi noi trebe să ne purtăm...

– Ce minoritate, tu minoritate, nu eu, aici nu naţiona-

litate, aici bolnavi venit să vindecăm, nu auzit prostii din partea ta, la tine toţi uitat şi acum face pe nebunul, crede că Forgaş nu ştie, el nu tîlneşte cu nimeni, el merge şi bea la crîşmă şi muieri, vine napoi şi zice tîlnit cu mare tovarăş... Ţuica tovarăşe, cu ea tîlnit, cu curve tovarăşe, că Forgaş fost la vînătoare şi văzut tîlnirea ta...

– Tovarăşi, sînteţi martori că mă defăimează, asta n-am s-o iert, tovarăşe Forgaş, nu-i aşa, oricît... oricum, şi pentru că Forgaş lovise în plin, Morăscu plecă grăbit în pijamaua lui vărgată, proaspăt călcată, cu care avea obiceiul să iasă din cameră atunci cînd trebuia să cutreiere coridoarele umblînd după cotizaţii.

Ultimele cuvinte, pronunţate răguşit, Curta le auzise de pe coridorul sălii de operaţii. Preferase să plece din hol, disputa dintre cei doi îi era străină acum; Pintică era de mai bine de două ceasuri pe masă; în mod normal, o toracoplastie la cinci coaste nu putea ţine mai mult de patruzeci şi cinci de minute, ştia acest lucru, şi teoretic şi asistase la Moroieni şi la o operaţie de acest fel. Gîndul că Pintică n-are să reziste îl făcuse să se întoarcă şi să privească pe geamul de la sala de sterilizare.

Băltescu făcea ultimele suturi, ajutat de Ciclovan, în timp ce sora Nana îi întindea peste masă, cu ajutorul unei pensete, acele curbate. Titorian, pe partea cealaltă, dezlegă mîna lui Pintică, apoi se strădui, cu destulă greutate, să introducă în vena lipsită de vlagă acul prin care trebuia să se scurgă sîngele dătător de viaţă.

"E tînăr, are să reziste", se încurajă Curta în clipa cînd îşi simţi mîna atinsă de ceva; se întoarse brusc, speriat de acea atingere umedă şi rece, şi cînd văzu că mîna era a sorei Aneofiţa se calmă. Sora îi zîmbea, încă palidă de şocul prin care trecuse şi Curta, la îndemnul ei. o urmă în cabinetul sorei-şefe, neştiind ce dorea de la el.

Odată ajunşi în încăperea vopsită în ulei alb, cu miros de iod şi spirt medicinal, sora Aneofiţa încuie uşa, apoi se postă în faţa lui Curta, uitîndu-se lung la el, arogant şi rugătoare în acelaşi timp, bucuroasă şi temătoare. Pistruii ei mulţi se colorară, deveniră brusc aproape maronii, scoţînd şi mai mult în evidenţă ochii albaştri cu gene lungi, aproape unite spre colţul ochilor, acoperind o parte din cornee şi din această cauză dînd ochilor o profunzime plină de taine.

– Ce doreşti, soră? îngăimă Curta înghiţind în sec, cu ochii la uşa închisă cu cheia, avînd sentimentul unei sechestrări.

– Ştii foarte bine ce doresc; stai nu te speria, nu pentru asta am închis uşa; nu vreau să ne vadă nimeni aici... Cînd am deschis ochii în sală te-am surprins privindu-mi picioarele, ai avut dealtfel şi ce vedea, dar nu ştii încă de ce sînt în stare, mîndrule şi răule... Orice-ai face tot al meu ai să fii, şi să-ţi iasă din cap orice gînd de acest fel cu vreo femeie, cu alta în afară de mine, chiar cu nevastă-ta; oricînd poţi să mori, nimeni nu ştie ce să facă cu tine să nu ţi se spargă băşica aia a ta mîndră şi unică în felul ei, ca şi tine... Şi dacă vreau foarte tare asta, o vreau pentru că te iubesc; eşti prima dragoste deşi nu primul bărbat... Te-ai căsătorit devreme, o ştiu din dosarul tău de la Morăscu, ştiu absolut totul şi sînt sigură că în afară de femeia aceea, care nu te iubeşte nici pe sfert cît te iubesc eu, n-ai avut alta; de fapt se vede, uite cum te-ai roşit, dar să ştii că nici mie nu mi-a fost uşor să-ţi spun... Mi-am dat seama că un om ca tine trebuie tratat fără menajamente, trebuie cucerit în orice fel, şi singurul fel care îţi merge ţie este acesta, fără perdea, fără ocolişuri... Eu nu vreau să te bifez aşa cum te-ar bifa tovarăşa Vanda; i-am văzut listele cu numele bifate, numai pe morţi nu i-a putut încercui; eu te vreau al meu, fie şi măcar o dată, înţelegi, mîndrule şi răule... Şi nu care cumva să spui ce ţi-am zis, nu

te-aş sfătui, nu ştii ce e în stare sora Aneofiţa şi în bine şi în rău deşi eu ţie îţi vreau numai binele, aşa să ştii, sînt singurul suflet care se gîndeşte aici la tine...

Curta rămase mut. Luat pe nepregătite şi în termeni care-l dezarmaseră total, se uita la sora Anghel, la lacrimile ce-i şiroiau pe obraji, la dinţii puternici dezgoliţi de buzele tari, striate şi albite din pricina amoniacului prelins pe ele...

Sora îşi terminase pledoaria. Cu aceeaşi grabă deschise uşa, luă de pe masă o tavă cu instrumente, îi aşeză lui Curta în braţe alta şi ieşi pe coridor. Îşi şterse cu mîneca halatului obrajii umezi, rostind automat cînd se întîlnea cu cîte un bolnav aceeaşi propoziţie salvatoare:

– Bietul Pintică...

Curta aşeză instrumentarul în sala de sterilizare, Pintică era gata cusut, zîmbetul îi murise pe buze, şi sora Aneofiţa, grăbită, intră în sală ca să ajute la transportarea bolnavului care clipea rar din ochii lipsiţi de expresie. Îl urcară pe Pintică la etajul întîi, într-o rezervă, şi Curta se aşeză pe scaun lîngă patul lui în timp ce sora Aneofiţa îi aranja perfuzia cu iuţeală şi pricepere.

– Mai poţi rămîne o oră lîngă el? întrebă sora verificînd soneria şi becul din interior, un bec verde de apel care avea legătură cu camera de gardă.

Curta aprobă, asta era şi dorinţa lui, să rămînă cu Pintică, să-l vegheze. Sora ieşi. Curta luă mîna lui Ştefan în mîna lui, o mînă butucănoasă, de ciocănar cu toţi anii lucraţi ca activist, şi mîna aceea aspră acum părea în moliciunea şi fierbinţeala ei o mînă de copil, semăna cu mîna lui Aron, parcă era carne şi sînge din carnea şi sîngele lui, şi multă vreme Petre mîngîie degetele albe fără a fi în stare să se gîndească la ceva.

25

Nimeni nu-l putu clinti pe Curta de lîngă Pintică din ziua aceea a operației; stătea cu el de dimineață pînă seara și de seara pînă dimineața. Nu-și permitea să se depărteze de el decît o dată pe zi, la masa de prînz, și prînzul îl mînca absent, fără poftă, în camera de gardă; sora Nana avea grijă să-i fie adus acolo. Titorian îi era într-un fel recunoscător pentru acest efort; se convinsese singur în sala de operații că Petre intervenise cu nebunia lui de cîntec într-un moment critic, moment pe care bolnavul îl depășise tot așa cum Băltescu se întrecuse pe sine, operația reușise, radiografiile o demonstrau: două din cele trei caverne uriașe erau închise de mușchiul prăbușit brutal, fostele găuri erau marcate doar de cîte o linie. Mai rămînea a treia cavitate în lobul inferior al plămînului drept, dar Titorian, în urma unui consult cu Băltescu și cu Ciclovan, ajunse la concluzia că ar fi mai nimerit să-i introducă bolnavului aer în punga dintre stomac și diafragmă. Nu erau siguri că în felul acesta ultima cavitate va fi suficient presată, dar oricum, încercarea era de preferat înaintea altei intervenții pe care Pintică, în starea în care se afla, n-ar mai fi suportat-o. Băltescu căzuse de acord, era fericit că prima lui operație izbutise, devenise conciliant și petrecu nu puține ore alături de Curta, stînd pe scaun și citind ultimele descoperiri în domeniul operațiilor toracice sau încercînd să discute cu Petre. Și în aceste ore, Curta află că Băltescu, contrar zvonurilor, era un băiat simplu, plecat de la țară, își terminase facultatea cu greu; din pricină că intrase în mișcare, ani de zile nu avusese un post stabil, apoi, după ce ajunsese să lucreze pe cont propriu, se îngropase cu nevastă-sa în satul lui natal, lucrînd într-un staționar cu patru camere; se ocupa și de nașteri, și de tuberculoși, și deopotrivă și de cei atinși de spirocheta palidă. Era dintr-un sat din

Maramureş, un sat îndepărtat de centrele urbane. Acolo îşi petrecuse mulţi ani din viaţă, pînă ce lumea se schimbase, şi un fost coleg, ajuns în minister, îşi adusese aminte de el, încercînd să-l propulseze acum, la vîrsta respectabilă de aproape cincizeci de ani. Venise aici, venise fără voia lui, mai mult împins de la spate, şi avusese senzaţia certă că Pintică va muri pînă în clipa cînd auzise acea ţipurităra deocheată, de prin părţile lui. Atunci ceva se frînsese în el, şi Băltescu nu se sfii să-i spună că meritul acelei operaţii se datora cuvintelor care-i dăduseră forţa să uite pentru o clipă teama din el. După operaţie, din pricina rahianesteziei şi mai ales a organismului vlăguit, Pintică nu putu urina, lucru de vitală importanţă. Se temeau să dea întrebuinţare sondei, şi din această încurcătură îl scoase sora Aneofiţa; sub privirile tuturor, îl dezgoli pe Pintică de la brîu în jos, picură apă călduţă peste terminaţia genitală, apoi începu să fluiere. Ca la comandă, băşica lui Pintică reacţionă.

Se crease un soi de comandament tacit în jurul lui Pintică, din medici şi pacienţi, ultimii văzînd în reuşita operaţiei lui propriile lor operaţii reuşite. Uşa rezervei nu rămînea prea mult închisă, ba venea unul cu o floare, ba cu un pachet de biscuiţi; pînă şi Visalon, vindecat de o răceală din pricina lungilor sale peregrinări în pădurea acoperită de zăpadă, se grăbi să-l vadă şi-i aduse un amestec de ceaiuri, vreo douăzeci la un loc, culese de el şi ştiute numai de el. După ce bău din fiertura asta amară, Pintică înghiţi primele linguriţe cu brînză de vaci, apoi prima bucată de friptură. Pînă şi tovarăşa Vanda îl vizită într-o seară, şi pentru că nu putu sta de vorbă cu Pintică toropit de injecţiile cu novalgin, îi spuse sorei Nana că după părerea ei greşit îl considerase pe Pintică cosmopolit; tovarăşul Pintică era un tovarăş adevărat, şi pentru că tovarăşa Vanda îşi schimbase părerea despre pacient preferă să-l şteargă din listele ei, aşa cum ar fi şters

un mort. Veni şi Morăscu într-o după masă, îmbrăcat în costumul lui uzat, dar călcat cu grijă, şi-l asigură pe Ştefan că nu trebuie să fie îngrijorat în legătură cu apropiata şedinţă a organizaţiei de bază, era informat că se află în imposibilitate de a fi transportat, avea să-l scuze personal; ca să nu se plictisească, îi aduse în dar un negrişor care mînca o banană; banana era confecţionată dintr-un miez de alună, migălos lucrată şi vopsită cu acuarelă galbenă, şi Morăscu fu de-a dreptul fericit cînd Pintică, cu un glas parcă de pe altă lume, îi spuse că banana semăna într-adevăr cu o banană.

Afară ningea abundent. Noaptea aceea de februarie i se părea lui Curta mai lungă decît toate nopţile de pînă atunci. Pintică era agitat cu toate că sora îi administrase o morfină, durerile intercostale îl făceau să geamă, buzele îi erau vinete, iar chipul palid îmbrobonit de sudoare, pînă în clipa cînd somnul îl toropi, şi atunci faţa lui se linişti şi se coloră normal. Se răsuci chiar pe o parte ca şi cum operaţia şi locul dureros nici n-ar fi existat. Prin gemuleţul de sus al ferestrei se auzeau pomii descărnaţi biciuind aerul, un cîine înspăimîntat urla prelung, apoi dintr-odată, ca un răspuns la acel urlet, se auzi altul, bine cunoscut lui Curta, şi după cîteva clipe urletul lupilor se auzi aproape sub fereastră. O luminiţă de la etajul doi se aprinse grăbită şi din locul unde se afla Petre putu vedea pe balcon mustăţile lui Forgaş şi vîrful armei de vînătoare; scruta întunericul, vrînd să prindă din ce parte vine urletul, dar nu putu ghici, vîntul se năpustea deodată din toate părţile, şi glasurile sticloase erau şi ele umblătoare ca vîntul.

Erau lupii lui, numai ei puteau să fie; de cîteva zile nu le dusese de mîncare şi veniseră singuri după tain, erau undeva în preajma celor trei brazi, într-acolo lătra cîinele de la poartă, neavînd curajul să iasă din coteţul cald şi sigur, cînd deodată noaptea fu sfîşiată de un urlet prelung, Curta nu mai

avu nici un dubiu că era lupul cel mare, puiul care o atacase mai mult din joacă pe maică-sa ca pînă la urmă să-i soarbă cu nesaţ sîngele cald.

Curta se ridică cu grijă, să nu facă zgomot; rezerva se afla în aripa dreaptă, deci foarte aproape de cei trei brazi singuratici de la marginea clădirii sanatoriului. Trecu peste picioarele sorei Aneofiţa, cuprinsă de un somn adînc, deschise uşa de la balcon şi o clipă avu senzaţia că va zbura cu uşă cu tot, dar aceasta fusese doar o senzaţie de moment, deoarece, stăpînindu-şi tremurul picioarelor amorţite, ajunse dintr-un pas la balustrada balconului şi prinzîndu-se de ea privi printre fulgii groşi spre locul unde bănuia că se află jivinele. Într-adevăr, nu greşise, lupii erau acolo; în fruntea lor, aşezat pe coada şi urlînd la capătul de lună ce se ivea uneori dintre nori era lupul lui, masculul, ajuns acum matur, cu ceafa groasă ca o traversă de cale ferată, cu urechile ascuţite îndreptate spre clădire, adulmecînd aerul de îndată ce ieşise afară. Ca dovadă că nu se înşelase, urletul încetă, în grupul lupilor din spatele lui se stîrni o oarecare zarvă, apoi haita dispăru după colină, lîngă brazi rămînînd singur conducătorul lor, şi acum Petre distingea clar pe albul zăpezii trupul întunecat. Ca să nu mai intre în cameră, sări în balconul alăturat, de unde începea solariul, şi coborî grăbit la bucătărie. Găsi uşa închisă, şi pentru că n-avea altă soluţie se duse la infirmiera blondă care locuia exact deasupra, o trezi fără milă şi nu se lăsă pînă ce femeia, ameţită de somn, nu-i dădu cîteva bucăţi de carne rămase de la cina de seară. Cu ele în mînă ieşi în curtea sanatoriului. De acolo se îndreptă cu greu prin nămeţii mari spre cei trei brazi solitari Intenţia lui era nebunie curată, nu-şi dădea seama de pericolul la care se expune, mergea voinicește, în haina scurtă şi subţire, nepăsîndu-i de frig, apoi călcă pe o ramură de brad şi de pe ea sări direct peste gardul de sîrmă ghimpată. Pe ridicătura

unde zărise cu numai cîteva minute înainte umbra cenuşie nu se mai vedea acum decît zăpada răscolită şi, amărît că făcuse drumul de pomană, aruncă bucăţile de carne la întîmplare. Se întoarse. Nu ajunse să pună piciorul pe banca de sub brazi, că auzi în spate un clănţănit din dinţi, ca o ruptură de ferăstrău, şi cînd se răsuci zări lupii la un metru de el, şi ochii lor fosforescenţi îl imobilizară. Uşa sanatoriului trîntită de vîntul puternic abia se auzi, iar detunătura glontelui pornit din puşca lui Forgaş sună anemic, ca un fîşîit oarecare. Vîntul vuia nebuneşte, dar pentru urechile lupilor zgomotul acela străin şi plin de neprevăzut fu suficient ca, temători, să se urce din nou pe colină, şi rămaseră acolo, în afara bătăii puştii lui Ferdinand care, în pijama, cu o haină îmblănită pe deasupra, îi ieşise lui Curta în întîmpinare.

– Văzut pe tine şi ieşit, tu nebun, tovarăş dragă, ce apucat pe tine aşa vreme ieşit la lupi? Spus Visalon, prietenul meu, că tu ai lupii tăi; tu greşeşti, dragă, lupi nu are preteni, lupii atacat pe tine dacă nu puşcam eu.

Se opriră în holul de lîngă sufragerie, şi Curta, cu toate că nu-i ardea de vizită, nu putu ţine piept invitaţiei insistente a ungurului de a bea un pahar de pălincă cu el. Urcară amîndoi în camera cu miros de praf de puşcă şi de păsări împăiate; Forgaş le împăia singur, şi păsările lui, ca şi labele de urs înşirate pe o sfoară, miroseau a formol. Curta îşi duse mîinile la nas.

– Eu tratez la mine cu unsoare de urs, bun şi greţos, dar Forgaş bea ţuică, şi putoare dispare, spuse el şi scoase din dulap o sticlă pecetluită cu smoală. După ce scoase dopul şi-i umplu lui Curta pe jumătate paharul de apă, îşi turnă şi lui unul plin şi băură amîndoi pe nerăsuflate licoarea rece, cu miros aromat de caisă.

– Uneori plictisesc de vine să omor la mine, dar Forgaş nu are ce face, Forgaş bolnav rău, zice Titorian, dar Forgaş

nu crede la medici, nu doare nimic, nu oboseşte la drum, peste una lună eu plecat la mama dracului, eu nu însurat, eu nu are copii; Forgaş totuna unde moare, moare la dracu, că nu moare, şi drept răspuns îşi mai umplu un pahar de palincă şi o bău dintr-o înghiţitură.

– Mulţumesc, tovarăşe Forgaş, spuse Curta ridicîndu-se, dar Forgaş îi puse o mînă grea pe umăr şi-l împinse la loc.

– Unde grăbeşti, şi la tine plictiseală ca la Forgaş aici peste tot plictiseală; stai, ce grăbeşti? spuse el, şi mergînd din nou la dulap, scoase o jumătate de pîine ardelenească, mare cît o jumătate de roată de car, tăie o felie, umblă la un borcan legat la deschizătură cu un pergament lucios şi, cu un cuţit de vînătoare, întinse pe pîinea cu miros dulce de cartof untura grasă de urs, cu un miros ciudat de afumătură, şi după ce mirosi cu plăcere stratul maroniu mîncă cu poftă.

– Ştiu, tu greaţă aşa ceva, la mine nu greaţă... Văzut Morăscu, fost de faţă, stă Forgaş şi gîndeşte de unde aşa comunişti, de unde apărut aşa de răi cu toate că, dacă bine gîndeşti, el nici nu rău, vai, ce singur şi al nimenuia! Fost Forgaş astăzi şi cerut la el iertare, om betrîn, nu trebuia face la el căcat, da el crezut că eu merge la el de frică, prost la el dacă crede aşa. Pecat că tîlnit noi doi aşa tîrziu aici, numa tu şi cu mine ardeleni şi Ciclovan fain om, Forgaş bea cu el palincă şi cîntă tu ţinut departe de noi, sora Aneofiţa zice că tu mîndru. Aşa-i? întrebă Forgaş simplu în timp ce pisa între măselele puternice un capăt de ardei iute, uscat şi roşu, cu sîmburii mari, ce-i săreau din gură ca nişte alice de plumb. Tu trist, nu mîndru, dragă, Forgaş văzut la tine şi urmărit, ardelenii ca jidanii, ca Isaac şi celelalt, umble unul după altul, iubeşte unul pe altul, tu nu superi pe mine vorbeşte aşa, eu internaţionalist, Forgaş nu duşmăneşte rase, pentru Forgaş, toţi o ape şi un pămînt. Ce uiţi aşa la perete? întrebă

din nou Forgaş observînd că Petre Curta privea hîrtiile agăţate cu pioneze, vreo douăzeci de foi de caiet, un vocabular, după cîte îşi putu da seama de o parte avînd scrise expresii româneşti şi de alta echivalentul lor în limba maghiară... Trebe să înveţe româneşte eu, activist, nu poate Forgaş înjura, că lume rîde, şi nici spune ce gîndeşte nu poate, şi lume crede la Forgaş prost, dar Forgaş nu prost...

Curta aşteptă momentul ca interlocutorul să facă o pauză, apoi începu să vorbească cu Forgaş ungureşte. Ferdinand făcu întîi ochii mari, continuă să mănînce, apoi se apropie din nou de Curta şi se aşeză în faţa lui pe marginea patului, ţinîndu-i o mînă în mîna lui, ca şi cum şi-ar fi regăsit un frate pierdut de demult.

– Pe Forgaş poţi conta: deşi te cunosc aşa de puţin, am sentimentul că te ştiu de totdeauna, şi asta ţi-o spune Forgaş nu pentru că a băut două pahare de pălincă, ci pentru că asta simt eu acum, şi am simţit acelaşi lucru şi înainte de a schimba cu tine un cuvînt.

– Sper să n-am nevoie de nici un ajutor, tovarăşe Forgaş, vorbi mai departe în ungureşte Curta, uşor încălzit de ţuica bine distilată, cu toate că nu ştie niciodată omul unde poate ajunge...

– Uite, acum ai spus un cuvînt înţelept... Ce dracu ai discutat cu Baciu? Am auzit şoptindu-se ceva pe chestia asta, sper să nu fii un om de-al lui, unii cred că acesta este motivul pentru care dintre toţi te-a ales tocmai pe... Unul din ăsta era să-l piardă pe tata, un revoluţionar convins, participant la revoluţia din Ungaria şi patru ani la războiul civil din Rusia... S-a întors acasă în douăzeci şi nouă, bolnav ca vai de el, dar cu toate astea a continuat să lucreze la depoul din Tîrgu Mureş; om deschis la minte şi la limbă, nu i-a plăcut niciodată să ascundă în el ceea ce simţea, şi asta era să-l piardă. Unul l-a turnat că ar fi ponegrit Uniunea Sovietică, el, care

şi-a pus de atîtea ori viaţa în pericol pentru ea şi a fost şi reţinut. M-am dus la tovarăşul Moghioroş. L-am scos pe tata, dar după un an a murit, nu, să nu crezi, nu i-au făcut nimic, s-au purtat cu el civilizat, a murit de supărare; tot restul zilelor n-a mai vrut să vorbească decît cu mine. Înainte de a muri m-a chemat la patul lui, pe mama, deşi a iertat-o, n-a putut s-o sufere. În timpul revoluţiei, mama, neştiind nimic de soarta lui, trăise cu un prizonier rus pripăşit după primul război pe la noi, ştia ungureşte, era din Ujgorod, cum îi zice acum; uite, slăbiciunea asta a ei n-a putut s-o suporte, cu toate că n-a bătut-o şi nici nu şi-a permis să-i facă vreodată vreun afront cît de mic... Mai bei? Bea, că e de la noi de acasă, mi-o trimite biata mama, trage din greu şi suferă din greu... Bine, las', atunci beau eu şi pentru tine, aşa, şi cum ziceam, m-a chemat tata lîngă el şi-a zis doar atît: "Ferdinand, orice s-ar întîmpla cu tine, să nu-ţi pierzi încrederea în comunism", şi după ce mi-a spus asta m-a băgat în aia a mamei şi mi-a zis să-l las singur cu sticla lui de ţuică. A murit cu paharul la gură, dar, cum îţi spun, a murit de supărare. Abia mai tîrziu am aflat; Vasile Luca, – dar asta ţi-o spun doar pentru tine – l-a adus escortat la el în cabinet şi l-a făcut troacă de porci pe el, pe tata, care făcuse revoluţia în Rusia. Tata nu suporta să i se vorbească de sus, era un om dintr-o bucată, şi acum îşi mai amintesc bătrînii de prin părţile noastre cum a aruncat el perceptorul la roata morii cînd a luat singura capră a unei femei care nu-şi putea plăti dările, asta în treizeci şi nouă, înainte de cedarea Ardealului... şi dacă vrei să ştii ce fel de om era Forgaş bătrînul, atunci află că după Dictatul de la Viena, aşa-i spunea el, deşi ungurii n-au recunoscut formula aceasta niciodată, în semn de protest, a plecat la Bucureşti şi să nu-ţi spun de ce tărie a avut nevoie ca să nu urle, gestul lui incredibil fiind pus pe seama unei intenţii de spionaj în folosul ungurilor. Uite, ăsta

a fost bătrînul Forgaş, şi fiul lui niciodată n-are să se ridice la nivelul lui... dar ascultă, schimbă Forgaş vorba, de ce nu-ţi vezi de sănătate, de ce pierzi nopţile lîngă nefericitul acela de Pintică? Din cîte am auzit, nu ai nici tu o situaţie pulmonară grozavă, ca să mă exprim delicat.

Curta îşi bău restul de ţuică; frigul dispăruse din el, şi tonul deschis al povestirii lui Forgaş, ca o destăinuire către un vechi şi bun prieten, îl scoase din starea de amorţeală. Forgaş continua să-i ţină mîna în mîinile lui, şi Curta, oarecum jenat, şi-o retrase încet şi îşi scoase din buzunar pachetul cu ţigări.

– Am impresia că s-a dus la operaţie ca să moară, aceasta e sentimentul meu. Mi-a povestit o întîmplare nefericită petrecută în satul lui.

Curta nu stătu prea mult pe gînduri şi-i povesti lui Forgaş în amănunţime tot ce aflase de la Pintică.

– Ce dracu? spuse Forgaş, şi rămase pe gînduri...

– Am scris cîteva scrisori, atît la Regiune, cît şi în sat, la el şi la nevastă... Am cerut ca acel Calafat Opincă să fie trimis neapărat aici oriunde s-ar afla, cred că doar prezenţa lui l-ar mai putea pune pe Pintică pe picioare... Îmi dau seama că sînt un mare naiv, dar am încercat totuşi; dacă Pintică reprezintă cît de cît în ochii lor ceva nu se poate să nu-mi dea ascultare... Ar fi un gest cu adevărat omenesc, mai ales că Pintică şi-a dat cuvîntul în faţa oamenilor, acesta fiind argumentul cu care sătenii au coborît din munţi...

Forgaş căzu iar pe gînduri. Vru să-şi mai toarne un pahar de ţuică, dar pînă la urmă renunţă. Băutura, se vedea după faţa lui, nu mai avea asupra organismului nici un efect.

– Dragă, spuse Forgaş într-un tîrziu, scrie tu o scrisoare, tu numa s-o scrii, şi eu o trimit unde trebuie ca şi cum aş fi făcut-o eu... Nu te supăra, dar dacă ar fi vorba de tras cu puşca, aş trage eu, te asigur că trag înzecit mai bine ca

tine, dar la scris, uite, sînt incapabil să-i scriu mamei o scrisoare... Am trecut prin liceu cum trece gîsca prin apă, nu se prinde apa de ea... Am un prieten activist, Giurgea, om de omenie, te asigur; încercăm, ce zici?... Uite, m-a emoţionat povestea ta... Ce dracu' am ajuns să nu ne mai respectăm nici măcar cuvîntul de comunişti... Rău am mai ajuns... Deci, aşa stau lucrurile cu Pintică. Bietul băiat, şi eu care credeam... Fire-ar a dracului să fie de treabă... Să mi-o aduci cum o scrii... Am să i-o trimit direct acasă... Am adresa lui...

Stătură cîtva timp în tăcere, fumau amîndoi, Forgaş răsturnat pe pat, rezemat cu spatele de peretele înnegrit în acel loc, semn ca nu o dată se odihnea în acest fel, Curta pe scaunul cu spătarul înalt. Propunerea lui Forgaş de a explica într-o scrisoare situaţia petrecută în satul lui Pintică i se părea lui Curta lipsită de sens, nu credea în posibilitatea unei reveniri, dar aceste gînduri le păstra pentru el, nu voia să i le spună lui Forgaş care acum, cine ştie din ce motiv, dădea din cap şi zîmbea, în vreme ce cu o mînă îşi răsucea mustaţa deasă, cu fire albe, mai mult o smucea decît o răsucea, şi pielea de sub nas în urma acestui efort se ridica în sus, aproape dezlipită de pe maxilar, şi aşa, umflat şi cu mustaţa întinsă la maximum, Forgaş părea mai mult decît caraghios.

– Ce e lumea asta, uite, ţi-am povestit de tata şi nu pot să scap de chipul lui; aşa mi se întîmplă de fiecare dată, mă urmăreşte parcă, nu-mi dă pace, uneori nopţi întregi nu pot închide un ochi din pricina lui. L-am cunoscut aşa de puţin, ani întregi nici n-am ştiut cum arată, m-a făcut între două revoluţii, şi înainte de a pleca – nu mă născusem încă – i-a spus mamei să-mi dea numele de Revoluţie; Revoluţie Forgaş, aşa trebuia să mă numesc după voia lui; noroc că n-a făcut prea mulţi purici în sat, a plecat în Rusia, erau anii aceia negri acolo, şi după ce am venit pe lume, popa s-a crucit cînd a auzit ce nume vrea mama să-mi dea, a zis că nu mă botează

dacă nu-şi schimbă gîndurile. Din Revoluţie am ajuns Ferdinand, niciodată mama n-a ştiut de ce mi-a dat acest nume, se pare că a fost ideea popii: Dumnezeu să-l ştie şi sa-l ierte dacă a fost a lui. El m-a dus prin munţi şi i-am îndrăgit, el mi-a băgat în suflet vînatul, dar nu de dragul de a omorî, asta o fac aici, din plictiseală, deşi în trei ani uite la ce s-a mărginit vînătoarea mea! spuse Forgaş arătînd spre trofeele lui mizere. Îmi plăcea să văd vietăţile pădurii, să umblu cît era ziua şi noaptea de mare, să urlu de unul singur; uite aşa, mă opream şi urlam – şi Forgaş, uitînd unde se află, se puse pe urlat, şi şi-ar fi dat drumul dacă nu l-ar fi tras Curta de mînă, aducîndu-i aminte că la ceasul acela lumea doarme.

– Lasă, că pe lumea aialtă au să doarmă destul... După ce a murit bătrînul am fost chemat şi, în virtutea dosarului lui am fost făcut activist, cu toate că meseria asta nu-i de mine, dragă Pişta, eu nu sînt omul să mă supun, din acest punct de vedere sînt ca bătrînul: ce-am în guşă, şi-n căpuşă... Mai mult ca sigur, au vrut să scape de mine cînd m-au trimis aici. Dragul meu, parcă oamenii ăştia ar trăi în lună şi de acolo se uită cu binoclul în jos, văd ca prin sită pămîntul şi ce se petrece în această ţară şi iau măsuri de acolo de sus în numele celor de jos, şi aşa măsuri iau de te doare capul... Şi uite, pentru că i-am spus unuia de la noi ce gîndesc m-a chemat prietenește în budă, acolo era sigur că nu sînt microfoane, şi mi-a zis că eu nu sînt ungur, că n-am nimic din spiritul tatălui meu, de parcă el ar fi ştiut ce spirit avea tata. Şi în timp ce ne pişam amîndoi în aceeaşi latrină, el îmi ţinea lecţii de patriotism maghiar, şi măcar dacă i-ar fi cunoscut tîmpitul pe unguri cum trebuie, dar vorbea o ungurească de nici la oi nu puteai să dai de mîncare cu ea. Aşa-i că te am plictisit?

– Nu, Forgaş, din contră...

– Şi, cum îţi ziceam de ăla mai mare, după ce ne-am uşurat noi bine şi i-am zis că eu am fost crescut în alt spirit,

crescut, pe dracu, doar tata n-a stat cu mine decît cîțiva ani, tovarășul s-a supărat și mi-a propus să-mi revizuiesc părerile la un loc de odihnă, și cum cu cîteva zile înainte un deștept îmi găsise un infiltrat, m-au trimis aici și aici m-am îmbolnăvit de-a binelea. Dar și voi, scriitorii ăștia, sînteți niște c..., dragă, continuă Forgaș sărind de la una la alta din pricina țuicii ce începuse acum să-i înroșească obrajii și mai ales partea de deasupra mustății. Mă, un Ady, sau un Goga... uită-te la Blaga, de care își bat joc ca de... Cu toate că nu te cunosc, nu mi-e frică să vorbesc cu tine, te-am văzut cum ai rupt de la gazeta de perete anunțul ăla că vei scrie un articol bombă, de fapt bomba asta o dorea Morăscu..., dar a venit băiatu ăsta, Stamate, talentat, la ăsta și căcatul miroase a parfum franțuzesc, și a scris el; cum se poate, dragă, așa ceva?... Că ziceam de cult sau nu ziceam? Să știi că vina pentru toate astea care se scriu o poartă cei ce țin condeiul în mînă, fără ei nu s-ar putea face nimic, și ei scriu tone de neadevăruri, cu talent, ce mai, pe urmă înjură ca și cînd usturoi n-ar fi mîncat și gura nu le-ar puți.

– Mulți scriitori iubesc cinstit lumea asta nouă, Forgaș, uite, nu te supăra că țin să mă număr și eu printre ei...

– Tu, Pișta, încă nu ești scriitor, tu ești scriitor în capul tău, tu de-abia de acum încolo ai să poți fi, dar dracul știe, scriitorii de astăzi nu mai vor să sufere pentru binele altora, vor să sufere numai pentru binele lor... Nu se poate trăi așa. Pișta... Uite, tata în viața lui n-a făcut ce n-a crezut și, cu toate că a fost bușit, marea lui încredere în comunism n-a pierit, deși, dacă îl întrebam cum vede el comunismul, ridica din umeri, nici el nu știa... Zicea doar așa, înainte de a mă înjura de mamă: "Las', ai să vezi, are să vină el comunismul ăla pe care îl vreau eu"... Uite că a murit și n-a venit, dar cînd are să vină am să mă duc la mormîntul lui și am să-i spun: "Tată, ai avut dreptate"..., dar cînd va fi asta?

Dintr-o rezervă se auzi țipătul Ritei, un țipăt sfîșietor, și Forgaș avu un tremur de spaimă, se ridică din poziția în care stătea și, cu fălcile încleștate, începu să se plimbe prin cameră.

– Cu mîna mea aș împușca maimuța asta. De ce trebuie neapărat să știe omul că cineva e pe ducă, de ce, domnule, trebuie ea să-mi aducă aminte mereu ce mă va aștepta și pe mine?... Nu pot s-o suport; dacă am s-o mai aud mult, mă îmbolnăvesc de nervi, ar trebui să interzică animalele în sanatoriu... Am auzit că Morăscu vrea să-l excludă din partid, chiar ieri se lăuda, la ședința de birou că, în sfîrșit, a primit dezlegare de la cineva, numai el știe de la cine, pentru gravele greșeli săvîrșite de Costache... încă n-am pomenit om să se bucure așa de răul altuia, de nenorocul și durerea semenului său.

Maimuța urlă din nou, de data asta în reprize repetate, și luminile rezervelor se aprinseră una după alta.

– Mă duc, Forgaș, îți mulțumesc pentru tot... Nu te supăra că am tăcut mai mult, de fapt, pentru mine este cu mult mai interesant să ascult; în plus, parșiva asta de cavitate, de fiecare dată cînd vorbesc, se umflă ca un balon, o simt și acum aici în partea dreaptă, deși acum răul mi l-am făcut singur sărind gardul... Toată viața m-au atras propriile mele spaime și toată viața am vrut să le înfrunt cu toate că aceste înfruntări mă costă de fiecare dată enorm. Dacă m-ai întreba de ce m-am dus la lupi n-aș putea să-ți spun, cum n-am să-ți pot explica vreodată de ce am să mă mai duc. Instinctiv simt nevoia să-i văd și să tremur în fața lor...

– Ești aiurit, dragă, sau nu ești normal, în orice caz, un om sănătos la minte n-ar proceda așa... Uite, ia cuțitul ăsta de la mine, îl am de la tata, cred că-ți dai seama cît de mult țin la el... Ți-l dăruiesc în semn de prietenie... Știu că acum am căzut în plasa ta sentimentală eu, care nu prea sînt din fire

sentimental, dar la nevoie, acest cuțit îți poate fi de ajutor, taie ca briciul, te poți bărbieri cu el... Promite-mi c-ai să-l porți mereu cu tine, că vei avea grijă de el, şi acum du-te la Pintică, mi-e teamă să nu-l fi trezit maimuța asta păcătoasă... Simt nevoia să mă îmbăt criță pe o vreme ca asta. În izolarea în care trăim, nu poți face decît trei lucruri: ori să rupi arcurile patului cu tovarăşa Vanda, ori să te îmbeți, ori să-ți pui capăt zilelor.

26

Landesman venise cu vestea: ieşise la latrină adormit, cu măciuca pentru stalactite sub braț, dar cînd se pregătise să lovească în ele, să se poată proțăpi pe tron liniştit, îşi dăduse seama că lovitura fugise în gol. Se grăbi cu ştirea: a sosit primăvara!

Curta era la ei în vizită, îşi bea ceaiul liniştit, bucuros pentru părintele Ghinolea, schimbat la față ca în urma unei minuni cereşti, cînd Landesman, ținînd încă ramul de mesteacăn în mînă, le spuse tuturor că de-acum nu va mai fi nevoie de baston, şi ca dovadă că era convins de acest lucru, îi băgă partea groasă şi nu prea curată în godinul ce ardea fără încetare. Era palid, mai palid ca de obicei, şi mai slab față de ziua ce trecuse cu cîteva sute de grame, cum îi plăcea lui să-şi anunțe starea fizică. Şi în după masa aceea, cu toată veselia pentru primăvara anunțată, abia se putea ține pe picioare.

Ghinolea îi luă paltonul de pe umeri. Isaac se lăsă pe patul lui, sfîrşit, ca în urma unui mare efort şi, ca să schimbe impresia deplorabilă pe care era sigur că o făcea, îşi aprinse o țigară. O stinse după cîteva fumuri.

– E tîmpit, aşa un tîmpit nici că am pomenit, spuse Cozmin.

Încruntat, se plimbă prin cameră, doi paşi înainte şi doi

înapoi, atît era lungimea încăperii între cele două paturi. El o măsura cu cadența lui obișnuită, fără grabă și convins că, de fapt, după cei doi metri și jumătate parcurși, el nu se întoarce, ci merge mereu înainte.

– Ești bun să taci, Lică? Uite, Isaac este sătul de sfaturi pînă peste cap.

Și pentru că Isaac nu voia să-l asculte, Cozmin se întoarse spre Curta și ridică din umeri.

– Ăsta nu-i evreu, pă cuvînt dacă e evreu...

– Dar ce sînt, Lică? întrebă Landesman și, nervos că nu e lăsat în pace, își întoarse din nou privirile spre Cozmin.

– Evreu prost, conchise Cozmin arborînd o față de tragedian. Tovarășul Ghinolea înțelege, e de acord, el nu, el e mai deștept. Am aprobarea să se întoarcă în sanatoriu, se adresă el din nou lui Curta, de tovarășul Ghinolea am fi avut noi grijă în continuare, aici, uite că după tratamentul cu medicamentele astea noi arată cu totul altfel, trei cavități din opt s-au închis, este, tovarășe Ghinolea? ceru el preotului confirmarea, pe cînd el, el e un tîmpit, asta e, nu vrea să se întoarcă și nici să ia medicamente nu vrea. Am reușit să scot de la Ministerul Sănătății și sticlele reținute de un funcționar oarecare, uite, le-am adus cu mine pe toate, dar Landesman nu vrea medicamente, nici sanatoriu, el se bucură că nu mai dă cu bîta în c... Isaac, eu îmi iau mîinile de pe tine, eu nu mai fac pentru tine nimic...

– Unde ar da Dumnezeu, Lică, să mă lași în pace cu grija ta de fată bătrînă? Zău că mă plictisești!

Ghideon Ghinolea, după ce vîrî restul de măciucă nearsă în foc, se așeză pe pat; înlocuiseră priciul cu două paturi – și se uita cu ochii lui mari cînd la unul, cînd la altul, evident stînjenit de afronturile pe care Cozmin i le aducea lui Landesman din pricina lui.

Discuția fu întreruptă. La ușă se auziră două bătăi stîn-

gace. Sfertul de perete din scîndură, care ținea loc de ușă, se dădu la o parte și în rama ei apăru Todera, un tăietor de lemne; un țăran zdravăn, cu bărbia și umerii obrajilor colțoși, îmbrăcat în cioareci groși de pănură, în cizme de cauciuc legate pe deasupra cu obiele groase de cînepă ca să nu alunece pe făgașurile văgăunilor. Luîndu-și căciula dintr-o oaie în mînă dădu mai mult în gînd bună ziua și îl căută cu privirile aspre pe preot.

– Săru' mîna, părinte, cum vă simțiți? Că noi sîntem înaintea cinei și am vrea să ne dai binecuvîntarea pentru bucate.

Aflaseră că unul dintre pacienți e preot; Ghinolea nu se ascundea, n-avea nici un rost, și la această noutate ceva se schimbase în viața puținilor oameni ce populau pichetul; deveniră pe dată puțin mai vorbăreți, țuica nu se mai vărsa în fiecare seară pe grumazurile aspre și nici nu se mai așezau la masă fără binecuvîntare, rostită și pînă atunci de Todera, iar de cînd Ghinolea putea să se țină în picioare, de el.

– Și dacă îți pofti să cinați cu noi, cu dragă inimă, n-avem mult, da de ferit, cu cît avem, n-o facem, spuse Todera înghițind în gol la vederea lui Curta, figură nouă pentru el.

– Cu drag, bade Todera, răspunse Ghinolea, și cu o sprinteneală pe care cu greu ar fi putut-o ghici cineva la el numai cu o lună jumătate în urmă, se ridică de pe pat, își scoase din valijoara atîrnată pe o poliță o cruce de lemn, înnegrită de vreme, darul tăietorilor de lemne, și se îndreptă spre încăperea alăturată.

– Io rogu-vă să poftiți, insistă Todera, și Landesman, bucuros că în felul acesta scăpa de sfaturile lui Lică, se ridică și el, spre nemulțumirea lui Cozmin, care își vedea în felul acesta vizita și, mai ales, scopurile ei date peste cap.

– Hai, tovarășe Curta, să cinăm cu poporul, glumi Isaac, de mîncarea îmbelșugată a sorei Nana m-am cam sătu-

rat, hai să ne înfruptăm din mîncarea lipsită de orgolii a acestor oameni, că vezi mata, de multe ori am fost invitat la masă în viața mea, dar niciodată n-am avut sentimentul că un refuz ar putea supăra pe cineva cum ar putea supăra pe aceşti oameni.

Masa de brad, la care se vedeau adăugite pentru ocazii speciale încă patru bucăți de scînduri late, cioplite din buşteni direct cu toporul, îi aştepta cu mămăliga aburindă, iar pe soba de tuci se prăjeau jumările de slănină cu ceapă călită. În ceaunul mare, brînza şi mămăliga erau aşezate în straturi şi între ele grăsimea forfotea încinsă. Nu lipsea nici salata din ceapă tăiată grosolan, amestecată cu felii groase de ridichi de iarnă, cu coaja neagră, rudimentar curățată.

Cu capul pînă în dreptul tăbliei de la masă, Saveta număra cu voce tare furculițele. Ghinolea începu să spună *Tatăl Nostru* şi în clipa aceea Saveta înlemni cu mîna ajunsă la jumătatea drumului spre ultima furculiță, în timp ce ochii ei frumoşi înrămați cu gene lungi rămaseră pironiți pe degetele preotului, care făcea cu crucea o altă cruce peste masa dreptunghiulară.

Landesman îşi aduse aminte de ceva, se duse în cameră şi se întoarse gîfîind cu o sticlă de coniac, dar Todera după ce închină, lăsă paharul jos, mulțumindu-se să spună: "Nu folosesc"; în schimb, ceilalți patru tăietori de lemne, din echipa lui, nebărbieriți, cu mînecile suflecate, dezgolind împletiturile de fier ale muşchilor, se uitau cu jind la sticla golită numai pe jumătate, sperînd într-o minune, ce se înfăptui pe dată, deoarece Isaac le ghicise gîndurile şi, vesel, le turnă singur în pahare. Era coniac Napoleon, adus de Cozmin, şi acesta suferea văzînd cum o asemenea licoare e băută ca o țuică ordinară. Isaac se bucura în sinea lui de această supărare a lui Lică, pe care o prevăzuse de la început, din clipa cînd îi venise în minte să pună la bătaie băutura abia

primită în dar.

După ce Saveta aşează bucatele pe masă, după ce Todera tăie cu un arc mămăliga în felii groase, bune de făcut şnițele din ele se aduse ceapa călită, şi cîtva timp se auziră doar fălcile plescăind molatic şi înghițiturile ca nişte bătăi aspre de aripi.

– Pintru domnul care nu mă ştie aş vrea să spui că-s venit de la alt pichet, îs şăf de echipă, şi m-au trimis aicea unde e mai greu, cum s-ar zice nu din voia mea, ci a altora, da... Pune, Savetă, un boc cu apă, ceru Todera, şi fata se execută grăbită, umplînd din ciubărul de lemn o cană mare de lut, pe care o şterse la fund cu şorțul înainte de a o da omului aflat în fruntea masei. Io-s mocan de felul meu, tata a lucrat în mină la Lupeni, mie nu mi-o plăcut şi m-am apucat de meseria asta, meserie grea, că tăietorul de lemn mai mult n-are casă şi familie şi nici viață ca alții nu prea are. Dumneavoastră sînteți, cum mi-o zis Saveta, tovarăşi mari, necăjiți de boală, dar după ce o să vă puneți pe picioare o să vă întoarceți Dumnezeu ştie unde, de unde ați venit, aşa că mîncați şi nu vă feriți, mai spuse el fără să-şi ducă pînă la capăt nici unul din gîndurile începute.

Sorbi de cîteva ori din apa rece ca ghiața, îşi şterse mustățile albe, apoi bău zdravăn de cîteva ori privind peste buza cănii în farfuriile oamenilor, să vadă dacă bucatele au căutare.

– Părinte, dacă nu ți-e cu supărare, ia şi din brînza asta, am adus-o eu de la muierea mea. Mare meşteră în alde-astea. Dacă îi prinzi gustul poate îi căpăta şi dragoste de locurile noastre, că noi popă n-avem... dacă vii la noi, te umplem de bani, bani avem, nu ne plîngem, de rugăciuni ducem lipsă...

– Auzi, părinte, eu în locul dumitale n-aş refuza un asemenea contract, spuse Isaac în glumă, dar Todera nu înțelese gluma, vorbele sunaseră în mintea lui ca o propunere

serioasă. Acum aştepta răspunsul, ţinînd în mînă golomoţul de mămăligă ca pe o grenadă pe care se pregătea la momentul oportun s-o arunce în propria lui gură.

– Glumeşte Isaac, bade Todera, nu te lua după gura lui, el e din neamul celor ce l-au oropsit pe Dumnezeu, spuse Ghinolea.

– Jidan adică? întrebă Todera simplu, ca şi cum ar fi rostit alt cuvînt.

– Jidan, bade Todera.

– Şi dumnealui e român, bag samă, spuse mai departe Todera arătînd spre Curta...

– Român, răspunse Curta.

– Se-ncurcă neamurile, conchise Todera, şi îşi văzu de mămăligă, pe care o aruncă în gura larg deschisă cu o precizie uimitoare. Apăi acolo la noi la Lupeni sînt neamuri de toate felurile, sîntem învăţaţi cu străinii, ori poate noi om fi străini pentru ei, Dumnezeu mai ştie... dar dacă dumneavoastră sînteţi tovarăşi aşa mari, bag samă că v-or dat afară de acolo, altfel nu veneaţi aici, la sărăcia noastră, şi mai pot spune că părintele o fost de vină... Aşa-i?

– Aşa-i, bade Todera, din pricina mea, spuse Ghinolea.

– Şi dumnealor care sînt de altă credinţă or venit cu dumneavoastră, nu-i aşa, înseamnă că nu le e urît de credinţa noastră...

Curta auzi ca de la o mare depărtare răspunsul lui Isaac; îşi dăduse şi el seama că răspunsurile în doi peri nu-şi aveau rostul aici, faţă de aceşti oameni, dintr-un asemenea răspuns ei luau numai ce le convenea, sau, dimpotrivă, partea ce nu le era pe plac, dar ce anume răspuns dăduse Isaac, el nu era în stare să spună. Gîndurile îi zburau la ai lui, la cei din sat pe care nu-i uitase nici o clipă, dar pe care-i eliminase conştient, din prea lungi aduceri-aminte; ori de cîte ori cei de acasă îi apăreau înaintea ochilor, privirile i se înceţoşau,

vedea ca prin sită. De fiecare dată cînd se afla în preajma unor asemenea oameni se simțea mai în voie, mai între ai lui, în siguranță, erau oameni cu o structură sufletească asemănătoare, indiferent că sufletul lui între timp se schimbase, devenise mai încîlcit, mai greu de pătruns și de înțeles chiar de el; aici, cu Todera și oamenii lui revenea la starea originară de care se despărțise cine știe pentru cît timp, o stare sigură de pămîntean cu rost, unde lucrurile se chemau pe nume, unde înțelesul nu avea decît un înțeles. Cît de greu îl ținuseră ai lui la școală, numai ei știau, îl ridicaseră la altă stare de înțelegere, ei rămînînd la starea lor, și nu le părea rău că rămăseseră așa bucuroși că putuseră să-l arunce pe el în lume.

Unul dintre flăcăii așezați la masă mijea din priviri, coniacul îl aținase, și el trăgea cu coada ochiului spre Saveta, așezată pe vatra caldă de lîngă sobă, cu partea lipsă din trup acoperită de poalele largi ale fustei, într-o poziție ce-i ascundea infirmitatea; Curta porni de la privirile tînărului și ajunse cu ele la fată, și ea zîmbea arătîndu-și dinții tineri, fără să-i pese că în încăpere se aflau oameni de soi, așa cum spunea Todera, care dădea mereu din cap, aprobînd ceva și negînd tot ce aproba cu cîte un cuvînt noduros, scos din el cu greu, cum ai scoate din pămînt o rădăcină de copac. Între tînăr și Saveta dialogul mut continua; înțelegerea dintre cei doi era perfectă, la un moment dat Curta o văzu pe fată cum sare de pe cuptor, ia găleata de apă și-o atîrnă cu mînerul rotund de sîrmă direct pe după gît și, sprijinîndu-se în picioarele ei de lemn, ieși în aburul rece de afară. La scurt timp după ea dispăru și tînărul negricios, dezbrăcat, nici căciula pe cap nu și-o puse și Curta zări pe băiat prin fereastra cît o palmă cum o poartă pe Saveta sub un braț, cum ai purta un buștean, și îndreptîndu-se cu ea spre șura cu fîn. După o vreme, tînărul apăru cu Saveta sub celălalt braț, o aduse lîngă pîrîiașul în

care fata făcuse o copcă şi o lăsă acolo cu găleata ei; el se apucă să taie lemne cu o voluptate nebănuită.

Saveta intră în baracă; ţinea găleata într-o mînă, iar cu cealaltă se împingea înainte şi nimeni nu sări s-o ajute, asta era treaba ei şi ea şi-o făcea acum mai bine dispusă. Obrajii Savetei erau roşiţi, pe marginea buzei de sus se prinseseră bobiţe mărunte de apă; băuse cu nesaţ la şipot şi limba scoasă afară încerca să le prindă în pleznitura vîrfului şi pînă la urmă reuşi. Era convinsă Saveta că oaspetele acela tînăr văzuse sau se gîndise în capul lui la ceva, deoarece, aşezată din nou pe cuptorul cald, se uita la el batjocoritor sau poate în privirile ei nu era atît batjocură se gîndi Curta, cît multumire.

– Nu-i bine, nu-i bine, auzi Curta din nou glasul lui Todera; vorbiseră de pădure şi de satul lui, şi Todera îşi arunca nemulţumirea prin cele cîteva silabe, deşi clătinările capului negau propriile spuse.

O pasăre se lovi de geam cu putere, Curta îi văzu zbaterea buimăcită din aripi, ca şi cum ar fi vrut să se prindă de sticla netedă, şi Todera, care în clipa aceea vorbea aprins, se opri, îşi făcu cruce şi zise:

– "Semn, ăsta numai semn poate fi", şi Isaac îi răspunse că semnul nu putea fi decît unul singur: venea primăvara.

Oare cum aveau să se descurce părinţii lui şi cei rămaşi acasă? Maică-sa, în cîteva cuvinte aşternute într-o scrisoare, în care nu existau majuscule, îi spusese că e greu, le puseseră cotă de carne şi lapte cu toate că ei nu aveau nici o vacă în bătătură, şi încheia zicînd că cel de sus e mare şi tare, le vede pe toate şi până la urmă lumea va scăpa de atita răutate. Nu-i ceruse nimic, nici un ajutor, între ai lui ajutoarele, atunci cînd era vorba de ele, se subînţelegeau, dar el n-avea de unde să trimită. Toria abia se descurca din ce primea ea, partea lui era deocamdată oprită în statele de

salarii, Curta îşi aduse aminte din nou de cei de la ziar şi înghiţi în gol, un gol dureros şi amar.

– Nu-i bine, nu-i bine, auzi din nou cuvintele lui Todera, şi acum ele căzuseră exact pe rana lui şi cu toate că se simţea bine acolo în căldură şi în mirosul de brînză şi ceapă prăjită, Curta se ridică şi mulţumi pentru omenie, găsi un motiv oarecare şi vru să plece, dar chiar în momentul acela uşa se deschise, şi sora Aneofiţa Anghel, învelită peste halat cu o haină, le anunţă prima mare veste din acea zi rece de primăvară: murise Costache.

– Nu e bine, nu e bine, bolborosi din nou vocea lui Todera; nici nu auzise ce-i şoptise sora lui Curta, era cu gîndurile la ale lui.

Într-adevăr, Costache murise; sora Aneofiţa le povestea pe drum cum se întîmplaseră lucrurile, şi Petre ar fi dorit să ajungă mai iute, dar mersul lui Isaac era anevoios, deşi Lică Cozmin şi sora îl ţineau de braţe, purtîndu-l mai mult pe sus.

Cozmin insistase să nu facă drumul pe jos, aveau să trimită ei o căruţă sau docarul sanatoriului, dar Isaac nu vruse să renunţe în ruptul capului, vestea îl năucise ca şi cum Costache n-ar fi fost de multă vreme pe moarte, un cadavru viu, cum îl numise el însuşi nu o dată.

Costache murise în împrejurări neobişnuite, aflase Curta mai apoi; Morăscu convocase şedinţa organizaţiei, o convocase în orele de cură de după masă, anunţase ora de începere prin staţia de radioamplificare. Stamate, care îndeplinea şi funcţia de cţainic, citise anunţul cu vocea lui bine timbrată, numai că foarte puţini aflară de convocare. Oamenii erau la plimbare, sau pur şi simplu dormeau, auziseră doar cei care în clipa aceea avuseseră căştile la urechi sau citiseră anunţul proaspăt afişat la gazeta de perete; din cei peste o sută şi ceva de membri nu fuseseră de faţă decît vreo

treizeci, cei mai bolnavi, majoritatea dintre aceştia fiind netransportabili. Morăscu cuplase microfonul din sală la căştile bolnavilor, semn de mare înţelegere pentru cei ce din motive întemeiate nu putuseră participa direct. Pintică ascultase şi el prin cască desfăşurarea întregii şedinţe, care de fapt nu durase prea mult. La ordinea de zi un punct special, unul singur: probleme organizatorice. Morăscu nu spusese decît celor din birou ce anume tăinuia acest punct, aşteptat totdeauna cu interes, prima parte a şedinţei fiind în asemenea cazuri o formalitate. De data aceasta lipsea prima parte. Se vedea că şedinţa fusese organizată în grabă, avea un scop precis de vreme ce nu putuse fi anunţată cu o zi înainte, aşa cum de fapt se obişnuiseră. Printr-o notiţă scrisă de tovarăşa Deluţa, Costache fusese rugat să se prezinte cu carnetul de partid; de fapt, la fiecare şedinţă cineva din birou stătea la uşă şi controla carnetele, şi Costache intrase cu carnetul, îl ţinea strîns în mîna stîngă aşa îl arătase de pe brancarda pe care fusese transportat, fără să-l deschidă, cu Rita, proţăpită lîngă cap, pe umărul drept. Maimuţa nu voise să se despartă de el şi toate încercările sorei Nana de a o lega cu lănţişorul de marginea patului se dovediră zadarnice; Rita muşca şi se zbătea ca ieşită din minţi şi nu se domoli decît în clipa cînd Costache îi făcu semn să vină la el şi atunci bietul animal hărţuit şi hăituit se ascunse între ceafa şi umărul lui. Privea de acolo cu ochii ieşiţi din orbite la oamenii cu care se întîlneau pe coridoare, uneori ameninţîndu-i cu un semn de carte metalic, jucăria ei, de care arareori se despărţea, atunci cînd Costache o scotea la plimbare. Pentru ea era o simplă plimbare această şedinţă, şi Costache, palid, respirînd greu, o mîngîia din cînd în cînd cu tîmpla, şi Rita, recunoscătoare, îşi scotea limba mare printre dinţii rari şi îi lingea lobul urechii, fără să piardă din priviri nici o clipă pe cele două femei care îl ajutau pe Costache în mersul lui spre rîndul de bănci din

față.

Nu începuse Morăscu să citească referatul unde era vorba de un singur nume, acela al lui Costache, că Rita începu să țipe, să se agite, spre disperarea lui Morăscu care, galben de furie, făcu semn cuiva s-o scoată de acolo, dar Rita, simțind că se pune la cale ceva împotriva ei, stîrni și mai mare gălăgie. Cineva strigase să se termine cu acest bîlci. Se hotărî să-l curme Morăscu; se îndreptă, clătinîndu-se, spre fotoliul aflat la cîțiva metri de el, dar carnetul nu se lăsa smuls, mîna slabă și osoasă a lui Costache îl ținea încleștat și Morăscu, înspăimîntat, se trase un pas înapoi.

– Dinadins a murit, tovarăși, ca să nu-l putem exclude, strigă el, dar strigătul rămase fără ecou, sala se goli într-o liniște ciudată, în încăpere nu rămase decît Morăscu, livid, așezat pe un scaun, Costache cu ochii deschiși îndreptați spre tavan și Rita, care gemea, cu capul ascuns în ceafa omului mort.

Îl găsiră pe Costache în sala de autopsii; geamurile erau înghețate, Costache se albise și el, iar Rita, cu palmele la ochi, gemea la picioarele mortului.

Îl îngropară pe Costache a doua zi, în locul unde primăvara avea obiceiul să culeagă urzici, în partea de nord a micului cimitir. Nimeni nu știa însă unde era Rita și n-o găsiră decît seara, pe jumătate înghețată, cocoțată în teiul lui Costache, sprijinită cu o mînă de o ramură, în timp ce cealaltă atîrna ca o aripă frîntă. Curta vru s-o ia de acolo, dar nu reuși, și atunci Forgaș o spulberă cu un foc de armă și pe albul zăpezii începură să se împrăștie ca niște frunze roșii de toamnă părți din trupul ei, amestecate cu frunzele teiului, roșii și ele. În vreme ce se uita la resturile acelea, Curta simți nevoia să se întoarcă spre sanatoriu, și cînd se întoarse îl văzu pe balconul solariului central pe Baciu, înalt ca o prăjină, susținut de sora Aneofița. Avu un sentiment ciudat cînd Baciu îi făcu semn cu mîna.

27

Sanatoriul se însufleţise; sosiseră medicamentele, nu asemănătoare celor primite de Isaac, drumul pînă la sticluţele cu capace metalice peste dopurile de cauciuc era încă lung, sosiseră alte medicamente, eficiente după spusele medicilor şi, deşi toxicitatea lor era evidentă, efectul asupra organismelor vlăguite se dovedi binefăcător; mulţi bolnavi intrau în sala de perfuzii, amenajată special la parter, pe picioarele lor, fără să mai aibă nevoie de sprijinul surorilor de serviciu sau al infirmierelor. Primii douăzeci de bolnavi îşi luau în fiecare dimineaţă locul pe paturile pliante; sora Nana, sub privirile lui Ciclovan, dizolva prafurile albe în apa distilată, apoi introducea lichidul în borcanele mişcătoare din care picăturile se scurgeau grăbite prin tuburi, spre venele sufocate ale pacienţilor.

În cel de-al treilea pat, de lîngă fereastră, stătea Baciu. Era prea lung ca să încapă pe aşternutul alb, de la genunchi picioarele îi atîrnau în afară; într-unul avea un papuc de casă, celălalt era desculţ; pantoful se odihnea la marginea patului. Curta privi îndelung la omul slab cum îşi răsucea negul învineţit cu mîna dreaptă, în timp ce mîna stîngă, scheletică, se odihnea pe cearşaf, lăsînd vederii vena groasă, ce sugea ca o lipitoare lichidul roşcat. Îşi aduse aminte de lista lui Morăscu şi se apucă s-o verifice pe viu; cu mici deosebiri, bolnavii răspundeau la bifările lui, erau cei propuşi de secretarul organizaţiei, dovadă că Titorian nu avusese încotro şi se supusese voinţei lui. Nu, Curta nu-i invidia, acest sentiment aproape dispăruse, cum dispăruseră şi altele, cel de bucurie pentru existenţa medicamentelor, pe care mai devreme sau mai tîrziu avea să le primească şi el; era pur şi simplu absent, faptele şi amănuntele vieţii i se scurgeau prin minte egal, o frînă interioară oprea declanşarea emoţiilor, de orice natură

ar fi fost, indiferența, nu ca sentiment, ci ca stare, era singura care-i domina reacțiile. Totul fusese determinat de moartea lui Costache; o ură aproape neomenească îl măcinase cîteva zile, o ură fără direcție precisă, fără țel, dezordonată; și-o calmase prin plimbări lungi, prin renunțarea la mîncare și la curățenia corporală, în zilele acelea nu se bărbierise și nici nu se spălase, umbla ca un lunatic cu simțurile adormite, trează fiind în el doar *starea*, pînă cînd înțelese că moartea lui Costache nu răsturnase nici lumea, nici conștiințele bolnavilor. Dispariția lui fusese înregistrată ca ceva obișnuit, mai multă gălăgie făcuseră bolnavii cînd cineva, plictisit, tăiase din glumă coada cîinelui de la poartă; schelălăielile lui de durere și aleigătura prin curtea sanatoriului, pînă ce suferința i se atenuase, zdruncinaseră mai mult pe bolnavi, tot așa cum moartea Ritei, urîtă de toți pentru țipetele ei stranii, era mai des amintită, și prin ea poate, numele lui Costache nu fu uitat din prima clipă. A doua zi după înmormîntarea lui, viața își reluase cursul normal, apariția Hidrazidei și Passului șterse cu desăvîrșire imaginea acelui om, destinul lui tragic. Se găsiseră printre bolnavi nu puțini care împărtășeau punctul de vedere al lui Morăscu; Costache voit murise patetic, ca să impresioneze, își cheltuise ultimele resurse de energie pentru a stoarce compasiune; Curta înțelese că aici unde moartea pîndea, în multiplele ei variante, la fiecare pas, ea încetase să mai fie luată în seamă, avea valoare doar pentru cel ce se pregătea să facă cunoștință cu ea și de multe ori nici măcar pentru cel în cauză. Și Curta nu ieși definitiv din starea aceea periculoasă decît bătînd la ușa tovarășei Cecilia Craiu; o făcuse fără să-și dea seama, nu-și pregătise vizita și nici nu și-o anunțase, un instinct mai puternic decît el, dorința de limpezire, îl oprise la rezerva ei, și numai după ce intră în încăperea obișnuită, asemănătoare cu celelalte camere, îmbibată puternic cu miros de fum, numai după ce o văzu

întinsă în pat fără să se poată mişca îşi dădu seama că el se găsea într-adevăr acolo.

Cecilia Craiu fuma cu capul rezemat de două perne mari; părul îi luneca pe lîngă faţa cît un pumn, din care vii erau doar ochii de o tristeţe şi o frumuseţe nebănuite, plini de întrebări şi spaime, întrebări pe care Curta ar fi dorit atît de mult să le dezlege. Nu se miră de apariţia lui; Cecilia Craiu parcă îl aştepta de mult şi nici el nu-şi ceru scuze pentru că se autoinvitase, se aşeză pe scaun ca şi cum ar fi cunoscut-o de-o viaţă, ca şi cum ar fi petrecut în acea încăpere zile şi luni în şir, îşi permisese să lipsească doar cîteva clipe, ca apoi să revină la fel de familiar înapoi.

Cecilia Craiu era îmbrăcată cu o pijama de mătase şi pentru că nu era acoperită se vedea mătasea lunecoasă mulîndu-se pe trupul vlăguit, adîncindu-se în locul unde erau sînii, în loc să se ridice, marcînd dezagreabil legătura oaselor de la coapse şi Curta cu greu îşi înfrînă dorinţa de a închide ochii.

– Nu m-am putut duce la înmormîntare, după cum vezi am părăsit obiceiul de a mai ieşi fie şi pe balcon, dar am privit totul de aici, vino de vezi, poţi urmări ca în palmă – şi Curta, obsedat de rugămintea ei, controlă dacă într-adevăr privelişte a era atît de clară; după ce se convinse reveni la locul lui şi îşi aprinse o mărăşească, din care trase cu nesaţ primele fumuri, pînă ce îşi simţi capul învîrtindu-se.

– Ai fost şi dumneata la înmormîntare, îţi mulţumesc, cu toate că l-ai cunoscut atît de puţin. Poate ştii că a fost într-un fel soţul meu, ne căsătorisem de mult, dintr-o necesitate a muncii ilegale, dar cu siguranţă că Isaac nu ţi-a spus ce am fost eu înainte de a deveni ilegalistă. Pe mine mă cheamă Cecilia Sonia Craiu Monteoru, dacă acest ultim nume îţi spune ceva, iar dacă nu-ţi spune, nu mă jenez să te pun eu la curent cu averea Monteorilor, însemnată în partea de mijloc

a Ardealului, prin împărțire, la fel de mare și în Moldova. La una din aceste moșii m-am născut și acolo l-am cunoscut pe Costache; eram amîndoi de vîrstă școlară, eu îmi petreceam vacanțele la conac, el tot acolo, părinții lui lucrau pe moșia noastră. La o anumită vîrstă nu există deosebiri de clasă, cel puțin în ochii mei ele n-au existat atunci și nici mai tîrziu, datorită lui Costache; în orele libere ne plimbam amîndoi, și mama, ca să nu mă vadă lumea că umblu cu un sărăntoc și temătoare să nu iau de la el cine știe ce boală, preferase să dea dispoziții să fie îmbăiat în fiecare zi și îmbrăcat în haine pe care le cumpărase de la oraș. Pe tata îl vedeam rar, el era inginer agronom, își terminase studiile la Viena, avea optica lui asupra pămîntului și a oamenilor, și după cît mi-am putut da seama mai tîrziu, niciodată nu l-a deranjat prea mult prietenia mea cu Costache. Ca părinții lui să fie în preajma noastră, tata i-a luat la curte, în felul acesta ne bucuram de o dublă supraveghere, a mamei și a lor, eu neținînd cont decît de sfaturile lor. Eram o opozițională, moștenisem această calitate sau defect de la tatăl meu, el a fost permanent în opoziție cu ceilalți moșieri vecini, pentru ei el era un exemplu prost, el dădea nas țăranilor, după părerea lor, iar atunci cînd tata a întemeiat un fel de societate agricolă, cointeresînd pe țărani în munca pămîntului, cînd ceilalți și-au dat seama ce influență poate avea acest început anarhic pentru propriile lor moșii, s-au înțeles, și într-o dimineață tata a fost găsit împușcat în luncă. L-a adus acasă calul, mergînd la pas și tîrîndu-l, așa cum căzuse atîrnat cu un picior de scărița șeii. Aveam pe atunci zece ani. Am plecat la școală la București, un pension sever de maici. Costache, după ce a terminat patru clase primare, a fost băgat cu ajutorul mamei la o școală de meserii, un liceu industrial, pe care n-a reușit să-l termine. Într-o zi am fost anunțată că mama murise; am fost anunțată tîrziu de rudele mele, credeau că n-am să fiu în stare

să suport şi această pierdere. Nefiind majoră nu puteam dispune de veniturile mele; moşia din Moldova a fost vîndută, ţăranii, ajunşi pe mîna unui vechil, în zadar au încercat să continue forma nouă de lucru, totul revenise ca mai înainte, şi cu toate că nu o dată mi-a trecut prin cap să mă ocup eu de moşie, dorind să continui opera părinţilor mei, în sinea mea îmi era frică şi am preferat să mă mut în Ardeal la o mătuşă. Am fost înscrisă la Facultatea de drept, era o modă atunci pentru fetele de condiţia mea, pentru care pămîntul nu însemna numai avere, ci şi tradiţie, şi odată, aflîndu-mă la un tribunal unde îmi făceam practica, l-am văzut în boxa acuzaţilor pe Costache. La douăzeci de ani, Costache era de-acum bărbat şi poate nu atît frumuseţea lui m-a impresionat, cît cele spuse de el acolo, îi transformase pe judecători în inculpaţi şi îşi apăra cauza cu atîta pricepere şi vehemenţă, încît am făcut tot ce mi-a stat în putinţă pentru a-l ajuta. Bani aveam şi relaţii de asemenea, şi după eliberarea lui l-am luat la mine, spre nedumerirea rudelor, care au crezut că pur şi simplu am înnebunit.

Cecilia Craiu se opri. De la ţigara ajunsă la jumătate îşi aprinse alta nouă, pe cea veche n-o stinse, o aşeză în scrumieră, mai erau acolo vreo douăzeci în aceeaşi stare, jumătăţi de ţigări ce se fumau singure, şi în fumul lor dens şi acru Cecilia trăgea cu voluptate din noul Camel, pînă ce plictisită, îşi aprinse o alta; buzele subţiri, tăiate parcă în piele cu bisturiul, erau galbene la colţuri şi pline de firicele de tutun; din cînd în cînd îşi ducea două degete la buze, şi unghiile nefiresc de lungi culegeau resturile umede, pe care apoi le zdrobea între dinţii mărunţi şi galbeni, uşor depărtaţi unul de altul.

Cîtva timp, Cecilia fumă în linişte, privind afară prin fereastra largă cît un perete la cimitirul îmbrăcat încă în alb, unde într-un colţ se vedea ridicătura de pămînt proaspătă, dar

privirile ei la acest contact cu locul unde se afla Costache n-o emoţionau, ochii îi rămîneau la fel de nemişcaţi şi mari, apoi privirile mutate de la cimitir spre Curta deveniră brusc îngîndurare, şi atunci pieptul ei scofîlcit începea să se ridice uşor, ca sub o pernă de aer, şi din gura întredeschisă fumul negru se răspîndea prin încăpere, făcînd rotocoale, în celălalt fum, albastru, ieşit de la ţigările nestinse.

– Locuiam împreună, atunci cînd puteam, eram ca şi căsătoriţi; într-o căsătorie nu actul contează, mai ales la nişte oameni cum eram noi, străini de convenienţe, ci legătura de idei, deşi mi-am dat seama mai apoi că ideile doar pot uni pe oameni, dar numai dragostea este în stare să-i lege cu desăvîrşire. Pe atunci credeam că-l iubesc pe Costache, confundînd dragostea cu lupta noastră comună, dar timpul trecea şi-mi dădeam seama că mă înşelam, tînjeam după ceva aparte, şi acest ceva aparte nu-l puteam defini, cum dealtfel mi-ar fi greu şi acum. Îi vezi pe cei doi tineri, spuse Cecilia arătînd cu mîna spre banca din faţa sanatoriului, unde o fată blondă şi un băiat, amîndoi din grupul sportiv, stăteau unul lîngă altul, în ciuda frigului de afară, ea aplecată cu capul pe umărul lui şi el mîngîindu-i părul mătăsos, de culoarea inului copt. Banca lor nu se poate vedea decît din acest unghi, continuă Cecilia, ei şi-au dus-o acolo ca să scape de privirile indiscrete, numai eu îi pot vedea, între cei doi brazi, doar de aici se poate distinge culoarul neacoperit de crengi, şi mă uit la ei în fiecare zi, de doi ani fac aşa şi eu şi ei acelaşi lucru. Ei m-au convins că eu n-am iubit niciodată. Cred că dacă într-o zi nu i-aş mai vedea aş suferi cumplit, aş fi în stare nu ştiu ce să fac ca să-i pot reţine cît mai mult aici, în acest loc neplăcut, şi nu-ţi ascund că de fapt sănătatea le-ar fi permis de cîteva luni să plece la casele lor, dar Titorian, la rugămintea mea, nu le-a făcut ieşirea.

Curta îşi trase scaunul mai aproape de pat, şi Cecilia,

fără să se controleze, îl prinse de mînă, mai jos de cot şi Curta îi simţi oasele falangelor şi unghiile ascuţite; vruse să-i facă semn să se uite spre bancă, şi într-adevăr, cînd el îşi aplecă umărul spre pat văzu printre cele două crengi de brad cum cei doi tineri se sărutau, un sărut prelung, parcă fără sfîrşit. Sună talanga sanatoriului anunţînd gustarea de după masă, dar cei doi nu se mişcară de la locul lor, n-aveau nevoie de hrană, n-aveau nevoie de nimic. Cecilia se mai uită o vreme la ei, apoi cu ajutorul unui baston cu capul răsucit, prins de speteaza de metal a patului, se ridică puţin din perne, şi se aşeză mai la dreapta, ca privirile ei să nu mai cuprindă acel unghi prin care îi putea cerceta pe cei doi, dar chiar şi după ce nu-i mai văzu, ochii ei purtară încă în ei două luminiţe jucăuşe, într-o alergătură continuă, şi numai tîrziu strălucirea lor păli, apoi se stinse cu totul.

– S-a întîmplat, iarăşi, ca uneori să nu ne vedem cu lunile, alteori cu anii; comunicam prin tovarăşii de legătură, ne trimiteam bileţele cifrate, dar atît eu cît şi el ne feream să scriem în ele altceva decît fapte obişnuite despre viaţa noastră, considerînd că sentimentele n-au ce căuta în această goană după adevăr, unde trează şi pipăibilă era doar lupta, lupta continuă şi fuga continuă să nu fim prinşi. Şi anii treceau, şi noi nu mai eram tineri sau poate senzaţia asta de îmbătrînire prematură era trează doar în mine; nu o dată gîndurile o luau înapoi spre anii copilăriei, încercînd să construiască alt drum, fără Costache, dar toate încercările dădeau greş. Într-o seară am fost arestată.

Inspectorul care m-a interogat era o cunoştinţă veche, un tînăr pe care l-am întîlnit în acei ani de demult, şi zîmbetul meu, ca şi întreaga mea atitudine faţă de el l-au deranjat profund; se temea ca din pricina anilor tinereţii să nu aibă neplăceri, cu toate că n-aş fi cerut de la el nimic în plus; mă bucuram pur şi simplu de prezenţa lui, prin el intuind de fapt

propria mea copilărie sau o posibilă ipostază a ei. Mama, după pierderea tatălui meu, văzuse între mine şi tînărul cu care mă întîlnisem la chestură o viitoare partidă, dorinţă ce-i fusese spulberată pe loc de mine, fiind foarte departe de ideea unei căsătorii aranjate. În noaptea aceea am crezut că n-am să mai ies vie din beciurile poliţiei. Instrumentul cu care mă torturase fostul meu pretendent era o simplă umbrelă ale cărei urme nu se puteau vedea pe din afară, dar care rupea pe dinăuntru, mînuită cu dibăcie, sub privirile lui, de unul dintre asistenţii săi în materie de bestialitate. Şi umbrela aceea cu pînza roşie mi-a ciuruit măruntaiele; atunci am făcut prima infecţie ce avea să se transforme după ani în boala din pricina căreia mă aflu aici. N-am rostit nici un nume, durerea nu m-a putut face să-mi trădez tovarăşii, dar dacă aş spune că sentimentul acesta din urmă a fost determinant aş greşi, pur şi simplu am vrut să-mi verific limita pînă unde eram capabilă să sufăr, limită egală cu dispreţul ce-l aveam atunci faţă de omul pe care-l judecasem exact încă din vremea tinereţii. N-am urlat şi nici n-am plîns, dar nici om întreg n-am ieşit de acolo. Cînd au aflat unde sînt, rudele mele au încercat să mă ajute şi graţie lor am scăpat, în orice caz, mai ieftin. Am făcut un an de închisoare, în loc de zece, şi am fost eliberată pe cauţiune datorită tot rudelor mele, rude pe care le-am părăsit din tren, cu toate că eram însoţită de un soldat înarmat. Şi am făcut pe jos prin păduri zeci şi zeci de kilometri şi mi-au trebuit alte luni de zile ca să-l găsesc pe Costache al meu, pe tovarăşul de idei pe care nu-l iubeam, dar pentru care aş fi fost oricînd în stare să-mi dau viaţa. L-am găsit. Şi fiindcă eram convinsă că n-am să mai pot fi niciodată mamă, am dorit, cum nu dorisem niciodată în viaţa mea, să devin mamă. Peste un an de zile am născut, şi deoarece naşterea agravase starea în care mă aduseseră cei de la poliţie, Costache, ca să nu mor, n-a avut încotro şi a trebuit, printr-un om de legătură,

să mă ducă la spital. Acolo l-am cunoscut pe tatăl lui Titorian, profesor pe atunci; din prima clipă i-am spus adevărul, cu toate că ştiam că nu nutreşte sentimente comuniste, speram să mă salveze, asta speram şi Titorian m-a apărat, punîndu-şi propria situaţie în pericol. O soră, aflată probabil în slujba Siguranţei, ne-a trădat şi pe mine, şi pe el. Am fost din nou arestată şi, odată cu mine, pentru scurt timp, şi tatăl lui Titorian. Copilul avea cîteva săptămîni şi a crescut în închisoare; timp de un an a fost copilul închisorii, bucuria deţinutelor de la Mislea, păpuşa lor şi mîngîierea mea. Şapte ani am zăcut în închisori. Acolo am aflat ce se întîmplase cu Costache cît timp lucrase la Iaşi. L-am cunoscut şi eu pe Silivan, tînărul din pricina căruia a suferit atîta Costache. Părinţii lui şi el ne-au ajutat să ieşim nu o dată din grele impasuri. Costache ştia că acel om nu mi-a fost indiferent, că ceva necunoscut mă atrăgea la el, cu toate că n-avea decît patru clase primare. L-am găzduit şi noi o noapte, şi în noaptea aceea n-am dormit ca să-l ascult; atunci am cunoscut pentru prima dată farmecul unui bărbat, omul acela cu patru clase primare vorbea atît de frumos, cuvintele rostite de el căpătau atîta francheţe încît o clipă am crezut că el ar putea fi idealul meu. În fond, ce ne-a povestit? Aventurile lui cu poliţia, cum pescuia cînd era copil, cum a învăţat în închisoare să ghicească în palmă. La plecare i-am dat un fular de-al lui Costache; era iarnă şi frig, n-avea ca îmbrăcăminte decît un pulover şi o haină subţire de celofibră. De atunci nu l-am mai văzut. Şi pe acest om a trebuit Costache, fără voia lui, să-l... Cînd ne-am întîlnit după Eliberare, Costache era alt om, sau mai bine zis încetase să mai fie omul ştiut de mine. Avea remuşcări şi-l durea lipsa de remuşcare a celor care-l împinseseră la acest pas desperat. A trăit în nesiguranţă, nesiguranţă şi teamă intuite de mine imediat ce ne-am întîlnit. Ţin minte şi acum cît m-am ferit pînă ce am intrat în sala

ticsită de oameni a unui cinematograf şi numai după ce am văzut filmul, un documentar despre căderea Berlinului, ne-am dat seama şi eu, şi el, că de fapt noi nu mai avem de ce să ne temem, că sîntem oameni liberi, într-o ţară liberă, şi amîndoi, în loc să ne uităm la film, am plîns, pentru toţi anii noştri petrecuţi mai mult în subsoluri, pentru dragostea noastră ce n-a avut niciodată timp să se înfiripe, pentru situaţia tragică în care ajunsese el. Aveam un copil împreună, dar copilul nu ne lega; în afara primului an de închisoare, cînd fusese cu mine, îl vedeam rar, creştea la o familie binevoitoare cu noi, şi acum, ca şi în timpul ilegalităţii, n-aveam vreme nici pentru el, aşa cum n-am avut vreme nici pentru noi. Mi-am dat seama că sînt datoare în acel ceas de grea cumpănă să-l ajut pe Costache şi consideram că acest ajutor nu poate fi decît legătura noastră permanentă, de data asta oficializată, dar tovarăşii mi-au interzis să mă căsătoresc cu un proscris, dacă nu voiam să risc o excludere din partidul căruia eu îi închinasem toată averea şi viaţa. A trebuit să plec la Bucureşti, Costache într-o comună din Moldova pînă la clarificarea deplină a dosarului său, şi de la acel cinematograf din Botoşani iarăşi nu l-am mai văzut decît sporadic. Între timp, nu puţine dintre numeroasele mele rude au fost arestate, unele pe drept, altele în virtutea apartenenţei lor sociale, şi cei care m-au ocolit atunci cînd le ceream ajutorul, aflînd unde lucrez, pomeneau numele meu ca o izbăvire. Recunosc, pe cei care mi-au uşurat ieşirea din închisoare am încercat atît cît am putut, să-i sprijin. Am înţeles atunci că de fapt în întreg acest angrenaj nu eram decît o piuliţă oarecare, gata să fie eliminată la cea mai mică inadvertenţă cu întregul care măcina fără pauze. Am fost exclusă din partid ca fiică de moşier. M-am întîlnit cu Costache tot la un film artistic, tot despre război, *Bătălia de la Stalingrad*, dacă îmi aduc bine aminte, şi spre deosebire de trecut am văzut filmul pînă la

capăt, noi nu mai prea aveam ce să ne spunem. Dacă am fi vorbit despre altceva cu siguranță că în noi s-ar fi născut întrebările, poate ele primele ne-ar fi ieşit pe buze, or acum ne temeam de propriile noastre întrebări, şi ca să le uităm preferam să tăcem şi să ne uităm la film. Dimineață, Costache a plecat la locul lui de muncă, în grajdul de unde încă nu se mutase, iar eu, după ce-am dormit noaptea în gară, m-am pomenit căutată de cineva, dusă la Şosea cu o maşină; mă temeam pentru soarta mea, nu ştiam ce au din nou de gînd cu mine, după ce îndurasem greutățile izolării. Maşina a oprit în poarta unei vile, la poartă mă aştepta o femeie îmbrăcată în albastru, cu şorț alb, şi lîngă ea se afla băiatul meu, pe care nu-l văzusem de atîta amar de vreme. Era casa în care urma să locuiesc. În curtea mare, spațioasă, ca un parc, o vacă păştea liniştită; erau anii de secetă, tovarăşii avuseseră grijă ca pruncul meu să nu ducă lipsă de lapte. Din primele discuții cu copilul mi-am dat seama că îmi e străin şi, deşi semăna cu mine şi cu Costache, în realitate n-avea nimic comun cu noi. M-a obligat cîteva zile la rînd să-i povestesc cu lux de amănunte ceea ce foarte pe scurt v-am povestit acum şi cînd am terminat n-a spus nimic, n-a schițat nici un gest, a intrat în camera lui şi n-a mai ieşit de acolo patru zile. Nu ştiu nici acum pentru ce-a fugit din țară. Avea aici tot ce-i trebuia.

Cecilia Craiu îşi aprinse altă țigară; fumul ce-i ieşea din gură ca dintr-un horn se ridica în sus; începu să facă rotocoale, unul după altul, din ce în ce mai mici şi se părea că jocul o absoarbe cu desăvîrşire. Curta parcă nici nu exista, el îşi îndeplinise funcția de a declanşa acele amintiri, şi amintirile odată rostite Cecilia redeveni o femeie plictisită şi-şi reluă preocupările dinainte.

Aşa îi găsise directorul Titorian: pe ea făcînd rotocoale, iar pe Curta privindu-şi şireturile de la pantofi, incapabil să se ridice şi să plece fără nici o explicație, de fapt aşa

precum venise.

– Cred că fumului de aici îi lipseşte doar fumul meu, glumi Titorian, dar Cecilia nu reacţionă la gluma lui, continua să se amuze, nemulţumită că un rotocol îi ieşise destrămat. Îl lovi cu mîna şi, grijulie pentru următorul, îşi ţuguie buzele, străduindu-se ca inelul de fum să iasă cît mai perfect.

28

Pintică o rugase pe sora Nana să-l mute din nou în vechiul salon: liniştea rezervei şi ticăitul necontenit al perfuziilor, tulburate doar de vînturile din nord, îl făcuseră nervos, nu se mai stăpînea, şi pentru că sora nu-i putu satisface rugămintea, Curta se pomeni într-o seară cu el în solariu, sucit de spate, cu umărul căzut, ţinîndu-şi cu un deget la încheietură acul perfuziei, scos într-un moment de disperare. Curta îl ajută să se urce în pat, chemă repede pe sora Aneofiţa Anghel, şi aceasta, cu calm, smulse acul, prin care sîngele se prelinsese picătură cu picătură pe pijamaua cenuşie şi scămoşată de atîta spălat. Cu nici un preţ nu-l mai putură muta în locul de unde fugise; voia să rămînă cu Curta şi cu ceilalţi, voia în solariu, şi Titorian, văzînd în acest efort al bolnavului de a fi împreună cu colegii lui un semn bun, transformă faptul împlinit în dispoziţie, şi Pintică respiră uşurat.

Trecuseră cîteva luni de la operaţie, dar Ştefan nu-şi revenise încă; reuşise şi pneumotoraxul, ultima cavitate dădea semne să se închidă definitiv, dar cu toate aceste ameliorări evidente radiografic, trupul refuza să se acomodeze noii situaţii, suferea vizibil; pierderea celor douăzeci şi cinci de kilograme era un indiciu că starea lui era în declin. Curta îi mută puţinele lucruri din rezervă; valiza de lemn cu costumul de toate zilele, bocancii roşi la vîrfuri şi la tocuri pînă la piele, coaja de săpun de rufe şi peria de dinţi, mîncată la un

capăt, un borcan în care dulceața adusă de acasă se zaharisise și pistolul învelit într-o cîrpă, cu cartușele proaspăt unse. Aceasta era toată avuția lui Pintică. Și-o aranjă cu grijă sub pat și, nemulțumit că un capăt al valizei se vedea, o băgă mai adînc, servindu-se de un baston asemănător celui folosit de Cecilia Craiu cînd voia să se salte din pat ca să-și așeze pernele.

În locul lui Isaac se mutase un tînăr activist, Gavra, iar celălalt pat, al părintelui Ghideon Ghinolea, scos între timp și readus în solariu, era ocupat de Visalon; dorise și el compania cuiva, singurătatea rezervei îl plictisise de moarte, și cum se împrietenise cu Gavra ceruse să fie cu el, spre bucuria lui Titorian, asaltat de la centru de nenumărate cereri de internare. Numai patul lui Baciu rămăsese gol, proaspăt înfățat și cu toate că nimeni nu-i mai vedea statura înaltă, făptura lui stăruia să fie în încăpere. Seară de seară, Buzangiu se întorcea cu spatele la el, nu voia să doarmă pe partea stîngă, așa cum îl rugase medicul ca să-și odihnească plămînul bolnav, el o ținea pe-a lui și dormea pe dreapta, spre supărarea sorei Nana, care la controlul dinaintea stingerii îl găsea sforăind așa.

Cît de plăcut era sforăitul lui Buzangiu în acele nopți de cumplită liniște! Era un punct de reper viu, zgomotul infernal te obliga să-ți alungi gîndurile, te împiedica să ți le poți aduna, te făcea să înjuri și să urli, dar urlînd și înjurînd, vrînd-nevrînd n-aveai vreme să te gîndești la altele, și Pintică din prima seară îi mărturisi lui Curta fericirea de a asculta din nou ronțăitul pietrelor de moară din gîtlejul lui Buzangiu.

După primele zile de bucurie, Pintică deveni din nou abătut. Somnul se dezlipi cu desăvîrșire de el, și atunci Curta schimbă patul cu Gavra, și așa, unul lîngă altul, stăteau ore în șir de vorbă.

În ziua aceea, ca să-i fie pe plac, Curta merse pînă la

şoseaua principală; nu-i fusese deloc uşor, dus şi întors însemna aproape douăzeci de kilometri, dar cu o seară înainte îşi epuizase întregul bagaj de noutăţi, sortate anume ca să-l distragă pe Ştefan, acum nu mai avea ce să-i spună, şi ca să-l incite la viaţă preferase acel drum lung, ca apoi două ceasuri bune să se odihnească pe marginea şanţului şi să urmărească maşinile mari care se îndreptau spre munţi, poate spre munţii lui Pintică, după care el tînjise înainte atît de mult. Îşi notase pe un carnet numerele maşinilor şi însemnele regiunii căreia aparţineau, şi sincer se bucura şi el atunci cînd de la barieră se îndreptau spre el camioanele grele cu remorcă pe care utilajele transportate îi spuneau, fără putinţa de a se înşela, că maşinile îşi croiau drum către barajul despre care Pintică amintise de atîtea ori în momentele cînd febra îl arunca în abisul unui somn agitat, între viaţă şi moarte. De două lucruri vorbea cu asemenea prilejuri Pintică: de camioanele şi de barajul lui, ca de o proprietate personală, şi de Calafat Opincă, şi cînd în frînturile lui amintea de acesta din urmă febra îi creştea parcă şi mai mult, iar respiraţia o lua razna, ca şi bătăile inimii dealtfel.

Scrisese acel memoriu cerut de Forgaş, îl scrisese cu patimă şi atent, în acelaşi timp, să nu jignească sensibilităţile nimănui, îl scrisese de parcă cel în cauză ar fi fost el. Forgaş se duse cu el la gară; depuse personal scrisoarea în cutia de poştă de la vagonul din spatele locomotivei, sperînd că în felul acesta depeşa lor va ajunge mai iute la destinaţie. Forgaş era convins că în cîteva zile va veni un răspuns de la Giurgea, era atît de sigur de el, încît chiar pusese un pariu cu Petre, dar Curta, sceptic în continuare, încercase să-l ajute pe Ferdinand să înţeleagă că lucruri de acest gen nu se rezolvă aşa de uşor. Trecuseră de atunci mai bine de două luni. Nu venise nici un răspuns. Forgaş, ruşinat, începuse să-l ocolească pe Curta, nu se mai întîlneau la terminarea orelor

de cură, iar cînd Curta bătu o dată la el la uşă, cu toate că ştia precis că Forgaş se află înăuntru – îl văzuse înainte de a urca de afară, prin fereastra mare –, Ferdinand refuză să răspundă.

Trecu un camion greu; pe remorcă se vedea un buldozer galben, cu şenile de tanc, purtînd pe o latură inscripţii ruseşti; fără să stea prea mult pe gînduri, Curta sări din şanţul unde şezuse pînă atunci şi se postă în mijlocul şoselei. Maşina, care urca panta ca melcul, lăsînd în spatele ei un nor de fum, se opri scîrţîind din frîne. Curta, bîlbîindu-se, îi povesti şoferului pe scurt de ce avea el nevoie de cîteva cuvinte scrise pentru un bolnav. Trebui să repete cererea lui de cîteva ori ca să obţină de la şofer rîndurile, scrise chipurile din partea unui prieten de-al lui Pintică, aflat întîmplător în acel camion. La început, şoferul crezu că are de-a face cu un nebun, pusese chiar mîna pe manivela de lîngă el; nu-i venea să creadă că cineva putea să-l oprească doar pentru a primi cîteva rînduri adresate unui om pe care nu-l văzuse niciodată. Şi pentru că maşina oprise lîngă postul de control şi risca să încurce circulaţia, la locul unde se afla camionul veni şi un miliţian; acesta îl calmă pe şofer, era la curent cu existenţa sanatoriului din apropiere şi, pînă la urmă, dînd din cap a mirare, omul scrise cu mîna lui textul dictat de Curta, prin care i se ura lui Pintică însănătoşire şi întoarcere grabnică în părţile unde se construia barajul. Băgă textul în buzunar şi se aşeză la loc pe bara de la marginea şanţului urmărind cu voluptate de copil traficul tot mai intens la acel ceas, bucurîndu-se de fiecare maşină şi tentat interior să alerge cu sufletul după ea, să miroase cu nările lacome aroma împutită de motorină arsă, avînd de fapt sentimentul intim că inspiră viaţă. La un moment dat chiar se luă după un camion greu cu remorcă în care se vedeau cîteva motoare mari de tractor şi numai durerea din partea dreaptă, acolo sub coasta a cincea, îl făcu să-şi revină din gestul lui socotit acum de o infatuare

copilărească. Îşi aplecă privirile cînd miliţianul din borcanul de lîngă pod dădu din cap, pentru el, într-un fel semnificativ şi ca să scape de privirile lui alergă cîţiva metri spre drumul care ducea şerpuitor spre locul de unde aerul se strecura prin vale cu izuri adormite de vată arsă.

Ajuns la sanatoriu, Curta nu avu prilejul să-i dea scrisoarea lui Pintică; acesta îl întîmpină agresiv, îi întoarse spatele şi nu vru să-i răspundă. Apoi, brusc, Pintică se răsuci pe-o parte; avea pistolul în mînă, durerea coastelor tăiate din cauza răsucirii fu însă mai puternică decît intenţia lui duşmănoasă, îşi lăsă mîna cu Coltul negru şi unsuros pe cearşaf şi începu să plîngă.

– Numai tu eşti de vină, eşti un reacţionar, ai merita să fii împuşcat, aşa să ştii! şi iar trecură cîteva minute bune pînă să-şi revină şi să-şi ducă gîndul pînă la capăt.

– Cu ce sînt eu de vină, Ştefane? Ce te-a apucat? întrebă Curta pe un ton moale ştiind că în asemenea situaţii e bine sau să taci sau să-ţi rosteşti întrebarea pe un ton dezarmant, ca celălalt să se calmeze.

Pintică îşi băgă pistolul sub pernă, furia îi trecu, pe faţa lui rămînînd doar încruntătura sprîncenelor şi şanţul adînc de pe linia frunţii

– Avea dreptate Cozmin, voi intelectualii ştiţi doar să distrugeţi, atît ştiţi, continuă el calm şi resemnat ceea ce vruse la început să spună cu ajutorul armei.

– Înainte de a-i da dreptate lui Cozmin, spune sincer de ce ai scos pistolul la mine, voiai să tragi?

Urmară iar cîteva minute de tăcere.

– Ştiu eu ce voiam, de fapt să-l iei de aici, cred că sînt capabil de orice. Băgă mîna sub pernă, scoase Coltul şi-l aruncă pe patul lui Petre. Ai distrus în mine... totul mi se pare inutil, de prisos, probabil această credinţă n-a fost suficient de puternică din moment ce-ai putut s-o spulberi atît de uşor,

se justifică singur, părîndu-i rău de felul cum se purtase.

– Ţi-am mai spus, ideea unui asemenea sacrificiu ca cel existent în capul tău este pur şi simplu o idioţenie. Nimeni n-are nevoie de sacrificii inutile şi nici de explicaţii puerile ca aceea dată de tine. Nu aceasta e menirea omului în lumea pe care o trăim. Ţi-a fost teamă să-ţi pui întrebări, să vezi cît de justificat poate fi în esenţă sacrificiul tău; frica de a ajunge la adevăr te-a îndemnat să-ţi creezi o teorie a ta, o teorie splendidă, ca să te poţi căra liniştit, dacă nu fericit, în lumea drepţilor. Costache a luptat douăzeci şi opt de ani, pe cele mai cumplite baricade, şi-a sacrificat tot ce avea în el mai bun; ei şi? De la geamul tău ai văzut cîţi tovarăşi au venit la înmormîntare, dacă acest lucru poate constitui un criteriu de judecată, iar dacă nu, atunci ai înţeles exact cît a valorat sacrificiul lui în faţa celor care au vrut să-i smulgă carnetul de partid. Dar sacrificiul lui e real, el există, el va exista neîndoios în alte conştiinţe, te asigur. Toată truda ta, văzută şi nevăzută, trăieşte, acesta este sacrificiul tău, nu sacrificiul cărnii, nu sîntem la abator, unde trebuie să murim conştienţi ca să umplem stomacurile altora şi propriile noastre vanităţi. Liniştea ta pentru moarte ţi-am distrus-o şi mă bucur că ţi-am dat-o peste cap, chiar cu riscul ca această tulburare să te doară. Un om care merge liniştit la moarte, după mine nu e om, oamenii suferă pentru viaţa lor, pentru durerea lor, durerea este omenească, pe cînd dorinţa ta de moarte este pur şi simplu o laşitate.

– Eu laş?...

– Da, tu laş, şi eşti de două ori laş; o dată pentru că faci truda medicilor inutilă prin felul tău de a suferi cu totul personal şi a doua oară pentru că motivul real al acestei stări este altul şi nu vrei să-l recunoşti. Ţi-am sugerat motivul odată, dar iartă-mă, nu ştiam că eşti incapabil să înţelegi ce-am vrut să spun; acum îţi spun direct, fără menajamente; te-a speriat

şi te-a supărat arestarea concetăţenilor tăi din munţi, dar, în loc să te duci să te zbaţi pentru ei, ai preferat să fugi aici, nici măcar n-ai trecut pe la nevastă, ai venit să mori ca un erou, şi cînd vezi că moartea nu ţi-a ieşit, cum nu iese pasienţa unei femei isterice, eşti gata să tragi în mine pentru că ţi-am distrus idealul tău despre sacrificiu. Ar putea să-ţi fie ruşine.

Tăcură cîtva timp, întorşi cu spatele unul la altul, Curta cu ochii deschişi, pipăindu-şi gîlma de sub braţul drept, Pintică cu pleoapele strînse, durerea din urma răsucirii bruşte făcîndu-l şi acum abia să respire.

Aşa cum stătea întors, Curta vedea sfertul de trunchi din Teiul lui Costache; într-o noapte, la scurt timp după moartea lui, cineva îl tăiase, îl tăiase în grabă, dar noii lăstari porniră de jos şi acum se răsuceau în bătaia vîntului viguroşi şi plini de sevă. Se întristă brusc, pledoaria ţinută lui Pintică, deşi cinstită, îl umilise pe el, fusese pur şi simplu retoric, scăpase de sub propriul control. Prin faţa ochilor deschişi i se perindă din nou şirul de camioane şi abia în clipa aceea îşi aduse aminte de scrisoare.

– Ştefane, zise el întorcîndu-se, şi fiindcă Pintică nu se mişca, Petre îl apucă de braţ şi-l smuci pînă ce Pintică deschise ochii şi se uită la el speriat.

– Ce vrei? Vrei poate să-ţi mulţumesc pentru tot ce-ai făcut?

– Ştefane, socialismul se construieşte, se construieşte, băiete, indiferent de mizeriile omeneşti, mizerii vor mai fi, dar el va merge înainte, uite aici un paradox la care m-am gîndit de multe ori. Dealtfel, m-am întîlnit întîmplător cu un fost amic de-al tău sau poate nu fost, ci prezent. A vrut să întoarcă maşina spre sanatoriu, dar miliţianul de la bifurcaţie nu l-a lăsat; mergea spre baraj şi mi-a dat acest bilet, sacrificatule, mai spuse Curta întorcînd-o pe glumă, şi, grăbit, scoase din buzunar peticul de hîrtie.

– De ce nu mi-ai spus nimic?

– Dacă în prostia ta m-ai fi trimis pe lumea cealaltă nu ţi l-aş mai fi dat deloc, deşteptule.

Curta luă pistolul de lîngă el, îi scoase cartuşele unul cîte unul şi, după ce cercetă butoiul, se duse pe balcon şi aruncă cartuşele în iarba deasă, cum ar fi aruncat nişte sîmburi de cireşe. Din spatele lui, aştepta reproşul lui Pintică, dar reproşul nu veni, şi atunci Curta înţelese că minciuna lui a prins. Nu-i păru deloc rău că-şi mîntuise prietenul atît de grosolan. "Uite că sînt minciuni care ajută", îşi spuse el înveselit.

Pe uşă intră sora Nana, era agitată, boneta albă, aranjată întotdeauna cu grijă, era acum răsucită într-o parte, şi o şuviţă de păr îi atîrna neglijent de sub ea, fără să-şi dea seama; îl chemă pe Curta pînă la cabinetul directorului, şi cînd acesta se întoarse spre ea cu pistolul în mînă, sora se uită speriată şi îşi încordă puternic maxilarele.

– Ăsta nu mai e sanatoriu, spuse ea, şi fără alte comentarii ieşi trîntind uşa.

În urma ei, Curta închise pistolul în valiză, puse cheia într-un buzunar al paltonului şi îi spuse lui Pintică unde poate fi găsit în cazul că isteriile i-ar reveni; apoi coborî la Titorian.

Încă de pe coridor se auzeau vocea sufocată a medicului şef şi replica agitată a lui Morăscu; deci mai mult ca sigur, Titorian îl chemase ca martor, şi Curta stătu o clipă pe gînduri înainte de a intra în cameră directorului. Îşi luă inima-n dinţi şi bătu de cîteva ori puternic, dar cum din încăpere nu-l auzi nimeni, deschise fără să mai aştepte răspunsul.

Morăscu se plimba în papuci prin biroul lui Titorian, apăsîndu-şi cu o bucată de vată îmbibată în spirt încheietura unde cu puţin timp înainte fusese perfuzia, în timp ce Titorian, cu spatele la el, îşi înăbuşea cu o batistă tusea puternică.

– Nu admit, eu sînt medic şef şi cine nu se supune indicaţiilor mele în douăzeci şi patru de ore îi fac ieşirea, striga el şi strigătul era aproape ridicol, nu se potrivea cu felul lui de a fi, era pur şi simplu o descătuşare ţinută multă vreme în frîu, acum revărsată exagerat. Pentru o clipă, Titorian îşi pierdu glasul, coardele vocale nu-i mai dădeau ascultare. A, tovarăşul Curta, îmi pare bine că ai venit, vreau să ştii şi dumneata, ca dealtfel toţi pacienţii, că prioritatea bolnavilor la sala de perfuzii nu a fost stabilită de mine, ci de dumnealui... Asupra tovarăşului Morăscu apasă deci toată răspunderea acestui abuz, da, este pur şi simplu un abuz...

– Domnule Titorian, medicamentele au venit cu indicaţia clară a tovarăşilor de la Bucureşti cine să le folosească. Atunci de ce am făcut eu un abuz? se apără Morăscu stacojiu la faţă.

– Nu eu am dat aceste indicaţii şi mai ales nu eu am trimis această listă.

– Spre norocul bolnavilor, nu-i aşa? Altfel, dacă ar fi ajuns lista dumitale, pe ea ar fi figurat tot felul de oameni, inclusiv soţia. Ce-a făcut soţia dumitale ca să se bucure de dreptul de a fi printre primii la tratament, ce-a făcut tovarăşul Curta, nu-i aşa, aici de faţă, chemat de dumneata ca să mă impresioneze? Pe mine nu mă poate impresiona nimeni, aşa să ştii... Am ales pe tovarăşii care merită să fie trataţi întîi şi care...

– Şi care te-au ajutat la defăimarea mea, preluă fraza Titorian, şi în clipa aceea se aşeză la birou, simţind că se clatină.

– Tovarăşe Curta, vreau să-ţi spun, se adresă din nou directorul lui Petre, că acest abuz aparţine tovarăşului Morăscu, pur şi simplu, în virtutea funcţiei pe care o are pe linie de organizaţie face ce vrea. Vreau să mai ştii că am interzis şedinţa organizaţiei de bază pentru excluderea lui

Costache din considerente obiective. Costache se afla într-o stare mai mult decît gravă şi nu avea nimeni dreptul să-l transporte în sala de şedinţe fără indicaţia mea...

– Indicaţia dumitale nu mă interesează tovarăşe Titorian. De o lună de zile ştiai că trebuie să ţin şedinţa şi de fiecare dată mi-ai anulat-o din aceleaşi considerente, nu-i aşa, cum era să mai aştept? Poate voiai să moară, aşa cum de fapt s-a şi întîmplat, şi eu să nu pot să-l exclud, cum primisem indicaţii.

– De la cine? întrebă Curta calm, şi după felul cum îi tremura bărbia se vedea lesne că se abţinea cu greu, tonul egal era prefăcut, alte ritmuri verbale se zbăteau în el gata să se dezlănţuie.

– Nu-i treaba dumitale...

Uşa trîntită cu putere zgudui încăperea; din laboratorul vecin se auzi spărgîndu-se ceva pe dalele de gresie şi înjurătura fără perdea a unei femei.

– Scuză-mă că te-am chemat, tovarăşe Curta, am vrut pur şi simplu să fii de faţă, să afli care este adevărata situaţie. Mi-e jenă să dau ochii cu bolnavii. Medicamentele sosite trebuiau utilizate în primul rînd de cei pregătiţi pentru operaţie şi de pacienţii cu forme pulmonare adecvate unui asemenea tratament. Ştiu, poate nu-i omenesc ceea a spun, dar sînt multe cazuri care nu mai pot fi salvate cu nici un medicament. Lista lui Morăscu este o aberaţie, în timpul ăsta cazurile vindecabile vor ajunge într-un stadiu în care n-o să mai putem face nimic. Sîntem datori să redăm societăţii oameni în stare de a munci, nu să-i ţinem aici cu anii. Am scris la minister, dar punctul meu de vedere n-a fost luat în seamă. Ştiam că Morăscu se va lega de soţia mea, deşi voit n-am trecut-o printre cei ce trebuiau să primească medicamente. Omul ăsta n-are nimic cinstit în el. Şi pe urmă sînt stupefiat, nu înţeleg cum toţi cei de aici pot înghiţi asemenea

abuzuri, ce fel de membri de partid sînt cei care se supun indicaţiilor unui scelerat? Căci Morăscu asta este şi nimic altceva... Sînt uluit, tăceţi cu toţii, nu v-aţi dat seama că în felul acesta l-aţi omorît pe Costache, şi nu numai Morăscu l-a omorît, ci şi dumneavoastră, care aţi stat şi n-aţi făcut nimic pentru el. Între doi indivizi care greşesc, cel mai vinovat este cel mai conştient, or în cazul lui Costache şi al medicamentelor, cel mai conştient nu este Morăscu, sîntem noi, sînteţi dumneavoastră, deci noi sîntem mai vinovaţi, dumneavoastră veţi purta răspunderea pentru haosul care domneşte aici... va trebui să plec, am să plec cît mai repede cu putinţă de aici, ăsta este orice, numai...

Titorian îşi duse din nou batista la gură, o şuviţă roşie i se prelingea pe batistă. Se uită un timp la culoarea de purpură, se duse la chiuvetă, se clăti, apoi se întinse sfîrşit pe canapeaua de consultaţii, cu ochii închişi, respirînd greu.

– Dumneavoastră, dumneavoastră ce păziţi, cum puteţi lăsa să evolueze lucrurile aşa? mai spuse el, cu vocea stinsă.

Curta ar fi vrut să răspundă, nu atît pentru că ar fi avut pregătite în capul lui soluţii; n-avea nici o soluţie, ar fi dorit doar să-l liniştească pe medic, aflat într-o stare jalnică, trăsese chiar aer în piept să-şi înfrîngă emoţia şi nervii, era un sistem al lui de a se linişti, dar odată cu pătrunderea aerului simţi în partea dreaptă o uşoară gîdilitură, apoi senzaţia de mîncărime se transforma; o înţepătură, la început superficială, apoi tot mai profundă, ca şi cum cineva ar fi vrut să-i încerce rezistenţa la durere, îl împietri, şi cînd vru să respire îşi dădu seama că nu mai poate, că ceva anormal, un lucru cu totul neobişnuit se petrece în organismul lui. Durerea deveni atroce, avu certitudinea că în interior aude un pîrîit de fibră ruptă, şi pentru că nu mai putu suporta durerea, se cocîrjă de spate, îşi ridică braţele în sus, ca şi cum ar fi cerşit ajutor. Sora Nana, care tocmai intra pe uşă, îl văzu învineţindu-se,

veni grăbită la el să-l susţină, dar Curta se prăbuşi pe podea, încercînd să înţeleagă ce se întîmplase cu el. Nu mai putea respira, iar în partea dreaptă toracele i se ridica în sus, în timp ce pleoapele grele se umpleau cu o materie vîscoasă, ce tindea să-i acopere ochii. Sora Nana îi spuse ceva lui Titorian, apoi ieşi grăbită din încăpere. La scurt timp, apăru cu doctorul Ciclovan, şi Titorian, după ce scoase cămaşa de pe Curta şi îl cercetă, luă din primul dulăpior un bisturiu şi, fără nici o pregătire prealabilă, înfipse cuţitul în torace. Se auzi un pocnet de balon spart; durerea anterioară fusese cu mult mai intensă decît cea provocată de bisturiu, pe aceasta din urmă aproape n-o mai percepu şi cu toate că aproape îşi pierduse cunoştinţa, îl auzi pe Titorian şoptindu-i la ureche:

– Trage din ţigară...

Curta strînse între buze ţigara de la Titorian, trase din ea, şi prin tubul introdus de sora Nana în tăietură auzi ceva bolborosind. Cînd privi printre pleoapele grele locul cu pricina, văzu fumul ieşind prin maţul de culoare roşie. Înţelese pe dată ce se întîmplase cu el.

Îl urcară pe o targă, şi Aneofiţa, Ciclovan şi sora Nana, ajutaţi de o infirmieră, îl transportară la etajul întîi într-o rezervă pregătită pentru altcineva; proaspătul internat era la uşă, cu bagaj cu tot, Curta nici nu-şi dădea seama de ce înregistrează toate aceste amănunte străine; reţinuse pînă şi gestul de protest al bolnavului, încrîncenarea din buze, vruse probabil să apună ceva, dar vederea bolnavului plin de sînge cu tubul ieşit printre coaste îl lămuri pe dată că orice explicaţie ar fi fost de prisos.

– Nu, nu mai stau aici, se adresă bolnavul soţiei şi în curînd se auzi de jos o maşină demarînd puternic.

Aşezat în pat, cu faţa la fereastra largă, urmări Pobeda neagră cum colbuieşte brazii din jur şi îi păru rău că starea lui îl speriase pe noul venit într-o asemenea măsură.

– Nu mai ai voie să scoţi un cuvînt, ai înţeles? Un cuvînt îţi poate fi fatal, auzi vocea lui Titorian.

Deşi era atent la cele ce-i spunea medicul, se întreba de ce pleoapele nu se supuneau îndemnului lăuntric de a se ridica. Atîta ar fi vrut doar să întrebe: de ce pleoapele îi atîrnă tot mai greu, lăsînd privirilor un spaţiu doar cît o lamă de brici, dar avertismentul doctorului ce suna ca o condamnare îl opri să afle răspuns la curiozitatea lui.

Sora Aneofiţa, sosită cu instrumentarul, fixă şi mai bine tubul în incizia proaspătă, dar, curios lucru, mîinile parcă ar fi umblat nu pe trupul lui, ci pe o pernă de aer; abia îi simţea răceala degetelor, şi cu toate că ştia că sora îl priveşte, încercările lui de a o vedea dădură greş, tăietura se închisese şi ochii începură să se zbată într-un întuneric desăvîrşit.

– Nu te speria, în curînd ai să vezi, vere, auzi el de data asta vocea lui Ciclovan; dacă nu băga bătrînul cuţitul în tine imediat, acum intrai pe poarta îngerilor, glumi doctorul. Aerul a pătruns şi la faţă, dacă te-ai vedea cred că ai rîde cît de frumos arăţi, ai capul cît o baniţă. În cîteva zile ai să-ţi revii, în schimb multă vreme n-o să ai voie să vorbeşti, cel mai mic efort te poate costa, dragă, şi vai, cît te poate costa... Sora Aneofiţa va avea grijă de celelalte; nu-ţi face probleme, eşti doar la spital, ea pentru asta primeşte salariu, să-ţi golească măruntaiele şi să ţi le umple cu linguriţa.

Uşa se mai trînti de cîteva ori, în încăpere se instaură apoi liniştea, o linişte spartă doar de bolboroseala tubului de cauciuc al cărui capăt fusese introdus într-un borcan cu apă, şi Curta n-avea cum să vadă că un sfert din aerul pe care îl inspira ieşea prin tub, filtrîndu-se prin lichidul din borcan, devenit la scurt timp roşu ca sîngele. O injecţie direct în muşchiul braţului îl moleşi; încercă să-şi adune puterile, să mişte piciorul drept, efortul fu zadarnic, piciorul era de lut

parcă. Adormi în aceeaşi clipă; o prăbuşire bruscă în neant, cu toate că era conştient că doarme, şi tocmai senzaţia că era conştient îl neliniştea; cîteva celule rămăseseră în el treze, inima, care bătea gata să se spargă din pricina spaimei, era un indiciu că o parte a trupului rămăsese neadormită, partea aceea de conştiinţă capabilă să se chinuie mai mult decît restul. Îşi simţea sub pleoape lacrimile calde şi grele curgîndu-i pe obraz, n-avea putinţa nici să le şteargă, nici să le oprească; din gîtlej, sforăitul neuniform era prezent şi el, de unde Curta deduse că jumătate din creier se află într-un repaus total în timp ce cealaltă refuzase să se supună calmantului puternic. Nu-şi dădu seama cît anume durase această stare, mult sau puţin nu însemna nimic, anumite momente din viaţa unui om au altă durată şi se măsoară cu un alt timp, timpul biologic fiind insuficient ca unitate de măsură; un timp universal guverna, în afara pămîntului, unde rotaţiile ceasornicului erau infinite ca şi spaţiul de unde porneau, şi din acel timp şi acel spaţiu infinit Curta auzi cum cineva şoptea lîngă el "Uite cum albeşte". Îşi zise că este o glumă, visul îi juca un renghi, deoarece starea, credea, era o stare de vis, şi în acest vis el începu calm, să-şi ordoneze bătăile inimii printr-o comandă lăuntrică, apoi prin rugăminţi ce nu se puteau auzi şi, într-adevăr, inima cedă acelor impulsuri şi se domoli. Cineva îi şterse lacrimile, nu avu nici o îndoială că mîna prelungă şi osoasă era a lui Baciu; din nou făcu efortul să deschidă ochii şi să se mişte, dorind ca cei din jur să afle că e viu şi că-i aude, dar comanda rămase fără rezultat; membrele nu i se mişcau, iar ochii nu puteau cerceta nici măcar un punct în afara spaţiului închis. O respiraţie caldă, cu un uşor miros de medicamente, îi lovi nările, şi în urma efortului supraomenesc, pleoapele se dilatară şi, ca printr-o ceaţă deasă, văzu chipul lui Baciu aplecat deasupra lui şi nu avu nici un dubiu că omul se bucură nespus. Renunţă

la orice încercare de a-şi trezi partea adormită, şi atunci coborî într-un somn adînc, vecin cu moartea.

29

Nu ştia de cînd nu se ridicase din pat; n-avea curiozităţi, nu întrebase pe nimeni, nu-l întrebase nici pe Buzangiu care, săritor ca întotdeauna, venea în fiecare zi să-l bărbierească cu briciul cu mîner de lemn de trandafir, şi pe care-l ţinea întotdeauna în aşa fel ca să fie întrebat cine i-a meşterit cele două pînze roşiatice în care lama cu sclipiri de oţel se ascundea cuminte după ce o folosea. Frizerul sanatoriului făcuse gripă, şi Buzangiu îl înlocuia pentru cazurile urgente. La Curta venise nu din obligaţie, ci din prietenie, nu pretindea pentru serviciile lui nimic, dimpotrivă, într-o zi chiar îi mărturisise că s-ar fi simţit umilit dacă fostul lui coleg de cameră ar fi încercat să-l răsplătească în vreun fel. Pentru că a doua zi se învoise, avea treburile lui secrete, deşi tot mai mulţi pacienţi ştiau de porcii lui din pădure, venise să-l bărbierească pe Curta seara tîrziu, cînd parte din pacienţi se aflau în sala de jocuri, alţii la plimbare, iar unii pur şi simplu agonizau. Se apropia din nou toamna, primul lot de medicamente, primit cu îndreptăţit entuziasm, se dovedise spectaculos, dar nu după multă vreme bolnavii mai grav îşi reveniră la vechea lor stare, medicamentele nu putuseră face minuni, unele organisme începură să se obişnuiască cu licoarea gălbuie, Passul şi Hidrazida în cazul lor nu mai rezolvau nimic. Bolnavii îşi pierdură încrederea avută la început, căzură într-o stare de profund pesimism şi aşteptau alte medicamente care să-i pună pe picioare. În urma tratamentului îndelungat, unii bolnavi mai sensibili încercară un dor de ducă inexplicabil, şi Morăscu, el însuşi într-o asemenea stare, fu găsit într-o noapte la cîţiva kilometri de sanato-

riu, îmbrăcat în pijama, călcînd voinicește spre un țel știut numai de el. Cînd o echipă formată din personalul administrativ dădu de el, se miră că e oprit din drum, iar cînd fu întrebat unde anume vruse să se ducă rămase perplex, nici el nu știa unde pășea atît de grăbit. Alt pacient se obișnuise să se urce pe un stîlp de înaltă tensiune, de acolo ținea discursuri interminabile; se adresa pădurii ca unei mulțimi nesfîrșite de oameni și o dată numai electricianul ajutat de o scară mobilă de pompieri fusese în stare să-l coboare, în timp ce vajnicul orator se zbătea strigînd că reacționarii îl împiedică să glăsuiască mulțimii. Tovarășa Vanda se însănătoșise, dar refuza să părăsească sanatoriul; venise un lot proaspăt de bolnavi. Titorian zăcea în apartamentul lui de lîngă sanatoriu, cîteva săptămîni nu venise sa-și vadă de serviciu, dealtfel refuzul lui era o simplă stratagemă, după spusele lui Morăscu; știa că va fi mutat, și medicul voia să-și prelungească șederea invocînd starea gravă în care se găsea. Toate astea, Curta le află de la Buzangiu, el era purtătorul de cuvînt al noutăților ce se petreceau în celelalte rezerve, el îl ținea pe Curta la curent cu veștile, ca și cu numele celor ce plecau în lumea drepților, nici ei puțini la număr. În solariul de unde se mutase nu se-ntîmplase nici o schimbare mai de soi; Baciu revenise la locul lui, în timp ce tînărul activist Gavra învăța de dimineață pînă seara, voia să-și dea examenele ultimului an la Geologie, dar sesiunea se încheiase; spera s-o prindă pe cea viitoare. Și cu Cozmin se petrecuse ceva: ce anume, Buzangiu n-avea de unde să știe. Cozmin nu-și povestea gîndurile, dar din spusele lui Buzangiu se întîmplase ceva grav, aproape nu mai mînca și nici preocuparea lui de seamă, lectura, nu-i mai dădea satisfacție, în ultimul timp nu mai citea. Isaac locuia tot la tăietorii de lemne, greu se mai putea mișca din pat, părintele Ghinolea avea grijă de el, îi schimba așternuturile și venea la sanatoriu după medicamente. Își

cumpărase Ghinolea o bicicletă şi acum Curta înţelesese cine era omul care tot la două zile, îmbrăcat în negru, pedala voinicește pe drumul colbuit.

Şi de data asta Buzangiu îşi legă cureaua lustruită de noptieră; era cureaua de la pantaloni, ascuţiş de brici pe o parte, şi Buzangiu, căruia între timp îi crescuse burta, aproape că nu mai avea nevoie de ea, cu toate acestea o purta, socotind-o utilă pentru alţii dacă nu pentru el. De la chiuveta din holişorul alăturat luă într-un borcan apă călduţă, turnă peste ea săpun răzuit cu briceagul, apoi cu pămătuful făcu un clăbuc alb, şi Curta îi simţi prospeţimea plăcută pe obraz. În grabă, Buzangiu îi acoperi cu spumă şi nările, şi atunci, cu degetul mic, la care lăsase să crească o unghie lungă scobită ca o copaie, luă surplusul de spumă, dîndu-i posibilitate lui Curta să respire normal.

Camera era plină cu flori de cîmp, aduse de Visalon, şi tot bătrînul pădurar îi amestecă după reţeta lui nenumărate ierburi, din care apoi îi fierse un ceai întăritor. Într-adevăr, cu toată slăbiciunea organismului, nu făcu nici un fel de complicaţie, care în cazul lui ar fi fost fatală. Şi în timp ce Buzangiu dădea a doua oară cu săpun, Curta privea prin fereastră spaţiul întunecat din faţa sanatoriului, urmărind luminiţa tot mai galbenă a lanternei lui Visalon, care neobosit îşi căuta floarea vieţii. N-o găsise încă, dar spunea că nu mai e mult, îi localizase traseul, îi îngrădise chiar locul unde trebuia să apară, pînă la ziua şi ora naşterii nemaifiind din acel an mult timp.

Buzangiu dădea cu briciul "contra", să nu mai rămînă nici o asprime în barbă, şi, în timp ce se juca cu briciul pe obrazul lui, îi povesti despre porci, unul ajunsese la peste o sută şaizeci de kilograme, porcul de bază, masculul, din a cărui sămînţă scroafa Aneta fătase de şase ori, de fiecare dată cîte unsprezece purcei, toţi în viaţă, toţi sănătoşi. Mîncare

avea suficientă, venea toamna, apetitul era în declin, zeci de porții se întorceau la bucătărie, și de acolo în oalele lui Buzangiu, anume puse de el în dosul ușii, ca să nu mai facă efortul de a lua hrana de la crematoriu. Cu ajutorul electricianului și al mecanicului, își făcuse o teleguță cu două roți; singur se înhăma la ea și, asudînd din greu, o tîra după el, încărcată cu mîncare, pînă la saivanul de porcine, cum îl numise. Tot el ducea de mîncare și în poiana lui Curta, neștiind la început pentru cine. După cîteva luni de tratament intensiv, lupii se îngrășaseră peste măsură; abia li se mai vedeau ochii din capetele grase; miroseau a hoit omenesc, căpătaseră obiceiuri ciudate, dormeau la marginea pădurii cu picioarele în sus, ca niște măgari, și pocneau pe sub cozi din pricina bucatelor gătite cu care nu erau obișnuiți. Din cauza asta locul putea înfiorător, încît Buzangiu își ducea deseori două degete la nas și își strîngea nările, să nu simtă aerul grețos ce se răspîndise în poieniță. Iarba și florile păliseră, unele din pricina urinei acide, altele tăvălite sub pașii lor; acolo în poieniță se împerecheau, acolo își făceau nevoile, acolo se născuseră cîțiva pui, sub o stîncă, aproape la vedere, animalele lăsînd impresia că nu se tem de nimic. Hrănindu-i, Buzangiu avea convingerea că de fapt își apără propria avuție și într-un fel nu greșea prea mult, porcii lui aflîndu-se doar la cîțiva kilometri, dacă tăiau cele două dealuri de-a dreptul.

După plecarea lui Buzangiu intră Pintică, ținînd cu greutate patul pliant; un pat nou, de culoare verde, și umărul lui și așa destul de strîmbat din pricina operației, părea acum și mai adus într-o parte, haina lăsînd să se vadă în locul omoplatului un gol, ivit în urma căderii mușchiului în cavitatea toracică. Pintică cercetă camera, și după ce se convinse că Buzangiu și-a luat instrumentele de bărbierit cu el, semn că n-are să se mai întoarcă, zîmbi voios și întinse patul lîngă cel al lui Curta. Așa făcea Pintică în fiecare seară, din clipa acci-

dentului. Îşi aducea de la sora Nana patul pliant şi dormea cu *prietenul* său, dintr-un soi de grijă şi recunoştinţă nemărturisită pentru tovarăşul de suferinţă aflat după apreciérea lui într-un greu impas. Întîmplarea lui Curta, răspîndită repede în întreg sanatoriul, credinţa celorlalţi pacienţi că zilele scriitoraşului sînt numărate anulase propria durere fizică şi pe cealaltă, sufletească, cu mult mai importantă, de asemeni. O durere mare întotdeauna face să pălească una mai mică, or în concepţia lui Pintică starea prietenului său reprezenta durerea cea mare, a lui pierzîndu-se cu totul în suferinţa cealaltă. Rar îşi mai aducea aminte de Calafat Opincă, pînă şi zgîrcenia cu care îi trimitea veşti soţia lui i se părea firească de vreme ce el nu mai avea timp decît pentru Curta. Dar această dăruire fără rezerve, din tot sufletul, cu toate eforturile depuse – şi ele nu erau puţine – îi făcuse bine lui Pintică. Uitînd de sine şi lăsîndu-şi organismul în plata Domnului, el reacţionase pe cont propriu, şi, odată eliberat de un sistem nervos care lupta împotriva lui, sîngele începu să circule altfel, şi numai la o lună după ce Petre fusese ţintuit la pat, Pintică, după opinia medicilor, aproape se însănătoşise. Avizat din timp de această schimbare – sora Nana îi adusese la cunoştinţă vestea lui Curta despre felul cum arătau noile radiografii ale lui Pintică – Petre înţelese pe dată motivele acestei schimbări şi lucra în favoarea ei, exagerîndu-şi suferinţele fizice dispărute aproape cu desăvîrşire şi prelungindu-şi şederea la pat, tocmai ca Pintică să se simtă împresurat de obligaţii utile. În afară de bărbierit, unde nu se pricepea, se ocupa de toate mărunţişurile vieţii cotidiene, de la căratul veceului portativ, pînă la frecţiile cu spirt; aceleaşi în fiecare seară, pe porţiunile mai puţin supuse aerisirii, ca Petre, obligat să stea culcat, să nu facă răni, şi mai ales să nu contracteze vreo pneumonie. Din pricina acestor griji nu putea să-l sufere pe Buzangiu, tot mai înfigăreţ şi gata oricînd să preia el o serie de treburi, cum ar fi

curățatul pantofilor şi al bocancilor, călcatul hainelor, spălatul cămăşilor şi puloverelor, deşi Petre de mult nu mai folosise îmbrăcămintea personală, iar cît despre lenjerie, spălătoria sanatoriului se descurca incomparabil mai bine decît Buzangiu sau Pintică, primul sfîşiind cămăşile în zeci de locuri din pricina storsului cu forță, celălalt cosînd nasturii atît de strîns, încît Curta numai după lungi eforturi şi-i putea încheia; un încheiat şi el în gol, deoarece Petre n-avea nevoie de cămăşi, pijamaua, schimbată tot la trei zile, fiind unica lui îmbrăcăminte. Într-o zi, Curta asistase chiar la o mică ceartă ce ar fi putut degenera într-o încăierare între cei doi, dar pînă la urmă Buzangiu cedă, convins că prietenul comun, Pintică, era mult prea şubred ca să suporte cea mai mică atingere. Se certaseră din pricina unui pahar cu suc de portocală; şi unul, şi celălalt voiseră să-i facă lui Curta o surpriză, dar Buzangiu storsese portocalele grosolan, prin lichid pluteau nenumărate firişoare galbene, ce puteau dăuna stomacului lui Curta, spre deosebire de sucul din paharul lui Pintică, strecurat cu grijă prin tifon şi limpede ca o apă frumos colorată. Supărat, Buzangiu bău conținutul paharului singur, se şterse la gură cu dosul mîinii mari, mulțumindu-se doar să constate că zeama de portocale adusă de Pintică nu mai avea nici un fel de vitamină, vitamina oprindu-se, după cum încerca el să-i convingă pe cei doi, în cîrpa folosită drept strecurătoare.

Pe carneţelul legat de noptieră cu o sforicică, Curta îi adresă lui Pintică rugămintea ca acesta să-l ajute să-şi ridice pernele, şi Ştefan, bucuros că era util chiar din clipa intrării pe uşă înalță cele două perne, prima caldă şi jilavă, cea de a doua rece şi proaspătă, şi după ce puse perna proaspătă deasupra, Pintică îl ajută pe Curta să se lase fără efort pe fața curată şi răcoroasă.

Dincolo de peretele de sticlă, seara începea să se lase cafenie; ca să nu-i perceapă prezența, Curta închise ochii, şi

gîndurile, ca de atîtea ori la un asemenea ceas de singurătate, îi fugiră spre Toria şi spre Aron, începeau să umble pe străzile oraşului de acolo de jos, pe unde nu mai fusese de atîta vreme. Nu-şi putuse închipui că cele cîteva luni sorocite ca timp maxim de şedere în sanatoriu aveau să se prelungească atît de mult şi nici nu bănuise vreodată că soarta are să-l despartă pentru atîta vreme de femeia dragă a cărei prezenţă ar fi dorit-o atît de mult. Toria îi trimitea cu regularitate scrisori dar încetase să mai urce pînă sus; de vină erau şi rîndurile lui şi teama desprinsă din ele ca nu cumva miile de bacili împrăştiaţi la fiecare tuse să n-o îmbolnăvească. El îi ceruse să nu vină. Fusese chiar imperativ în rugămintea lui, ea cedase acestei rugăminţi, şi acum avea sentimentul că ea cedase cu plăcere, că anume aşteptase acel sfat, ca să capete dezlegare uitării. Nu-i scrisese ce se întîmplase cu el; nu voia s-o sperie, dar îi trecu prin minte că dacă l-ar fi iubit cu adevărat i-ar fi intuit starea, marile iubiri sînt capabile să sfărîme zidul necunoaşterii, să-şi întindă simţirea dincolo de el.

Uşa de la intrare se deschise, sora Nana îi făcu semn lui Pintică să iasă, şi cînd el încercă să se strecoare pe lîngă patul pliant ea îi dădu de înţeles să-şi ia şi patul cu el, Pintică abia la uşă văzu că sora Nana nu era singură, era cu o femeie; nu-i trebui mult să înţeleagă că femeia blondă nu era alta decît Toria.

Toria intră în încăpere fără cel mai mic gest de uimire; sora Nana o pusese la curent cu toate amănuntele – şi fiindcă Petre era cu ochii închişi, se aşeză pe un scaun şi numai cînd îşi scoase pardesiul, fişîitul acela străin şi totuşi atît de cunoscut îl determină să-şi ridice pleoapele, dar la vederea ei nu schiţă nici un gest, ca şi cum prezenţa ei acolo ar fi fost mai mult decît firească. Închise iar ochii, apoi îi redeschise mai sigur pe el şi numai atunci o văzu cu adevărat. Toria nu se aplecă să-l sărute şi nici el nu încercă să se ridice de pe

pernele mari. Se cercetară cîtva timp în tăcere, ea mirîndu-se de părul lui alb, care parcă era al altcuiva cu mult mai în vîrstă; din pricina vechilor umflături, nici pometii obrajilor nu erau cum îi ştia, se ascuţiseră, iar pielea aproape îi atîrna pe netedul de altădată al feţei. Buzele cărnoase erau strînse şi boţite, de parcă Petre ar fi ţinut între dinţi un sîmbure amar.

Vru să-şi ducă o mînă la gură, dar în ultima clipă se abţinu. Nu voia să se dea de gol, dar nici nu arboră vreun zîmbet de ocazie, necesar în asemenea momente; nu dorea să-l mintă, minciuna între ei n-avea loc, şi în sinea ei îi mulţumi sorei Nana că o prevenise. Nu era mirată, cu toate că el îi tăinuise noua boală, boală pe care ea o anticipase în lunile de cînd nu-l văzuse, ştia sigur că va ajunge în această stare, era predestinat să dramatizeze, destinul lui avea vocaţia suferinţei, iar organismul nu făcuse altceva decît să se supună docil acestei uluitoare deteriorări lăuntrice. În clipa aceea avu certa senzaţie că-l va pierde definitiv pe Petre al ei, acest pat îl va ţintui pentru vecie, nu-l va mai vedea în altă ipostază decît în cea în care se afla acum, dincolo de ea nemaiexistînd decît moartea. Şi pentru că ea venise la alt om, şi omul acela dispăruse cu desăvîrşire, vorbi cu el cum ar fi vorbit cu un necunoscut, cu un calm firesc, fără nimic calculat, fără menajamente, ca şi cum omul din pat ar fi fost întreg şi pe deplin sănătos.

– Ieri au venit doi indivizi, au făcut o percheziţie sumară, au zăbovit mai mult asupra cărţilor, au luat cîteva cu ei, mi-au dat în schimb o recipisă. Şi Toria scoase cu grabă din sacoşa plină cu tot felul de lucruri feminine o fiţuică. O citi pentru ea, ca şi cum nu i-ar fi cunoscut conţinutul, dar cu sentimentul că de fapt lectura o făcuse pentru el, şi vîrî grăbită hîrtia la loc.

Îşi împreună din nou degetele mîinilor. Curta era de cîtva timp atent nu la ce spusese şi citise, ci la degetul inelar;

verigheta cu care se jucau degetele celeilalte mîini nu lăsa să se vadă sub ea albul pielii, locul ce trebuia să fie alb era bronzat ca şi restul mîinii, şi după ce se convinse de acest amănunt făcu un gest spre carnetul de pe noptieră, scrise cîteva rînduri, apoi rupse foaia şi i-o întinse Toriei.

– *Cămaşa lui Cristos* şi un volum al lui Esenin, volumul pe care l-ai cumpărat în anul trei, poate îţi aduci aminte cum ne-am certat cine dintre noi să-l citească primul, spuse Toria, şi fără să se lase dominată de amintirile unui alt timp tăcu cîteva secunde. În ochii ei verzi o luminiţă se stinse, şi privirile, din nou aceleaşi ca la început, însoţiră neutre cuvintele ce-i ieşeau din gură, frazarea fiind făcută nu după legile gramaticii, ci după uităturile ei pe geamul ce ţinea loc de zid şi prin care noaptea se vedea umbrind cu desăvîrşire pămîntul.

– Mi-au pus în vedere la redacţie să aleg, să aleg între munca mea acolo şi tine; se pare că ei ştiu cu mult mai multe decît vor să-mi spună, sînt convinsă că acest joc de-a pisica şi şoarecele are finalul cunoscut, jocul îl fac din cinism, ştiu că sînt femeie şi că nu mă pot apăra. Mă domină prin sentinţe şi în faţa lor sînt incapabilă să scot vreun cuvînt. Ţi-a venit şi hotărîrea de pensionare, bineînţeles, şi aici nesocotesc legea, ai avea dreptul la nouăzeci la sută din salariu, ei îţi oferă o pensie socială de două sute cincizeci de lei, atît consideră că valorezi pentru societate. Nu crezi, Petre, că în urma acestor veşti atît de plăcute ar fi normal să scoţi măcar un cuvînt, măcar o singură vorbă? Sora Nana mi-a spus că de mult ar fi fost cazul să vorbeşti, te închizi într-o tăcere de care n-are nevoie nici organismul tău şi mai ales eu. Niciodată nu m-am simţit sufleteşte atît de dărîmată, continuă ea, dar Curta o întrerupse printr-un gest şi scrise iar ceva pe carneţelul lui şi-i întinse Toriei biletul, cu oarecare greutate, deoarece Toria nu făcu nici un efort să se întindă după el.

– Dacă nu ți-am spus nimic despre el de la început, înseamnă că e bine, e mare. Cînd i-am arătat fotografia ta m-a întrebat cine e nenea, de pe acum e încăpățînat ca tine; dacă îl cert se așază pe scăunelul din colț, își ia singur pedeapsa înainte de a i-o da eu, și tace ore în șir, ca un om mare, așa cum taci tu cînd nu-ți convine ceva. Dacă aș aduna orele de tăcere din viața noastră – chiar mă gîndeam într-o seară – aș ajunge la concluzia că de fapt mai mult am tăcut, că tu...

Ușa se deschise, și în încăpere apăru sora Aneofița Anghel, cu o tăviță pe care se afla seringa încă aburindă, în tifonul în care era învelită, și în timp ce așeza sticluța pe noptieră se uită fără jenă la femeia așezată pe latura stîngă a patului. Avu un zîmbet fugar în clipa cînd cu autoritate și în același timp cu un gest familiar trase pijamaua lui Curta, ca să poată înfige acul, și ea îl înfipse mai încet și mai brutal ca altă dată, încît Petre simți fiecare centimetru de carne perforat. De durere închise ochii, iar înjurătura pe care ar fi dorit-o cumplită muri în el; ceea ce nu se mai putu constitui verbal dispăru și ca atitudine; îndurase înțepătura calm, cu un soi de resemnare de animal hărțuit prea multă vreme ca să mai fie capabil de rezistență.

Sora Aneofița trase pijamaua la loc cu un gest sigur, spre stupoarea Toriei, care nu știa cum să interpreteze acest familiarism, și nu se mai miră cînd aceasta introduse termometrul printre cîrlionții de păr ai subțiorii; avu chiar impresia că fata zăbovește cu privirile în acea parte intimă, că dinadins potrivește termometrul cu atîta încetineală, ca s-o sfideze. Dar Toria nu zîmbi. Ca să-și ascundă adevăratele simțăminte, cum făcea altădată, mai mult ca el s-o prindă în această ghicitoare întoarsă pe dos și s-o calmeze cu cîteva îmbrățișări, rămase neutră și nu-și dădu în vileag nemulțumirea pentru felul cum accepta el comportamentul sorei; gesturile acestea mărunte, arme la îndemîna unei femei, însem-

nau acum pentru ea altceva, ceva cu mult mai grav; Petre era incapabil să reacţioneze la lumea exterioară, indiferent că această lume îi cerea să divorţeze de ea sau că era prezentă sub forma unei femei.

– Soră, nu crezi c-ar fi mai bine să-l frecţionezi după ce plec eu? Cred că ţi-ar face, dealtfel, mult mai multă plăcere spuse Toria fără reproş, o simplă constatare şi atîta tot, şi faptul că sora o privi firesc, iar Curta nici măcar nu se strădui să atenueze prin vreun gest insinuarea, o răni mai mult decît şi-ar fi închipuit; deci ceea ce îi scrisese grupul acela de tovarăşi cinstiţi, cum semnaseră peticul de hîrtie trimis la redacţie era adevărat, între soră şi soţul ei legăturile erau mult prea adînci ca să se sfiască şi unul şi celălalt în faţa ei. Crezuse că ideea cu divorţul, reală în aluziile redactorului şef are să-l determine să riposteze dur, aşa cum îi era felul ori de cîte ori sentimentele îi erau puse sub semnul întrebării, dar Petre tăcuse, nici culoarea feţei nu i se schimbase, semn că înlăuntru indiferenţa era la fel de mare ca şi în afară. Şi la această ultimă constatare rana ei sîngerîndă pentru o clipă se închise brutal, locul ei fiind luat de o mare amărăciune.

– Ce vom face, Petre? întrebă Toria după ce sora Aneofiţa ieşi din încăpere triumfătoare, deschizînd uşa cu torsul, ca să o poată privi încă o dată în faţă, aşa cum o făcuse şi la intrare.

Curta îşi închise pentru o clipă pleoapele, ar fi vrut să-i scrie soţiei lui cîteva rînduri drept răspuns, dar voinţa de a face acel efort de conştiinţă i se păru inutil, cum orice discuţie i s-ar fi părut de prisos în acel moment. Ar fi putut vorbi, la un moment dat îşi descleştă dinţii şi îşi umezi cu limba buzele arse şi uscate de febra care-l topise săptămîni la rînd, dar, odată gestul consumat, se consumă şi dorinţa de a vorbi şi, liniştit, îşi deschise din nou ochii, şi ochii lui n-aveau întrebări şi nici nu doreau să dea vreun răspuns.

Dorise atît de mult vizita aceasta, atît de mult s-ar fi bucurat să o ştie pe drum venind spre el, dar apariţia bruscă, la o oră la care nu se aşteptase, îi curmase bucuria revederii, şi veştile rostite cu brutalitate aproape, din dorinţa de a-l scoate din letargia îngrijorătoare, i se părură fireşti, le rumegase de unul singur, încît punerea lor pe tapet nu reprezenta o noutate şi cu atît mai puţin ceva ieşit din comun. Desigur, nu-i trecuse prin cap că vor ajunge pînă acolo, încît să-i percheziţioneze casa, la aceasta nu se aşteptase, se aşteptase la altele, aşa că atunci cînd Toria îi vorbise de cărţi nu-l duru ideea percheziţiei în sine, cît faptul că-i luaseră două cărţi şi mai ales acel Esenin pentru care făcuse foame ca student. Deci faptele începeau să se adune, se lucra şi acolo jos împotriva lui, şi zîmbetul lui Baciu care trecea din cînd în cînd pe aleea din faţa balconului, cu un aer jovial, era un indiciu că moara la care făcuseră aluzie Isaac şi chiar Buzangiu începuse să se rotească, şi pe valţurile ei, cel ce urma la rînd era el. Consecinţele deci erau previzibile, nu ştia însă în ce fapte aveau să se constituie, şi iată că Toria îi comunicase cîteva; acesta era doar începutul, cele ce aveau să urmeze erau aşteptate cu nerăbdarea omului curios care doreşte ca presimţirile lui să se adeverească. Toria vruse doar să-l scoată cu veştile ei din amorţeală, fără să-şi dea seama că pentru el surpriza era pe trei sferturi anulată; noutăţile ei nu erau noutăţi, ci o realitate la care subscrisese de mult.

– Faci cum crezi că e mai bine, îşi scrise el răspunsul pe hîrtie, ţi-am mai spus, nu vreau să fac din tine o infirmieră şi cu atît mai puţin doresc ca, din pricina mea, să fii calul de bătaie al altora.

Toria citise rîndurile cu stupoare, la orice s-ar fi aşteptat numai la o asemenea înţelegere a situaţiei lor, nu; dezlegarea pe care i-o dădea suna ca o acceptare deliberată a oricărei situaţii; însemna că vorbele ei aruncate mai mult

într-o doară se bucuraseră de un răspuns tranşant. Tresări, speriată. Abia în clipa aceea înţelese că de fapt scrisoarea primită în numele grupului de tovarăşi cinstiţi nu era altceva decît o minciună sfruntată şi că toate presiunile la care era supusă se datorau de fapt încercărilor de a-l suprima pe el elegant; şi iată că o aleseseră pe ea drept una dintre uneltele de distrugere, acţionase exact pe gustul celor ce îi voiau lui pieirea. Dacă ar fi ştiut ce se petrecuse cu el în răstimpul de cînd zăcea aici în sanatoriu? Mai mult ca sigur că dorinţa lui de a nu rămîne niciodată dator nimănui cu nimic stătea în spatele avalanşei de nemulţumiri, altfel Moldovan de la Regiune, care se arătase îndatoritor, ultima oară nu ar fi salutat-o mai mult mimînd salutul, nu s-ar fi grăbit să intre în primul magazin ieşit în cale.

– Petre, ce s-a petrecut cu tine mi-a povestit sora Nana, dar altceva mă interesează; povestea asta a ta nu putea apărea singură, ceva a declanşat-o, sînt sigură. Nu vreau să-ţi reproşez nimic, crede-mă. Ce ţi-aş mai putea reproşa, cînd de fapt tu lucrezi atît de splendid şi constant împotriva ta? Cred că nici cel mai mare duşman n-ar lupta cu atîta energie împotriva sănătăţii tale cum lucrezi tu. Bun, e un capitol încheiat, n-am ce adăuga la ceea ce ai făcut cu propriile tale mîini, dar cel puţin de aici înainte fii raţional, raţional dacă realist nu poţi fi. Nu vrei să înţelegi că trebuie să ne strecurăm dacă vrem să trăim, dacă mai vrei să prindem ceva din parşiva asta de viaţă? Nu te cunosc de ieri, de azi, la tine nimic nu apare nici în bine nici în rău, fără motive serioase. Deci care este cauza pentru care ai ajuns în halul în care ai ajuns? Nu te supăra că sînt brutală cu tine, tu m-ai învăţat să fiu aşa, să nu menajez pe nimeni şi mai puţin dintre toţi pe tine, asta a fost condiţia vieţuirii noastre pînă acum. Dar oricît de mult te-aş iubi, oricît de mult te-aş dori lîngă mine nu pot trăi cu ideea că orice efort din partea mea este inutil. Hai să te spăl, miroşi,

miroşi pur şi simplu, acum înţeleg de ce sora... spuse Toria, şi oprindu-se din alte comentarii se ridică de la masă, îşi sumese mînecile bluzei, se orientă dintr-o privire şi cu siguranţa omului stăpîn pe sine, se duse în dosul perdelei, unde se aflau chiuveta şi instalaţiile sanitare.

Căută din priviri un vas oarecare; zări pe etajera albă de porţelan un rest de pastă de dinţi, cu capacul alături, cu pasta albă ieşită din tub şi uscată, peria de dinţi rărită, galbenă şi mîncată la vîrf parcă de molii, o coajă de săpun (era încă din săpunul de la ultima ei vizită), o lamă ruginită aşezată lîngă maşina de bărbierit. La vederea acestor lucruri intime, lăsate în părăsire, străine şi ele de Petre, Toria simţi un nod în gît pe care şi-l domină autoritar; mîngîie în treacăt pămătuful cu care îşi unsese şi ea cu săpun picioarele, în zilele lor bune, înainte de a le depila cu aceeaşi maşină veche aducătoare de amintiri comune. Şi ca prezenţa ei îndelungată în acel loc să nu pară suspectă, trase cu brutalitate apa la veceu, apoi veni în cameră, cu o casoletă plină cu apă caldă. Cu ajutorul unui prosop cumpărat încă pe vremea studenţiei, veni la patul lui Petre şi, cu un soi de milă mascată de mişcări repezi şi sigure, aproape neprietenoase, înlătură pătura de pe el şi, ca şi cum l-ar fi dezbrăcat pe Aron înainte de baie, îi scoase o mînecă de la pijamaua încheiată cu şireturi la piept; dezlegă cu dinţii şiretul prea strîns. Eliberat de îmbrăcămintea umedă de transpiraţie, purtînd în ea mirosuri amestecate, Petre se simţi stînjenit şi înfrigurat şi, pentru o clipă, închise ochii, ruşinat de propria lui înfăţişare ghicită în ochii miraţi ai soţiei sale. Toria văzu plăgile vineţii, una pe piept, deasupra inimii, alta sub braţ, mai purtînd în mijlocul lor o crustă violacee, acoperită cu un praf absorbant, şi cele două cicatrice o aduseră la realitate. O clipă în ochii ei se citi spaima. Îşi strînse pleoapele ca în urma unei dureri violente, apoi înmuie un capăt al prosopului în apa călduţă şi începu

să-l frece pe Curta vîrtos, dar, spre uimirea ei, locurile frecate, roşii la început, deveneau tot mai albe, şi Toria se întreba de ce sîngele pătrunde atît de greu sub pielea maltratată; vederea trupului acela chinuit, prost irigat, învăluit încă în stratul de aer de sub piele, o făcu să înţeleagă că brutalitatea ei de pînă atunci, scop în sine pentru a-l readuce la viaţă, la realitatea ei, fusese de-a dreptul neomenoasă. Un val de căldură îi cuprinse întreaga fiinţă, şi mîinile ei, pînă atunci de gheaţă, se încălziră. Îşi dădu seama că în faţa ei nu se află bărbatul cu care se unise pentru o viaţă, puternic şi capabil să o apere la nevoie, ci un trup neajutorat, un copil de fapt, neputincios de vreo reacţie potrivnică. Îl spălă cu grijă sub braţe, şi fiindcă prosopul şi apa singure nu erau în stare să aducă pielea la curăţenia dorită, luă coaja de săpun şi începu să-l săpuneze cu grijă, apoi să-l şteargă cu un calm şi linişte materne. Pe spate avea pete mari roşii şi în acele părţi dureroase, Toria insistă cu osebire, apoi le pudră cu talc, talcul cumpărat pentru Aron, şi la atingerea acelui praf alb, cu miros de cocă parfumată, Toria se gîndi la pruncul ei, lăsat în grija unei colege; ca să nu ţipe îşi muşcă dureros buza de jos şi îşi înfrînă cu greu un plîns, ce de mult se zbătea în ea gata să răbufnească. Îi dădu jos pantalonii de la pijama, şi la gestul ei, Curta roşi, pleoapele grele se întredeschiseră uşor apoi le închise brusc, ruşinat. Un geamăt scurt îi ieşi din gîtlej, ecoul lui înăbuşindu-se în străfundurile pieptului.

– Cum Dumnezeu te-au putut lăsa aşa? spuse ea ca să-şi schimbe gîndurile. Ai putea face şi tu un efort să te duci să te speli singur, mai zise şi văzînd în zona inghinală părul albit, ca la un om bătrîn, aruncă supărată pătura peste Curta şi apăsă pe butonul de lîngă noptieră de cîteva ori, insistent. La apariţia sorei Nana, Toria ceru autoritar să-i fie adusă imediat o pijama curată şi numai după ce-l îmbrăcă pe Petre, după ce-l pieptănă cu peria ei din fire metalice, făcîndu-l să

se strîmbe de durere din pricina forței cu care apăsa, se declară mulțumită, spre îngrijorarea lui Pintică, care intrase de cîteva ori și fusese gonit numai din priviri; era temător că femeia aceea aprigă o să-i deterioreze prietenul cu desăvîrșire și ultima dată Pintică venise chiar pînă la pat să se convingă că Petre Curta n-a pățit nimic deosebit și că este întreg, cu suferința lui cu tot.

– Ai putea să-mi scrii pe carnețelul acela al tău măcar un mulțumesc, spuse ea, dar în aceeași clipă îi luă mîna în mîna ei, i-o pipăi îndelung, simțind oasele sub perna de aer. Își dădu seama că pielea aceea nu îmbrăca decît scheletul, că sub înfățișarea aparentă se ascunde de fapt altceva și avu din nou o tresărire de spaimă. Treptat, mîna lui se ghemui și se încălzi în căușul palmei ei, cerșind ocrotire. Înțelese că dincolo de mîndria lui de totdeauna, mascată acum de tăcere și boală, acolo în pumnul acela mic se ascunde tot sufletul lui și toată dragostea ei.

În încăpere intră sora Nana, era ora de contravizită, la ușa alăturată se auzea vocea baritonală a doctorului Ciclovan, Toria se pregăti să plece, vizitele în incinta sanatoriului fiind îndeobște interzise. Grăbită, scoase din sacoșă două borcane cu dulceață și niște ciorapi de lînă împletiți de ea; o rugase să-i facă ceva cu mîna ei, și Toria, la redacție, între două materiale ce trebuiau citite și prelucrate ca să arate cît de cît omenește, tricota în sertarul biroului; rodul muncii ei de aproape o lună erau acești ciorapi de lîngă grosolană, albi la talpă și negri la vîrf. Nu-i ajunse lîna de aceeași culoare.

– Petre dragă, spuse Toria aproape în șoaptă și drept răspuns la aceste cuvinte el îi ținu mîna în mîna lui moale; prin crăpăturile pleoapelor ea zări o mică scînteie, singura rămasă din focul de altădată, și pentru ea scînteia aceea valora mai mult decît toate cuvintele din lume.

30

Baciu stătea aşezat în faţa lui, pe scăunelul luat de lîngă masă; aşa îl văzuse cînd deschisese ochii; aşezat comod, cu un picior rezemat de patul lui Pintică, masîndu-şi cu mîna dreaptă rotula încă inflamată, proeminentă sub pijamaua rărită în acel loc al genunchiului. Curta dormise, nici nu se atinsese de masa de prînz adusă de infirmieră; stătea sleită şi acum pe noptieră. Greaţa îi încerca stomacul la mirosul persistent de friptură, nu mai putea suporta fripturile, cum în general nu mai avea chef de nimic precis, şi mirosul acela îl făcuse să aţipească şi tot el îl trezi, dar în locul fripturii îl văzu pe Baciu, cu mîna liberă strîngîndu-şi negul de pe buză mai roşu acum ca înainte, semn că vasul de sînge iriga proeminenţa din belşug; dealtfel şi faţa lui Baciu arăta schimbată, mult mai colorată, pleoapele nu-i mai erau străvezii, erau brăzdate de vinişoare umflate, minuscule lipitori chemate prin cine ştie ce miracol la viaţă. Nu-l văzuse pe Baciu de la accident; partea trează din el îi remarcase prezenţa fără însă să-i fi putut spune atunci ceva; prezenţa lui acolo şi mai ales acel zîmbet erau acum reale şi Baciu nu se sfii să-şi arate dinţii regulaţi şi strălucitori.

– Trebuie să fie admirabil să n-ai voie să vorbeşti, asta te scuteşte de multe, inclusiv de dorinţa de a nu fi de acord cu prezenţa mea aici. Cel mult mă poţi înjura în gînd. Te rog să nu te superi că am dat buzna în camera ta fără să-ţi cer voie trecînd şi peste indicaţiile sorei şefe. Ţi-am văzut soţia sosind şi plecînd mai repede decît m-aş fi aşteptat şi mi-am dat seama că îţi sînt dator cu cîteva explicaţii, cîteva doar. Să ştii că n-am uitat că în seara aceea de Crăciun mi-ai salvat viaţa; vrusesem de fapt, într-un moment de disperare, să curm cu resturile care mă mai legau de lume, cineva m-a oprit, împotriva voinţei mele, şi acel cineva ai fost tu. Atunci nu ţi-am

mulţumit, nici nu aveam de ce, acum îţi sînt recunoscător, uite că mult aşteptatele medicamente au sosit, beneficiez de ele şi pare-se că organismul meu le suportă mai bine decît alţii. Unde eram acum dacă în ultimul moment nu te-ai fi decis să mă salvezi? Zic în ultimul moment, deoarece ţi-am simţit prezenţa cu mult înainte, ţi-am remarcat reţinerea, aşa că gestul final îl pun pe seama automatismului existent în om, pe capacitatea lui de a reacţiona uneori altfel decît ar dori. Nu-ţi fac un reproş, în fond contează gestul final, nu momentele de derută de dinaintea lui, ele sînt iertate, deşi trebuie să-ţi spun că în clipa aceea te-am urît că mi-ai salvat viaţa, acel rest de viaţă care mai pîlpîia în mine. Ar fi fost cu mult mai bine să mă fi lăsat să mor; poate că nu m-ai lăsat nu din sentimente omeneşti sau din răutate, eu înclin să cred că omenia te-a determinat la acel pas, dar ce mai contează acum, cînd sînt viu, cu mult mai viu decît tine? Voiam să-ţi mulţumesc că în acea fracţiune de secundă m-ai readus la viaţă, cu toate că ştii foarte bine, erai pus în gardă, ce înseamnă viaţa pentru mine. Ţi-am povestit atîtea lucruri în momentele mele de despărţire de această lume! De vină sînt nu atît eu şi slăbiciunea mea, cît morfina sorei Aneofiţa, ea mi-a dezlegat limba, ea m-a făcut să nu duc cu mine în mormînt fapte pe care oamenii le-ar dori uitate. Credeam atunci că mor, eram atît de sigur, încît descătuşarea mea şi împovărarea ta cu întîmplările propriei mele vieţi mi se păruseră firesti; unul dintre noi doi murea, acela eram eu, şi trebuie să-ţi mărturisesc că după acea parţială spovedanie m-am simţit mult mai bine, incomparabil mai pregătit să mă întîlnesc cu marele necunoscut. Uite, însă că n-am murit, şi de vină nu sînt numai eu. Ce se întîmplă cu tot ce ţi-am spus, cu toate acele fapte? Să-ţi spun că erau nişte minciuni şi cu asta să încheiem un capitol ar fi fals, în faţa morţii oamenii sînt cel mai puţin dispuşi să mintă, şi chiar dacă aş formula o

asemenea justificare sînt convins că nu mi-ai da crezare şi nici nu te rog să-mi dai, ţi-am spus purul adevăr, dar ţi l-am spus într-o situaţie disperată şi acum această situaţie disperată s-a schimbat în favoarea mea. M-am interesat îndeaproape şi te felicit că nimic din povestirile acelea n-a transpirat în afară, aş fi aflat imediat; îţi mărturisesc că am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să aflu dacă ai bătut din gură şi m-am bucurat că ai avut tăria să taci şi mă simt liniştit că noile împrejurări te obligă la aceeaşi tărie, chiar dacă n-ai dorit-o. A vorbit atunci în mine omul acela slab, cel care a murit odată cu mine, cel renăscut cu ajutorul tău este altul, şi cred că ţi-ai dat singur seama că acum sînt obligat să mă comport deosebit decît ar fi făcut-o muribundul căruia i-ai păzit ultimele ceasuri de durere. Baciu care ţi-a povestit ororile vieţii lui şi ale altora a murit într-adevăr, cel ce stă în faţa ta nu este înclinat deloc să te menajeze, dimpotrivă. Să nu-ţi faci iluzia că vei putea pleca de aici; ştiu că soţia ta cu acest gînd a intrat în sanatoriu, să te ducă acasă, sora Nana a oprit-o, spre binele tău şi al ei. De plecat de aici, tu nu mai poţi să pleci, nici să fugi n-ar fi o soluţie, fără vrerea ta ai ajuns depozitarul unor fapte, oriunde te-ai duce, ele te-ar urmări, s-ar izbi de tine, te-ar chema la răspundere. Nu trebuia să mă salvezi, ai făcut o imensă greşeală, viaţa a dat din nou năvală în mine, o simt în toate fibrele trupului, am depăşit marea criză, după atîtea suferinţe am dreptul să trăiesc şi voi face tot ce-mi stă în putinţă să ies viu din acest sanatoriu. N-am să uit niciodată ziua cînd ai intrat în camera mea (cu toate că n-am putut să-mi deschid pleoapele, te-am simţit), ţi-am ghicit pe chip curiozitatea oarbă de a-mi veghea agonia. Ai fi fost bucuros, nu tăgădui, să mă vezi ieşit din lumea celor ce cuvîntă, pentru asta ai insistat să iei cheia de la sora Aneofiţa, şi sentimentul pe care l-aţi încercat amîndoi în acea clipă, cînd eu îmi dădeam duhul, de exaltare

copilărească, l-am văzut conturată în îmbrățișarea voastră. În clipa aceea mi-am adunat toate resursele de care eram capabil ca să vă pot urî, şi poate ura aceea, mai presus decît salvatoarele medicamente, mi-a dat forța să rămîn viu. N-am să uit secundele acelea, şi deşi nu le mai trăiesc cu intensitatea de atunci, iată-mă venit eu în rezerva ta şi nu-ți ascund liniştea pe care o simt citindu-ți neliniştea, în dosul pleoapelor închise, şi am să viu des să te văd şi am să-ți veghez agonia, aşa cum mi-ai vegheat-o tu, deoarece acolo jos numai unul din doi se poate întoarce viu.

Baciu vorbi în continuare, dar Curta se prefăcea numai că-l ascultă, ceea ce aflase pînă atunci era destul, nu mai avea nevoie de altceva, esențialul se afla în primele fraze, restul erau formule, în ajutorul sau împotriva faptelor enunțate. Fără să-şi deschidă ochii, se prefăcu atent în continuare, dar gîndurile refuzau să se adune în acel ghem din care trebuia să se nască spaima lui; era cu mintea la Toria, îi simțea şi acum arsura degetelor pe pielea încă umflată, şi atingerea unghiilor roase de atîta spălat îl ustura. Dar fiecare durere venită din mîinile ei, ca o continuare a durerii din adînc, era un balsam, şi cu toate că nu făcuse nici cel mai mic efort ca să se mişte, simțea că mişcarea îi era la îndemînă, că forța din acele mîini trecuse în el şi era aproape sigur că dacă ar fi încercat s-ar fi putut ridica din pat, ar fi putut umbla ca un Lazăr înviat din morți. În toată această nouă stare, vorbele de amenințare venite de la omul de pe scaunul din față nu se puteau închega să dea un sens întreg, cuvintele rămîneau singure, răspîndite în spațiu ca niște efemeride jucăuşe, incapabile să se ordoneze într-o logică a zborului lor, pluteau dezordonate pînă în apropierea urechilor şi acolo dispăreau, îndepărtate de puternicele trăiri lăuntrice. Nici nu auzi cînd Pintică intră în încăpere şi nici nu reacționă în vreun fel la protestul lui Baciu, care dorea să fie lăsat în pace. Pintică, cu zîmbetul lui

calm, îi luă lui Petre pulsul, apoi învelindu-i picioarele cu cea de a doua pătură îşi scoase din buzunar muzicuţa învechită, roasă la colţuri şi începu să cînte o frîntură de cîntec, ce nu voia nicicum să se lege într-o frază muzicală, dar cîntecul îşi avea candoarea şi calmul lui, şi Curta, abia atunci remarcînd prezenţa prietenului său, respiră eliberat de o mare povară. Baciu se ridică pe picioarele lui lungi, îşi ajută genunchiul bolnav cu mîna, făcu primul pas, apoi cel de-al doilea şi ieşi nemulţumit că nu-şi putuse duce gîndurile pînă la capăt. După plecarea lui, Petre deschise ochii, vru să se înalţe mai sus cu spatele pe cele două perne, şi cînd Ştefan se ridică să-i vină în ajutor, Curta îl opri locului cu un gest şi, cu ajutorul bastonului, se prinse de capătul celălalt al patului de fier şi trăgînd de acest scripete de ocazie îşi ridică bustul cu destulă uşurinţă în timp ce cu cealaltă mînă îşi trase perna sub ceafă. Ochii lui Pintică se căscară de uimire. După multe luni, pentru prima dată Curta se mişca fără ajutorul cuiva, nu mai era nevoie deci să-l care nimeni pe sus ca să-şi facă nevoile. Dincolo de toate astea, Pintică văzu în comportamentul prietenului său altceva, şi acest altceva tălmăcit în fiinţa lui intimă însemna un pas înainte spre însănătoşire. Pintică nu mai stătu pe gînduri, alergă să ducă vestea lui Buzangiu; îl căută la solariu, la bucătărie nu dădu de el, şi atunci, supărat, se duse la Forgaş, cu toate că firea ungurului nu-i prea plăcea, dar Ferdinand, ocupat să asculte ceva la un radio cu tranzistori, îi făcu semn cu mîna să plece şi numai după ce Pintică se apucă să-l tragă de mînă gîtuit de emoţia evenimentului, Forgaş suduind ca la uşa cortului, hotărî să se deplaseze în camera lui Curta.

– Curta, a căzut Ana, uite acum s-a transmis...

– Cum a căzut, cînd eu l-am văzut cu ochii mei că s-a ridicat? spuse Pintică şi refăcu gestul de ridicare al lui Curta printr-o mimică caraghioasă.

– Băiatule, eră nouă, ascultă la Forgaş, nouă eră vine, duc şi îmbet, aduce Forgaş şi la tine, concluzionă Forgaş, neînţelegînd nici acum ce anume îl determinase pe Pintică să fie atît de agitat. Normal, mă Pintică, ridică pe el, ardelean mă, la noi numa cînii latră într-o singură limbă, noi forţe, mă, spuse el, şi abia după plecarea lui Forgaş, Curta înregistră vestea, dar această veste îl lăsă aproape rece.

– Petre, mîine ieşim la plimbare, eu te ţin de braţ, aşa, să crape toţi cei care au crezut că ai să crăpi tu, şi poimîine mergem pînă la Isaac, iar peste alte două zile ajungem la şosea, şi uite aşa, în curînd o să ne cărăm de aici – şi Pintică îşi luă iar muzicuţa, scoase cîteva sunete anapoda, apoi îşi purtă buzele cu curaj peste întreg instrumentul şi, spre mirarea şi spaima lui, din răsuflarea lui caldă se născu o melodie, şi la auzul ei, pînă şi Curta tresări. Pintică, emoţionat şi înspăimîntat, se duse brusc la fereastră, să vadă dacă de pe balcoanele vecine nu l-a putut auzi cineva, apoi tot într-o fugă deschise uşa şi aproape se lovi nas în nas cu Forgaş, care ţinea sub haină, ca pe un prunc înfrigurat, sticla de ţuică.

– Ce deşteaptă române, me Pintică, tu prost, românu nu deştept, el prost mă, trebe dat la el şi muşcat de fund, atunci român deştept...

Forgaş smulse cu dinţii dopul de la sticlă, îndreptă sticla spre Curta şi bău zdravăn de cîteva ori.

– Nouă eră, Curta, ascultă la Forgaş, bea şi tu, Pintică, tu nu înţelege, tu băiat bun, tu sarea pămîntului, tu comunist adevărat, şi forţat Pintică duse sticla la gură, şi Forgaş i-o ţinu pînă ce Ştefan se înecă.

Nu băuse Ştefan atît de mult dinainte de operaţie, din seara aceea de Crăciun cînd cîntase şi el cu alţii în sala de mese colinde, şi organismul neobişnuit reacţionă prompt; se ameţise pe dată, îşi scoase iarăşi muzicuţa ţinută cu grijă într-o batistă, ca s-o ferească de praf, şi dădu drumul

melodiei, pe care din teamă singur o frînse şi nemaipăsîndu-i de nimeni şi de nimic, deschise uşa ce da spre balcon cu piciorul şi cîntă în forţă, spre stupoarea vecinilor, care, şi mai temători, după ce ascultară despre ce e vorba, închiseră uşile cu zgomot, să nu creadă cineva că erau părtaşi la acea dezlănţuire inconştientă. Apăru şi Morăscu cu un carnet în mînă, încruntîndu-se la auzul acelei melodii, dar fu dispus la concesii cînd văzu sticla încă plină, numai că Forgaş congestionat la faţă îi arătă pumnul.

Vestea în legătură cu tovarăşa Ana se răspîndi la toate cele trei etaje; mesageri grăbiţi deschideau uşile conspirativ ca şi cum ar fi avut de anunţat veşti interzise; în sanatoriu erau cîteva aparate cu tranzistor, şi posesorii lor alergau cu ele la subţioară, pe la prieteni şi cunoscuţi. Nemulţumit de aparatul său, ce căzuse de cîteva ori pe podea, şi din această cauză hîrîind, şi de multe ori întrerupîndu-se, Forgaş dădu buzna în camera lui Stamate, îl scoase pe acesta de la veceu, locul unde îşi compunea de preferinţă poeziile, şi cu toate protestele lui că nu-şi încheiase ultimul catren, pentru o aniversare de a doua zi, Forgaş îl ridică pe sus, îl acuză de lipsă de patriotism şi la acest argument, Stamate, numai în pijama, se duse în cabina de la etajul superior şi cuplă staţia de radioamplificare a sanatoriului la radioul aflat alături. Auzi şi el veştile transmise într-un comunicat oficial. Gîtuit de fericire, Stamate ieşi pe coridor şi strigă în gura mare:

– Tovarăşi, a căzut...

La colţul coridorului cîţiva pacienţi, cu spatele curbate, înghesuiţi, cu capetele unul în altul, de parcă s-ar fi aflat la un meci de rugbi, discutau toţi deodată, se stropeau cu salivă într-o învălmăşeală dezordonată de cuvinte, gesticulau, păreau profund nefericiţi, şi unul dintre ei se repezi cu fruntea de zid, apoi începu să se lovească de el într-o lamentaţie pe care Curta o auzi de la uşa lui.

După plecarea lui Forgaş, Pintică adormise cu muzicuța în dreptul gurii; o dîră de salivă ca la un copil prea sătul, se prelingea pe învelişul nichelat al muzicuței, şi Curta, după ce-l acoperi, îşi zise că n-ar strica să încerce o tentativă de ridicare din pat. Cu ajutorul aceluiaşi baston, făcînd un efort supraomenesc, se ridică în şezut. Odată ridicat, se opri, mirat de propriul lui curaj, de propria lui forță de care nu se credea capabil şi, opintindu-se în baston, coborî din pat, apoi, cu paşi năruiți, ieşi pe coridor.

Vestea adusă de Forgaş nu-l uimise; schimbarea regilor, bucuria nebunilor, îşi spunea el adesea; de data asta avea o preocupare mult mai importantă pentru el: simțea nevoia să-şi ordoneze impresiile după cele spuse de Baciu în funcție de noul eveniment, şi faptele ordonate, dacă prin ele însele nu puteau nici să-l bucure, nici să-l întristeze, în schimb, alăturarea la noile ştiri a propriei lui încercări de a se rupe de pat, de a fugi măcar pentru cîteva clipe de el întregeau sentimentul de voioşie. Scăpat de sub privirile curioşilor adunați la bîrfă, coborî scara de marmură; numai la ieşire îl văzu infirmiera de la bucătărie. De mirare, aceasta îşi duse o mînă la gură, apoi îşi făcu o cruce largă; din spusele bucătarilor şi ale personalului medical omul din fața ei fiind de mult condamnat.

Aerul curat îl învioră şi mai mult. Curta respiră de cîteva ori profund, pînă ce ameți, îşi închise ochii, simțind că se clatină, dar odată amețeala trecută păşi parcă mai uşor; voia să se ducă măcar pînă la cei trei brazi, să se aşeze cîteva clipe pe banca răcoroasă, dar spre el înainta teleguța lui Buzangiu, încărcată cu cîteva oale mari de mîncare. Prietenul său nici nu se miră şi nici nu-l apostrofă, apariția lui Petre i se păru normală de vreme ce era acolo, şi nu în camera lui, şi Buzangiu ca şi cum ar fi luat pe sus o păpuşă din cîrpe, îl înălță pe Curta în brațe, apoi îl puse pe capacul unei oale.

– Mergem la lupi.

Mirosul de băutură răspîndit în jur avea o proveniență precisă; sticla se afla și ea în lădița deschisă din fața teleguței, unde Buzangiu își ținea lucrurile mai de preț necesare fermei: nedespărțitul topor, cîteva cîrpe de șters pe mîini, un cuțit de măcelărie ușor curbat și cu mînerele impregnate de unsoare și sticla de șliboviță, băutura lui preferată, deoarece era cea mai ieftină.

– A căzut tovarășa Ana, Buzangiu, îi aduse Curta la cunoștință vestea scrisă pe carnețel, și acesta, speriat pentru o clipă din pricina unei nefericite asociații, căscă ochii mari, apoi dîndu-și seama că noua întîmplare nu intra în perimetrul intereselor sale, ridică din umeri, nu înainte de a-și topi spaima de-o clipă cu o gură de șliboviță. Bău și Curta, fără să fie îndemnat; gestul i se părea necugetat, dar socotind că gesturile lui, îndeobște prea cugetate, îl duseseră în starea aceasta deloc de invidiat, își zise că n-ar strica să-și înceapă noii pași în viață făcînd puțin pe dos și șlibovița cu mirosul ei aprins, în loc să-i facă rău, îl revitaliză. Nu protestă deloc cînd Buzangiu, fiind în întîrziere, începu să alerge cu el spre o spărtură din gard, pe unde avea obiceiul să plece fără să-l vadă portarul.

Teleguța alerga prin noapte; ca să nu-l scuture prea tare, Buzangiu părăsise drumul și trăgea încărcătura din spatele lui pe pășunea verde încă înfiorată de răcoarea nopții, și cele două roți de la o bicicletă veche, dăruite de bucătar, se roteau parcă pe puf; Curta respiră iar puternic aerul curat al nopții, încercînd să numere stelele de deasupra lui. Strădanie zadarnică, Buzangiu alerga cu teleguța în cercuri, valsa parcă, din cînd în cînd își sălta cîte un picior greoi, apoi pornea mai departe, ocolind mușuroaiele și ridicăturile în lumina feerică a lunii. Ajunși la marginea pîrîului, în apropierea celor două stînci, Buzangiu se opri, se apucă să

şteargă pantofii lui Curta de lăturile dense şi groase, ieşite pe sub capacele mari de lemn din pricina alergatului bezmetic, şi înveselit de priveliştea aceea şi mai ales contaminat de rîsul lui Curta, ameţit de tăria din sticlă, începu să se dezbrace pînă ce rămase în pielea goală. Intră în apă, se afundă de cîteva ori, apoi încercă să stea în mîini, cu capul pînă la umeri în lichidul de gheaţă, şi din mai multe încercări reuşi una. Bucuros, se ridică în picioare, stropind în jur şi chiuind ca un disperat. Curta participă la veselia tovarăşului său cocoţat pe capacul de lemn, bătea din palme, iar cînd oboseala îl dovedi lovi mai departe cu bastonul în oala din metal, zgomotul împrăştiindu-se în noapte ca un sunet de talangă. Buzangiu se şterse cu cămaşa pe tot corpul, aruncă albitura udă în lădiţa teleguţei, îşi trase puloverul pe el, se încălţă cu bocancii cu talpă groasă şi se înhămă la teleguţă; abia într-un tîrziu, auzindu-l pe Curta rîzînd în hohote îşi dădu seama că plecase fără pantaloni şi fără izmene; le lăsase la marginea drumului. Cuprins brusc de o pudoare exagerată, îşi puse ambele mîini în faţă şi din cîteva salturi caraghioase ajunse la hainele abandonate.

Poiana lui Curta era luminată puternic de lună, cu toate astea nu-şi putu da seama dacă într-adevăr Buzangiu îl dusese în poienița lui; iarba era lipită de pămînt, urmele unor roţi, ce nu puteau fi altele decît acelea de la teleguţă, culcaseră verdeaţa, o bătuciseră, lăsînd gropi adînci, numai spre margini, în apropierea stîncilor, se mai ghiceau cîteva flori cu cupele închise la acel ceas de noapte. Bucuria lui Curta se stinse, rîsul de pînă atunci îi muri pe buze şi aproape îi veni să-l înjure pe Buzangiu, autorul acelei dezordini. Aşezat la marginea amfiteatrului, pe capacul lui de lemn, încălzit de lăturile de dedesubt, Curta asista la efortul lui Buzangiu de a căra una dintre oale spre capătul de nord al luminişului. Din dosul unei stînci, ascunsă privirilor, scoase o troacă rudi-

mentară, cioplită într-un lemn de brad, şi vărsă în ea mîncarea încă aburindă, apoi după cîteva semnale ştiute numai de el, se îndreptă grăbit spre teleguţă, se înarmă cu toporul cu coadă scurtă şi aşteptă sosirea animalelor. Aşteptarea nu-i fu zadarnică; pe buza stîncii apăru întîi capul mare al masculului, apoi trei femele îl urmară îndată. La urmă de tot venea un lup, cu blana smulsă, şchiopătînd, care stătu neputincios pînă aproape de terminarea festinului în spatele celorlalţi, mărginindu-se doar să scurme cu un picior sănătos pămîntul şi, ridicînd capul, să mimeze ceva ce altădată s-ar fi chemat un urlet. Cîteva resturi de oase îi rămaseră şi bătrînului lup; după urechea ciuntită la vîrf, Petre îşi dădu seama că bătrînul nu era altul decît lupul tînăr dintr-o altă vreme, şi, privindu-l, avu pentru prima oară certitudinea trecerii timpului peste el şi peste lucruri şi, aproape inconştient de gestul lui, se apucă să lovească cu bastonul aerul dimprejur, dorind să sperie haita tînără şi să-i facă loc spre troacă puiului de altădată. Încercarea lui rămase fără rezultat. Lupii tineri nu voiau să înţeleagă şi să se supună logicii lui. După ce masculul tînăr şi lupoaicele se retraseră în pădure, bătrînul lup zăbovi încă multă vreme în poieniţă, adulmecă aerul, amintindu-şi poate de un miros cunoscut, făcu cîţiva paşi tîrşîiţi spre teleguţa lui Buzangiu, şi Curta nu se sfii să-şi bage mîinile într-o oală. Cînd nimeri între degete o bucată mai consistentă o aruncă spre lupul rămas flămînd şi, uitînd de legile firii, se ridică de pe capac şi, sprijinit în baston se duse spre mijlocul poeniţei în întîmpinarea acelei amintiri; dar lupul mîrîind îşi arătă colţii, şi la lumina lunii văzu clar dinţii măcinaţi, care încercau zadarnic să rupă osul, prea tare pentru puterile lui. La urletul venit din pădure, lupul bătrîn se întoarse cu coada-ntre picioare spre stînci, se strecură printre ele şi multă vreme îi mai auzi prin pădure mersul greoi de animal sfîrşit.

– După ce am să-mi vînd porcii îi omor pe toţi. Vin cu

Forgaş cu puşca, patru blăni fac o avere – şi Buzangiu, aşezîndu-şi toporişca la locul ei, îşi frecă mîinile mulţumit.

Drumul înapoi îl parcurseră aproape în tăcere; Curta nu era vesel, şi nici Buzangiu, apa pîrîului îl răcorise şi-i alungase aburii şliboviţei, trăgea tăcut la teleguţă, dar cu forţă sporită, şi de cîteva ori Curta aţipi călare pe oala pe care stătea şi numai bastonul de care se sprijinea îl ajută să nu cadă de-a berbeleacul.

– În primăvara viitoare am să-mi pun şi acoperişul, bag şi pompă de apă, douăzeci de porci am să-i vînd, păstrez încă şase de prăsilă... dacă mă mai ţineau acolo... în cîteva luni îl ridicam, spuse Buzangiu, şi după ce trecu de coama idealului se opri, se aşeză pe iarba jilavă, îşi scoase o jumătate de ţigară, o aprinse şi fumă din ea cu nesaţ.

Buzangiu îşi şterse transpiraţia de pe frunte cu dosul unei mîini; sporovăiala de cîteva minute îl obosise mai mult decît trasul teleguţei cu încărcătură cu tot pe coclaurile dealurilor, dar odată cu sudoarea absorbită de mîneca puloverului dispăruseră şi cele două cute adînci de pe fruntea îngustă, cu pielea groasă, bătucită de ploi şi de arşiţă, şi voioşia îi reveni.

Se ridică în picioare, îşi strînse cu o gaură cureaua de la pantaloni, apoi, venindu-i un anumit gînd, căută prin cele trei oale pline; cea cu şniţele era tocmai oala pe care stătea Curta, şi el îşi mută prietenul pe alt capac şi, cu o grabă de om flămînd, luă două şniţele şi o bucată de pîine şi începu să mănînce, îmbiindu-l şi pe Curta. Porniră mai departe. Buzangiu trăgea teleguţa numai cu o mînă, poteca se lărgise, mergea la vale, pămîntul era neted, căruciorul înainta aproape singur, şi la pantele mai abrupte Buzangiu se proptea cu fundul de ruda de care trăgea, de acolo, din partea aceea a trupului, micşora sau mărea viteza, asta pînă în momentul cînd panta se frînse dulce şi începu din nou urcuşul; atunci

Buzangiu înghiți grăbit ultimul dumicat și înhămîndu-și peste umeri cureaua, ca un ham legat direct de osie, își trase încărcătura la deal cu forțe proaspete.

Vîntul începu să miște crengile, frunzele acelui început de toamnă își porniră foiala lor tainică și foșnetul lor nu era foșnet, șoaptă omenească era, pînă în clipa cînd o pală mai puternică pornită de sub cornișă aduse la ei aerul încins de murdărie dospită vreme îndelungată. Buzangiu adulmecă mirosul și se întoarse spre Curta dîndu-i de știre că erau aproape. Într-adevăr, la dreapta se vedeau primele cotețe; deci Buzangiu își schimbase ferma, ultima dată avusese impresia că drumul era cu mult mai lung; saivanul avea o mărime impresionantă. Așa cum era împrejmuit ca o cetate țărănească, în mijlocul lui trona o colibă clădită pe cîțiva butuci groși de stejar, locul unde Buzangiu, în orele de oboseală sau de vreme rea, se odihnea privindu-și bucuros avuția. Apropierea lor stîrni un concert pe zeci de voci, animalele își cunoșteau stăpînul de departe și Buzangiu aproape alergase pe ultimele zeci de metri, suferind fizic cînd auzea guițaturile ce îi anunțau sosirea. Din lădiță scoase un rînd de chei mari, cu ele deschise cîteva lacăte uriașe, apoi începu să-și numere porcii și numai după ce numărul lor se dovedi exact îl apucă pe Curta de subțiori și îl urcă pe cele cîteva trepte în coliba plină cu fîn, din a cărei ușă el urmări întregul ritual. Buzangiu se modernizase; de la firișorul cu apă acum zidit cu cărămizi pornea o țeavă de gîtul căreia legase un furtun, apa era adusă pînă la scocurile de lemn, și Buzangiu înainte de a le umple cu mîncare le spălă zdravăn, folosind pentru înlăturarea resturilor încinse mîinile mari ca niște lopeți. Erau peste patruzeci de porci de diferite mărimi, dar cea mai dragă îi era lui Buzangiu o scroafă uriașă, albă, cu părul rar, cu ochii înfundați în întregime în pungile de grăsime, și, după ce se convinse că Petre era acolo în ușă și-l

vede, Buzangiu chemă scroafa lîngă colibă, apoi începu să miaune ca o pisică. Curta înlemni. Din burta porcului, uriaşă şi plină de grăsime, îşi scoase mai întîi capul un şobolan de cîmp, apoi altul, şi la mieunatul ce nu înceta apărură cîţiva pui, speriaţi şi ei, tîrînd între picioarele subţiri şi grăbite fire de păr şi resturi de pene. Buzangiu, fără să mai ţină seama de uluiala lui Curta, scoase din buzunar un metru, vîrî o parte în gaura de unde ieşiseră şobolanii şi după ce făcu măsurătoarea veni la Curta să-i arate cît de groasă era slănina, motiv pentru care scroafa nici măcar nu simţea că în propriul ei trup nişte animale străine îşi făcuseră culcuş, dormeau şi se hrăneau în voie.

– Ea e săraca Aneta, Anuţa cum îi zic neveste-mi, şi Buzangiu, vesel, începu să-şi strige vieţuitoarele cu nume omeneşti, alese dintre numele celor mai apropiaţi cunoscuţi, şi în această avalanşă de Ioni şi Vasile, Gligor şi Savete, Anete şi Anuţa, Isaac şi Cozmin, Ispaşi şi Leopoldine, Curta nu se miră auzindu-şi şi numele lui dat unui godac de vreo cîteva luni, cu burta mult prea mare pentru vîrsta aceea şi cu rîtul ridicat în sus din pricina rîmatului continuu.

– Ăstuia nu i-am pus belciug de sîrmă ca să nu te superi, spuse Buzangiu, şi ca să-şi sublinieze stima aduse sticla de şliboviţă şi o împărţi frăţeşte cu Petre.

Ajunseră la sanatoriu tîrziu; luna trecuse după versantul sudic, arătînd orele mici ale dimineţii; pe drumul de întoarcere, Petre adormi între oale, acoperit cu fîn uscat luat din colibă, şi, ca să nu dea cineva peste ei, Buzangiu îşi purtă prietenul pe braţe prin subsolul clădirii, apoi, folosind o cheie deschise alte uşi şi într-un tîrziu, prin pod, îl aduse în camera lui.

31

Îi scria fratele său mai mare, Ion; scrisoarea fusese trimisă în oraşul de jos, Toria o băgase în alt plic, însoţită de cîteva rînduri şi o reexpediase la sanatoriu cu aproape o lună întîrziere. Motivul acelei întîrzieri Curta îl descoperi de îndată; acasă lucrurile nu erau roz, şi soţia lui, temătoare, se ferise ca, după vizita ei, să-i trimită alte veşti deloc îmbucurătoare. Pînă la urmă se hotărîse, n-avea nici un drept să nu-l anunţe de evenimentele ce se desfăşurau în satul lui, să-i ascundă adevăruri ce pînă la urmă, oricum, i-ar fi ajuns la ureche; Curta primi veştile cu furie, aşa trebuia să i se întîmple de fiecare dată, să nu aibă un cuvînt bun de la nimeni, nimic încurajator, dimpotrivă, îi tulburau liniştea de care avea atîta nevoie. Cu scrisul lui mare şi tremurat, dar citeţ, cu frazele simple, fără înfloriturі, respectînd cu anevoie punctuaţia, Ion îi aducea la cunoştinţă că tatăl lor fusese chemat la Sfat, apoi la postul de miliţie, iar cu cîteva zile înainte de a-i trimite depeşa – chiar în oraşul reşedinţă de raion; era anchetat în legătură cu participarea lui la războiul antisovie-tic, dar ce era de mirare, în sat nu fusese el singurul pe acel front, fuseseră şi alţii, dar aceştia îşi vedeau de treburile lor, nu-i necăjise nimeni. Odată transmisă această ştire, pe o jumătate de pagină de caiet, dictando, Ion îi vorbea de ceilalţi ai casei, de mama lui, care era bine şi sănătoasă, o supăra doar piciorul drept, acolo la gleznă – boala ei veche, de cînd se rănise în pădure cu toporul, dar că boala nu o supăra aşa de tare ca Ionul Firii; îi ameninţa că dacă nu se înscriu în colectivă o să-i scoată băiatul, adică pe el, Petre, din funcţiile lui înalte, şi Ion îl ruga să-şi lase pentru o vreme îndeletnicirile cu scrisul şi să vină acasă, asta fiind rugămintea bătrînului, a tatălui lor. Curta mai citi o dată rîndurile, tot mai îndesate spre sfîrşitul paginii. Ion nu vruse să

consume două hîrtii, şi la cea de a doua lectură se enervă şi trînti căştile de la urechi pe noptieră. Ce-aveau cu tatăl lui? se întrebă Curta şi, ca să-şi potolească nervii, înghiţi un calmant; înainte de a-l înghiţi, îl zdrobise între dinţi ca să-şi facă efectul mai repede, şi pentru că amărăciunea pilulei fărîmiţate îi lăsase în gură un gust de pelin, Petre se ridică şi bău încă un pahar cu apă, apoi refuză să se mai întindă. Măsură camera de la un perete la altul. Ce aveau cu omul acela? îşi reluă el întrebarea, cu ce era el de vină că vreme de trei ani bătuse stepele Rusiei, de ce nu ţineau atunci seama şi de anul petrecut pe celălalt front, de unde se întorsese rănit, cu mîna stîngă, de la cot în jos... Întrebările i se păreau stupide, nici nu trebuiau puse, dar iată că realitatea de acolo, din satul lui, îl obliga să şi le pună. Cuprins de un val de mînie vru să se îmbrace şi să plece la gară, dar starea în care era îl făcu să-şi alunge gîndul; era atît de şubred, atît de lipsit de puteri, încît cu siguranţă n-ar fi rezistat unui drum atît de lung şi, pe urmă, cu ce şi-ar fi putut ajuta tatăl cînd n-avea forţă să se ajute pe el însuşi? Că nu se putea ajuta pe sine, asta era treaba lui, dar gîndul la ajutorul cerut de părintele său, mai mult ca sigur convins că la primirea depeşei fiul nu va sta o clipă pe gînduri şi va veni acasă să lămurească ceea ce el nu era capabil să lămurească, îl scotea din minţi. Îl cuprinse o furie neputincioasă şi simţi un nod în gît, în locul de unde ar fi trebuit să articuleze un cuvînt, să prindă formă ca o descătuşare, dar în locul cuvîntului, ce nu se lăsa rostit, nu simţi decît o durere acută; temător, îşi masă gîtul în dreptul omuşorului şi înghiţi de cîteva ori în gol.

Aşa îl găsi Leopoldina Titorian, stînd pe marginea patului, cu mîna stîngă în dreptul inimii, unde bătăile îşi făceau dezordonat de cap, şi Curta se bucură de prezenţa ei; prima reacţie aceasta fusese, de bucurie; nu mai era singur! În momentul următor se întrebă cărui fapt datora această vizită,

căci Leopoldina nu-i mai trecuse pragul vreodată pînă atunci.

Soţia medicului şef se aşează în faţa lui, pe scaunul de lîngă masă, îşi puse palmele în poală; purta o bluză cu mînecile lungi, cu un pulover roşu, deasupra, şi o fustă de lînă tricotată manual. Simţi nevoia să-şi tragă cu o mînă fusta peste genunchii osoşi, de copil, cu toate că Petre nu schiţase nici un gest de a se uita în partea pe care ea o acoperise cu atîta grabă.

– Nu-i aşa că te miri, domnule Curta? Mi-am permis această libertate, doream să te văd, s-a scurs atîta timp de cînd n-ai coborît la masă, e drept că şi eu am dat destul de rar pe aici. Sîntem înaintea plecării; eu şi Ispasiu ne-am hotărît, în sfîrşit, să părăsim acest loc şi înţeleg că nu numai nouă aerul acesta nu ne face bine, dar şi dumitale. Am fost la curent cu toate necazurile prin care ai trecut, m-au interesat chiar în fiecare zi, undeva în sufletul meu mă simţeam vinovată pentru micile afronturi cu care te-am asaltat; după cum vezi, sînt o fată mai bună decît ţi-ai închipuit. Ispasiu ţi-a recomandat într-adevăr să nu vorbeşti, dar văd că te încăpăţînezi în continuare să faci pe mutul; din punct de vedere medical, ajută, de unde trag concluzia că dorinţa de a nu mai participa în vreun fel la schimbul de păreri din sanatoriu este deliberată, pe cont propriu, şi te felicit că ai această forţă.

Curta îşi strînse buzele, Leopoldina îl găsise fără halat, îi era frig şi, cu un semn de scuză, se duse la dulăpiorul metalic de care îi era atîrnat halatul, îl îmbrăcă şi reveni la locul lui, cuminte, ca un şcolar ieşit puţin pînă afară. Apucă grăbit, de pe noptieră, carneţelul de notiţe şi scrise cu un capăt de creion cîteva rînduri, pe care Leopoldina le citi de cîteva ori, curioasă mai mult de grafica ideilor decît de conţinutul lor.

– Nu, nu ne dă nimenea afară, n-a venit nici o hîrtie în acest sens, plecarea noastră am hotărît-o noi. Ispasiu a făcut

o cerere, şi cu toate că n-a primit răspuns, cred că n-are rost să mai aşteptăm. Mergem acasă la el, ne odihnim acolo, starea sănătăţii lui e cu mult mai gravă decît a lăsat el să se înţeleagă. Dar nu, nu pentru asta am venit aici, domnule Curta. În fond, relaţiile noastre nu erau de natură să impună neapărat un rămas bun din partea mea, puteam foarte bine să plecăm şi fără acest act de complezenţă, poate nici nu l-ai fi meritat sau dacă formula ţi se pare prea dură şi deci nedreaptă, elimin-o, reţine din ea ce vrei; atîţia bolnavi se despart aici fără ca măcar să-şi spună bună ziua, încît sînt convinsă că plecarea noastră nu te-ar fi deranjat cu nimic, ai fi înregistrat-o ca pe oricare altă plecare. Adevărul este că de la bun început Ispasiu şi-a pus oarecari nădejdi în dumneata, aşa cum îşi pune el în oameni, fără să-i cunoască; dealtfel, în această şi numai în această privinţă, a fost şi a rămas un naiv. Ar fi dorit să-l sprijini, nu pe el, să sprijini ideea de sanatoriu, de instituţie civilizată, în care bolnavii să fie bolnavi, iar medicii medici. Mi se pare firesc să aştepţi un asemenea sprijin, măcar moral, dacă nu de alt ordin din partea unui intelectual. Are să treacă timp, domnule Curta, nu ştiu cît, nu-mi dau seama, nu sînt profet, dar pînă la urmă lucrurile se vor lămuri şi în judecata aceea, pentru că nu se poate trăi fără judecată, judecata aceea în timp ce se va numi istorie, va cuprinde paragrafe admirabile despre laşitate, despre lipsa de dragoste faţă de semeni, şi în categoria celor cu puţină dragoste te-aş băga şi pe dumneata, indiferent de modestele zvîrcoliri de cinste care te tulbură uneori, cinste raportată mai mult la neîmplinirile dumitale şi mai puţin ale altora. Or, menirea intelectualului este să se uite pe sine şi să-şi ajute semenii, înţelegînd prin semeni cel mai adesea... Titorian s-a gîndit la un moment dat să-i scrie prietenului tatălui său, un om influent în ierarhia de astăzi, situaţia noastră mai mult ca sigur s-ar fi ameliorat, am fi primit probabil prin cineva un

plus de autoritate şi linişte, dar l-am oprit, nu consideram că este de demnitatea noastră să aranjăm în particular lucruri la care alţii nu pot aspira; majoritatea oamenilor n-au relaţii, faptul că Ispasiu îl cunoaşte pe omul de care am amintit este pură întîmplare, şi eu consider că întîmplătorul în condiţiile noastre nu este logic, şi n-am dorit ca destinele noastre să se schimbe datorită unor întîmplări. Tatăl lui Ispasiu, medic de renume, generos de felul lui, a îngrijit în perioada ilegalităţii nenumăraţi oameni, nu pentru că reprezentau o altă politică, ci pentru că erau oameni, atîta tot; toată viaţa lui a fost împotriva opresiunii, şi numai sentimentul că la mijloc era vorba de nişte oprimaţi, pentru el era suficient ca să înfrunte, de dragul lor, adversităţile vremii şi – de ce n-aş mărturisi-o? – cu atît mai mult cu cît este vorba de tatăl lui, nu de al meu, a avut enorm de suferit din pricina generozităţii lui. Avea un principiu al său în privinţa bolnavilor, de la cei săraci nu lua niciodată un ban, de la cei avuţi lua pentru consultaţii şi operaţii atît cît i se dădea, şi i s-a dat destul ca, după cîţiva ani, cu ajutorul acestor fonduri, să întemeieze o fundaţie pe care a administrat-o, de care a avut grijă; ea era destinată celor umiliţi, şi aceştia s-au bucurat de toată stima şi dragostea unui savant, deoarece Titorian asta era. Cecilia Craiu i-a scos la lumină fiul, bolnav, dintr-un tîrg uitat de lume şi l-a adus aici. Ei, şi în ziua cînd ai fost internat dumneata i-am sugerat o apropiere. Dincolo de aparenţe, consideram că eşti făcut dintr-un alt aluat, ca să-mi dau seama că de fapt, cu mici deosebiri, eşti la fel cu ceilalţi, incapabil de cel mai mic sacrificiu pentru cauza restului. Nu mi-o lua în nume de rău sau, dacă ţii cu orice preţ, n-ai decît să mi-o iei, ştiu că orice jigniri ţi-aş aduce vei fi incapabil să ieşi din armura în care te-ai ferecat, să scoţi un cuvînt, să mă înjuri sau cel puţin să te aperi. Preferi tăcerea, aşa cum o preferă cei mai mulţi, uitînd că dacă duce la autoconservare nici într-un caz ea nu

înseamnă viață, şi asta pentru un scriitor în devenire presupune moarte prematură, fugă conştientă de la o menire ce nu-i aparţine lui. De totdeauna mi-am închipuit, în înţelegerea mea naivă, că un om de litere este un individ în care un neam îşi sedimentează rezervele de spirit, armele lui, cu ajutorul cărora dăinuie ca spirit, că acest individ trebuie să fie de la bun început conştient de sacrificiul la care se supune; am dobîndit această convingere tot cugetînd la replica lui Galileo Galilei, nu la viaţa lui: "Şi totuşi se învîrte". Credeam că scriitorul, chiar împotriva voinţei sale, este dator să-şi asume răspunderea veacului, dar cîte n-am crezut eu despre asemenea oameni şi desigur am crezut pentru că nu i-am cunoscut, şi ce decepţie uriaşă mi-a fost dat să încerc la primul contact cu ei! S-ar putea să fiţi doar nişte modeste tipare ale înţelegerii mele despre această menire, s-ar putea să-ţi atribui mai mult decît eşti în stare să porţi în cîrcă, s-ar putea să te fi luat drept altul, şi atunci nimic din ce ţi-am spus şi ţi-am reproşat nu mai are valoare; sînt aproape convinsă că aşa este. Dacă n-aş fi ajuns ieri la această concluzie, poate azi n-aş fi aici să-ţi spun că mai zilele trecute, coborînd în oraş, am aflat o veste care te priveşte, şi unui om neajutorat, aşa cum cred că eşti, cum ai ajuns, nu-i drept să nu-i vii în ajutor. O fostă colegă de a mea este căsătorită cu un ofiţer, prin intermediul ei am aflat că se pregăteşte un dosar împotriva dumitale, că datele de bază sînt culese de aici, din sanatoriu, şi că aceste date, împreună cu altele vor sta la baza judecării dumitale. Am impresia că exagerează şi cei de jos, dacă m-ar întreba pe mine le-aş spune pe şleau că te supraestimează, dumneata eşti incapabil să mişti un deget împotriva cuiva, să întreprinzi ceva în slujba dreptăţii, dreptăţii aşa cum o înţeleg eu. Am vrut de fapt să te previn, în sensul ăsta să înţelegi venirea mea, nu să te ajut, sînt oameni care, în general, n-au nevoie de ajutorul nimănui, au în ei acea forţă impre-

sionantă a propriului lor destin, capabil să suporte orice şi să înrîurească orice, dar sînt sigură că în cazul dumitale nu este vorba de aşa ceva, spre fericirea sau spre nenorocul dumitale.

Curta îşi ridică privirile spre genunchii ei osoşi, apoi spre mîna ei dreaptă, mereu agitată; făcea cocoloaşe din puful puloverului angora, în poală avea o mulţime de asemenea cocoloaşe, albe şi rotunde, de dimensiuni diferite, şi calm, ca şi cînd cuvintele ei s-ar fi adresat altcuiva, o privi în ochi, voind să citească acolo ceea ce ea nu rostise: era imposibil ca pledoaria ei să fi avut doar darul să-l jignească, deoarece întreaga ei vorbărie la asta se reducea. Leopoldina n-ar fi făcut un asemenea efort numai pentru atîta lucru, de asta era sigur, şi Curta, temător că ea va pleca fără să-i spună esenţialul, îi cercetă ochii mari, dar nu descoperi nimic în ei, doar o siluetă omenească redusă la mărimea pupilei, o umbră ce se mişca acolo nestingherită şi, brusc, Curta se întoarse spre balcon şi în dreptul uşii zări chipul unui necunoscut; nu-l mai văzuse niciodată în sanatoriu, era îmbrăcat în haină de piele cu cordon lat, purta o pălărie trasă pe ochii acoperiţi de ochelari de soare, cu toate că era seară. Uşa ce se dădu în lături îl readuse la realitate şi, fără să privească cine intra la el, se ridică. Leopoldina, care privea agitată la toate acestea, se dumiri că cei doi oameni aşezaţi în colţuri opuse comunică prin semne; brusc, se duse la Curta, îl prinse în braţe cum ai face cu un prieten de care te despărţi pentru multă vreme sau pentru totdeauna, îl sărută pe obraz cu buzele ei arse şi uscate şi plecă pe lîngă sora Nana care însoţise noii musafiri.

Maşina, un Gaz obişnuit, cu două bănci laterale, acoperită cu prelată, alerga pe drumul curbat spre şoseaua principală. Curta nu putea să-şi dea seama unde se afla. Urletul fioros al unui lup spintecă întunericul şi îl făcu să tresară bucuros; înţelese că se afla în dreptul oazei lui cu flori. Lupii, minţiţi în seara aceea, aşteptaseră în zadar şi nemulţu-

miți dădeau știre de existența lor.

Civilul de lîngă el îi privi fața radioasă, încercînd să înțeleagă care putea fi pricina acelei bucurii spontane, în locul lui sigur nu s-ar fi bucurat, și pentru că nu înțelegea acel comportament își aprinse o țigară, spre nemulțumirea colegului așezat pe banca din față, care bătea mereu aerul cu mîna.

Intrară pe șoseaua principală; din cînd în cînd, prin spate se zăreau farurile mașinilor, și Curta încerca să le ghicească gabaritul după efortul la care era supus motorul; joc copilăresc pentru a-și înlătura gîndurile, pentru a nu-și pune întrebări în legătură cu prezența lui în mașina care alerga prin noapte, a oamenilor care îl însoțeau tăcuți și plictisiți. Un miros de fum de lemn ars îi ajunse la nări; își zise că nu putea fi decît de la cabana din vîrf; trecuse de atîtea ori pe lîngă ea în timpul iernii, cînd fusese elev, și mai apoi, ca simplu turist. Mașina începu să coboare. Petre număra curbele și pe măsură ce simțea că se apropie de oraș, un singur gînd îl domina pe celelalte, Toria și copilul. Mai mult ca sigur că avea să treacă pe lîngă căminul în subsolul căruia locuiau, poate în clipa aceea îi făcea lui Aron baie, povestindu-i unul din basmele ajunse șablon, văduvite de amănunte din pricina grabei și plictisului cu care le repeta.

Auzi glasuri omenești. Mașina fusese obligată să încetinească și apoi să se oprească. Curta nici nu observă cum însoțitorul de lîngă el îi așeză la ochi niște ochelari grei. Petre, curios, își duse o mînă la lentilă și se înfioră cînd simți în locul sticlei răceala foiței de metal, rotunjită pe lîngă sprîncene și alungită spre tîmple, să nu poată vedea nimic. Nu se temea. Curiozitatea era mai puternică decît frica, apoi curiozitatea îi dispăru, și în locul ei își simți fruntea înfierbîntată de durerea de sub braț, exact în locul unde avusese tubul de cauciuc. Își domoli respirația și își impuse să fie

calm, cît mai calm, şi pînă la urmă durerea dispăru, în locul ei rămase însă febra şi el era aproape fericit că îi e cald. Se rezemă mulţumit cu capul de prelată, dar abia o atinse, şi în clipa aceea maşina se opri. Se auzi scîrţîitul unei porţi grele de metal, cîteva ordine scurte, apoi Gazul porni din nou, şi după scurt timp frînă şi opri definitiv. Prelata se ridică şi, prins de braţ, fu ajutat să coboare; de cîteva ori se poticni, niciodată nu coborîse dintr-o maşină fără să vadă nimic, şi chiar voi să mulţumească însoţitorilor, dar din gîtlej cuvîntul refuză să se articuleze, cu toate că Petre avusese ferma convingere că-l pronunţase. O uşă scîrţîi, el nu-i înregistră zgomotul decît în clipa cînd coborîse cîteva scări, apoi o altă căldură, alta decît cea de afară, îl făcu să transpire abundent, şi el se ruşină la gîndul că în clipa cînd îi vor scoate ochelarii îşi vor da seama că tabla se umezise. O uşă grea de metal se deschise, apoi se închise în urma lui, şi cînd îşi simţi ochii liberi, Curta nu văzu decît o încăpere cu ziduri groase, cu paie pe jos. Într-un colţ un om stătea ghemuit, cu paltonul pe el, cu coatele rezemate de genunchi şi cu palmele ţinîndu-şi faţa ca într-o menghină. Unde mai văzuse oare acel palton reiat, cu gulerul lat, acea căciulă cu urechi? Numai cînd recunoscu omul din colţ realiză locul exact unde se afla.

Într-un tîrziu, Cozmin îşi deschise ochii, se şterse, se ridică în picioare şi începu să se plimbe prin spaţiul acela îngust, fără să se mire de prezenţa lui Curta, fără să-i adreseze un cuvînt. Din cînd în cînd, îşi pipăia buzunarele, dar ţigările îi fuseseră luate şi în zadar degetele groase întorceau căptuşeala pe dos.

Cheia se învîrti din nou în broasca imensă, şi Cozmin, ca şi cum ar fi ştiut că el e cel căutat, făcu cîţiva paşi înainte; într-adevăr, de el aveau nevoie; "Cozmin e cu mult mai important", îşi zise copilăreşte Petre şi, obosit peste măsură, se aşeză pe paiele tocate cu miros neplăcut. Abia atunci

observă în colțul unde se așezase o gaură în pardoseală și auzi susurul unui fir de apă ce trecea pe dedesubt; mirosul persistent îl edifică asupra rostului acelui orificiu. Mirat de descoperire, se mută în celălalt colț, unde stătuse pînă atunci ghemuit Cozmin. Îi veni în minte povestirea lui Baciu și a lui Olariu despre Cozmin, și prezența lui aici i se păru incredibilă. Cu toate astea nu era nici un dubiu, omul care abia ieșise fusese Cozmin. Pentru că-și simțea picioarele tremurînd se lungi pe paiele umede și deodată avu credința că se află într-un lan de grîu doborît de coasă și adormi cu un pai în gură, sucit pe-o parte, cu genunchii strînși la piept, și nu-l bîntui nici un vis și nu se trezi decît tîrziu, și atunci cînd se trezi văzu spatele lui Cozmin și fața lui aplecată deasupra orificiului din colț. Cu o mînă făcută căuș Cozmin luă apa din firișorul de sub beton, bău din ea și, cînd o scuipă, Curta văzu că era roșie, amestecată cu ceva alb și se chinui mult pînă ce înțelese că resturile albe erau bucăți din protezele rupte. Cînd Cozmin se întoarse spre el și îi văzu buza groasă de sus adîncită spre interiorul gurii nu mai avu nici o îndoială. Își schimbase cu totul înfățișarea, și o clipă se cutremură de comparația ce-i trecuse prin cap; ochii lui Cozmin semănau cu ochii Anetei din ferma lui Buzangiu, nu se mai vedeau, din cauza umflăturii vinete din jurul lor.

Cozmin se așeză în celălalt colț, își strînse o grămăjoară de paie sub pantofii cu talpă subțire, se ghemui rezemat cu spatele de zid și vreme îndelungată se uită la un pai. Îl privi absent, îl aruncă prin gaura de unde mirosul greu, de la excrementele scurse din celula vecină, se răspîndise cu repeziciune, dar Cozmin, obișnuit probabil, nu se mută de acolo, dimpotrivă, se propti și mai bine de perete și încercă să-și aranjeze cu grijă gulerul cămășii boțite și nodul de la cravată, micșorat foarte mult, de unde Curta deduse că cineva trăsese de ea. Urechea lui Cozmin continua să se umfle,

dar durerea aceea îl îngrijora se pare mai puţin decît chinta de tuse pornită brusc şi rebel; Cozmin, speriat, îşi duse o mînă la piept; durerea aceea străină şi numai a lui, neprovocată de nimeni, era pentru el mult mai mare decît cea pricinuită de alţii, şi Cozmin tuşi îndelung, după fiecare tuse aplecîndu-se deasupra găurii din betonul pardoselit, urmărind cu atenţie sporită lunecarea aceea gelatinoasă. Numai după ce tusea se domoli, Cozmin se ridică de la locul lui, dar nu se mai putu îndoi de spate, rămăsese curbat, de parcă cineva îi introdusese în şina spinării o rangă îndoită; aşa aplecat, Lică se plimbă de la uşă spre peretele opus, cu paşi măsuraţi şi calmi, şi după paşi Curta îşi aminti de paşii lui Morăscu. De cîteva ori, Cozmin se opri în dreptul lui Petre, îl cercetă cu milă, apoi mila se transformă treptat într-un soi de dispreţ.

– Te-am vizitat de două ori, Isaac m-a obligat să-l conduc, erai în comă, nu ne-ai văzut şi nici n-aveai de unde să ştii că eram lîngă dumneata; eram convins că ai să te sfîrşeşti, în sinea mea ţi-aş fi dorit un asemenea deznodămînt, fiecare are sfîrşitul pe care îl merită, mai spuse el, şi se ghemui din nou în colţul lui, dar de data asta, din cauza curburii spatelui, nu-şi mai putu rezema trunchiul de zid. Acest inconvenient îl nemulţumi profund. Neputîndu-şi lăsa toată greutatea trupului numai pe picioarele subţiri ca nişte fuse, aşa cum se vedeau pe sub pantalonii ridicaţi, se lăsă cu fundul pe mîna de paie şi numai în momentul acela Curta îi văzu gura adîncă şi neagră, în care limba se mişca molatic. Din această cauză vorbea greu, propoziţiile se derulau fără frazarea din sanatoriu, fără să fie dominate de pauzele largi, se micşoraseră, şi se modelaseră după noile împrejurări, în care fiecare efort se cerea calculat şi dozat.

– Eram sigur că ai să ajungi aici, nu mi-aş fi închipuit însă că te vor aduce în celula mea, aş fi preferat să fiu singur.

Unii oameni cînd văd pe cineva maltratat suferă cumplit; îți citesc suferința în ochi, cu toate că la început, în locul acestei suferințe, am citit altceva. Un revoluționar n-are nevoie să fie compătimit, el nu cere iertare și nici nu se plînge. Bătaia a fost așa ca să fie, în fond știu totul despre mine și altceva decît știu ei nu le pot spune; îmi cer să dau numele celor cu care am colaborat după terminarea războiului, în interesul americanilor; consider că e normal să mă întrebe, să dorească să afle, cu toate că sînt convinși, cum sînt și eu, că n-au ce afla, deoarece asemenea nume nu există, ele nici n-au fost, există însă acel adevăr, la fel de bine știut și de ei și de mine, colaborarea cu ei în timpul războiului. Nu mă plîng de nimic, nici nu consider că se poartă altfel decît ar trebui, o revoluție se face prin forță și cu ajutorul forței, un revoluționar trebuie să știe acest lucru și atunci cînd propria lui persoană, dintr-un motiv sau altul, intră în moara ei. Dacă tovarășa Ana n-ar fi fost doborîtă, poate mi-ar fi aplicat o pedeapsă mai ușoară, dar ajutorul ei n-a putut ține la infinit și iată-mă în fața adevărului. Și dacă partidul cere acest sacrificiu de la mine și dacă el are nevoie de el, eu îl dau, n-ar fi decît împlinirea unei datorii permanente în folosul cauzei. Cunosc gustul morții, am murit de atîtea ori prin alții, încît acea parte cu totul personală ce urmează să-mi revină numai mie o sfidez, în numele zilei de mîine și al revoluției generale – și la aceste ultime cuvinte Cozmin începu să lovească aerul cu mîna, ca și cum nu s-ar fi adresat unui singur individ, zăcînd în fața lui pe paie, ci posterității care aștepta din partea lui cuvinte mari și dăruire pînă la capăt. Poate vei avea norocul să supraviețuiești, îmi dau seama că ești un om tare, am văzut asta de cînd te urmăream în pat, sufocat și vînăt, alții în locul dumitale ar fi murit de mult, și ai să ajungi la înțelegerea că această falsă deviere de care au fost acuzați tovarășa Ana și tovarășii ei a însemnat de fapt un...

Ultimele cuvinte abia le putu pronunța, o nouă tuse îl copleşi; nemaiavînd putere, se lungi pe paiele umede, cu fața în jos, şi la fiecare răbufnitură a pieptului, Curta avea impresia că se cutremură întreaga celulă şi suferi fizic la vederea acelui om care, sub pateticele cuvinte, îşi ascundea de fapt propriile simțiri față de viață şi față de moarte.

Tusea se linişti, şi atunci Cozmin se ridică cu greu din nou din şezut, cu spatele aplecat şi mai mult înainte, încît capul se bălăbănea aproape de pămînt, dar această stare nu-l opri să vorbească mai departe, dimpotrivă, o voință de fier domina durerile şi trupul acela ros şi pe dinăuntru, şi pe din afară, şi pentru un moment Curta se cutremură, dîndu-şi seama că omul din fața lui nu-i inspiră, ca la sanatoriu, silă, ci cu totul altceva, un sentiment cu mult mai profund, nedefinit, dar real, cum reală era existența lui şi a lui Cozmin în acel subsol sordid.

– Toate purtările dumitale te împingeau spre un asemenea loc, de vină ți-au fost îndoielile, poate de vină am fost şi noi cu viața noastră, Baciu cu povestirile lui, poate de vină să fi fost dumneata cu acest caracter neformat pentru bătăliile şi înfruntările mari. Şi mi-e milă de dumneata, deoarece nefiind revoluționar n-ai să rezişti încercărilor, ai să-i urăşti pe nedrept, ai să te socoteşti un nedreptățit, fără să fii capabil să înțelegi că vina este una singură: îndoiala în care te-ai scăldat şi te scalzi. Sînt sigur – dar oare puteam să nu fiu? – că după căderea tovarăşilor erai convins că am să fiu arestat; nici o clipă însă nu te-ai gîndit la această posibilitate privind propria-ți persoană; ți-ai zis matale, tovarăşe scriitoraş în devenire, că de-acum cu arestările s-a zis, ei uite, numai la cîteva săptămîni, arestarea s-a abătut şi asupra matale, şi asta mă bucură, asta înseamnă că revoluția chiar şi fără tovarăşa Ana n-a murit, că ea e vie şi capabilă să-şi consolideze drumul, şi Cozmin îşi încheie fraza tăind aerul cu

mîna vînătă şi plină de sînge, arătînd undeva înainte, şi această mînă, cu degetele zdrobite, cu falangele umflate, îl uimise cel mai mult; ea avea o viaţă aparte, nu se lăsa supusă durerii, deşi durerea o umilise şi o deformase. Dacă vor respecta metodele introduse de mine, atunci matale ai să ajungi mîine din nou la sanatoriu şi te rog să-i spui lui Isaac nu ce-ai văzut, ce-ai văzut e bine să rămînă între noi, lui să-i spui doar că sînt bine şi că Lică Cozmin n-a tremurat în faţa nimănui – şi Cozmin, încheind aceste cuvinte îşi prinse faţa în mîini şi începu să cînte spre stupoarea lui Curta versurile lui Isaac: "Mi-am părăsit mama singură acasă, / într-o casă pardosită cu necazuri şi lut. În noaptea aceea în zăpadă / îngerii călăreau pe umerii mei, / Vocea mamei îngheţa pe pîrîu / şi-mi vedeam sfîrşitul în faţă... / Îngerii căzură în urmă pe drum / Stingher am rămas pe făgaş"...

Apoi Cozmin pe aceeaşi melodie începu să vorbească cu ochii închişi, ţinîndu-şi mîinile în sus şi Curta o clipă avu impresia că plînge, cu toate că lacrimile puteau foarte bine să nu fie altceva decît sîngele ce se prelingea pe faţă în două şiroaie ce i se adunau sub bărbie.

32

Într-adevăr, a doua zi Curta se afla din nou în maşina cu prelată, însoţit de aceiaşi oameni, cu singura deosebire că Gaz-ul mergea mai degajat; la intrarea într-o curbă, şoferul îşi permise chiar să oprească şi să se ascundă cîteva clipe în dosul unui brad, în timp ce însoţitorii jucau cărţi pe genunchi; jucau pe ţigări, douăzeci şi unu, cu nişte cărţi soioase. Ochelarii îi fuseseră puşi mai mult în joacă, mîinile care îi aşezaseră pe şeaua nasului nu mai erau rigide şi imperative, iar de scos îi fuseseră scoşi încă înainte de ieşirea din oraş; se putuse uita acum în voie prin ferestruica curată din

spate, afară era soare, şi oamenii alergau pe trotuare după treburile zilnice; şi i se păru că o vede pe Toria, cu Aron de mînă; la acea oră nu putea să-l ducă decît la grădiniţă, şi după sacoşa cumpărată la Moscova, cu motive ruseşti, pe care o zări în ultimul moment, nu mai avu nici o îndoială: era ea. Se răsuci disperat ca să-i mai vadă o dată şi, deşi fusese observat, nimeni nu-l admonestă, însoţitorii jucau mai departe cărţi. Toria rămăsese undeva în urmă, un camion venit din sens invers o acoperi, şi după ce maşina trecu, Petre cercetă, în zadar, în urmă, ai lui fuseseră înghiţiţi de mulţimea agitată a străzii. Îşi lăsă capul în mîini, febra îi înţepa ochii, vagi dureri se localizaseră la încheieturi iar prin şira spinării îi alergau mii de furnici. Nici nu stătuseră de vorbă cu el; nimeni în afară de Cozmin nu-i adresase măcar un cuvînt, probabil era la mijloc o greşeală, încercă Petre să explice acea reţinere de nici douăzeci şi patru de ore. Şi dacă n-ar fi fost febra pricinuită desigur de încordarea aşteptării, această transbordare dintr-o lume în alta nu l-ar fi deranjat prea mult; îl văzuse pe Cozmin, luase cunoştinţă cu viaţa oraşului, în trecere o văzuse pe Toria, dar dintre toate, bucuria cea mai mare era copilul, lăsat în leagăn la internare, şi acum mai bătrîn... Mai mult ca sigur că dacă l-ar fi întîlnit pe stradă nu l-ar fi recunoscut.

"De ce oare atîta efort pentru nimic", se întrebă Curta, dar întrebarea lui rămase fără răspuns, însoţitorii începură să se certe pentru o ţigară dezlipită, unul nu voia s-o primească, celălalt nu voia s-o ia înapoi şi schimbul de cuvinte devenit între timp gălăgios îl deranjă. Începu să-l supere şi mai mult febra, în faţa ochilor îi apărură puncte roşii şi ele prinseră să se învîrtească într-un iureş nebun, apoi din ele se conturară oameni sau în orice caz forme cu chipuri de oameni.

La plecare, Cozmin nu-i vorbise, se prefăcuse că doarme, cu toate că Petre îi auzise respiraţia întreruptă şi-i

văzuse pleoapele grele mişcîndu-se: la intrarea gardianului îi întoarse chiar spatele şi nu înţelegea nici acum de ce Cozmin se purtase aşa. Îşi auzi propria căzătură pe podeaua maşinii, dar Curta avusese senzaţia că de fapt căzuse altceva, şi cînd se trezi se văzu întins pe una din canapele, legat peste piept cu o curea, să nu alunece din nou, şi le mulţumi în gînd însoţitorilor pentru acest gest, dar cuvîntul pe care l-ar fi dorit rostit nici de data asta nu-i ieşise din gîtlej.

Îl lăsară la poartă. Nu se obosiră să-l ducă pînă sus. Cu siguranţă că nu mai prezenta pentru ei nici un interes, de vreme ce-l lăsau liber, fără să-l dea în grija cuiva, şi aproape se revoltă pentru puţina importanţă acordată. Ar fi vrut să răbufnească, dar n-avu putere, şi sora Nana, chemată telefonic, îl însoţi în camera lui, sub privirile speriate ale lui Pintică.

Nu-şi dădu seama cît dormise; de fapt timpul aici sus nu mai conta, nu mai reprezenta un termen de comparaţie, aşa cum nici vremea de cînd păşise pentru prima dată în această instituţie sanitară nu mai avea vreo valoare, timpul exista ca să fie consumat şi el se consuma singur, bolnavii fiind doar nişte repere întîmplătoare. Nu se miră cînd îl văzu la căpătîi pe doctorul Titorian, îl socotise de mult plecat, atît de demult încît acum crezuse că venise pur şi simplu în vizită, după o lungă şedere în altă parte. Doctorul arăta mai proaspăt, mîna lui la atingerea frunţii umede nu mai era atît de rece ca altădată şi parcă şi sora Nana, rezemată de tocul uşii, întinerise între timp, caninul era mai puţin rebel sub pielea subţiată, iar ciorapii albi, de bumbac, erau mai imaculaţi ca oricînd.

– Nu-mi dau seama de unde această febră, radiografiile nu arată schimbări deosebite, nici voalări în zona cavernei. N-am plecat în ziua aceea, mi-a spus Leopoldina ce s-a întîmplat, am vrut să te văd reîntors, cum s-ar spune, maurul

şi-a făcut datoria, maurul poate acuma să plece, glumi Titorian, şi zîmbetul lui dezveli dinţii galbeni de atîta fumat. Dar în loc să plece, se aşeză pe marginea patului, în timp ce sora Nana ieşi discret pe coridor, făcîndu-i semn lui Pintică să plece în solariu, nefiind nevoie nici de el.

Curta îşi deschise din nou pleoapele, acum imaginile nu se mai disociau, nu mai văzu ca la început doi doctori şi două surori, acum nu era cu el decît Titorian, şi Curta, dintr-un gest de recunoştinţă, îi prinse mîna, apoi, cu jenă, şi-o retrase, închizîndu-şi pleoapele din nou.

– Ţi-au făcut ceva? întrebă în şoaptă medicul. După un răgaz, Curta dădu din cap; nu, nu-i făcuseră nimic, voia să spună mişcarea lui, dar medicul nu-i dădu crezare şi, prinzîndu-l de data asta el pe Petre de mînă îl strînse puternic, încît în urma durerii, acesta se simţi obligat să-l privească direct în ochi.

– De ce nu vrei să vorbeşti? Te rog spune-mi măcar un cuvînt, fă-mă să cred că această tăcere este o dorinţă proprie, că motivul muteniei tale nu este altul. De o săptămînă de cînd te-au adus, aştept un moment, febra ţi-a scăzut, organismul îţi este foarte slăbit, dar o vorbă, o singură vorbă, eşti dator să spui, te rog eu – şi Ispasiu îşi împreună mîinile, voind să fie cît mai convingător. I se părea caraghios medicul în această postură. Dorind să-i facă pe plac, îşi umflă pieptul, dar din gît nu-i ieşi decît un hîrîit oarecare, un sunet spart, fără rezonanţă, şi atunci Curta căscă ochii mari, se ridică în şezut şi îşi duse o mînă la piept; pieptul i se încordă, buzele începură să se mişte vrînd să articuleze un sunet ce refuza să prindă glas. Ispasiu îl lovi după ceafă puternic, aşa cum sînt loviţi copiii cînd se îneacă, dar nu-l ajută cu nimic şi tot mai repetatele încercări ale lui Petre avură acelaşi rezultat. Istovit, vînăt la faţă de atîta efort şi, mai ales, de teama interioară că ceva iremediabil se petrecuse cu el, Petre se lăsă pe spate sfîrşit, cu

mîna medicului în mîna lui, strîngînd-o ca un om ce se teme de moarte.

Ispasiu sună de cîteva ori, şi sora Nana apăru din dosul perdelei. Curta nici măcar nu auzi ce îi spune medicul; preferă să închidă din nou ochii şi nu-i deschise decît atunci cînd simţi la marginea buzelor ceva rece, metalic.

– Ridică-te, spuse autoritar Titorian, şi Curta se ridică. Îşi încordă întreaga voinţă să nu vomite cînd fundul gurii îi fusese atins de obiectul metalic, pe care nu-l putuse vedea din pricina luminii puternice şi a oglinzii de pe fruntea medicului.

– Spune A, ceru cu autoritate Ispasiu dar strădania lui Curta se dovedi şi de data asta zadarnică, coardele vocale refuzară să-l asculte. Medicul îl solicită în continuare, pînă ce atît unul, cît şi celălalt, renunţară răpuşi de oboseală.

– De cînd nu vorbeşte, soră? întrebă Ispasiu. Sora Nana îşi cercetă memoria într-un carneţel, îi şopti ceva medicului, astfel ca Petre să nu înţeleagă, în orice caz, timpul de cînd tăcea i se păru şi lui enorm. Parcă ieri fusese ziua aceea cînd Ciclovan îi interzisese cu desăvîrşire să vorbească

– Ce facem soră? o chestionă Titorian, dar ea ridică neputincioasă din umeri, în timp ce Ispasiu continuă să-şi rostească pentru sine propriile concluzii la controlul abia efectuat. Aparent, n-are nimic, oricum trebuie chemat un specialist; coardele vocale ar trebui să se supună fie şi parţial vibraţiei, am impresia însă că această dorinţă de a nu vorbi a atras la rîndul ei, unele modificări în scoarţă. Curta auzi totul perfect, auzul între timp i se ascuţise, percepea cele mai neînsemnate zgomote, tot aşa cum Baciu avea posibilitatea să vadă şi prin pleoapele închise.

Curta se ridică din nou, de data asta nu se mulţumi să stea în şezut, se dădu jos din pat, veni lîngă medic, îi dădu de înţeles că auzise verdictul deloc încurajator, şi ca să

dovedească că nu este aşa tuşi de cîteva ori, apoi înghiţi saliva, cu gîndul să-şi umezească gîtul, dar nici de data asta nu reuşi să articuleze vreun cuvînt. Dorind să împiedice acel efort inutil, doctorul Titorian îl scutură de cîteva ori de umeri, pînă ce Petre, epuizat, se aşeză pe marginea patului.

– Opreşte-te dragul meu, am impresia că nu-i nimic deosebit, cum ai tăcut atîta vreme, mai ai răbdare o zi, o să aducem un specialist, eu sînt un profan în această specialitate, deşi concluziile mele cred că nu sînt departe de adevăr. Va trebui să ai răbdare, să iei totul de la capăt, de la A cum se zice, să reînveţi alfabetul vorbirii, în orice caz, ceva s-a petrecut în capul tău, am impresia că nu-i vorba de coardele vocale numai. Soră, fii bună şi sună-l pe doctorul Tecuşan, îi trimitem mîine la orice oră doreşte trăsura la gară, mai sînt încă director, chiar dacă hîrtia de transfer mi-a venit. Spune-i că poate fi un caz interesant pentru el, oricum aşa ceva eu n-am mai întîlnit în cariera mea.

Sora plecă, Titorian se aşeză pe scaunul de lîngă măsuţă şi, degajat, îşi aprinse o ţigară; Curta observă că mîna îi tremura mai mult ca de obicei. Căută grăbit carneţelul legat de noptieră, îl găsi atîrnat de sfoară undeva pe sub pat, nu observă că foile scrise, prinse într-o clemă, erau răvăşite, semn că cineva umblase la ele şi grăbit, îi scrise doctorului cîteva rînduri.

Titorian se uită la scrisul mare, greu de descifrat, cu literele aşezate dezordonat în toate direcţiile, dădu din cap cu semnificaţie pentru el, apoi aşeză carneţelul la locul lui.

– Din punct de vedere medical n-am ce să-ţi spun mai mult, dacă Tecuşan nu-i dă de capăt înseamnă că vom apela la un neurolog. Fenomenele acestea survin uneori din spaime prea mari, din tulburări lăuntrice, înclin să cred că şi-au dat mîna mai multe cauze, te-au dus şi acolo jos, s-a petrecut ceva ce mie îmi scapă, te-a întors pe dos cine ştie ce prostie

spusă de Baciu sau... îmi ceri aproape imposibilul, nu uita că sînt medic fiziolog şi atîta tot...

În urma medicului, Pintică reapăru grăbit, ţinea muzicuţa în palma dreaptă şi, crezînd că-i face plăcere, începu să cînte melodia de care el singur se temuse cu cîtva timp în urmă. Sau emoţia era de vină sau chipul vînăt din faţa lui, deoarece melodia semăna mai mult a vacarm, şi Curta, deşi nu-i era în obicei, tăie aerul cu mîna în semn că doreşte linişte, apoi liniştea îl enervă şi ea, chiar mai mult decît ar fi crezut şi, brusc, ca un apucat, sări din pat; umbletul lui prin cameră părea mai degrabă o fugă, o goană în urma cuiva, şi pentru că Ştefan îi stătea în drum, nu se sfii să-l înlăture brutal: muzicuţa îi căzu din mînă şi se rostogoli sub pat. Pintică, uluit de această dezlănţuire neobişnuită, nici măcar nu avu curajul să-şi caute instrumentul, aşa cum intenţionase la început. Tot atît de brusc, Curta se opri să-şi adune gîndurile, apoi, cu o furie domoală, se aşeză pe pat, şi în această stare de spirit îl găsi Stamate, venit în vizită la el pentru prima dată.

Pintică învăţase lecţia, ştia că în asemenea momente e mai bine să-l lase pe Petre singur, nu voia să deranjeze pe nimeni şi, trăgînd cu coada ochiului sub pat, ieşi pe coridor şi se postă lîngă uşă, aşa cum proceda cînd veneau musafirii; nu se simţi umilit nici de izbitura lui Curta, nici de faptul că era dator ca un infirmier oarecare să părăsească încăperea, o făcea pentru prietenul său şi el ştia din proprie experienţă că în asemenea situaţii un prieten nu trebuie să-şi facă probleme.

Stamate îi întinse mîna lui Curta, dar acesta nu i-o văzu sau nu vru să i-o strîngă; poate nici nu-i observase prezenţa, altfel n-ar fi rămas uluit la auzul acelei voci nemulţumite de o primire la care nu se aşteptase; în fond, el, Stamate, era un om cu aproape o jumătate de duzină de cărţi,

era cu mult mai în vîrstă, era membru al Uniunii la care Curta, după încercările lui literare, nu putea încă să aspire şi i se cuvenea cel puţin o primire cuviincioasă, dacă nu una prietenească. La vederea obrazului vineţiu şi mai ales la auzul acelei respiraţii şuierătoare, Stamate aproape îi trecu cu vederea ofensa, iar cînd îşi aduse aminte unde fusese Curta, deveni concesiv, arborînd un aer de compasiune în faţa sufe-rinţei celuilalt.

– Curta, am aflat abia ieri, de fapt nici nu ştiu dacă este adevărat, cred că este un zvon pornit de la nişte răuvoitori, n-aveau nici un drept să te reţină, am să informez organele de conducere pentru abuz, mai spuse el, dar treptat îşi dădu seama că merge prea departe; venise la Curta pentru cu totul altceva, nu să afişeze o solidaritate dezlănţuită, înainte de a şti ce se întîmplase cu colegul său, nici să se declare apărătorul lui din oficiu, existau anumite limite, desigur, îşi zise Stamate şi, pentru că Petre nu-i oferi măcar un scaun, se simţi îndemnat să se ducă la fereastra mare a balconului şi să privească la zbenguiala celor din grupul sportiv, gălăgioşi şi bine dispuşi, în frunte cu Ciclovan.

– Acum cîtva timp am fost chemat telefonic de cineva de jos, nici n-am ştiut prea bine ce vor de la mine, m-am oferit, în sfîrşit, n-am putut să refuz, să citesc o carte. N-am ştiut despre ce e vorba, crede-mă, nici acum nu ştiu de ce m-au ales pe mine, în fond puteau s-o dea oricui. Am citit *Cămaşa lui Hristos*, nevinovată, cu vagi tendinţe mistice, aproape că nu vedeam sensul acestei obligaţii la care m-am supus din dorinţa prostească de a nu refuza, şi iată că la cîteva zile sînt chemat din nou, de data asta la Tribunalul Militar, unde mi s-a cerut în scris părerea despre tomul amintit. Ofiţerul mi-a luat hîrtia, a citit-o, a rămas profund nemulţumit cînd a parcurs concluzia scrisă, a rupt-o în faţa mea, s-a uitat lung şi m-a întrebat dacă mi-e teamă să spun cu adevărat ce cred sau

poate propriile mele vederi erau alterate de lecturi la fel de interzise. *Cămaşa lui Hristos* lectură interzisă, asta nu mi-am închipuit, o am şi eu acasă, ca dealtfel foarte multe cărţi bifate în seifurile lor după cum mi-am putut da seama din lista pusă la dispoziţie. Nu m-am ferit să spun că această carte se află şi în biblioteca mea, şi atunci ofiţerul judecător – deoarece judecător era – a zîmbit cu înţeles, a dat din cap, preocupat de gînduri ce mie îmi scăpau şi mi-a întins o altă foaie de hîrtie, cu indicaţia să-mi formulez părerea de data asta concis şi răspicat. Nu doream să fiu chestionat în legătură cu propriile mele cărţi, şi atunci mi-am exprimat o opinie mai dură, în care desigur nu credeam, dar am scris-o ca să fiu lăsat în pace. Cînd l-am întrebat cine mă recomandase pentru acel referat şi de ce eram recomandat tocmai eu, internat în sanatoriu, cînd destui colegi ar fi putut face acelaşi lucru, fără să fie deranjaţi de la tratament, mi s-a spus că Morăscu, secretarul Organizaţiei de bază, şi nu numai el, ci şi cineva de la Uniune, Bratoscoveanu, dacă pentru tine numele acesta spune ceva. În esenţă, referatul nu este calomnios nici pe departe, mi-am exprimat aceeaşi părere în alte cuvinte, mai direct, bineînţeles, dînd o interpretare marxistă textului, o idioţenie dealtfel. Hristos a fost şi el la origine un revoluţionar, mai tranşant decît mulţi alţii. Biblia este o mărturie grăitoare, în măsura în care se poate pune temei pe ea, atunci cînd se referă la viaţa şi misiunea lui Hristos. N-aş fi venit la tine, dar acea recomandare a lui Morăscu m-a pus pe gînduri, iar cele întîmplate cu tine m-au determinat să te întreb dacă ai vreo legătură cu acel text, crede-mă, mă roade la suflet o posibilă acuzare datorată celor scrise de mine, aşa cum ţi-am spus, din dorinţa de a fi lăsat în pace, şi nu pentru altceva.

Curta se ridică de pe pat, se îndreptă spre uşă, o deschise aproape fără zgomot, apoi, arătînd spre ea, îi făcu

semn lui Stamate să plece, şi cum acesta continua să rezeme fereastra balconului, Curta se îndreptă spre el, îl apucă de umeri şi-l împinse cu toată forţa de care era capabil spre ieşire, în timp ce buzele se crîmpoţiră în efortul de a striga. Din gîtlej îi ieşi acelaşi sunet dogit, lipsit de flexibilitate, şi pentru că Stamate se smulse din acea strînsoare de neînţeles, Curta luă cana de apă de pe masă, cu gînd să-l lovească; gestul lui îl aduse pe Stamate la realitate şi, indignat, ieşi singur, înainte ca sticla să-i ajungă la creştet. Cana se sparse într-un zgomot surd, în vreme ce Curta, sufocat, simţi cum din pricina efortului ceva i se rupe în gît şi un şuvoi de sînge îi umplu gura, dar, odată cu el, se auzi şi cuvîntul dorit, îl auzise înainte de a cădea în nesimţire, pe pardoseala acoperită cu linoleum.

33

– N-are nici pe dracu, dădu verdictul doctorul Tecuşan, de la înălţimea celor aproape doi metri pe care-i avea, după ce-l împinse pe Curta pe marginea patului, ca pe ceva neinteresant. De cînd n-a vorbit, Ispasiule dragă, subiectul ăsta? întrebă medicul, vîrîndu-şi cu brutalitate instrumentele în geanta mică de piele de pe măsuţă, după care îşi şterse o mînă cu vată îmbibată în spirt, arborînd un aer nemulţumit, ca şi cum ar fi nimerit cu mîna în cine ştie ce murdărie.

– N-aş putea să spun cu precizie, sora Nana... spuse Ispasiu aprinzîndu-şi o ţigară, prea puţin convins de diagnosticul sigur al lui Tecuşan.

– Deci nu de ieri de azi! se minună Tecuşan, şi cu greu îşi aşeză fundul mare pe scaunul prea mic şi aruncă vata cu spirt la picioare, apoi dădu în ea cu piciorul, în clipa cînd sora Aneofiţa Anghel, grăbită, se aplecă s-o ridice. Incredibil,

nemaipomenit, fantastic! pronunță el cuvintele cu pauze mari între ele, pentru a le sublinia și mai mult valoarea. Dar bine, domnule, de ce n-ai hotărît atunci să te sinucizi, ori dumitale îți este indiferent cum trăiești?... Încă două-trei luni de un asemenea regim al tăcerii și ai fi rămas mut pentru toată viața, membrana s-a făcut ca o piele de bizon, și e atinsă, evident, și de tuberculoză; i-ai creat toate condițiile, ai menajat-o ca să-și facă de cap, bag de seamă – Tecușan se ridică din nou în picioare nervos. Dacă acel ceva, pe care nu-l știu, nu te-ar fi obligat la un efort supraomenesc, ți-aș fi spus din capul locului, n-ai fi avut nici o șansă, așa s-a rupt acolo ceva, domnule, băşica aia umplută cu sînge s-a spart, și membrana și-a revenit în matca ei, firește cu niște leziuni. Domnule, incredibil, fantastic, nemaipomenit; și zici că ești scriitor și de atîta vreme nu ți-ai răşpăluit gîtul cu nici o vorbă, domnule, dar dumneata ești total insensibil, cum ai putut, domnule, să taci cînd în casa asta de nebuni se petrec atîtea porcării, că pe drum de la gară am avut vreme să le aflu și pe astea. Hai, dă-i drumul, fără nervi, zi acolo un cuvînt, zi că te duci să te pișsi, spuse medicul, revoltat mai mult de propriile gînduri decît de ceea ce spusese sau aflase pînă atunci, zi-i domnule, fără nici o pregătire, hai cu tata, nu te mai codi. Sora Aneofița își duse o mîna la gură să-și ascundă rîsul, iar Curta se minună de propriul lui glas cînd se auzi rostind:

– Mă duc să mă piș, tovarăşe doctor.

– Așa, domnule, uite că merge, cătinel-cătinel, dacă Ispasiu ar fi fost mai priceput ți-ar fi ars de la început două palme, mătăluță te-ai fi supărat și cu siguranță că rezultatul ar fi fost același, nu m-ai fi deranjat pe mine de pomană. Apropo, dragă Ispasiule, mi-ai spus că e un ungur mare vînător pe aici, hai să merg să-mi iau onorariul în natură, să n-am sentimentul că am pierdut vremea; deci așa, domnule, trecu Tecușan de la una la alta, incredibil! Te pomenești că tot de

cînd ai încetat să vorbeşti n-ai mai avut de-a face cu o femeie sau poate chiar mai de mult? întrebă Tecuşan, şi, cu un gest profesional, îi trase pantalonii de pijama pînă aproape de genunchi. Cred că de mai mult timp, dădu verdictul tot el, şi cînd auzi din gura lui Curta cîteva cuvinte spuse cu brutalitate, Tecuşan bătu aerul cu mîna. E în ordine domnule, ţine coarda şi la nervi, hai Ispasiu, m-ai deranjat de pomană.

Tecuşan îşi luă gentuţa de pe masă, arma de vînătoare atîrnată de cuier, apoi, înainte de a ieşi, se mai întoarse o dată spre Curta.

– Cum poţi, domnule, cînd ai aici o femeie ca asta cu pistrui, ca un pepene bun de băgat cuţitul în el, cum poţi, domnule, îmi vine să cred că bine au făcut cu Ispasiu că-l mută, tuberculoza nu se vindecă, domnule, dacă nu-i oferi omului condiţii normale de viată. A, dumneata erai, adăugă Tecuşan, de data asta adresîndu-se lui Forgaş, apărut în uşă cu arma învelită într-o bucată de piele, să nu vadă pacienţii ce cară cu el.

– Eşti ungur, domnule, nu-i aşa, eşti ungur, se vede după mustaţă, îl întîmpină Tecuşan în ungureşte şi prietenos, îl prinse pe Forgaş de braţ şi ieşi cu el afară.

În cameră nu mai rămăsese decît sora Aneofiţa, rîzînd pe înfundate, în timp ce aduna tampoanele de vată.

– Ce-i de rîs? întrebă Curta în şoaptă, şi din pricina temerii de a se întîmpla ceva cu el, vocea i se pierdu într-un hîrîit de care scăpă numai după ce îşi clăti din abundenţă fundul gîtului cu un lichid dezinfectant.

– Rîd de ce-am văzut şi-am auzit; de fapt, ar fi cazul să rîzi şi tu, mîndrule şi răule, să rîzi de bucurie că, în sfîrşit, ţi-a revenit glasul. Nimeni nu mai credea că ai să poţi vorbi vreodată, nici n-ai de unde să ştii că pentru oamenii din sanatoriu nu mai erai de mult scriitorul Curta, ci mutul, dacă vrei să ştii, iar ceea ce mi-a arătat animalul ăsta de Tecuşan

dovedeşte cu prisosinţă că nu numai gîtul a fost într-o totală inactivitate şi sora Aneofiţa roşi la propria afirmaţie, speriată că sărise şi de data asta peste cal. De vină să fie marea ta dragoste pentru soţia ta? Sînt sigură că şi pe ea o crezi la fel de sfîntă pe cît ai fost tu... Ei, uite, asta să i-o spui lui mutu, conchise şi, grăbită, îşi făcu de lucru în spaţiul sanitar din dosul perdelei portocalii.

Reveni într-un tîrziu, cu ochii umeziţi şi, strîngîndu-şi tava cu instrumentarul, spuse pe altă voce, cu părere de rău:

– Acum am fost rea, să ştii că regret tot ce ţi-am spus, cred că este o femeie adorabilă, desigur temătoare şi ea, şi tu de contaminare, lucru foarte normal, dar, Petre, aşa cum a spus huiduma de Tecuşan, viaţa trebuie trăită, trebuie măcar să ciuguleşti din ea dacă altfel nu se poate, or, uite, de patru ani şi ceva... Numai Baciu e de vină cu povestirile lui şi teama ta de el; să ştii că pentru asta te stimez mult mai puţin, te-ai purtat cu mine aşa cum nu meritam... dacă ai ştii... Cînd ai venit aici aveam douăzeci şi cinci de ani, acum am douăzeci şi nouă, şi eu în răgazul ăsta n-am avut de-a face cu nimeni, nici măcar cu Stamate, care mi-a promis marea cu sarea... Aici, în sanatoriu, atîta vreme cît sînt bolnavi, toţi promit, şi o dată însănătoşiţi, toţi îşi uită promisiunile... Crezi că pierzi ceva? Parcă eu ţi-am cerut să mă iubeşti? Eu ţi-am cerut cu totul altceva... hai, spune, spune-mi că mă disprețuieşti, că n-ai pentru mine nici o afecţiune, spune că ai prefera să fii cu sora Nana, parcă eu nu văd că intelectuala asta te priveşte costiş de cînd ai venit? Cu singura deosebire că ea n-o să-ţi spună niciodată ce vrea, ea doreşte însă, la anii ei maturi, să fie cucerită, or, din punctul ăsta de vedere, se înşală; n-ai să fii capabil de nici un efort. Nu eşti capabil de efort nici cu cei care-ţi dau mură-n gură...

– Eşti vulgară, soră, spuse şoptit şi fără nervi Curta, întins din nou în pat şi acoperit pînă la gît cu pătura roşcată,

uzată pe la tiv.

– Crezi că nu ştiu că sînt vulgară? Ţi-am mai spus-o doar, sînt din necesitate, am ferma convingere că vulgaritatea mea îţi place, poţi să mă tai, tot aşa am să cred. Te-am văzut şi în ziua aceea, în sala de operaţii, cum te uitai la picioarele mele, deşi n-au linia picioarelor sorei Nana; ale mele îţi plac mai mult, şi pistruii îţi plac, cu toate că şi ei sînt de o vulgaritate fără seamăn... dar îţi înfrîngi plăcerea de a-mi spune o vorbă bună, nu vrei să cedezi nimica din mîndria ta de intelectual, tot aşa cum ţi-ai înfrînat dorinţa de a vorbi, numai că dacă tăcerea pentru mine are o cauză precisă, nu înţeleg ce te opreşte să te simţi în acest loc izolat şi atît de plictisitor bărbat şi om, mai ales om...

– Soră, aş vrea să-ţi spun mai multe, crede-mă, însă, că fiecare cuvînt rostit îmi săgeată încă gîtul; dar uite că tot te întreb: dumneata dacă ai trece prin toate nenorocirile prin care am trecut ţi-ar arde să ai...

– Preocupări, ai vrut să zici? Vai cît de delicat eşti!, zise sora Aneofiţa cu răutate, şi ca să-şi facă de lucru, începu să-şi înnoade şi să-şi deznoade cordonul halatului.

– Nu putem fi amîndoi la fel, poate ar fi şi plictisitor, singură ai intuit în mine anumite dorinţe, dar nu uita că tot în firea omului stă puterea de a-şi învinge... Ştiu că tot ce spun eu raportezi la un singur lucru, eşti blocată pe ideea fixă a lipsei mele de generozitate. Cu orice risc, cu riscul chiar de a crede ceea ce mi-ai sugerat dealtfel, n-am să fac dragoste..., sportiv n-am fost niciodată în sentimente, indiferent dacă uneori sincer aş fi dorit să mă apropii de dumneata. Şi aş fi vrut să mă apropii din alte raţionamente, din cu totul altele: dincolo de această vulgaritate verbală, am sentimentul că eşti un suflet chinuit, că ascunzi ceva şi te ascunzi, oferindu-ţi generoasă exact partea care pe mine mă interesează cel mai puţin. Dragostea pentru mine nu este un simplu eşapament,

chiar dacă ea este atît de necesară vieții, cum crede doctorul Tecuşan; să ştii că nu m-am simțit umilit nici de remarcile lui, nici de ale dumitale.

Curta vru să continue, dar cuvintele începură din nou să-şi piardă din contur, ele se dizlocau cu greu de parcă le-ar fi scos cu un efort suprem dintr-un nămol cleios. Sora Aneofița se apropie de pat, îi puse lui Petre o mînă pe gură, apoi se aşeză lîngă el şi-i şterse cu palma catifelată fruntea năduşită; începu să-l sărute cu gura deschisă, fără patimă, mai mult jucîndu-se, mai mult o dovadă din partea ei că nu-i e teamă de răsuflarea lui, şi cînd el vru, încet, să o îndepărteze, simți pe obraz căderea unei lacrimi, apoi a alteia şi, cînd deschise ochii văzu sub pleoapele ei alte picături alergînd una după alta spre el.

– Ce regreți, soră? Că de regretat sînt sigur că regreți ceva, simt în dumneata o neliniște, ți-am simțit-o şi în mîna pe care ai dorit-o calmă şi maternă, pînă şi mîna te-a dat de gol înainte de a-ți putea opri lacrimile.

– Amarul, Petre, spuse ea simplu, tutuindu-l, distanța dintre mine şi tine este ca de la cer la pămînt, ca dintre acel tu al meu şi *dumneata* al tău, barieră de netrecut, după cum îmi dau seama.

– Soră, acum mă minți, nu pentru asta plîngi, dacă nu sînt la înălțime, aşa cum probabil cugeți, am puterea de a desprinde adevărul de minciună, şi adevărul îl ascunzi cu aceste cuvinte, salvatoare crezi dumneata. În fața mea, ele nu te salvează; mai mult, mă pun pe gînduri. De atîta vreme n-ai mai dat pe la mine, poate dumneata nu ştii, dar eu țin minte de cîte ori mi-ai trecut pragul în aceste luni; cu precizie aş putea spune. Nu o dată m-am gîndit de unde la dumneata răceala aceasta bruscă după ce atîta vreme ai vrut să-mi dovedeşti contrariul. Şi acum din nou această afecțiune stînjenitoare, poate mai stînjenitoare decît prima dată? Am cre-

dința că-mi ascunzi ceva sau, neascunzîndu-te, te prefaci că-mi tăinuiești lucruri care în același timp te deranjează. Nu ești obligată să-mi răspunzi; sînt niște constatări doar, ele pot fi adevărate sau false, dar simțul acela pe care îl am eu și-ți lipsește dumitale îmi zice că dreptatea este de partea mea.

Sora Aneofița se îndreptă de spate; mîna ei, așezată pînă atunci pe fruntea încă arzîndă de febră, se retrase ușor, dar nu atît de încet încît să nu-i întărească lui Curta convingerea că sora îi tăinuie ceva; nu era suficient de inteligentă să-și ascundă gîndurile și pornirile, ele acționau în pofida voinței ei, și aceste gînduri o determinară să rămînă cîtva timp tăcută pe marginea patului și să se uite la el cu privirile goale.

– Orice-ai zice, știu de unde pornește necazul tău sau necazurile tale, să nu zici că nu este așa... Deși te-am prevenit, nu m-ai ascultat, te-ai dus prea des la Baciu, să nu crezi că lumea... că mulți știu cu ce s-a ocupat Baciu pînă acum și cu ce se va ocupa în continuare, este iarăși un adevăr, cu toate că nici Baciu nu e în apele lui, nu-i deloc, aș spune că și lui i-e teamă de tine, tot așa cum ți-e ție teamă de el.

– Nu mi-e teamă, soră, uite, aici te înșeli...

– Nu mă înșel, iar dacă mă înșel, mă înșel numai în parte; dacă ai ști că în fiecare zi mă întreabă de starea ta mi-ai da dreptate, iar muțenia asta să nu-mi spui mie că are altă pricină decît nevoia de a-l convinge pe el că tot ce ți-a povestit a murit în tine... mi-e teamă de tine din pricina lui... Și mi-e teamă pentru că ești incapabil să te aperi, ești incapabil să fii brutal așa cum ar merita-o, și poate că asta mi-a fost drag la tine, bunătatea, cu care n-am fost obișnuită niciodată...

– Soră, nu mi-ai răspuns la o întrebare, de ce n-ai venit la mine, adică de ce ai venit așa de rar, în toată această perioadă? De ce ai venit exact astăzi, adică asta nu înțeleg, de

ce tocmai acum ţi-ai adus aminte de mine, odată cu venirea doctorului Tecuşan, de ce nu ţi-ai adus aminte de mine mai devreme?

Sora Aneofiţa începu din nou să-şi dezlege cordonul de la halat. Curta o urmărea atent; îşi purtă ochii peste talia ei subţire, mult prea subţire pentru umerii ei puternici şi pentru bustul bine clădit. Toate astea le văzuse şi pînă atunci, urmărindu-i mersul, dar niciodată nu avusese ca acum certitudinea robusteţei ei şi ca să se convingă şi mai mult, se uită la mînecile suflecate ale halatului. Aproape se înfioră la vederea muşchilor întinşi ca nişte coarde puternice pe braţe, pînă aproape de încrengătura cu umărul, şi la această încrengătură Curta zări pe sub mîneca largă adunătura de păr roşu cîrlionţat, căuşul acela intim făcîndu-l să tresară uşor.

Simţindu-se cercetată, Aneofiţa roşi pînă-n vîrful urechilor, se cercetă fugar sub braţ şi nu văzu nimic deosebit, scăpă un zîmbet copilăresc, îşi arătă dinţii laţi şi sănătoşi şi, degajată, îşi scoase din buzunarul halatului batista, cu care se şterse la ochii acum uscaţi, dar cu genele prinse încă pe alocuri una de alta.

– Îmi răspunzi sau nu-mi răspunzi? întrebă Curta ferm, şi de data asta cuvintele ieşiră clare, apăsate. Faţa lui se calmă la această reuşită deplină, la această confruntare cu vocea lui de altădată.

Sora Aneofiţa scoase un oftat, punctînd probabil pentru sine, cu autoritate, încheierea unor reflecţii interioare, se ridică de pe marginea patului, străină oarecum de întrebarea lui, categorică doar pentru el, pentru ea fără vreo importanţă precisă.

– Ai putea să te ocupi cu ceva, fiecare îşi are aici îndeletnicirile lui, importante sau mai puţin, unele caraghioase; ai putea lua exemplul lor; Pintică a învăţat zece cîntece noi. Buzangiu şi-a triplat averea în porcine, pînă şi

tovarăşa Vanda are o ocupaţie; numai tu despici firul în patru, socotind că în felul acesta te vei salva. Îmi amintesc uneori cum arătai în primele zile sau chiar la cîteva luni de la sosire; ce-a rămas din Petre de atunci? Aproape nimic sau nimic; timp cu care n-ai să te mai întîlneşti niciodată, care nu se mai întoarce, iremediabil pierdut, cum ai spune tu cu vorbirea calculată, ca să nu semeni cu muritorii de rînd. Cred că dacă ţi-ar trece prin minte să scrii nici n-ai mai fi în stare să legi două fraze ca lumea, te-ai obişnuit să taci şi crezi că tăcerea reprezintă sensul vieţii tale. Crezi că nu ştiu cîte scrisori ai expediat de aici? Nu-i greu de aflat, poştaşul le cartează la mine sau la sora Nana; nici alor tăi nu te-ai învrednicit să le dai veşti; trăieşti de unul singur, cu propriile-ţi dureri şi ele exagerate, ca tot ceea ce faci, de la boală, şi ea alambicată la tine, pînă la ciudăţenia de a hrăni nişte lupi. Ai ţinut cu tot dinadinsul să ieşi din comun, uite că ai reuşit, le-ai făcut pe toate altfel decît le fac oamenii obişnuiţi, tu eşti un muritor aparte, mă şi mir că din cînd în cînd nu-ţi apare în jurul capului o aureolă de sfînt, cel puţin să ştie lumea cu cine are de-a face. Scrie cel puţin, cîştigă acest timp pierdut punîndu-ţi marile dureri pe hîrtie, dacă sînt dureri cu adevărat, alţii ar da atîta să aibă condiţiile de aici, fă cel puţin ca Stamate, care a pregătit un poem – cum zice el, kilometric – despre nu ştiu ce eveniment, o aniversare mi se pare, şi trebuie să-ţi mărturisesc că versurile lui mi-au plăcut. Personal suferă mai puţin, în schimb ştie să transmită emoţii altora, cu toate că, după cum aleargă după fuste şi după cum s-a transformat în sluguţa lui Morăscu, mă face să nu dau doi bani pe el. De ce nu te gîndeşti că poate întors acolo, jos, n-o să mai ai timp să pui pe hîrtie tot ce-ai văzut şi trăit aici. Nu ţi-ar părea rău să rămînă în tine atîtea gînduri şi fapte nespuse? Mă întreb, uneori, de ce nu-ţi dă asemenea sfaturi buna ta soţie, din pricina căreia ai devenit călugăr. Ai şi ajuta-o sau crezi că puţinii ei

bani îi ajung şi că nu mai e necesar să faci nimic pentru ea? Domnul Petre Curta, scriitor în devenire, cu două sute cincizeci de lei pensie socială. Nu! Cum o să se preteze el la muncă? El se pretează la suferinţă, este dispus să facă toate complicaţiile posibile, în loc să se complice punînd osul, dacă nu pentru eternitate, cel puţin pentru a scăpa de robia propriilor suferinţe. Sau poate ţi-e teamă de Baciu, ţi-e frică să nu-ţi pună mîna pe hîrtii, un om sucit ca tine s-ar putea gîndi şi la aşa ceva, poate acesta să fie motivul principal; cum o să pui pe hîrtie ce ţi-a povestit el, să afle lumea marile nerozii cu care şi-a tocat viaţa? E mai bine ca el să se ducă pe apa Sîmbetei, domnul Petre Curta nu-şi oferă nici măcar în felul acesta şansa să se răzbune pentru propriile lui suferinţe cauzate de alţii, şi alteori, cu atîta fineţe, chiar de mîna lui. Nu, nimic din toate astea, scriitorul în devenire nu vrea să facă, în schimb el pune întrebări-cheie, vrea să mă dea în gît cu întrebările lui, vrea să descopere sentimentele mele false în funcţie de suferinţa lui reală; auzi, n-am venit la el, din ce pricină oare? se întreabă, şi sînt convinsă că tot timpul cît am vorbit tot la întrebarea asta te-ai gîndit, nu cumva s-o uiţi, ca s-o mai pui o dată cu vocea ta gîngavă, proaspăt revenită. Ei bine, nu-mi plac muribunzii, nu-mi plac oamenii care nu-şi oferă nici măcar şansa de a se lupta pentru viaţă; sînt încă tînără, în ciuda anilor mei, am însoţit de prea multe ori pe doamna în negru, de prea multe ori i-am ţinut ţucalul ca să fiu dispusă să mai fac acest lucru şi în prezenţa ta; de la tine aşteptam viaţă, nu ceea ce întîlnesc la fiecare pas, în fiecare zi se duc în lumea drepţilor cîte unul, doi; mi-e destul, şi, pe urmă, nu voiam să nu-i dau posibilitatea sorei Nana de a fi lîngă fruntea ta înalt gînditoare – şi aici, în bătaie de joc, sora Aneofiţa îşi duse o mînă la frunte, îşi împinse părul pe spate, ca albul pistruiat dintre tîmple să fie cît mai înalt –, ea te adoră în orice stare, pentru ea eşti un copil gingaş, prea

deosebit ca să nu fie răsfățat și în atenția tuturor, eu nu sînt decît femeie, și în starea în care erai, pentru mine nu reprezentai mare brînză. Am venit astăzi deoarece am dorit să aflu dacă e cazul să trag linia sau să adun în continuare, văd însă că adunarea nu s-a încheiat, și pentru că nu s-a încheiat, mai sper, mîndrule și răule. A, era să uit: ieri, cînd am fost în oraș, ți-am văzut superba jumătate, ieșea de la tribunal, cred că s-a plictisit și ea de dragostea ta teoretică, vrea una mai banală, dar omenească, și la ieșire nu era chiar așa de singură pe cît aș fi dorit-o pentru tine; după cum vezi, lipsa ei de fidelitate mă deranjează, aș vrea să se sacrifice pentru tine, puritatea din care aș vrea să mă înfrupt aș dori-o deplină, a amîndorura, așa, jumătate din ce era interesant în tine s-a consumat prin infidelitatea celeilalte jumătăți, deși ce-ți spun acum sînt doar simple supoziții, dar să știi că femeile, chiar și cînd sînt geloase și rele, rar greșesc în intuițiile lor. Văd că am reușit să te preocup, măcar așa dacă altfel nu se poate; prefer să fiu rea, dar dreaptă, decît să-ți menajez morala înaltă. Scrie, mîndrule și leneșule, asta îți este singura scăpare, tot n-ai făcut mare lucru pînă acum. Ai o șansă, ține-te de ea pînă nu e prea tîrziu; genul de cavernă pe care îl ai este ca o fată mare, capricioasă, nici nu știi cînd îți poate da cu tifla, mai spuse sora Aneofița, și, ca să nu mai fie părtașă la comentariile lui, își luă instrumentarul și ieși grăbită din cameră.

Petre Curta rămăsese tot timpul pe marginea patului; spusele sorei îi deschiseseră brusc o perspectivă, niciodată nu se gîndise cum să-și umple timpul liber și dacă, într-adevăr, uneori, ca o fulgerare trecătoare, îi venise ideea să se aplece asupra hîrtiei, lipsa unei teme mai deosebite îl împinsese în moleșeala lui obișnuită. Iată că sora Aneofița, vulgara și brutala soră, nu numai că îi amintise de propria lui meserie, dar îi sugerase și tema necesară. Continuă de unul singur spu-

sele ei; oare nu Baciu îi ceruse, într-un moment de derută, ca povestea lui să fie subiectul unei cărți? Vag își amintea de insinuările la adresa soției sale, și cu toate că mintea lucra febril pe marginea îndemnului ei, nu putea să nu fie atent și la cealaltă grupă de noutăți privind viața lui intimă și a Toriei și cu toate că n-avea de ce să pună la îndoială spusele sorei, era mai mult decît convins că țesătura de concluzii îi aparținea în întregime Aneofiței. Ea împinsese cele văzute mai departe, ca pe ceva firesc, uitînd că Toria era altfel de femeie, nu putea fi categorisită la rînd cu celelalte. Dar, cu toate că voia să scoată acel ghimpe intrat pentru o clipă în locul de taină al celor mai intime simțăminte, vorbele sorei continuau să ciugulească din el și, la bănuiala că totuși Toria s-ar putea să-l înșele, simți o transpirație rece pe frunte pe care nu se obosi s-o șteargă. Pornise totdeauna de la concluzia că, respectînd propria lui dragoste, era datoare s-o respecte și ea, uitînd că anii lui erau ani de boală, iar anii ei sănătoși se cereau judecați cu altă măsură decît cea cu care se măsura el. Toria nu-i mai scrisese, într-adevăr, de mult, la telefon nu mai vorbeau dintr-o înțelegere comună, pentru a nu cheltui inutil și pentru a nu se chinui unul pe altul; ce puteau să-și spună la telefon? Aproape nimic; vocea auzită dintr-o parte și din alta, dacă bucura pentru moment, devenea chinuitoare după aceea prin dispariția ei, și Curta își amintea foarte bine de stările lui de nesuportat de fiecare dată cînd punea receptorul în furcă, stări ce se prelungeau nu o dată zile în șir. Vocea ei îl lega de lumea de jos, îl obliga să se gîndească la ea, la oamenii de acolo, mai ales la cei din redacție, unii dintre ei atît de porniți împotriva lui, acum, în lipsă, îndreptîndu-și cu puteri sporite șicanele asupra ei. Acestea erau o parte din motivele pentru care preferau să-și scrie; prefera ea să-i scrie, deoarece Curta nu se îndemna niciodată să umple paginile, și atunci Toria, dintr-un soi de mîndrie, nu-i scria

mai mult decît îi scria el, şi pentru că Petre îi scria tot mai puţin, depeşele lor ajunseseră să semene a telegrame.

Era bucuros că îi revenise vocea, şi perspectiva scrisului se adăuga acestei bucurii, amplificînd-o. Amărăciunea pentru cele spuse despre Toria păli în faţa luminii care-i năpădi întreaga fiinţă, şi Curta – sigur de căsnicia lui – încetă să mai fabuleze pe marginea vorbelor sorei Aneofiţa, simple turnătorii de femeie pusă pe bîrfă.

Şirul gîndurilor fu întrerupt de Pintică; voise să-l anunţe că la uşă se află Gavra, dar geologul nu aşteptă să fie anunţat, intră şi Curta se bucură cînd văzu statura lui muntoasă. Avea o faţă pietroasă, gîtul pătrat şi muşchiulos, pornit direct din umerii laţi pe care şi-i clătina în mers, părul era tuns pe oală, cu propriile foarfece şi aranjat pe urmă de Buzangiu, în trepte. Avea ceva caraghios capul ăsta ai lui Gavra, semăna cu un deal în terase, unde o mînă nedibace plantase din loc în loc smocuri răzleţe de păr. Cît locuise în solariu, Curta stătuse deseori de vorbă cu el, vorbise mai mult Curta, Gavra nefiind vorbăreţ, ba era chiar morocănos. De aici, Petre deduse că tînărul e neîncrezător, şi mai pe urmă se convinse că Gavra număra pînă la o mie înainte de a scoate un cuvînt. Atunci aflase Curta că David Gavra era de pe undeva din Munţii Apuseni, fusese ani de zile miner la o mină de plumb, că nu era chiar aşa de tînăr pe cît părea, trecuse de treizeci de ani, şi pentru că silicoza îi ciuruise plămînii medicii îl scoseseră din producţie. Ajunsese un fel de activist, cum spunea singur, din nevoia de a cîştiga un ban şi de a-şi menaja plămînii. Viaţa de activist îi plăcuse însă, şi, ca să nu rămînă de căruţă, se apucase de învăţat; ajunsese repede la concluzia că meseria aceasta, de fapt, nu prea e meserie şi, cum dorea una adevărată, se gîndise să cerceteze măruntaiele pămîntului pe dinafară, dacă pe dinăuntrul lor nu mai putea. Prieten însă nu reuşise să fie cu Gavra, aşa cum

era cu Pintică sau cu Buzangiu.

– Petre, intră Gavra în subiect direct, uitîndu-se nu la el, ci undeva afară, la colțul de munte ce se profila prin fereastra largă. Morăscu ăsta trebuie pus la punct. Băltescu nu are pacienți pentru operație, și atunci Morăscu a adunat Organizația de bază să voteze cine trebe și cine nu trebe să se opereze. Oamenii nu-l vor pe Băltescu, mă, continuă Gavra, ținînd în mînă cîteva coli de hîrtie, dar de cînd Dumnezeul și Precesta care l-au făcut poate hotărî Morăscu cine să intre și cine nu la cuțit? Chestia cu medicamentele ați înghițit-o, a trimis la tratament pe cine a vrut, acum vrea să ne bage la cuțit ca pe niște animale, în funcție de cine-i place și cine nu-i place. Eu, pînă aici: de aici încolo nu mai vreau să tac, hai, scoală și vină la ședință. Cum poți să stai o oră de vorbă cu pistruiata stai și la ședință și spune-ți părerea.

– Ce părere? întrebă Curta mijindu-și ochii. Îi displăcu faptul că fusese scos brutal din meditațiile lui, cu toate că vizita lui Gavra îi făcuse plăcere în primul moment.

– Ăștia de aici îs niște căcăcioși, Petre, nici unul nu vrea să ia o hotărîre deschis, și atunci am întocmit o listă cu semnături în numele membrilor de partid. Primul să se opereze Morăscu, dacă vrea cu orice preț să-i dea lui Băltescu carne vie. Să și-o ofere pe-a lui, să dea exemplu, 'tui mama lui!

– Și vrei să-ți semnez și eu lista asta? întrebă Petre. Brusc, fără să se mai menajeze deloc, se ridică din pat. Vrei să-mi iau eu această răspundere de a trimite un om la operație?

– Bine, frate Curta, atunci lasă-i lui libertatea, dacă tu nu vrei. Că pe mine, dacă mă propune, îl tai. Adică cum, mă, am venit în sanatoriu sau dracu' mai știe unde? Am auzit ce s-a întîmplat cu Costache și mă mir cum de ați putut lăsa să se petreacă așa ceva. Ieri, în ședința de birou, Morăscu a propus să fie scoși din sanatoriu cei ce refuză să meargă la ope-

raţie. Bun, de acord, vreau să văd ce va zice el cînd organizaţia va vota ca primul să fie el. Am aici semnăturile; am umblat din cameră în cameră, însă mă îndoiesc că în sală vor avea curajul să susţină punctul de vedere exprimat în particular. Nu le-am spus, dar vreau să-i adun pe toţi şi să-i pun în faţa acestei liste, să-şi recunoască fiecare semnătura şi să susţină sau să nege ce mi-au spus mie. Nu vreau ca această hotărîre să fie un soi de denunţ anonim. Cum este posibil ca soarta oamenilor să fie hotărîtă nu de competenţa medicilor, ci de o organizaţie care zice şi face, ca să n-aibă probleme, ce zice şi face Morăscu. Ei, uite, eu nu-s dispus să accept porcăria asta şi vreau ca organizaţia, dacă au avut mintea să facă aici aşa ceva, să hotărască în plen ceea ce gîndeşte ea, nu ce vrea Morăscu. Îl învăţ eu minte, dacă p-asta stă, mai spuse Gavra, bătînd cu o mînă noduroasă în hîrtia pe care o ţinea în mînă. Adică cum, toţi să se supună voinţei lui, şi în privinţa lui nimeni să nu poată hotărî nimic?

Curta lua hîrtiile din mîna lui Gavra, citi cele cîteva rînduri cu atenţie, apoi îşi purtă ochii peste semnături şi rămase mirat cînd, printre altele, descifră şi numele lui Isaac, o semnătură fermă şi clară, spre deosebire de altele, aproape indescifrabile.

– Am treizeci şi şase de semnături, îmi mai trebuie una ca să am jumătate plus unu, spuse Gavra şi îşi scoase stiloul din buzunarul cămăşii, după ce se pipăi îndelung sub puloverul gros, împletit de mînă.

– Davide, de semnat nu semnez, la şedinţă viu, deşi starea mea... Nu consider că o organizaţie are dreptul să...

– Această organizaţie a decis cine să aibă dreptul la tratament şi cine nu...

– Eu n-am votat această hotărîre.

– Te-ai supus ei! aproape strigă Gavra şi vinele de la gîtul scurt i se umflară într-o parte, în timp ce faţa îi deveni

stacojie. Cu alte cuvinte, tu te supui majorității, știind foarte bine că prin deciziile ei poate fi...

– Am spus că organizația nu-și poate asuma un asemenea drept, atîta am spus.

Gavra se așează pe scaun, era uimit de această logică a lui Petre și pentru că nu se putu altfel exterioriza, se puse pe rîs.

– Uite, dragul meu, continuă Gavra, întrerupîndu-și rîsul, păi, de-aia merge socialismul ăsta cum merge, pentru că nu ești singurul cu o asemenea logică de fier. De aia își poate face Morăscu de cap, că noi, finii, intelectualii, ca să nu mai vorbesc de ceilalți fricoși pînă-n măduva oaselor, sîntem incapabili să reacționăm, incapabili să spunem într-o adunare ceea ce gîndim fiecare în parte. Am să-i pun pe cei ce au semnat în fața unui fapt împlinit, să-și spună acolo părerea pe care mi-au împărtășit-o mie, acolo să fie curajoși. Sincer doresc să te văd, să-ți aud părerea, deși am impresia că sus – și Gavra arătă cu un deget în tavan – vei spune și tu ce va spune Morăscu. Vrei să știi cine n-a semnat? Cei care fac noul tratament, cei pe care i-a propus Morăscu din motivele cunoscute; și poate vrei să afli cine sînt cei propuși să intre sub bisturiul lui Băltescu? Cei care au semnat hîrtia asta sau o bună parte din ei. Tu ai fost tăiat de pe lista lui Morăscu, dar cu toate astea îi ții hangul, ești de acord cu el, bag samă, deoarece de semnătura ta depinde infirmarea hotărîrii lui sau transformarea ei în lege. Morăscu nu știe ce am întreprins; dacă va mai trece vremea, va afla, și atunci hotărîrea lui, aprobată doar de birou, se va transforma în decizie. Deci vrei să-i fericești de cuțit pe cei pe care Morăscu i-a fericit alungîndu-i fără nici un drept de la tratament? Uite, domnule, și un înger ca Pintică stă de luni de zile și-ți păzește ușa, neștiind că idolul lui, despre care îmi vorbește cu religiozitate în fiecare zi, este capabil – ce capabil? incapabil – să-și

ofere cu claritate un adevăr.

– Nici hotărîrea ta nu este un adevăr, Davide, nici a lui.

– Atunci, adevărată este a ta, de ce n-o spui din capul locului? Dar atunci adaugă pentru o minte ca a mea, nu prea dotată la mişcorănţii, să înţeleagă cu ce poate dovedi adevărul tău samavolnicia lui; ei bine, nu fă efort, văd că te ţii cu mîna de gît şi înghiţi în gol ca o găină înecată; în concepţia ta o minciună nu poate fi înfrîntă decît printr-un adevăr, aşa-i? Asta ai vrut să spui, dragul meu? Ei bine, atunci fac ceva pe adevărul tău, dacă nu înţelegi că nu vei cîştiga niciodată dacă unuia care măsluieşte cărţile îi oferi cărţile tale cinstite. Desigur, tu rămîi ceea ce ţi-ai propus, cinstit adică, dar, în afară de faptul că pierzi tu, îi obligi şi pe alţii să piardă din pricina cinstei tale. Mă sperii, Petre dragă, deşi eu sînt moţ, şi nu tu, te porţi cum s-au purtat ai noştri în patruzeci şi opt cu Iancu în frunte; au mers cinstit pînă la capăt, ceilalţi şi-au bătut joc de el, şi cinstea lui a costat şaizeci de mii de suflete, sute de sate arse, sute de preoţi spînzuraţi. Cinstea e bună cu oamenii cinstiţi, Petre, nu cu ăştia care, în dosul principiilor, nu văd decît cinstea care-i poate avantaja pe ei şi politica lor măruntă, de sanatoriu.

Gavra îşi împături hîrtiile, le băgă pe sub pulover în buzunarul de la cămaşă, în timp ce fixa stiloul neîntrebuinţat, aşezat pe masă.

– Davide, de ce nu înţelegi că o samavolnicie, capabilă prin ea însăşi să determine altă samavolnicie, tot samavolnicie se cheamă, or, eu din principiu urăsc samavolnicia, indiferent de nuanţele ei. Nimic nu putem clădi pe ea, cu atît mai puţin alinarea suferinţelor noastre. Tu nu-ţi dai seama că, obligîndu-l pe Morăscu sau pe oricare altul la bisturiul lui Băltescu, de fapt semnezi actul de acuzare, de condamnare la moarte a unui om? Pintică a scăpat ca printr-o minune, eram de faţă. Băltescu este un om admirabil în felul lui dar..

– Admirabil – admirabil, dar dacă este atît de admirabil de ce admite să taie cînd are convingerea că nu ştie? Pentru mine, un om care se angajează în mină şi zice că ştie să clădească cofrajul de lemn pentru abataje, şi în realitate are doar îndemnuri pozitive, este un criminal, deoarece în spatele minerilor care nu sînt asiguraţi cineva le pune viaţa în pericol. Îţi dau exemplul ăsta pentru că aşa s-a întîmplat cu unul la noi: din cauza lui au murit douăzeci de ortaci; sigur, presa n-a vorbit. Şi în urma acestor douăzeci de oameni au rămas peste patruzeci de copii. Crezi că a răspuns cineva, crezi că a fost pus cineva la zid? Cum o să pui la zid un om al muncii, un dulgher? Pentru că cei de la cadre s-au mulţumit doar cu ce-a declarat el, cu dosarul lui, era mai important pentru ei ca dulgherul să fie membru de partid decît ştiinţa lui; nimeni nu şi-a pus problema că şi morţii erau muncitori şi că şi printre ei erau membri de partid; ei nu contau, erau morţi, conta membrul de partid viu, care i-a dus la moarte. Aşa am pus problema şi mi s-a spus că judec ca un capitalist, adică eu judecam ca un capitalist că-mi erau mai dragi douăzeci de morţi decît un criminal viu. De fapt, în străfunduri, asta este şi esenţa judecăţii tale, chiar dacă judecata ţi-e mai savantă, aşa îl aperi tu pe Morăscu, nefiind de fapt de acord cu el.

– Nu-l apăr pe el Davide, apăr un principiu, un adevăr chiar dacă acest adevăr, aici, în acest ceas al durerii, n-are căutare şi nici sprijin suficient. Eu sînt poate un sprijinitor slab, recunosc, dar cu toate astea nu-mi poţi lua dreptul de a-mi întări în mine convingerea existenţei lui măcar acolo jos; fără acest adevăr la ce bun atîta luptă şi atîta suferinţă, la ce bun atîtea jertfe, pentru ce această revoluţie, pe care de fapt şi tu o aperi... dar cu ce mijloace?...

– Mijloace zici? Cu mijloacele lui, ale lui Morăscu, ca să nu-mi dai p-ormă lecţii despre general şi particular, ca să

nu suferi că, vorbind în mare, aş putea să omor în tine micul tău act de credinţă şi aşa suficient maltratat... Crezi că va muri revoluţia dacă voi pune în faţa scopului ei final un habotnic slujitor al ei?... Pe unul care suferind toată viaţa îşi închipuie că de fapt revoluţia înseamnă suferinţă? Dacă aşa crede, să sufere şi el, asta vreau, şi o să-mi duc planul la capăt chiar dacă adevărul tău cu buci roşii de copil o să se revolte...

Petre bătu aerul cu mîna. Se îndreptă spre dulap să-şi ia haina, cu sentimentul că fusese nu numai patetic dar şi orgolios, în credinţa lui copilăros subliniată.

– În sinea ta mă înjuri, nu-i aşa?, întrebă Gavra cu un rîs rău şi gros, smolit, strecurat cu greutate printre dinţii laţi, prea bine individualizaţi ca să se mulţumească fiecare cu spaţiul hărăzit de natura mamă şi din această cauză fiecare încercînd să-l încalece pe celălalt, aşa cum o dovedeau cei doi incisivi doritori să iasă din motive ştiute numai de ei în faţă, stricînd prin aceasta simetria celorlalţi... Sau poate înainte de această şedinţă de unde s-ar putea să ieşi cu fundul gol, cu adevărul tău cu tot, ţii să-mi dai niscai lecţii despre un pretins socialism în care, chipurile, eu n-aş crede... Află băiatule că în numele lui şi mai ales pentru viaţa supuşilor lui fac ce fac, fără a mă păstra doar la iluzia vorbelor... Dacă i-ai iubi cu adevărat, în numele aceluiaşi socialism care se face el, aşa cum mi-ai zis odată, şi fără noi, atunci nu ţi-ai mai crîmpoţi intelectualele tale buze şi ai pricepe că...

– Ce să pricep, spuse Curta greblîndu-şi cu o mînă părul... Se auzi uşa scîrţiind şi din dosul perdelei care despărţea micul hol de camera propriu-zisă se văzu chipul radios al Deluţei.

– Tovarăşe Gavra, s-au adunat oamenii, spuse ea şi Deluţa, cu părul ei negru, dat pe spate, bine uns cu ulei de nucă, nu se mulţumi numai să-l anunţe pe Gavra: intra să-l vadă şi pe Curta, şi după ce-l văzu îi zîmbi ca unei vechi cunoştinţe.

Morăscu venise printre cei din urmă; pînă la intrare se clătinase pe picioare, dar odată intrat în sală, pasul lui deveni mai ferm. Trecu printre cele două rînduri de bănci pînă la podiumul scenei şi se aşeză la masă pe scaunul rămas liber, între ceilalţi membri ai biroului. Îl căutaseră în camera lui, dar nu fusese de găsit, din spusele adjunctului de secretar era la o întîlnire cu un tovarăş de la centru de la care trebuia să primească directive importante, dar oamenii adunaţi în sală curînd dădură semne de nervozitate, şi ceilalţi membri ai biroului se simţiră obligaţi să se aşeze la masă, cu toate că nici unul dintre ei nu convocase şedinţa. Era pentru prima oară cînd un membru al organizaţiei îşi luase singur dreptul de a face aşa ceva; acest om era Gavra David, şi Morăscu, neştiind încă de ce se adunaseră bolnavii, asculta în tăcere şoaptele lui Stamate, în timp ce Deluţa, la un colţ al mesei, îşi ascuţea creioanele pentru procesul-verbal.

– Tovarăşi, am înţeles că organizaţia a căzut de acord cu hotărîrea biroului, de a exclude din sanatoriu pe tovarăşii care nu vor să se supună intervenţiei chirurgicale, nu-i aşa? Deci, aţi priceput cu toţii că în sanatoriu nu se poate trăi fără disciplină, că în primul rînd noi avem un cuvînt de spus şi, fiind vorba de un sanatoriu cu destinaţie specială, de fapt aşa şi e normal. Chiar astăzi, în timp ce a fost trimisă trăsura după mine, am stat de vorbă cu un tovarăş cu munci importante, de răspundere, care mi-a dat avizul, nu-i aşa, asupra hotărîrii noastre...

Morăscu se opri, din partea stîngă a mesei un membru al biroului începu să-i şoptească ceva, ducîndu-şi o mînă la gură, pentru ca cei din sală să nu-şi poată da seama ce-i spune, şi Morăscu, după ce se aşeză pe scaun, să audă mai bine, se ridică din nou, mai puţin radios însă decît la început.

– Tovarăşi, dar eu vă întreb cine are dreptul să convoace adunările generale, că, după cîte ştiu eu, nu-i aşa, biroul n-a convocat această şedinţă.

În sală se făcu o clipă de tăcere, apoi, de pe o brancardă, supravegheat de sora Aneofiţa, înarmată cu un tub de oxigen portativ, se ridică un bolnav; Curta nu-l mai văzuse pînă atunci, era pesemne un nume nou sau un irecuperabil revenit între timp la viaţă, participant ca şi el, după aproape doi ani, la prima şedinţă de acest fel, un om cu chipul cît un pumn, cu nasul ascuţit şi cu nările dilatate în căutarea aerului dătător de viaţă.

– Destul ai hotărît tu şi slugile care te înconjoară, se auzi vocea ce era mai degrabă şoaptă, dar în tăcerea din sală, glasul, venit parcă de pe alte tărîmuri, se auzi distinct, ca o condamnare şi Morăscu la acele cuvinte se încruntă nemulţumit, poate nu atît din pricina afrontului la care nu se aştepta, cît din cauza situaţie tragice a omului, care, după primele cuvinte rostite, cu greu, vărsă din el preaplinul nervilor.

– Tovarăşi, dacă se întîmplă ceva, vă luaţi răspunderea; soră, transportă, te rog, bolnavul în camera lui. Cine a îndrăznit să aducă la şedinţă un om în halul ăsta?

– Da' Costache în ce hal era? Sau sănătatea lui...

– Tovarăşi, să nu aducem în discuţie probleme care n-au nici o legătură cu ordinea de zi, sări de la locul lui Stamate, şi de abia în ultimul moment îşi dădu seama că nici el nu ştia care e ordinea de zi a acelei şedinţe.

Nu fu chip să fie scos bolnavul de pe brancardă; gesticula agitat, în timp ce masca de oxigen îi acoperea pe jumătate faţa, şi pînă la urma sora Aneofiţa şi infirmierul îl lăsară în pace. Mult timp, în sală nu se auzi decît respiraţia şuierătoare de sub cauciucul ţinut cu forţa la gură.

Curta nu mai era atent la schimbul de cuvinte dintre cei de la prezidiu şi oamenii din sală; atenţia lui era captată

de întregul acelei săli, divizată în cele două grupuri distincte: cei ce urmau un tratament cuvenit şi altora, şi cei propuşi pentru operaţie, ultimii convinşi că aplicarea unui tratament medical i-ar fi salvat cu siguranţă de la cuţit. Şi aceste două părţi manifestau aceleaşi temeri. Se părea că nimeni nu avea nimic de cîştigat, ci numai de pierdut, şi asta deoarece habar n-aveau de ce fuseseră chemaţi şi ce va urma de aici înainte. Curta avu impresia că jumătate din bolnavi sînt noi, nu-i mai văzuse pînă atunci sau poate chipurile li se schimbaseră între timp şi el nu-i mai recunoştea, da, acesta putea fi adevărul. Îl văzu în dreapta lui pe tînărul sportiv, care stătea în primele zile după sosire la masa Deluţei. Acum avea cu cel puţin zece kilograme în plus, făcuse fălci duble, pielea îi crăpa de sănătate, numai o uşoară tuse dădea de înţeles că sub toată grăsimea aceea adunată inutil boala era prezentă, că nu dăduse înapoi în timpul îndelungat de cînd se afla în sanatoriu. Îl căută din priviri pe Isaac, dar Landesman nu era de văzut, probabil nu putuse să se deplaseze. Ce mult trecuse de cînd nu-l văzuse! se miră Curta, şi totuşi nu avea sentimentul real al zborului peste acest interval: i se păru, pînă la urmă, că nici n-a trecut prea mult, şi pentru că, întîmplîndu-i-se atîta în acea scurgere de vreme, nemăsurată de nimeni şi trăind cu atîta intensitate fiecare moment legat de fibra dureroasă a propriului trup, timpul, ca unitate de măsură, nu mai avea decît valoarea pe care i-o acordai suferinţei şi, cum cei mai vechi nu-i acordau importanţă, timpul de fapt încetase să mai existe.

Nu-şi putu da seama de cînd nu trecuse pe la Isaac. Avusese la un moment dat impresia că se văzuse cu el în urmă cu cîteva săptămîni, abia în clipa cînd vru să lege cronologic fapte mai importante, raportate toate la ultima lor întîlnire avu cu adevărat sentimentul că se scurseseră nu cîteva săptămîni, ci mult mai multe; nu mai era în stare să locali-

zeze anotimpul ultimei întîlniri, anotimpurile comasîndu-se şi ele sau dilatîndu-se, în funcţie de aceeaşi suferinţă. Era dator să-i comunice întîlnirea cu Cozmin şi amănunte legate de acesta dar, tot căutîndu-l prin sală, numele îi fugi din minte pe negîndite, şi odată cu el şi imaginea; chipul acela palid cu părul rărit, aproape fără sprîncene se contopi cu altele, asemănătoare; în fond, toţi cei adunaţi aici aveau aceeaşi identitate, le semănau nu numai fizionomiile, dar şi gesturile, doar tusea se diferenţia de la unul la altul, avea diapazoane diferite. Personalitatea acestor zgomote aparent asemănătoare era evidentă, tusea devenise un personaj, un caracter bine definit, şi ea trona şi în această sală de festivităţi, orgoliul ei era aproape nemăsurat, domina lumea cu autoritate, inclusiv pe Morăscu.

– Cine votează pentru? auzi Curta întrebarea ca prin vis, şi cînd văzu mîna lui Forgaş săltînd păroasă în sus fu convins că David Gavra îşi pusese la vot lista, dar, ca să fie sigur că aşa era, Curta o trase pe sora Aneofiţa de mînecă şi o întrebă la ureche ce se votează.

– Să fie operat primul Morăscu, spuse ea şi aproape o pufni rîsul. De ce nu ridici mîna? îl îndemnă ea. Curta se uita acum prin sală; cîtva timp, numai Forgaş rămase cu mîna atîrnată parcă de sus şi pentru că în afară de el şi Gavra nimeni din cei care îşi puseseră semnătura pe listă nu voia să-şi spună părerea deschis, Morăscu rîse, un rîs din care spaima se ceruse pentru un timp afară, ca un copil care nu ştie lecţia şi, de frică, invocă o durere de burtă; în lipsa acelei spaime, Morăscu se coloră la faţă şi nu se sfii chiar să glumească.

– Minorităţile totdeauna sînt în minoritate! spuse el. Gluma, rîsul prea sigur şi această teamă dispărută de pe chip înainte de vreme – deci, aproape necuviincioasă prin sustragerea ei de la o îndatorire omenească – îi îndemnară pe

cîțiva să salte mîinile cu o voluptate necontrolată, iar ceea ce urmă se putea citi în ochii speriați ai lui Morăscu; spaima îi revenise, se plimbase destul și acum se cuibări din nou în el, cu mult mai profundă.

Treizeci și cinci de mîini, numără Deluța, punctînd aerul cu creionul după fiecare ins trecut prin cifrele rostite răspicat de buzele ei, și cînd auzi cifra Morăscu se lăsă ușor pe scaun. Perspectiva exemplului pe care trebuia să-l dea nu-i intrase în calcule; rămase cu acest sentiment distrugător și atunci cînd tot treizeci și cinci de bolnavi votară împotrivă, nefiind în stare să înțeleagă că acel echilibru de voturi putea fi salvator pentru el.

Curta nu ceru cuvîntul. se ridică de-a dreptul și, ținîndu-și o mînă în dreptul locului unde Ispasiu își băgase bisturiul și alta la mărul lui Adam, spuse că e împotrivă ca organizația de bază să hotărască cine să meargă la operație, aceasta era dreptul exclusiv al corpului medical, dar aducîndu-și aminte că de fapt corpul medical ar fi hotărît să opereze tot Băltescu avu revelația inutilității discursului său și simți și de o parte a sălii, și de cealaltă o totală dezaprobare; nemulțumiți se arătau și cei care urmau noul tratament și cărora li se putea, printr-o asemenea hotărîre, întrerupe medicația, și cei propuși pentru operație, în concepția lor Băltescu fiind omul lui Morăscu, oricînd capabil să se supună indicațiilor lui. Pînă și sora Aneofița strîmbă din buze, opinia lui Curta i se păru fantezistă și ruptă de realitate. Abia în timpul cuvîntării, Curta înțelese că Ispasiu, cu toate că nu plecase încă, nu avea dreptul să hotărască nimic, și cînd raportă descoperirea la propria opinie, cuvintele își pierdură din fermitate și cine știe unde ar fi ajuns, poate la o nouă criză, dacă Morăscu, profund lezat de situația în care era pus, nu s-ar fi ridicat, acoperind cu vocea lui sigură sîsîiala lui Petre.

– Tovarăși, adică dumneavoastră credeți că eu sînt un

om lipsit de curaj, nu-i aşa, asta credeţi despre mine? Şi cu toate că un membru al biroului îl trăgea discret de mînecă, intuind cele ce vor urma, Morăscu nu se lăsă atras de laşitatea la care îl îndemna colegul de prezidiu. Poimîine intru la operaţie, să vă dovedesc că o organizaţie are dreptul să ia hotărîri şi cu atît mai mult secretarul, în numele ei. Cu toate că a fost juma'-juma', eu hotărăsc, eu îi dau votul meu tovarăşului Gavra, un Morăscu care a stat atîţia ani în temniţele Siguranţei n-are frică de moarte, n-are frică de nimic, pentru el, cauza organizaţiei şi demnitatea lui, nu-i aşa, pe care aţi pus-o la îndoială, sînt singurele sfinte – şi, cu acelaşi pas cu care intrase, ieşi din sală.

Curta rămase printre ultimii, nu voia să se înghesuie la ieşire, senzaţia că vorbele lui nu numai că nu-şi făcuseră efectul, dar sunaseră în gol era încă stînjenitoare; dăduse greş, cu toată credinţa adevărului spuselor sale. De adevărul lui n-avusese nimeni nevoie, supremaţia intereselor excludea şi de o parte, şi de alta logica faptelor, şi Curta, ascultînd sporovăiala veselă a celor ce se socoteau învingători, a oamenilor lui Morăscu, convinşi că atîta vreme cît organizaţia avea drept de viaţă şi de moarte ei făceau parte din cei fericiţi, îşi aplecă privirile în pămînt. Gavra David îl aştepta lîngă uşă.

– Ai votat, totuşi, pentru noi, Petre, şi mă bucur că în ultimul moment ţi-ai dat seama că umanismul tău era inutil aici...

– Te înşeli, n-am votat deloc, de unde ai scos-o?...

– Bine, atunci cum au ieşit treizeci şi cinci de voturi? Fără Isaac erau doar treizeci şi patru, întrebă Gavra sincer preocupat. Curta lovi aerul cu mîna, mai mult pentru a-şi potoli durerea din cot decît ca să sublinieze nepăsarea de care era cuprins, şi spuse, într-un tîrziu, după ce privi la Pintică şi Buzangiu, amîndoi din cale-afară de veseli, o bună dispoziţie

pe care Curta n-o putu pune decît pe seama unei şotii al cărei autor era unul dintre cei doi, altfel Buzangiu n-ar fi rîs cu gura pînă la urechi şi nu i-ar fi dat lui Pintică să tragă un fum din jumătatea lui de Camel.

– Probabil cineva a ridicat ambele mîini, şi Deluţa le-a numărat pornind şi ea de la premisa că o mînă ridicată trebuie numărată; dar indiferent de ce s-a întîmplat, cred că te declari fericit. Deşi după părerea mea şi ceilalţi sînt convinşi că au cîştigat partida. Important este ce va fi după acest joc cu voturile, consecinţele lui, şi nu-mi prea vine să cred că dacă vor fi nefericite te vei simţi în apele tale.

– Te înşeli, aş dori un deznodămînt tragic, numai o întîmplare tragică mai poate aduce echilibrul necesar în judecata oamenilor, abia după un asemenea deznodămînt punctul tău de vedere îşi va avea rostul, dar asta într-o atmosferă asanată de viciul interesului. Sincer să fiu, n-am crezut că Morăscu va lua o asemenea hotărîre, cred că mecanismul interior i s-a dereglat sau n-a fost conştient că egalitatea de voturi îi poate fi favorabilă. A vorbit în el alcoolul; romul duhnea din el de la o poştă, şi să vezi, te asigur că va inventa ceva ca să scape de supliciul la care s-a supus singur.

– Ce n-aş fi dat, eu, Davide, să mă fi putut opera? Aş fi gata să mă dau chiar pe mîna lui Băltescu, prefer un sfîrşit tragic acestei tragedii fără sfîrşit; operîndu-mă, mi s-ar oferi o şansă din două, aşa n-am decît speranţa perpetuării acestei situaţii. Nervii îmi sînt la pămînt şi Dumnezeu ştie dacă într-o bună zi nu-mi iau lumea în cap. Mai am o soluţie: să mă apuc de scris şi am să mă apuc orice-ar fi; cred că numai munca îmi poate da liniştea de care am atîta nevoie. Aş vrea să ştii că dacă mă bucuram pînă acum de prezenţa ta în sanatoriu, indiferent că ne vedeam atît de rar, ceva din această bucurie a secat, cu toate că procedeul tău a fost nu numai ingenios, ci şi necesar, poate l-aş fi salutat dacă la mijloc n-ar

fi fost vorba de viața unui om.

Gavra își aprinse o țigară; se opriseră amîndoi la etajul unu, și David își măsură un timp colegul de suferință, neînțelegînd unde vrea să ajungă.

– Lunile cît l-ai păzit pe Pintică, între viață și moarte, n-au fost oare suficiente, oare așa de repede ai uitat durerea, nopțile tale de nesomn, oare nu tu mi-ai spus că iei arma lui Forgaș și tragi în Băltescu dacă v-a muri Pintică? Am impresia că sentimentele tale oscilează în funcție de starea ta sufletească, iar acum ești într-o stare din aia, cum se zice pe la noi, de-ți vine să dai cu piatra de moară după găini, gest inutil, ineficace, martiriul e în tine, nu-l vezi neapărat legat de Morăscu, care ți-a făcut și ție nu puține și fii convins că-ți va mai face fie și numai pentru curajul pe care l-ai avut de a-i spune că n-avea dreptul să treacă peste capul medicilor. E nebun, ascultă-mă pe mine, sînt un om cu nervii tari, și pe nebuni îi depistez ușor; nebunii n-au ce căuta în fruntea unei organizații de partid.

Tăcură amîndoi. Între timp ajunseră în fața sanatoriului, în apropierea celor trei brazi crescuți cu aproape doi metri de cînd se afla Curta internat, și atît Gavra, cît și Petre priveau la cei doi gemeni de o simetrie perfectă, sub care firele de iarbă ale acelei primăveri își scoteau capul la lumină. Oare a cîta primăvară era aceea și ce deosebiri esențiale adusese față de celelalte trecute în viața lui? Îmbătrînise în aceste primăveri mai mult decît în toate cele de pînă atunci, și nu era vorba de o îmbătrînire exterioară – pe aceasta, Curta nu punea mare preț –, era vorba de deteriorarea lăuntrică, o simțea în toate fibrele trupului.

– Cît de ușor te supui tu la toate, redeschise discuția întreruptă Gavra, citind în ochii lui Petre bucuria nemăsurată pentru toate acele frumuseți ale naturii, ce-i înconjurau, martore tăcute și insensibile la trecerea lor pe lîngă ele. Și

defetismul este o formă de luptă, numai că rezultatele lui sînt în majoritatea cazurilor drastice şi fără drept de apel. De multe ori am vrut să stau de vorbă cu tine; nu-ţi ascund că am auzit atîtea zvonuri pe seama ta şi nu-mi vine să cred că nişte simple povestiri te-au putut dărîma într-un asemenea hal; ce anume ţi-a putut mărturisi Baciu, cu ce te-a putut demola? înţeleg prin demolare credinţa din tine, nu altceva...

Petre îşi mai purtă cîtva timp privirile peste coroanele brazilor, apoi o porni încet spre poartă, urmat de Gavra, acesta neslăbindu-l din ochi, cerîndu-i cu încăpăţînare din priviri un răspuns la întrebare.

– Credinţa. O parte din credinţă, nimic altceva, răspunse Petre cu mintea în cu totul altă parte, şi David simţi că răspunsul era de formă, nu admitea detalii, începuse cu sfîrşitul, iar ce se petrecuse de la el înapoi era o chestiune ce-l privea personal.

Curta se opri din nou, de data asta îi atrăsese privirile teiul lui Costache; din trunchiul tăiat crescuseră patru lăstare, acum viguroase şi ele, avînd forma unui con cu vîrful îndreptat în jos. Cînd Petre scormoni cu vîrful bocancului pămîntul reavăn de la rădăcină, clisa umedă şi grasă i se lipi de pielea de bizon; pămîntul se întindea ca un gumilastic, şi atunci Curta, cuprins de scîrbă, vru să se şteargă, dar nu făcu altceva decît să răscolească ţărîna şi mai puternic, şi atunci văzu, la nivelul primelor firişoare albe ale rădăcinii, sumedenie de rîme roşii, de un roşu incredibil, ca sîngele omenesc.

– Haide Petre, spuse Gavra, şi aproape îl tîrî pe Curta de acolo, de la acea privelişte care lui îi întorcea maţele pe dos. Credinţa, credinţa reluă Gavra cuvintele lui Curta odată ajunşi lîngă poartă, poate credinţa asta n-a fost suficient de puternică, tot ce se poate că ea nici n-a existat cu adevărat, te-ai hrănit doar cu coaja ei, fără să-i cunoşti vreodată miezul... Poate pentru asta eşti incapabil să protestezi, poate

pentru asta te-ai lăsat dus, of, Petre, Petre, cred că nu este vorba de credință; orice credință naște în om și reversul ei, în termenii duri ai opoziției, or la tine...

– La mine, răspunse Curta ca dintr-un pustiu, neștiind la ce se referise Gavra. Ce-ai fi vrut să fac sau ce pot să fac?... Simt în jurul meu cum se țese o plasă cu ochiurile tot mai mici și aproape prevăd momentul cînd aceste ochiuri se vor închide cu totul și mă vor sufoca. Mă crezi că aștept clipa aceea, dacă nu pentru altceva, pentru a mă convinge pe deplin...

– De ce vrei să te convingi? întrebă Gavra, văzînd că Petre nu vrea să-și ducă raționamentele pînă la capăt.

– Nu toți oamenii sînt ca tine, Gavra, schimbă Curta vorba, eu niciodată n-aș fi putut să fac ce-ai făcut tu astăzi, deși admit încă o dată că procedeul are o justificare. O societate în care dispare umanitatea își pierde, de fapt, esența ei, pentru o asemenea lume oameni ca mine sînt de prisos... Tu mai ai o șansă și asta pentru că ți-o oferi, eu, eu ce-mi mai pot oferi?... Acasă, la țară, tata este cercetat, la redacție soției mele i se cere să divorțeze de mine, și pînă la urmă va divorța, eu chiar am să fiu de acord, între ea și mine e mai bine să supraviețuiască ea, iar pe mine... ca să mă înțelegi exact, dacă m-ar fi dus acolo jos și mi-ar fi făcut ceva, reținerea ar fi avut un sens; nu mi-au făcut nimic, nici măcar nu mi-au adresat un cuvînt, și în concepția mea lucrul ăsta este de o mie de ori mai grav deoarece oamenii pot fi eliminați fără sens, pricepi? Tot ca să mă înțelegi exact și mai ales să intuiești ce e în sufletul meu, ar trebui să știi ce știu eu și adevăratele motive pentru care au procedat așa. Mi-am pus nu o dată întrebarea: la ce bun acea deplasare cu tot tacîmul secretos al unei francmasonerii moderne, dacă m-au trimis înapoi, așa cum m-au luat? Uite, eu pot să-ți spun, cheia nu-i chiar atît de dificil de găsit, cu toate că săptămîni în șir,

de atunci, n-am făcut altceva decît să mă gîndesc la ea, şi, odată descifrată, pare simplă ca bună ziua; în marele orgoliu al puterii, îşi închipuie că pot orice, totul li se permite. Sensul ridicării mele nu stă decît în această motivaţie a demonstrării forţei. Şi asta pentru că ideea de represiune s-a rupt de contextul politic care a generat-o, a scăpat controlului ei. Eu am nimerit exact în perioada imediat următoare evenimentelor devierii. Debusolaţi pentru moment, n-au ştiut ce să mai facă, cum să se comporte cu mine, şi atunci m-au adus înapoi, dar legea de care ţi-am vorbit trăieşte, ea nu va muri şi aştept cu nerăbdare, aproape cu frenezie, clipa cînd lucrurile se vor linişti, cînd totul va intra în normal, în clipa aceea ne vom da seama – mai precis îmi voi da seama – dacă cercul s-a închis definitiv, ca o experienţă eliminată; este posibil şi un asemenea deznodămînt, cum la fel de posibilă poate fi o reluare a experienţei în termeni mai agresivi, dar atunci şansa de a ajunge la socialismul pe care îl doresc va fi incomparabil mai dificilă, iar relaţiile cu adevărat tovărăşeşti dintre oameni – imposibile. Referindu-te la Morăscu, ai spus că numai datorită unei întîmplări tragice se va putea restabili echilibrul în acest sanatoriu. Eu cred că nu este nevoie de o asemenea întîmplare, istoria noastră a fost mult prea tragică, ca acum, dezrobiţi de ideea servituţii, să inventăm alte situaţii zguduitoare. Dacă le inventăm, le inventăm aşa cum ţi-ai creat tu formula, din credinţa sinceră că nu există cinste şi adevăr. Eu însă cred că există, atunci cînd dominantă este încrederea în oameni, nu suspiciunea, nu tracasarea, hărţuiala individului de către alt individ, pe care, culmea, dintr-o acurateţe politică, îl numim tovarăş, chiar şi atunci cînd acest tovarăş este gata să... Am golit lozincile de adevăr, şi asta într-un timp atît de scurt, încît mă gîndesc cu spaimă unde vom ajunge dacă vom evolua în continuare aşa, ce va fi peste zece-cincisprezece ani?

Gavra aştepta ca Petre să continue, dar Curta mergea spre cabana tăietorilor de lemne, pe drumul primenit de ploaia din ajun, tăcînd, şi aşa i se păruse că vorbise prea mult şi inutil; nu era convins că David l-a înţeles şi îi părea rău că revenise la un comportament uitat în perioada tăcerii, acela al galopului verbal inutil, al dialogului obositor, ca şi cum de acel dialog între ei doi ar fi depins prefacerile lumii în bine sau în rău.

– Ascultă, frate Petre, eu nu sînt un sentimental. Dacă ai intrat în această lume, convins că nu vor mai exista nedreptăţi, că totul va merge uns, ca pe roate, înseamnă că habar n-ai de... Nu-i aşa? Ce frumos sună! Splendid aş zice, dar în traducerea zilnică, această lege a contradicţiilor înseamnă şi altceva: că oamenii nu sînt decît oameni, mai proşti sau mai deştepţi, mai viciaţi sau mai puţin viciaţi, în orice caz oameni, ca toţi oamenii, avizi de putere, de bine. Vrei umanism şi dreptate în toate, vrei să-l dai în gît pe Morăscu cu argumentele logicii, dar oare el are logică în tot ce face? Logica îi va reveni în momentul cînd îşi va da seama că se va duce în lumea drepţilor, şi după el îşi vor da seama şi alţii, cei care acum, sincer sau din ipocrizie, îi cîntă în strună. Uite, eu îţi spun, apucă-te şi fă ceva, cinstit te sfătuiesc, trage-ţi un glonte în cap... Ai văzut astăzi la şedinţă? Cine a avut nevoie de dreptatea ta? Nimeni. Procedeul meu a primit aplauze cel puţin de la jumătate dintre oameni, tu, erai undeva la mijloc, cu un jalnic umanism, adevărat, recunosc, dar sfărîmat între două neadevăruri, ambele mai tari şi mai eficace decît adevărul tău. Hai, uite, am ajuns, în timp ce tu îţi omori creierul cu întrebări, uite ce-am făcut eu cu Visalon şi cu popa Ghideon; frămîntări simple, Petre, dar care bucură ochiul şi sufletul, vrem să acoperim ruşinea acestor păduri cu verdeaţă proaspătă, natura fiind, la urma urmei, sensul tuturor lucrurilor.

Curta se opri la marginea drumului, nici nu-şi dăduse seama că ajunsese la cabana tăietorilor de lemne; ar fi vrut să-i răspundă lui David, multiplelor lui convingeri, dar Visalon le făcea cu mîna, şi cînd îl văzu lîngă el pe Isaac, aşezat pe un trunchi de brad, faţa i se lumină şi aproape alergă pînă la el.

– Ce faci, tovarăşe scriitoraş în devenire, ai mai venit pe la ramolitul de Landesman? Uite ce-au făcut din teoreticianul umblat prin zece lagăre: un simplu nenorocit care sădeşte pomi – şi Isaac, înarmat cu un hîrleţ militar, averea lui Todera, puse în groapa abia săpată puiul de brad şi nu fără plăcere trase în jurul rădăcinii lui pămînt afînat, apoi, dintr-o cană, turnă apă peste negrul untos al ţărînii.

Lîngă cabană erau cîteva sute de puieţi. Îi aduseseră Visalon şi tăietorii de lemne, David şi părintele Ghideon, şi se vedea că treaba nu era la început; o costişă de deal pleşuvă, pînă cu un an în urmă plină de zmeuriş, acum era curăţată şi plantată cu brazi.

Gavra îl lăsase acolo, lîngă Isaac, şi îşi vedea de treabă, ca şi cum şedinţa fusese doar un scurt interludiu, fără prea mare importanţă, în comparaţie cu treaba serioasă, plăcută şi utilă, în orice caz mai utilă decît omorîrea timpului în van la sanatoriu, altfel n-ar fi luat hîrleţul şi nu s-ar fi apucat să sape gropi alături de Saveta şi Visalon.

Din apropiere se auzi un dangăt de clopot, şi Curta se cruci, neînţelegînd ce se întîmplă. Numai după ce-şi mută privirile spre stînga observă în dosul casei o nouă baracă, cu scîndura încă proaspătă, fasonată grosolan, un fel de bisericuţă din turnul căreia se bălăngănea, tras de o sfoară de părintele Ghideon, un clopot adus de Todera şi ortacii lui dintr-o biserică aflată în părăsire.

Todera şi ceilalţi îşi lăsară lucrul. Coborînd panta, se duseră la şipot şi numai după ce se spălară pe mîini şi pe feţe

coborîră la biserica lui Ghinolea; Curta înlemni cînd îl văzu pe Isaac, ajuns mai mult o umbră, îndreptîndu-se şi el spre lăcaşul sfînt.

Păşi pragul din lemn de stejar ultimul şi cu căciula în mînă, rămase acolo, lîngă uşă, privind la altarul improvizat dintr-o pînză de cort, peticită. Pe pînză era prinsă o cruce de lemn, iar sub ea – o jumătate de icoană pictată pe sticlă, în care se vedea Maica Precisă ţinînd un sfert de prunc în braţe. Părintele Ghinolea, în dosul pînzei, mai trăgea încă de frînghia de care era agăţat clopotul, în timp ce Saveta se urcă de pe un scaun pe pervazul unei ferestre mici şi începu să cînte, citind un pasaj dintr-o carte cu scoarţele ferfeniţă:

– "Iar Ghedeon a grăit către Dumnezeu: Dacă într-adevăr tu vrei să mîntuieşti prin mîna mea pe Israil, după cum ai rostit, eu voi pune pe arie un braţ de lînă. Dacă roua va cădea numai pe braţul de lînă şi tot pămîntul va fi uscat, atunci voi şti că tu vrei să mîntuieşti prin mîna mea pe Israil după cuvîntul tău."

Saveta se opri din cititul-cîntat; părintele Ghideon apăru de după prelată, cu patrafirul pus direct peste pufoaică, cu ciucurii de aur atîrnînd peste cizmele de cauciuc murdare; rămase cu crucea în aer, atras de ceva, şi ca să vadă mai bine, se aplecă spre podeaua galbenă frecată de Saveta cu leşie şi cu zeamă de frunză de stejar, şi fiindcă nici aşa nu se dumeri, îngenunchie şi se rezemă cu mîna de scîndură, apoi, ridicîndu-şi-o pe cealaltă, continuă să se închine. Îi făcu semn lui Todera să vină lîngă el, şi tăietorul de lemne, smerit, se aşeză lîngă preot şi amîndoi priviră îndelung la cele ce vedeau numai ei. Coborî şi Saveta mai mult de-a rostogolul, se apropie de cei doi oameni şi urmări acea minune apărută din podea. În curînd, se strînseră pe pragul altarului toţi cei adunaţi acolo; stăteau în genunchi, privind şirul de furnici roşcate, mari cît un firicel de tutun, ieşite prin podeaua

bisericii.

– Ăsta trebe că e şeful, părinte, bag samă, spuse Todera arătînd spre furnica din frunte, ceva mai mare şi mai curajoasă şi care cerceta cu grijă locul înainte de a călca mai departe.

– Binecuvîntă-le, Doamne, tu, care ai făcut lumea şi viaţa asta fără de început şi fără de sfîrşit – şi părintele Ghinolea se căută prin buzunare, găsi un coltuc de pîine, făcu între degete fărîmituri şi le răspîndi pe podea.

Furnicile se opriră, parcă speriate, apoi furnica din frunte prinse gămălia de pîine între picioarele din faţă şi, mergînd de-a-ndărătelea, ca să-şi facă loc printre surate, urmă aceeaşi cale pe care venise, spre adîncul dintre scînduri.

– L-ai văzut pe Cozmin? întrebă în şoaptă Isaac, şi Curta, care era lîngă el, dădu din cap.

– A spus să-ţi zic că e bine, sănătos, îi transmise Curta vestea, şi se miră că, în locul bucuriei la care se aşteptase, Isaac se întunecă la chip, ca după o clipă să-şi lase capul în podea şi să bolborosească ceva ştiut numai de el.

– Părinte, spune, te rog, o rugăciune de înmormîntare, îl rugă Landesman, şi preotul, fără să ceară amănunte, fără a fi curios, se duse grav în dosul perdelei şi reveni cu o carte în mînă. Citi cîteva rînduri cu vocea scăzută, în timp ce tăietorii de lemne se înapoiară la locurile lor în cele două strane, închipuite din două bănci de lemn, aşezate la marginea pereţilor faţă în faţă.

Numai Landesman rămase la locul lui şi se închină într-un fel aparte, lovindu-se cu fruntea de podeaua de lemn.

35

În acel an, iarna nu se lăsă aşa de uşor alungată; deşi pămîntul începuse să înverzească, şi furnicile lui Ghideon ieşiseră la lumină, într-o noapte se porni de pe versantul nordic un vînt rece, cerul se întunecă în acea parte de-a binelea, şi burţile negre ale norilor se vălătuciră spre sud. Se porni mai întîi o măzăriche ce tăia aerul pieziş, apoi o ninsoare deasă nu conteni toată noaptea. Dimineaţa, stratul avea aproape o jumătate de metru, şi sora Nana primi indicaţii de la organizaţie să dea dispoziţii ca sanatoriul să fie din nou încălzit. Curta lucrase toată noaptea; n-avea la îndemînă decît un caiet de şcoală, lineat; aşezat în pat, cu pernele ridicate la spate, scrisese pînă aproape în zori. Frazele se legau unele de altele, era acolo propria lui viaţă din ziua cînd sosise, nu inventa nimic, derula doar ghemul strîns în dosul frunţii, şi firul se desfăşura aproape singur, mînat de grafitul creionului.

Adormise cu caietul pe piept şi se trezise de viscolul de afară cu el tot pe piept, şi, cu toate că nu aţipise mai mult de un ceas, nu se simţea obosit; o încrîncenare pusese stăpînire pe el şi se hrănea cu ea, umplînd pagină după pagină, ca şi cum din rîndurile acelea se descătuşau forţe necunoscute, pornite dinlăuntru şi reîntoarse, prin acelaşi fir în suflet, să prindă noi puteri şi să continue. Nu se opri din scris decît în clipa cînd auzi o bătaie în uşă; ascunse grăbit caietul sub pernă şi se prefăcu că doarme, dar pe sub pleoape o văzu pe sora Nana; se prefăcu că se trezeşte, atunci, în acea clipă, şi ridică din umeri cînd sora îl întrebă dacă nu ştie ceva de Morăscu.

– E pregătită sala de operaţii şi el nu-i nicăieri; aseară i-am făcut un dilauden, doză dublă, ca să doarmă liniştit.

Sora îşi văzu de-ale ei, precipitată şi enervată de dis-

pariția lui Morăscu, la care nu s-ar fi așteptat. Noutatea îl determină pe Curta să sară din pat și începu să se plimbe agitat prin cameră. Deodată avu senzația că mersul lui, de la perdea pînă la fereastră, seamănă cu mersul lui Morăscu, și cînd privi linoleumul descoperi aceleași urme de pași; pe o lungime de trei metri, covorul cauciucat își pierduse lustrul, devenise mat; se cutremură gîndindu-se cîte milioane de pași făcuseră el și cei dinaintea lui pe același spațiu dintre fereastră și perdea, pe același culoar îngust. Unde plecase Morăscu? Era sigur că Gavra avea să se bucure; Morăscu nu-i înșelase intuiția, procedase întocmai, fugise de propria lui hotărîre, dar el, Curta, nu se bucura, dimpotrivă, momentul de satisfacție din prima clipă, cînd auzise de la soră că Morăscu nu e de găsit, se topise; îi păru chiar rău că încercase și pentru puțin timp o asemenea orgolioasă mulțumire. Nu avea nevoie ca Morăscu să piară numai ca adevărul spus de el, Curta, la ședință să fie singurul valabil. Acel adevăr ignorat de pacienți, putea trăi fără să fie înscăunat în drepturile lui, și Curta, temător, fără să-și poată explica temerea, se îmbrăcă grăbit și își puse la gît un fular gros, mereu spaima de gîtul lui fragil. Ca să nu fie văzut, ieși pe scara de serviciu, folosită tot mai mult în ultimul timp. De la poartă se auzi strigat, nu întoarse capul și nici nu-l încerca reproșul că sărise gardul și că acum mergea urmărit de privirile dezaprobatoare ale sorei Nana, anunțată de portar. O luase pe cărăruia lui Pintică; drumul era greu, zăpada umedă îi intra pe sub pantaloni în bocanci; în graba cu care plecase, uitase să-și îmbrace paltonul, și curînd simți umbra răcoroasă a pădurii pînă la os. Ajuns din nou în șosea, se grăbi spre gară; nu știa exact de ce alesese acest drum, Morăscu putea foarte bine să fie în direcția cealaltă, spre bufet, dar pentru că nu se întrebase la început, se lăsă în voia intuiției sale și merse mai departe. Acum se luminase bine de ziuă, printre doi nori

soarele începu să se arase firav, şi Curta îşi miji ochii la această atingere a razelor cu albul zăpezii. Încovoiat de spate, înaintă pe drumul fără urme, cu zăpada adunată precum nişte dune de nisip. Toată noaptea bătuse vîntul. Abia într-un tîrziu observă că, paralel cu urmele lui, alte urme îl însoţeau în pădure, urme de paşi omeneşti; ele nu duceau spre oraş, ci veneau dinspre el. Se luă după urme şi se înfundă printre copacii deşi. Inima zvîcnea cu putere, aerul rece îi ustura gîtul dar, în graba lui, nu mai lua aminte la aceste amănunte, care altădată l-ar fi făcut să se oprească şi să se odihnească; mergea grăbit, cu certitudinea că înaintea lui, nu la mare distanţă, va da de Morăscu. Într-adevăr, la nici o sută de paşi, după o vîlcea, ascuns pe jumătate privirilor, Morăscu înainta legănîndu-se, se vedeau în zăpadă urme de căzături; omul nu mai avea resurse fizice. Curta, acum sigur că cel dinaintea lui nu e altul decît Morăscu, se opri o clipă să-şi tragă sufletul. Morăscu proceda la fel; năruit de oboseală, ameţit de injecţia sorei Nana, se lungi pe-o parte şi rămase adunat, cu genunchii strînşi sub bărbie, cu geanta neagră, de care nu se despărţea niciodată, vîrîtă sub cap, pe jumătate îngropată în zăpadă. Curta se smulse din toropeala de moment şi porni mai departe. Morăscu aţipise în zăpadă; se îmbrăcase cu hainele lui tocite peste pijamaua cu dungi albastre. I se vedea pijamaua de sub pantaloni, şi de sub mînecile hainei, croită pentru un alt Morăscu, cu mult mai solid. Îl ridică de jos; era uşor ca şi cum greutatea n-ar fi fost a omului, ci a hainelor de pe el. Morăscu, la vederea lui, îşi deschise larg ochii, neînţelegînd ce se petrece cu el.

– Eşti obosit, ai adormit, atîta tot; întîmplarea a făcut să fiu la plimbare, se scuză parcă Petre, ca să-şi explice prezenţa. În loc să-i răspundă în vreun fel, Morăscu se uită la ceas, la ceasul lui cu cureaua peticită, trecută pe sub carapacea de metal, şi cu un soi de neputinţă, se aşeză din nou

punîndu-şi geanta sub şezut.

– Mai am timp, nu-i aşa? N-aş vrea să creadă că am dat bir cu fugiţii, ar fi tare neplăcut – spuse el într-un tîrziu, ca şi cum ar fi vorbit de altul, pe un ton calm şi absent. M-a ameţit medicamentul sorei Nana; n-am vrut să-l fac, n-am avut încotro, cu toate că ştiam că trebuie să merg pînă în oraş... Cine ştie cînd am să mai pot merge? – şi Morăscu se ridică, îşi şterse fundul de zăpadă şi, agale, păşind înaintea lui Curta, urmă drumul parcurs de el prin pădure cu cîteva ceasuri înainte.

– Petre, sper să nu fii supărat pe mine, mi-ar părea tare rău, şi, ca să poată vorbi, îl lăsă pe Curta să meargă pe locul bătătorit, el călcînd pe zăpada neatinsă. Abia atunci îi văzu Curta pantofii cîrpiţi în locul unde se terminau degetele mici ale picioarelor şi, după cum era însăilată cusătura, nu era nici o îndoială, era opera lui. Să nu crezi că slăbiciunea sau teama de operaţie m-a determinat să te întreb, cu toată injecţia sorei Nana, uite că eu umblu şi nici nu mi-e frică de ce se poate întîmpla. Te-am înţeles la şedinţă, cu toate că nu-ţi dau dreptate, nu-ţi dau dreptate deloc, partidul trebuie să se ocupe de toate, să nu piardă din mînă nimic; acum, că a pus mîna pe putere, socialismul şi comunismul sînt de negîndit fără această putere, dar în loc ca mîna ce bătea aerul să-i întărească spusele, schiţă o mişcare potrivnică, gestul voia să spună că, de fapt, vorbele lui n-au acum nici o valoare şi că le rostea doar dintr-o convingere întipărită pe scoarţă.

– Petre, continuă Morăscu să-l numească simplu, drumul ăsta eu l-am bătătorit, e mai bun decît drumul lui Pintică. Se învioră dintr-o dată. Are cu o mie cinci sute de paşi mai puţin, e drumul meu şi cred că în mod greşit oamenii merg pe drumul lui Pintică, al meu e mai scurt... nici nu are atîtea urcuşuri; uite, pe rîuleţul ăsta am făcut şi un pod, eu am tăiat cei doi brazi ca, atunci cînd apele cresc, să se poată trece.

Nu-i aşa că ai să le spui oamenilor de acest drum?... Te rog să le spui, e şi mai mult ozon, cu toate că e mai întunecos. Acolo, printre crengi, se vede sanatoriul... E drumul meu, eu l-am făcut, repetă el, ca Petre să înţeleagă şi mai bine existenţa acelei fîşii pe care acum se vedeau doar urmele de paşi ce duceau spre oraş. Ştiam că ai să vii în întîmpinarea mea, eram aproape sigur, chiar în locul ăsta, acum cîteva ceasuri, cînd am trecut, m-am oprit şi mi-am zis... Nu ştiu de ce m-am gîndit tocmai la tine... puteam să mă gîndesc la altul, nu-i aşa, dar, uite, eu nu m-am gîndit... Să ştii că nu m-a aşteptat de fiecare dată o persoană importantă de la centru, asta o spuneam aşa, ca să pot pleca în oraş, am acolo pe cineva... Am o fată, Curta, fata mea, are acum şapte ani... Ei îi duceam jucăriile, pentru ea le făceam şi pentru mamă-sa; o parte din ele le vindea... Acum nu le mai poate vinde, o cooperativă face la fel... Cu mult mai frumoase... Nu sînt căsătorit... Mi-a fost teamă de cei din sanatoriu, şi pe urmă... Acum, că tovarăşa Ana a căzut, sînt sigur că au să-mi dea o pensie specială, ea nu m-a înghiţit niciodată, ca şi Cozmin. Pensia aia mică, de cîteva sute de lei, le-o dădeam lor, ca şi ce mai căpătau pe jucării... N-am uitat, mi-ai spus atunci, la început, că ţi-au plăcut, erau frumoase, pe atunci se puteau vinde, acum...

– Erau foarte frumoase, consimţi Curta, şi căută cu febrilitate în buzunar pachetul cu ţigări, dar pachetul dispăruse de mult, Curta nu mai fuma de mai bine de un an de zile.

– Îţi dau eu ţigară, am găsit Carpaţi. Nevasta mi-a spus că a văzut în oraş ţigări cu filtru, să oprească nicotina. N-am ştiut...

Se opriră la cărare şi îşi aprinseră fiecare cîte-o ţigară, dar Morăscu îşi aduse aminte de ceva, rupse ţigara în două, partea neaprinsă vîrînd-o cu grijă la loc, în pachet.

Curta tuşea reţinut, se dezobişnuise de tutun; o ameţeală şi o greaţă îl făcură să se îndoaie de mijloc, în timp ce tîmplele îi zvîcneau puternic. Cu toate astea, nu aruncă ţigara, aşa cum intenţionase, şi pentru că n-o aruncase, începu să tragă fum după fum. Curînd ameţeala se risipi, în schimbul ei îi apăru pe frunte o transpiraţie rece, de gheată.

– I-am pus numele Octombrie, nu-i aşa, nume frumos, spuse Morăscu, cercetîndu-l pe Curta, vrînd să-i ghicească reacţia la ideea de a da asemenea nume unui om, aşa o cheamă pe fata mea, şi cînd am să mă fac bine şi am să ies din sanatoriu am să-i dau numele meu, adică vreau să spun că am să mă căsătoresc cu soţia celui pe care l-a împuşcat Costache. Am cunoscut-o la Caransebeş, la închisoare, venea de două ori pe lună şi o dată s-a întîmplat ca la vorbitor s-o văd; era pe atunci înaltă, frumoasă, cu ochii ei negri şi era nevasta legitimă a lui Silivan, aşa îl chema pe bărbatul ei, şi mie îmi era ruşine că mă uitam la ea, şi nu la fratele meu; venise de la cîteva sute de kilometri, şi cu el nu prea aveam ce discuta. Frate Petre, ţi-am spus, cei mai mulţi ani din viaţa mea i-am petrecut prin închisori, şi după închisori n-am avut parte decît de sanatorii, şi ele tot un fel de închisori, dacă stai şi te gîndeşti bine, uneori chiar mai chinuitoare decît primele, deoarece nu-i aşa, acolo stăteai că n-aveai încotro, în sanatorii însă... Nu mi-a prea plăcut şcoala, nici acasă nu mă îndemnau ca să învăţ, tata era un muncitor necăjit la Salubritate; puţinii bani şi-i lăsa la cîrciumă, aşa că eu şi cei trei fraţi ai mei... Am intrat la cazangerie, tata vorbise cu un prieten de-al lui care avea alt prieten la Ateliere şi aşa am ajuns nituitor, şi pe vremea aia dacă aveai mîini puternice – şi eu aveam – ce mai conta că trecusem prin cele patru clase primare cum trece cîinele pe... Am lucrat de la paisprezece ani, îmi plăcea munca, eram respectuos şi ascultător, şi aşa s-a ajuns ca tovarăşii să-mi mai spuie ba una, ba alta, despre

lume, şi, fără să vreau, mintea de copil a început să se lumineze, atît cît se putea lumina. Ţi le spun toate astea nu pentru a-mi povesti viaţa, viaţa mea e un roman întreg, vreau doar să-ţi spun că din pricina închisorilor n-am avut timp să mă ating de o femeie, n-am prea ştiut ce-s alea şi ajunsesem de-acum om în toată firea şi eu nu mîngîiasem măcar o fată, cu toate că în închisoare, ca să nu rămîn de ruşine, minţeam şi le povesteam tovarăşilor fel de fel de lucruri despre viaţa mea particulară. Pînă cînd unul s-a apucat să-mi numere anii petrecuţi în puşcărie şi m-au prins cu minciuna, şi-au dat seama că n-am prea avut vreme de aşa ceva. Atunci cînd am întîlnit-o prima dată pe nevasta lui Silivan am rămas cu ochii pironiţi la ea, şi femeia m-a observat, mi-a zîmbit, şi de la zîmbetul ăla n-am mai uitat-o. Era nevasta unui tovarăş de-al meu, mai în vîrstă, ce-i drept, dar tovarăş se cheamă; şi eu de-atunci somn n-am avut, mă culcam cu ea în minte, o visam toată noaptea şi mă trezeam cu cearcăne la ochi şi la suflet din pricina ei. De-acum ştiam cînd vine la Silivan, mă uitam din celula mea la drumul colbuit şi făcusem bătături la mîini de cît mă tot săltam ţinîndu-mă de gratii ca să văd fîşia de drum ce mi se deschidea în faţă, printre două clădiri. La mine nu venea nimeni, cum am zis, o dată a venit fratele meu, dar, aflînd pentru ce sînt arestat, a încetat să mai vină, el era fratele meu cel mai mare. Mama şi tata pieriseră, ceilalţi doi fraţi, aşezaţi undeva prin Moldova, nu ştiau de soarta mea, eram singur, doar cu nevasta tovarăşului meu în gînd şi ştiam bine că n-are să se mai ivească prilejul s-o văd de aproape. Am făcut ce-am putut, şi pînă la urmă am ajuns împreună cu Silivan; era cu vreo zece ani mai mare ca mine şi de dragul ei l-am iubit şi pe el. Mă transformasem într-un fel de slugă a lui; eu îi curăţam bocancii, eu duceam în locul lui tineta, eu ceream să execut muncile negre atunci cînd îi venea lui rîndul, şi asta ca şi cum m-aş fi obosit pentru ea, numai pe ea o

vedeam în față. Și seara îl rugam pe Silivan, ca un hoț de rînd, cu gînduri ascunse, să-mi povestească despre viața lui, fără să știe că de fapt, din toată povestea lui, pe mine, nu-i așa, mă interesa altceva, viața ei. Într-o zi, din pricina unei greve a foamei – cerusem dreptul la muncă în atelierele închisorii –, conducerea penitenciarului ne-a băgat într-o celulă cu deținuți de drept comun; asta era pedeapsa pentru ceea ce cerusem noi, și într-o seară au vrut să-l înjunghie pe Silivan. Pentru că eu eram aproape, am sărit în fața lui, și cuțitul l-am primit în plămîn eu. Silivan s-a eliberat cu un an înaintea mea; între timp, din pricina rănii, m-am îmbolnăvit de tuberculoză, am fost purtat prin fel și fel de spitale și dacă m-a ținut ceva în viață, în mizeria aia în care trăiam, erau gîndurile mele despre lumea asta de azi și chipul ei, pe care nu-l văzusem decît atunci, la vorbitor și de cîteva ori pe drumul colbuit dintre cele două case. Cînd am ieșit din spitalul închisorii, n-am avut unde să mă duc; stăteam așa, ca un prost, pe o bancă, parcă văd și acum, era primăvară, o primăvară timpurie, și numai ce văd că vine spre mine o femeie, și femeia nu era alta decît nevasta lui Silivan. M-a dus la ei, acolo m-am pus în cîteva luni pe picioare, dar la prima acțiune am căzut din nou și am primit alți șase ani de temniță grea. Am pierdut urma lui Silivan, nu mai știam nimic de el, știam de ea; Aurica venea tot la două luni la vorbitor, îmi aducea de mîncare, și cu toate că știam că era trimisă din partea Ajutorului Roșu, mă amăgeam că vine pentru mine și eram fericit cum greu își poate închipui cineva. În tot timpul ăsta, nu i-am dat niciodată de înțeles ce sentiment nutresc pentru ea, aș fi preferat să mă omor decît să scot din gură un cuvînt, pînă într-o zi, cînd, la vorbitor, Aurica m-a întrebat dacă eu eram cel care stătea cocoțat pe gratiile ferestrei la Caransebeș. De rușine, m-am înverzit, dar ea nu s-a supărat, doar a rîs așa de frumos! După doi ani de detențiune, din nou

m-am întîlnit cu Silivan; îmbătrînise tare, părul îi căzuse, şchiopăta, n-avea chef de vorbă şi nici de mine. Era supărat de disensiunile existente în partid şi suferea amarnic. Eram atunci într-un lagăr cu Silivan; a primit sarcina să evadeze; avea de dus un mesaj important lui Costache. Dar odată cu el a plecat un alt om de legătură, cu un alt mesaj către Costache, un mesaj provocator şi Silivan, ajungînd cu întîrziere din pricina unui tren pe care l-a scăpat, a fost înlăturat. Cînd am ieşit din lagăr, la Eliberare, am aflat ce s-a întîmplat cu Silivan, am încercat să-i dau de urmă nevestei lui, dar n-am mai găsit-o, se mutase din Bucureşti, nimeni nu ştia unde plecase după moartea bărbatului ei. În loc să mă prezint, ca ceilalţi tovarăşi, să-mi iau şi eu o muncă în primire, am umblat toată ţara să dau de Aurica, şi pînă la urmă am găsit-o într-un sanatoriu, paralizată. La o întrunire, imediat după moartea lui Silivan, a fost lovită cu o piatră de pavaj în şira spinării şi nu mai putea să-şi mişte picioarele, era ţintuită pe viaţă în pat. Am lucrat ca nituitor într-o fabrică din acelaşi oraş unde fusese internată, am lucrat din greu, eram dator să am grijă de ea, cu toate că din femeia pe care o văzusem la vorbitor nu mai rămăsese decît o umbră. S-a vindecat, dar fără să poată umbla, şi atunci i-am meşterit un cărucior, eu şi tovarăşii mei l-am făcut; model era un scaun cu roţi, nemţesc, rămas de pe vremea războiului în curtea spitalului, şi aşa am pus-o pe Aurica pe picioare, adică pe rotile. Am adus-o apoi în oraşul din apropiere, are o cămăruţă sub un acoperiş, n-a vrut să facă cerere pentru pensie, şi de două ori pe săptămînă mergeam la ea s-o cobor cu căruciorul în curte şi ne uitam pe urmă unul la altul, fără să vorbim. Gîndurile noastre sînt în urmă, şi eu stimez gîndurile astea ale ei, şi ea pe ale mele. La toamnă, fata are să meargă la şcoală, împlineşte în iulie şapte ani şi, cu toate că am trecut prin cîte am trecut, sînt fericit, frate Petre; dacă ar trebui să iau viaţa de la început, aş lua-o

tot aşa. I-am spus că azi mă vor opera, de fapt şi ea mi-a zis nu o dată să încerc, n-are rost să mai zac aici, vreau să mă fac bine, şi pe urmă să stăm împreună; eu să lucrez undeva pe aproape, o muncă nu prea grea, şi după orele de servici, ea să mă aştepte cu ciorbă şi chiftele, fetiţa să-şi facă lecţiile, să fim împreună. Şi dacă mi-e teamă că are să se întîmple ceva, nu teama morţii mă sperie, mă sperie altceva: cine are s-o coboare de la etaj pe scări, cine are să-i cumpere alimente şi, mai ales, cu cine are să tacă ea ore în şir, aşa cum tăceam noi acolo, în curte, făcîndu-ne că ne uităm la munţi, dar de fapt fiecare privind prăpăstiile şi amintirile din noi? Amintirile m-au legat de ea, şi în amintirile astea era singura mea dragoste, şi mersul ei şăgalnic făcea parte tot din dragostea mea. Vezi, frate Petre, pe noi nu ne-a îndemnat nimeni să luptăm, nu ne-a împins nimeni de la spate; puteam avea şi eu o viaţă liniştită, aş fi fost sănătos, eram în putere, la meseria mea se cîştigau şi se cîştigă bani nu glumă, aş fi avut ce-mi trebuie, dar am preferat lupta; la început dus de exemplul tovarăşilor mei, apoi din convingere, şi cu cît eram noi asupriţi mai mult în închisori, cu atît ştiam că dreptatea este de partea noastră şi căpătam puteri să trăim şi în orice împrejurare să ne numim oameni. Stă lîngă gară, la numărul doisprezece, e o casă cu acoperişul de tablă vopsit în verde, şi Aurica acolo stă în balcon şi priveşte peste munţi şi sînt sigur că în gîndurile ei intru şi eu cu viaţa mea chinuită şi ca vai de ea. Ştiu că nu-ţi sînt apropiat, ştiu că nu din prietenie ai venit înaintea mea, din prietenie puteau veni alţii, n-au venit, ai venit din omenie şi poate şi pentru altceva, poate erai curios să ştii dacă am fugit sau nu, erai curios să afli ce-ai aflat, deoarece ştiai, uite de asta eram sigur că ai să vii, ştiai că eu am să-ţi povestesc cîte ceva din viaţa mea. După cum vezi, viaţa mea n-are nimic special. Mi-am dat seama din primele zile, după prima întîlnire acolo, la Titorian, că nu-ţi sînt sim-

patic, voi intelectualii ne credeţi nişte subdezvoltaţi şi, din pricina asta, capabili să acţionăm doar la nivelul instinctelor noastre politice; n-avem şcoli şi nici pregătirea voastră şi să ştii că pînă în clipa cînd vom ajunge la nivelul vostru, dragostea asta dintre noi şi voi aşa va fi, ca între pisică şi şoarece, dar va trebui să ne acceptaţi colţii deoarece în puterea noastră stă să vă jumulim sau nu, să vă tolerăm sau să vă îndepărtăm, în funcţie de cum veţi şti să ne apreciaţi şi să vă supuneţi nouă. Aici am fost întotdeauna de acord cu Cozmin. Pentru că în viaţa noastră simplă şi grea voi veniţi cu îndoielile, cu opoziţia, cu întrebările, şi chiar şi cei mai devotaţi intelectuali din partid seamănă nu o dată vînt şi cine seamănă vînt, frate Petre, neapărat, nu-i aşa, va culege furtună. Acum eşti mulţumit? Nu-i aşa că din punctul tău de vedere pot intra la cuţit şi, eventual, ţi-ai dori nici să nu mai ies de sub el, cu un Morăscu mai puţin veţi cîştiga voi un loc în plus, nu-i aşa, că la asta te gîndeşti?

Curta se luă după Morăscu, călca aproape pe urmele lui, Morăscu nu mai ţinea marginea, îşi potrivea paşii pe semnele vechi şi paşii erau mult mai sprinteni decît la început, oboseala dispăruse, genunchii nu-i mai tremurau.

– Ce-ar fi, totuşi, să nu te operezi, tovarăşe Morăscu, să nu te operezi încă? Sincer să fiu, n-am încredere în Băltescu, n-am încredere ca medic chirurg, ţinu să precizeze Curta, are prea puţină experienţă.

– Vezi că am avut dreptate? spuse Morăscu, şi se opri din nou în potecă, întorcîndu-se spre Curta, şi bucuria că dreptatea era de partea lui îl făcu să uite că ţigările trebuiau drămuite şi, generos, îi oferi una întreagă, el mulţumindu-se cu jumătatea ruptă înainte. Vezi cum semeni îndoiala, numai că pe mine asemenea îndoieli mă lasă rece, n-am să-ţi urmez sfatul, sfatul ăsta care împrăştie, dar nu adună nimic.

– Tovarăşe Morăscu, îţi dau acest sfat nu ca să semăn

îndoieli, ştiu că ai prea mare curaj ca să ţi-l pot înfrîna, fie şi măcar o parte din el, dar curajul într-o operaţie nu e totul, ca să fiu sincer, nici nu cred că în asemenea situaţii curajul are vreun rost; curajul este arta de a-ţi ascunde frica, orice om normal are dreptul la frică, şi raţiunea de a-şi înfrînge panica în momentele grele nu este altceva decît acest mare curaj de care vorbeşti, curaj în momentul de faţă prost înţeles. N-am venit nici ca să-ţi cunosc viaţa, n-aveam de unde şti că ai să mi-o povesteşti; acum, după ce mi-ai redat frînturi din ea, trebuie să-ţi mărturisesc că dorinţa mea de a te opri să faci această operaţie este şi mai puternică decît înainte, din motive pe care n-are rost să le explic. Nu dosarul lui Băltescu taie în dumneata, dosarul ar tăia minunat dacă ar avea în el capacitatea să se metamorfozeze, dar, din păcate, el rămîne un simplu dosar. Înclin să cred că nu vrei să renunţi la operaţie din mai multe motive, şi unul dintre ele este acela că dumneata ai insistat să vină Băltescu, fără ca atunci să ştii că vei ajunge sub bisturiul lui. Şi bisturiul ăsta ţi-ar putea fi fatal; ai o nevastă, un copil, n-ai dreptul să-ţi laşi trupul supus nu unei operaţii, ci unei experienţe politice. S-ar putea foarte bine ca intervenţia să reuşească, dar eu am fost de faţă la operaţia lui Pintică şi îţi spun că, dacă va reuşi, reuşita va fi rodul întîmplării şi nimeni nu are dreptul, datorită unei întîmplări, să tragă concluzii de viaţă şi de moarte pentru alţii. Nu eu semăn îndoiala, dacă vrei să ştii, adevărul totdeauna seamănă îndoiala prin forţa lui, mai ales în cei care ajung cu greu la el.

– Nici noi n-am avut experienţă şi am pus mîna pe putere şi conducem şi vom conduce.

– Dar se poate conduce şi fără experienţe triste, se poate conduce preluînd ce-a fost bun de la alţii, nu trebuie neapărat să credem că numai ceea ce facem noi este bun.

Morăscu îşi aruncă mucul de ţigară, se uită din nou la

ceas, apoi porni, sprinten, pe cărăruie înainte. Vorbea fără să mai întoarcă privirile spre Curta, vorbea cu spatele la el, dar Petre îl auzea şi aşa, cu toate că vorbele ajungeau pe jumătate frînte.

– Nu-mi pare rău că te-am tăiat de pe listă şi l-am trecut pe Stamate.

– Stamate e un oportunist şi o spun asta nu pentru că m-ai tăiat de pe listă, ci pentru că el una face şi alta gîndeşte...

– Dacă face pentru noi, puţin îmi pasă ce gîndeşte, cu timpul o să se dezobişnuiască să gîndească altfel decît face, spre deosebire de tine, care nu prea faci nimic pentru noi şi gîndeşti şi împotriva noastră. Dacă nu m-aş opera, asta ar fi din cu totul alte motive, te asigur, aş vrea să fiu pe picioare ca să te pot exclude, cei de la ziar n-au nimic împotrivă. Stamate a întocmit referatul în locul meu, am dorit să fie redactat de un intelectual, aşa e democratic, de ce să zici că te-a încondeiat un necioplit, a scos din tine un naţionalist sadea. Ştii, tot greul, spuse Morăscu oprindu-se o clipă în mijlocul drumului, solicitînd participarea lui Petre, greul a fost cum să facem să nu jignim, nu-i aşa, nu-i indiferent de unde ai venit, unde ai învăţat, ei, uite, acest loc unde ai învăţat ne dădea bătăi de cap, acest loc trebuia anulat, şi acuzaţia de naţionalist este cea mai bună din toate cîte le ai la dosar, pentru că ai destule, frate, acolo... Ca naţionalist singur te dezici de locul unde ai învăţat şi, dezicîndu-te, împroşti cu noroi şi ţara ta şi cealaltă... Ei, acum îţi mai dă mîna să spui să nu mă mai operez? întrebă Morăscu şi rîse bucuros de această înfundătură în care îl băgase pe Petre.

– Da, chiar cu mai multă convingere ca la început.

– Asta ca să nu dai înapoi, ţi-e ruşine să dai înapoi, nu-i aşa, ai prefera să-l faci pe Morăscu să dea el; ei, uite, Morăscu nu dă, nu fiindcă se simte cu musca pe căciulă, el crede în ceea ce face.

În hol îi aştepta sora Nana. Trecuse de ora opt, operaţia era programată pentru ceasurile nouă, venise şi Băltescu şi, la aflarea veştii că Morăscu nu e de găsit, se dusese furios în biroul lui.

– Tovarăşe Morăscu, se poate? reuşi să îngîne sora Nana. Tocmai dumneata, se poate? se lamentă ea, dar, văzînd că din mers Morăscu se dezbracă de haină şi de pulover, disperarea de la început se transformă în năuceală şi rămase cu gura deschisă, arătîndu-şi caninul rebel, alb şi lucitor.

– Am avut o întîlnire importantă cu cineva de la centru, a trebuit să predau nişte documente, tovarăşul Curta este martor, fără să vrea ne-a întîlnit pe drum, el îţi poate dovedi, nu-i aşa, tovarăşe Curta? căută el un sprijin direct, şi Curta înclină din cap, deşi o clipă se gîndise să-i spună sorei că totul e numai o scorneală.

Sora se luă după Morăscu. Îl găsi în camera de lîngă sala de operaţii, numai în napoleonii lui groşi: se privea în oglinda pătrată, atîrnată deasupra chiuvetei. Rămase nemulţumit de barba mare şi nu se lăsă pînă ce sora nu urcă în camera lui să-i aducă uneltele de bărbierit. Se tamponă pe obraz cu spirt medicinal, dar mîna în care ţinea vata era vizibil nesigură şi atunci o privi ca pe un corp străin de fiinţa lui, o admonestă verbal cu o voioşie nefirească, făcîndu-i semn cu degetul arătător de la cealaltă mînă şi fredonă o melodie, se spălă cu apă rece pînă la brîu, insistînd mai mult cu săpunul pe sub braţe şi la gît. Se şterse cu tifon, prosop nu era la îndemînă, apoi se aşeză pe un taburet, se răsucea voios spre soră şi, ridicînd mîinile, zise pe un ton de glumă:

– Mă predau, soră, sînt al dumitale.

Curta se uitase prin fereastra mare din coridor; voioşia lui Morăscu nu-l putea înşela, dar tocmai cînd voia să intre în cabinetul lui Băltescu, acesta apăru pe coridor, şi la vederea figurii relaxate, pofta de a interveni îi dispăru. Era sigur că

medicul avea să primească sfatul ca un amestec brutal în meseria lui, ar fi avut tot dreptul, cine altul dacă nu el, Petre, ceruse la şedinţă, sus şi tare, să nu se treacă peste părerea oamenilor de specialitate? Iată că omul de specialitate fusese bucuros cînd aflase că Morăscu era pregătit pentru operaţie, şi Băltescu, deloc mirat că-l vede pe Curta acolo, îl apucă de cot şi-i zise:

– N-am nimic împotrivă, dacă vrei, mă poţi asista, optimismul dumitale – de ce să nu recunosc – face bine nu numai pacientului.

– Mi-a fost de ajuns o dată, domnule doctor, acum am ceva mai bun de făcut cu emoţiile mele, le-am găsit sens şi întrebuinţare, prefer să descriu operaţia decît să particip la ea. Arborînd un zîmbet, Curta se îndreptă spre scara principală.

Stamate îl aştepta pe coridorul etajului întîi; se plimba de la un capăt la altul, cercetînd din mers cîteva hîrtii, de parcă s-ar fi pregătit să ia cuvîntul, într-un loc foarte important şi nesigur încă pe el, mai cerceta din mers ideile ce urmau să fie dezvoltate. Curta îl ocoli, nu era sigur că era cel aşteptat, abia cînd văzu uşa întredeschisă înţelese că Stamate intrase înăuntru, îl căutase, apoi, văzînd că se apropie de sanatoriu, rămăsese pe coridor, deoarece ştia că, mai devreme sau mai tîrziu, are să urce. Era stînjenit Stamate, dar cu toate astea, fără să fie poftit, îl urmă pe Curta şi ca şi cum dinainte s-ar fi înţeles în privinţa întîlnirii, afişă chiar un aer nemulţumit că acesta întîrziase, că-l făcuse să aştepte nepermis de mult şi că acum nici măcar nu-şi cerea scuze, aşa cum cere bunacuviinţă.

– Te-am aşteptat, Petre, intră Stamate în discuţie, aşezînd cele cîteva hîrtii pe masă şi apăsîndu-le cu mîna ca să le îndrepte. Nu înţeleg ce-i cu tine, de ce renunţi aşa de uşor la toate?

– Cine ţi-a spus că renunţ? Dar dacă tot ai venit aici

nechemat, fă-mă să înțeleg la ce anume renunț, poate nu-mi dau seama, poate sînt năuc sau zăpăcit și nu mai știu ce se petrece cu mine. La ce să renunț și la ce să nu renunț? Mi-a spus Morăscu de referatul pe care l-ai întocmit, te felicit, dragul meu, mai ales dacă el reprezintă propria ta credință despre mine. Vreau doar să te întreb – știu, inutil, dar te întreb totuși – de unde mă cunoști așa de bine și cu ce drept poți să faci afirmații despre un om, afirmații evident false? Întrebarea este de prisos, îmi dau seama, spuse Curta, și, fără jenă, își scoase haina, puloverul, apoi se îmbrăcă în pijamaua lui roasă. Se urcă în pat și privi afară, unde se vedeau, pe colina lui Visalon, zeci de pacienți, care preferau orelor de cură săditul pomilor. Așa ai procedat și cu Titorian, nici nu știu de ce mai pierd vremea aruncînd în discuție logica, tu te descurci admirabil fără...

– Petre, prima dată m-am simțit profund jignit cînd m-ai alungat din cameră, nu meritam, și nu meritam acest lucru din partea ta, oricum, sîntem singurii aici care avem aceeași meserie, ar trebui să ne întrajutorăm și nu-ți ascund că intenția de a-ți da ajutor m-a adus aici; am trecut peste orgoliul meu și iată-mă, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, ca și cum nu eu aș fi cel supărat. N-am făcut altceva decît să îndeplinesc o sarcină, mi-au spus că cel mai plauzibil motiv pentru scoaterea din partid ar fi acuzația *naționalism*, mi s-a servit tema, eu am dezvoltat-o, atîta tot. De ce nu înțelegi că dacă n-aș fi scris eu referatul l-ar fi scris altul, și acesta n-ar fi venit la tine să discute, să ți-l arate – Stamate luă de pe masă hîrtiile și i le întinse lui Curta, dar el bătu aerul cu mîna, în semn că n-are nevoie de ele, și cînd Stamate insistă totuși, Petre le aruncă, pur și simplu, reținîndu-se cu greu de a-l da din nou afară.

– Înțeleg că nu vrei să scapi, că te oferi eroic cu pieptul deschis unor... invocînd curajul menirii tale și, uitînd că

mai ai înaintea ta o întreagă viaţă şi că ea îţi este necesară. Odată exclus din partid, nimeni nu te mai poate apăra; vei fi un om sfîrşit, vor putea da cu tine de-a dura. De ce nu pricepi că sînt pe lumea asta lucruri care trebuie să treacă, avem obligaţia morală, poate acesta este actul de cel mai mare curaj, de a scăpa acestei judecăţi de moment, judecată – cum prea bine ai spus – ilogică, falsă, dar reală de vreme ce, vrem, nu vrem, sîntem supuşi legilor ei. Faci acte de caritate în stînga şi-n dreapta şi eşti incapabil să faci cel mai mic gest pentru...

– Şi ce-ai vrea să fac, mă rog? Poate îmi dai tu o soluţie curajoasă, o soluţie acceptabilă, poate o ai la îndemînă, în traista ta de iluzionist ideologic, o panglică ce mi s-ar potrivi ca să scap aşa cum ai spus. Pentru asta, mai trebuie să şi accept o asemenea formulă de compromis... De ce nu înţelegi, Stamate, că, odată intrat în această morişcă a compromisurilor, nu vei mai ieşi din ea niciodată. Sînt aproape convins că şi peste douăzeci de ani ai să rumegi la fel, şi atunci ai să spui că trebuie făcut ceva ca să scăpăm, cînd aici, între noi, tu nu eşti capabil să iei o... Vina este a noastră, de asta sînt tot mai convins; datorită unei înţelepciuni ca a ta, acestui mod de a face totul ca să ieşi la lumină, să scapi, înţelegînd prin acest singular de fapt atitudinea unei obşti împrăştiate aiurea, dar cu o judecată similară. Să-ţi vorbesc eu despre menirea noastră? Pentru asta ar trebui să fiu convins că tu crezi în această menire, ar trebui să fiu convins că lumea aceasta, cu toate imperfecţiunile ei, ţi-e totuşi dragă, cel puţin atîta cât îmi este mie.

– Nu-mi dau seama dacă eşti numai prost sau prostia e aureolată de o cinste la fel de prostească, inutilă şi copilărească. Vin la tine să-ţi spun ce te aşteaptă, să întreprindem împreună ceva, şi tu-mi ţii lecţii despre cinste, despre ce va fi peste zece sau cincisprezece ani. Oare nu e

totuna ce va fi dacă în acest *va fi* tu nu vei intra? Pur şi simplu, nu te înţeleg... faci totul pe placul lui Baciu, te credeam superior, dar văd că mă înşel, răspunzi exact la calculele lui, te înglodezi cu fiecare zi mai mult, îl cerţi pe Pintică pentru teoria lui despre generaţia de sacrificiu, de fapt nu faci altceva decît să te sacrifici conştient la fel cum el îşi justifica sacrificiul de a trece în lumea drepţilor. Pe baza referatului meu ai fi putut să-ţi întocmeşti cuvîntul punct cu punct, ţi-ai fi făcut autocritica, eu aş fi montat pe cîţiva inşi să te sprijine, şi te asigur că i-ai fi scăpat lui Baciu printre degete cel puţin pentru o bună perioadă.

Curta se uita insistent afară; geamul mare lăsa privirilor întreaga panoramă a munţilor şi costişelor din faţă, şi el se desfăta uitîndu-se la pacienţii deveniţi copii, cum alergau de la o groapă la alta cu puieţii de brad, în timp ce alţii cărau găleţile cu apă în şir indian. Era cu ei şi sora Aneofiţa, o distingea după halatul alb, prefera să stea cu pacienţii acolo dacă nimeni nu reuşise în orele de cură să-i bage în sanatoriu.

– Sînt obosit, Stamate, sînt obosit, spuse încet Curta, şi mă gîndesc în clipa asta cu teamă că Morăscu nu va scăpa.

– La asta te gîndeşti tu acuma? întrebă Stamate de-a dreptul consternat şi fără să mai spună ceva, îşi luă hîrtiile şi, după ce îşi făcu o cruce mare, ieşi din încăpere.

Curta se mai uită cîtva timp la oamenii de pe dealul defrişat chiar la începutul venirii lui în sanatoriu, cu osebire o urmărea pe sora Aneofiţa Anghel, mersul ei grăbit, căutăturile ei înapoi, spre sanatoriu, şi avu certa impresie că din mulţimea de balcoane ea încearcă să-l găsească pe al lui. Cîtva timp şi unul, şi celălalt se uitară în aceeaşi direcţie, ca şi cum ochii li s-ar fi întîlnit. Curta îşi scoase de sub pernă caietul gros de dictando şi, după ce umezi vîrful creionului în gură, se apucă să scrie.

36

Scrisese cîteva ore în şir, fără să-şi schimbe poziţia în pat, fără să simtă oboseala şi nu se dezmetici decît în momentul cînd se auzi toaca pentru masa de prînz. Creionul îi căzu din mînă lîngă el, pe cearşaf, şi rămase cu privirile în gol, îndreptate spre balcon. Îşi reveni într-un tîrziu; ceea ce pînă atunci nu reprezentase decît un spaţiu din care lumea înconjurătoare se năruise, acum căpătase din nou contururi, se delimita cu precizie, colina muntoasă deasupra căreia se învîrtea un nor albicios şi costişa unde pacienţii sădiseră pomi reveniseră la adevărata lor formă. Acum, locul se arăta privirilor pustiu, nu mai era nimeni, se vedeau puieţii în gropile lor negre, aşezaţi în rînd ca nişte soldaţi, aproape că se mişcau aceşti soldaţi în mersul lor pitic, şi Curta ar fi continuat să-şi imagineze acel regiment de brazi în marş dacă clopotul de la bisericuţa lui Ghideon n-ar fi anunţat şi el că e ora prînzului. Înviorat, se ridică din pat şi se îmbrăcă grăbit. Nu mai fusese în sala de mese nici el nu mai ştia de cînd; coborî scările de marmură pînă în holul de jos şi avu un moment de ezitare, chiar înainte de a intra în sală; palmele îi transpiraseră, respiraţia îi deveni greoaie şi, odată ajuns dincolo de uşă, se opri ca un străin intrat pentru prima oară. Aproape că nu mai era nimeni din cei pe care îi ştiuse sau pur şi simplu cunoscuţii lui nu coborîseră încă. Sala era aceeaşi, dar oamenii – alţii; pînă şi infirmiera care servea se schimbase, blonda dispăruse, în locul ei fiind o brunetă spătoasă, cu mînecile suflecate pe două braţe ca de salahor, şi cu o voce groasă îl sperie chiar de la început, atît de neplăcut îl surprinse.

– Sînteţi proaspăt internat? N-am fost anunţată. Curta nu putu răspunde imediat; ar fi însemnat să se explice, să spună că era pacientul sanatoriului, nici el nu ştia cu exacti-

tate de cînd, şi pentru că nu fu în stare să răspundă, femeia îl luă de braţ şi-l aşeză la o masă, lîngă bucătărie, celelalte fiind ocupate. Era masa la care altădată mînca Buzangiu, dar Buzangiu nu era de văzut, probabil prefera seria a doua, ca cei mai mulţi dintre pacienţii vechi, lor nu le mai ardea de mîncare, mîncarea era un supliciu, şi ei doreau să-l amîne cît mai mult. Capetele se răsuciră curioase la trecerea lui printre şirurile de mese, numai Deluţa îi zîmbi ca unui vechi cunoscut, îşi întoarse chiar capul după el, şi Curta o salută cînd văzu că insistă cu privirile. Îmbătrînise Deluţa sau, în orice caz se schimbase foarte mult. Îşi tăiase părul şi fără fuiorul acela lunecos aşezat pe spate i se vedea ceafa şi o dungă în pielea gîtului, care se îngroşase şi el. Mînecile puloverului negru cu care o văzuse nu o dată crăpau pe braţele durdulii, iar sub bărbie îi apăruse o guşă, dublă, acum cînd încerca să-i zîmbească lui Petre de la masa ei. Văzu locul lui Morăscu liber şi abia atunci îşi aduse aminte că acesta se află în sala de operaţii. Supărat că uitase, se ridică în clipa cînd i se servea primul fel; îndepărtă infirmiera aproape brutal. Ieşi din sală val-vîrtej, coborî un etaj şi se îndrepta spre coridorul unde altădată transpirase din belşug la vederea acelei încăperi. În sala de operaţii nu mai era decît o soră, nouă şi ea, aduna meşele şi instrumentarul şi, cînd auzi că fata cîntă, îşi zise că operaţia a decurs bine şi se bucură pentru această credinţă. Trecu în grabă pe lîngă el doctorul Băltescu; purta încă atîrnată de gît masca de tifon. Nu-i dădu nici o atenţie, cu toate că Petre făcuse un gest să-l oprească şi să afle veşti de la el; doctorul îl ocoli, cu gîndurile în altă parte, şi intră grăbit în sala de radiologie. Curta ridică din umeri. Voia să se întoarcă la masă, dar graba cu care Pintică cobora scările îi schimbă intenţia.

Pintică alerga spre poartă, unde oprise un autobuz plin de praf, şi, curios, Curta rămase locului. Numai într-un tîrziu

îl simți lîngă el pe Forgaș. Îl simți mai mult după hainele îmbîcsite cu mirosul prafului de pușcă; era într-adevăr el, Forgaș, privea în aceeași direcție spre poartă, unde Pintică se oprise discutînd cu cineva care coborîse din autobuz.

– A venit Calafat Opincă, îl anunță Forgaș în ungurește, așa mi-a spus Pintică, te-a căutat și pe tine – și Forgaș se îndreptă spre poartă cu pași nesiguri, nu-i venea să creadă că poate fi adevărat.

Da, cel sosit era Calafat Opincă, și nu era singur, îl însoțeau săteni din comuna lui, vreo douăzeci la număr după cîte își putuse da seama; oameni nerași, veniți de la drum lung, îmbrăcați în straie ponosite, cu cușmele pe cap, deși afară era un soare cald și strălucitor. Oamenii coborau unul după altul, năuciți la vederea acelei clădiri albe așa cum nu mai văzuseră pînă atunci; unii dintre ei se descoperiseră chiar, și atunci Petre le văzu părul scurt, tăiat uniform, cu urmele mașinii de tuns pe scăfîrliile strălucitoare, parcă unse cu ulei. Nu îndrăzneau să se îndepărteze prea mult de mașină, din cînd în cînd trăgeau cu ochiul spre alți doi țărani rămași în autobuz, unul mai la ușă, altul mai în spate, și ei cu căciuli pe cap, cu sumane groase de lînă, cu mustăți arcuite, spre deosebire de Calafat Opincă, a cărui mustață era ridicată în sus.

– Uită-te, tovarășe Pintică, nu li s-a întîmplat nimic, sînt toți, spuse un om îmbrăcat altfel decît țăranii, cu cizme Bürger, pantaloni strînși pe picior și o scurtă încinsă peste mijloc cu un cordon.

– Tovarășe Pandele! strigă Pintică, recunoscînd în omul din față un activist, probabil prieten de-al lui, în orice caz un cunoscut, după felul călduros în care se îmbrățișară.

– Am venit direct de acolo, să ne vezi, așa a sunat ordinul, sîntem cu toții, mai spuse Pandele, și arătă roată spre oameni, care continuau să privească la clădirea din fața lor.

– Hai, veniți la mine, tovarăşi, îi invită Forgaş pe Pandele şi pe ceilalți, dar Pandele, după ce privi în maşină, dădu din cap în semn că plecarea de lîngă autobuz nu depinde de el.

– Sîntem în trecere doar pe aici, în trecere... Aşa am primit ordinul, să venim, să ne vezi, să afle şi tovarăşii, adică prietenii tăi care au scris mai ştiu eu pe unde, că sîntem întregi şi sănătoşi.

– Unchiule, se adresă Pintică lui Calafat, un om lat în spate, cu picioarele uşor curbate, cu chipul colţuros, ca cioplit de o mînă nedibace. La apelul lui Pintică, Calafat continua să tacă şi să privească în jur speriat.

– Unchiule, deci v-au dat drumul, nici nu ştii, au fost luni în şir cînd am vrut să... nu m-aş mai fi putut întoarce acasă pentru nimic în lume. Tovarăşul Curta, Petre Curta, scriitor, şi tovarăşul Forgaş, ei au scris, ei au insistat, lor le datorați...

Pintică se opri; îşi dădea şi el seama că orice explicație e de prisos, oamenii erau aici, veniseră de departe la el, să-l vadă şi să-l liniştească, cu toate că nu înțelegea un lucru: de ce era acolo Pandele, primul-secretar, cel care îşi dăduse cuvîntul de onoare că n-are să li se întîmple consătenilor lui nimic, şi mai ales de ce avea şi el părul tuns scurt. De sub căciula brumărie aşa se vedea. Fericirea îl înecase pe Pintică, amănuntele noi care l-ar fi obligat să pună zeci de întrebări se topiseră în marea bucurie de a-şi revedea consătenii; acum nimic nu-l mai putea împiedica să se întoarcă în satul lui cu fruntea sus – n-avea să-l mai arate nimeni cu degetul, iar conştiința chinuită pînă atunci putea dormi liniştită. Oamenii erau aici, oamenii întîlniți de el în munți, aceşti oameni se întorceau la casele lor, întregi, şi Pintică nu se mai întrebă cît timp trecuse de atunci, de cînd nu mai fuseseră acasă, şi nici nu se îndoia în sinea lui că aveau să se întoarcă în satul lor.

Pintică trecea de la unul la altul, pipăia mîinile oamenilor, zăbovea cu privirile în ochii lor goi, mereu îndreptați spre sanatoriu; îi fascina construcția albă și pînă și Pandele nu înceta să admire balcoanele mari, cu geamurile cît un perete de casă obișnuită, atît de strălucitoare în bătaia soarelui.

– Unchiule, unchiule, ce bine-mi pare că te văd! începu din nou Pintică, dar Calafat Opincă, proțăpit pe picioarele îndepărtate unul de altul, cu mîinile în buzunar, continua să strîngă din fălci; se vedeau distinct maxilarele încleștate apăsat, ca niște pietre grele, greu de desfăcut, lăsînd buzelor doar o dungă aspră, singurele nemișcate pe obrazul acela într-o continuă zbatere.

Tăcerea din jur deveni stînjenitoare, nici unul dintre țărani nu scotea un cuvînt; pînă și Pandele, cu veselia obosită, se schimbase la față, devenise subit posac, umerii obrajilor îi căzură moi, iar ochii adumbriți aveau în ei ceva din apa unei bălți stătute.

Șoferul privea din cînd în cînd la ceas. Pe cărăruia ce ducea spre poartă apăru Buzangiu, cu teleguța încărcată cu trei putini; nu se mai ferea de pacienți, nu se mai ferea de nimeni, sacrificase cîțiva purcei pentru sanatoriu și considera că își cîștigase dreptul de a căra mîncare în văzul tuturor. Se îngrășase și mai mult, fața îi era uleioasă ca și haina de postav. Încălțat cu cizme pe care fusese nevoit să le taie sub genunchi ca pulpa groasă să încapă în voie, trăgea teleguța la vale, bucuros și el de cele aflate. Din butoaiele mari, murdare pe margini de sosuri, resturile de mîncare abureau; erau acolo înăuntru supele grase nemîncate în ziua aceea, piureul cu unt, șnițelele întregi de la seria a doua. Buzangiu pusese carnea într-o cratiță separată, acoperită cu o pînză de cort, cu gînd ca o parte din resturile acelea să o ducă lupilor lui Curta, la întoarcere, mai spre seară, cînd jivinele își făcuseră obiceiul să apară în poiana dintre stînci. Buzangiu se apropiase de

Pintică, aşteptînd să-i facă şi lui cunoştinţă cu consătenii lui, erau prieteni doar. Pintică n-avea vreme de recomandări, stătea şi el nedumerit în faţa uluielii celorlalţi, nu pricepea de ce oamenii tac şi privesc atît de intens la sanatoriu.

La vederea mîncării şi a resturilor de pîine albă, unul din ţărani începu să înghită în sec, dar asta numai o clipă, căci imediat după aceea, fără să ceară voie, înşfăcă o bucată de pîine şi una de carne şi începu să înfulece lacom, îndesînd în gură cu ambele mîini. Ca la un semnal, se repeziră şi ceilalţi la oalele lui Buzangiu, şi pentru că n-aveau cu ce să ia zeama verzuie, cu miros ademenitor, unul îşi băgă căciula în butoi, o umplu vîrf, apoi începu să bea din ea cum ar fi sorbit apă. Numai Calafat Opincă şi Pandele stăteau pe margini tăcuţi şi priveau năuciţi acel spectacol la care nimeni nu se aşteptase. Cu toate că mîncau atît de repede şi de hulpav, graba era reţinută şi calmă, plină de bunăcuviinţă; nici o firimitură nu fu aruncată pe jos, nimic nu se pierdu din butoaiele acum goale ca nişte guri de latrină.

– Mulţămim pentru masă, auzi Pintică vocea unui ţăran, singura propoziţie dealtfel rostită de vreunul dintre ei. Înainte ca Pintică să se dumirească, nu mai văzu lîngă el pe nimeni; ţăranii se urcaseră şi, împreună cu ei, şi Pandele, care le făcea semne cu căciula din dosul unei ferestre. Maşina porni în direcţia de unde venise, şi multă vreme, văzu cum o opincă prinsă între despicătura uşii batante se zbătea ca o vieţuitoare, să se desprindă din încleştare.

– Tovarăşi, ce-a fost asta? încercă să ceară o explicaţie Buzangiu cu ochii la butoaiele lui aproape goale, dar ceilalţi nu-i putură da nici un răspuns.

– Au crezut că le aduci lor de mîncare, asta au crezut, spuse Pintică, înmărmurit de cele petrecute, dar vesel totuşi; veselia că-şi văzuse consătenii nu dispăruse de pe chipul lui. Au fost grăbiţi, pînă acasă e cale lungă, nu glumă, cred că

nici n-au să ajungă la noapte; mîine dimineață, abia, spuse tot el, şi-i luă pe Forgaş şi pe Curta de braţ. Vă mulţumesc, vă mulţumesc din toată inima, fără voi nu le-ar fi dat drumul, vru Pintică să-i convingă pe cei doi, dar privirile încruntate ale lui Forgaş îl făcură să se oprească din mulţumiri, se vedea clar că ungurul era cu mintea în altă parte.

– Ei, Ştefane, acum te poţi întoarce acasă... mai pui cîteva chile pe tine, şi gata, la nevastă şi copii, ţi-a fost destul, încercă Curta să glumească, dar de rîs nu rîse nimeni, şi atunci el roşi pentru vorbele care-i ieşiseră pe gură.

– Hai la mine, Curta, îl strigă Forgaş pe Petre, dar Curta dădu din cap, nu-i ardea în clipa aceea de vizite şi nici de mîncare; infirmiera de la bucătărie îi făcea din uşa salonului semne disperate cu mîna.

Pintică urcă grăbit, dar ferm, spre solariu trecînd parcă supărat pe lîngă cei doi, şi Forgaş, dînd din cap, se apropie de Curta şi mult timp stătură unul lîngă altul, fără să-şi vorbească.

– Petre, începu Forgaş în ungureşte...

Se scurse o pauză destul de mare, timp în care Forgaş îşi aprinse de la ţigara abia fumată alta...

– Aş vrea să-ţi dau arma de vînătoare, s-o ţii la tine, eventual chiar s-o pui sub cheie, şi băutura s-o iei de la mine, pentru cîtva timp.

– Ce-i cu tine, Forgaş?

– Nimic, dar nu mai am siguranţa propriei mele judecăţi, şi omul fără judecată este capabil de multe... Nici nu ştii cît de ruşine mi-a fost... Mai bine de doi ani n-am primit la scrisorile noastre nici un răspuns; o dată te-am ocolit din jenă, aşteptam o veste, simţeam că sînt datori să-mi dea o asemenea ştire, în fond, pe Giurgea îl cunoşteam de mult, aveam încredere în el... Aş putea să-i găsesc mii de scuze şi, dacă ţăranii au fost aduşi aici, meritul este al lui, dar dincolo

de acest merit..., mai spuse Forgaş, şi plecă cu mîinile în buzunare, dar nu spre camera lui, ci aiurea, tăie poteca trecînd cu picioarele prin pînza subţire a lacului din faţă; apoi sări gardul de sîrmă, şi la admonestările portarului, care-l zărise, scoase în ungureşte o înjurătură lungă, încît Curta se minună de legăturile dintre cuvinte, nemaiauzite pînă atunci.

– Tovarăşe Curta, te cheamă Morăscu, auzi el vocea sorei Nana.

La început nu înţelese nici ce voia, pînă şi numele lui Morăscu îi suna străin, parcă venit de pe alte meleaguri; nu realiză nici măcar prezenţa sorei şi abia în clipa cînd se izbi de ea tresări, dar nu fu capabil să-şi ceară scuze; era năuc şi numai în momentul cînd sora îl prinse de braţ, oprindu-l din drum, repetîndu-i rugămintea de a se duce la Morăscu, Petre realiză că cel care îi solicitase prezenţa fusese în dimineaţa aceea operat.

– Cum se simte, soră? se pomeni întrebînd, egal, fără participare, cum ar fi întrebat care e starea vremii afară de unde abia intraseră.

Sora îşi lăsă privirile în jos, caninul rebel se ivi sub pielea uşor pudrată; pudra aceea era singurul lucru real pentru Curta în momentul acela şi multă vreme privi la pulberea care dădea feţei o altă culoare decît aceea pe care îl avea gîtul femeii: gălbuie, cu vinişoarele zbătîndu-se sufocate.

Morăscu se afla într-o rezervă din partea de nord, cu deschidere spre muntele ce se înalţa parcă la doi paşi, în aerul curat de afară. La început, Curta nici nu-l observă pe bolnav, ochii erau îndreptaţi spre acel vîrf de munte, venit parcă în întîmpinarea lui, şi nu-şi reveni decît atunci cînd Morăscu îi atinse mîna – şi mîna lui era rece ca gheaţa. Se uită spre patul alb, şi în mijlocul lui văzu o părere de om; Morăscu se înjumătăţise parcă, nu mai semăna cu cel de dimineaţă, era altul, găvanele ochilor se măriseră, gura se făcuse pungă,

buzele îi căzuseră înăuntru şi abia cînd Petre văzu în paharul de apă cele două proteze, înţelese de ce Morăscu încetase să mai aibă gură şi de ce chipul lui se schimbase într-atît.

Sora ieşise pe coridor, pricepuse că Morăscu avea ceva de vorbit, şi Curta se aşeză pe scaunul de lîngă pat, privind perfuzia, picăturile dese, aproape negre, ce se scurgeau în braţul aşezat pe o pernă, descărnat şi cu pielea ca foiţa de ţigară.

– Curta, spune-mi, spune-mi că tot ce-am făcut n-a fost fals, te rog spune-mi, dar cinstit – se auzi vocea slabă, dar Curta nu înţelesese rugămintea sau era incapabil să înţeleagă, deoarece continua să se uite la picăturile dese, ce se scurgeau prin tubul transparent. Nu înţelese sensul cuvintelor; luate disparat, fiecare vorbă ajunsese pînă la el; legate una de alta ele i se păreau fără logică, şi el nu se străduí să le dea logica dorită sau pur şi simplu nu avu puterea s-o facă.

– De ce, de ce? întrebă, la rîndul lui, cu privirile îndreptate nu spre Morăscu, ci spre perfuzie; parcă acestei perfuzii i se adresa, sîngelui dătător de viaţă; nici el nu primi răspuns, deoarece picăturile se opriră brusc, şi în vasul de deasupra patului, plin pînă la jumătate, se văzu o bulă de aer spărgîndu-se ca un mic balon de săpun, dar Curta nu-i dădu nici o importanţă. Se uită de data asta la Morăscu cum îl privea de sub pleoapele umede, şi acum îi înţelese întrebarea din acei ochi, ei îl făcură să înţeleagă ceea ce cuvintele nu fuseseră în stare, şi se pomeni vorbind, dar nu despre viaţă şi moarte, nu despre greşeli, despre floarea lui Visalon, despre speranţa lui în acea floare.

– A murit, îi şopti sora Nana, dar Curta n-o auzi nici pe ea, vorbea mai departe despre speranţă, despre floarea vieţii şi vorbea cu atîta ardoare, de parcă floarea aceea era în faţa lui, în ochii aceia deschişi ai lui Morăscu, plini de întrebarea la care nu primise răspuns.

Se duse în camera lui. Îmbrăcat, se aşeză pe pat; caietul de dictando era pe pătură; îşi amintise că-l vîrîse sub pernă şi acum era afară, cu creionul căzut alături, dar nu luă aminte la aceste amănunte; mai mult ca sigur, cînd se lăsase greoi pe pernă, caietul alunecase, în fond ce importanţă avea unde găsise caietul, important era că-l găsise şi că putea să scrie. Cîteva ore în şir, Curta umplu paginile albe. Nu mai ţinea cont de liniile albăstrui ca nişte vinişoare subţiri, tipărite perfect paralel; se apucă să scrie la întîmplare, între rînduri, apoi, nemulţumit, înjumătăţi şi rîndurile, voia să cîştige nu numai spaţiu, în felul acesta avea impresia că, de fapt cîştigă altceva, nici el nu ştia precis ce anume. Era la capitolul cu Olariu, povestea şi peregrinările lui se derulau coerent, cel puţin aşa avu impresia pînă în clipa cînd, mînat de un autocontrol, se apucă să recitească textul, şi atunci rămase uimit, nu înţelegea absolut nimic, munca se dovedise zadarnică, ideile se înşiruiau fără logică, haotice, ca născute dintr-un cap bolnav şi dintr-un suflet deteriorat; convins fiind că nu el era nebun, ci rîndurile se dezmăţaseră cu de la sine putere, se puse pe rîs şi rîse vreme îndelungată, ca şi cum şotia asta cu scrisul i-ar fi făcut-o altcineva. Vru să rupă paginile mîzgălite cu literele lui mărunte, înclinate spre dreapta, iar în josul paginilor cine ştie din ce motive, spre stînga, ca nişte holde albastre răscolite de un vînt nebun, dar pînă la urmă se răzgîndi; îi părea rău de toată truda din după-masa aceea, nu voia să rupă mărturia unei tulburări de moment, era dator să păstreze rîndurile acelea dacă nu pentru altceva, cel puţin pentru a avea un grad de comparaţie între el cel de atunci şi Curta de totdeauna.

Nu ştia cît e ceasul, în sanatoriu era linişte, nu se auzea decît mieunatul pisicilor Ceciliei Craiu, ultima ei pasiune. Aceste animale îi dădeau un sentiment de calm şi linişte, mai ales acum în perioada de împerechere.

Cerul era senin, de un albastru profund, lampa stinsă îi dădea putința să-l vadă; se apropia din nou toamna și stelele păreau aprinse pe acest cer ca de cerneală, parcă mai apropiate de pămînt. În dreptul colinei unde Visalon și oamenii lui sădiseră pomii se vedea o lanternă cercetînd puiet cu puiet; probabil Visalon căra singur apă, își uda pădurea cum avea obiceiul să se laude.

Curta coborî din pat, își duse caietul la dulapul metalic, îl închise cu cheia și, pentru că nu-i era somn, iar efortul depus îi făcuse bine, se gîndi că n-ar strica să iasă din celula lui, tot n-avea altceva de făcut. Se duse la cabinetul sorei Nana, avînd siguranța că ea trebuie să fie de gardă în noaptea aceea.

Într-adevăr, sora Nana era de serviciu, dar Curta n-o găsi în cabinetul ei, era la laborator, din spusele unei infirmiere, acolo își petrecea timpul liber, și Curta, curios din fire, se duse la demisol și o găsi pe soră în fața unui microscop.

– Vino și te uită, spuse ea, și ca Petre să poată privi în voie lamela introdusă sub lentilă, sora se ridică de pe scaun, și Petre îi luă locul; nu văzu nimic pînă ce nu-și reglă ocularul și cînd pe lamelă începură să se distingă cu claritate vietățile acelea atît de deosebite de bastonașele bacilului Koch, își ridică privirile spre soră și rămase așa pînă ce femeia, aproape bucuroasă de descoperirea ei, zîmbi larg.

– Ce sînt astea? întrebă el cînd văzu că explicațiile întîrzie să vină. Seamănă cu niște viermi...

– Viermi și sînt... De mai bine de patru ani m-a preocupat sputa lui Isaac, nimeni n-a descoperit adevărata lui boală, analizele nu indică prezența tuberculozei, și, cu toate astea, plămînii lui se macină de la an la an. Ispasiu a fost aproape sigur că nu e vorba de tuberculoză, dar ce putea fi nu și-a dat seama. Dealtfel, nici nu era ușor, acești microbi – să le zicem microbi – nu se eliminau, și pentru asta toate exa-

menele de laborator, de la noi şi de aiurea, pe unde am trimis probe, nu consemnau nimic specific tuberculozei. Am fost ieri de dimineaţă la baraca tăietorilor de lemne, Isaac abia se mai ridică din pat, în prezenţa mea a avut o chintă de tuse, şi după culoarea sputei mi-am dat seama că un examen direct ar putea duce la unele rezultate. Şi iată rezultatul... Cred că Isaac ştia că nu e vorba de tuberculoză, nu văd altfel de ce n-a încercat să ia antibiotice, era sigur că boala lui e de altă natură, dar natura ei exactă n-a putut-o defini nimeni.

– Şi ce-i de făcut, soră? întrebă Curta şi, curios, mai cercetă o dată lamele cu vietăţile acelea minuscule; acum, privite calm, semănau şi mai mult cu nişte viermi, inelele se distingeau şi mai clar, iar ventuzele din capetele vietăţilor, în mişcarea lor, se ridicau încercînd parcă să spargă cleiul lamelei.

– Cred că este vorba de o boală tropicală, a mîncat sau a inhalat cine ştie ce; în condiţiile climatului tropical aceste vietăţi nu s-au putut dezvolta, pe cînd în climatul nostru... Îţi dai seama, practic este mîncat de viu, am certa convingere că aceşti viermi îşi aleg nu numai plămînii, ci toate părţile moi ale organismului, cred că şi ficatul şi... Domnule Curta, de ce-ai venit la mine? întrebă sora brusc, şi se aşeză pe un scaun lîngă cealaltă masă. Curta, ca s-o poată vedea mai bine, îşi răsuci scaunul şi rămase cu buzele întredeschise, neştiind nici el ce răspuns să dea.

– Îţi sînt antipatică, nu-i aşa? După plecarea doctorului Ispasiu, am rămas eu – şi sora Nana îşi muşcă buzele; în partea dreaptă a feţei, apăru din nou caninul rebel. Sînt destul de bătrînă şi foarte puţin agreabilă... nu, să nu crezi că-ţi spun aceste lucruri ca dumneata să te simţi obligat să-mi dovedeşti contrariul, femeile au şi o asemenea tehnică, dar, crede-mă, îmi este străină. Ştiu că Isaac ţi-e prieten, în mod normal această descoperire ar trebui să mă întristeze; nu mai are nici

o şansă, am citit şi ceva literatură în legătură cu această boală, cred că unicat la noi, ştiu că va sfîrşi groaznic, aceste vietăţi vor urca pînă la creier, dar, cu toate astea, descoperirea în sine mă bucură, mă face să mă simt mai puţin de prisos, mai puţin soră şi mai mult ceea ce aş fi dorit să fiu totdeauna. Poate de aici şi această stare euforică, neobişnuită pentru mine, dar din moment ce-o pot defini, înseamnă că am suficient calm ca să-mi pot judeca şi celelalte sentimente. La fel de obiectiv. De ce nu fugi de aici, domnule Curta, de ce stai în acest loc? Nu o dată m-am întrebat şi nu mi-am putut răspunde. Te atrage pericolul, vrei cu orice preţ, doar din teama de a nu fi considerat laş, să fii martorul pînă la capăt al propriei dumitale descompuneri. În privinţa bolii, îţi dai singur seama, ştii la fel de multe ca şi mine, starea nu s-a ameliorat, nu te-am putut ajuta cu nimic – şi sora Nana, după ce ascultă atentă zgomotul care venea dinspre coridor, se duse la uşă şi o închise cu cheia. Îi făcu apoi semn lui Curta s-o urmeze şi după ce ajunseră în sala de radiologie trase uşa şi o închise şi pe aceasta.

– Sînt două ziduri de beton, aici nu ne poate auzi nimeni. Se aşează pe patul acoperit cu o muşama neagră. Stai lîngă mine, nu-ţi fie frică, mă întind puţin, dacă e nevoie, infirmiera ştie unde mă poate găsi... Deci, nu vrei să pleci...

– De ce să plec, soră, şi unde?

– În nici un caz acolo de unde ai venit. Te pot trimite în satul meu, la mama mea, undeva lîngă Făgăraş, ea te poate ajuta cîtva timp, pînă se limpezesc lucrurile...

– Ce să se limpezească, soră, nu înţeleg... Îmi atragi atenţia asupra unui pericol, se pare că el e iminent, dar eu sau sînt inconştient sau nu-l văd.

– Nu-l vezi sau nu vrei să-l vezi, eu înclin spre cea de a doua ipoteză, te înşeli sau vrei să te înşeli singur, şi asta din motive – pentru un om din afara jocului, ca mine – aproape

evidente. Te-ai apucat de scris, deşi probabil această îndeletnicire o consideri un secret, ea a încetat să mai fie; unui om care te cunoaşte de atîta amar de vreme, ca mine, nu-i este greu să înţeleagă că te mişti şi trăieşti în virtutea inerţiei, că întreaga dumitale fiinţă este acolo, în rîndurile pe care le aşterni pe hîrtie. Te observ, ce altceva mai bun are de făcut o femeie singură ca mine, trecută de vîrsta marilor pasiuni, uitată de lume şi ajunsă la convingerea că doar profesia îi mai poate îngădui mărunte satisfacţii, ca aceea la care aproape ai fost martor? Şi pentru că de atîţia ani în fiecare zi am stat de vorbă, nu mi-a fost greu să înregistrez schimbările în bine şi în rău, credinţa dumitale aproape oarbă că materialul acesta al durerii te poate propulsa la dimensiunile spirituale pe care le doreşti, uitînd – sau făcîndu-te că uiţi – consecinţele care te pot paşte. Cîtă dăruire există în această trudă artistică şi cît orgoliu, cît îi revine fiecărei părţi din aceste componente ale distrugerii dumitale, mi-e greu să spun şi mă interesează mai puţin, rostul meu este nu să-ţi nuanţez deznodămîntul ci să-ţi explic cauzele şi urmările lui. Ştiu cîte nenorociri a adus Morăscu în acest sanatoriu, ştiu cît de necinstit a procedat cu Ispasiu, singurul om faţă de care am avut şi am o stimă totală, dar în faţa morţii nu mai judeci faptele vieţii, judeci numai omul, rupt de trecut şi viitor, judeci numai acel prezent al suferinţei, şi suferinţa lui Morăscu şi cuvintele lui erau mai importante şi mai impresionante decît murdăriile lui, deoarece îşi oferise dramul acela de luciditate, nu în faţa vieţii, ci a morţii. Să nu crezi că-ţi fac vreun reproş şi iartă-mă că vrînd, într-un fel, să-ţi deschid ochii asupra propriului viitor ţi-am oferit imaginea unui om aflat acum la morgă, singur, aşa cum de fapt a trăit, cu ochii larg deschişi, deoarece nimeni n-a mai putut să-i închidă. Cînd ai venit aici, am avut convingerea că doreşti să-mi ceri un sfat, acum sînt sigură că nu pentru sfaturi ai venit, te văd cum mă asculţi şi

cum nu vrei cu nici un chip să mă contrazici; nu adevărul dumitale, într-un caz sau altul, te interesează, ai renunțat de mult la a-ți oferi opinia, dorești doar opiniile altora; spune-mi, în ce capitol voi intra eu și cum voi arăta? După cum zîmbești, acest capitol este și scris, fără să vrei te-ai dat de gol.

La toată peroraţia sorei, într-adevăr, Curta nu avu drept răspuns decît un zîmbet ascuns, buzele i se destinseră, dar mişcarea lor, aproape imperceptibilă, nu-i scăpă femeii. Ce putea să-i spună sorei? Ar fi putut să-i spună nu puține lucruri, dar sora Nana îl intuise exact, ceva mai presus de voința lui îi spunea să nu-și mai divulge într-o dispută argumentele și credințele. Vremea cînd intrase cu Isaac și cu Cozmin în fel și fel de schimburi de păreri apusese, ceea ce avea în el știa foarte bine, ceea ce știau alții trebuia aflat, și pentru asta avea nevoie de răbdare, chiar dacă părerile interlocutorului – ca acum, cu sora Nana – îi erau în multe privințe defavorabile.

Se uită la soră, așa, cum stătea întinsă, cu ochii abia întredeschiși de oboseală, și se întrebă de ce venise oare să o caute, ce-l îndemnase să coboare la subsol, cînd Forgaș, Pintică sau Buzangiu, de exemplu, îi erau cu mult mai aproape; de ce venise tocmai la ea, cînd Isaac îi trimisese de cîteva ori vorbă prin părintele Ghideon că-i dorea prezența? Nu avusese timp pentru ei, pentru cei mai apropiați, venise la sora Nana, și acum, cînd îi cerceta șorțul alb, impecabil, modelat după formele de dedesubtul lui, se întrebă dacă această femeie nu-i era, la urma urmei, mai apropiată decît toți ceilalți adunați la un loc, prin lipsa ei de ostentație, prin grija față de el, dovedită și acum, chiar dacă o făcuse cu brutalitate.

– Nu știu, soră, de ce am venit la dumneata. Sînt lucruri pe care nu mi le pot explica nici eu și nu o dată mi se

întîmplă să acționez după o logică străină, în orice caz străină mie. N-am știut cu precizie că voi veni, puteam foarte bine să nu viu, dar acum, aflat aici, nu-mi pare rău, indiferent de judecata aspră la care m-ai supus. Sau am venit pentru că astăzi nu te-am văzut, poate simțeam nevoia să te văd. De ce nu admiți și o asemenea alternativă, dumneata, care văd că ai la îndemînă toate posibilitățile de a judeca oamenii? Nu vreau să-ți ascund că, în anumite privințe, intuiția dumitale exactă m-a ajutat să descopăr în mine motivații pe care altfel nu mi le-aș fi explicat niciodată; ele existau în mine, le simțeam, erau însă lipsite de contururi, n-aveau nume, nici profil. Deci, sînt egoist, laș, capabil să mă supun singur sacrificiului cunoașterii, uitînd că în acest fel îi supun și pe alții acelorași dureri ale trezirii. Unde să fug și de cine să mă ascund? De propria lume, în care eu, bună și dragă soră, mai cred? Poate că mă socoți un nebun, dar, uite, n-am să-mi pun în ultimul moment al existenței întrebarea pe care și-a pus-o Morăscu. Nu, n-am nevoie să mi-o pun, pentru că nu am ce dărîma în mine. Eu am fost făcut ca să construiesc și n-am nici o vină că nu pot altfel decît cu mijloacele menirii mele. Chiar dacă ele deocamdată nu vor folosi nimănui.

Curta tăcu; i se păru și așa că vorbise de prisos; argumentele lui le simțea singur sărace, nu pentru că n-ar fi fost reale, erau sărace din lipsa lui de forță de a le insufla putere de convingere. Își dăduse seama din primul moment că lăuntric nici măcar nu simțise nevoia să convingă. Se uită la sora Nana, la chipul ei devenit în întregime galben, la pieptul ferm, poate prea ferm, și Petre, răutăcios, își spuse că tot ce se poate ca acolo, sub halat, să se ascundă numai o iluzie a feminității ei. Sora Nana îi urmări direcția privirilor, se ridică în șezut și, orbită parcă de lumina puțină, își duse mîinile la ochi, oferind în locul pieptului bombat doar coatele aduse în față, cu un soi de jenă copilărească.

– Ţi-a spus sora Aneofiţa?

Curta ridică din umeri.

– Ce să-mi spună, soră?

– O, maica Aneofiţa ştie foarte multe despre mine, spuse sora Nana şi, masîndu-şi ochii obosiţi, se ridică şi aprinse becul din tavan.

– Cum maică? se miră Curta.

– Maică, pur şi simplu, ca toate maicile. Acolo am cunoscut-o. Eu eram elevă, vara veneam în vacanţe, mi se pare că eram în clasa a şaptea de liceu, sînt dintr-un sat din apropierea Făgăraşului, cred că ţi-am spus... Se zvonea că la noi în munţi îşi duce existenta o grupare legionară, dar, ca să fiu sinceră, la anii aceia mă interesa prea puţin, visurile mele refuzau existenţa pericolului atît de aproape şi nici nu voiam să dau crezare zvonurilor unor oameni speriaţi. Din satul vecin dispăruse un tînăr, tot din gura oamenilor auzisem asta. Se înhăitase cu cei de sus, din cînd în cînd, noaptea, se reîntorcea după alimente, dar, cu toate că se făcuseră nenumărate încercări, n-a fost prins nici el, nici ceata din care făcea parte. Cunoşteau foarte bine topografia împrejurimilor, munţii erau pentru ei un lăcaş sigur. Pe tata îl vedeam rar. Pînă în patruzeci şi patru fusese directorul şcolii din satul meu, şi mama – învăţătoare. Imediat după Eliberare, politica l-a atras mai mult decît şcoala, şi din preşedinte al comisiei de împroprietărire a ajuns activist de partid. La vremea la care mă refer lucra la un raion. Mama refuzase să-şi părăsească satul, rămăsese mai departe la şcoală, şi uneori o ajutam; doream ca, după terminarea studiilor să mă înscriu la Facultatea de medicină şi să înfiinţez apoi în sat un dispensar medical. Ca să ajungă la cel mai apropiat spital, oamenii erau nevoiţi să treacă peste un munte, să parcurgă aproape treizeci de kilometri, pe vreme proastă – numai călări, drumurile fiind desfundate. Asta voiam, să devin medic, dar pînă atunci

mergeam uneori la şcoală, mai ales cînd mama avea de făcut cîte ceva în gospodărie. La cîte o lună, două, venea şi tata acasă; cînd eram la liceu mă vizita uneori în oraş, adus de treburi de-ale lui. Zic ale lui, deoarece rar îmi povestea cu ce se ocupă, nu era omul care să-şi împărtăşească grijile şi necazurile altora şi se pare că necazuri avea destule. În numai cîţiva ani, din omul chipeş nu rămăsese decît o umbră. Într-o vacanţă, am ieşit cu copiii la săditul pomilor, era în apropierea satului o cornişă dezgolită; apele, nemaiîntîlnind în calea lor nici un obstacol, primăvara şi toamna veneau direct în albia ce trecea pe lîngă strada principală, şi de cele mai multe ori inundau nu numai ogoarele puţine din acea parte, ci şi casele. Tăiaseră pădurea în timpul războiului, fără să se gîndească la consecinţe. Răul acesta voiam să-l reparăm noi cu copiii. Am întîrziat mai mult decît trebuia. Se înserase şi, deodată, ne-am trezit înconjuraţi de cîţiva bărbaţi bărboşi, cu scurte de piele, cu armele automate sub braţ. Ne-au dus în munţi. Timp de cîteva zile, nimeni n-a ştiut nimic de soarta noastră, încercările oamenilor de a ne da de urmă au fost zadarnice. Ne-au căutat şi cu armata, dar, din cîte mi-am dat seama, legionarii aveau săpate tuneluri, prin care treceau dintr-o parte a muntelui în alta, scăpau cu uşurinţă chiar atunci cînd erau înconjuraţi. La cîteva zile, m-au trimis în sat cu o hîrtie, în care se condiţiona eliberarea copiilor dacă tatăl meu are să urce singur în munţi după ei. Cum am coborît, am fost internată în spital, şi pe urmă am aflat că tatăl meu a urcat, însă de acolo nu s-a mai întors. L-au găsit la cîtva timp, hăcuit şi îngropat în diferite locuri, ca să i se piardă urma. Urma i-a fost găsită tot cu ajutorul lor. Într-o noapte, la mănăstirea din apropiere a venit cineva de sus la sora Aneofiţa. Era fostul ei logodnic. Aneofiţa l-a hrănit şi l-a culcat, dar în timp ce el dormea, s-a furişat în sat şi a chemat oamenii ordinii. Aşa l-au prins. A fost judecat şi împuşcat în

marginea satului. Maica Aneofița fusese de față, ea mi-a povestit. La o zi am văzut-o cu buzele vopsite în negru și cu unghiile de la degete la fel. Acesta era doliul ei după fostul logodnic pe care îl iubise așa cum iubesc oamenii la prima lor dragoste. Apoi, maicile au părăsit mănăstirea și n-am mai auzit de Aneofița pînă cînd n-am văzut-o venind aici, ca soră. Nu mi-a povestit unde a umblat și ce a făcut între timp. Nici nu ne vedeam prea des, cu toate că sîntem aproape consătence. Nu ne vizităm, ne este probabil suficient că ne vedem toată ziua la serviciu.

Am terminat liceul și m-am înscris la o școală sanitară, dar încercările mele de a-mi putea continua studiile la o facultate au dat greș, cu toate că mai cred, mai cred în această speranță.

Sora Nana se duse din nou la comutator și îl închise; în încăpere nu mai rămase decît lumina palidă a becului roșu de control, și prin razele lui, chipul femeii apăru dintr-o dată îmbătrînit.

Nu povestise cu plăcere, cuvintele ieșiseră din gura ei obosite, silnice, și Curta, citind pe chipul ei sfîrșeala lăuntrică, se întrebă de ce sora Nana făcuse efortul să-i povestească acel episod tragic, nu vedea legătura dintre el și venirea lui acolo, relațiile lui cu sora șefă erau destul de reci, ca de la pacient la cadru medical, or, povestea viza un domeniu intim, în care el n-ar fi avut dreptul să pătrundă. Se bucura totuși, faptele puteau fi utilizate într-un fel sau altul; scopul lor final îi scăpa acum, dar era mai puțin preocupat de cele ce avea să însăileze pe marginea acelor fapte, ele trecuseră pe planul doi, pe planul întîi rămîneau însăși povestirea și întrebarea legată de ea. De ce i se mărturisise sora tocmai lui? Își amintea perfect de bine insinuările Aneofiței legate de o presupusă simpatie a sorei șefe față de el; bănuielile ei i se păreau ridicole, lipsite de temei. Se putea

foarte bine ca el să fi provocat spovedania; sora Nana, neînțelegînd pentru ce venise acolo, voia să se ferească de la început de orice destăinuire sentimentală, îi retezase cheful, dar el nu numai că nu venise cu un asemenea scop, nu numai că nu intenționase să-i spună cuvinte nesăbuite, venise din frică, dintr-o frică neînțeleasă, nedefinită. O simțea plutind în jurul lui, infiltrîndu-se în tainițele adînci ale sufletului, această frică îl mînase să o caute şi să se bucure în momentul cînd dăduse de ea. Uluiala de moment după ce află cum murise tatăl ei se împrăştiase pe măsura celorlalte amănunte legate de sora Aneofița; doliul ei nesemnificativ la prima vedere îl înfioră gîndindu-se la mijloacele femeii de a-şi manifesta şi masca totodată durerea, şi acum, cu toate că se uita la chipul sorei Nana, îmbătrînită brusc, gîndurile îi stăruiau tot la acel amănunt al doliului şi nu ştiu nici el de ce, dar simți cum pielea începe să i se înăsprească, şi o clipă avu sentimentul că un frig aspru a năvălit în încăpere. Mîinile şi picioarele începură să-i tremure, ca de fiecare dată cînd voia să-şi alunge o spaimă printr-una mai mare.

– Deci, nu ți-a spus? auzi Curta întrebarea sorei Nana, şi pentru că o auzi cu întîrziere, tot cu întîrziere îşi ridică privirile spre bustul ei ferm:

– Ce să-mi spună, soră? M-ai mai întrebat o dată şi pare-mi-se că la întrebarea dumitale ți-am răspuns printr-o altă întrebare: ce anume să-mi spună? Simt că te temi de ceva, de ceea ce ea ar fi putut să-mi mărturisească, dar crede-mă că nu mi-a povestit nimic care să te pună într-o lumină nefavorabilă. Doar în cazul cînd consideri un nemaipomenit secret vagile insinuări ale maicii – de acum, maică am să-i zic – privitoare la nişte sentimente ale dumitale față de mine, să fiu mai exact, reciproce, cum a spus ea; dar asemenea legături sufleteşti nu există, nici la dumneata, nici la mine; la mine, din motive simple şi precise. Desigur,

oricine ne-ar şti aici, închişi în această cameră, despărţiţi de doi pereţi de beton, n-ar crede că ne petrecem timpul în discuţii socotite poate banale, dar uite că noi nu facem altceva decît să stăm de vorbă...

– Ţi-a spus ea că ţin la dumneata?

– Nu bag mîna-n foc pentru exactitatea termenilor, dar, acesta era sensul.

Sora Nana zîmbi, buzele i se alungiră, conturul lor fin pierzîndu-se undeva în interior, deasupra rămînînd doar o tremurare firavă a colţurilor buzelor şi a pielii ridicate deasupra caninului rebel.

– Visuri, domnule Curta, visuri şi nimic altceva! Ce să facem în nopţile noastre de veghe şi în zilele aproape toate la fel, decît să visăm?... Ea, cu felul ei de a fi, mai are şanse, din cînd în cînd, să le şi materializeze, eu rămîn doar la ele. Mi-am permis să laud de cîteva ori generozitatea dumitale faţă de pacienţi. Eşti un om săritor, gata de sacrificii pentru alţii... Ea o fi interpretat în felul ei sau a vrut pur şi simplu să mă încerce şi să te încerce.

Sora Nana tăcu. Chipul i se destinse, cutele îi dispărură, dar ochii i se adînciseră şi deveniră şi mai trişti.

– Domnule Curta, nu întîmplător am intrat cu exemple din viaţa mea în viaţa dumitale. Chiar dacă n-am reuşit, aceasta a fost scopul relatării celor trăite de mine, povestite sumar, bineînţeles.

– Soră, văd că te-au deranjat afirmaţiile maicii Aneofiţa. Îmi cer scuze.

– Nu-i nevoie, domnule Curta, aş nesocoti faptul că sînt femeie, şi eu nu vreau să-l nesocotesc. Nu m-a deranjat nimic, crede-mă. Un singur lucru mă deranjează: că nici după cele povestite n-am citit la dumneata preocuparea pentru propriul destin. Am crezut că rugămintea de a pleca de aici te va pune pe gînduri. Nu te-a pus. Şi poate ştiu de ce. Explicaţii

există. Te macină ceva mai profund decît propria dumitale existență şi din cauza asta eşti incapabil să fii atît de lucid încît să-ți judeci cu seriozitate situația în care te afli. Te-am urmărit cu mare atenție, şi cînd am aprins lumina am făcut-o dintr-un raționament ascuns. Voiam să-ți citesc chipul şi citindu-l am înțeles că n-ai reținut cu emoție decît un singur amănunt, cel legat de doliul sorei Aneofița. Nu-ți cer să-mi dai dreptate...

– Cu toate astea, eu îți dau. Ca amănunt, m-a impresionat, recunosc, ca toate întîmplările ieşite din comun, dar nu ca sens; sensurile adînci ale povestirii dumitale au dezavantajul de a fi repetabile, într-un fel sau altul viața noastră este plină de asemenea întîmplări, aparent incredibile. Ce voiai să mă emoționeze? Moartea tragică a tatălui dumitale? Te asigur că peste ani nimeni nici nu-ți va da crezare, vor considera spusele dumitale simple invenții, rod al unei imaginații obligată de soartă la însingurare. Crezi că cineva tresare acum, că are cea mai slabă emoție pentru acuzarea care mi se aduce de a fi scris un articol, după părerea unora, naționalist? Nu-i aşa că este absurd să condamni un om că a îndrăznit să spună, că îi e dor de țara lui? Dar dacă acum este absurd, peste ani va fi de-a dreptul de necrezut, nimeni nu va concepe că a fost posibil aşa ceva, acest incredibil nu va stoarce lacrimi, nici nu va emoționa, aşa cum nu poate emoționa ceva ce în concepția altora nu există. Desigur, nu sînt naiv – cum presupui –, am început să pierd şi această calitate de cînd stau aici, ştiu foarte bine că titlul de articol utilizat de mine permite vehicularea în spatele lui a unui alt conținut şi-i prevăd urmările. M-am jurat, soră, să nu mai pierd vremea comentînd propriile mele reacții, dăunătoare pentru o boală ce nu vrea să se lase convinsă că şi ea e inutilă. Ne aflăm într-un loc unde lucrurile dureroase pentru alții nu mai au valoare pentru noi. Mor semeni de-ai noştri şi nici

măcar nu tresărim. Descoperim boli înfiorătoare la oameni consideraţi apropiaţi şi ne bucurăm intim că ale noastre sînt cu mult mai uşoare. Durerea dumitale, tragismul dumitale în ce categorie să le clasez? Durerea unei lumi, ai dreptate, mă preocupă mai mult decît propria mea boală, dar la dumneata nu m-a adus grija faţă de această societate ale cărei resorturi intime îmi scapă, m-a adus propria mea nesiguranţă, aşa cum ţi-am spus, propria frică de necunoscut, de mine însumi, doar ea este trează în mine şi nu ştiu dacă este suma celorlalte dureri sau din pricina ei le consider pe celelalte mai dureroase decît sînt în realitate. La ce te gîndeşti, soră? Am impresia că nu mă asculţi.

Sora Nana îşi ridică fruntea. Într-adevăr, nu auzise decît fragmentar spusele lui Curta, era evident jenată că îi surprinsese lipsa de atenţie, dar şi după aceea rămase mai departe cu gîndurile la ale ei. Îşi trecu un picior peste altul, cu căuşul de sub genunchiul drept acoperind ochiurile ţesute ale ciorapului de pe celălalt genunchi, mişcare lipsită de orice ostentaţie, şi poate tocmai de aceea Curta urmări linia înfrigurată a piciorului; şi i se păru lung, lungime ce se continua dincolo de umbrele calde pe care le ghicea mai departe, spre coapsă.

– Mi-au revenit în minte spusele mamei la cîteva luni după ce tata a fost înmormîntat, la asta mă gîndeam. Din cînd în cînd mă surprind că-mi amintesc acele vorbe ale tatălui meu dinainte de a urca în munţi; era un om închis, ţi-am mai spus, şi pe măsură ce trecea timpul, devenea de-a dreptul taciturn, ceva îl neliniştea, dincolo de greutăţile muncii lui, ceva sufletesc, îmi dădeam şi singură seama, dar niciodată n-am avut curajul să-l întreb. Uneori, stînd cu mama, ea încerca să-şi aducă aminte puţinele lucruri discutate între ei, şi mama rămăsese cu sentimentul că tata purta în sufletul lui o mare tristeţe; "altfel mi-am închipuit, Sabino, că vor fi tre-

burile", astea au fost cuvintele lui de care mi-am amintit acum, cuvinte pe care le spusese mamei în acea dimineață de toamnă, cînd a urcat singur pe poteca dintre cele două dealuri, unde sădisem noi pomi. Deseori m-am întrebat de ce s-a dus, gestul lui mi s-a părut mai apoi, cînd am aflat de întîmplare, deliberat. Veniseră în sat cîteva sute de soldați, n-au vrut să-i dea voie tatălui meu să urce, dar el, încăpățînat din fire, nu s-a lăsat convins. În sinea lui se poate să nu fi bănuit ce-l așteaptă. Uneori îmi vine să cred că la mijloc nu erau numai copiii, nu numai ei fuseseră motivul principal al acelei hotărîri, mai ales cînd știa foarte bine în ce fel m-au trimis jos. Îți spun toate astea pentru că nici acum n-am siguranța motivării gestului său, dar, oricare ar fi fost adevăratul motiv, este limpede pentru mine că nemulțumirea lui era reală, cum reală este și nemulțumirea mea că n-am putut să învăț, cum la fel de aievea mi se pare și pericolul care te paște, pornit și el probabil din aceeași involuție a lucrurilor. N-am capacitatea omului politic să despic firul în patru, să-i dau fiecărei părți valoarea politică de moment, simt însă – și cînd o femeie simte, este ca și cum ar pipăi lucrurile concret; o asemenea nenorocire te paște, și de ea...

– Soră, n-are de ce să-ți fie teamă de soarta mea, ea îmi este scrisă în frunte, cum îi este scrisă fiecăruia; orice încercare de evadare de aici... Numai vinovații fug de propriile lor fapte. Eu n-am de ce să fug și nici de ce să mă ascund, nu mă știu vinovat cu nimic.

– Faci cum vrei, domnule Curta, spuse sora Nana cu un fel de descătușare, eu mi-am făcut datoria de a te preveni, dumneata hotărăști. Și acum să mergem, e tîrziu, se bîrfește suficient în sanatoriu și nu doresc ca obiectul șușotelilor pe ziua de mîine să fim noi.

– Soră, dumneata n-ai iubit niciodată? se pomeni întrebînd Curta, tocmai în momentul cînd sora Nana era cu mîna

pe cheie. Cîtva timp, femeia rămase cu spatele întors la el, şi Petre nu văzu decît ceafa ei cum se dezgoleşte uşor sub înclinarea capului.

– Ce-ţi veni? întrebă fără să se întoarcă, şi abia într-un tîrziu îşi permise să se răsucească şi să-l privească pe Curta în ochi, cu un soi de spaimă de animal rănit.

– Este o întrebare firească, nu te supăra pe mine, te ştiu aici de atîţia ani şi socot că...

– Şi dacă am iubit, cu ce te ajută acest amănunt la formarea unei impresii globale asupra mea? Sau poate tocmai pentru asta ai venit, să-mi pui această întrebare, şi n-ai avut curajul!

– Nu, soră, n-am venit pentru asta...

– Dumneata ai iubi o femeie ca mine, ai fi capabil de aşa ceva?

– Cred că da, soră.

Sora Nana îşi luă mîna de pe cheie şi, revenind în dreptul lui Curta, îşi desfăcu nasturii de la halat pînă aproape de mijloc, timp în care nu-l slăbi din ochi; şi privirile lui Curta, pe măsură ce umerii ei se dezgoleau, deveniră mîngîietoare pînă în clipa cînd nasturii de la spate, descheiaţi cu destulă greutate, lăsară să cadă sutienul greu şi atunci în faţa lui, în locul acelui piept ferm, remarcat din prima zi a sosirii, nu văzu decît două cercuri rotunde, cu marginile roşii, cu pielea cicatrizată neuniform, sub care coastele se delimitau aproape cu precizie.

– M-ai putea iubi, domnule Curta? Te rog să-mi răspunzi, spuse mai departe sora Nana, şi, fără pic de tulburare se îmbrăcă la loc cu aceeaşi grabă cu care se dezgolise pînă la mijloc. Aşa m-au trimis de sus. Nu-i aşa că ţi-am satisfăcut curiozitatea? Eşti mulţumit?

– Uite, că sîntem numai noi doi, eu – datorită funcției pe care o am, tu – tu pur și simplu din spirit de disciplină. Convocarea s-a făcut la timp, am anunțat și prin stația de radioamplificare, rezultatul îl vezi. Moartea lui Morăscu a frînt ceva, nici eu nu-mi dau seama ce, cred că inspira nu atît încredere, cît teamă; această teamă îi făcea să fie altădată punctuali. Eu nu le inspir nimic.

Erau amîndoi în sala mare de festivități: Stamate la masa prezidiului, acoperită obișnuit, cu roșu, cu microfonul la mijloc. Microfonul nu fusese închis, și Stamate nu-și dădea seama, vorbea prin el, în timp ce Curta, așezat în primul rînd, chiar în fața mesei, se uita la difuzorul puternic din colț, potrivit mai mult la mitinguri deschise decît într-o sală oarecare, cu cîteva sute de locuri. Pîlnia, strînsă nu prea bine în suportul de metal, atîrna ca o deschizătură de trombon. Curta nu știa de ce, dar aștepta ca pe buza acelei pîlnii să vadă apărînd urmele de salivă ale celui care vorbea. După un timp reveni la realitate: nu era în copilărie, în fața fanfarei orașului, era într-o sală, iar pîlnia nu era trombon, ci un difuzor.

– Decuplează instalația! spuse Curta zîmbind la acea amintire și abia atunci Stamate înțelese că vorbele lui putuseră fi auzite în camere de pacienții grav bolnavi, prin intermediul căștilor, și transpirat, împinse butonul negru în sens invers: o vreme se tot șterse la frunte, ascunzîndu-și cu mîna fața congestionată.

În fața mesei erau rînduite, în semicerc, o duzină de ghivece de flori, flori îngrijite de Buzangiu, și aduse de pe balcoane doar cu asemenea ocazii; flori cu frunzele palmate, dispuse în trei lobi, asemănătoare unui plămîn, dar acum, pe sub frunzele verzi cu nervurile în relief, ca niște vine,

apăruseră florile roşii şi, din locul în care era, Curta avu senzaţia că de fapt acele pete roşii, fragile, ascunse în spatele frunzelor, erau nişte inimi într-o continuă mişcare.

– Bine că n-am spus şi altceva, aşa cum, dealtfel, s-a mai întîmplat. Faţă de tine mi-aş fi putut permite... În fond... Se opri, îşi aprinse o ţigară, după ce îl invitase şi pe Curta. Erau ţigări Camel; Curta mai văzuse asemenea pachete la Buzangiu, niciodată nu îndrăznise însă să-i ceară acestuia să le vadă; acum luase nu numai o ţigară, dar zăbovise cu privirile asupra pachetului, şi cămila roşiatică, de pe hîrtia moale, îi dădu senzaţia unei călduri neverosimile, şi înainte de a-şi aprinde ţigara parfumată şi moale, cu tutunul cărămiziu, se duse la fereastră şi o deschise.

– Uite, unde sînt, îi spuse lui Stamate, fără să se întoarcă spre el.

Era un fel de răspuns la golul din sală, în acelaşi timp – şi o constatare plăcută pentru el, şi o clipă avu dorinţa să se ducă şi el pe colina unde pacienţii îngrijeau pădurea tînără de brazi. Brazii se înălţaseră simţitor; de unde se afla, putea să-i distingă foarte bine, şi cu puţină imaginaţie, Curta crezu că distinge mugurii verzi, ieşiţi din perna cleioasă care-i învelise pînă atunci... Se distingea şi halatul sorei Nana, atentă şi grijulie, cu trusa de primă urgenţă legată de cordonul halatului, trecînd printre oameni ca o arătare albă.

– I-am văzut şi eu din camera mea, am considerat totuşi că-i bine să viu aici şi, la rîndu-mi, mă bucur că nu sînt singur, spuse Stamate, venit şi el la fereastră, ţinîndu-şi dosarul sub braţ, ca pe ceva deosebit de preţios. Organizaţia asta a devenit inutilă, îmi dau singur seama, n-o pot ţine în frîu cum a ţinut-o Morăscu; nu o dată l-am disprețuit pentru primitivismul lui; uite că eu nici măcar nu mă pot ridica la autoritatea acestui primitivism.

– Şi suferi? întrebă Curta, preocupat nu atît de cuvin-

tele rostite, cît de ceea ce vedea prin fereastră; oamenii aceia preferaseră să iasă la muncă decît să participe la o şedinţă anunţată, aşa cum spusese Stamate, la timp.

– M-am întrebat pur şi simplu, întrebarea mi se părea legitimă, ca şi răspunsul pe care mi l-am dat, dealtfel. De mine nu le e teamă.

– Nu, Stamate, nu asta cred că e la mijloc; Morăscu, chiar în primitivismul său, credea, exagerînd, fireşte, că tot ceea ce face este necesar, pe cînd tu... Ca să fiu sincer, nu te văd deloc îngrijorat că această şedinţă – al cărei scop nu l-am înţeles prea clar, cum nu înţeleg niciodată ce se ascunde sub termenul generic de probleme organizatorice – ţi-a scăpat din mînă, s-a dus pe copcă, întrevăd, ascunsă în tainele sufletului tău, o anumită fericire că oamenii n-au venit, că te-au scăpat de la o îndatorire. Pentru ei, viaţa nu era în această şedinţă, viaţa e acolo pe deal.

– Intuiţia nu te-a înşelat, Petre, în afară de faptul că a fost lezată autoritatea mea de locţiitor de secretar, cealaltă autoritate, de scriitor, este chiar liniştită; din clipa cînd te-am văzut numai pe tine, m-am calmat, eram sigur că ai să vii şi probabil tot intuiţia a fost aceea care te-a adus aici, o curiozitate aparte, un fatalism aş spune, propriu omului care se ocupă cu sufletele oamenilor şi căruia nu poate să-i scape nici presentimentul pericolului cînd este vorba de propriul lui suflet.

Curta privi la ţigara ajunsă la jumătate; fumul îl ameţise, nu fumase de cîteva luni. Tăria nicotinei îl obligă să se aşeze pe scaunul din apropiere, se răsuci spre fereastră, unde ozonul dens, purtat de palele dulci de vînt, îl bătu direct în faţă. Nu fusese prea atent la ultimele cuvinte ale lui Stamate, sensul lor referitor la persoana lui îi scăpase, şi fiindcă nu vruse să facă efortul de a înţelege exact la ce se referise, preferase, dintr-un soi de lene spirituală, încurajată

şi de peisajul calm de afară, să nu ceară explicaţii, iar fără aceste explicaţii, cuvintele rămăseseră în eter doar ca simple cuvinte.

– Toată campania asta de împădurire a plecat de la Visalon, în perimetrul cercetat de el n-a reuşit să-şi găsească floarea, floarea vieţii, speră ca în acest pătrat proaspăt înverzit să dea de ea. Este o logică ascunsă dincolo de simbolul acestei flori, ea cere nu numai sacrificii obişnuite pentru a o găsi, cere şi altceva, după mine întoarcerea omului la esenţă, obligîndu-l în felul acesta să ajute natura, ca să se regăsească apoi în ea. Fantazez, bineînţeles, dar fantazez cu plăcere, deoarece în această fantezie este şi propria mea credinţă. Nu poţi să ceri ceva fără să dai în schimb ceva pe măsura greutăţii lucrului cerut.

Stamate se uită la mucul de ţigară, era pe sfîrşite. Nu vru să arunce ţigara pe fereastră, şi cum în sală nu se aflau scrumiere, preferă să scoată din dosar o hîrtie şi îşi confecţionă din ea un cornet, în care stinse cu migală restul, ce scotea un miros acru şi iute de hîrtie încinsă. Vîrî cornetul în buzunarul de sus al hainei – la nevoie, să-l mai poată întrebuinţa – şi îl privi pe Curta drept în ochi, cu tristeţe nerostită din pricina incapacităţii acestuia de a înţelege motivul convocării acelei şedinţe la care, în afara lor, nu dorise să se prezinte nimeni.

– Te gîndeşti mereu la sacrificiul tău şi eşti fericit, cu toate că, sincer să fiu, în afara nopţilor tale de nesomn, dăruite manuscrisului la care lucrezi, nu văd în ce ar consta adevărata ardere, suport – văd – eficace întru fericirea ta morală. Poate faptul că acest manuscris începe să incomodeze de pe acum pe cei mai mulţi să-ţi dea credinţa că faci un act justiţiar, responsabil, cu urmări previzibile, incomode, desigur, pentru tine şi cu care te aureolezi. Nu ştiu ce scrii acolo, deşi sînt curios; am certitudinea că unul dintre posi-

bilii eroi negativi sînt şi eu, dar nu această posibilitate mă determină să-ţi mărturisesc că gestul mi se pare inutil; vrînd-nevrînd, vei fi subiectiv, impresiile de aici ar fi cerut timp, discernămînt şi cugetare, ca să poţi deveni cu adevărat obiectiv, capabil, deci, să treci peste porniri personale. Nu-ţi dau lecţii, cu toate că experienţa mea literară ar avea dreptul să se constituie ca parte demnă de luat în seamă. Faci ce vrei, cel puţin pe planul intenţiilor fiecare este liber să procedeze cum crede de cuviinţă, rezultatul, firește, singur va fi în măsură să-mi acorde dreptul de a fi avut dreptate. Sîntem de atîta vreme aici, tu chiar cu un an înaintea mea, uite, nu ne înţelegem, şi nu fiindcă în relaţiile noastre eu aş impune supremaţia, pur şi simplu din motive...

– Poate vrei să spui de clasă, sugeră Curta şi rîse.

– Ridicol, îl apostrofă Stamate, rîzînd şi el ca de o glumă bună. Eşti fiu de ţăran, aşa cum au fost şi părinţii părinţilor mei...

– Nu mă refer la origine, Stamate, mă refer la cu totul altceva, îl întrerupse Petre, şi căută febril în buzunarul gol după ţigări.

Simţea nevoia să-şi umple din nou plămînii cu ceva, fumul dulce cu miros de vanilie al ţigării abia fumate îi făcuse destul rău ca, odată respiraţia revenită la normal, organismul să ceară un plus de otravă. Stamate îl ghici şi-i oferi în grabă pachetul, cu ochii la mîna incapabilă să se decidă asupra ţigării ce trebuia scoasă.

– Chiar dacă am avea aceeaşi origine, tot de clasă ar fi relaţiile dintre noi, altfel la ce bun şi, mai ales, cu ce drept ai organizat această şedinţă al cărei scop numai tu crezi că-mi scapă? Dacă pe vremea lui Morăscu unul dintre marele lui atuuri – cel care-i dădea bucuria ascunsă şi tenace a muncii – era secretul, acum el a încetat să mai existe, şi asta deoarece, fiind părtaş la tot ce faci, te divulgi, dorind măcar în parte,

prin acest act de generozitate al divulgării, să scapi de întreaga răspundere. Nu puțin timp ți-am acordat ca să mă clarific asupra impulsurilor care te-au determinat să devii ceea ce ești. Nu, boala singură și dorința de a te vindeca cît mai repede nu pot fi suficiente; nu-mi vine să cred că acesta este prețul întortocheatei tale atitudini. Iubesc această lume dureroasă și, din această cauză cred că am dreptul să mă pronunț asupra ei din miezul lucrurilor de acolo de unde sămînța poate da colț sau să moară. Responsabilitatea noastră este imensă, prin menirea pe care o avem. Tu o folosești ca și cum talentul ar fi un privilegiu acordat de un feudal servului său, o concesie de spirit ca să fie folosită doar în onoarea lui pînă cînd, printr-un capriciu, același feudal ți-l poate lua.

– N-am susținut niciodată că urmez în ceea ce fac credința mea, răspunse Stamate, și își aprinse țigara de la jarul țigării lui Petre. Nici măcar n-am volubilitatea și forța necesară să te contrazic, prima fiind de fapt izvorîtă din pasiunea celei de a doua. Am intrat într-un carusel și mă învîrt în el în virtutea inerției. Sînt mai înțelept decît tine, Petre, asta nu vrei să înțelegi. Ți-ai fabricat singur un crez, o atitudine, în momentul de față, pentru tine, singura posibilă și mergi înainte așa; dealtfel, nici nu cred că ai avea cale de întoarcere și-mi oferi mie de la această altitudine, a omului ce nu mai are nimic de cîștigat lecții facile de cinste. Nu, această cinste la care te referi tu nu numai că-mi displace, dar îmi dăunează profund, și orice îmi dăunează resping, cu de la mine putere. Poate mai ții minte, presa ți-a fost și ție la îndemînă, cît am avut de suferit... Te văd după chip, crezi că vreau să mă justific, că pun pe seama unui trecut nu prea îndepărtat, dar onest, acest prezent de neinvidiat... Acest prezent reprezintă și el suma unor adunări, dacă vrei, propria mea viață, în care...

– Și, în consecință, simți nevoia să dai de-a dura și tu

cu viața altora, îl întrerupse Petre, şi bătu aerul cu mîna, în semn că reciprocitatea atitudinii nu numai că nu-l salva pe Stamate, dimpotrivă, îl acuza şi mai mult. Poate greşesc şi eu, poate îți cer prea mult, cer idealul, uitînd că nu sîntem oameni ideali. Dealtfel, nu-ți cer ție, unei persoane, eu cer talentului tău să fie consecvent cu el însuşi... Ştiu, mi-ai mai spus, mi-au mai spus-o şi alții, trecem printr-un moment dificil, este bine să ne rezervăm puterile pentru viitor, pentru acel viitor cînd vom putea acționa şi vom fi înțeleşi, etc. Aici ne înşelăm noi cel mai mult. Acest climat îl pregătim noi şi, va rămîne aşa cum îl pregătim acum. Sînt ridicol de-a dreptul, simt...

Stamate tăcu cîtva timp, pe fața lui frumoasă, aproape feminină, cele cîteva cute se alungiră, porii se adînciră nefiresc şi începu să transpire abundent. Se şterse la frunte cu mîneca hainei, cu toate că sub rever se vedea batista albă, vîrîtă ca o coadă de rîndunică în buzunarul aplicat, tighelit de două ori.

– Discuții, discuții, discuții – repetă Petre cuvîntul ca un laimotiv, la nişte gînduri numai ale lui, ascunse şi neexprimate. Stamate privea cerul albastru şi înălțimea muntoasă din fața lui, ca punct de reper pentru propriile lui înălțimi interioare, şi multă vreme ochii încetară să clipească. Se uita fix, într-un anumit punct, dar, cînd îl privi mai atent, Curta înțelese că Stamate nu se uita nicăieri, realitatea de afară era doar un clişeu întors în infinitatea spațiului lăuntric, adînc, ca un puț subteran, imposibil de cercetat şi pătruns.

– Petre, din primul moment am vrut să mă apropii de tine, trebuie să recunoşti, eu am încercat primul pas. Breasla din care facem parte ar fi trebuit să ne lege, dar tu nu numai că n-ai dorit această legătură de suflet, m-ai repezit şi am avut sentimentul că din motive considerate de mine ştiute, fără să-mi dau seama la acel ceas că... Am fost convins că mă

repudiezi din pricina trecutului meu, trecut nu prea îndepărtat şi cunoscut aproape de toţi; ai fost plecat din ţară, plecat ca să nu spun scăpat de toate avatarurile prin care am trecut noi, cei rămaşi aici. Pentru tine a fost mai uşor, realitatea de acolo era incomparabil mai calmă decît cea de aici, noi eram la începutul unui drum, ei – la jumătatea lui, tu – ferit de frămîntările propriei tale ţări, eu – dimpotrivă, amestecat în ele pînă-n gît. Poate nimeni n-a înţeles fericirea cum am înţeles-o eu, pentru schimbările care au survenit. Încă din patruzeci şi patru, am fost cu arma în mînă, ca voluntar, şi asta a durat mai bine de două sute de zile, cu toate mizeriile pe care le poate scoate la lumină războiul. Nu m-ai întrebat niciodată ce-am făcut după aceea, cu ce m-am ocupat, şi iarăşi e firesc, nu eram eu buricul pămîntului ca să polarizez interesul general. La vremea la care mă refer, aveam douăzeci de ani şi eram dornic să lupt pentru această nouă orînduire. Aş minţi dacă aş spune că în capul meu – cetăţenesc, cum i-ai zice tu – orînduirea pentru care vroiam să militez era clar definită politic, clar era un singur lucru: vechea orînduire îmi făcea greaţă, doream alta, nouă, şi arma din mînă era un argument. Compania din care făceam parte a fost încercuită lîngă Pesta; eram toţi tineri, nu prea instruiţi, instrucţia am făcut-o în mers. Cum ţi-am spus, am fost încercuiţi; dintre ai mei n-a scăpat nimeni. M-am trezit, după multe săptămîni, într-un spital de campanie sovietic; ei mă salvaseră, ei mă puseseră pe picioare, ca înainte cu aproape două luni de a se termia războiul să fiu din nou pe front, alături de ei. Nu reuşisem să-mi iau din vechea manta decît dovada apartenenţei mele politice, ea constituia singurul meu act de identitate, alte acte nu mai aveam. S-a terminat războiul şi n-am să uit niciodată sentimentul încercat, odată ajuns în ţară; am vrut să cobor din tren, să-mi iau rămas bun de la prietenii mei; acum, după atîtea luni de convieţuire, le înţelegeam

limba dar, spre surprinderea mea, sergentul companiei m-a reținut, mi-a cerut actele – era un sergent nou, cel vechi murise în ziua victoriei – și, cu toate că știa cine sînt, hîrtia nu-mi dădea dreptul să-mi revendic cetățenia, în ochii lui eram unul de-al lor. Și trenul nu stătea pe loc. Trenul își vedea de drumul lui. În gară la Iași, am fugit din vagon, m-am prezentat la o garnizoană românească, fericit că eram acasă, fără să pricep că între timp și cu oamenii noștri se petrecuse ceva. Comandantul auzise de numele meu. Dar, spre surprinderea mea, nu numai că nu m-au ajutat: escortat, am fost dus la trenul de la care plecasem. Comandantul și-a cerut scuze, era întors pe dos, nu înțelegea nici el de ce mai-marii lui hotărîseră să fiu restituit. Din clipa aceea, n-am mai priceput nimic, sau am priceput ceva, dar ceva dureros. Pe măsură ce trenul alerga prin stepa fără capăt, vagoanele se goleau, oamenii plecau pe la casele lor, demobilizați; războiul se terminase, domnea o bucurie generală, numai eu mergeam mai departe, spre o țintă necunoscută. Undeva prin Siberia, comandantul eșalonului, altul, m-a întrebat unde locuiesc, unde am de gînd să cobor, asta pînă în clipa cînd mi-a cercetat hîrtiile. A ridicat și el din umeri, trenul ajunsese la punctul terminus, în vagoane nu mai rămăsese decît el și cu mine, el, care era obligat să-și elibereze tot efectivul, și eu, care nu știam unde să mă duc și ce să fac. M-a predat unei garnizoane dintr-un sat din apropierea liniei, și acolo, uitat de lume, am trăit cîțiva ani fără putința de a lua legătura cu cineva, fără să am la cine să mă plîng. Am scris nenumărate scrisori ambasadei noastre din Moscova dar, necunoscînd adresa, șansele de a ajunge la destinație erau aproape inexistente; cu toate astea, au ajuns, după cîte mi-am dat seama mai apoi. Eram aproape sigur că iernile acelea fără sfîrșit au să mă piardă, trebuia să fac ceva și nu știam ce anume. Într-o zi, mi-am zis că viața trebuie luată așa cum e, și din clipa aceea

am făcut marea încercare de a mă integra în viaţa acelor oameni simpli, admirabili în felul lor, dar atît de străini felului nostru de a fi. Încetasem să mai susţin că sînt român, n-avea nici un rost, nu făceam altceva prin această încăpăţînare decît să-mi creez neplăceri. De la tăiatul lemnelor, am intrat într-un colhoz, am început să muncesc pe rupte şi pare-se că munca m-a ajutat nu numai să uit, dar să-mi uite şi ei ideea mea fixă cu ţara de baştină. Prezentarea la miliţie devenise o simplă formalitate, curînd anulată şi ea. Purtam pufoaică la fel ca toţi cei de acolo şi, cum în colhoz erau peste trei sute de femei şi cîţiva bărbaţi doar, dintre care unul fără picioare, preşedintele, şi un contabil-şef fără o mînă, fizicul meu, tinereţea şi-au spus cuvîntul; m-au adoptat, devenisem unul de-ai lor, şi cu toate că în viaţa mea nu lucrasem în agricultură, cunoştinţele mele, vagile cunoştinţe teoretice dobîndite din nu puţinele peregrinări în vremea liceului prin satul natal, s-au dovedit de folos. În curînd am ajuns unul dintre fruntaşii colhozului apoi, spre finele celui de-al doilea an, chiar preşedintele lui. Am trăit cu o fată simplă din colhoz. Am fost iubit de această fată şi în mare măsură ei îi datorez întoarcerea. Noaptea, la lumina lămpii cu petrol, scriam poezii, volumul care m-a consacrat de fapt, în care am stors toată durerea şi dragostea mea de viaţă şi cu toate că femeia cu care locuiam nu-mi cunoştea limba, mă asculta recitînd, fără să înţeleagă ceva din alcătuirile mele de cuvinte. A priceput însă altceva, că încet mă voi topi din pricina dorului de ţară. Şi atunci, această femeie s-a adresat direct lui Stalin. La două luni, drumul spre ţară îmi era deschis. Ajuns la Moscova, primul lucru pe care l-am făcut a fost să merg la telefoane şi să-i sun acasă pe ai mei. În faţa unei cabine, am auzit un glas românesc; n-am să uit niciodată cît de surprins a fost omul acela cînd s-a întors spre mine şi m-a văzut plîngînd. După atîta amar de vreme auzeam pen-

tru prima dată limba mea vorbită de un compatriot şi mare mi-a fost surpriza cînd în acel om am recunoscut un confrate de breaslă, ajuns acum în diplomaţie. I-am povestit pe scurt viaţa mea; a roşit, a făcut feţe-feţe, apoi mi-a întors spatele şi a plecat, spunîndu-mi doar că ar fi mai util să nu trec pe la ambasadă, ar fi stînjenitor pentru ei. A doua zi, mi-au trimis paşaportul la hotel, nemulţumiţi de toate demersurile făcute pentru a ajunge acasă. Acum cred că înţelegi mai bine ce era în sufletul meu cînd scriam acel referat unde trebuia să încriminez dragostea ta de patrie; condamnam de fapt propria mea dragoste, propriile mele trăiri, şi dacă am făcut-o, motivul nu este doar acela de a-mi salva pielea, ci şi pielea ta. Din acest motiv, de comun acord cu Pintică, am preferat ca astăzi să nu vină nimeni la şedinţă, să nu te putem exclude din partid. Uite dosarul, uite hîrtiile, dacă te interesează, să-ţi dai singur seama care era rostul acestei adunări. Numai că tu nu vrei să colaborezi cu noi, cu bunul-simţ aş zice. Ce ţi-a trebuit să te apuci acum de această carte, şi mai ales dacă te-ai apucat, de ce trebuie să ştie tot sanatoriul de ea? Crezi că Baciu nu e la curent, nu ştie că acolo s-ar putea să-şi găsească afirmaţiile din acel moment de depresiune psihică? Puteai aştepta un an, doi, poate mai mult, la vîrsta ta aşteptarea înseamna înţelepciune. N-ai făcut-o şi sînt convins că nici n-ai de gînd s-o faci.

– Nici n-am s-o fac, replică Petre scurt, şi fără să-şi ceară voie, luă din ţigările lui Stamate, aflate pe scaun lîngă el. Deci, acesta era rostul adunării, continuă el, senin, deloc tulburat de vestea aflată. De fapt, mă aşteptam, am fost contrariat că se întîrzie atît şi, ca la orice lucru pe care îl aştepţi mult întîrzierea devine obsedantă. Acum mă simt mai liniştit, voi şti să-mi drămuiesc altfel timpul. Nu ştiam că tu şi Pintică aţi pus la cale această ieşire în masă la iarbă verde, din dorinţa de a mă salva pe mine. Eu nu doresc o asemenea

salvare. Trebuie scris, Stamate, şi trebuie scris nu cu jumătăţi de măsură. Istoria nu se poate face cu jumătăţi de măsură şi nici o literatură cu jumătăţi de cărţi şi de conştiinţă. Asta duce la moartea talentului, şi eu nu vreau să-l omor, mai ales că n-am nici pe departe dăruirea ta. Este mic şi modest, deci sînt mai dator decît tine să-l apăr şi să-l cruţ înaintea propriei mele existenţe.

Petre tăcu. Simţi nevoia de aer şi, rezemat cu coatele de pervazul ferestrei, începu să inspire adînc, şcolăreşte, ca la o lecţie de educaţie fizică. Durerea sub coastă îi dădea pentru prima dată de ştire după multă vreme, dar acum nu se mai temu pentru propria lui viaţă, ea era undeva departe, sub o altă pavază. Se temu pentru timpul pe care l-ar fi putut pierde el, acest timp i se părea singurul preţios în această nouă stare sufletească. Avea convingerea că şi această discuţie tot o pierdere de timp era şi o clipă avu impresia că Stamate asta şi intenţionase, nu să-l aducă la şedinţă şi să încheie o socoteală, ci să-i fure timpul, timpul lui devenit brusc atît de valoros. Trăise ani în şir sub acest acoperiş şi de multe ori ar fi dorit să ştie ce să facă cu vremea; ea se scurgea calmă şi plictisitoare, mereu aceeaşi, cu micile întreruperi plictisitoare şi ele, legate de masă şi de dormit, dar iată că sosise momentul cînd timpul începuse să capete altă strălucire, una cu totul deosebită; între *timp* şi *viaţa* lui se statornicise o corelaţie directă şi atît *viaţa*, cît şi acest *timp*, unite într-o singură dimensiune, se cereau sacrificate pentru cartea lui, singura pe care o credea vie, singura care avea dreptul la dăruirea lui. Se uită la bradul din faţă, ajuns cu crengile pînă aproape de fereastra unde se afla, şi avu impresia, în ciuda faptului că mugurii verzi abia apăruseră, că percepe vizual maturizarea lor, scurgerea lor printr-o vreme care nu-i mai aparţinea decît lui. Se răsuci spre Stamate şi, sub privirile năucite ale acestuia, îşi scoase portofelul ros, cîrpit la margini şi căută febril

printre hîrtii. Găsi carnetul de partid. Se uită la el cîtva timp, apoi îi desfăcu foile, rămase nemulțumit și abia după ce găsi în buzunar cincizeci de bani i-l întinse lui Stamate.

– Cotizația la zi... spuse el.

– Petre, de ce faci asta?

– N-are rost să pierdem vremea, Stamate, nu poți trimite nici tu și nici Pintică la infinit oamenii la iarbă verde. Într-o bună zi, se vor aduna totuși; atunci, la ce bun? Și pe urmă, am sentimentul că în acest fel te și plătesc pentru efortul pe care l-ai făcut ca să mă emoționezi, efort care, oricum, îmi este folositor. Ca să fiu sincer pînă la capăt, am avut o clipă senzația că anume ai introdus în discuție propria ta viață ca să mă desparți mai ușor de acest petic de hîrtie. Unui condamnat îi este infinit mai ușor cînd înainte i se vorbește de condamnări similare. Poate nu este așa, dar n-are importanță acum care este adevărul. Știu că prin această excludere nu fac altceva decît să cîștig timp; scap de ideea că într-o zi tot trebuia să se întîmple și, în plus, de cîteva ședințe care mi-ar fi furat destule ceasuri de la îndeletnicirile mele. Vorba ta; uneori, unui om îi este indiferent...

38

Uitase cu desăvîrșire că Gaz-ul verde, cu tabla vopsită proaspăt, ascunzînd sub el ciuperci groase de rugină, putea să mai urce la sanatoriu, dar apariția lui la curbă și oprirea exact în acel loc, ca prima dată, îi dădu de înțeles că liniștea din ultima vreme avea să-i fie tulburată din nou; și nu atît liniștea, la care trebuia să renunțe, și nici eventualele neplăceri în beciul cu care făcuse odată cunoștință, îl determinase să încheie febril ultima frază din truda acelei zile, ci timpul, timpul lui prețios care avea să-i fie furat din nou. Urmări coborîrea din mașină a celor doi bărbați, mersul lor

agale spre sanatoriu şi, în urma unui calcul ajunse la concluzia că pînă la poarta sanatoriului, de acolo de unde se aflau acum, mai era un drum destul de lung şi bucuros că îi poate înşela luînd din timpul lor, nu din al lui, îşi propuse să termine pagina. Pînă în josul colii mai era o jumătate de duzină de rînduri liniate, şi cum avea obiceiul să scrie şi printre liniile albastre, zîmbi convins că spaţiul ce trebuia umplut îi va ajunge ca să-şi încheie gîndul; la scrisul lui participau nu numai mintea şi mîna dreaptă, cu degetele strînse pe capătul de creion, ci şi gura şi muşchii feţei, pînă şi muşchii picioarelor, încordaţi la maximum în acele momente de grabă. Nu auzi uşa de la intrare şi nici n-o observă pe sora Aneofiţa cum îi veghea zborul creionului pe caietul sprijinit de genunchii ridicaţi sub pătura roasă şi nici nu luă aminte la instrumentarul aşezat cu destul zgomot pe noptieră, chiar în dreapta lui; tot ce venea din exterior se lovea de o carapace impenetrabilă, urechile erau atente la zgomotele interioare, la reacţiile personajului aflat şi el în plin drum, într-o maşină asemănătoare cu cea de afară. Mersul eroului pe drumul pietruit, trăirile acestuia erau incomparabil mai importante decît tot ce se petrecea în jurul lui. Nu percepu decît urmarea înţepăturii sub pielea dezgolită a braţului, o înţepătură oarecare, motiv pentru care nici nu se obosise să întoarcă fruntea spre soră, mărginindu-se doar să lovească aerul cu mîna în care ţinea creionul. Efectul înţepăturii însă nu dispăru, se accentuă, văzu pe antebraţ o pată roşie şi pielea începu să se umfle; simţi cum îl năpusteşte un val de căldură. Abia atunci aruncă ochii în sus, dar sora Aneofiţa stătea cu spatele la el, îşi spăla seringa într-o cutie, şi Curta, enervat de acest deranj, vru să se ridice şi să protesteze, dar pînă la urmă se mulţumi să trîntească caietul lîngă el şi să ofteze.

– Ce dracu' ai băgat în mine, soră, mă arde – spuse el, atent nu atît la răspunsul ei, cît la organismul care reacţiona

într-un fel ciudat; căldura dispăruse, locul ei fiind luat de o stare de euforie.

– Scoală, mîndrule, te aşteaptă, spuse sora Aneofiţa, arătînd cu capul spre fereastră.

Spusele Aneofiţei, departe de a-l supăra, îi făcură chiar plăcere în starea lui nefirească; grăbit, sări din pat şi se duse la dulap, unde, sub privirile sorei, îşi închise hîrtiile şi capătul de creion; rămăsese nemulţumit de felul cum aşezase creionul între hîrtii, nu hîrtiile erau cele mai importante, ci creionul, şi cîtva timp stătu să ochească un loc mai întunecos, apoi ascunse vîrful de grafit în cutia de unde scosese cu cîteva zile în urmă pasta de dinţi; o cutie frumoasă, dreptunghiulară, pe care, din pricina culorii portocalii, refuzase să o arunce la coşul de gunoi. Odată încheiată această treabă, îşi băgă cheia în buzunarul pijamalei, apoi îşi aduse aminte de ceva, intră în baie şi vîrî cheia sub porţelanul alb, între perete şi robinetul de siguranţă. Fericit că cele mai importante lucruri erau rezolvate, ieşi din dosul perdelei şi, văzînd-o pe soră că se pregăteşte să plece, o luă în braţe, lucru pe care nu şi-l permisese niciodată; o ridică în sus, se învîrti cu ea de cîteva ori, uitînd cu desăvîrşire că acest efort putea să-i fie fatal. Sora scoase un ţipăt şi scăpă tava din mînă, dar nici după acest mic incident Curta nu-i dădu drumul, continuă s-o ţină în braţe, o privi îndelung în ochii speriaţi, pistruiaţi parcă şi ei, şi în timp ce o lăsa încet să alunece pe lîngă el o întrebă:

– Mi-ai injectat porcăria aia, ca să-mi fie mai uşor?

Sora se desprinse de el, îşi aranjă şorţul; grăbită, începu să-şi adune seringa şi acele căzute pe jos, în timp ce Curta, precipitat, se îmbrăcă fără jenă că se află în prezenţa unei femei.

– Te aşteaptă jos, pînă la poartă te roagă să mergi singur, să nu vadă pacienţii.

– Cît de delicați sînt!

Înainte de a ieși, verifică ușa metalică de la dulap și mai privi o dată în dosul perdelei spre locul unde ascunsese cheia. Cu toate că erau civili, apariția celor doi fusese remarcată de pacienți, și acum, la ieșire, Curta văzu la cîteva balcoane fețe curioase; era Forgaș, nebărbierit și slab, apăsînd bara balconului, în locul burții de altădată, cu pîntecul scofîlcit sub pijamaua descheiată.

Din spate îl văzu pe Pintică cum aleargă însoțit de Stamate și alți cîțiva pacienți, dar, în afara lor, a celor doi, Petre nu-l văzu printre ceilalți curioși pe Buzangiu, rămas undeva în urmă, din pricina grăsimii așezate în straturi groase pe trupul obez.

Mașina porni într-un păcănit asurzitor, alergă cîtva timp fără dificultăți pe drumul prăfuit, apoi rateurile se auziră tot mai des, și în dreptul barăcii tăietorilor de lemne se opri, degajînd de sub capotă nori albaștri de fum.

– V-am spus eu, se dezvinovăți șoferul în fața celor doi oameni, rămași nemișcați pe locurile lor, unul în fața celuilalt, Curta șezînd între scaunul șoferului și umerii lați ai unui tînăr.

Plexiglasul din prelata care acoperea spatele mașinii era și el vechi, ars de soare, cu zeci de crăpături în luciul gălbui, dar Curta, cu un oarecare efort, se obișnui să privească prin el, deși nu vedea decît marginea drumului și parte din biserica lui Ghideon. Clopotul începu să bată și cînd privi prin gemulețul gălbui Curta văzu soarele trecînd spre apus și își zise că Ghinolea se pregătește pentru slujba de seară. Ce mult ar fi dat ca cei din baracă să știe că el e acolo, la un pas! Nu pentru că ar fi așteptat de la ei ceva, ar fi dorit, pur și simplu, să-l știe, să vadă reacția lor, încurcătura în care i-ar fi pus știindu-l păzit de o parte și de alta. Încercă să se tragă pe banchetă mai spre dreapta; jumătate din cîmpul vizual din

spate îi era tăiat de poziția incomodă în care stătea, și tînărul, ghicindu-i parcă dorința, se așează lîngă ușă, așa că Petre putea acum să privească baraca în întregime și o felie din poteca dintre stînci care ducea la poiana lui. Curta se uită la ceasul de la mînă, cu cureaua scorojită; trecuse de ora șase, clopotul deci bătea, așa cum presupusese, pentru vecernie și, ca o nouă confirmare a presupunerii lui, o văzu pe Saveta ținută de mînă de unul dintre tăietorii de lemne, îndreptîndu-se spre lăcașul sfînt. Multe se schimbaseră aici, de cînd nu mai trecuse pe la Landesman; bisericuța era împrejmuită de un gard din lațuri, iar pe lîngă el se îngrămădeau vesele sumedenie de flori de pădure răsădite de mîini grijulii. Curta le privi vreme îndelungată, cu sentimentul că se află nu aici, undeva la marginea pădurii, ci în satul lui, în cimitirul dinspre Arieș, în fața bisericuței de lemn cu turnul înalt, moțesc, așa cum clădeau prin acele locuri. Vru să se întoarcă cu mintea la ai lui, dar ceva străin îl oprea; timpul trecuse cu repeziciune, nu mai știa aproape nimic de părinți, sacrificase totul scrisului, acelor rînduri mărunte de pe caietul de școală; se îngrozi cînd începu să adune lunile și apoi anii; aproape nu-i venea să creadă că trecuse atîta amar de vreme de cînd urcase aici sus, despărțit de lume. Vru să reconstituie chipul mamei sale dar, cu toate că își închise pleoapele, forțînd în dosul lor închegarea unor imagini asemănătoare cu cea a femeii care-l adusese pe lume, liniile obrazului refuzau să se alcătuiască, nasul și gura oscilau cînd spre dreapta, cînd spre stînga; renunță și cu greu își putu reține un nod pornit de sub mărul lui Adam.

Lîngă el, cei doi tineri vorbeau, în primul moment Curta nu pricepu nimic; abia cînd deveni mai atent înțelese că cei doi discutau într-o altă limbă și surîse la ideea că tinerii lui însoțitori voiau, în felul acesta, să se ascundă de el. Franțuzeasca lor, deși cursivă, era plină de greșeli, dar pe

Curta nu asta îl interesa, era atent la cele ce ascundeau cuvintele; era un fel de furt ceea ce făcea el, dar, deoarece nu-l întrebaseră la început dacă înțelege limba respectivă, preferă să tacă și să asculte sporovăiala lor. Unul dintre ei, un brunet, mic de statură, cu falangele degetelor osoase și proeminente, povestea celuilalt, tînărul mai înalt, cu chipul feminin, despre stagiul efectuat în Deltă, despre greutățile vieții de acolo, despre încercarea de evadare a cîtorva deținuți găsiți pînă la urmă morți între niște smîrcuri de stuf, de la jumătate în jos înghețați de gerul ce se lăsase între timp peste întinderile nemărginite de apă. Curta deveni tot mai atent, povestirea tînărului îl interesa în cel mai înalt grad și cu greu își păstră calmul cînd auzi că unul dintre oamenii înghețați purta numele lui, un țăran de undeva din Transilvania, învinuit de a se fi împotrivit colectivizării, în consecință, dușman al poporului. Curta își mușcă buza de jos; poate la mijloc era doar o simplă coincidență, omul despre care povestise tînărul lat în spate nu putea fi tatăl său, el n-avea ce căuta în Deltă, n-avea de ce să fie închis. În privința colectivizării, îi scrisese doar fratele mai mare și îl anunțase că au intrat cu toții, ca să fie lăsați în pace. Poate această liniște a scrisorii lui Ion îl determinase să se gîndească cu vremea tot mai puțin la ai lui și mai mult la el, la cartea la care lucrase mai bine de..., tăind și rescriind, adăugînd noi fapte și închegînd destine ce păreau la început singulare și rupte de rest.

Șoferul, aplecat sub capota mașinii, înjura amarnic, lovind ceva cu îndîrjire, Petre, supărat că pierdea timpul, asculta mai departe vorbele tot mai puțin înțelese ale celor doi; pe măsură ce se lărgea sfera discuției, cuvintele nu le mai erau suficiente, zăboveau tot mai mult cînd unul, cînd celălalt, în căutarea verbului dorit, și atunci cînd cuvîntul nu se lăsa descoperit, ei îl rosteau în românește, trăgînd cu ochiul spre Curta, dorind să citească pe chipul lui reacția în fața acelei

limbi pestrițe pe care o foloseau ca să nu fie înțeleși. Era convins că povestea cu tatăl său era o simplă invenție, menită să-l facă să înțeleagă răspunderea ce-i apăsa pe umeri pentru soarta celorlalți membri ai familiei dacă propria lui persoană îl interesa atît de puțin. Refuză să mai fabuleze. Acum, în această nouă postură, cei doi i se păreau ridicoli cu păsărească lor; zîmbi cînd unul dintre ei sfîrși fraza trunchiată cu o înjurătură de mamă, trîntită neaoș, fără perdea, dar se prefăcu mai departe cu gîndurile în altă parte și într-adevăr reuși să se degajeze complet de discuția însoțitorilor cînd văzu drumul plin de oameni mergînd spre bisericuță cu lumînări aprinse și nu se miră deloc cînd tînărul brunet, la rugăciunea ce se auzea acum din lăcașul sfînt, își făcu o cruce scurtă, în fugă. Discuția în limba străină se încheiase de mult, după un moment lung de tăcere cei doi începură să vorbească de pămînt și de recoltă, trăgeau din cînd în cînd cu coada ochiului prin parbrizul mașinii, și Curta se declara în sinea lui de acord cu tînărul brunet cînd acesta își mărturisi teama pentru recoltă din cauza iernii trecute prea blîndă și săracă în zăpezi.

Pesemne în bisericuță nu mai era loc; lumea stătea afară, între zidirea de lemn și gărduleț ce o împrejmuia, lumînările se învîrteau într-o horă înceată; în fața oamenilor și lumînărilor aprinse sta părintele Ghideon, îmbrăcat în odăjdii, cu părul albit lăsat pe spate. Doamne, ce zi să fie? Nu putea fi o simplă vecernie, vecerniile nu erau însoțite de un asemenea ceremonial. După socotelile lui și mai ales după numărătoarea cu glas tare a unuia dintre tineri, cifra celor adunați acolo întrecea suta. Era probabil ziua vreunui sfînt, sfinți se găseau cu duiumul. Cortegiul ocolise biserica, și Curta îl putea vedea bine pe părintele Ghideon, cu fața lui strălucitoare și transpirată de soarele acelei primăveri, dar mare îi fu mirarea cînd în omul gîrbovit, îmbrăcat în haine închise la culoare, cu fața brăzdată de cute, aproape fără

sprîncene şi păr pe cap, îl recunoscu pe Isaac Landesman; o clipă se gîndi că nu poate fi el, omul acela ţinea isonul părintelui la o rugăciune, apoi, cu o voce ce nu răzbătea pînă la maşină decît stins, se apucă să citească dintr-o carte groasă şi abia atunci cînd "ă"-urile din lectura cantorului începură să înlocuiască ici şi colo "i"-urile nu mai avu nici un dubiu că era Isaac Landesman în carne şi oase. Se cutremură. Nu-i venea să creadă în această schimbare, în concepţia lui – iraţională, dar totul era real din moment ce Landesman sublinia amin-urile cu vocea lui dominată de accente moldo-israelite, cu toate că vocea era doar o umbră de voce.

– Nu ştiţi ce sfînt e astăzi? întrebă Curta, fără să se gîndească cui se adresează.

– Paştile, anul ăsta au căzut mai devreme.

Însoţitorul îşi reveni repede, se trase spre locul ocupat pînă atunci, îşi şterse fruntea transpirată şi, la zîmbetul superior al tînărului cu chip feminin, îşi muşcă buzele, conştient că făcuse o gafă; această teamă nu dură mult pe obrazul lui îngălbenit subit şi în ochii speriaţi; celălalt însoţitor, privind şi el acum prin parbrizul maşinii, se apucă să povestească cum erau Paştile la ei în sat; era de pe undeva din Transilvania, din Nord, acolo în Vinerea Mare oamenii înconjurau biserica la miezul nopţii, iar în noaptea de Paşti după luarea anafurii, spărgeau primele ouă, în cimitir.

Maşina porni calm, şoferul era atent şi temător totodată să nu se întîmple ceva neprevăzut, se purta cu acceleratorul duios şi îl mîngîia cu piciorul scos din pantof încercînd parcă tăria sau căldura metalului, şi numai după un timp, cînd motorul începu să-şi ordoneze măruntaiele şi să scoată un zgomot egal, omul de la volan, vesel, îşi vîrî fără să se ajute de mînă pantoful la loc şi apăsă pe pedală brutal, ca şi cum ar fi vrut să răzbune timpul pierdut. În lumina puternică a farurilor se vedea drumul şerpuit, iar după prima cotitură

fascicolele puternice de lumină se filtrară printre cele două stînci ce duceau la poiana lupilor, şi Curta zări pentru o fracţiune de secundă două boturi ce adulmecau aerul.

Trecuse de nouă, drumul şerpuia în pustiu şi pustiu se dovedi a fi pînă la întretăierea cu şoseaua principală; de aici însă, lucrurile se schimbaseră, numeroase maşini brăzdau cu farurile lor orbitoare şoseaua în ambele sensuri, şi Curta, care nu mai fusese pînă aici nici el nu ştia de cînd, avu la un moment dat impresia că avalanşa de maşini se datora barierei de la linia ferată, şi acest motiv îl linişti pînă în clipa cînd, întorcîndu-se spre gemuleţul din spatele prelatei, văzu curbura de beton a unui pod, arcuită peste linie, şi atunci înţelese că justificarea lui nu mai e plauzibilă. Căută în gînd o altă explicaţie, dar ea nu rezistă stăruinţei lui de a fi cît mai verosimilă, iar explicaţia simplă şi singura adevărată că anii trecuseră şi între timp apăruseră pe şosele mai multe tipuri de autoturisme nu-i trecea prin minte.

Se apropiau de oraş; aerul din maşină se încălzise parcă; emoţia întîlnirii cu primele clădiri îl derută total. În locul caselor mici apăruseră cîteva şiruri de blocuri, cu puzderie de balcoane, în care se vedeau, prin lumina din camere, rufe la uscat şi plante agăţătoare, înnegrind cu frunzele lor spaţiile luminate în noapte. Datorită acestor schimbări se crezu la început pe celălalt versant al muntelui abia coborît şi numai casele gospodăreşti, acoperite de verdeaţă, din preajma gării îl readuseră la realitate; blocurile făceau şi ele parte din schimbările marelui oraş, îi vorbise cîndva şi Toria de ele, nădăjduind ca într-o bună zi să se poată bucura de un acoperiş din care să nu mustească igrasia şi nici mirosul ţevilor de canalizare.

Nu mai ştia nimic sau aproape nimic de soţia lui şi de Aron; Aron trebuia să fie acum flăcău şi dacă n-ar fi fost noutăţile zărite la fiecare pas prin geamul maşinii, Curta ar fi

stat să facă socoteala exactă a anilor lui, dar ce importanţă mai puteau avea anii din moment ce veştile venite pe diferite căi de la soţie dovedeau că avea un băiat mare? Avu un sentiment de culpabilitate faţă de furnicarul acela de oameni ce alerga pe ambele trotuare; viaţa îl izolase de forfota şi străduniile lor, de visurile lor şi avu senzaţia că impresiile ce se puteau desprinde din paginile muncite cu atîta ardoare, la prima vedere se constituiau false, într-o contrapunere directă, lipsită de nuanţe, cu realitatea prin care se strecura maşina cu tot mai multă greutate. Simţi că sudoarea îl năpădeşte, sentimentul exagerării în truda asupra căreia se aplecase ani în şir începu să-l devoreze, începînd cu stomacul, şi avu certa credinţă că acolo, în spaţiul acela de sub coaste, se află de fapt un rît de lup înfometat, care rupe din el fără milă. Dezvăluise destinele unor oameni bolnavi, situaţii greu credibile pentru oamenii aceştia care circulau normal pe străzi; cine avea să-l priceapă şi cine avea să-i acorde înţelegere? Lumea îşi avea rosturile ei, lumea aceasta era alta, oricum departe de realitatea oglindită de el... Începu să-i dea dreptate lui Stamate, cele două realităţi, cea de sus şi aceasta prin care circula cu însoţitorii lui, se cereau...

Şoferul parcă anume îl aducea prin noile cartiere ale oraşului, ca să-i întărească şi mai mult această teamă ce se născuse în el. Curta stătea acum cu mîinile rezemate de scaunul şoferului, ca să nu-şi mai simtă trupul aruncat de mişcările volanului cînd într-o parte, cînd în alta; înregistra peisajul luminat al noului oraş, atît de străin de cel din care plecase de atîta vreme... Chipurile zîmbitoare ale însoţitorilor, aparent absenţi la starea lui, joviali în tăcerea lor şi înţelegători la nefireasca lui mirare, îi întăriră şi mai mult credinţa că rostul acestei reţineri de la munca lui era calculat, îl obligau să se gîndească, să vadă cu propriii lui ochi ceea ce nu putea să vadă din dosul geamului de sticlă al camerei din

sanatoriu.

În fața unei clădiri puternic luminate, nouă și ea, din care oamenii ieșeau pe cele trei uși batante, lucrate în fier forjat, mașina se poticni din nou, mai merse cîțiva metri și amuți, zguduind interiorul ca un rateu asemănător unei explozii, dar Curta nici nu tresări, era numai ochi, urmărea lumea deloc grăbită și încerca să priceapă ce rost avea clădirea din fața lui; înțelese în clipa cînd își mută privirile spre stînga și zări cîteva afișe lipite într-o vitrină; clădirea aparținea noului teatru. Cuprins de emoția scurgerii timpului, nici nu zări la doi pași de parbriz, rezemînd aproape stîlpul de beton rotund, o femeie care privea spre el. Trecu cu privirile de ea și de copilul nervos ce voia să traverseze; nu-l putea interesa femeia aceea în vîrstă, cu zîmbetul prelungit nefiresc, legată la cap cu o basma neagră, și nici copilul, răsfățat, de vreme ce se smulgea mereu din mîna femeii. Era atent la șofer, aplecat din nou sub capota verde, la lumea care se scurgea spre stația de autobuz din partea opusă, și atît șoferul, cît și femeia aceea nemișcată și surîzătoare începură să-l enerveze; probabil femeia ieșise acolo în drum cu gînduri ascunse, își luase copilul cu ea doar de formă, altfel ce rost avea hlizeala ei urîtă și încăpățînarea de a-l privi aproape cu nerușinare? Și dacă femeia nu-i spunea aproape nimic, în schimb copilul îi aduse aminte de ceva din copilăria lui; și el avusese părul rebel, căzut pe frunte, cu cîrlionți nefiresc de mari, domoliți de peria aspră spre partea tîmplelor. Și numai cînd șoferul se urcă din nou la volan, privindu-l într-un fel anume, o spaimă cumplită puse stăpînire pe el; băiatul acela era Aron al lui și femeia aceea bănuită de gînduri ușuratice — Toria. Mașina porni. Intraseră într-un con de umbră. În afară de luminile de poziție și de becurile slab răsărite pe strada întunecoasă, ici și colo, nu se mai vedea nimic; oamenii fuseseră înghițiți în noapte de o gură uriașă parcă iar casele

întunecate cu acoperişurile ţuguiate, erau învăluite şi ele de o tăcere adîncă. Acum, după ce nu mai putea s-o vadă, pe Toria, trăsăturile ei deveniră tot mai clare, cele noi, dispuse pe urmele celor vechi, conturau exact acelaşi chip atît de bine cunoscut. Schimbările i se păreau mai puţin nefireşti, trecuse vremea peste ele, le adîncise fără milă cu o daltă potrivnică frumuseţii, dar cu toate acestea, acum, o dată recunoscut, acel chip nu i se mai păru urît, descoperi în el propria lui viaţă. Revenind din nou la viaţa lor, tot ce văzuse pînă atunci i se păru o simplă cosmetică exterioară, ce nu putea să schimbe cu nimic liniile dureroase ale existenţei lor. Pentru o clipă, orgoliul nemăsurat al meseriei îl făcu fericit că o văzuse pe Toria atît de mult schimbată; aceasta explica în proporţii inverse schimbările din afara oamenilor, numai oamenii erau aceia care sufereau, numai asupra lor viaţa putea să-şi pună amprenta la valoarea adevărată. Ce se întîmplase totuşi cu Toria în acest răstimp? Ceva se întîmplase, dar Curta era incapabil să aprecieze preţul enorm al sacrificiului ei, al renunţărilor de tot felul de care fusese departe, înglodat în propriile lui frămîntări, şi aceste frămîntări i se păreau acum inutile, incomparabil mai puţin însemnate decît cele prin care trecuse ea.

Clădirea fusese supusă şi ea înnoirilor; la intrare erau acum două uşi de metal, una de tablă groasă, cu un orificiu la mijloc de mărimea unei monede prin care dinăuntru se putea privi în afară fără ca trecătorii să poată ghici ce se petrece în interior, şi după deschiderea acestei prime porţi, cea de-a doua, cea veche, un grilaj oarecare, se smulse din înţepeneală, mînată de un mecanism spre cele două laturi, şi drumul rămase deschis.

Încăperea de la subsol era neschimbată, gaura de deasupra canalului mirosea ca şi prima dată, şi becul slab, împrejmuit cu sîrmă groasă, era la fel de pătat de muşte ca şi la

prima vizită. Rămas singur, privi pereţii deveniţi mai groşi, şi sub stratul proaspăt de ghips, aplicat în grabă, Curta zări vechile însemnări sau poate alte însemnări peste alt strat de ghips aplicat între timp. La fereastra zăbrelită, în crăpătura dintre două bare de metal, se vedeau trei frunze de păpădie, stoarse de vlagă din pricina lipsei de lumină şi apă. Curta îşi aduse aminte de ceva şi se apropie grăbit; nasturele verde, cu terminaţiile îngălbenite, îi aduse aminte de Cozmin şi avu o presimţire; se apucă să radă peretele fără zgomot, cu unghiile lui mari şi neîngrijite, şi după un timp oarecare descoperi, sub stratul de ghips, contururile unei stele, o stea cu cinci colţuri. Neavînd ce face şi fără să-i fie teamă că poate fi privit din afară, cu vîrful unghiei degetului mare de la mîna dreaptă o curăţă meticulos. Nici el nu ştia de ce ţinuse neapărat să cureţe acel simbol, dar nu-şi mai puse întrebări, nu-şi mai dădu explicaţii, se duse la gura canalului, luă în căuşul palmei apă amestecată cu resturi omeneşti, udă floarea de păpădie şi, aproape sub ochii lui, frîntura aceea de viaţă verde îşi îndreptă frunzele spre soarele din tavan, singurul care lumina acolo. Se plimba grăbit prin celulă, de la fereastra cît o palmă pînă la uşa grea de metal, supărat mereu că era reţinut de la treburile lui importante, şi, ca să-şi stăpînească nemulţumirea, îşi schimbă direcţia plimbatului; drumul de la un perete la altul, deşi era mai scurt, era mai reconfortant tocmai prin ineditul lui, se plimbă numărîndu-şi paşii, apoi traduse aceşti paşi în metri liniari şi rămase satisfăcut de numărul lor; la un loc adunau aproape doi kilometri.

Ceasul îi fusese luat odată cu cureaua de la pantaloni şi şireturile de la bocanci, nu-i lăsaseră nici pieptenele din aluminiu, pe jumătate tocit, un cadou primit de la un coleg în anii studenţiei. Ar fi vrut să ştie de cît timp se plimba; pierduse numărul paşilor, odată socotiţi, interesul pentru ei dispăruse, acum se plimba deoarece nu avea ce face, mişcarea

era mai indicată decît odihna pe paiele putrede cu miros de urină, dar cu timpul obosi. Se prinse cu mîinile de zăbrelele ferestrei şi îşi lipi fruntea de steaua aceea a lui Cozmin, scrijeluită la înălţimea capului, şi vreme îndelungată se întrebă care o fi fost destinul lui Lică, şi ce anume l-o fi îndemnat să întreţină acea frîntură de viaţă verde, întocmai ca altădată, în cealaltă închisoare de care îi povestise. Ar fi dorit ca mintea atît de grăbită cu alte prilejuri s-o ia razna, să-l poarte şi acum pe meleagurile fanteziei, dar, după atîtea ore de plimbat, picioarele îi erau de plumb, tot sîngele i se scursese acolo, în tălpile umflate, şi creierul refuza să iasă din lîncezeală. Şirul puţinelor gînduri se întrerupse; la uşa grea de metal, o cheie se învîrtea în broască, şi Petre se întrebă nu fără o oarecare mirare, ce căuta gardianul la o oră atît de tîrzie în celula lui.

Era tînăr gardianul, n-avea mai mult de douăzeci şi cinci de ani; după mustăţi, după forma ochilor, oblici, şi după pometii obrajilor proeminenţi, înţelese că era din neamul lui Forgaş şi vru să-i adreseze cîteva cuvinte în ungureşte, dar după prima vorbă, gardianul răspunse brutal, într-o românească stîlcită, că nu ştie ungureşte; Curta îşi muşcă buza ca să nu fie nevoit să rîdă. Gardianul închise uşa cu cheia, apoi cu bastonul de cauciuc la spate, se îndreptă spre peticul de fereastră şi se uită la scrijelitura de pe perete, apoi la floarea de păpădie firavă şi temătoare cu nasturele încă nedesfăcut, retras între cele patru frunze de mărimea unei limbi de miel, şi suferi fizic cînd văzu mîna păroasă, rupînd lăstarul acela verde. Suferi mai puţin de pe urma celor cîteva lovituri aplicate dibaci între gît şi umăr cînd se convinse că floarea îşi lăsase înfipte rădăcinile în zidul de beton. Se simţi ridicat de jos cu uşurinţă; nu avea mai mult de cincizeci de kilograme, vata groasă de la umerii hainei atenuase în bună măsură lovitura şi acum Curta făcea încercări disperate să-şi reţină zîmbetul; gardianul se voia fioros cu capătul mustăţii

vîrît în gură, dar nu reuşea decît să fie caraghios. Nici apa murdară luată din canal, cu care Petre îşi şterse gura însîngerată, nu reuşi să-i înfrîngă starea de veselie, nefirească şi ea ca şi uitătura aceea fioroasă a gardianului.

Camera în care fu dus nu avea nimic neobişnuit; o încăpere oarecare, cu un dulap de metal în perete, cu un scaun tot de metal şi un birou din lemn de stejar, pe care trona o lampă cu bec puternic. Subofiţerul care-l însoţise pînă aici era un bărbat între două vîrste, şi Curta nu înţelese de ce înainte de a pleca acesta îi arătase un petic de hîrtie, cu un scris grăbit şi temător: "Acceptă-le propunerea." Biletul şi-l băgase în buzunar imediat ce pe coridor se auziră nişte paşi fermi, şi Petre nu mai ştiu ce să înţeleagă; era evident că cineva de aici, din această clădire, vrusese să-l ajute, şi acum nu se mai îndoia că oprirea maşinii în faţa teatrului fusese aranjată, la fel ca şi prezenţa acolo a soţiei sale. Sau poate altul să fi fost adevărul; mici curse în care voiau să-l atragă pentru a-l face să destăinuiască de la început totul, şi ajuns la acest raţionament din urmă, se întrebă din nou ce anume avea el de ascuns?

Civilul din faţa lui era ras proaspăt, odihnit, îmbrăcat într-un costum de culoare închisă, bine călcat şi mirosind a lavandă; Curta îl privi fără jenă, neintuind în prezenţa lui nici un pericol; ar fi fost gata să se întindă la taclale cu el, dacă acesta i-ar fi oferit prilejul. Dar civilul, după ce se aşeză la masă şi deschise dosarul din faţă, dădu din cap cu părere de rău; participa cu tristeţe la această lectură dezagreabilă şi chiar se scărpină la ceafă cînd ajunse la un anumit pasaj pe care îl încercui cu unul din multele creioane aflate într-un pahar pe birou.

– Domnule Curta, domnule Curta, se pomeni lamentîndu-se civilul.

Curta, la auzul numelui său, tresări înviorat, cu toate

că abia acum percepea durerea din umăr; îl ustura şi buza pe care o simţi umflîndu-se dintr-o dată.

Cu siguranţă că civilul îi vedea rana de la gură şi umărul aplecat, dar aceste semne aveau pentru el mult prea puţină importanţă, important era adevărul scris acolo, în hîrtiile pe care le citea, unele, după cum îşi putu da seama, simple informări de cîteva rînduri, însăilate pe jumătăţi de coală de hîrtie.

Nu-l pofti să se aşeze, cu toate că un scaun se găsea în faţa biroului, sub care se vedeau picioarele civilului încrucişate la nivelul gleznelor, şi, odată pironit cu ochii pe glezne, lui Petre nu-i fu greu să observe napoleonii groşi, legaţi peste ciorapi cu şireturi din pînză, groase şi ele. Făcînd aceasta remarcă, Petre ieşi cu mintea din acel birou, îşi imagină că acel civil cu părul uşor cărunţit la tîmple e şi el tată de familie, cu siguranţă că înainte de a fi plecat de acasă în schimbul acela început la miezul nopţii a dat o raită pe la patul copiilor, şi-a sărutat nevasta; nu, era incredibil, îi acorda un grad de umanitate exagerat omului aplecat peste dosarul burduşit de hîrtii. Mai mult ca sigur că civilul era neînsurat, dormea acolo, în incinta acelui sediu, tristeţea lui era de formă, fabricată pe loc, ca şi presupusa lui omenie.

– Domnule Curta, lucrurile sînt cît se poate de simple, dealtfel, însăşi atitudinea dumitale dovedeşte acest lucru...

Civilul se opri din vorbit, se şterse la tîmplele strălucitoare, care în urma celor cîteva cuvinte rostite se îmbrobodiseră de sudoare; hotărît lucru, nu se simţea la largul lui cu un asemenea specimen ca cel din faţa lui; făcuse sforţări să-şi aleagă cele cîteva cuvinte, era de pe acum obosit, în ciuda feţei deschise, aproape prieteneşti...

– Da, da, spuse din nou civilul, ridicîndu-şi ochii din hîrtii; evident, clar şi evident, adăugă el şi bătu cu creionul de două ori în mapa acoperită cu sugativă de culoare verde. Nici

n-am observat pînă acum ce s-a întîmplat cu dumneata! se miră el privind pentru prima dată ruptura de la buza lui Curta. Sper că nu la noi, la noi, aşa ceva...

– Am alunecat pe scări, reluă Curta minciuna celuilalt, ştiind că la un asemenea gen de întrebare nu se poate da decît un răspuns ridicol.

– Da, scări abrupte, la noi mai cad oamenii, deci nu ţi-au făcut nimic: ştiţi, bătaia la noi este interzisă, numai la noi, preciză civilul, şi îşi dezveli dinţii mărunţi, dintre care doi erau îmbrăcaţi în aur. Dar pentru că şi dumneata minţi frumos, şi eu, aş propune să ne spunem şi nişte adevăruri, mai ales că nu ne aude nimeni – şi civilul, satisfăcut de secretul lui, apăsă cu degetul bont undeva sub birou: ţăcănitul butonului se auzi limpede, încît şi civilul rămase mirat de stridenţa lui.

– Tehnică nouă, nemţească – şi, pentru că fusese dat de gol de butonul buclucaş, scoase de sub birou un magnetofon. Îl scoase cu greu, aplecîndu-se, gîfîind, îl aşeză pe birou şi se uită la cele două benzi, dintre care una se şi încurcase. Cu răbdare, civilul o puse la loc, o încercă suflînd în paharul de ceramică aşezat în faţă pe birou, şi după ce se convinse că suflul fusese înregistrat, refăcu mişcările în sens invers; magnetofonul fiind reglat, apăsă din nou pe buton. De data asta nu se mai auzi nimic.

– Asta a fost, radie el, şi, cu mîinile împreunate pe dosar, îi făcu semn lui Curta să se aşeze. O ţigară – îl pofti.

Avid de o gură de fum, luă din ţigările scoase atunci dintr-un sertar; erau Camel, şi trase primul fum cu plăcere.

– Noi fumăm altele, asta e recuzită pentru feţe alese, pentru intelectuali, la borfaşii de rînd le dăm Mărăşeşti sau Naţionale, după cum e cazul.

Rîse de propria-i sinceritate, şi în sinea sa Curta îşi zise că omul din fata lui tocmai prin această sinceritate se

dovedea mai interesant şi abil, mai inteligent, în orice caz, decît i se păruse la început.

– Domnule... începu Curta o întrebare, şi cîtva timp civilul îl privi drept în ochi, şi ochii aceia parcă nu erau ai omului cu care voia să discute, erau ai lui Olariu, ochi de sticlă, nemişcaţi, plini de otravă verzuie...

– Civil... pentru dumneata sînt domnul Civil.

– Domnule Civil, preluă Curta cuvîntul abia sugerat, îmi puteţi spune şi mie...

– ... pentru ce m-aţi adus, continuă Civilul zîmbitor, şi ochii lui nemişcaţi şi reci se schimbară brusc, ca şi cum butonul pe care acum apăsase din nou sub masă avusese darul să pună în mişcare nu numai banda, ci şi expresia feţei. Toţi întreabă, deşi – de ce să nu recunosc? – pînă acum n-am avut de-a face cu un asemenea caz. Se nuanţează duşmanii, continuă el bucuros de cuvintele folosite, şi zăbovi o vreme cu ochii la ţigările de pe masă trecute în inventar, apoi la pachetul lui ţinut pînă atunci în palmă. Ordinea învinse pînă la urmă, şi el scoase din pachetul de Specialităţi o ţigară turtită, pe care o bătu de cîteva ori cu un capăt pe unghia degetului mare. Cine şi-ar fi închipuit că un om ca dumneata, care a învăţat unde a învăţat să ne facă probleme, şi încă aşa de mari?... Vezi dumneata, domnule Curta, luînd doar un sfert din dosarul ăsta nici n-aş putea spune că eşti duşman; muncă, nu glumă, ca dintr-un sfert să faci unul întreg, şi mai ales să-l clădeşti convingător... Am toate datele în privinţa bolii dumitale... Să ştii că noi te vrem sănătos, n-avem ce face cu un duşman bolnav, aşa că şi din punctul ăsta de vedere să fii liniştit, n-o să-ţi pricinuim nici un necaz... Poate boala va rezolva acest caz şi crede-mă că aş fi fericit să ne scoată din impas... Poate îţi dai şi dumneata silinţa să ne ajuţi, în fond nu-ţi cerem mare lucru, puţină neglijenţă în plus din partea dumitale, şi acest dosar ar intra la cazuri rezolvate... Ce zici?

– Adică, ce să înțeleg, domnule...?

– Civil...

– Domnule Civil.

– Ești intelectual, domnule Curta, ce dracu' nu înțelegi mata un asemenea lucru? Uite, ți-am zis mata, aveam noi un coleg care din mata nu ne scotea nici pe noi, nici pe dușmanul de clasă, dar cu acest mata scotea untul și din noi, și din ceilalți... Deci, zici că n-ai înțeles sau poate nu vrei să înțelegi, domnule Curta... Noi am putea scoate de la dumneata tot ce dorim, și ce-ai făcut, și ce n-ai făcut, mai ales ce intenționai să faci, dar mă uit la trupul ăsta ros de boală și mă întreb dacă merită. Eu zic că nu... Am avut și eu un infiltrat odată, mai la începutul carierei – și Civilul rîse din nou – și știu ce înseamnă grija față de boală. Eu m-am dus acasă, la ai mei, sînt și eu fiu de țăran, și m-am oblojit cu zăr... Zicea lumea că zărul leagă și adună și uite că a legat și adunat... dar dacă nu mă îngrijeam... Unde eram oare acum? Nevasta te-a părăsit, scrie negru pe alb de ce, și cine oare pe lume cunoaște mai bine un bărbat decît propria lui soție?... Carnetul l-ai dat fără remușcări, de parcă te-ai fi despărțit de-o carte de vizită... dar toate astea n-ar fi nimic... "Mi-e dor de țară..." parcă așa se intitula articolul acela în care vorbeai de... Uite, acest *dor* m-a lămurit pe mine, domnule Curta. Dumneata ești literat și știi mai bine ca mine că în nici o altă limbă nu există cuvîntul dor, există numai la noi, și din moment ce ți-e dor de țara dumitale, aici e ceva, deoarece mie, de exemplu, nu-mi poate fi dor de vreme ce mă aflu în ea și o slujesc cu abnegație ostășească... Dumitale ți-e *dor*, deci ești nemulțumit, ai dubii în ceea ce o privește... Sînt convins, domnule Curta, că tot dumneata, într-o seară, ai instigat un om cinstit și devotat să cînte *Deșteaptă-te, române!*, cîntec interzis, cum prea bine știi... sau poate dumneata nu știi că este așa?... Asta s-o spui matale lui mutu', spuse Civilul,

şi se puse pe rîs, arătîndu-şi din nou dinţii mărunţi. Ne-au trebuit ani şi ani, şi închipuieşte-ţi cîţi oameni, ca să ajungem la o concluzie privind aceste apucături ciudate, acest mod străin de a-ţi iubi ţara... Dar uite, cu toate astea, noi te lăsăm, aşa bolnav nu ne eşti de folos, ce să facem cu dumneata?... Am auzit că scrii, noi stimăm scrisul, dă-i bătaie şi poate te gîndeşti şi la ce te-am rugat, ne-ai ajuta şi pe noi, şi pe dumneata... Cum vei trăi cînd te vei întoarce de acolo sănătos, să zicem, fără nevastă, fără... că cine trece pe la noi, domnule Curta, ştii foarte bine că... Scrie, scrie, noi respectăm scrisul, termină-ţi treaba... Te-am adus aici ca să ştii că nu te-am uitat, te avem în evidenţă şi aşteptăm să te însănătoşeşti sau poate – şi Civilul rîse din nou, de data asta ţinîndu-şi într-un colţ al gurii chibritul cu care îşi aprinsese ţigara...

– Sau poate nu mă mai însănătoşesc, duse fraza pînă la capăt Curta, asta înţeleg că aţi vrut să spuneţi, să-mi sugeraţi...

Civilul aruncă băţul de chibrit în scrumiera de pe masă, în care ţigara se fumase singură pînă la un sfert, şi apoi se stinse; ţistui arătîndu-şi vîrful limbii roşii în dreptul dinţilor de sus.

– Exact, noi sugerăm exact, văd că de data asta ai înţeles perfect.

– Domnule Civil sau cum te-o chema pe dumneata... De fapt, chiar şi acest nume găsit aşa ca să-ţi poţi ascunde lipsa de răspundere în spatele lui spune foarte mult... dar asta nu e treaba mea, odată şi odată cineva va trebui să... De fapt articolul acela vă interesează mai puţin, el este pretextul pentru a ascunde alt adevăr, adevărul acesta vă doare; maşinăria pe care am descoperit-o întîmplător prin Baciu, ea vă deranjează. Înţeleg că vreţi, cu alte cuvinte, să mă distrugeţi fin, ca să revin la persoana mea, aţi prefera poate să mă suprim sau să las natura să acţioneze pe gustul dumneavoastră... Şi asta, din teamă pentru ce mi-a povestit Baciu.

– Zi, zi, domnule Curta, vorbeşti aşa de frumos...

– Şi mai ales util pentru dumneata, nu-i aşa?...

– De ce să mint, încă nu mi-a fost dat să aud asemenea cuvinte în acest sediu... E dreptul dumitale şi al nostru să luăm măsuri...

– Domnule Civil, mă crezi pe cuvînt că mi-e indiferent de măsurile pe care le veţi lua?... Şi ar fi şi inoportun să nu le luaţi deoarece, mai devreme sau mai tîrziu, tot ce vă spun acum şi, mai ales, tot ce-am auzit am să aştern pe hîrtie.

– La ce te referi? întrebă Civilul şi scoase de sub birou cîteva caiete pe care Curta le recunoscu îndată; erau caietele cu romanul lui, şase la număr, şi Civilul le aşează pe birou, bătînd cu degetul noduros în ele...

Curta se puse pe rîs, nu mai putu sta pe scaun din pricina spasmelor şi atunci se ridică în picioare şi continuă să rîdă sub privirile de sticlă ale omului din faţă.

– Vi le-a dat Baciu, nu-i aşa? Dar Baciu n-a avut de unde să vă spună că fiecare rînd l-am copiat de patru ori şi că la ora actuală am romanul în patru exemplare şi trei dintre ele se află la loc sigur. Poate vreţi să ştiţi unde se află? Ar fi nemaipomenit să nu mă întrebaţi şi eu de-a dreptul un păcătos dacă v-aş răspunde. Adică, în naivitatea dumneavoastră, aţi crezut că în viesparul acela nu-mi iau şi eu măsurile mele de precauţie? Ar fi însemnat într-adevăr să fiu un tîmpit. Nu sînt, domnule Civil, nu sînt deloc. Materialul este mult prea preţios ca să-l las la voia întîmplării. Poate n-aş fi făcut-o – ideea, de fapt, n-a fost a mea, mi-a dat-o un prieten, eram aproape sigur, după cum evoluau lucrurile, că am să ajung aici şi aveam nevoie de garanţia propriei mele siguranţe... Vă merge magnetofonul?

Se auzi butonul magnetofonului oprit cu brutalitate şi Civilul îşi lăsă fruntea în mîinile sprijinite pe birou. Oftă, apoi, nu fără părere de rău, scoase banda cu înregistrarea şi,

în fața lui Curta, o aprinse în scrumieră. Plasticul se răsucea ca un vierme sufocat, convulsionîndu-se și pînă la urmă, în scrumiera mare de porțelan rămaseră doar firele negre și rigide ale benzii arse, aidoma unor semne de întrebare.

– Asta e, spuse el, întinzîndu-i lui Curta caietele. Ia-le, nu ne sînt de folos, spuse el și aruncă resturile din scrumieră la coș... poate vrei să te uiți prin ele, aș fi chiar curios, spuse Civilul și Curta luă caietele și, cînd le deschise, rămase înmărmurit; erau simple caiete de școală, aparținuseră probabil vreunui elev, identice cu cele în care își scrisese romanul.

– După cum vezi, domnule Curta, avem și noi metodele noastre... Eram sigur că n-ai scris într-un singur exemplar, pentru asta nici nu ne-am obosit să ți le luăm. Nu știam însă în cîte exemplare l-ai copiat, unde se află și mai ales ce-ai întreprins în legătură cu siguranța lor. Acum știm infinit mai mult decît înainte. Ce facem noi aici e meserie, domnule Curta, nu joacă de copii, me-se-rie-e, silabisi el. Deci, scopul pentru care îl scrii este clar, am înțeles și nu-ți ascund uimirea mea că ai ajuns într-un fel să ne copiezi mijloacele. Bun, de acum încolo sîntem chit, putem vorbi deschis, văd că nu te ascunzi de noi și n-am nici un motiv să procedez altfel.

Civilul pronunță ultimele cuvinte mai degajat, fața îi era destinsă, nu mai avea de ce să se controleze pentru a părea altfel decît era și, cu o voluptate de nedescris, își aprinse un Camel; își dădu seama că mișcările îi sînt urmărite și, ridicîndu-se de la birou, îi oferi și lui Curta, însoțindu-și gestul cu scuzele de rigoare pentru că uitase să-l servească primul. Degajarea intervenită în comportamentul lui, ceremonia cu care îi servise țigara, coniacul venit prompt, la o simplă apăsare de buton îl făcură pe Curta să fie mai precaut. Se prinsese în plasa celuilalt dintr-un orgoliu nemăsurat; îl

luase gura pe dinainte dintr-o pornire de sinceritate totală, supralicitîndu-şi propriul şiretlic; se dăduse de gol, îşi trădase puţinele arme de care dispunea şi, odată cu ele, şi intenţiile, adică procedase exact după dorinţa celuilalt, şi această victorie calculată dinainte, întoarsă pînă la urmă împotriva lui, o înţelese şi nu se sfii să se considere în faţa acestui profesionist un amator oarecare, capabil de gafe şi mai grosolane. Deveni mai atent, dar voluptatea de a fi prezent nu numai fizic, ci şi verbal era mai puternică, îi da ghes, ceva mai presus de voinţa lui îi inhiba raţiunea, calmul făcînd drum orgoliului. Voia să cîştige terenul pierdut şi pentru că nu mai putea da înapoi, calea ce o avea de urmat era tot aceea cu ajutorul căreia pierduse; cinstea, numai ea putea să-l readucă la un echilibru perfect.

– Domnule...

– Poţi să-mi spui pe nume; mă cheamă Civilul...; este adevărat că între cel dat de părinţi şi cel de acum au mai fost cîteva, dar cel care mă reprezintă oficial este ăsta pe care ţi l-am spus; s-ar putea ca între timp să mă folosesc şi de altele; adevărata identitate nu se schimbă la individ din pricina numelui şi nu teama de răspundere m-a determinat de fiecare dată să mă chem altfel... Împrejurările, domnule Curta, împrejurările îţi dictează uneori să-ţi ascunzi numele adevărat... Nu te supăra că te întrerup, sînt sigur că voiai să spui ceva la fel de interesant ca şi pînă acum, o să ai prilejul, dar pentru că dumneata te-ai oferit deschis în faţa mea, sînt în restanţă la acest capitol şi mă simt dator să mă revanşez. Bea, e un coniac bun, nu-i trecut în inventar, iar eu nu-mi trec nici sentimentele şi nici avutul în inventare, ar fi prea multe şi n-ar folosi la nimic. Am şi grad, dacă vrei să ştii, unul de colonel, şi cred că l-am dobîndit pe merit, ca şi aceste patalamale, adăugă el şi, surîzînd, scoase dintr-un buzunar un dreptunghi pe care se vedeau simbolurile colorate ale

numeroaselor decoraţii cu care fusese onorat. Nici fiu de ţăran nu sînt; dacă vrei să ştii, nici n-am habar cum arată un ţăran; ideea este înaintea profesiunii, numai ea a contat şi contează la mine. Nici rudimentar nu sînt, cum poate ai crezut. În sîngele meu curge sîngele a cinci generaţii de intelectuali, intelectuali-sadea, şi nu mă feresc să adaug că în aceste generaţii îşi dau mîna peste timp... Ştiu, m-ai ghicit, te citesc perfect, după expresie, nu, nu mă crezi... Ideea, domnule Curta, numai ideea este patria mea şi în numele ei colind lumea. M-a frapat sinceritatea dumitale, ea n-a fost deloc umbrită de încercarea de şiretlic – naivă şi copilărească la condiţiile noastre de investigaţie şi, mai ales, la forţa noastră. Dar, dincolo de această sinceritate, a fost altceva care m-a făcut să te integrez în altă categorie decît cea obişnuită, în altă lume decît aceea cu care avem de-a face. Am venit special pentru dumneata, de cînd ţi-am citit dosarul mi-am dat seama că eşti omul meu, am şi eu pasiunile mele şi nu renunţ uşor la ele. Sînt posesorul a cîtorva zeci de manuscrise; adică, vreau să înţelegi că stăpînesc o bibliotecă ilegală şi în mai toate limbile acestui pămînt pe care trăim. Cărţi duşmănoase, domnule Curta, dar cărţi de valoare, unele dintre ele, odată cu trecerea timpului, chiar de mare valoare. Ce crezi că fac în timpul liber, în timpul meu liber – subliniez? Stau şi citesc, compar şi adun idei, trecîndu-le fraudulos graniţa bibliotecii mele, fac fişe, adnotez, triez eroi şi pun pe listele de personaje datele celor ce mi se par mai interesanţi şi să nu crezi că această pasiune este în afara meseriei mele, te-ai înşela. Un autor îşi aşează pe hîrtie nu numai gîndurile personale, ci dimpotrivă, şi pe ale altora, cu precădere ale unor oameni din mediul lui sau dintr-unul apropiat; un roman este o lume, domnule Curta, şi eu sînt dator să prind firele acestei lumi potrivnice şi cel mai bun ajutor îmi sînteţi dumneavoastră, dincolo de latura pur estetică, o foarte plăcută

delectare pentru mine. Aşa am ajuns să prind incomparabil mai mulţi duşmani şi mai de temut decît înşişi autorii amintitelor lucrări – de obicei, ca şi dumneata, pradă uşoară, mult prea uşoară... Scriitorii sînt copii, domnule Curta, copii bolnavi, chiar şi atunci cînd nu suferă de tuberculoză, dar care au meritul imens – uneori, împotriva voinţei şi dorinţei lor – de a aduce în discuţie lucruri pentru care, altfel, noi ar trebui să pierdem ani întregi şi resurse materiale şi umane fantastice... Cu ajutorul manuscriselor mele, am putut da în vileag grupuri întregi de duşmani strecuraţi, oameni socotiţi pînă atunci oneşti; aveţi forţă în voi, domnule Curta, talentul este o imensă forţă şi el lucrează pentru comunism, chiar şi atunci cînd autorii deliberat se vor împotriva lui. Pentru asta te-am menajat şi am să te menajez în continuare; atîta vreme cît voi considera că eşti important pentru mine, n-ai de ce să te temi şi fi convins că brutalitatea celui care te-a făcut să cazi pe scările bastonului său îşi muşcă acum mustaţa în ţărînă; un scriitor este un suflet delicat, domnule Curta, şi eu ţin pînă la un punct la integritatea lui morală şi corporală. Să fiu bine înţeles, pînă la un punct. Va trece timpul, toţi sîntem muritori, mulţi dintre cei care îmi populează spiritual biblioteca de manuscrise nu mai sînt printre cei vii, dar cărţile lor rămîn, cu vremea am să le predau tiparului, adevărate opere, ce nu ne mai pot face nici un rău şi lor nici un bine. Noi facem politică, domnule Curta, nu sîntem doar sentimentali. Scoţînd asemenea lucrări la lumină nu numai că apărem în faţa contemporaneităţii curajoşi şi obiectivi, dar ne facem şi o datorie de onoare de a repune treptat istoria în propriile ei drepturi. Aştept cu nerăbdare manuscrisul dumitale, cu mare nerăbdare, cu pasiune aş spune, cu pasiunea filatelistului care a aflat că în lume a fost găsită o noua marcă şi este gata să facă moarte de om, pentru a o avea în mapa lui. Şi eu sînt gata să fac această moarte de om, domnule Curta, ade-

vărul cere jertfe şi pasiunea la fel, nu numai din partea celui care se sacrifică scriind, dar şi din partea celui care vrea să adune. Fenomenul care mă interesează este simplu, atît de simplu, încît, atunci cînd l-am descoperit, prin analogie, am rămas consternat. O idee care vă uneşte pe toţi, fără să vă daţi seama, fără să vă cunoaşteţi ca autori, fără să fi avut nici o legătură unii cu alţii, este aceea a împotrivirii, nu o împotrivire în general, una particulară, aproape concretă. De ce, domnule Curta, de ce? De ce această cerinţă intimă la fiecare dintre dumneavoastră, a unei autonomii de spirit, cînd spiritul este unul, începutul şi sfîrşitul tuturor lucrurilor, comunismul? De ce la oameni de talent, unde ar trebui să întîlneşti la fiecare pas generozitatea internaţionalismului, atîtea încercări de... Îmi place unitatea scriitorilor, dar la mine în bibliotecă – mai spuse Civilul şi rîse binevoitor, mulţumit de consternarea citită pe faţa interlocutorului său. Bea, domnule Curta, bea din acest coniac, este plin de adevăr şi de exuberanţă.

Curta îşi muie buzele în paharul în care băutura lăsa urme dense, de grăsime parcă, dar lichidul refuza să i se scurgă pe gît; cele auzite din partea Civilului, aşa cum se numise, îi uscase gura, şi licoarea se volatilizase în cavitatea bucală înainte de a-şi croi drum în jos. Era stupefiat, pur şi simplu, n-avea replică la această pledoarie a celui pe care numai cu o oră înainte îl socotise un slujbaş oarecare, plecat din obligaţie din sînul familiei şi venit noaptea să-şi facă munca din datorie, nicidecum din pasiune. Se înşelase amarnic. Deci, aştepta de la el cartea, ea era garanţia liniştii pentru lunile următoare şi cauza distrugerii o dată încheiată, şi Curta se gîndi dacă merită să ducă această carte la bun sfîrşit sau la întoarcere să o rupă filă cu filă, izgonind din el pînă la ştergerea deplină ideea de a mai scrie. Civilul i se releva acum ca un Cozmin, dar la altă altitudine, posedat şi rapace

în pasiunea sa, şi Curta, secătuit de vlagă, incapabil de vreo reacţie, trăia de pe acum renunţarea la ceea ce crezuse pînă atunci că reprezintă însăşi contravaloarea existenţei lui.

Civilul îl privea atent de sub pleoapele pe jumătate închise; ochii se transformaseră în două lame verzui, într-o continuă mişcare, şi Petre nu mai avu nici o îndoială că frămîntarea pentru ce avea să urmeze în privinţa continuării scrierii romanului sau a renunţării la el a fost înţeleasă exact, aşa că nu se miră cînd Civilul, sorbindu-şi, ca un bun cunoscător, ultimele picături de coniac, îi făcu un semn de apostrofare cu degetul, un deget prelung şi bont la capăt din pricina unghiei tăiate pînă în carne.

– Am lucrat cinstit, domnule Curta, mai deschis nici nu se putea. Te previn, pentru ca să nu-ţi mai baţi mintea cu mici şiretlicuri: orice întoarcere la necinste, din partea mea şi mai ales a dumitale, este imposibilă. Între dumneata şi mine nu există decît un lucru viu, această carte de care am nevoie. Poţi s-o scrii într-o sută de exemplare, dacă ai prea mult timp de pierdut, ele tot vor ajunge la noi; părerea mea este să elimini orice subterfugiu, să te apuci s-o continui ca şi cum ai dedica-o posterităţii, nu mie. În această epocă zbuciumată pe care o trăim, oamenii nu contează, în zadar îţi pui probleme de sentiment în legătură cu ei, numai truda lor există, bună sau rea şi eu de această trudă am nevoie. Nu-ţi dau termen, o carte nu se scrie uşor, nu te planific, arta nu este o piesă de maşină, îţi ofer timp şi statul ţi-a oferit condiţii suficient de bune ca să te poţi desfăşura.

Civilul se opri, apoi prinse din zbor o idee ce-i trecuse prin minte atunci şi, ca şi cum ar fi discutat cu un om foarte apropiat lui, se ridică în picioare şi veni la scaunul lui Curta, punîndu-şi o mînă pe umărul lui.

– N-ai scris nimic de seamă pînă acum, domnule Curta, ai marea şansă să dai totul şi să rămîi cineva. În fond,

aceasta ţi-a fost şi intenţia, să-ţi neglijezi propria persoană şi să investeşti în această lucrare întreaga dumitale experienţă de viaţă. Fii mare, domnule Curta, toţi sîntem nişte orgolioşi, toţi vrem să rămînem prin ceva în această lume în care, de fapt, trăim ca nişte simpli oaspeţi de-o seară. Gîndeşte-te că te afli în întrecere cu cei mai buni dintre cei mai buni avînd marele avantaj, faţă de ei, al suferinţei şi-al unui deznodămînt aparte. Nimeni nu ştie cît va trăi în această lume trecătoare, dumneata ştii aproape cu precizie, fă ca timpul să lucreze pentru dumneata... şi adevărul, domnule Curta... Un om care a avut posibilitatea să trăiască atîţia ani printre activişti este un lucru rar; oamenii, în faţa tragediei, n-au ce ascunde şi, aflîndu-te şi dumneata în aceeaşi situaţie, nu mai ai ce pierde. Poţi pierde doar şansa de a-ţi hrăni orgoliul după ce nu vei mai fi, această patimă, această beţie a rămînerii în timp, care ne macină pe toţi. Nu-ţi ofer alte speranţe, ce-ar putea însemna pentru dumneata şansa rămînerii în viaţă? Ştiu că în clipa asta ţi-e frică, rîma aceea din om care vrea să trăiască în orice condiţii se lamentează, tîrîndu-te la gînduri de salvare. Calc-o în picioare, striveşte-o, spuse Civilul şi începu să rîdă, reluîndu-şi locul la birou. Nu-i aşa că te-am înspăimîntat, că ţi-am tăiat orice chef de a mai scrie? Cine pe lumea asta, ce caracter poate suporta ideea vieţii cu ştreangul de gît?... Nu, domnule Curta, în cinstea mea sînt capabil şi de glume, de glume, pur şi simplu... Am vrut să-ţi încerc tăria caracterului, forţa talentului, capacitatea de a sacrifica totul; nu eşti în stare, domnule Curta, cinstea şi forţa dumitale sînt doar verbale, nu vei putea fi scriitor niciodată, pînă la capătul vieţii vei rămîne un scriitor în devenire – şi, la privirile lui Curta, întrebătoare, deoarece ultimele cuvinte le mai auzise de atîtea ori, Civilul rîse din nou, făcîndu-i, de data asta, un semn de admonestare cu capul... Urcă sus, domnule Curta, un om care îşi poate lăsa soţia, şi nu orice fel de soţie, ci o

soție pe care o iubește și de care este iubit, așa cum puține femei sînt capabile, n-are în el nici forța să scrie o carte mare... Uite aici declarația ei, n-a vrut să recunoască nimic din acuzațiile care ți s-au adus, nu s-a ferit să ia asupra ei vinile ce de drept îți aparțineau... Domnule Curta, nu te voi avea în biblioteca mea, nu vei avea această mare cinste.

Civilul lovi cu capătul de creion în birou și cu toate că zgomotul nu se putea auzi de afară, ușa se întredeschise și în rama ei, atît doar cît să i se vadă capul, apăru un alt civil, și Civilul, brusc obosit, făcu semn cu degetul că interogatoriul s-a terminat și, tușind de cîteva ori, într-o batistă albă, imaculată, ieși din birou, tîrîndu-și picioarele.

Spre dimineață, era din nou în mașină; de data asta alta, o Pobedă neagră, cu perdelute la geamurile din spate. Nu era însoțit de nimeni, în afară de șofer, preocupat mai mult de radioul ale cărui butoane la acea oră erau învîrtite inutil; nu se auzeau în difuzor decît paraziți și, cînd, pînă la urmă, localiză un post la care se transmitea muzică ușoară, șoferul fericit învîrti butonul la maximum.

39

Trecuse mai bine de o săptămînă de cînd urcase din nou sus, poate chiar mai mult, nu știa nici el, pierduse iar șirul zilelor, se scurgeau una după alta de parcă nu mai erau zile și nopți, zilele se adunaseră la un loc, erau numai zile fără pic de întunecime și nopțile numai nopți, fără urmă de lumină. Curta trăia această nouă împărțire a vremii mai mult în pat, cu ochii închiși, nedorind pe nimeni și nimic. Aproape nu se atingea de mîncare; era suficient s-o audă pe sora Nana pășind cu mersul ei cunoscut pe coridorul de la etajul întîi ca să simtă imediat o cumplită greață, sora îl găsea întors pe-o parte, cu mîinile duse la pîntec, unde parcă i se frecau două

pietre de moară, măcinîndu-i între ele măruntaiele. Nu-i putea ieşi din minte Civilul, îl urmărea nu atît figura lui – cînd surîzătoare, cînd aspră şi nici măcar ochii atît de neobişnuiţi; în faţa privirilor avea mereu picioarele lui, de la glezne în jos, aşa cum le văzuse, unul peste altul cu şireturile groase ale indispensabililor legate peste ciorapi. Picioarele acelea detaşate de trup erau mereu în creierul lui, şi în puţinele clipe de somn ele se animau, începeau să-i dea tîrcoale, şi cînd le simţea grele pe piept, cu răceala placheurilor de metal intrată adînc în piele, se trezea brusc şi primul impuls conştient era acela de a apăsa pe butonul soneriei – şi ar fi făcut-o dacă nu i-ar fi fost ruşine. Nu ştia cît adevăr şi cîtă minciună erau în spusele Civilului, la urma urmei, nici adevărul şi nici minciuna nu mai contau, conta existenţa acelor cuvinte şi mai ales realitatea din spatele lor, şi indiferent dacă această realitate se putea constitui concret sau nu, ea îl speria şi îl făcea incapabil de orice activitate. Nu scrisese un rînd, la ce bun să mai scrie, dacă scrisul lui trebuia să îndeplinească funcţii pe care el nu le-ar fi dorit niciodată, la ce bun să-şi mai bată capul, cînd manuscrisul avea să se îngălbenească în biblioteca de manuscrise a Civilului?

Îşi dădu seama că slăbise enorm doar în momentul cînd Ciclovan, alarmat de sora Nana, venise la el şi după ce îndepărtase personalul medical ce-l însoţea se aşezase din greşeală exact pe piciorul lui; doctorul se ridicase speriat şi dăduse pătura la o parte; abia atunci îşi văzu Curta cu proprii lui ochi piciorul descărnat, cu oasele ieşite în afară, colţuroase sub pielea lipsită de viaţă.

Prezenţa doctorului îl enervase, eforturile lui i se păruseră obositoare şi numai după ce doctorul îl înjură cumplit, cu una din înjurăturile lui interminabile, şi după ce plecă, Curta se simţi mai bine şi încercă, în sfîrşit, să se scoale. Refuzase să-i vadă şi pe Pintică, şi pe Buzangiu, iar

lui Stamate îi întoarse pur şi simplu spatele. Pintică însă rămăsese la uşă cum îi fusese obiceiul înainte şi aşa cum şi-l reluase acum, după întoarcere. Nu voia să-şi lase prietenul la necaz, iar Buzangiu, ca să-i fie pe plac, ducea porţii duble la lupi. Venise la el şi Forgaş; intrase în cameră cu mîinile în buzunare, cu pieptul supt, cu cureaua de la pantalonii largi strînsă nefiresc şi, după ce-l privi cîtva timp spuse: "Mă mir că te-ai întors".

Doar cu Gavra stătuse de vorbă, lui îi relatase pe scurt cele întîmplate şi îi povestise nu atît drumul pînă acolo, ci amănuntele şederii în celulă; dispăruseră din memoria lui şi amănuntele: îi povestise despre Civil, el îl obseda, şi îi povestise cu atîta pasiune încît la un moment dat îşi dădu seama că planurile se confundau, cel real cu cel care-i provoca o spaimă cumplită, cel izvorît din închipuirea lui, cel care nu-i dădea o clipă de linişte tulburîndu-i zilele şi nopţile. Gavra nu comentase atunci cele aflate, devenise şi el taciturn, ceva se întîmplase cu el, umbla mereu încruntat şi tot încruntat reveni şi acum în cameră la Curta, însoţit pînă la perdeaua despărţitoare de Pintică, bucuros să-şi vadă fie şi măcar pentru o clipă prietenul aflat din nou la necaz.

Gavra nu venise cu mîna goală şi cînd văzu farfuria pe care trona o friptură încă aburindă Petre îşi duse instinctiv mîinile la stomac, voia să se apere, dar Gavra, sub privirile lui aiurite, începu să taie friptura în dumicaturi mărunte, apoi, tot fără să spună nimic, încruntat, ca şi cum s-ar fi pregătit de o răzbunare cumplită, luă din şifonierul metalic hainele subţiate, veni la pat, şi-i porunci scurt:

– Scoală-te, acum, în clipa asta!

Cînd îi văzu ochii furioşi şi hotărîţi Petre se ridică din pat ca la comandă, şi abia ţinîndu-se pe picioare se îmbrăcă grăbit, urmărind speriat al doilea ordin cu mult mai greu de îndeplinit: mîncarea. Într-adevăr, acesta era al doilea supliciu

dar n-avea încotro; se duse la masă cum s-ar fi dus la eşafod. Gavra se uită la mîinile lui, îi făcu semn spre perdea şi Petre, bucuros că mai putea cîştiga timp, se spălă îndelung pe mîinile de care apa nu se atinsese de mult, apoi se şterse şi, ca un copil supus, reintră în încăpere, arătîndu-şi călăului degetele răşchirate, înroşite de apa rece şi de asprimea prosopului.

După prima înghiţitură, Gavra înţelese că mîncarea nu voia să alunece pe gîtul prietenului său, şi atunci veni în ajutorul lui cu paharul cu apă; după fiecare bucată de carne, mestecată îndelung, dar care refuza să pornească în jos, Gavra îi întindea paharul, lichidul ducea cu el prin esofag bucăţile de carne mestecate şi Curta dădea din cap ca o găină sufocată, speriat de acest tratament inuman.

– Mănîncă Petre, mănîncă, repetă Gavra îndemnul, de data asta mai blînd. Nu le face jocul, asta şi doresc de fapt, singur ai spus-o. Trebuie să recunosc că le dai apă la moară, nu glumă, adică eşti un tîmpit, asta eşti. Îl văzu pe Petre că, tiptil, vrea să se ridice de pe scaun şi-i aşează o mînă pe umăr, în timp ce cu cealaltă îi duse la gură furculiţa cu o altă bucată de carne... Mănîncă şi scrie, asta trebuie să faci... Sîntem în lumea noastră Petre şi ne comportăm de parcă am fi străini de ea, ne lăsăm intimidaţi de orice imbecil care îşi închipuie că spaima ne poate abate de la drumul nostru. Ei bine, dovedeşte-le că sîntem şi eşti mai presus de o asemenea teamă, că nu ne-am pierdut profilul uman... Trebuie să lupţi, Curta, şi dacă ei luptă în felul lor, sîntem obligaţi şi noi să luptăm cum putem. Este trist că trebuie să vorbesc aşa, dar acesta este adevărul... Hai, mănîncă, mai ai trei bucăţele, şi să ştii că de acum eu am să te hrănesc; cu furca asta dacă este nevoie, căcăciosule, fiindcă dragul meu, asta eşti, un căcăcios. Nu fi laş, hai uite, mai ai bucăţica asta, n-o lăsa, are în ea o sută cincizeci de calorii, nici nu-ţi dai seama că de fapt

bucătura asta este un glonț care merge la țintă.

Curta înghiți și ultima bucată, simțea în stomac un ghem ciudat, străin, și dureros, dar acum n-avea timp să se plîngă, nu știa ce avea să urmeze, și curiozitatea se dovedea mai puternică decît durerea de stomac. Gavra apăsă îndelung pe butonul de deasupra noptierei, și în cîteva minute apăru sora Nana, speriată, urmată de o infirmieră.

– Soră, aici trebuie făcută o curățenie radicală, să aduci și o pijama curată, încăperea asta trebuie dezinfectată, Petre Curta după ce se va întoarce de la plimbare vrea să scrie și are nevoie de o atmosferă sănătoasă.

Gavra îl luă pe Curta de subțiori și-l scoase pe coridor, sub ochii mirați ai sorei. După primii pași, Curta obosi, amețeala puse stăpînire pe el; o amețeală totuși cunoscută, nu umblase de atîtea zile, era aceeași amețeală pe care o încercase în urma accidentului avut în urmă cu cîțiva ani; "amețeală trecătoare", își spuse el, și într-adevăr după primele sute de metri, brațul lui Gavra slăbi strînsoarea și Petre păși singur.

În spatele lui, la o depărtare destul de mare, veneau Pintică și Buzangiu, ultimul tîrînd după el căruciorul gol; voia să-i fie de folos lui Curta la nevoie.

– Acum descurcă-te, mai spuse Gavra văzîndu-l că poate umbla.

Fără să se lase înduioșat de privirile rugătoare și neputincioase ale lui Petre, se îndepărtă de el întorcîndu-se spre cei doi rămași la umbra unui brad, în așteptarea lui.

Curta se simți dintr-o dată al nimănui, avu impresia că se va prăbuși, vru chiar să se rezeme de ceva, dar în apropiere nu zări nici un punct de sprijin și atunci păși înainte, spre bradul ce se zărea la vreo patruzeci de metri. O dată ajuns acolo și văzînd că nu s-a întîmplat nimic, îl depăși spre bucuria lui Gavra, care pîndea din spatele unui pom.

O idee năstruşnică îi trecu prin cap, şi picioarele îi dădură ascultare; o forţă mai presus de el îi purta paşii spre un loc anume, spre poiana lupilor; drumul era lung, dar Curta nu se gîndi la nimic, nici dacă face bine sau nu ducîndu-se acolo; paşii erau siguri, chiar grăbiţi pentru puterile lui. Ajunse într-un mestecăniş din apropierea potecii lui Morăscu, cea mai scurtă pînă la locul unde îşi propusese să meargă, rupse o creangă şi se ajută cu ea la urcuş.

Pădurea i se păru în acel ceas al dimeneţii nedescoperită, cu un miros nou, parcă niciodată nu trecuse prin acel loc boltit de ramurile verzi de stejar şi frasin, aerul pur şi răcoros îi făcu bine, cu mult mai bine decît friptura înghiţită cu de-a sila. Durerea de la stomac încetase, transpiraţia rece fusese absorbită de porii largi şi Curta înainta acum fără să fie obosit, cu plăcere chiar. Din partea dreaptă se auzeau muşcăturile topoarelor în trunchiurile copacilor, apoi căzătura unui copac. Crengile rupte în căderea lor nu-i mai stîrniră părerea de rău încercată de fiecare dată în asemenea împrejurări; i se păru că era un lucru normal, tăierea copacilor, o necesitate, şi îl bucură ca o noutate faptul că acum considera firesc ceea ce făceau tăietorii de lemne. Vru să strige, credea că va fi auzit; îşi duse mîinile pîlnie la gură, să dea de ştire că el, Petre Curta, se află singur acolo în pădure, că nu-i e frică nici de singurătatea lui nici de Civil, dar socoti prea copilăroasă intenţia lui şi renunţă. Pînă la poiana lui mai trebuia să urce un drum povîrnit; nu se gîndise la el cînd alesese poteca lui Morăscu, îi ieşise cu totul din cap acest obstacol, nu mai fusese pe acest drum din ziua cînd îl întîlnise pe Morăscu înapoindu-se spre sanatoriu! Amintirea acelei zile îl învioră şi urcă potecuţa pînă la prima curbă fără să se poticnească. Oboseala veni după aceea, brusc, ca o lovitură de trăznet, nu-şi mai simţi picioarele şi se lăsă moale pe iarba din preajmă, respirînd greu, abia acum înţelese inepţia aces-

tui curaj. Dacă n-avea să se ridice de aici, imediat, ştia foarte bine că n-are s-o poată face nici mai tîrziu. Cum picioarele nu-l mai ajutau, începu să se tîrască încet şi cu grijă, folosindu-se mai mult de coate şi genunchi. Ar fi ajuns aşa pînă în vîrful colinei dacă n-ar fi auzit în spatele lui zgomote, lovituri de lemn pe lutul bătătorit şi uscat al drumului, şi cînd se întoarse o văzu pe Saveta pe picioarele ei scurte, învelite în bucăţi groase de cauciuc de maşină, cu mîinile sprijinite în cele două scărițe de lemn. Îi zîmbi de departe, nu-şi dădea seama că poziţia lui nu era o joacă. Abia cînd se apropie de el se convinse că Petre nu căuta ciuperci, aşa cum crezuse la început, ci imita într-un fel mersul ei pentru că nu putea altfel.

– Ce-i, domnişorule, nu mai poţi? Vai, vai ce rău mai arătaţi... De ce aţi plecat aşa la drum, cum v-or lăsat? încercă ea să arunce vina pe cei de la sanatoriu. Dar fiindcă Petre nu răspundea la întrebările ei, fata îşi lăsă traista la marginea potecii, îl luă în cîrcă şi-l duse cu uşurinţă pînă la muchea dealului; de acolo se întoarse după traistă. Ajunsă din nou lîngă Petre, încetă să-l mai mustre, se aşeză pe fundul ei mare, fără jena de altădată, arătîndu-şi bonturile picioarelor. Saveta nu lua aminte la goliciune, altceva o interesa. După ce îşi ţinu multă vreme mîna pe pîntec zîmbi, luă palma lui Curta şi o duse de asemeni pe pîntec. Stătu aşa îndelung, pînă ce din măruntaie se porni din nou acea mişcare ce o bucurase atît; se uită gingaş la Curta, aşteptînd de la el un semn.

– Mişcă, domnişorule, acum a mişcat prima dată, înseamnă că e viu.

– Te-ai măritat Savetă? se pomeni întrebînd Curta, apoi îi păru rău de întrebarea lui dar fata nu se simţi ruşinată cînd fu obligată să dea din cap, infirmînd prin acest gest întrebarea.

– Nu domnişorule, nu m-am măritat, cine să mă ieie pe

mine aşa? zise ea arătîndu-şi şiragul de dinţi albi. Şi pe urmă, de ce să mă mărit, că Simion o vrut, eu n-am vrut, dragostea trece, şi pe urmă n-ar mai fi văzut decît picioarele mele lipsă – şi Saveta rîse cînd simţi din nou mişcarea pruncului. Băiat aş vrea să fie, ori poate fi şi fată, adică să-mi aduc pe lume un copil, asta e datoria femeilor, şi pentru asta de ce-i musai să fii măritată?

O umbră se aşternu pentru o clipă pe faţa Savetei, o umbră amară, dar chipul ei se lumină treptat, şi lui Curta îi păru rău pentru întrebarea lui fără sens.

– Ce face Landesman, Savetă, n-am mai trecut de mult pe acolo, n-am putut...

– Ce să facă, se ceartă toată ziua cu părintele, că o dată eram în grădiniţă şi i-am auzit şi nu mai ştiai care e popă şi care e mirean, că alaltăieri domnul Landesman o ţinut slujba de vecernie, şi aşa frumos o ţinut-o... cu tăte că mie mi s-a părut că o ţine în bătaie de joc, dar de trăit nu mai are mult, se vede după toate, abia se mai ţine, aşa ca şi dumneata că vai ce-ai mai slăbit, domnişorule. Că stau aşa ca o proastă ce sînt şi mă întreb, numai binele v-o bolnăvit, nu truda, că dumneavoastră nici nu prea ştiţi ce-i greul vieţii, şi cînd daţi de el, odată cădeţi... Noi nu... Noi tragem de dimineaţa pînă seara, de la răsărit la apus, şi cînd vine noaptea nici nu ştim cum adormim de oboseală... Că poate crezi, domnişorule, că noi, adică eu şi mama, sîntem aşa de pripas, că n-am avut nici noi gospodărie şi de altele, că am avut şi o pereche de boi şi un petec de pămînt... da o fost să fie aşa... să n-avem parte de ele, şi acum că m-am învăţat aici nici nu-mi pare rău... Numai de sat şi de Someş mi-e cîteodată dor, dor tare şi atunci mărg în pădure şi cînt de una singură şi-mi trece şi mă întorc la baracă veselă, iar de cînd cu copilul numai dorul lui îl am şi stau aşa ca o proastă şi mă întreb ce face el acolo, cum o trăi sărăcuţul sub greul umblatului meu, şi mă doare

inima la gîndul că suferă. Că grădina noastră cădea spre Someş, acolo aveam poartă mare şi pe acolo o intrat Iocolan şi ai lui într-o noapte şi noi eram în casă şi dormeam şi cînd ne-am trezit am văzut că totul arde. Am fugit din casă cum am putut, şi tata cu grija la boii lui a uitat de noi şi s-a dus la grajd, boii erau averea lui, şi acolo o ars cu vitele, n-o putut să le dezlege în graba şi spaima aia mare. Tata era prieten cu învăţătorul din sat, un fel de neam de-al nostru mai de departe, el umbla cu comuniştii, el l-o tras pe tata la ale lui şi aşa l-o urît Iocolan, care avea trei munţi şi se temea de tata, care era mai mare cu împroprietărirea. Aşa s-o dus avutul nostru şi noi n-am mai vrut să rămînem acolo. Şi-am venit aici, mai întîi la nişte neamuri, da pe capul lor n-am putut sta mult, şi atunci mama o zis să ne rostuim cumva şi ne-am făcut cu ajutorul unui văr o căsuţă în satul din apropiere, da satul meu nu l-am uitat şi nici n-am să-l pot uita. Că la început mă uscasem de dor şi tot aşa ieşeam noaptea să cînt ca să-mi treacă şi m-o apucat o furtună, şi un brad cu rădăcini cu tot o fost smuls de vînt şi o căzut peste picioarele mele şi am rămas, domnişorule, fără ele, aşa cum mă vezi. Da de trăit trebe să trăim, viaţa din asta e făcută, din necazuri şi dureri şi din cînd în cînd din cîte-o bucurie, şi bucuria mea e acum copilul ăsta.

Se porni un vînt uşor, cald, frunzele se legănară lin, apoi începură să foşnească, mai întîi din vîrful pomilor, apoi tot mai jos, şi cînd crengile groase se mişcară greoi, Curta îşi simţi fruntea răcorită şi trase puternic aer pe nări ca să prindă puteri.

Saveta îşi dezlegă baierele de la fuste, pesemne o strîngeau la mijloc sau pur şi simplu voia să uşureze răsuflarea pruncului aflat dedesubt şi în această îndeletnicire nu-i păsa că nu e singură: picioarele, atîta cît erau se dezgoliseră dincolo de locul legat de curele, tălpile groase de cauciuc se

ridicaseră şi ele în sus, şi Petre avu senzaţia că viu în ghemotocul acela de om era doar cîntecul îngînat, ieşit printre dinţii care strîngeau o legătură a fustei, un cîntec ce se voia vesel, cu urcuşuri şi coborîşuri, dar care nu reuşea să fie decît trist.

– Domnişorule, domnişorule, începu Saveta după ce îşi băgă cîteva degete sub legătură, să vadă cît este de strînsă, de ce nu te iei dumneata aşa de suflet, să te răsuceşti şi să ieşi din boala asta a dumitale, boală pe dinăuntru cred eu, că de mult eşti aici şi te ştiu. Uite, te-ai înjumătăţit şi citesc în ochii dumitale că de fapt ţi-e milă de mine. Apăi de mine să nu-ţi fie milă domnişorule, deloc să nu-ţi fie. Numa lumea crede că mă tîrâsc prin viaţă, da io nu, eu în sinea mea plutesc, adică zbor domnişorule, să nu-ţi fie milă de mine că mi-ar părea rău. Că m-am tot gîndit să te întreb unde vrei să ajungi, dacă îţi pot fi de folos, că tot eşti asudat şi fără putere. De ce te laşi domnişorule, aşa? Că întreb şi eu ca o proastă, în loc să tac... Dacă vrei, eu te mai pot duce, ori stai aici şi-l trimit pe părintele Ghideon să te ajute, dacă ţi-e ruşine că o femeie... Iar a mişcat şi, fără alt argument, îşi puse traista pe după gît, şi cu scăriţa de lemn se ajută la mers. După cîţiva paşi se întoarse şi se uită la Curta cum stătea la marginea potecii urmărindu-i mişcările.

– Mă mişc ca un sac, aşa-i? întrebă ea, dar în loc să fie supărată se puse pe rîs, arătîndu-şi din nou dinţii albi şi puternici. Ţi-l trimit pe părinte, stai şi aşteaptă, numai un pic.

Curta se ridică şi el şi, cu ajutorul unei crengi de care se sprijinise, îşi reluă mersul în jos; mergea acum uşor, inima nu-i mai bătea în gît, iar vîntul răcoros intrat pe sub cămaşă la pieptul umed îi făcea bine. Îi părea rău că pornise la drum şi că îşi alesese o asemenea ţintă îndepărtată fără să-şi judece de la început puterile care îl lăsau, era la capătul lor. Poiana lupilor însă nu mai era nici ea departe; îşi zise că decît să se

întoarcă, mai bine să meargă înainte, deşi nu ştia nici el ce-l aşteaptă acolo.

Ca să nu se lase învins de frică, şi din ea să se nască apoi panica, încercă să se gîndească la altceva, inventă greutăţi incomparabile mai mari ca ale lui, dar singurătatea şi umbra tot mai deasă a pădurii, ca şi răsuflarea gîfîită erau cu mult mai aproape decît necazurile reale sau inventate în legătură cu alţii; numai în momentul cînd în faţa ochilor îi răsări chipul Toriei, spaima se topi, alungată de făptura ei; el nici nu mai exista, întreaga lui fiinţă se contopise cu ea. Mersul îi deveni mai vioi, şi teama de singurătate asfinţi pe poteca rămasă în urmă.

Îi scrisese cîteva rînduri prin Gavra: acesta coborîse în oraşul de jos pentru o bronhoscopie, şi în trecere se abătuse pe la ea şi-i dăduse rîndurile fostului ei soţ, dar nici Gavra şi nici ea nu fuseseră prea vrednici în a-i da ştiri; bolmojise cîteva vorbe grăbite în legătură cu ea, de copil nici nu-i amintise. Îi promisese că-i va trimite grabnic veşti, dar veştile nu sosiseră încă.

– Ce-i cu dumneata, domnule Curta? auzi Petre o voce cunoscută. Glasul nu i se schimbase lui Ghedeon, rămăsese la fel de moale şi cald şi la auzul acelor cuvinte şi mai ales datorită felului în care fuseseră rostite, Curta nu mai avu nici o îndoială că omul de lîngă el nu e altul decît Ghinolea.

Părintele îl ridică de o mînă, apoi, văzînd că nu reuşeşte să-l pună pe picioare, îl prinse de subţiori şi astfel săltat Curta reuşi să-şi sprijine picioarele pe pămînt, dar toate în el erau moi, durerea îi sfredelea stomacul şi atunci lăsîndu-se în genunchi rosti încet, aproape cu milă faţă de sine însuşi:

– Vreau să mă spovedesc, părinte...

Ghinolea căscă ochii mari, dar rugămintea era limpede, îşi scoase patrafirul din buzunarul larg al anteriului

şi-l puse cu grabă la gît, ca în faţa unui om pregătit să-şi dea obştescul sfîrşit, se aşeză pe un trunchi, acoperi capul lui Petre şi făcu o cruce largă peste creştetul omului prăbuşit sufleteşte.

– Dă-i drumul, fiule...

Auzind cuvintele oarecum repezite, Curta tresări; se spovedise de atîtea ori, dar nu-şi amintea ca cineva să-l fi îndemnat la sfînta destăinuire în asemenea termeni lumeşti şi imperativi. Pentru că rugămintea fusese a lui, îşi adună puterile şi începu să-i povestească lui Ghideon nu păcatele, ci trăirile din ultima vreme; nu-l uită nici pe Civil, nici ameninţările acestuia.

Ghinolea îi luă de pe cap patrafirul şi se uită curios la el. Spovedania o dată terminată, îi dădu un canon mai greu decît şi-ar fi închipuit; rugăciunea pe care trebuia s-o rostească în fiecare seară de patruzeci de ori n-o ştiuse nici în copilărie, şi cînd, speriat, îi mărturisi acest lucru preotului, acesta i-o înlocui cu uşurinţă apoi singur renunţă la canon, rugîndu-şi fostul confrate de suferinţă să şi-l stabilească singur.

– Deci, pentru asta te-au dus acolo, începu părintele mult mai preocupat de aceste veşti decît de adevăratele păcate ale lui Curta; veştile îl impresionară profund pe Ghideon Ghinolea şi stătu cîtva timp pe gînduri, mormăind ceva numai pentru el. Ar fi cazul, fiule, să vorbeşti cu Landesman, cred că ai nevoie de un sfat, ale mele nu ştiu la ce ţi-ar putea folosi. Dar să lăsăm astea. Uite, s-a scurs atîta timp de cînd ne-am despărţit, de cînd noi am venit aici, şi tu ai rămas acolo, şi în timpul ăsta fiule, mi-au trecut şi mie nu puţine prin cap. Mi-am cunoscut sătenii, cu toate că adeseori mă îndoiesc că i-am cunoscut cu adevărat; ca să cunoşti pe cineva trebuie să trăieşti în acelaşi loc şi să mănînci din aceeaşi strachină, durerile lor să fie şi ale tale, la fel ca bucu-

riile... Acolo în sat, cu toate că trăim în acelaşi perimetru geografic, cel sufletesc ne despărţea destul de mult, aşa că numai pe oamenii aceştia de pădure i-am putut cunoaşte cu adevărat, şi cunoscîndu-i pe ei şi pe Landesman am înţeles că nici viaţa mea nu s-a clădit decît pe întîmplare, şi întîmplării nu-i mai găsesc rost. Credinţa mea nu-i de ajuns, dragul meu băiat – se pomeni zicînd părintele – pentru a rostui lumea altfel, pentru a-l face pe om fericit căile se cer căutate în altă parte, şi eu încerc să le caut cu gînduri lumeşti, cu toate că îmbrac încă haina preoţească. Pot eu oare să-mi spun la nesfîrşit că Isaac poartă în el blestemul urmaşilor şi pedeapsa lui Dumnezeu, cînd rar mi-a fost dat să întîlnesc un suflet atît de ales şi cu grijă faţă de aproapele lui? Ar însemna să fiu un fariseu, domnule Curta, dacă aş ţine-o la nesfîrşit cu acest răspuns de-a gata pentru o fiinţă care aşteaptă de la mine un răspuns aproape de adevăr; eu un asemenea răspuns nu pot să-i dau. Vezi, domnule Curta, am şi eu întrebările mele, şi la aceste întrebări dezlegări aş fi vrut să-mi dai dumneata, dar văd că dumneata eşti măcinat la rîndu-ţi de alte întrebări, şi ele greu de satisfăcut. Cred că Isaac nu mai are multe zile, şi atunci rostul meu aici, între aceste suflete, va fi de prisos, mă simt ca un nevolnic printre ei, cu sfaturile mele în care eu însumi nu mai cred. N-am bănuit niciodată că voi ajunge să profesez împotriva credinţei mele, pentru asta te-am dezlegat de canon; nu mai ştii nici o rugăciune, iar sufletul meu este prea întinat de gînduri lumeşti ca să am dreptul să adun în mine frămîntările altora. Îl văd zi de zi pe Landesman cum se stinge, cum îi piere puterea minţii lui ascuţite şi îmi vine să plîng această minte a lui, care caută scăpare în ceea ce eu sînt pe cale să pierd. Am investit în fiinţa lui toată credinţa şi grija mea, ca pentru un om ce m-a dat lumii a doua oară; el a fost Dumnezeul meu în aceşti ani de îngrozitoare chinuri şi uneori regret că m-am însănătoşit şi că preţul acestei însănătoşiri

este mult prea mare dacă dintr-o dată trebuie să pierd sprijinul sufletesc de pînă acum şi pe cel mai bun prieten. Vin oamenii la bisericuţa noastră de la zeci de kilometri, mi s-a dus vestea de om sfînt, şi eu înlăuntrul meu mă chinui, şi sfaturile pe care le dau enoriaşilor ştiu prea bine de-acum că nu ajută la nimic.

Curta se ridică; vorbele părintelui lucraseră asupra voinţei lui ca un tămăduitor, durerea de la stomac îi trecuse, parcă luată cu mîna, iar picioarele nu-i mai tremurau. Rămase stupefiat de tot ce auzise de la Ghinolea, şi i se făcu jenă de slăbiciunea de-o clipă, cînd apelase la credinţă ca la o ultimă salvare. Îi povestise preotului despre viaţa lui şi a Toriei, despre unele planuri de viitor; la toate acestea preotul venise cu întrebările sale mult mai grave şi mai profunde decît temerile lui Curta pornite dintr-un suflet şi un trup secătuite de vlagă.

– Adică, ce să înţeleg, părinte? Că dumneata te lepezi de...

– Încetişor, domnule Curta, nu mă lepăd de nimic, încerc doar înţelegerea greului drum al celor ce nu pot trăi fără întrebări şi a imensei mele greşeli de a-l fi împins pe Isaac pe o cale socotită a mea, dar în care văd acum nu netedul liniştii duhovniceşti de altădată, ci hîrtoapele unei realităţi pe care sîntem chemaţi cu toţi să o îndreptăm.

– Nu mi-a venit să cred cînd am auzit că Isaac a ţinut slujba de vecernie şi în sinea mea am avut destule cuvinte aspre la adresa dumitale, ca dintr-o dată să mă pomenesc eu însumi dorind liniştire de la dumneata, atunci cînd mi-am dat seama că nu mai sînt în stare să o capăt de la propria mea raţiune. Iartă-mă, părinte, pentru tot ce ţi-am spus.

Ghinolea se căută în buzunarul larg al sutanei şi scoase de sub patrafir un pachet de Mărăşeşti. Îi oferi una şi lui Petre, apoi din celălalt buzunar, scoase un clondir cu afinată,

şi Curta nu se lăsă îndemnat. Bău de cîteva ori din licoarea neagră, zdrobi între dinţi boabele mici şi lunecoase şi o căldură binefăcătoare se răspîndi în tot trupul. Mai vru să înghită o dată, dar Ghinolea, văzîndu-i obrazul rumenit, linse buza sticlei, îi puse dopul şi o aşeză cuminte de unde o scoase.

– Ajunge pentru astăzi, că uite că te-ai făcut ca racul.

Curta se şterse la gură. Aproape îi era ciudă pe popă pentru refuzul lui lipsit de delicateţe, dar pînă la urmă îşi dădu seama că în starea în care se afla încă o înghiţitură l-ar fi doborît.

– Domnule Curta, poate dacă te întorci în oraşul de jos pui o vorbă bună pentru mine, aş vrea să mă reprofilez, n-are nici un rost să mă întorc în satul meu, nu mai am pe nimeni şi nici nu mai sînt cel care am plecat.

– Să mă întorc întîi, părinte, dumneata ai certitudinea împlinirii gestului pe care vrei să-l faci, eu nu ştiu ce-o să fie cu mine pînă mîine. Dar dacă se va întîmpla cum zici dumneata, să ştii că în mine vei avea un sprijin. Aş vrea doar să te gîndeşti înainte de a lua o asemenea hotărîre, să-ţi fie cugetul curat, şi să fii convins că altă cale nu ai, altfel, toată viaţa ai să te zbaţi între incertitudini. Aşa cred eu.

– Incertitudinea cea mai mare este lipsa de certitudine a menirii mele, acum în acest ceas, şi poate n-aş fi ajuns la acest dureros deznodămînt dacă n-aş fi văzut în jurul meu atîta durere. Săptămîni întregi am umblat cu Visalon prin păduri, căutînd floarea vieţii lui; la început am crezut că este vorba de o copilărie, se pare că m-am exprimat în acest sens; pînă la urmă, am înţeles că rostul omului este să caute, să creadă şi iar să caute, dar credinţa lui este pipăibilă, domnule Curta, pămînteană, şi dacă n-a descoperit nimic, a dat acestui petic de pădure rosturile pierdute pînă mai an, sub mîna lui s-a născut o pădure în devenire şi poate tocmai în această

trudă a lui să stea şi sensul lucrului căutat. Pădurea şi floarea, astea sînt singurele lui gînduri, marea lui credinţă şi credinţa lui lucrează pentru oameni, în folosul lor şi al lui. Eu ce-am făcut cu vorbele mele înşelătoare de resemnare în faţa neantului? Am cumințit sufletul unui răzvrătit, am topit energia lui Isaac, de a fi el însuşi, prin împăcarea cu Cel-de-Sus; din această împăcare a ieşit un alt om, şi sub ochii mei acest alt om mi-a plăcut mai puţin. Poate acesta este cel mai mare păcat al meu, că i-am însufleţit lui Landesman credinţa în ceea ce eu nu cunosc şi n-am văzut, că încă nimeni nu s-a întors de acolo, domnule Curta. Nopţi în şir am vegheat asupra lui cu creştinească dăruire, şi el m-a combătut cum a putut şi cu folos aş zice pentru mine; în schimb, puterea lui de convingere o dată terminată, el s-a topit, şi omul pentru care aveam o adevărată veneraţie acum nu mai e decît un biet suflet care aşteaptă izbăvirea de sus.

Curta se mişca mai uşor, căldura alcoolului persista încă în el, şi preotul, simţind că mîna lui nu mai este de folos, îl lăsă pe Petre să meargă singur; amîndoi, umăr la umăr, străbătură poteca umbroasă sub soarele ce se lăsa tot mai mult spre apus.

– Părinte, înainte ca Landesman să treacă la noua credinţă, se cădea să renunţe la credinţa lui – dacă a avut-o vreodată – şi părerea mea este că o asemenea credinţă a avut. Dacă pentru dumneata renunţarea la ceva, de dragul cunoaşterii lumii în care te afli, este un gest firesc, în schimb, pentru el trecerea de la o credinţă la alta presupune înfrîngerea în sufletul lui a unei lumi şi o mare încrîncenare pentru a o cuceri pe cea de-a doua. Mai degrabă cred, părinte, că, salvîndu-ţi trupul, Isaac a vrut să-ţi salveze şi sufletul, ca să moară liniştit.

Ghinolea se răsuci spre el, şi Curta avu impresia că popa îl priveşte într-un fel ciudat, că-i înţelegea intenţia de

a-i dovedi că celălalt îl ţinuse într-o continuă farsă.

– Adică ce vrei să spui, domnule Curta?

– Nimic deosebit, atîta doar că mi se pare mai mult decît imposibil ca într-un interval atît de scurt Isaac, care n-a abdicat niciodată, să piardă două lucruri în acelaşi timp fără să cîştige în schimb nimic.

– Nu l-ai văzut de mult, domnule Curta, şi rău ai făcut că n-ai mai trecut pe la noi. Are ochii umblători, de parcă în spatele irisului s-ar mişca ceva; o dată l-am surprins în faţa unui ciob de oglindă umblînd la ochi cu un vîrf de ac, de parcă ar fi vrut să scoată din el ceva ce şi mie mi s-a părut că mişcă. Un om care a ajuns într-o asemenea stare nu se joacă şi nici nu glumeşte cu credinţa lui şi a altora. Mi-a şi lăsat cîteva hîrtii, unde să mă duc după ce va muri; doreşte să scoată din mine un electrician, spune că am aplicaţie, cu toate că în afară de mici reparaţii efectuate sub îndrumarea lui, altceva n-am întreprins în această branşă, despre care spune că mi s-ar potrivi. Dar văd că umbli bine, şi dacă nu ai nevoie de mine m-aş duce, că e vremea vecerniei, şi oamenii se întorc de la lucru.

– Du-te, părinte, mă descurc destul de bine, afinata aia a dumitale a avut în ea floarea lui Visalon, nu văd ce altceva m-a putut întări. Transmite-i lui Landesman spovedania mea şi roagă-l să se gîndească la ce i-am spus prin dumneata, că mîine negreşit am să trec pe la el. Astăzi e tîrziu şi mi-am pus în cap să ajung într-un anumit loc.

Ghinolea se despărţi de Curta fără să-i spună o vorbă, începu să urce poteca înapoi voiniceşte şi multă vreme îi auzi paşii grei şi zgomotul crengilor atinse de umeri, de care nu se mai ferea în mersul lui grăbit.

Curta avu o strîngere de inimă, o dată ajuns la stîncile ce străjuiau pîrîiaşul acum domol şi limpede. Trecuse atîta timp de cînd nu-şi mai purtase paşii prin acele locuri încît,

acum văzînd poienița bătucită ca un ocol de oi, nu-i veni să-şi creadă ochilor: nimic din frumusețea de altădată. Iarba se îngălbenise, iar de flori nici urmă. Doar pe un colț de piatră cîteva genţiene îşi arătau corolele, închise în acel amurg trist.

40

Oboseala îl birui şi culcat pe o lespede adormi şi avu un vis ciudat. Îl duseră în aceeaşi cameră, toate erau aşa cum le cunoscuse înainte, cu singura deosebire că, în locul unei singure flori de păpădie, acum erau pe pervazul ferestrei sute de flori îngrămădite una în alta, cu degetele galbene strînse din pricina înghesuielii, îndreptate toate spre geana de soare ce se strecura prin zăbrele. Curta nu închisese ochii toată noaptea. Cînd ieşise din camera Civilului, zărise în biroul deschis unul dintre caietele lui; era chiar caietul cu ultimul capitol, singur făcuse o însemnare pe copertă; urmărise o muscă obraznică, pînă la urmă o turtise de perete cu toată forţa şi tiparul muştei aproape distinct, cu aripile celofanate, intrate adînc în carnea celulozei, se păstrase şi acum; deci, nu era un dubiu că romanul lui, cu toate măsurile de precauție, ajunsese acolo. La ieşire surprinsese chiar zîmbetul şi expresia de curiozitate a celui ce-l expediase din încăpere, ca să se poată ocupa în continuare de spiritul lui. Era sigur Petre că Civilul se afla şi acum în camera vopsită în roşu, fără urmă de scaun sau alt mobilier în afara biroului de stejar vopsit în negru: acolo, în acea încăpere stranie, stătuse Civilul de vorbă cu el, încercînd să-l determine să recunoască existența ultimului capitol al lucrării, şi el, Curta, negase pînă la capăt, un asemenea capitol nu exista, inexistența lui era uşor de dovedit; pur şi simplu acel capitol nu era scris. Un pachet învelit în hîrtie mov îi fusese aşezat Civilului pe masă de un

subaltern fără chip şi, oricît încercase să-i distingă ochii, Curta nu reuşi să vadă nimic. Ochii nu existau pur şi simplu. Peste ei se întindea pielea feţei, aceeaşi piele netedă ţinea loc de nas şi de gură; parcă subalternul îşi trăsese pe cap o piele elastică, capabilă să-i netezească toate protuberanţele. Deci caietul era acolo. Curta făcea acum noapte albă stîrnit de curiozitate; teama pentru însemnările descoperite dispăruse, satisfacţia că era citit se dovedise cu mult mai puternică şi se întreba ce părere avea Civilul de acest ultim capitol, în ale cărui sensuri se topeau celelalte. Era un simplu vis acest capitol, o trăire aievea pe planul celuilalt eu, cel trezit în urma somnului adînc, dar semnificaţiile capitolului se împlineau în roman şi ardea de nerăbdare să afle părerile Civilului, uitînd cu desăvîrşire unde se află şi care pot fi consecinţele acestor păreri. Vru să aţipească, şi chiar reuşi, cu capul în unghiul dintre cei doi pereţi, cu spatele rezemat de zid şi cu picioarele adunate sub el; acum, pe pardoseala încăperii nu mai erau paie, ci flori de păpădie răsărite pretutindeni ca un miracol, pînă şi în colţul cel mai umbros. Venise la el Toria; o aşteptase luni în şir, seară de seară ieşise la marginea şoselei ce unea gara cu drumul ce ducea la sanatoriu, dar ea îşi amîna de fiecare dată vizita şi în sinea sa, Curta punea aceste amînări pe seama încurcăturilor de acolo de jos, încurcături cu omul ales ca să-l înlocuiască pe el: ciudat, Petre nu numai că nu era gelos, dar voia chiar să-l cunoască pe bărbatul menit să-i ia locul, însă Toria nu venea aici nici cu el, nici singură. Pînă şi miliţianul de la punctul de control, fiindcă îl văzuse în fiecare seară, rezemat de parapetul de siguranţă al şoselei sau şezînd pe iarba murdară de praf, venise să se intereseze ce aşteaptă. Curta îl pusese la curent şi miliţianul, cu toate că refuzase să-şi dea vreo părere, era vădit de partea lui; nu o dată, în serile acelea lungi stătuseră de vorbă amîndoi, urmărind partea dreaptă a şoselei,

unde trebuia să apară făptura singuratică a femeii. Încetase să mai vie, ca un fel de pedeapsă ce i se cuvenea Toriei din plin, dar tocmai în seara cînd luase această hotărîre ea apăruse, cu sacoşa atît de cunoscută, un fel de plasă ţesută din aţă groasă, pescărească, cu două mînere din lemn, burduşită cu de-ale gurii, iar pe celălalt umăr cu geanta de piele, singurul lui cadou, făcut în anii de demult. Geanta arăta ca şi Toria, îmbătrînită. La început, Curta făcu eforturi ca s-o recunoască pe fosta lui nevastă. Se afla în faţa porţii sanatoriului; nu era singur, alături sta Buzangiu, cu vesta descheiată şi cu lanţul de la ceasul mare trecut peste burtă, aşa cum văzuse la morarul din satul natal în anii copilăriei; Buzangiu ştia de ce e nervos prietenul său, se uita mereu la ceasul cu capace de argint, cu cadranul de email alb şi albastru, cu minutarele roşii ca rubinul, şi de fiecare dată clătina din cap, ca şi cum personal ar fi aşteptat pe cineva. Toria trecuse de cîteva ori pe lîngă el şi dacă Petre n-o recunoscuse din primul moment în schimb Toria nu-l recunoscuse deloc, şi cîtva timp se plimbă prin faţa lui fără să-l bage în seamă; nu, Petre nu putea fi omul acela cu părul complet alb, încovoiat de spate, cu ochii adînciţi în orbite din cauza nopţilor de nesomn, cu pantalonii şifonaţi şi cîrpiţi la spate de atîta purtat. Mustaţa ciudat de neagră în contrast cu părul rar şi lung, cleios de sudoare, căzută peste buzele strînse, îl schimbase şi mai mult; pentru ca întîlnirea lor să nu pară apoi în ochii celorlalţi nefirească, se duse la ea, îi puse mîna pe sacoşă familiar, aşa cum făcuse de fiecare dată cînd venise la el, şi Toria tresări neplăcut la vederea acelui străin. Se uitaseră multă vreme unul în ochii celuilalt, ca şi cum ar fi vrut ca în luminile lor să se regăsească, şi pe tăcute, el ţinînd încă mîna pe sacoşă, se îndepărtară de poartă, ca să nu-i vadă curioşii în strania lor stîngăcie. Pădurea din jur se albise deodată, şi, pe fondul acela alb, întîlnirea îşi pierdu din nefiresc. Amîndoi priveau

la coroanele cu frunze albe, la trunchiurile parcă date cu var şi din înalt începu să se prelingă nu ploaie obişnuită, ci o vopsea albă; cînd se priviră mînjiţi de acel lichid lăptos rîseră, şi abia atunci Curta văzu că soţia lui n-are trei dinţi şi că rîsul ei seamănă mai mult cu un rînjet. În preajma lor se iviră Buzangiu şi Pintică, îmbrăcaţi şi ei în haine albe, şi trăsura în care proprietarul porcilor căra zilnic mîncarea era şi ea albă şi drapată într-un giulgiu de borangic, cu o trenă imensă. Pintică o ţinea plin de importanţă, să nu se murdărească de albul ce curgea şuvoaie pe jos. În acea trăsură se urcaseră Curta şi Toria plini de o voioşie nesperată de nici unul, traşi de Buzangiu. Înhămat singur la căruciorul cu două roate, purtînd peste umeri o curea lată de piele ajunseseră la Ghideon. La poarta bisericuţei, părintele Ghideon îi aştepta împreună cu Landesman şi cu tăietorii de lemne; acolo era şi Saveta cu pruncul în braţe, semănînd cu Maica Precista. Totul în jur plutea într-un abur alb, din care galben era numai Landesman din cap pînă în picioare, cu ochii neobişnuit de mari, în care mişunau viermi. Din cînd în cînd, Landesman îşi ducea o mînă la ochi, ca şi cum ar fi vrut să-i şteargă şi cîteva clipe ochii îi rămîneau limpezi ca nişte globuri de cristal. Drumul pînă la altar era presărat cu milioane de flori de pădure; înotau în florile albe, şi Curta avu sentimentul că acea reîntîlnire cu sufletul Lui şi cu Toria e de o frumuseţe fără seamăn, şi ca să nu-i simtă nimeni emoţia, se strînse şi mai tare de braţul Toriei, mişcată şi ea de tot ce vedea. Martori, de o parte şi de alta, erau Pintică şi Buzangiu, zîmbitori şi fericiţi în încăperea aceea a bisericii, şi nimeni nu se miră cînd din balconul de sus se auziră tăietorii de Lemne cîntînd în cor, cu voci grave, *Isaiia dănţuieşte*. De la biserică, Buzangiu, pe cărări ştiute numai de el, îi duse cu viteza gîndului în staulul unde îşi ţinea porcii, şi animalele stăteau şi ele în rînd ca la paradă, pînă ce urcară în coliba din mijloc,

clădită pe picioare de lemn, acum învelită şi ea cu ceva alb. Rămaşi singuri, Curta şi Toria se simţiră din nou stingheri. Nu ştiau ce să facă şi ce să-şi spună. Zgomotul de afară îi scăpă de stînjeneală. Deschiseră uşa să vadă ce se întîmplă şi rămaseră năuciţi: cu arma la ochi, Buzangiu începuse să-şi împuşte porcii unul după altul şi dintr-o dată albul acela imaculat se transformă într-un roşu aprins şi pînă şi Buzangiu căpătă culoarea sîngelui. Petre ar fi vrut să-l întrebe pe Buzangiu ce se întîmplase, dar în clipa aceea se trezi. Avu un moment de spaimă cînd se văzu în colţul de celulă culcat de-a lungul florilor galbene, acum rupte şi lipsite de viaţă. Îl apucă o tristeţe fără seamăn, îşi dădu seama că tot ce se întîmplase înainte nu fusese altceva decît un vis; cu greu reveni la realitate şi, reintrat în ea, începu să aştepte un semnal de afară, din partea Civilului, rămas acolo sus să-i citească manuscrisul. Trecuse fără îndoială destul timp de cînd adormise; cerul se întunecase, nu mai lumina în încăpere decît becul puternic acoperit cu plasa de sîrmă, şi Petre, cuprins de îndoială la gîndul că Civilului ar fi putut să nu-i placă acel ultim capitol, se ridică de pe florile moarte şi, ca să mai treacă timpul, începu să le arunce, una cîte una, în canalul ce mirosea a flori de trandafir şi nici nu-şi dădu seama cît timp se îndeletnicise cu aruncatul florilor, deoarece de cîteva ori răsărise soarele în celulă şi tot de atîtea ori dispăruse în spatele zăbrelelor. Nemaiavînd ce face înconjură celula în cerc, se lovi cu capul de fiecare colţ al zidului şi, în felul acesta reuşi să numere cercurile imperfecte pe care le făcea cu paşii, dar pentru că erau prea multe le uită curînd şi luă numărătoarea de la capăt de cîteva ori, cu imensa grijă să însemne în minte fiecare cerc parcurs. Acum era aproape sigur că Civilului nu-i plăcuse cartea, altfel de ce s-ar fi ferit să-i spună părerea despre ea. Curta ar fi preferat să fie condamnat la moarte, numai să ştie că rîndurile lui au plăcut, dar

uşa rămase închisă, şi prin ea nu pătrundeau decît ţipete venite din cine ştie ce latură a clădirii, ţipete înfundate şi lungi. Lui Petre îi erau indiferente, vie în el era numai cartea şi dorinţa ca Civilul să vină să-i spună cîteva vorbe bune; scrisese atîţia ani la rînd, îşi măcinase nervii şi sănătatea, uitase de familie şi de propria lui viaţă, totul fusese subordonat acelui chin al scrierii, şi iată că acum, la suprema judecată, omul care adunase în biblioteca lui atîtea cărţi îi refuza dreptul de a se aşeza şi el cu manuscrisul în rafturile ticsite de spirite. Îi trecu prin cap să-l sugrume pe Civil îndată ce acesta avea să apară în uşă cu vestea ascunsă în dosul gurii lui strînse de nemulţumire şi chiar se aşeză în spatele uşii, cu gînd să sară asupra duşmanului incapabil să-i înţeleagă truda nopţilor de chin. Coridorul rămînea însă în continuare pustiu şi rar se auzeau paşii santinelei ce-şi omora plictiseala străbătîndu-l înainte şi înapoi. De neputinţă, începu să plîngă, şi pentru că lacrimile i se adunau în palmele ţinute sub bărbie, ca nişte căuşe, se apucă să stropească cu lichidul sărat pardoseala celulei; din sărătura lacrimilor, florile de păpădie înfloriră din nou, şi această minune avu darul să-l liniştească pentru un timp, să-l bucure, uitînd de Civil. Deodată, uşa se deschise fără nici o cheie, şi Curta văzu în stînga dreptunghiului de metal nişte buze vopsite în negru şi nişte unghii de aceeaşi culoare şi abia la urmă, cînd făptura îşi luă de la ochi batista cu chenarul negru, Petre îşi dădu seama că era sora Aneofiţa. Ar fi vrut s-o strîngă la piept cu bucurie, dar n-avu timp, paşi numeroşi se distingeau cu claritate pe pardoseala de beton şi printre ei Curta distinse mersul Civilului; nişte paşi moi din cauza şireturilor de la indispensabili, aflate acum sub tălpile groase ale picioarelor, şi Curta se făcu mic în dosul uşii aşteptînd cu resemnare verdictul. În locul unui chip aspru nemulţumit, Curta văzu altceva; Civilul înlătură lumea adunată gură-cască la uşă, veni la el şi-l îmbrăţişă

frăţeşte. Cheia se învîrti în broască, Civilul cercetă prin gaura ei spaţiul vizibil spre coridor, şi cînd se convinse că nu mai era nimeni, se întoarse spre Petre şi, fericit, îl îmbrăţişă din nou şi Petre simţi în acea îmbrăţişare răsplata caldă de mult aşteptată.

– Dragul meu, ai scris o carte interesantă – pe alocuri chiar zguduitoare, îşi începu Civilul pledoaria, aşezat şi el pe florile de păpădie, acum de o mărime neobişnuită. Am dat dovadă de mare răbdare la un om ca mine, încărcat de atîtea griji şi datorii, dar aşteptarea n-a fost zadarnică. Nu întîmplător am cerut să-mi fie dat mie acest caz spre rezolvare; alţii în locul meu te-ar fi lichidat de mult, fără să stoarcă din tine lacrimile din aproape fiecare rînd citit. Ai scris o carte mare, dragul meu, ea îşi va găsi locul cuvenit în biblioteca mea, în acel raft unde de obicei aşez cărţile cele mai apropiate de sufletul meu. Am întîrziat să-ţi aduc vestea; temător pentru soarta rîndurilor tale, am fost obligat să întăresc paza şi siguranţa manuscriselor; iată, mîinile acestea au lucrat alături de muncitorii, meniţi prin darul lor de constructori, să facă zidul mai gros, ca să fie sigur că nici focul, nici apa şi nimeni pe lume nu va putea ajunge vreodată la averea mea. Această nevoie de absolută siguranţă mi-au dat-o înseşi rîndurile migălite pe sărăcăcioasele caiete de şcoală, şi acum poţi fi fericit: niciodată acelor caiete nu li se mai poate întîmpla ceva. Şi pentru că orice urmă de duşmănie dintre noi a dispărut, pot să-ţi spun: am muncit luni de zile ca să aflu unde se găsesc exemplarele ascunse, am cheltuit o energie nebănuită pentru a intra în posesia lor. De aici trebuie să deduci, dragul meu, forţa uriaşă de care dispunem pentru a aduna cu grijă tot ce este preţios în materie de scris şi sînt sigur că odată şi odată se va găsi cineva care să aprecieze cum se cuvine acest efort de-a veghea asupra oricărei valori spirituale. Am o singură rezervă şi n-aş fi cinstit dacă nu ţi-aş

spune-o: capitolul cu sora Nana, mi se pare neîncheiat, ai dat, dragul meu, acolo, dovadă de o autocenzură pe care n-o înțeleg; cititorul aştepta să se încheie altfel povestea după ce femeia şi-a scos sutienul, şi un suflet ales ar fi ştiut să răsplătească pînă la capăt acest gest de o frumusețe neasemuită. Crede-mă pe mine, sînt un cititor versat, ştiu ce trebuie şi nu trebuie şi n-ai nici un motiv să te cenzurezi; cui foloseşte această înjumătățire a adevărului? Trăim într-o lume în care adevărul se cere rostit pînă la capăt şi cu curaj, istoria nu se face cu jumătăți de măsură şi nici o literatură cu jumătăți de adevăr. Cititorul are nevoie să-şi împlinească propriile dorințe, şi eu am simțit această încheiere nedorită a realităților dintre eroi ca pe ceva fals, sugrumat în faşă, şi nu înțeleg de ce! Îți mai dau două zile să duci la capăt ceea ce n-ai făcut la timpul cuvenit, vreau ca lucrarea să fie completă, să nu sufere de nici o trunchiere.

Curta stătu pe gînduri; spusele Civilului nu erau lipsite de adevăr, dar el nu-şi putuse permite să adauge realității trăite nimic din fantezie, şi, de fapt, acesta şi fusese motivul pentru care încheiase capitolul aşa.

– Nu pot, domnule Civil, ar însemna să falsific adevărurile, n-am adăugat în povestirea mea nimic în plus, nici o virgulă măcar, din ceea ce nu s-a întîmplat şi aş considera o încălcare a principiilor care m-au condus la scrierea acestei cărți dacă aş interveni în ea cu...

– Dragul meu, realitatea este una şi arta – cu totul altceva; nu-i căderea mea să-ți dau lecții. Eu mi-am exprimat o simplă părere de cititor, dar în adîncul sufletului simt nevoia continuării acelui capitol, chiar dacă adevărul vieții ar avea de suferit. Şi pe urmă, ce importanță mai poate avea pentru dumneata, după ce nu vei mai fi, dacă ai spus sau n-ai spus adevărul integral? Adevărul este cel născut în conştiința cititorului, şi eu ca cititor, am nevoie de această completare. Te

rog din suflet, fă ceea ce-ți cer; îți promit că mă voi revanșa; dacă vrei, îți aranjez... ca între prieteni. Îl cunoști pe Buzangiu, știu că ține la dumneata și că ai prefera ca în momentele grele să fie alături. Stă în puterea mea să-l ai în apropiere, pot face chiar ca legătura dintre el și tine să fie directă, să te unească pentru totdeauna

Curta nu știa ce să zică, în fond cerința Civilului nu era prea mare, nu era strigătoare la cer. Starea euforică în care se afla datorită elogiilor îl făcu să cedeze și, sub ochii înlăcrimați ai acelui cititor ales, termină capitolul în viziunea cerută. De bucurie, Civilul îl sărută pe amîndoi obrajii, fericit.

– Acum te las, dragul meu, e cazul să te odihnești; la răsăritul soarelui o să ne întîlnim din nou și îți promit că totul va fi foarte ușor.

Civilul plecă și Curta, eliberat de curiozitatea care îl măcinase pînă atunci, începu să se plimbe prin încăpere și avu impresia că încăperea nu mai era o celulă strîmtă, ci un spațiu imens în care putea să pășească în voie, fără să facă mereu stînga-mprejur. Mergea înainte, nu se temea că va fi oprit cu spatele drept; nu-l apăsa nici povara răspunderii grelei sale munci; munca era acum împlinită.

De undeva din eter se auzi un clopoțel; era un clopoțel de argint. La îndemnul lui, Curta făcu calea-întoarsă spre același loc de unde plecase, și cînd văzu din depărtare florile de păpădie, se bucură; din clipa aceea, refuză să-și mai asculte pașii, nu o mai luă razna ca la început, prin spații care în afară de oboseală nu-i mai aduceau nimic în plus. Odată acest drum încheiat se simți din nou obosit și plictisit de toți și de toate; sub ochiul treaz al becului din tavan, se așeză buburez în colțul camerei și adormi din nou.

În ușa cabanei, acoperită cu șindrilă, Toria plîngea privind priveliștea aceea îngrozitoare; totul mirosea în jur a sînge și a scîrnă, animalele care mai rămăseseră în viață intu-

iau tragicul sfîrşit şi, de teamă, făceau pe ele; se înghesuiseră într-un colţ al saivanului, cu spatele la Buzangiu, voiau să întîmpine moartea cu spatele, dar el întorcea fiecare porc cu faţa spre el, încărca arma cu calm şi apoi lovea direct între ochi; animalul ucis se întindea pe pămîntul roşu, într-o ultimă zvîcnire, cu ochii deschişi spre omul care îl hrănise atîta timp, şi acum, din cine ştie ce pornire, îi ura fără sens. Curta o prinse pe Toria de mînă, o trase în interior pe fînul cu miros de coada şoricelului; tremura, dar toate încercările de a o linişti se dovediră zadarnice; el înţelese că şederea acolo nu-i făcea decît rău şi atunci hotărî să plece din acel loc. Afară nu se mai auzea nici un guiţat, nu mai văzură urme de porci, în schimb un cazan enorm, alb, cu gura undeva spre cerul înalt, clocotea deasupra unui foc uriaş, şi sus, pe o scară rezemată de peretele de metal al cazanului, Buzangiu învîrtea în fiertura ce bolborosea cu o lingură imensă; bineînţeles înălţimea lui crescuse pe noile dimensiuni ale căldării cu lăuntruri de prăpastie. Nu mai era trist; dimpotrivă, rîdea cu toată gura şi nu-i păsă cînd îi văzu dispărînd după tufişurile albe la vîrf şi roşii spre rădăcină, din pricina sîngelui care se scursese.

Buzangiu făcea săpun; amestecul de grăsime şi sodă caustică împînzise aerul cu o miazmă dulceagă de putreziciune şi multă vreme cei doi fugiră, urmăriţi de acel miros şi de cîntecul de om nebun al lui Buzangiu. Cel mai bun ascunziş era poiana lupilor, acolo aveau să scape de coşmarul la care îi făcuse martori Buzangiu, şi într-adevăr, în acel loc plin de flori, aerul era pur, un aer cum nu mai respiraseră de mult. Curta, ţinînd-o pe Toria de mînă, se opri în mijlocul florilor proaspete şi o culcă lîngă el dorind s-o iubească. Zgomotele unei mulţimi îl făcură însă atent şi, în curînd, Curta văzu trecînd pe la picioarele lor, în rînduri strînse, sute de oameni, cu pancarte uriaşe, pe care erau scris cuvinte

identice celor pe care le scandau în marşul lor continuu:

"Voi de ce nu strigaţi, mă?" auzi Curta o voce lîngă el; era o voce cunoscută, o voce pe care o mai auzise undeva, demult, tare demult, şi curios fiind să ghicească a cui e, fu mai puţin receptiv la tonul imperativ al acelei voci, nu-i dădu ascultare, cu toate că Toria îl ruga cu lacrimi în ochi să strige ceea ce îi cerea bărbatul necunoscut. Întreaga coloană, ale cărui cap şi coadă nu se vedeau, se oprise acolo, în faţa lor, cu chipurile ameninţătoare, şi vocea cunoscută se auzi din nou rostind cuvîntul "trădător". Curta nu putu striga şi nici îndeplini dorinţa acelui om; era curios să afle cine e, era convins că-l cunoscuse din moment ce vocea îi suna atît de familiar... "Nu-şi iubeşte ţara, nu vrea să strige *trăiască*", se auzi din nou acea voce, de data asta furioasă, şi Curta zîmbi, ar fi vrut să spună că de fapt toată viaţa strigase acele cuvinte, pentru ele suferise atît de mult şi fusese scos din rîndul celor vii, dar ceva îl împiedica să vorbească; vocea acelui om, aplecat acum asupra lui cu un ciomag noduros, şi poate mai presus de acea voce, însăşi bucuria cuvintelor ce i se cereau a fi spuse; niciodată nu auzise un aşa mare număr de oameni strigînd propria lui dragoste de ţară, această bucurie îi paralizase graiul şi zîmbea ca un tont în loc să se supună îndemnului acelor oameni şi mai ales al Toriei, singura care intuia pericolul nesupunerii. În ultima clipă, îşi aduse aminte; între timp, omul se schimbase la faţă, părul i se albise şi se rărise, numai şireturile indispensabililor atîrnau la fel ca atunci, în vremea cînd îl cunoscuse; dacă n-ar fi fost atent la toate acele amănunte n-ar mai fi trebuit să primească lovitura în moalele capului. Curta nu mai înţelegea nimic, vruse să-l întreb de ce îl loviseră tocmai pe el, el care simţise cu toată fiinţa sa acele cuvinte, care supravieţuise datorită lor şi militase pentru ele, dar nu mai avu timp să reflecteze în continuare, a doua lovitură fu cu mult mai puternică şi se trezi din nou acolo, în

celulă, cu trupul acoperit de sudoarea rece a visului. Fu fericit că totul fusese doar o simplă vedenie dar îi păru rău că de lîngă el dispăruseră Toria şi mîna ei caldă; nu avu nici acum timp să se gîndească la visul lui. Uşa grea, de metal, se deschise din nou şi o văzu pe sora Aneofiţa îmbrăcată în maică, cu capul plecat spre pieptul înveşmîntat în alb şi, după unghiile mîinilor împreunate pe piept, înţelese că şi buzele aveau aceeaşi culoare şi se ridică, intuind marea clipă. În spatele ei venea Buzangiu, îmbrăcat ca simplu soldat, cine ştie din ce motive slăbit pînă la desfigurare, şi Curta îşi zise că de vină era acel acoperiş de casă pe care nu reuşise încă să-l termine; se apropie de el să-l încurajeze, să-l roage să aibă puţină răbdare, că-l va ajuta să cîştige cele trei mii de lei atît de necesari. Sora Aneofiţa vru să-i dea o carte mică, cu coperţile negre; un fel de Biblie în miniatură, dar Curta zîmbi, nu vru s-o sărute, el nu credea în izbăvirea sufletului, în acest ultim moment, nu-şi făcea iluzii dacă nu-şi făcuse toată viaţa, dar îi păru rău pînă la urmă de acest refuz brutal, n-avea dreptul s-o supere pe maică după ce ea se ostenise să vină la el. Cineva din spatele lui Buzangiu dădu un semnal, Curta se ridică de la locul lui, îşi scutură hainele de petalele galbene, îşi întinse genunchii pantalonilor mototoliţi din pricina poziţiei în care dormise, îşi umezi podul unei palme cu salivă ca să-i îndrepte şi se bucură că pînă la urmă reuşi.

Coridorul lung era luminat puternic, Curta păşea între maica Aneofiţa şi Buzangiu, amîndoi îl ţineau de subţiori. Pe şoptite îi mărturisi sorei Anghel că îi pare rău, că gîndurile multe nu-i lăsaseră timp s-o bucure aşa cum ar fi dorit ea, în definitiv nu s-ar fi despicat pămîntul în două pentru atîta lucru. La spusele lui, sora începu să rîdă, şi rîdea fără să-i pese că în spatele lor erau atîţia oameni, apoi rîsul ei se transformă în plîns, cînd în apropiere se văzu o uşă deschisă, o uşă grea din beton armat, groasă de o jumătate de metru, iar în

spatele ei, făcînd o reverență, stătea Civilul, îmbrăcat în mantie de universitar.

Încăperea era imensă, ca o curte, pe pereți erau sute de rafturi, pe ele mii de cărți legate în piele, unele în cîteva volume și în apropierea fiecăreia, cîte o statuetă de ceară reprezenta bustul autorului. Pe un raft, chiar la intrare, își zări caietele, legate și ele frumos; erau șase. Curta avu o tresărire observînd că bustul lui nu se află acolo, lîngă celelalte. Civilul îi citi gîndurile și-i spuse că totul se va aranja, că bustul lui va apărea în curînd la locul cuvenit și Curta se bucură și se liniști. Însoțitorii rămăseseră undeva, lîngă ușă, și Curta, condus de Civil, se îndreptă spre capătul încăperii uriașe plină de manuscrise. Se opriră în apropierea unui perete de beton; pe acel perete nu erau rafturi, nu se vedeau decît mici găuri roșii, împrăștiate la întîmplare. Petre nu pricepu ce sînt acele mușcături în zid, dar nici nu-și pierdu prea multă vreme cu ele. Între el și cei rămași la ușă, distanța era mare, Petre îl văzu pe Buzangiu printre ceilalți soldați și se miră, neînțelegînd de ce erau șapte, cînd Buzangiu singur ar fi fost suficient. Panica de pe fața prietenului său îl îngrijoră, era sigur că Buzangiu n-are să fie în stare să ochească cum trebuie, cu siguranța cu care își omorîse porcii, și atunci începu să-l îmbărbăteze, să-i dea curaj, strigă la el de cîteva ori cu reproș, îl certă pentru lașitatea lui și atunci Buzangiu se înfipse mai bine pe picioare, își săltă chipiul spre ceafă, ca să nu-l stînjenească la ochire, și, pentru că Petre tot nu era sigur de el, înaintă doi pași spre stînga și-l rugă pe Civil să se țină de cuvînt. Îi promisese că avea să-l lase doar cu prietenul său, și Civilul, după un timp de gîndire, se declară de acord, cu toate că nu era prea satisfăcut de această perspectivă. Își manifestă chiar îngrijorarea față de Curta, argumentîndu-i posibilitatea unui eșec, Buzangiu își ieșise din mînă, el n-avea dreptul să rateze o asemenea operație de răspundere,

şi numai cînd Curta îl ameninţă că-şi va lua manuscrisele înapoi, că va tăia acea corectură introdusă ulterior, Civilul se îmbună şi printr-un gest autoritar îi înlătură pe ceilalţi şase. Rămas singur, Buzangiu căpătă curaj şi puse arma la umăr. "Hai, prietene, dă-i drumul, ai şi tu nevoie de un acoperiş de casă", îi spuse Petre şi Buzangiu, curajos, se legă la ochi cu o cîrpă neagră, întinse arma înainte şi, fără să ochească, trase cu siguranţa de totdeauna. Curta simţi cum sar petalele galbene din floarea de la piept şi fu fericit că Buzangiu, în sfîrşit, îşi atinsese ţinta.

Împuşcătura îl trezi pe Curta de-a binelea; asudase, cu toate că afară era frig, şi cînd se ridică de pe piatră îl văzu în faţă pe Buzangiu cu arma la ochi şi a doua împuşcătură aproape-i sparse timpanele.

– Dacă nu veneam la timp, te sfîşiau, îi spuse Gavra. Cine dracu te-a adus aici şi mai ales ce te-ai apucat să dormi? – îi reproşă el. Îl luă de braţ fără nici o delicateţe şi-l duse la căruciorul lui aflat lîngă cele două stînci. Ar trebui lăsate fiarele astea să-şi ducă viaţa lor – spuse Gavra pentru el, şi Buzangiu, la această remarcă, se uită spre Curta, ca şi cum ar fi vrut să se scuze în faţa lui pentru cele două focuri trase în aer, ca să sperie animalele care se apropiaseră prea mult de omul adormit.

– Gavra, am visat sau am avut o halucinaţie – bolmoji Petre cînd ajunseră în drum.

– Dacă întîrziam o jumătate de oră n-ai mai fi visat, te asigur, credeam că ai să mergi pînă la tăietorii de lemne, dar... Domnule, eşti o figură... Buzangiule, să nu le mai duci de mîncare, auzi? Poate veni un om străin în acest loc şi...

– Sînt lupii lui Petre, nu m-ating de ei, spuse Buzangiu, cu toate că, dacă era după mine, de mult aş fi făcut din blănile lor o mesadă clasa întîia...

– Gavra, am visat ceva foarte straniu, repetă Curta cu

gîndul la ale lui.

– Dacă ai visat-o pe nevastă-ta e în ordine, a dat telefon că va veni pe-aici. Sora Nana a vorbit cu ea.

– Toria? întrebă Curta speriat de această veste, care ar fi trebuit să-l bucure.

Căruciorul cu roţile de cauciuc nu făcea zgomot pe pietrişul drumului, şi Buzangiu, înhămat la el, trăgea fără un efort deosebit; butoaiele de mîncare pentru porci erau incomparabil mai grele, ce făcea acum era o simplă joacă.

Nu-şi aducea Petre aminte să mai fi avut vreodată asemenea vis, atîtea vise într-un singur vis, despărţite clar şi cu precizie, din moment ce şi acum le putea delimita perfect; oboseala fusese de vină, se încrezuse prea mult în forţele lui, şi ele îl păcăliseră; oricum, era bucuros că prietenii îi veniseră în întîmpinare şi nu-l lăsaseră singur.

– A primit Pintică scrisoare de la Calafat Opincă, zice că-l aşteaptă să vină acasă, spuse Buzangiu, oprindu-se pentru o clipă să-şi aprindă o ţigară.

Curta, nepricepînd la început cine era acest Calafat Opincă, îşi aduse aminte treptat de el şi, pe măsură ce memoria căuta să localizeze exact rostul acestui Calafat Opincă în existenţa lui Pintică, visul se alunga singur, şi pînă la urmă starea de nelinişte pricinuită de el îi dispăru cu totul.

– Înseamnă că Pintică va pleca, se simţi dator să spună Petre.

Buzangiu înclină din cap, în gură avea o ţigară. Era o veste plăcută. Petre inspiră puternic aerul în piept, scrisoarea lui Calafat nu putuse veni decît din satul lui, şi asta însemna că Opincă era acasă la ai săi, împreună cu ceilalţi. Bucuria îl înviora. Curta ceru o ţigară, şi Buzangiu îi oferi una din pachetul păstrat cu sfinţenie într-un anumit buzunar al vestei, un pachet de Camel cu care îşi trata numai prietenii aleşi şi oaspeţii de seamă; altfel, fuma simple Mărăşeşti, mai ieftine

şi la îndemînă.

– Eram sigur că vestea are să te facă fericit, spuse Gavra, care mergea alături de el, cu mîinile în buzunare şi cu fularul legat în jurul gîtului de teamă să nu răcească. Poate asta te va face să-ţi duci la capăt cartea Petre, de fapt ar fi cazul să te cam cari şi tu, îţi ajunge... Astăzi a sosit un lot de medicamente noi, cicloserină se cheamă, se pare că-s foarte eficiente, după spusele lui Ciclovan. Numai că Ciclovan, cred eu, n-are de unde şti cît de eficiente sînt; nu le-a încercat pe pielea lui şi nici altcineva nu le-a încercat în ţară... Cobai, asta sîntem, dar nu-i nimic; dacă avem şansa să ne facem bine, nu ne dăm înapoi, mergem pe mîna lor. Important este să scăpăm de aici cît mai repede cu putinţă.

– Medicamentele nu sînt pentru mine, nu mă pot ajuta cu nimic – comentă Curta, gîndindu-se la posibilitatea de a intra şi el în posesia acelor medicamente minune, cum spunea Ciclovan,

– De ce să nu fie, frate-meu, de ce să nu fie?... sau îţi închipui că eşti pe vremea lui Morăscu... A apus vremea aia, Petre... Din păcate, noi cei de aici ne dăm foarte puţin seama ce se petrece jos. În orice caz, Băltescu este acela care stabileşte priorităţile, nu Stamate; dealtfel, Stamate a şi spus că nu se va amesteca în distribuirea lor.

– Dacă lui îi dă, de ce să se amestece?... Cel puţin Morăscu se amesteca şi pentru el şi pentru alţii... Stamate nu se amestecă decît pentru el, restul – medicii, de-aia-s medici, se băgă în vorbă Buzangiu. Eu să-mi vînd porcii şi mă cărăbănesc. Dacă şi eu m-am plictisit aici, înseamnă...

– Stai Buzangiule, simt nevoia să merg pe jos, m-a prins frigul, şi după ce căruciorul opri în mijlocul drumului, Petre se dădu jos şi merse pe lîngă Buzangiu, între acesta şi Gavra. Am să mă apuc de scris, frate Gavra, poate chiar de mîine, sau, dacă nu pot, de poimîine; dacă stau bine şi mă

gîndesc, nici n-aş mai avea prea mult, un capitol, două, poate trei, unul dintre ele este însă al dracului de complicat...

Gavra lovi cu vîrful pantofului o piatră ivită în cale; luna lumina ca ziua, aşa că Petre putu vedea pînă şi traiectoria pietrei spre bradul de pe partea stîngă a drumului.

– I-a otrăvit pisicile Ceciliei Craiu... El le-a otrăvit! îl turnă Buzangiu pe Gavra.

– Nu mă lăsau să dorm noaptea... Le-am dat stricnină cu carne de peşte, să le fi văzut cum ţopăiau – spuse Gavra vrînd să fie vesel. De mult le pîndesc, n-au nici un Dumnezeu, s-au înmulţit ca şobolanii. Cînd îmi era lumea mai dragă, mă trezeam cu cîte una în pat; coborau pe la mine ca să intre pe fereastră la bucătărie... Eradicare – conchise el şi lovi altă piatră ivită în drum... Petre, am vrut să-ţi spun; poate pe la sfîrşitul anului... Nu mai am ce căuta aici... Dacă de atîta vreme nu m-am vindecat complet, înseamnă că nu-mi face bine nici muntele, nici atmosfera... Dacă o să ai greutăţi la tine, acolo în oraşul de jos, mută-te la noi, între mineri, viaţa este alta, mai simplă, poate mai dură, dar croită pe alt făgaş... Tu ai nevoie de ajutor, Petre, eu atîta cît pot, sînt gata să ţi-l dau. Mă auzi sau unde eşti cu capul?...

– Mă gîndeam la vis, un vis ciudat, frate Gavra, cu atît mai ciudat cu cît nu prea am obiceiul să visez, sau poate visez şi uit, pe cînd visul ăsta...

– Dă-l dracului de vis... Oboseală, atîta tot...

Pădurea foşnea din nou, se pornise vîntul, şi printre crengile dese, luna abia se vedea, tăiată în felii, luînd forma locurilor prin care trecea şi luna era tremurătoare şi fragilă ca o floare de păpădie.

41

Ziua sorocită sosise; ultimele controale dovedeau că Pintică poate părăsi sanatoriul, în ciuda celor cîteva locuri *moi* descoperite de Ciclovan în ultimul moment în lobul superior al plămînului stîng. Dar între starea în care sosise şi cea cu care pleca era o deosebire ca între cer şi pămînt. Pintică se putea socoti un om sănătos, după chip şi aşa arăta; se îngrăşase cu cîteva kilograme, niciodată nu avusese pe el o asemenea rezervă de grăsime; îşi demonstra sănătatea şi bunăvoia lăuntrică arătîndu-şi tuturor pântecul ridicat şi cureaua pantalonilor ajunsă la ultima gaură. Odată sorocită ziua plecării, Pintică nu se mai simţi în apele lui; îşi pierduse siguranţa de sine şi alerga năuc de la o cameră la alta să-şi mărturisească bucuria, dar bucuria sa acum, în momentul plecării, nu era mare. Se obişnuise aici sus, în spaţiul acesta limitat pe care îl cunoştea cum îşi cunoştea buzunarele, lumea din afară, în care nu mai păşise de mult, îi era străină şi îi provoca o teamă nelămurită. Sora Nana îi făcuse cadou un pulover bărbătesc, unul dintre puloverele rămase amintire de la tatăl ei, şi nu se feri să-i spună că împletitura aceea de lînă are pentru ea o valoare afectivă imensă şi că o dăruieşte din dragoste şi stimă faţă de el, pacientul care le dăduse cele mai puţine probleme. Auzise şi Cecilia Craiu de plecarea lui. Era bucuroasă de această plecare. Ca să nu fie mai prejos, îi dădu lui Pintică un geamantan de piele; un geamantan aproape nou cu trei închizători de metal galben şi cu două curele trecute prin chingi, ca valiza să ţină la greutate. Cecilia nu mai avea ce să facă cu geamantanele cu care sosise, ştia foarte bine că nu mai avea unde să plece, locul îi era pentru totdeauna acolo; ajunsese la treizeci şi cinci de kilograme, dar, spre mirarea celor din jur şi mai ales a medicilor, această greutate n-o împiedica să se agite vioaie pe coridoare în

capotul ei de mătase naturală chinezească, argintiu cu flori albastre. Pentru soţia lui Pintică, Cecilia îi dăduse cîteva cămăşi de noapte şi Ştefan primise darurile nu fără strîngere de inimă; într-un fel, cadourile Ceciliei semănau a testament, voia să-l materializeze cît se mai afla încă în viaţă şi făcuse acest lucru fără să dramatizeze, dimpotrivă, cu veselie chiar; bucuria ei era sinceră, de parcă şi-ar fi pregătit valiza mare pentru propria călătorie.

În atîţia ani de şedere, Pintică nu mai rămăsese cu nimic dar, în clipa cînd apăru – de data asta, fără să-i mai fie teamă că va fi izgonit pe uşă – Petre văzu în faţa lui un bărbat elegant, cu un costum la două rînduri, cravată cu picăţele, parcă o mai văzuse undeva, – da, nu greşea, era cravata lui Ciclovan, cu pantofi cu vîrful ascuţit, pantofi de lac, după cum străluceau şi mai ales după felul neobişnuit cum călca Pintică în ei. Curta n-avea ce să-i dăruiască, lucrurile lui se împuţinaseră peste măsură, în schimb avea negrişorii lui Morăscu înfipţi pe insula lor de scoarţă de stejar, acoperită cu stofă verde, şi după ce privi darul acolo, în fundul dulapului, Curta renunţă; nu era zgîrcit şi nu zgîrcenia îl făcuse să revină asupra intenţiei sale, ci altceva; acest altceva era însuşi Morăscu, prezent în sîrmele acelea galbene, în arniciul de culoare neagră, şi, cu toate că vru la un moment dat să turtească fâpturile fragile cu palma, îşi luă gîndul de la această răzbunare. Se întoarse din dosul perdelei şi ridică din umeri.

– Petre, mi-e teamă să plec de aici... Mă crezi? întrebă el copilăreşte.

Pentru că se simţea stînjenit în costumul lui Forgaş, al acelui Forgaş de pe vremea cînd avea burtă, Pintică îşi dezbrăcase haina şi, cu grijă, îşi scoase sîrma de la umărul drept, acolo unde avusese operaţia; sîrma i-o pusese Buzangiu, ca să nu se vadă umărul strîmb, din pricina nepri-

ceperii lui Băltescu. "U"-ul acela din sîrmă, prins de vata umărului şi de mînecă îl arăta drept, deşi nu era; Ştefan se aşează pe scaunul de lîngă masă; nu-i conveni scaunul, şi atunci se lăsă pe marginea patului, lîngă Curta. Caietul cu ultimul capitol era început, un sfert de pagină se umpluse cu scrisul lui mărunt, bine aplecat spre dreapta. Curta îl închise şi-l aşează la marginea dinspre perete a patului, ca nu cumva Pintică să-i răsucească din greşeală foile. Într-adevăr, neavînd caietul la îndemînă, Pintică luă colţul unui cearşaf şi începu să-l învîrtă pe degetul arătător şi se jucă în acest fel multă vreme pînă să fie în stare să scoată un cuvînt.

– M-am obişnuit, frate Petre, cu lumea asta de aici, sînt ca un animal obişnuit cu cuşca lui, cuşca strîmtă, dar obişnuinţa este mai puternică decît viaţa atît de incomodă din ea. Ştiu, spun prostii, acolo jos este atîta nevoie de noi, s-au cheltuit mulţi bani ca să ne facem bine, şi dintr-o dată, această teamă de lume, de... Copilul cred că nici nu mă cunoaşte, nu ştiu în ce fel am să-mi găsesc soţia, cu toate că îmi scrie regulat şi-mi spune că mă aşteaptă, dar simt, Petre, doar tu m-ai învăţat să citesc printre rînduri, vorbele ei sînt egale, putea foarte bine să le scrie oricui, unui străin de exemplu; nu i-a fost teamă să mi le scrie, ea mai spera să rămîn, dar eu acum trebuie să plec... Atît de mult am aşteptat această clipă, dacă ai şti cît de mult... Cel mai dor are să-mi fie de tine, de umilinţele la care m-ai supus din cauza bolii, nu o dată mi-am zis că n-am să te iert pentru asta, şi uite că te-am şi iertat... Pentru mine, ai fost întotdeauna un om ciudat, sucit mai bine zis, şi de neînţeles... N-am să uit că fără tine eram în lumea drepţilor, tu m-ai ajutat aşa cum nici un frate n-ar fi putut-o face, şi după ce te-am văzut cum te-ai purtat şi cu ceilalţi, chiar cu Baciu, mi-am dat seama că dorinţa asta a ta de a fi de folos cînd cineva e la necaz dispare imediat ce omul se simte mai bine; aşa ai procedat şi cu

mine. N-am priceput de ce m-ai părăsit după ce m-am făcut bine, ca şi cum nu ţi-aş fi fost prieten... Tu eşti făcut să ajuţi pe alţii la durere, să fii de partea lor, şi la o adică să n-ai nevoie de sprijinul nimănui, eşti un însingurat şi un ciudat, asta am priceput şi pentru asta nu m-am supărat niciodată pe tine. Mă asculţi, Petre?

Curta înclină din cap, îl asculta pe Pintică, dar în sinea sa era cu mintea la acel început, cînd venise în sanatoriu şi, în timp ce prietenul lui îi făcea micile reproşuri, el se întoarse în urmă cu ani, la vremurile cînd într-adevăr îi fusese lui Pintică şi altora de folos, şi zilele acelea parcă nu erau deloc îndepărtate; totul se petrecuse cu puţin înainte, atît de proaspete îi erau în memorie.

– Adică, mă asculţi, Petre? Să nu faci cu mine pe prostul, să te prefaci că mă asculţi, şi tu de fapt... Petre, atunci cînd a venit Calafat Opincă şi cu ceilalţi, ceva s-a întîmplat, eu ştiu că s-a întîmplat, dar eu nu mi-am dat seama şi eram sigur că tu ştiai ce s-a întîmplat, tu şi Forgaş, şi nici unul, nici celălalt n-aţi vrut să-mi spuneţi... Sau poate nu s-a întîmplat nimic, numai eu vedeam întîmplarea aceea, adică vreau să zic că eu eram cu capul în nori, nu voi... Şi uite că de-atunci i-am scris mereu lui Opincă, şi el nu mi-a scris, poate s-a supărat pe mine că nu l-am primit cum trebuie, sau Dumnezeu ştie de ce, şi n-am vrut să plec pînă n-am primit această scrisoare, şi scrisoarea a venit de la el şi acum înţeleg că poate atunci nu s-a petrecut nimic anormal şi numai capul meu a văzut ceea ce în realitate n-a fost... Că nici nu ştiu, Petre, de ce m-am apropiat de tine, acum, că plec, trebuie să ţi-o spun şi pe asta: dacă nu te vedeam o zi, nu eram om; îmi făcusem un obicei să merg pe la bolnavi, fie la masă, fie prin camerele lor, şi atunci cînd te înjurau, eu îţi luam apărarea şi eram fericit cînd puteam s-o fac, socotind că aşa te răsplătesc pentru tot sacrificiul tău... Şi la Baciu am fost,

şi nu o dată, de mai multe ori am fost, cu Gavra, şi să ştii că într-o seară l-am ameninţat că-l omor dacă mai scrie de tine fel şi fel de minciuni şi să ştii, Petre, că dacă nu te lăsa în pace îi şi făceam felul; eu, cînd mă apucă pandaliile, sînt în stare de multe... Te-am crezut un om puternic, cu mult mai puternic decît mine şi am înţeles că nu eşti şi dacă-mi pare rău că plec, îmi pare rău că eu nu voi mai fi aici să-ţi iau apărarea.

Era limpede, Pintică îşi lua rămas bun, îi povestise totul, tot ce ştiuse şi aflase despre el, lucruri importante sau mai puţin importante, intrase în amănunte şi asta nu pentru că le-ar fi considerat obligatorii pentru celălalt, ci din dorinţa de a mai întîrzia clipa aceea a despărţirii definitive, cu toate că Petre avea de gînd să-l însoţească pînă la gară; se înţelesese în acest sens cu Gavra, cu Buzangiu şi cu Forgaş. Şi privindu-l cu coada ochiului, Curta avu din nou senzaţia că prietenul său, deşi se părea că terminase tot ce voise să-i spună, mai zăbovea dorind să întîrzie momentul acela ce începuse să-l sperie; libertatea spre drumul de jos.

Curta se ridică din pat, afară se auzeau clopoţeii de la gîtul calului înhămat la trăsură şi ştia că nu peste multă vreme Pintică are să fie chemat.

– Petre, lasă-mă să te îmbrăţişez, jos nu cred că am s-o pot face, dar Curta îl îndepărtă uşor, nu voia să fie îmbrăţişat din moment ce avea de gînd să se ducă la gară.

– Lasă acum, avem timp, spuse el, şi îşi legă grăbit şireturile de la pantofi.

Cînd coborî Pintică însoţit de Curta, Gavra şi Forgaş – ultimii doi purtînd valizele grele, una din piele şi alta de lemn –, la balcoane se auziră aplauze şi strigăte de ura; Pintică, răsucindu-se în toate părţile, făcea semne cu mîna, cei de la balcoane erau pacienţii care nu aveau voie să părăsească camerele. Pintică se despărţea de ei cu părere de rău, deşi pe

mulţi nici nu-i cunoştea. La balconul Ceciliei Craiu se vedea halatul sorei Aneofiţa, ea era mesagerul Ceciliei; nu se simţea bine în acea dimineaţă.

– Spune să-ţi pui fularul la gît, în tren e curent şi nu mai eşti obişnuit.

– Am unul în buzunar, răspunse Pintică, şi, ca să dovedească flutură în faţa sorei şalul scos din haină, dăruit de Cecilia în acest scop.

– Spune-i, soră, că o sărut şi-i doresc sănătate, strigă Pintică, şi roşi la cele spuse, cuvintele veniseră de la sine, în acest moment se simţea mai apropiat de oameni decît se simţise vieţuind cu ei, dar îşi deschisese sufletul în virtutea acestui moment solemn al despărţirii, fără să-şi dea seama că sentimentalismul lui provoca la unele ferestre o reacţie inversă decît cea dorită.

Scările intrării principale se umpluseră de pacienţi; printre ei era şi Băltescu şi Ciclovan; Băltescu se uita uimit la umărul drept al lui Pintică; nu ştia ce are sub vatelină şi de cîteva ori îşi şterse ochelarii. Ciclovan îi îndreptă cravata şi, fără să observe nimeni, îi strecură în buzunar un plic de culoare neagră, confecţionat în grabă în sala de radiologie; vîrîse în el cîteva sute de lei, drumul pînă în Moldova era lung şi ştia că Pintică, în afară de foaia de drum, n-are la el leţcaie, pensia rămînînd în întregime soţiei.

– Ştefane, să nu te dai la abuzuri, taure ce eşti, pondere băiatule, în toate, altfel ne vedem iar aici, şi tu eşti cazul acela irecuperabil cu care mi-am obţinut doctoratul şi n-aş vrea să mi se ia titlul înapoi, glumi Ciclovan, şi faţa lui mare şi bărboasă nu mai avea acum nimic impunător. Ochii sprîncenaţi se umeziră, în timp ce mîinile păroase, ca de maimuţă, îi tremurau, ca atunci cînd obligat de împrejurări trebuise să opereze mîna a doua alături de Băltescu. Sora Nana stătea mai în spate, acoperită de mulţimea de pacienţi. Pintică o

căută din priviri, dar nu dădu de ea; îşi luase rămas bun cu o seară înainte, asta fusese rugămintea sorei, totuşi Pintică ar fi vrut s-o vadă. Sora se strecurase pe uşa de la intrare şi, singură în laborator, îşi băgase un ochi în lentila microscopului, în timp ce celălalt, închis, strivea sub pleoape cine ştie ce amaruri sau bucurii.

Nu era loc şi pentru surugiu. Droşca n-avea decît patru locuri, cu cel de pe capră cu tot, şi atunci Forgaş, cu un gest brutal, îl dădu jos pe electrician, însărcinat în ziua aceea să-l ducă pe Pintică la gară.

– Lasă, mă, eu avut la viaţa mea mai mulţi cai pe mînă, du-te că aduc eu asta înapoi, eu, Forgaş, călărit şi umblat cu trăsura la viaţa mea.

Electricianul, perplex, cu ochii la Băltescu, nici nu simţi cum biciul îi fusese smuls din mînă. La îndemnul lui Forgaş, calul cu cei patru porni pe drumul cu piatră albă. Buzangiu ţinea valizele pe genunchi, era fericit că e unul dintre cei aleşi să-l conducă pe Pintică şi scăpă o înjurătură printre dinţi cînd văzu în spatele trăsurii pe Stamate alergînd cu o hîrtie în mînă.

– Talonul de mutare, Pintică, cotizaţia pe luna asta ţi-o plătesc eu, strigă el din urmă. Forgaş, cu toate că biciuia calul, nu putu să-l mişte din loc; calul îl cunoştea pe Stamate mai bine, de cînd îl ducea regulat cu cotizaţiile la oraş, şi nu porni decît atunci cînd Stamate veni la el şi-l bătu prieteneşte pe bot. Drum bun, Pintică, mai strigă Stamate, şi calul, simţind că e liber, porni la trap mărunt spre poarta sanatoriului.

În spate se mai vedea doar halatul sorei Nana; după ce trăsura apucase pe drumul spre gară, ieşise pe scările sanatoriu lui şi stătea singură, cu mîinile vîrîte în buzunarul mare al halatului. Pintică îi făcu un ultimul semn de adio; intenţionase să coboare şi să alerge la ea, dar Gavra îl prinse

de mînă ca într-un cleşte, şi el, neavînd încotro, se mulţumi să agite fularul.

Forgaş cînta în limba lui un cîntec trist şi ceilalţi trei îl ascultau, respectîndu-i starea sufletească; n-avea voce, distincte nu erau decît două note, cea de jos şi cea de sus, între ele, rămînea un imens pustiu, dar el, netulburat, continua să umple spaţiul cu vocea lui spartă. Pintică era fericit că se poate gîndi la ale lui şi privi în linişte, pe o parte şi alta a drumului străbătut de sute şi sute de ori. La ieşirea unei poteci din pădure, Pintică tresări; era poteca lui, poteca ce-i purta numele; se vedea că e emoţionat la vederea acestui drum, singurul lucru care rămînea în urma lui, singurul de care îşi legase numele. Ar fi vrut să le spună celorlalţi că, atîta vreme cît va exista sanatoriul şi în el vor fi internaţi bolnavi, acest drum va trăi transmis de la un pacient la altul, era propria lui continuare aici, în aceste locuri unde îşi petrecuse atîţia ani.

Forgaş ajunsese la sfîrşitul cîntecului şi vruse să marcheze acest lucru printr-un do de sus; la ţipătul lui, calul se poticni şi se opri nedumerit. Un îndemn cu hăţurile fu suficient ca să meargă mai departe. Forgaş tuşi de cîteva ori, îşi trase răsuflarea obosită şi se şterse pe faţă cu batista lui albă, călcată proaspăt.

Ajunşi în dreptul poienii lupilor, privirile tuturor se întoarseră într-acolo; nu se vedeau decît cele două stînci şi oglinda pîrîiaşului, mai mult ghicită printre bălării, o clipoceală plăcută se auzea pînă în drum, pesemne că în mijlocul pîrîiaşului se oprise vreun ciot şi învîrtecuşurile apei scoteau acest susur mîngîietor. Gavra privi insistent spre Curta şi Buzangiu, şi pentru că ei nu comentau în nici un fel trecerea prin acel loc, simţi nevoia să facă o glumă.

– De la ei nu ţi-ai luat rămas bun, Pintică, ar fi trebuit să te duci şi să-i pupi în bot, uite că ţi-ai şi tocit buzele de atîtea sărutări, iar obrajii îţi poartă urmele de ruj al sorei

Aneofița, ce mai sărut de...

– Ce-ai cu ea, e o fată atît de bună – îi luă apărarea Pintică, dar Gavra nu mai spuse nimic, își strînse buzele subțiri și rele și în locul lor nu se mai văzu decît o linie aspră, inundată de perii bărbii nerase în acea zi.

– Te-ai făcut rău, tovarășu Gavra, îndrăzni Buzangiu și mută valiza lîngă picioare. Acum că nu-l mai vedea nimeni, valizele nu mai contau și nici sacrificiul lui de a le ține pe picioare, și rămas numai cu valiza de piele primită de la Cecilia o mîngîie și o pipăi vreme îndelungată, dînd din cap cu părere de rău că nu primise el un asemenea cadou.

– Piele de bou sau de mînzat, nu-i de porc, uite ce pori mici are, numai de mînzat poate fi, o avere, Pintică, ascultă ce-ți spun, sînt maestru la piei...

– O fi de măgar, Buzangiule, și tu nu-ți dai seama, n-ai avut de-a face decît cu porci și vite, cu măgari sfinți nu ți-a fost dat, asta este piele de măgar sfînt, ascultă ce-ți spun – și Gavra rîse, arătîndu-și dinții îngălbeniți din pricina tutunului. Uite, Pintică, cu plecarea ta, mi-ai sugerat o idee, n-are rost să mai fac nici eu purici, spațiul ăsta gol și viața asta goală mă înnebunesc, și mai mult decît toate mă înnebunește blîndețea ta, blîndețea de fecioară...

– Acu, ce-ai cu mine, mă invidiezi că plec sau îți pare rău că nu rămîn?

– Poate și una, și alta, în orice caz, cel mai mult va suferi Petre, amîndoi vă completați de minune, tu – cu blîndețea întruchipată, el – atotduhovnicescul înțelept, pe tine cel puțin, dacă te înțeapă unul, plîngi, adică demonstrezi că ești viu, el nici măcar nu tresare și, drept răspuns, este gata oricînd să mulțumească. Se vede că biblia lui Ghideon n-a acționat numai asupra lui Landesman, ci și asupra lui, altfel după fiecare palmă primită de la toți măgarii ăștia ce se consideră sfinți n-ar fi întors și celălalt obraz.

– Degeaba spui, eu am avut un măgar cînd am fost mic, duceam cu el sacii la moară – se amestecă Buzangiu, avînd impresia că măgarul amintit trebuia să se refere neapărat la el.

– Taci Buzangiule, acum mă refeream la alt măgar...

– Adică la mine – se simți dator să intervină Curta. Azi ești într-o dispoziție proastă, Gavra, ce s-a întîmplat cu tine?

– Mai nimic, un modest prilej de bilanț, acum, că-l ducem pe acest drum, pe care l-aș dori fără întoarcere pentru Pintică... Dracu știe de ce m-am împrietenit cu voi... Ce naiba oi fi găsit...

– Ceea ce îți lipsește ție, asta ai găsit la noi – și Petre își aprinse o Mărășească, să nu fie nevoit să-și ducă gîndul pînă la capăt, gînd care l-ar fi înfuriat pe Gavra.

– Tot ce se poate, uite, la asta nu m-am gîndit...

– Tu înrăit, Gavra, tu crezi cu răutate face dreptate, om rău, animal rău, nu om...

Ajunși la șosea, tăcură din nou; multele mașini și camioane îi stînjeneau, drumul nu mai era al lor și, cu toate că Forgaș își dăduse aere în pricina obișnuinței lui de a umbla cu caii, acum asuda din greu, încercînd să țină cît mai bine partea dreaptă a drumului.

Pintică deveni și el tot mai nervos, ceru chiar o țigară de la Curta, cu toate că nu mai fumase de ani de zile. După primul fum se îngălbeni și Gavra, supărat, îi luă țigara și o aruncă cît colo, mormăind și o înjurătură.

– N-ai ieșit bine din sanatoriu și te-ai și apucat de prostii, ia vezi, încă ești cu noi – și Pintică, cu mîna rămasă în aer, așa cum o ținuse înainte de a i se lua țigara, se uită la Gavra, cu teamă și reproș.

Gara era înțesată de oameni. Lăsaseră calul undeva pe o străduță lăturalnică, Gavra îi pusese cîteva brațe de fîn în față, Buzangiu și Pintică înarmat fiecare cu o valiză, prin

spatele gării, ochiră un capăt de peron, şi într-adevăr, acolo era lume mai puţină. Curta luă foaia de drum şi se duse cu ea s-o vizeze, în timp ce Buzangiu, după ce îi atrase atenţia lui Pintică să aibă grijă de valize ca de ochii din cap, plecă la un chioşc şi se întoarse de acolo cu o pungă de dropsuri.

Pintică privi în jur să-l vadă pe Gavra. În zadar îşi roti privirile, chipul colţuros al minerului nu se zărea nicăieri. Buzangiu dispăruse şi el, şi Pintică, observînd la dreapta lui o mulţime de gură-cască, înţelese că Buzangiu şi Gavra nu puteau fi decît acolo; se uitau la cele două cuşti de metal în care Pintică, de unde se afla, nu putea şti ce anume adăpostesc.

Primul plecase la cuşti Forgaş; erau doi urşi în drum spre o grădină zoologică, şi atît Gavra, cît şi Buzangiu se uitau la animalele doborîte de căldură, cu boturile larg deschise şi cu limbile încărcate de o spumă verzuie. Cel mai mult îl atrase pe Gavra ursul din dreapta, un mascul, se vedea şi după mărimea lui şi a cuştii, aproape încă o dată cît cealaltă. Ursul urmărind oamenii impasibil, cu îngăduinţă, refuza bucăţile de pîine pe care curioşii se înghesuiau să le arunce printre gratii, în ciuda protestelor unui paznic care se agita fără rost în faţa mulţimii.

– Lăsaţi-le, lăsaţi-le, să nu rupă cumva cuşca, striga paznicul. La aceste ameninţări, Gavra rîse, cu rîsul lui tăios; paznicul sau era tîmpit sau nu-şi dădea seama că animalele încetaseră de mult să mai fie fiare; erau doar cîte o masă de carne, acoperită de blana fiarelor de altădată, şi lor ca şi costumul lui Pintică, blănurile le stăteau străin, ca de împrumut...

– Doi puşcat Forgaş ca ăsta – se lăudă acesta, dar Gavra brusc înviorat la faţă părea atent la altceva.

– În ce viaţă i-ai împuşcat, Forgaş, în care? ceru precizări Gavra. Ungurul se îmbufnă la acest afront şi se duse cu

un pas mai departe, ţinîndu-şi mîinile în buzunare şi, cercetînd ca un cunoscător labele şi dinţii galbeni ai animalelor, ca să le stabilească vîrsta.

– Feriţi, feriţi, sînt sălbatici, oameni buni, să nu se întîmple ceva, urla paznicul, înarmat cu un drug de fier şi cu o geantă de piele la şold, din care răzbătea un miros crunt de putreziciune; era hrana pe ziua aceea pentru urşi; neavînd unde s-o pună, o purta cu el, şi pe unde se învîrtea, curioşii se dădeau în lături.

– Ce sălbatici, mă nene, pe cine vrei să duci? Aştia sălbatici? spuse Gavra. Luă o bucată de sîrmă găsită pe jos, o îndreptă printre gratii, atinse botul ursului cu ea şi ursul, după ce-şi mîji ochii să vadă cine-l deranjează, primi zgîrietura calm, fără măcar să-şi închidă fălcile.

– Domnu... Tovarăşu, lasă-l, tovarăşe, lasă-l, ce-ai cu el, ce ţi-a făcut Bubi? – se adresă rugător paznicul. La auzul numelui, Gavra rîse din nou; rîdea cu hohote de numele ce semăna cu numele unei javre oarecare; se apucă iarăşi să zgîndăre botul ursului, de data asta cu răutate, şi nu se lăsă pînă ce nasul negru şi umed nu sîngeră, spre necazul paznicului, care înţelesese că omul acela îşi bătea de fapt joc de el.

– Uite-ţi fiara, cum tace, fiară de circ, mai spuse Gavra. Jocul lui continua, şi ursul se făcu mic în cuşca lui, din care nu putea nici să iasă, nici să se ascundă.

– Domnule tovarăş, dacă eu am să-ţi sîngerez nasul are să-ţi placă? Ia să nu ţi-l sîngerez, eu am animalele astea pe inventar, eu răspund de ele şi trebuie să ajungă vii şi sănătoase. Ai înţeles? Te rog să le laşi în pace că altfel...

– Că altfel ce? – spuse Gavra. Că altfel mă umpli de borş... Ai? Asta ai vrut să zici? Ei, ia încearcă – şi Gavra se apropie de paznicul mărunt, cu pantalonii soioşi şi plini de umezeala ce curgea din taşca de piele.

Paznicul se dădu un pas înapoi şi, fără să mai zică

ceva, se aşează pe pământ, la o margine a cuştii şi ursul, căutînd parcă sprijin la el, se trase spre acel colţ. Dar sîrma îl împunsese de data asta mai zdravăn, de vină fuseseră mişcarea bruscă a ursului şi insistenţa copilărească a lui Gavra; durerea, ca şi sîcîiala nesăbuită îl scoaseră din letargia obişnuită, şi ursul lovi cu o labă în uşa de metal şi uşa ruginită legată doar cu sîrmă cedă. Lumea începu să alerge speriată care încotro.

– Uite ce făcuşi, domnule, uite ce făcuşi, spuse paznicul şi, grăbit, se căţără pe primul stîlp ieşit în cale, în timp ce ursul ieşi din cuşcă şi se luă după Gavra, scoţînd urlete de mînie.

În curînd, printre linii şi pe peron nu se mai văzu ţipenie de om; fugiseră în sălile de aşteptare şi priveau de acolo. Ursul se opri la vreo zece metri în faţa lui Gavra, care încetase şi el să mai fugă. Ochii lui Gavra străluceau satisfăcuţi, nimeni nu-i putea înţelege bucuria aceea în faţa animalului răzvrătit, înţelegerea era numai în el, şi el se bucura fără să intuiască imensul pericol declanşat chiar de el. Ursul îl privi cîteva clipe cu ochii însîngeraţi, scoase un răget şi se opri arătîndu-şi colţii, apoi se ridică în două picioare, chiar în clipa cînd Buzangiu, cu arma scoasă din dricul droştei, se îndrepta spre ei. Gavra n-avea de unde să-l vadă, privea animalul cu o bucurie sălbatică, amîndoi erau de nerecunoscut, şi dintr-o clipă în alta ai fi crezut că Gavra va fi primul care se va repezi la fiară, nu din ură faţă de ea, ci dintr-o prea adîncă dragoste...

– Aşa, Moş Martine. Acum poţi să vii să mă omori, dacă-ţi dă mîna. Ursul mormăi fioros, îşi şterse cu limba nasul însîngerat şi se duse spre Gavra în cele două picioare. Atunci se auzi detunătura puştii lui Buzangiu o dată, apoi încă o dată, şi parcă cel răpus nu fusese ursul, ci Gavra, obrazul îi devenise palid, şi cînd fiara căzu într-o parte, încer-

cînd să-şi ridice botul încă o dată, Gavra se duse la ea şi îi închise ochii, cum i-ar fi închis unui om.

– De ce domnule tovarăş, de ce? La ce ţi-a folosit, domnule tovarăş, la ce? Era şi el acolo un biet animal, se auzi lamentaţia paznicului, care era convins că cel care-i împuşcase ursul fusese Gavra şi nu Buzangiu, rămas la distanţa de la care trăsese.

– Gavra, Gavra! strigă Pintică, nedezlipit de lîngă valizele lui; nu fugise odată cu ceilalţi, nu putea ridica singur ambele geamantane, preferase să rămînă pe peron cu ele şi de acolo văzuse întreaga întîmplare din care el înţelese cu totul altceva decît credeau ceilalţi.

Gavra nu luă aminte la strigătul lui. Se întoarse cu spatele către gară şi, cu mîinile în buzunare, plecă printre linii, pe jos, spre mirarea lui Forgaş şi a lui Curta, apăruţi şi ei lîngă ursul mort.

Nu-l găsiră pe Gavra la sanatoriu; ajunsese nu se ştie cum, înaintea lor; luase vreo maşină de ocazie, sau pur şi simplu tăiase dealurile, slujindu-se de drumul lui Morăscu sau al lui Pintică; camera îi era goală, în afară de cîteva perechi de ciorapi rupţi, de o cămaşă şi cîteva cărţi, nu mai era nimic, uşile deschise vraişte, semn că plecase grăbit, dar unde plecase nu ştia nimeni. Cea mai alarmată era sora Nana; numai cicloserina fusese de vină, dădea asemenea stări ciudate, Gavra putea fi un exemplu; plecase fără certificatul medical şi fără foaia de ieşire. Sora era îngrijorată nu atît din cauza lui, de pierit nu putea pieri, ci pentru certificat, fără el nu-şi putea primi pensia.

Era trist Curta de această plecare bruscă şi inexplicabilă, şi ca să se liniştească, preluă părerea sorei Nana, medicamentele erau de vină, ele acţionaseră alandala asupra sistemului său nervos, îl scoseseră din minţi şi-l determinaseră să fugă. Băltescu luă imediat măsura să se înceteze

tratamentul la firile mai sensibile; dimineața, chiar în dimineața aceea, Deluța se ascunsese la micul dejun sub masă și striga de acolo că îi e frică, nu știa de cine și de ce îi era frică. La alții însă, medicamentele își făceau efectul dorit, luate cu doze puternice de luminal, nervii erau ținuți în frîu. Băltescu ajunse la concluzia că atît Deluța, cît și Gavra, neglijaseră în tratament tocmai barbituricele și sistemul nervos cedase. Ca să nu se mai întîmple cine știe ce, se lipiră cîteva afișe, în care se comunica obligativitatea tratamentului sub o atentă observație, fiecare bolnav fiind dator să-și ia doza în fața personalului medical, ca să se poată controla astfel exact starea pacienților.

Plecarea a doi prieteni dintr-o dată era mult prea mult pentru Curta; nu mai avea vreme și nici forță pentru alte prietenii. Îi rămăsese scrisul. Se apucă să scrie, dar din cînd în cînd rămînea cu creionul ridicat în aer; la cea mai mică mișcare pe coridor, la fiecare siluetă care se zărea pe drumul ce ducea spre sanatoriu. Spera că Gavra se va întoarce, dar speranțele lui se dovediră deșarte. Nu știuse Curta cît de mult ținuse la Gavra, cît de mult se obișnuise cu el, cu felul lui de a fi; o știa acum, cînd nu mai era în preajma lui, cînd îi lipsea, și ar fi dat mult să-i audă mersul ferm pînă la ușă și clanța răsucită pînă la refuz. Felul direct, aproape brutal, enervant la început, cîștigase cu timpul în conștiința lui teren, îi devenise familiară această brutalitate, francheța lui Gavra era exact ceea ce-i lipsea lui și prefera să-și audă propriile opinii rostite prin gura prietenului, decît să se obosească să le dea singur în vileag. Ceva se petrecuse atunci la gară, ceva dincolo de întîmplarea în sine, altfel Gavra n-ar fi plecat și Curta, care nu fusese de față și nu văzuse relația dintre el și urs, nu înțelegea ce resorturi intime îl determinase să se poarte așa.

Prins de gînduri, Curta încetă să mai scrie; gîndurile erau cu totul altele decît cele ce trebuiau așternute pe hîrtie, și

fiindcă nu avea chef să stea lungit pe pat, cu mintea la cel plecat, preferă să se îmbrace şi să facă o plimbare. Nimeni nu-l mai apostrofa, nici măcar verbal, pentru nerespectarea orelor de cură. Făcuse cură destul fără nici un rezultat, aşa că Băltescu şi Ciclovan îl lăsau în plata Domnului, era ca şi unul de-al lor, un cadru medical oarecare, cu singura deosebire că în loc să facă vizite la bolnavi, i se făceau lui; de fapt, era vizitat rar de medici, n-aveau ce să-i mai spună, medicaţia şi-o făcea singur prin intermediul surorilor, vitamine şi calciu.

Nevoind să se plimbe fără sens, Curta îşi zise că n-ar strica să meargă la Isaac. Ideea îl învioră. Ca să scurteze drumul, folosi poteca lui Pintică. Nu mai simţi însă nici o bucurie, drumul devenise ca o alee de cimitir, tăcută, cu ramurile pomilor clătinate în şoaptă, şi această senzaţie o încercă în primul moment. Nu mai era o potecă vie, Curta s-ar fi ferit acum să ţipe sau să chiuie, pînă şi păsările ciripeau rar, cu glasul stins; iarba începuse să crească prin mijlocul fîşiei de pămînt; îşi zise că, într-o bună zi, din toată poteca nu va mai rămâne nimic, fără Pintică poteca nu mai era potecă, ci o scurtătură oarecare, mai obositoare decît drumul lung, ce şerpuia printre dealuri.

Trecu din nou şoseaua, să meargă pe drumul lui Morăscu, încercă cîteva intrînduri în pădure, dar ele se dovediră false, se încurcau în primele desişuri; poate drumul acela era în altă parte şi-l uitase sau pur şi simplu nu mai exista, îl năpădiseră verdeaţa, bălăriile; o clipă Curta se gîndi să mai încerce, apoi renunţă, merse pe drumul obişnuit şi, eliberat sufleteşte de căutările inutile, se bucură că insistenţa se dovedise mai slabă decît îşi închipuise.

Cabana era la fel cum o văzuse ultima oară din maşina verde, doar că era mai înecată în verdeaţă şi parcă mai neagră din pricina anotimpurilor ce trecuseră peste ea. Numai ferestrele mici, cu geamurile curate, cu muşcatele înflorite în

pervaz şi clopotul care se mişca încet sub greutatea unei ciocănitori îi dădură sentimentul că locuieşte cineva acolo; ciocănitoarea lovea cu ciocul, scoţînd din bronzul lustruit sunete delicate. Din cînd în cînd, pasărea se oprea, îşi răsucea capul într-o parte şi privea cu un ochi căciula pe care se afla, apoi, nedumerită de zgomotele neuniforme, privea şi cu celălalt ochi, neînţelegînd cum monotonia ciocăniturilor ei se transformă în melodie.

Din casă ieşi Saveta; pîntecul îi era mai umflat decît atunci cînd se întîlniseră pe costişa dealului. Sub singura fustă de cînepă, rară, ghemotocul de viaţă se ridicase mai sus de brîu şi Saveta îşi purta sarcina tot mai greu, şi urmele acelei oboseli zilnice se citea pe faţa ei palidă, acoperită din loc în loc cu pete cafenii. Mergea Saveta după apă, dar văzîndu-l acolo îi zîmbi şi cîtva timp îi urmări privirile pînă la clopotniţă şi rîse cînd îşi dădu seama de unde venea acel cîntec ciudat. Ciocănitoarea acum nu mai lovea cu ciocul în acelaşi loc, bătea în semicerc. Metalul, turnat cînd mai subţire, cînd mai gros, scotea şi el sunete diferite şi Saveta, curioasă, se duse pînă acolo şi privi ceaunul gălbui, vrînd să vadă ce căuta pasărea acolo.

– Furnici, spuse ea simplu.

Curta îi luă găleata din mînă, o însoţi pînă la şipot, umplu căldarea cu apă şi se întoarse apoi din nou la cabană. Femeia întrebătoare se uita la el de jos, neştiind ce să-i spună.

– Isaac? întrebă Curta direct, cuprins de o presimţire ciudată din pricina acelei ciocănitori care îşi căuta hrana într-un loc atît de puţin nimerit.

Saveta îi luă găleata, o aşeză lîngă vatră, merse înainte tîrîş şi se opri la marginea tăpşanului, unde începea pădurea lui Visalon. Sub coroana unui ulm, Petre văzu o ridicătură de pămînt, mai mult platâ, fără cruce şi fără alt însemn, şi Saveta nu făcu altceva decît să se uite la el, apoi, tot aşa pre-

cum venise, se îndepărtă şi-l lăsă singur.

– V-a lăsat o valiză... A fost dorinţa dumnealui să nu fie chemat nimeni de la sanatoriu şi baci Todera şi-o îndeplinit făgăduinţa – mai spuse ea, oprindu-se pentru un timp din mersul ei obositor...

Murise Isaac, pământul era încă reavăn, însemna că fusese îngropat de cîteva zile, în acele zile în care el tot vruse să-l viziteze şi tot amînase vizita, fără vreun motiv deosebit. Nu era nici îndurerat, nici emoţionat de această veste; destinul îşi încheiase cercul, atîta tot. Dacă nu l-ar fi încheiat acum, ar fi făcut-o în curînd, şi Curta se simţi liniştit lîngă acel loc de veci. Nu voia să-şi pună întrebări în legătură cu dorinţa lui Isaac de a nu fi chemat nimeni; desigur nu voise să-l vadă cineva în starea în care ajunsese sau nu dorise tovărăşiile mai vechi din alte motive, ştiute numai de el. Cîteva fire de iarbă şi o ferigă dăduseră colţ din pămînt şi Curta se bucură la vederea lor de parcă nu s-ar fi aflat în faţa unui mormânt în care se odihneau rămăşiţele pămînteşti ale celui care fusese Isaac Landesman, ci o movilă oarecare, un semn de hotar între o lume şi alta; în faţa unei asemenea dovezi de trecere prin timp Curta ştiu să nu se mai întristeze.

Era sigur că şi Landesman privise la acea ultimă clipă senin, fără tulburări interioare prea mari; nu se miră de lipsa crucii. Nici nu se aştepta să găsească însemnul bisericesc la căpătîiul mormîntului.

Saveta îl duse pe tăcute în camera unde locuise Landesman şi-i arătă sub pat valiza galbenă, scorojită, şi se simţi datoare, fără să fie întrebată, să explice mai departe întrebarea nepusă de Curta.

– Părintele Ghinolea a plecat şi el, a trecut domnul Gavra şi l-a luat... Baci Todera s-a dus prin sate, să caute alt popă. Zicea că poate găseşte...

Curta ascultă vorbele femeii calm, iarăşi ca pe ceva

firesc; nu-l mira nimic, cum nu-l mirase nici moartea lui Isaac, plecarea într-o altă lume a lui Ghideon – cu atît mai puțin. Se aplecă și scoase valiza. Nu era închisă. Într-o broască se odihnea o cheiță ruginită la capăt, se vedea că nici Isaac n-o mai folosise de mult. În valiză nu era mare lucru: cîteva becuri colorate, o pensulă, cîțiva metri de fir electric, un cleşte, şi mai la fund un închizător de puşcă, uns să nu rugînească, o stea de lemn în şase colțuri, proaspătă – lemnul de brad mai mirosea încă a rășină. Curta luă închizătorul şi-l vîrî în buzunarul hainei, apoi privi la steaua de brad cu un înțeles aparte pentru el şi, fără să zăbovească, se duse din nou la mormînt şi o bătu cu două cuie deasupra trunchiului sub care odihnea fostul lui tovarăş de suferință. Asta fusese dorința lui Isaac; ştiuse că, mai devreme sau mai tîrziu, el, Petre, avea să treacă pe acolo şi-i lăsase acest testament tăcut şi uşor de descifrat. Petre luă o mînă de pămînt; pămîntul era cleios, mirosea a reavăn, pămînt gras şi bun. Stătu cîteva clipe pe gînduri, fărîmiță în palmă țărîna, şi cînd ea se făcu uşoară şi mişcătoare între degete, se uită în jurul lui şi o aruncă în cele patru colțuri ale zării.

Saveta răsturnase mămăliga pe un fund de lemm de stejar, scorțos din pricina mămăligilor mai vechi. Curta văzu la masa de afară două tacîmuri; înțelese că unul era pentru el, poate de pomană pentru sufletul lui Isaac sau o masă obişnuită? Mîncă fără poftă şi vărsă din cana cu apă cîteva picături în amintirea celui care nu mai era.

– Nu crezi că ar fi bine să mergi la un doctor, Savetă? Văd că te mişti greu, ar trebui să fii supravegheată...

– Eu la doctor? Pune mîna, domnişorule, parcă voroveşte – şi Saveta îi apăsă mîna pe pîntece, apoi vorbi ceva în şoaptă, şi Curta avu certa senzație că silabele frînte nu erau ale femeii, ci ale acelei vieți dinlăuntru, dornică să iasă la lumină.

42

Nu dormise toată noaptea, scrisese cu o înverşunare necunoscută; umpluse pagină după pagină cu scrisul mărunt, şi cu toate că în faţa ochilor nu-l avea decît pe Landesman, cu chipul lui slab, ros de boală, dar mereu surîzător şi pus pe glume, năluca nu-l tulbură; se oprea uneori, şi cînd voia să-l întrebe cîte ceva, Isaac se făcea că se duce pe balcon, şi pînă se întorcea, Petre uita întrebarea şi se apuca să scrie din nou. Pe la mijlocul fiecărei pagini, Isaac reapărea, ca să se topească de fiecare dată cînd vedea buzele lui Curta încercînd să-l ademenească. Atunci, Petre, plictisit, îl înjură cumplit, şi Isaac, supărat, zbură peste balcon ca o pală de vînt. Ca să se convingă că într-adevăr a dispărut, ieşi pe balcon. Isaac plutea în ceaţă, i se mai vedea doar părul alb şi rar în geana aceea de răsărit de soare; abia atunci simţi oboseala. Se apucă să facă gimnastică, folosind bara de metal pentru aplecările şi ridicările lui stîngace. Se urcă din nou în pat, cu gînd să termine acel capitol, dar pînă să reuşească să-şi ia fraza de la capăt, adormi cu capul rezemat de zid, cu caietul de dictando pe picioarele ridicate sub pătură, mîna în care avea capătul de creion, în lunecarea ei se lovise de perete, şi vîrful de grafit înscrisese o linie neagră, şerpuitoare, tot mai nesigură pe măsură ce coborîse. Aşa îl găsi Ciclovan, în această atitudine de om pus pe meditaţie, şi cînd îl trezi, Petre se uită la el speriat, întrebîndu-l de ce nu-l lasă să-şi vadă de treabă.

– N-am făcut un control de mai bine de şase luni. Peste cîteva zile plec în concediu, frăţioare, primul meu concediu la mare, şi vreau să-ţi las fişa curată. Prefer să te revăd la întoarcere şi să te iau de unde te-am lăsat, aşa că lasă-ţi muza în mă-sa şi hai pînă la radiologie. Ai cam slăbit, domnule, aproape regret că ţi-am dat voie să lucrezi în cameră; numai

că ştiam foarte bine, dacă nu te-aş fi lăsat, tot nu te-ai fi supus, şi atunci am preferat să faci ce faci cu consimţământul meu. Uite care e rezultatul; cred că cei de la Antipa te-ar plăti cu bani grei, nici n-ar mai trebui să te bage în spirt, ar face economii pentru un model de scriitor ajuns în fază de schelet ambulant – şi Ciclovan rîse, arătîndu-şi dinţii puternici. Dacă insistam de la început să vii la lecţiile noastre de gimnastică, poate ai fi cîştigat ceva; chiar dacă nu te vindecai, aveai cel puţin posibilitatea să vezi şi tu cîte un fund de femeie, nici nu ştii, frate Petre, ce bine face ochiului şi sufletului o mişcare din... Mi-a scris Ispasiu Titorian, mai bine zis jumătatea lui, Leopoldina, el mi-a însăilat doar cîteva rînduri; ea a ţinut să umple două pagini şi pe cuvînt dacă nu se interesează mai mult de tine decît de mine. E curioasă fătuca să-ţi citească cartea, eu te-am divulgat, ce dracu', ce noutăţi să-i mai dau? Am ajuns şi eu să bîrfesc ca o fată oarecare, plictisită de viaţă...

– Ce face acum? întrebă Curta, nedorind ca vestea lui Ciclovan să rămînă fără o întrebare măcar de complezenţă şi, plictisit de această întrerupere de la scris, se ridică din pat şi îşi aşează cu grijă caietul şi creionul în dulapul metalic, acum armat cu doua lacăte, dintre care unul cu cifru, cadoul lui Gavra de Sfîntul Petre.

– E internat la un alt sanatoriu; ea s-a reprofilat, din medic internist a devenit ftiziolog; oricum, bacilul face parte din familia lor şi ar fi păcat să nu devină salariaţii lui. El o duce ceva mai bine, medicamentele l-au mai pus pe picioare, ea s-a însănătoşit, cel puţin cu asta se laudă în fiecare scrisoare.

– Bine, doctore, într-o clipă sînt jos, cu toate că puteai să scrii de la dumneata pe fişă ce-ai scris şi acum 6 luni; rezultatul este acelaşi, ce contează o mărire sau o micşorare de un centimetru? Dacă n-aş fi fost pozitiv, de mult te lăsam

fără plăcerea de a scrie zece articole supte din boala mea, cred că ai făcut o avere cu ele.

Ciclovan rîse din nou, mîinile lui păroase se loviră de genunchi, modul direct în care îi vorbea Curta îi plăcea, era şi al lui; veselia de acum fusese însă determinată de ştiinţa numărului exact de articole pe care le scrisese; zece la număr, într-adevăr, după ultimul pe care îl trimisese spre publicare numai cu cîteva zile în urmă...

– Văd că Baciu are discipoli serioşi, ştii totul, chiar mai mult decît el, bag mîna-n foc că nu cunoaşte cifra exactă aşa cum o cunoşti tu... Apropo, pentru că mi-am adus aminte de el, e înnebunit din pricina dispariţiei acelor hîrtii de valoare – cum le numeşte, – acel jurnal intim – sper, numai literar – a cărui pierdere o plînge în fiecare zi. Ieri a intervenit ceva nou, cred că cicloserina e de vină, umblă cu afacerea lipită de picior cu un leucoplast, băiatul a fost pedepsit şi cerşeşte în fiecare zi pe la uşile femeilor cîte un pic de înţelegere. Lacom cum e, a înghiţit mai multe medicamente decît trebuia şi, cu toate că ia zilnic cîte o doză mortală de luminal să-şi revină la starea lui de impotenţă, nu-i chip să scape de această virilitate întîrziată, din pricina căreia nu mai poate asculta pe la balcoane şi pe la uşi. Gata, am tăifăsuit destul – mai zise Ciclovan, – mă duc s-o răsucesc pe toate părţile pe Deluţa pînă vii, mai are o mică găurică sub sînul stîng şi simte o plăcere deosebită să se ştie controlată în acel loc cu maximă exigenţă.

Curta coborî scările după vreo jumătate de oră. Preferase să facă un duş, să se mai răcorească, să înlăture de pe el transpiraţia din noaptea de încordare; fusese o noapte sufocantă, şi desele plecări şi reveniri fantomatice ale lui Landesman îl obosiseră şi-l făcuseră să asude abundent.

Se întîlni cu Deluţa la intrarea pe coridorul de la demisol, era îmbujorată; sub pulovărul galben de nylon, sub-

ţire şi strîmt, partea stîngă a pieptului se arăta mai voluminoasă, şi ea îşi ducea mîna mereu acolo ca şi cum durerea şi boala nu erau înlăuntru, ci la suprafaţă. Deluţa îi zîmbi cînd se întîlniră, şi Curta, după ce trecu, făcu ceea ce nu făcuse niciodată; se uită în urma ei şi, văzîndu-i oscilările masive, dădu din cap; la venirea în sanatoriu, era o fetiţă oarecare, cu părul lung, subţire ca trestia, acum arăta ca tovarăşa Vanda, fundul i se ridicase de atîtea exerciţii la orele de sport, picioarele deveniseră robuste şi lăsau să se vadă în efortul de a urca scările muşchii prelungi ai gambei, de parcă erau peşti mişcători sub pielea bronzată.

La uşa laboratorului era multă lume, şi Curta, care nu mai mînca de mult la cantină, nu recunoscu aproape nici o figură; majoritatea erau bărbaţi între două vîrste, cu părul albit, în ciuda obrajilor încă tineri şi fără cute, şi Petre îşi zise eă aceasta era a doua generaţie de activişti: erau incomparabil mai bine îmbrăcaţi dar sigur cu nu mai puţine probleme ca primii, şi meseria lor era uşor de descoperit după chipurile bronzate, după cefele aproape negre, după pantofii sau ghetele cu tocurile bine muncite pe drumurile de ţară, sub arşiţele lui Cuptor sau sub ploile fără milă ale toamnei. Trecu mai departe, spre sala de radiologie şi, fiind convins că toţi ochii se vor întoarce după el din cauza puţinelor kilograme, a pantalonilor ce atîrnau pe el ca pe nişte beţe de sperietori, se răsuci după cîţiva metri; într-adevăr, reacţia fusese aceea pe care o scontase, proaspeţii pacienţi erau bucuroşi de starea lor cu mult mai bună decît a celui pe care-l vedeau trecînd. Doar un pacient mai în vîrstă se încruntă şi fu trist la vederea lui şi Curta îi mulţumi în gînd pentru compasiunea de care el nu avea nevoie.

Ciclovan îl aştepta la uşă, şi lîngă el o soră nouă, necunoscută: era o fată tînără, brunetă, cu dinţi de porţelan. Zîmbea arătîndu-i trei păhărele de muştar, semn că în fiecare

trebuia să lase cîte o porție de spută pentru analizele de care fusese scutit atîta amar de vreme.

Ciclovan, obișnuit cu întunericul din încăpere, își scoase ochelarii fumurii, îl trase cu brutalitate așa cum era, în cămașă, în fața aparatului, îl răsuci de cîteva ori, zise "gata", ca apoi să înceapă să-l răsucească pe toate părțile, nesigur pe propriii lui ochi. Curta fu nevoit să se dezbrace de cămașă, și controlul începu din nou, de data asta simțea degetele puternice apăsîndu-i coastele; după ce crezu în sfîrșit că Ciclovan a găsit locul cu pricina se trezi întors cu spatele, iarăși fără nici un cuvînt, și masajul reîncepu, pînă ajunse să fie dureros.

– Ce-i doctore? Din una s-au făcut două sau pur și simplu plămînul a trecut prin mașina de tocat? spuse Curta, mimînd o falsă voioșie, fiind de fapt îngrijorat de tăcerea prelungită a medicului.

– Bagă aer în tine și taci, așa, nu respira, acum dă-i drumul, simt după inimă că te sufoci, trage din nou, ține-l – și Curta îl ținu pînă ce simți că ochii îi plesnesc de încordare, dar pentru că Ciclovan nu-i spunea să-l dea afară, făcu un efort supraomenesc încă multă vreme, pînă ce își simți inima în omușorul de la gît, bătînd bolovănos, apoi tot mai rar, mai încet. Își zise că și moartea prin asfixiere stătea în puterile lui; acum, efortul de a se stăpîni să nu respire era mult mai mic, aproape plăcut, și imaginile roșii-verzui ce se zbăteau ca niște fluturi în dosul pleoapelor închise îi făceau plăcere, apoi fluturii începură să-și lățească aripile, și aripile lor deveniră străvezii, tot mat difuze, pînă ce părăsiră ochii, luîndu-și zborul în altă parte, și atunci Curta auzi, ca într-un vis, strigătul lui Ciclovan.

– Respiră, dom'le, te-ai tîmpit? și el respiră cu întîrziere, aproape cu părere de rău că trebuia să depășească acea clipă simțită în șira spinării ca o furnicătură plăcută. Du-te și cheam-o pe sora Nana, tună Ciclovan la fata de lîngă el;

sora, speriată, în loc să iasă pe uşă, se lovi de fereastra vopsită în negru şi Ciclovan înjură cumplit, ca şi cum vina că uşa nu era în partea aceea era a ei.

Veni şi sora Nana. Ciclovan o obligă să se aplece asupra cadranului mobil şi începu din nou să-l pipăie, să-l răsucească pe toate părţile.

– Soră, dacă nu m-am tîmpit, înseamnă că împuţita aia de gaură a dispărut. Dumneata vezi ceva?

– Nu văd nimic, domnule doctor...

– Dacă nici dumneata nu vezi, înseamnă că n-am orbul găinii, aşa cum am crezut. Ciclovan se ridică, îşi scoase şorţul de protecţie şi pregăti aparatul cu mîna lui pentru tomografii, îi secţionă plămînul în mici felii de cîte o jumătate de centimetru, şi nu-l lăsă pe Curta să se îmbrace pînă ce nu asistă în camera obscură la developarea clişeelor; cînd primele umbre negre-albe ale plămînului forfecat de raze apărură pe celuloidul umed, se aşeză pe scaun şi-l chemă pe Curta în camera alăturată, cu o voce obosită, de om sfîrşit.

– Uită-te singur, te pricepi nu mai puţin decît mine – şi-l lăsă pe Petre să-şi cerceteze propriul lui interior cu minuţiozitate de specialist, dar Curta nu văzu altceva decît văzuse şi Cioclovan şi aproape îi păru rău că nu vede nimic.

– Doctore, s-a închis, s-a închis cinstit, cine ştie prin ce miracol...

– Cum tot prin acelaşi miracol se poate redeschide – spus Ciclovan, el însuşi temător de un diagnostic prea precis, ce putea într-o zi, două să fie dezmînţit de un control ulterior. Dă materie pentru laborator, să vedem ce zice sputa, dacă e negativă înseamnă că scîrboasa aia de gaură ne-a dus pe toţi de mai mult vreme, a renunţat la existenţa ei, fie din plictiseală, fie din motive pe care nu le cunosc; aşa cum arăţi, nici Dumnezeu nu putea să prevadă o însănătoşire, dimpotrivă...

– Adică sînt vindecat, doctore? încercă Curta să mai scoată de la medic încă o dată acele cuvinte liniştitoare care nu-l bucurau deloc.

Ciclovan se ridică şi aprinse lumina, se şterse la frunte, transpirase şi el din pricina efortului dar mai ales a uimirii şi multă vreme îl privi pe Curta cu o căldură frăţească, bucuros de un asemenea deznodămînt fericit.

– Aparatul zice că eşti vindecat, Petre. Ciclovan bătu aparatul din camera învecinată cu mîna ca pe un cal de curse ce şi-a făcut datoria strălucit ajungînd primul la potou. Petre rămase cu cămaşa în mînă, pînă ce sora Nana, grijulie să nu răcească, i-o aşeză pe spate, şi Curta îi simţi degetele de gheaţă dar cu toate astea ar fi dorit ca mîna aceea să mai zăbovească pe oasele ieşite de sub pielea ca pergamentul.

– Soră, adică s-a terminat, asta înţeleg, nu-i aşa? Nu-i vorba de un vis frumos şi nici de unul urît.

– Fotografiile sînt concludente, spuse ea şi îşi şterse ochii cu o batistă imaculată, scoasă din buzunarul şorţului bine călcat.

– Eşti nemaipomenit, domnule, eu fac pe mine de emoţie, şi tu stai de lemn-tănase, zău că nu te pricep...

– Doctore, în locul lui, nici eu n-aş putea sări în sus – îi luă apărarea sora Nana, gîndeşte-te de cîţi ani aşteaptă această veste, dar iată că imposibilul...

– Lasă, soră, filozofia, te rog, las-o dracului, ai văzut şi dumneata, gaura a dispărut, am merita puţină recunoştinţă din partea lui, măcar să ne împărtăşească bucuria, altceva nu doresc şi dumnealui e trist, din cale-afară de trist...

– A murit Landesman, acum o săptămînă, l-au îngropat – spuse Curta.

Vorbele îi răsunară limpezi şi calme, aproape fără vrerea lui. Era stupid ca la vestea bună pe care o primise să riposteze în acest fel, dar asta îi venise să spună şi el nu se

putu împotrivi.

– Asta-i viața, spuse Ciclovan, și deschise larg fereastra și cîtva timp rămase acolo, cu palmele la ochi, pînă ce lumina puternică se filtră suficient printre degetele adunate, și atunci se uită direct la soare, cu ochii larg deschiși, ca și cum s-ar fi bucurat atunci pentru prima oară de existența lui.

– Mai stai o lună, două, să vedem, să n-avem vreo surpriză, chiar te rog să nu începi să te lauzi, să nu fii obligat apoi să retractezi, s-ar putea ca bronhia să-și fi închis supapa într-un moment de vacuum, la un efort oarecare se poate deschide din nou. Nu te sfătuiesc nici să faci eforturi, nici să nu faci; fă domnule, la urma urmei, ce vrei, eu în locul tău, după o săptămînă de așteptare, aș încerca să mă verific. Ce zici soră? Dacă n-ar fi atît de încuiat, i-aș sugera-o ca medium necesar pe tovarășa Vanda, ea, care a descheiat la viața ei atîția pantaloni, are și forța și experiența să desfacă și o gaură în plămîn. Fă un efort, un efort, Petre, un efort, firește, nu prea mare; numai el ne va da certitudinea descoperirii de acum.

Curta se îmbrăcă, apropourile vulgare ale doctorului, pornite din bucuria însănătoșirii, nu avură darul să-l înveselească. Își îmbrăcă în grabă cămașa peticită la coate și plecă fără măcar să spună bună ziua. Ciclovan îl văzu, la scurt timp, coborînd pe aleea sanatoriului și dădu din cap, spunîndu-și pentru el: "Tîmpit sadea". Dacă vestea nu avusese darul să-l învioreze pe Curta, în schimb, Ciclovan era de-a dreptul fericit și dorind încă o dată să se convingă că nu greșise, se duse din nou în laborator și rămase acolo cu lupa aplecată asupra feliilor de plămîn secționate de aparat.

Curta ieșise să se plimbe, mirat și neîncrezător în noua stare în care se afla, dar surprins totodată că picioarele, numai cu o zi înainte ca de gumă, se țineau țeapăn și călca sigur pe ele. Transpiră abundent cînd își dădu seama că de

fapt golul acela de la stomac şi durerea atroce de sub furca pieptului nu erau altceva decît glasul renăscut cu o forţă uluitoare al foamei şi, grăbit de această nouă descoperire, se duse direct la sala de mese şi nu-i păsă deloc că era între orele de masă şi că se făcea curăţenie; fără să ceară voie de la nimeni se îndreptă spre frigiderul enorm, scoase o bucată de carne pe jumătate îngheţată, ochi o cratiţă şi puse carnea la foc, sub privirile bănuitoare şi speriate ale personalului.

– Cicloserina, spuse în şoaptă o femeie, şi bucătarul-şef, pentru orice eventualitate, deschise uşa din dos şi făcu ajutoarelor semne discrete cu mîna.

– Nu plecaţi nicăieri, nu sînt nebun, mi-e doar o foame de lup. În curînd Curta începu să înfulece friptura pe jumătate crudă şi nu se lăsă pînă ce durerea de la stomac îi dispăru cu desăvîrşire.

Chemat în grabă de o infirmieră, Ciclovan îl privea din rama uşii pe tăcute şi cînd îl văzu cum mănîncă dispăru în sala de mese, dîndu-i de înţeles bucătarului să-l lase în pace.

Lumea arăta altfel acum, pînă şi soarele începutului de toamnă i se păru mai fierbinte, spatele i se îndreptă şi pîntecul începu să-l doară din cauza curelei prea strînse.

Lîngă teiul lui Costache se opri; crescuse înalt, şi coaja îi era la fel de vînătă. Frunzele, cu nervurile roşiatice ca pe vremea cînd Costache hrănea pomul în felul lui, erau groase şi păstoase şi Curta se întrebă de cît timp murise Costache şi, pentru că nu-şi putu aminti, se mulţumi să precizeze că de mult, altfel pomul n-ar fi crescut viguros şi puternic, încît nimeni nu mai putea ajunge cu mâna la crengile lui. Vruseră generaţii întregi de pacienţi să-l suprime, hrana lui nefirească făcea rău unora şi demoraliza pe alţii, dar pomul trăise totuşi, se găsea cîte unul care îşi vărsa tributul de sînge acolo, la rădăcina lui, ultimul din aceşti oameni fără somn, venit la ceasurile mici lîngă tulpina împărţită în trei fiind Forgaş.

Îl văzu cum se retrage încet, aproape pe nevăzute, de la marginea balconului; fugea de oameni în ultima vreme. Se prefăcu că nu bagă în seamă şiretenia aceea a lui Forgaş şi urcă în camera de la etajul întîi, dar nici scrisul nu se porni pe dată, aşa cum ar fi crezut. Două rînduri însăilate cu mare greutate fură întregul rod al acelei după-amieze tîrzii şi, nemulţumit de el, se îmbrăcă din nou, sări gardul pe lîngă cei trei brazi, ajunşi acum nişte pomi în adevăratul înţeles al cuvîntului, făcu un ocol pe lîngă saivanul lui Buzangiu, şi ajunse la blocul administrativ, aşezat la o distanţă bună de sanatoriu.

Sora Nana era pregătită de culcare; o găsise în cămaşă de noapte, fără sutienul care dădea mersului ei atîta prestanţă. Nu se sfii să-l primească aşa, marele secret fusese dat în vileag de mult, şi Curta nu se jena de ea şi nici sora de prezenţa lui. Nu fusese Curta niciodată în acel loc, totdeauna se întîlnise cu sora în salonul de gardă sau în laborator; camera mică, mobilată simplu, cu mobilă de spital, cu greu se putea deosebi de camera lui şi poate nici nu s-ar fi deosebit cu nimic dacă pe pereţi n-ar fi existat dovada preocupărilor ei: mici broderii de mînă, îndeletniciri mai de început, cum îşi dădu seama Petre; ţesăturile erau acum îngălbenite de atîta spălat şi călcat.

– Bei o cafea? îl întrebă sora simplu, ca şi cum el ar fi fost oaspetele ei obişnuit de fiecare seară.

Curta dădu din cap afirmativ, cu toate că nu-i plăcea cafeaua şi nu reuşise niciodată să se obişnuiască cu ea. Mersul sorei de la bufetul improvizat într-o nişă, acoperită cu o perdea, pînă la lampa de spirt de pe măsuţă, îi făcu bine lui Petre; chiar aşa cu pieptul ei plat, sora avea ceva maiestuos în ţinută; mergea mai degajat în papucii de casă, picioarele nu-i mai zvîcneau ca atunci cînd grăbită călca pe coridoarele sanatoriului. Petre abia în clipa aceea se întrebă ce căuta

acolo, la acel ceas tîrziu, şi nu-şi putu da un răspuns.

Parte din caimac sfîrîi pe lampa de spirt şi sora Nana, înroşită de acest insucces de gospodină, se perpeli în continuare, îşi ceru scuze, ca pînă la urmă să verse şi din ibric pe jos, şi Curta, văzînd lîngă chiuvetă o cîrpă de şters, se apucă să cureţe, aşa cum nu o dată făcuse în propria lui casă.

– Soră – începu Curta aşezat din nou pe scaun, în faţa ceştii aburinde –, m-am întrebat dacă fac bine încredinţîndu-ţi caietele mele, adică viaţa mea, deoarece ştii că, în afara gîndurilor de acolo, altă viaţă n-am avut. Nu fac parte dintre cei care pot inventa, fantezia mea în scris este adevărul trăit, dureros uneori pînă la lacrimi, dar numai acest adevăr are pentru mine valoare, aşa cum ţi-ai putut da seama, dacă din pură curiozitate ţi-ai aruncat ochii asupra acelor rînduri scrise în nopţile şi zilele mele de chin. Căci scrisul e un chin, soră, poate cel mai cumplit dintre toate chinurile, şi abia apoi e vocaţie şi plăcere. Atunci m-am întrebat de ce te-am ales pe dumneata şi o clipă am avut senzaţia că greşesc, alegerea nu era bună; aveam rezerve, soră, în privinţa dumitale, tocmai pentru felul reţinut în care te purtai, pentru tragedia pe care ţi-am citit-o pe faţă înainte de a o afla. Toată lumea – mă refer la cei care mă cunosc – m-au făcut să cred – şi am crezut, pînă la urmă – că principalul meu duşman este Baciu. Această insistenţă a lui şi a altora m-a determinat să mă întreb dacă e firesc ca el să lucreze singur, şi la această întrebare mi-am răspuns de cîteva ori negativ fără motiv, soră; motivele erau toate împotriva lui, nici unul nu-i sărea în ajutor, unul singur mă aviza că aş putea să greşesc, şi aceasta era intuiţia. Nu-mi cere să-ţi explic această intuiţie, ea nu se poate explica, cum nimeni pînă acum n-a putut explica minunea scrisului; intuiţia este un întreg, un simţ deosebit, dăruit numai unora şi acest motiv global m-a făcut să cred că Baciu – cel puţin, în relaţiile dintre noi, aici în sanatoriu – este o

rotiță în ceasornicul mișcător al vieții. Poate te întrebi, soră, de ce ți le spun toate astea; uite, nu știu nici eu, deși un motiv s-ar găsi, la nevoie, pentru a-mi explica limbuția de azi; de fapt, m-am ferit să discut aceste amănunte cu cineva; pe parcursul romanului, fac uneori aluzie la ele și mi-am zis că, fiind în cunoștință de cauză...

– De unde știi că te-am citit, domnule Curta? Aș fi putut-o face; nu mi-ai cerut, atunci cînd mi-ai înmînat pachetul din proprie inițiativă, să nu mă uit în el, cu toate astea n-am făcut-o, dacă nu din respect pentru dumneata măcar pentru felul meu de a fi. Era o lume cunoscută și de mine – firește, atît cît am putut-o eu cunoaște – și mi-ar fi fost greu să intru în ea pe o ușă a cărei cheie se află la dumneata. Mi-ai dat cartea în manuscris, nu și cheia; în esență, dreptul de a pătrunde în intimități ce nu erau ale mele. Cînd se va publica – dacă se va publica vreodată –, atunci am s-o fac chiar cu plăcere, dar pînă atunci... Am fost tentată de cîteva ori, crede-mă, dar tot de atîtea ori am rezistat ispitei și cred că am procedat bine. S-ar putea să fiu zugrăvită în culori care să-mi displacă și n-aș vrea să fiu tăinuitorul propriei mele urîțenii fizice sau sufletești – urîțenie, firește, în viziunea dumitale.

Sora Nana își strînse cordonul halatului; pieptul – sau ceea ce trebuia să fie piept – se ridică, și Curta citi în ochii sorei o ușoară nemulțumire și asta nu atît din pricina sobrietății impuse de moment ci din pricina dintelui strîns în chinga buzei de sus, caninul rebel, bănuit sub pielea întinsă mai mult ca de obicei. Lui Petre îi păru rău de sinceritatea lui, o pusese pe soră într-o lumină aparte, își mărturisise vagile rețineri față de ea, și acum sora, cu capul aplecat, se uită în fundul ceștii golite, urmărind cine știe ce, o ghicitoare nedezlegată. Curta avu sentimentul că femeia vrea să-și ascundă chipul prin acest joc de-a ghicitul și din nou mai vechiul lui

gînd prinse aripi, începînd să zboare în cutia frunții. Pînă la urmă, Petre curmă acel zbor născut din imaginația lui și se aplecă, la rîndul său, spre ceașca din față, încercînd și el să descopere în pata neagră, uniformă, unele sensuri.

– Soră, îmi pare rău că nu mi-ai spus că ți-a venit aprobarea pentru studii. Dacă peste o săptămînă nu ești acolo... n-aș vrea pentru nimic în lume ca motivul să fie legat de prezența...

– Nici nu e legat, domnule Curta... Cu ce poți fi dumneata de vină? M-am obișnuit aici, așa cum dumneata te-ai obișnuit cu boala. Vestea însănătoșirii ai primit-o, am observat, fără pic de plăcere, cu toate că, probabil, pînă în clipa aceea ai dorit-o din tot sufletul. Am impresia că sînt prea bătrînă ca s-o iau de la început, m-am obișnuit cu munca asta, care-mi dă exact atîta cît îi dau și – de ce să-ți ascund? – am și o teamă imensă că n-am să mai pot face față, cu mintea de acum obosită, unor cerințe tot mai sofisticate. Însăși apariția mea acolo, între tineri de o altă vîrstă, mi s-ar părea ridicolă, și poate dintre toate motivele, acesta să fie cel mai plauzibil pentru cumpăna în care mă aflu. N-am spus că nu mă duc, că refuz să mă înscriu; am spus că sînt în cumpănă, cîntăresc ce e bine și ce e rău, și pînă la urmă voi aduna și voi proceda în consecință. Dealtfel, în ceașcă mi se arată un drum; vezi, dacă aș fi ghicitoare, aș zice chiar un drum luminos, poate acesta să fie drumul pe care acum îl judecăm amîndoi.

Curta își roti ceașca; voia ca liniile negre să se statornicească o dată, dar spațiile albe se acoperiră de zațul negru, și el rîse cînd îi arătă sorei ce ieșise din încercările lui.

– Soră, și eu care credeam că nu pleci din dorința de a vedea cum arată ultimele două capitole. De ce nu vrei să hrănești puțin orgoliul meu de scriitor în devenire – cum ar spune Landesman? Da, asta am crezut: că nu pleci, fiindcă vrei să mă cunoști pînă la capăt.

Sora avu o tresărire, Curta văzu tremurînd aceeaşi buză greu de ţinut în frîu dar apoi se linişti; era doar o simplă părere, sora nu-i ascundea nimic, aşa cum fantezia lui bolnăvicioasă îl avertizase la un moment dat. Şi cu toate astea, Curta se simţi amărît ca ori de cîte ori era pe punctul de a localiza un anumit adevăr, la el sau la alţii şi acest adevăr îi scăpa din incapacitatea sa intelectuală de a despica firul în toate consecinţele lui posibile. Înţelesese că sinceritatea brutală nu avusese darul să uluiască pe nimeni, cu atît mai mult pe sora Nana şi lui Curta îi fu ciudă că aruncase din nou în bătaie propria lui suspiciune asupra altora, cînd atît de vehement lupta în sinea lui cu suspiciunea altora asupra lui.

43

Era mereu singur de cînd starea sănătăţii i se îmbunătăţise, toţi se fereau de el, dar de fiecare dată cînd Petre încerca să-l ajungă din urmă, Baciu sau dispărea pe o potecă lăturalnică, înghiţit de imensitatea pădurii sau grăbea paşii şi se urca în camera lui, unde închidea uşa cu cheia. Nu dorea probabil să discute cu nimeni, îşi spusese Curta nu o dată.

Apariţia lui la o oră atît de matinală i se păru lui Petre cu atît mai nefirească şi, speriat, făcu chiar un gest de a sări din pat, dar Baciu era lîngă el, cu buzele vinete, aşa cum îl cunoscuse, cu mîna pe genunchiul bolnav. Nu se schimbase prea mult, doar pîntecul îi era mai umflat, restul era la fel ca pînă atunci, piele şi os; privind mai în jos, Curta observă ridicătura de care îi povestise Ciclovan, efectul noilor medicamente, şi Petre îşi stăpîni zîmbetul cînd înţelese exact că priapismul lui Baciu nu era o invenţie a gurilor rele.

– Credeam că n-am să te găsesc, scuză-mă că am dat buzna aşa de dimineaţă, ştiu că ai obiceiul să umbli nopţile,

cel puțin așa se spune – și Baciu, după ce vorbi grăbit, cu răsuflarea tăiată, căută loc unde să se așeze. Nu văzu decît scaunul de lîngă ușa balconului și-l trase spre el, după ce se asigură că acolo în penumbra acelor zori, nimeni nu putea să-l vadă.

– Ce s-a întîmplat? întrebă Curta, mai mult ca să-și înfrîngă spaima de o clipă la revederea omului care îi dăduse primul impuls la scrierea acelei cărți aflate acum aproape de sfîrșit și își vîrî cu precauție caietul sub pătură, cu toate că Baciu, întors brusc spre ușă, nu putu să-l observe.

Baciu nu răspunse la întrebarea pusă; stătea lîngă patul lui Curta cu degetul pe negul vînăt de la buza superioară; îl maltrata fără milă, încît bucățica de carne se făcuse dură și violacee, dureroasă la atingere, altfel Baciu nu s-ar fi schimonosit, de fiecare dată cînd, necontrolat, și-o strîngea între degete. Cu care conștiință venise la el? se întreba Curta, amintindu-și de discuțiile parcă dintr-o altă lume; timpul trecuse peste ei, nici Petre nu mai știa cît, dar impresiile de atunci rămăseseră proaspete, și acum, la amintirea lor, avu un ușor tremur, un fior îi trecu pe șira spinării. Îi era greu să-și dea seama după atîta vreme, ce sentimente nutrea Baciu față de el; în orice caz, amenințările proferate cu zîmbetul pe buze la ultima discuție îi readuseră imaginea unui alt chip, puțin asemănător celui de acum. Deci, Baciu venise cu cea de a doua natură, altfel nu i-ar fi făcut această vizită și mai ales n-ar fi arborat acest aer de om sfîrșit.

– De ce-ai venit la mine? întrebă Curta, cu răceală, și chipul lui Baciu marcă exact această lipsă de solicitudine.

– La cine să mă duc? Ești singurul om care-mi cunoaște viața, acea parte de viață pe care am ținut s-o știi. Am venit să-ți mărturisesc acum, poate este ultima ocazie, că, aici în sanatoriu nu eu eram factorul... Baciu se sufocă din nou și, ca să respire mai ușor, își duse o mînă la piept,

descheindu-şi cămaşa. Prin deschizătura ei i se văzu părul negru de pe piept, şi un miros puternic de transpiraţie răzbătu pînă la nasul lui Curta. Toxinele numeroaselor medicamente schimbaseră pînă şi mirosul sudorii; Curta stătu cîtva timp pe gînduri, şi sursa acelui miros se trăda de la sine; numai cicloserina mirosea aşa, îi dăduse o dată sora Aneofiţa să ducă la nas un tub desfăcut. Se uită la omul din faţa lui, încercînd din nou acel sentiment straniu de la început.

– S-a schimbat probabil ceva acolo jos, şi ţi-e teamă că într-o bună zi ne vom întîlni şi ai vrea să dai ochii cu mine într-o altă postură decît cea pe care o meriţi; doreşti, cu alte cuvinte, să arunci – de fapt, asta am înţeles – vina pe cineva necunoscut, care să-ţi preia, să depoziteze întreaga cantitate de... Altfel, nu văd de ce ai fi venit tocmai la mine, de ce nu te-ai dus la Stamate sau la altcineva, de ce tocmai la mine? Deoarece ştii foarte bine ce mi-ai făcut, cît de greu am plătit, poate nu atîta eu, cît cei din jur, prin intermediul cărora aţi vrut să mă... La un lucru nu v-aţi gîndit: Pentru un om de meseria mea nu erau suficiente durerea şi suferinţele altora; propriile mele suferinţe – nu fizice, morale – numai ele mă puteau distruge, iar aceste suferinţe au fost şi vor fi legate de scrisul meu, atîta vreme cît am putut scrie, nu m-aţi putut doborî.

Baciu vru să rîdă la aceste afirmaţii, dar rîsul nu se putu porni, rămase undeva în gît, numai buzele se dezveliră anevoie, apoi zîmbetul dispăru, luat parcă de curentul pricinuit de deschiderea uşii. Dintr-un salt, Baciu se duse la balcon şi închise cu grijă uşa prin care vîntul năvălise brusc.

– Adică, nu mă crezi; de fapt, eram aproape sigur că n-ai să mă crezi. După toate cele întîmplate, ar fi greu să-mi acorzi dramul de înţelegere pe care l-ai avut odată pentru mine; recunoaşte, o asemenea înţelegere ai avut, altfel nu mi-ai fi salvat viaţa de cîteva ori, cu toate că n-o meritam. De

data asta, n-am venit să mă crezi... sau nu... am venit să mă asculți... Pe urmă, n-ai decît să tragi concluziile pe care le vrei. Să nu-ți închipui că acolo jos s-au schimbat chiar atîtea lucruri, s-a schimbat ordinea importanței lor, lumea a evoluat, cum evoluează pretutindeni. Gavra mi-a găsit însemnările, aveam însemnările mele intime, notam zilnic fiecare discuție, fiecare reacție a mea sau a altora, propriile mele gînduri, cu toate că sînt sigur că-mi pui sub semnul întrebării sinceritatea acelor meditații. Aș fi preferat să le citești, ai fi aflat că de mult nu mai îndeplineam rolul în care m-ai cunoscut; oamenii mă știau prea bine ca să se ferească de mine, eu trebuia însă să exist; ferindu-se de mine și ocolindu-mă, cădeau în plasa altora; deci eu... Poate ți-am făcut mult rău, nu-mi dau seama, dar răul făcut de mine, prin însăși natura existenței mele, are în el ceva scuzabil, pe cînd... Știu unde îmi sînt însemnările; cu ajutorul pacienților am refăcut ultimul drum al lui Gavra, înainte de a pleca. Azi noapte, am localizat ascunzătoarea și însemnările sînt acolo, pot să spun cu precizie. La ce mi-ar putea folosi acele hîrtii acum, cînd voi fi nevoit să plec? Ele ar fi compromițătoare pentru mine, mi-ar fi luate din primul moment, și această stare dublă a vieții mele, adusă la lumină, ar avea consecințe nebănuite. Vreau să ți le las ca amintire, îți vor fi de folos, vreau să mă cunoști în întregime, nu doar prin acele laturi care au făcut din mine o... Ar fi putut să mă mai lase cele două luni de care spun medicii că aș fi avut nevoie ca să mă însănătoșesc. Faptul că îmi sînt refuzate dovedește dependența de aceleași forțe care m-au adus aici, înseamnă că destinul meu este încă în mîinile lor. N-aș vrea să se piardă, măcar pentru memoria mea...

– N-am nevoie, domnule Baciu, răspunse sec Curta, oricît ar fi însemnările de salvatoare pentru dumneata; nu uita că nu poți repara pe deasupra ceea ce ai stricat în adînc.

Baciu se ridică.

– Am să ți-l aduc, totuși; ce-mi refuzi ca om nu-mi poți refuza ca...

De undeva se auzi un uruit de motor, apoi motorul se opri, și oricît încercă Baciu să descopere pe drumul albit de zorile acelei dimineți o mașină oarecare, mașina auzită nu se ivi, și atunci avu un tremur ciudat. Ieși din încăpere fără să zică nimic.

Curta ar fi vrut să-l strige. Din nou aceeași slăbiciune pentru oamenii slabi îl îndemna la un gest nedorit, ar fi vrut să discute altfel cu Baciu, cu acea înțelegere avută atunci, demult, dar își înfrînă pornirea; pașii lui Baciu se auzeau pe coridor, la puțin timp îl văzu sărind gardul sanatoriului în dreptul celor trei brazi, și Petre, curios să vadă în ce parte o ia, ieși pe balcon. Îi urmări multă vreme mersul adunat, tot mai clătinat, apoi reintră în cameră și se apucă de scris.

Primele fraze curseră lin, nimic nu-l împiedica să sfîrșească în dimineața aceea capitolul la care se chinuise cel mai mult, dar ceva necunoscut, ca o piedică venită din afara voinței lui, îl făcu să se oprească. Se gîndi unde anume i-o fi ascuns Gavra acel carnet și de ce i-l ascunsese. Nu crezuse la început în această răutate a fostului lui tovarăș de suferință, i se părea fără sens și lipsită de obiect. Ce-l determinase să ascundă un carnet, dacă însemnările în sine nu reprezentau pentru el nici o valoare? De ce tocmai Gavra să și le fi însușit și cu ce gînd ascuns vruse să le depoziteze în altă parte? Totul era posibil în acest sanatoriu, unde conștiințele se transformau cel mai adesea, unde se pornea o încăierare din nimic, pentru ca la scurt timp aceiași oameni să fie capabili de o generozitate puțin obișnuită în condiții normale. Se întîmplase ceva cu Gavra, cu sufletul lui, de asta își dăduse seama în gară, la plecarea lui Pintică, ceva ascuns și dureros, își pierduse echilibrul sufletesc din cauza anilor petrecuți aici,

însingurarea îi siluise sufletul pînă la disperare. Cu siguranță că pe Baciu îl anunțase cineva de locul unde îi fuseseră ascunse hîrtiile, dar oare cui putuse să-i spună Gavra de ele și mai ales de ce, dacă avusese intenția să nu fie găsite de nimeni? Dacă le ascunsese cu scopul ca Baciu să dea de ele atunci gestul devenea de prisos, și Curta, nemulțumit că își chinuia creierul degeaba în loc să-și vadă de scris, încercă să-și găsească liniștea sufletească necesară, pentru ca pana să-i poată alerga din nou pe caietul de dictando, dar nu-și regăsi calmul și condeiul rămase multă vreme în aer. Apoi, nervos, începu să sugă vîrful grafitului. Gîndurile îi fugeau la altele.

Zgomotul unui motor sparse din nou liniștea din împrejurimi. Curta văzu o mașină neagră cum aleargă pe drumul prăfuit de seceta acelei toamne. Venea probabil la sanatoriu un nou pacient sau altul se pregătea de plecare. Închise ochii bucuros pentru pacientul care avea să se despartă de acel loc unde el își îngropase parcă jumătate din viață. Brusc se ridică de pe pat. Sudoarea începu să-i curgă pe frunte; drumul ales de Baciu era cel ce ducea la poiana lupilor. Nu mai coborî pe scara principală, ar fi pierdut prea mult timp; scara de serviciu era la doi pași, și Petre, ca și cum toată viața nu ar fi făcut altceva decît să alerge, sări gardul cu ușurință și ținînd același drum, cunoscut atît de bine, ajunse la marginea pădurii. Pentru o clipă, se opri, neștiind ce cărare să apuce: spre saivan sau spre poiana lui cu flori? După o clipă de gîndire, porni pe drumul care cobora spre pîrîiașul acum secătuit. Se poticni de cîteva ori, dar nu renunță să fugă. Se opri consternat, așteptînd să apară durerea aceea neomenească: nu simți nimic, plămînul respira sacadat, dar normal. Își aduse aminte că, de la plecarea lui Gavra, Buzangiu nu mai ducea de mîncare la lupi. Pasul se mări. Poiana lupilor era pustie; nu se zărea nici urmă de Baciu și nici de lupi, doar

pămîntul era tăvălit şi cîteva foi de hîrtie, ce putuseră fi altădată un caiet, se vedeau printre urmele proaspete ale fiarelor. Curta refuză adevărul celor întîmplate. Nu-i veni să creadă că picăturile roşii diluate de ploaie puteau fi picături de sînge. Pînă cînd, aşa cum stătea în mijlocul poienii, văzu o mînă, o singură mînă, prinsă de la cot în sus de o ramură groasă de stejar, ridicată la doi metri de pămînt, şi cînd zări degetele încleştate şi ciotul care atîrna, avu senzaţia ciudată că mîna aceea vruse de fapt să smulgă stejarul din pămînt şi, în acest efort, restul trupului se dezmembrase, rămînînd mărturie a acelei nebunii doar mîna. Nu vru să revadă cele întîmplate, imaginea stejarului pe care Baciu încercase împotriva firii să-l smulgă din rădăcini îi domina fierbinţeala minţii, pusese în întregime stăpînire pe el, şi dacă în clipa aceea ar fi venit cineva să-i reconstituie faptele petrecute ar fi rîs ca de o glumă. Dintr-o dată, îl cuprinse un sentiment de neputinţă, îl zgudui un plîns surd şi fără lacrimi, şi o vomă puternică îi răscoli lăuntrul. Se ghemui în mocirla poienii şi, cu mîinile pe pîntec, se zbuciumă îndelung, privind boturile jilave, căscate, spre el. La vederea lor, Curta simţi că spasmele de la stomac încetează şi în locul tremuratului nervos, un calm la fel de nefiresc îl obligă să privească cu seninătate cele cinci animale tăcute, cu privirile hulpave. Curiozitatea se dovedi mai puternică decît spaima; ar fi vrut să recunoască printre lupii adunaţi în semicerc măcar pe unul dintre cei pe care îi hrănise, dar lupii, cu mici deosebiri, semănau între ei, parcă nici nu erau lupi, ci nişte măgari cu pîntece imense, atîrnînd, şi numai după urechea sfîşiată în două a unui lup sur, cu părul albit în jurul botului şi cu un picior umflat la o încheietură, înţelese că din cea de a patra generaţie de fiare mai rămăsese doar acesta, aşezat pe picioarele din spate într-un fel de contemplaţie solemnă. După felul cum se apropiau de el cu jumătăţi de pas, cu o teamă disimulată, Curta pricepu că nu

mai are scăpare. Se bucură aproape cînd ajunse la această convingere. Îşi scoase cuţitul lui Forgaş şi, ca într-o joacă, tăie carnea firavă de pe antebraţul celeilalte mîini. Nu simţi durerea şi nici usturimea tăişului; la mirosul de sînge primul care sări la el fu lupul bătrîn. Dintr-o mişcare bruscă, Curta îi tăie beregata cu acelaşi calm cu care ar fi tăiat o bucată de frînghie. Lupii nu se grăbiră să atace animalul rănit. Se uitau la el, la zvîrcolirile lui ciudate, şi numai cînd fiara se lăţi la pămînt, din pricina burţii mari, cu picioarele în sus, se năpustiră asupra ei şi o devorară la iuţeală. Curta nu auzi în dreptul celor două stînci paşi omeneşti şi nici nu văzu chipul schimonosit de spaimă al lui Buzangiu; auzi numai zgomotul ciudat al unor pocnitori, şi numai în clipa cînd văzu alţi doi lupi fulgeraţi de alicele grele înţelese că cineva se afla acolo, lîngă el.

– Te-am văzut cum ai fugit, spuse Buzangiu şi se apucă să jupoaie lupii calzi încă, mîngîind din cînd în cînd, cu palma plină de sînge, blănile moi, de culoarea fumului.

Curta se ridică din mocirla în care şezuse. Încercă să se şteargă de noroi, dar numai cînd atinse cu palma umezeala pantalonilor înţelese că gestul lui era rodul spaimei prin care trecuse.

– Ar fi putut să te sfîşie, şi Buzangiu, lăsîndu-şi cuţitul la o parte, veni la el şi, cu o batistă, îl legă strîns, mai sus de cot, cu două noduri, apoi îl trase pe Petre pînă la pîrîiaşul din apropiere şi-i spălă braţul crestat.

– Uite ce-a mai rămas din Baciu, spuse ca pentru sine Curta, spălîndu-se pe obraz în apa care se tulburase. Buzangiu căută din priviri jur împrejur şi, negăsind nimic, trecu parapetul de stînci prin pădure. Se întoarse, îmbufnat ca de o glumă proastă făcută pe seama lui. Nu-i dădu crezare nici atunci cînd Petre sări peste cele două stînci, înapoindu-se în poiană; din locul unde se afla nu mai vedea nici el ce

văzuse înainte şi, curios, se duse mai departe, sub stejar. Căută sub coroana bogată, dar mărturia refuza să se arate, mîna dispăruse sau poate nu fusese niciodată acolo, o văzuse doar în închipuirea lui de-o clipă şi Curta, înspăimîntat, se şterse la ochi, dar imaginea văzută de el înainte nu reapăru şi, furios că se învîrtea bezmetic în jurul pomului, luă o creangă şi izbi cu ea în tulpina groasă. Toaca umplu pădurea de un vaiet ce se pierdea în depărtare. Petre nu se opri pînă în clipa cînd în minte îi răsări un gînd şi atunci, întorcîndu-se în poiană, începu să despice burţile lupilor, una după alta, ca un apucat. În afară de nişte oase, care puteau foarte bine să fie de la un animal răpus înainte, nu zări nimic din ceea ce ar fi putut constitui o mărturie grăitoare.

– Am văzut, am văzut cu ochii mei, atîrna acolo, spuse Curta, dar Buzangiu, după ce se uită la el pieziş, dădu din cap şi-şi făcu o cruce grăbită.

– Ai vedenii... Cum să fie? Dacă ar fi fost... – şi Buzangiu arătă spre burţile despicate. Dar ceva îi atrase şi lui luarea aminte. Se dădu un pas înapoi. Printre măruntaie alunecase pe mocirla cleioasă ceva la fel de cleios şi acel ceva era un ochi, şi ochiul părea viu cu pleoapa lui tremurătoare aşa cum privea singur spre ploaia ce cădea cu nemiluita.

– Doamne, Dumnezeule! şopti Buzangiu, speriat de-a binelea, şi uitînd de blănurile moi, aşezate una peste alta, se trase înapoi, spre pîrîiaş.

– Ai văzut? Ai văzut? spuse Curta aproape bucuros că nălucile din capul lui nu fuseseră simple năluci.

Nimeni din sanatoriu nu vru să dea crezare întîmplării, mai ales că seara, cînd miliţia din orăşelul de munte învecinat venise la cercetări, nu mai găsi la locul întîmplării decît urme de blană smulsă, alte fiare ale pădurii devorînd, la rîndul lor, ceea ce Buzangiu şi Curta lăsaseră în poiană atunci

cînd, speriați, fugiseră amîndoi să ducă oamenilor vestea. Cu toate astea, Baciu nu se întoarse în seara aceea acasă și nici a doua zi și în zadar îl căutară și prin împrejurimi; Baciu dispăruse, ca și cum n-ar fi fost. După patru zile, camera lui fu dezinfectată, patul ocupat de un alt pacient, iar puținele sale lucruri fură adunate într-un sac și arse la crematoriul sanatoriului.

Viața reintră în normal, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Pînă și Buzangiu încetă să mai creadă ceea ce văzuse cu propriii lui ochi și, într-o zi, îi spuse lui Curta că putea foarte bine să fi fost un ochi de căprioară, prea era mare și alb și, ca să dovedească adevărul celor susținute, îl însoți pînă într-un loc știut numai de el și-i arătă lui Petre o țeastă albită cu două coarne într-o văgăună nu prea departe de poiana ce înverzise iarăși.

44

Venise din nou iarna – o iarnă ca toate celelalte, dar mai domoală parcă, cu zăpadă pufoasă și strălucire, și poate de aceea lui Curta, dimineața cînd se trezi și văzu albul imaculat, nu-i veni să creadă că a intrat într-un alt anotimp și nici nu avu convingerea că iarna se așezase temeinic pe pămîntul dintre cele două văi, unde pînă mai ieri se vedeau încă florile toamnei, albastre și galbene ca mierea.

Încheiase ultimul capitol. Îl încheiase cu greu și fără chef, febrilitatea, entuziasmul începutului îi dispăruseră, nu mai avea deloc convingerea utilității celor scrise; trăise de două ori aceeași viață, o dată aievea, apoi migălită pe hîrtie, viața a doua i se părea de fapt singura reală și chinuitor de obositoare. Nu-și mai închise caietul scris pînă la jumătate în dulapul cu lacăt. Îl lăsase pe linoleumul vernil, cu ciotul de creion alături, și uitîndu-se, așa cum era așezat în pat, la acele

instrumente de tortură, se aplecă şi le mîngîie cu o dragoste deosebită, aşa cum n-o făcuse niciodată. Nu erau un simplu creion şi un simplu caiet, era sufletul lui, chinuit de întrebări, şi o clipă se gîndi ce s-ar fi făcut în singurătatea de acolo fără ele, cum ar fi suportat acei ani mulţi de detenţiune liber consimţită fără bucuria de a le avea mereu la îndemînă. Se rezemă din nou pe perna subţiată şi ea între timp; capul ca o piuă mereu în mişcare bătucise puful şi acum o simţea ţeapănă sub ceafa lui, dar era perna lui şi n-ar fi schimbat-o pentru nimic în lume, aşa cum în clipa aceea n-ar fi schimbat nimic din viata şi întîmplările vieţii lui. Erau acolo, în caietele ponosite şi cu filele înnegrite de atîta răsucit nu numai traiul de ani şi ani, ci şi destinul altora, al oamenilor pe care îi cunoscuse, cu care trăise şi suferise, al celor care plecaseră de lîngă el pentru totdeauna. Luă caietul şi capătul de creion cu lemnul ros, le strînse la piept, simţind cum de la stomac în sus tremurul atît de cunoscut începe să-şi facă de cap. Se lăsă în voia durerii, fără să-i fie ruşine de ea; pierduse parcă ceva deosebit de preţios, un suflet drag şi apropiat, zămislit în atîtea suflete aflate acolo, între paginile caietelor, şi îl durea ideea că trebuie să se despartă de caiet pentru totdeauna, că de acum înainte nici ziua şi nici noaptea n-o să mai fie chemat de el la veghea aceea adîncă, răscolitoare. Îl mîngîie şi zăbovi îndelung înainte de a scrie sub ultimul rînd cuvîntul *sfîrşit.* Pînă la urmă se temu de acel cuvînt, folosit acum pentru prima dată. Închise caietul fără să scrie nimic, dintr-o teamă faţă de literele acelea care ar fi putut însemna propriul lui...

Îl scoase din această linişte adîncă Buzangiu.

Era îmbrăcat de sărbătoare, cu pantaloni noi, băgaţi în cismele bürgere, bine unse, lanţul gros de metal lustruit, care îi trecea peste pîntec pînă la buzunarul vestei, unde îşi avea ceasul, tresărea la fiecare mişcare a burţii voluminoase, şi

Curta surprinse la prietenul său o gîfîială ciudată, ca şi cum ar fi avut astm.

– Hai, Petre, azi am marea vînzare, spuse el, şi-şi şterse sudoarea de pe fruntea bronzată pînă la jumătate, din pricina pălăriei care stătea totdeauna trasă pînă la mijlocul frunţii.

Partea palidă de sub pălărie i se păru lui Curta ciudată, străină de restul capului, de acea faţă închisă la culoare, cu ochii vii, cu gura parcă tăiată cu barda, sub care se ascundeau dinţii puternici şi mereu umezi.

Nu putea să-l refuze pe Buzangiu, erau doar prieteni de atîta amar de vreme, şi Curta, cuprins de o voioşie copilărească, se îmbrăcă în grabă. Îşi puse pulovărul peste cămaşa în carouri, un dar de la Forgaş, îşi luă paltonul în mînă şi ieşi însoţit de Buzangiu. Abia la uşă îi văzu geanta mare, din piele de porc prost argăsită, dar solidă şi încăpătoare, în care Buzangiu lăsase să se vadă gîtul cîtorva sticle, al căror miros dens se răspîndise pe tot coridorul.

La ieşirea din sanatoriu îi aştepta un camion venit de la o cantină. Bătut de aerul rece, Curta se simţea bine, şi ca să întreţină veselia prietenul său şi a medicului veterinar, cocoţat şi el în şuba groasă acolo sus, lîngă ei, cinsti din sticla pîntecoasă în care Buzangiu pusese ţuică de prune întoarsă de două ori. Cu greu îşi făcură loc pînă la poteca ce urca la saivan; de acolo cei patru oameni merseră mai departe pe jos, şoferul cărînd în spate arma lui Buzangiu şi taşca grosolană, în care sticlele se ciocneau vesel una de alta.

Saivanul nu mai semăna cu cel pe care îl văzuse Curta ultima dată. Era incomparabil mai mare şi mai bine întreţinut, şi cînd se uită spre coliba din mijloc văzu apărînd un om, probabil un paznic, angajat de Buzangiu pentru a-i apăra avuţia. Erau cîteva sute de porci adunaţi acolo, pe căprării şi vîrste, despărţiţi de uluci groase de stejar şi ronţăitul lor uni-

form îl făcu pe Curta să stea o clipă locului, nemişcat; avea impresia că undeva, în adînc, miliarde de termite rod scoarţa terestră, vrînd să-şi sape cuib şi Petre trăi cu imaginea acelui zgomot pînă în clipa cînd îşi dădu seama că de fapt zgomotul venea de la grămezile de jir, pe care porcii le devorau cu o imensă plăcere. Într-un ţarc aparte, cu paie şi fîn pe podelele groase din buşteni de brad, stătea lungită Aneta; ea adusese pe lume primele progenituri ale acestui imens saivan, şi Buzangiu avea faţă de ea o dragoste şi un respect deosebit.

Scroafa, cu burta alungită pe fînul umed, cu miros încins de bălegar, îşi ridică doar capul la apariţia stăpînului. Nu mai avea putere să se ridice. Buzangiu intră în ţarc, o gîdilă la gît cu unghiile lui mari şi murdare, apoi scoase din buzunarul scurtei un pumn de boabe de porumb, şi scroafa, arătîndu-şi gura ştirbă şi neagră, începu să mănînce pe o parte. Buzangiu uitase de toţi, nu-i păsa de nerăbdarea medicului veterinar, îngheţat în pantofii lui subţiri, nu-i păsa nici de Curta, pe care nu-l lăsase să intre în îngrăditura Anetei. Cu aceeaşi dragoste, continuă să scarpine scroafa şi la fiecare grohăitură, Buzangiu rîdea satisfăcut de atenţia cu care îl trata animalul.

– Hai, domnule Buzangiu, îngheţăm, ce dracu', hai să ne facem treaba! strigă la el medicul, dar Buzangiu nu-l auzea, acum era cu degetele răşchirate la coada scroafei, şi Aneta, de fericire, închise ochii şi guiţă rotund. Fu nemulţumită cînd stăpînul ei se ridică în picioare. Supărată că fusese părăsită, vru să se ridice, dar trupul prea greu refuză să se înalţe pe picioarele subţiri şi atunci, din pricina efortului, pe gură îi năvăli un val de spumă roşie urmat la scurt timp de un şuvoi de sînge.

– Domnule Buzangiu, n-am să-ţi pot cumpăra porcii – sună sentinţa aspră a veterinarului. Buzangiu era ferict. Se re-

pezi la doctor să-i strîngă mîna, plin de afecțiune; ochii îi înotau în lacrimi, pînă ce înțelese exact spusele acestuia. Atunci își încruntă, sprîncenele dese, nemaipricepînd nimic.

– Adică cum, dar ce s-a întîmplat?

Doctorul arătă cu mîna spre coteţul Anetei, şi Buzangiu abia în clipa aceea văzu lacul de sînge. Speriat, fugi într-acolo, încercînd cu disperare să-şi salveze favorita.

– Hai, Achime, să mergem! strigă doctorul la şofer, dar şoferul rămase pe loc, neînțelegînd nici el de ce medicul luase o asemenea hotărîre, după ce făcuseră atîta cale pînă în pădure.

– Au tuberculoză, domnule Buzangiu, o hemoptizie tipică.

– Cum tuberculoză? rîse Buzangiu.

– Simplu ca bună ziua. I-ai hrănit probabil cu mîncare de la sanatoriu şi, fireşte... explică el, fără să-şi ducă fraza pînă la capăt.

– Asta-i bună, adică pentru asta, domnule... Dar spui la...

Buzangiu ieşi din coteţul Anetei şi intră într-o altă despărțitură; se opri în fața unei scroafe tinere, cu botul încă plin de jir.

– Pe încercatelea, spuse el, ca şi cînd ar fi fost vorba de pepeni; îşi scoase cuțitul de la cizmă, şi îl înfipse cu precizie pe sub piciorul porcului, drept în inimă. Se dădu brusc la o parte, ca sîngele să nu-i stropească hainele.

– Tuberculoză, zici. Asta-i bună! şi Buzangiu, transpirat de efort, se puse din nou pe rîs. Atunci ți-i dau pe gratis, pe toți, ți-i dau pe gratis – zise el, privind la medicul ce dîrdîia cu picioarele înghețate.

Buzangiu făcu paznicului un semn, şi acesta desăvîrşi ceea ce începuse el; în cîteva minute, pîntecul porcului fu golit, şi atunci medicul se apropie de animalul răpus. Scoase

de sub coaste o pungă aproape albă, cu multiple nervuri roşietice, şi Curta înţelese că punga aceea retezată scurt, de un cuţit tăios, nu era altceva decît unul dintre plămînii porcului. Doctorul se uită la materia buretoasă, apoi o băgă sub nasul lui Buzangiu.

– Uite, domnule Buzangiu, uite, nu m-ai crezut – rosti apăsat arătînd cu un deget petele mari şi rotunde, vizibile acum şi pentru Curta. Găuri, caverne, cu sutele.

Petre se dădu instinctiv un pas înapoi. Privi la porcii care stăteau liniştiţi, opriţi din mîncare, şi în liniştea aceea nefirească auziră un zgomot ciudat, ca un vaier, o tuse prelungă şi continuă pornită din rîturile diforme.

– Nu pot cumpăra aşa ceva, aş intra la puşcărie – şi doctorul stoarse plămînul ca pe un burete şi din el, prin bronhiile tăiate, începu să curgă o materie verzuie. Îmi pare rău, zău îmi pare rău, se lamentă el şi ochind şipotul de apă, se duse şi se spălă pe mîini.

Buzangiu încremenise. Buzele i se crîmpoţiseră, deveniră albe, nefiind în stare să rostească ceva, măcar un cuvînt de apărare cu privire la sănătatea porcilor lui. Se nărui cu şezutul pe zăpadă, prinzîndu-şi capul în mîini.

– Nu se poate, nu se poate – şopti el.

Curta era neputincios în faţa disperării lui. Ar fi vrut să-l liniştească, dar pînă la urmă, văzîndu-i pe medic şi pe şofer cum se îndepărtează, crezu necesar să alerge după ei, şi cînd îi ajunse din urmă, se opri, neştiind ce să le spună.

– Îmi pare rău, dar e imposibil, sînt obligat să supun carnea controlului medical, banii nu sînt ai mei, mai spuse doctorul ridicînd din umeri.

– Şi ce-i de făcut rosti Curta, negăsind altceva de întrebat.

– Săpun, îngrăşăminte, altceva... – şi cu mîinile în buzunare, veterinarul coborî poteca spre maşină.

Se auzi un foc de armă, apoi altul şi cînd Petre urcă din nou la saivan, îl văzu pe Buzangiu, congestionat la faţă, cum împuşcă porc după porc, suflînd la fiecare două cartuşe trase prin ţevile brumării, ca să alunge fumul cu un miros iute de usturoi.

– Opreşte-te, omule, ce, ai înnebunit? strigă Curta.

Buzangiu nici nu lua aminte la el. Îşi încărca din nou arma. De la un pas trăgea cu gloanţele grele de mistreţ direct între urechi şi porcii se prăbuşeau după ce băteau aerul ca nişte cai, cu picioarele din spate, ca şi cum acolo, în spatele lor, s-ar fi aflat duşmanul nevăzut, nu în faţă, în persoana omului care îi îngrijise cu atîta dragoste.

Privirile lui Buzangiu nu mai erau omeneşti; găvanele ochilor semănau cu două cuiburi negre, de ulii, printre care, zdrenţuite de furie, săgetau privirile aspre spre vîrful armei; calme erau doar mîinile, se vedeau după patul armei, bine strîns între umăr şi falcă, după ţeava brumărie, săltată cînd în sus, cînd lăsată în jos, după fiecare ochire, şi Curta, pentru o clipă, avu impresia că în durerea lui Buzangiu se cuibărise şi o bucurie ascunsă, aceea de a ucide. Liniştiţi pînă atunci, porcii începură să dea semne de nervozitate; intuiseră pericolul în omul-prieten, se adunară unul în altul ca oile, arătîndu-şi doar spinările cu părul ridicat, cînd alb, cînd învrîstat, şi părul mişcător se unduia pe acele spinări ca nişte valuri, pînă în momentul cînd cei patru vieri, cu colţii ieşiţi printre rîturi dădură năvală din îngrăditura prea şubredă pentru forţa lor, şi atunci, ca la comandă, turma se întoarse spre Buzangiu, cu boturile ridicate, şi Petre nu mai avu timp decît să-l tragă la o parte din faţa lor. Gardul gros al saivanului pîrîi sub greutatea primelor trupuri rămase pe loc din pricina puternicelor lovituri primite la cap, dar turma nu se opri, călcă peste ele şi porni într-un zgomot asurzitor spre pădurea neagră, căscată la cîţiva metri în faţă. În zadar încerca Buzangiu

să-i oprească cu arma, gloanțele nu mai aveau nici un efect, și atunci se postă în fața lor. Într-o clipă dispăru sub trupurile grele și Curta nu mai văzu decît arma plutind o clipă deasupra coamelor. Apoi se așternu liniștea; nu se mai auzea în depărtare decît un vaier stins și loviturile domoale, pe lemnul dur, ale unei scroafe ce nu murise încă și încerca disperată să se ridice în picioare. Curta alergă spre omul întins, cu fața în zăpada cleioasă și murdară și cu greu îl tîrî spre bordeiul rămas acum stingher; paznicul se urcase îngrozit pe acoperiș. Buzangiu respira; o dîră subțire de sînge i se prelingea pe gît, dar la o cercetare mai atentă, Curta înțelese că rana era exterioară. Buzangiu clipea des, fără să deschidă ochii; într-un tîrziu, cu teamă, deschise mai întîi unul, apoi pe celălalt, și cînd îl văzu pe Petre, se lumină brusc și gemînd se ridică în șezut.

– Ce forță, spuse el cu un soi de mîndrie, privind spre saivanul în care, în afară de trupurile nemișcate, nu se vedea decît Aneta întinsă pe burtă, cu botul jilav între uluci.

Buzangiu călca greu. Cîteva labe îi trecuseră peste spate, dar nu luă aminte la durerea ce-l făcea să se strîmbe la fiecare pas. Căută din priviri taşca de piele, și cînd dădu de ea, se înveseli la gîndul acela numai al lui. Desfăcu dopul unei sticle cu dinții, apoi, clătinîndu-se, intră în cotețul Anetei, și după ce bău cîteva înghițituri zdravene nu se lăsă pînă ce nu turnă jumătate din sticlă în botul deschis al animalului. Scroafa se înecă, vru să se ridice din nou, nu putu, apoi efortul se stinse și se lăsă gîdilată după urechi de stăpînul ei, și el într-o stare aparte. Sus, pe coliba din mijlocul saivanului, paznicul își făcu cruce. Dinspre cotețul Anetei se porni cîntecul lui Buzangiu, apoi cîntecul se opri, și în locul lui se auzi o voce domoală care unea la distanțe mari cuvinte fără sens; scroafa, amețită, îl aproba încet, pasivă pînă și la dezmierdări.

N-avea nici un rost să stea de vorbă cu Buzangiu. Coborî poteca spre sanatoriu. Pe măsură ce paşii înaintau pe zăpada moale, se simţi cuprins de o spaimă neînţeleasă, şi oricît încerca să-i găsească sursa, nu reuşi. Mai trăise parcă undeva scena aceea de la saivan, dar unde şi cum, nu ştia; fusese într-o altă lume, din care plecase de mult şi pînă la urmă îşi zise că asociaţia era absolut întîmplătoare, era rodul emoţiilor trăite cu cîteva minute în urmă.

Urcă în camera lui pe scara de serviciu. Nu voia să se întîlnească cu nimeni. Numai cînd ajunse sus simţi că frigul l-a pătruns pînă la oase. Făcu un duş cald, dar nici căldura apei nu reuşi să-i încălzească lăuntrul. Gîndul îi era fixat asupra întîmplării cu Buzangiu şi nu atît părerea de rău pentru o muncă irosită în zadar îl chinuia, cît un alt chin, nedefinit. Oricît încerca să-l concretizeze, nu reuşi decît să-şi topească sentimentele şi mai profund, în acel joc al realităţii abia trăite şi al impresiei că acea realitate era o continuare a alteia, dintr-o altă viaţă, de care nu-şi mai amintea.

Aşa îl găsi Forgaş, îmbrăcat numai în pijama şi stînd pe scaunul din faţa uşii deschise, fără să simtă frigul de afară, frigul era în el, şi Forgaş, văzîndu-l cum tremură, închise uşa şi îl privi vreme îndelungată.

– Cine a tras cu arma? Am auzit treizeci de focuri... Ce dracu aţi făcut, foc de artificii? întrebă el, şi se aşează pe pat.

– Buzangiu şi-a împuşcat porcii, explică Curta, dar povestea lui sună incredibil pentru Forgaş; de fapt, el nu povestea întîmplarea de la saivan, ci altă întîmplare, fără să-i precizeze exact locul, fără să pomenească nimic de eroii ei, aşa că atunci cînd Forgaş îi aminti că auzise la radio de moartea cuiva important, Curta nu reacţionă în nici un fel, parcă vestea i-ar fi amintit de un nume necunoscut.

– Petre, m-am gîndit să plec, spuse Forgaş.

– Încă nu eşti vindecat, Forgaş, se simţi dator să spună

Curta, şi amestecul lui în acea discuţie îi făcu bine, simţi frigul şi pe dinafară, şi ca să se încălzească îşi puse pătura de rezerva pe spate, iar în picioare îşi trase ciorapii groşi de lînă.

– N-am nici o şansă să mă vindec stînd aici, Petre... Multă vreme am dorit sincer să se termine într-un fel, să crăp dracului o dată; îmi era scîrbă să mai trăiesc, îmi era jenă să mai respir un aer care nu mai era al meu. Gloanţele alea, nu ştiu nici eu de ce dracu' m-au remontat sufleteşte, de la ele a pornit totul, pur şi simplu, îmi vine să rîd cînd îmi aduc aminte...

Curta luă o Mărăşească de pe masă; nu mai fumase de mult, mîinile îi tremurau şi strică nenumărate chibrite pînă cînd flacăra se putu statornici la căpătîiul ţigării; trase cu nesaţ, dar, curios lucru, ţigara nu-l mai ameţi, dimpotrivă, ochii înceţoşaţi se limpeziră, pieptul i se bombă, parcă trăgea în el nu fum acru, plin de gudroane, ci o licoare miraculoasă capabilă să-i dea noi forţe. Vestea lui Forgaş îl bucura, erau propriile lui dorinţe şi gînduri rostite însă de altul, mai curajos decît el, dorinţe adormite de mult, tălmăcite acum pe limba şi în înţelegerea lui; da, va pleca şi el acolo jos, de unde venise pentru cîteva luni, aici, în casa aceasta albă. Venise Forgaş, un alt Forgaş, nu mai rămăseseră din el decît mustăţile mari, căzute pe oală şi peste gură, el reînviase acel verb "a pleca", el îi dăduse sens şi Curta se bucură nespus.

– Să nu mă cauţi, Petre, auzi Curta o voce parcă de pe alte meleaguri, cu toate că Forgaş fusese acela care vorbise lîngă el, nici eu n-am să încerc să dau de tine; dacă viaţa va vrea, o să dăm unul de altul, eu cred că sîntem sătui pentru două vieţi de cît am fost împreună. Vreau să uit, să uit dacă se poate totul şi să merg, atîta cît mi-a mai rămas, mai departe. Gloanţele lui Buzangiu, cine ar fi crezut vreodată... Şi nici la gară să nu mă conduci, vreau să cred că mă întorc singur, fără amintiri, dintr-o excursie pe care am dat-o uitării,

de care nu mai vreau să ştiu nimic...

La nici un ceas, Curta văzu silueta lui Forgaş înaintînd pe zăpada afînată; tăiase drumul cine ştie din ce pricini, mergea alături de drum pe locul acoperit numai cu cîteva zile înainte de o fîneaţă deasă, şi cu toate că nu-i vedea, Curta ghicea paşii prietenului său de suferinţă şi se bucura că acei paşi n-au cale de întoarcere. Se surprinse făcîndu-şi bagajul şi nu-şi dădu seama de acest lucru decît în clipa cînd se uită sub pat să vadă dacă n-a uitat ceva; atunci se ridică din genunchi şi rîse ca de o descoperire pe care şi-o oferise singur, fără nici un calcul premeditat; împachetatul puţinelor lucruri parcă se făcuse singur şi cu aceeaşi încetineală – de data asta, conştient – îşi desfăcu lucrurile, calm, ştiind că de acum înainte nimeni n-are să-l mai poată opri să le împacheteze la loc. Şi aşa cum stătea parcă vedea zîmbetul lui Isaac, înţelegător, dar plin de întrebări, de nemulţumiri şi deopotrivă de nedumeriri. Curta ar fi dat mult să audă din eter verdictul lui, şi închise pleoapele, vrînd să reînchege acel chip atît de familiar, însă nu reuşi. Nu-l stînjenise niciodată calificativul exprimat dintr-o credinţă a lui sau din pură ironie "scriitor în devenire"; Curta înţelegea acum că acest *în devenire* pentru meseria lui, era ca o deviză permanentă, pînă la capătul vieţii, de ea nu putea şi nu trebuia să scape dacă voia să spună lumii ceva despre o viaţă aflată şi ea într-o permanentă luptă întru devenire.

Îl văzu prin fereastră pe Visalon. Se ştergea la ochi. Se ridică şi ieşi pe balcon.

– Unde mergi, tovarăşe Visalon? întrebă Petre, nu atît pentru că ar fi aşteptat un răspuns, ci pur şi simplu ca să-i audă vocea.

Visalon se întoarse într-o parte, crezuse că întrebarea venise de undeva din sala de mese pe lîngă care trecea, şi abia cînd îşi ridică privirile înţelese că Petre era cel care-l

oprise din drum. Ținîndu-și pălăria cu mîna, ca să nu-i alunece pe față, își duse palma celeilalte mîini la gură. Curta nu auzi decît cuvîntul floare, restul vorbelor fură luate de vînt, nu le pricepu rostul și Curta se miră de ce Visalon se ștergea la ochi cînd afară nu era nici urmă de frig. Se duse la dulapul cu haine și se îmbrăcă cu paltonul gros lăsat de Forgaș, și ieși în curtea sanatoriului. Îl prinse cu greu din urmă pe Visalon; neștiind că vrea să vină și el, mergea grăbit cu pași tinerești, atras de chemarea lui de ani și ani pentru floarea rară a vieții. N-o găsise încă, dar o va găsi, de asta era sigur – repetă Curta în gînd cuvintele cu care avea, fără îndoială, să-l liniștească Visalon, și într-adevăr, cînd își uni umărul cu al lui, Visalon rosti, fără să fie întrebat, aceleași cuvinte, și le rostise sigur, cu convingerea lui de totdeauna.

– Am răsădit zece hectare de pădure cu puieți de brad, unii sînt acum brazi în toată firea, alții abia la începutul vieții și în poienițele pe care le-am lăsat, neapărat am să dau de ea, ai să vezi – e o floare mică, albastră, cu șapte petale și cu un pistil auriu, da, Petre, așa va arăta floarea aia.

Visalon tăie drumul și urcă voinicește spre peticul de pămînt, primul dintre celelalte pe care brazii își înălțau coroanele semețe, și Petre trebui să-și lase capul pe spate ca să poată prinde în priviri clopotul verde al lariței foșnitoare în bătaia vîntului. Și, dintr-o dată, bradul îl făcu să-și uite gîndurile. În fața lui nu mai exista decît pomul și viața lui falnică și se părea că ceva din viața aceea îi aparține și lui. Visalon se uita la fiecare creangă, cerceta coaja pomilor, gusta cu vîrful limbii acele ascuțite cu miros de rășină și dădea satisfăcut din cap. Îl prinse apoi pe Curta de mînă și-l trase pînă la marginea unui trunchi bătrîn, și Curta înțelese că scara în trepte mari, care se încolăcea în jurul pomului, pînă la coliba de veghe deasupra, acolo, aproape de cer, era meșterită de Visalon și de adepții lui și cînd ajunse sus, Curta

simți că se întunecă lumea cu el atît era de istovit. Visalon nu obosise deloc, desele drumuri pe munte îl obișnuiseră cu urcușul, și acum îi arăta, prin ochiul fără geam al colibei, întinderea de puieți ce se vedea ca în palmă pe povîrnișul neted al muntelui. La început, Curta văzu două povîrnișuri, și în locul unui brad, doi, pînă ce privirile își reveniră la normal și, o dată oboseala scursă de la frunte în trup, peisajul i se înfățișă în adevărata lui frumusețe.

Vîntul bătea puternic, coliba se unduia făcîndu-se una cu mișcarea pomului de care era prinsă și pe această probă mereu în mișcare, pe acest catarg uriaș, fără moarte, Visalon nu i se mai păru un moșneag oarecare, păstrat doar cu fibra trupului la anii tinereții, ci însăși întruchiparea ei.

POSTFAȚĂ

Portretul scriitorului la maturitate

După mamă, din Gligorești, sat așezat în aer, deasupra Arieșului în care pești uriași urlau la lună îngroziți de propria lor dimensiune, Petre Sălcudeanu crește în mahalaua Brașovului, într-o casă cu chirie, pe lîngă calea ferată, printre familiile ceferiștilor colegi de muncă și de drumuri cu tatăl său, idolul său. Din liceu, trece pe alt meridian geografic, la facultate, de unde se va reîntoarce cu o patalama universitară și cu o ștampilă pe plămînul stîng, ce-l va duce la un sanatoriu în munți. Băiatul din fotografie cu părul buclat, îndrăgostit de o singură fată, scriitor în devenire, parcurge o drăguță de Golgotă și ajunge la maturitate cu un număr limitat de fire pe mai susul frunții, pieptănate blînd, riguros, ca să nu lase impresia unui viitor deșert capilar... Un ardelean liniștit, care știe să dea cu coasa și care ori de cîte ori intră într-o stație C.F.R. plătește dublu tichetul, în amintirea părintelui său. Din copilărie, n-a uitat un vis ce l-a fermecat: să pătrunzi într-un vagon-restaurant, să te așezi la o masă și să bei o bere! De ce-am numit aceste detalii? Fiindcă Petre Curta, eroul din *Biblioteca din Alexandria*, parcurge o traiectorie similară cu biografia celui care o semnează. E vorba atunci de un roman autobiografic? Da și nu. Da, pentru că autorul nu se îndepărtează în construcția universului său romanesc de datele ce-au punctat formarea sa ca om și ca scriitor; nu, pentru că nu e un roman cu chei și cu cheițe, cu polițe și cu făcut cu ochiul. E o carte de ficțiune izvorîtă dintr-o experiență dramatică, pe care o încorporează artistic, detașîndu-se de ea. Ombilicul este tăiat. Petre Curta și Petre Sălcudeanu sînt două identități distincte. E o precizare nece-

sară, ce ne va scuti de multe păcate. Şi astfel putem spune că valoarea cărţii vine din literele ei şi ţine de lumea dintre coperţile ei, de valoarea ei intrinsecă, şi nu de intrigile şi cancanurile personajelor din afara ei. *Biblioteca din Alexandria* este un roman al experienţei şi al memoriei, ce nu va fi înghiţit de timp.

Dar hai să ne întrebăm de ce-or fi umblat başbuzucii pe vremuri cu iasca aprinsă pe lîngă Alexandria? Ce voiau ei? De obicei agresiunea malefică are un repertoriu fix şi o desfăşurare calendaristică fără echivoc în lungul secolilor: după ce-şi bagă coarnele rinocereşti în ciorba altora, urmează extirparea fizică şi apoi desfiinţarea morală a rămăşiţelor celor scăpaţi ca prin minune de pustiul translat peste ei. De trecură peste o iarbă turci, în pasul numărul doi ei turciră totul. Grecii grecizară, romanii romanizară, conchistadorii conchistadorizară etc. Cerul e mai greu de turcit decît pămîntul, dar s-au obţinut rezultate bune şi în această acţiune. Pre la biblioteca din Alexandria cei care umblară cu amnarul şi cremenea, ce voiră? Să ardă Memoria lumii? Şi astfel să se piardă şi propriile lor fapte de pînă atunci, şi de după atunci, nemaiexistînd după acest atunci nici papirusuri, nici clădire care să le cuprindă, şi nici o memorie care să le însemne semnele în bibliotecă. Cu atît mai teribilă pare bucuria unui Civil pluripotent, pîndarul şi proprietarul unor manuscrise (al Istoriei), gata oricînd să le folosească ori să le ardă, ca să iasă învingător sigur. Şi Sălcudeanu nici nu-i pune o cocoaşă în spinare, să-l mai aplece uşor de şale, ca şi cum umbra unei minime conştiinţe l-ar apăsa, nu, îl lasă să-şi plimbe liber orgoliul neronian şi pînă la urmă grotesc, fiindcă şi un Civil mefistofelic pare ridicol în faţa unei biblioteci fără ţărmuri, a gloriei şi suferinţei unui popor şi a Memoriei de necuprins în oricîte rafturi şi clasoare şi dosare ar exista... Puterea pe care o ţine în buzunar îi este superioară, şi el acest amănunt nu-l

intuieşte, fiindcă el e un personaj al strategiilor care-şi închipuie pe baza experienţei sale că orice obiect poate fi dislocat şi manevrat, orice om, orice conştiinţă. Dar istoria nu poate fi pulverizată, gîndirea, arsă, ca la Alexandria, fără să rămînă măcar urma arsurii, care este de fapt ducerea mai departe a aceleiaşi istorii. Mă gîndesc acum la grîul ars de romani în munţii Orăştiei – care ne vorbeşte în primul rînd despre bogăţia şi civilizaţia dacilor lui Decebal. Focul a fost întotdeauna un aliat al celor ce voiau să instaureze un imperiu al uitării. Distrugerea templelor din munţii Orăştiei (vezi şi azi coloanele masive de piatră sfărîmate şi trecute prin pîrjol, lîngă boabele de grîu, negre, ale depozitelor enorme de cereale), profanarea sacrului urmăreau extirparea legilor vechi ale acestui spaţiu şi întronarea altora, aduse de învingători. Experţii în mitologia Mexicului ne spun şi ei un lucru colosal: că despre istoria şi legendele precolumbienilor s-ar fi ştiut astăzi lucruri colosale, dacă dragii de conchistadori şi mai ales unii preoţi catolici n-ar fi *distrus sistematic* (s.n.) toate codexurile aztece. Stingl preia o informaţie ce spune că Zumarraga, primul episcop al Mexicului, se lăuda că ar fi ars cu mîna sa cîteva mii de cărţi "păgîne". Aztecii însă şi-au dat şi ei în petec, distrugîndu-şi manuscrisele istorice, în epoca lui Izcoalt, marele lor stăpînitor, marele lor tătuc ce era încredinţat că odată cu distrugerea manuscriselor nimiceşte şi istoria. Ce să faci, cîte bordeiuri, atîtea obiceiuri. Mai forţăm şi noi cîte un plural, să se mai dea şi el în stambă, dacă au fost capete aztece care au vrut să radă de pe suprafaţa pămîntului orice sursă ce ar mărturisi că pînă nu cu mult timp înainte aztecii fuseseră vasalii poporului învecinat. Şi iată că ne-au rămas păstrate chiar gîndurile lor, ce ne vorbesc mai mult despre ei decît de-am avea în faţă numele orb al nu ştiu cărei dinastii indiene. Memoria are şapte mii de capete şi cînd îi retezi unul, apar în loc şapte mii... Acest

lucru îl ştie foarte bine Sălcudeanu în descrierea emoţiilor Civilului, ce se crede lipsit de emoţii şi stăpîn pe orchestrele sale ca nea Mefisto. În roman, victoria apare uneori ca o înfrîngere, eşecul, ca o biruinţă, victima ca un erou, eroul ca un coate-goale, sceleratul ca un băiat simpatic etc. Faptele nu definesc doar caractere, ca o simplă faţetă a zarului, şase unu fiind exact şase unu, ci dau ceva mai mult, prin amestecul lor, logic şi plin de hazard, dau fiinţe sau eroi romaneşti, indivizi care au înscrise în istoria lor toate cifrele zarului, amestecate. Aşa că nu vom întîlni la Sălcudeanu personaje care să dea mereu şase şase, sau doi unu. Sensurile didacticiste sînt excluse. Cred că această calitate vine din romanele sale "cu Bunicul". Fiindcă nu trebuie să tragem o linie roşie între cărţile sale de pînă acum şi *Biblioteca...* Şi aici vom găsi o prelungire a lumii satului, a problematicii clasei muncitoare din volumele sale de pînă acum, a aspiraţiei intelectualilor, a solidarităţii între naţionalităţile ce trăiesc de veacuri pe pămîntul nostru, a căutării adevărului... Din "ciclul Bunicului", Sălcudeanu preia sondarea în trepte a lumii. Personajele din "Bunici" nu ştiu nici ele de la început cine sînt cu adevărat, cititorului nu i se face cu ochiul, arătîndu-i-se cine este victima şi cine asasinul, fiindcă nici autorul lor nu cunoaşte cine va fi Alfa şi cine Omega, el va descifra enigma odată cu personajele sale şi cu cititorii: descoperirea adevărului va aduce răsturnări substanţiale în structura personajelor. (Dar acesta e un defect pe care şi-l doresc mulţi condeieri.) În *Biblioteca...*, protagoniştii, vrînd să scape de învăluirea timpului şi a morţii, se destăinuie în portrete multiplu luminate şi iluminate, fixînd portretul timpului. Şi astfel ajungem să putem spune pînă la urmă că personajul principal al acestui roman nu e nici Curta, nici Olariu etc., ci timpul cu năstruşnicele sale înălţimi şi prăpăstii. Lumina fragilă a ozonului şi dialogul cu ea, şi dialogul cu

moartea, mandatara mandarinatului abjecției și putregaiului puterii malefice, sau al maleficei puteri, sînt polii fundamentali ai *Bibliotecii*... Sălcudeanu scrie un roman politic excepțional despre o perioadă importantă a națiunii noastre. Pagini de o mare densitate sînt dedicate marșului revoluției socialiste din România, căilor de desăvîrșire a personalității umane, necesității de a purta pe umeri un cap și de a gîndi cu propriul cap, suveranității omului și suveranității patriei.

Să zăbovim cîteva secunde asupra unor protagoniști. Petre Curta. Într-un cinematograf al adevărurilor tinereții sale n-o să întîlnim prelați și icoane cărora să li se închine. Pe cîntarul valorilor, sacrul era sinonim cu acțiunea rapidă și eficientă. Alte icoane așteaptă închinări, icoane mult mai greu vizibile decît cele tradiționale, acoperite de fumul tămîiei și al anilor. Din dicționare au fost șterse multe cuvinte și s-au introdus altele noi, cu furca. Întîmplările din fabule se petrec în locuri bine circumscrise, furnica este o țărancă tînără și frumoasă, proaspăt înscrisă în cooperativa de producție, iar individul cu lăuta, un... Dimensiunile realității sînt înlocuite cu imaginea unui viitor visat – și astfel ne aflăm dintr-odată într-o lume realistă care se hrănește cu iluzii. Calul din poveste se droga cu jăratec, care era palpabil, vizibil – și totuși atunci ne aflam în plin basm, în plină convenție. Petre Curta una vede și alta trebuie să înțeleagă, și pînă se va trezi din această stare a fericirii adamice de dinaintea mîncării mărului, multe ape vor trebui să mai treacă prin eden. Ciudat și extrem de original este la Sălcudeanu faptul că trezirea lui Curta din beatitudinea inocenței nu aduce în prim plan cunoașterea binelui și răului prin iubire, căci romanul nu-i o poveste de dragoste, ci prin ce se ascunde în umbra iubirii adamice, experiența morții. *Biblioteca*... propune astfel o inițiere și o încercare de înțelegere a lumii prin înțelegerea cheilor babei cu coasa. Descoperirea gîndirii personale, iată

o altă minune! Dacă Eclesiastul, sau Propovăduitorul, fiul lui David, împăratul Ierusalimului, spune că totul este deşertăciune şi că omul nu are nici un folos din toată truda pe care şi-o dă sub soare şi că nimeni nu-şi mai aduce aminte de ce a fost mai înainte, dacă totul este deşertăciune şi goană după vînt, atunci de ce sfîrşeşte el învăţătura sa spunînd în încheierea tuturor învăţăturilor şi învăţămintelor sale: "Teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui. Aceasta este datoria oricărui om". Ca să ne îndreptăm gîndul de la lumea aceasta spre o altă lume? Personajele *Bibliotecii din Alexandria*, deşi printre ele se află şi un preot, nu văd o altă lume într-o altă viaţă; ele sînt însă şi mai ales au fost fanatizate de o instrucţie şi o industrie a deşertăciunii şi a goanei după vînt şi încredinţate că lumea visată se află în ele şi la picioarele lor. Zeii lor le vorbesc din cărţi şi din cursuri mai lungi sau mai scurte. Transferul adoraţiei religioase este remarcabil realizat de autor. În purgatoriul de pe muntele sacru al disocierilor şi al descoperirii aerului pur fără de care sănătatea (fizică şi morală) este imposibilă, fiii mai multor provincii şi seminţii recad din Babilonul atîtor sofisticate fantasme şi gîlcevi în realitatea vie a vieţii. Scaunele care le ţineau loc de aripi şi de cap au fost roase de bacili, renaşterea din morţi a unora se face nu bătînd din palme, ci dureros şi sublim, cu moartea pre moarte călcînd. Aici se află optimismul funciar al romanului. Protagoniştii ajung pe muntele unde se află sanatoriul nu la începutul pornirii lor în lume, ci cînd viaţa le e vămuită aproape capital. Muntele e şi el îmbolnăvit şi bolnav şi nu mai e nici un Moise cu ei să fie chemat la Dumnezeu şi să i se spună că de vor fi ascultători vor fi un neam sfînt şi vor împărţi pămîntul... Muntele e gol, populat doar de niscaiva păsări şi lighioane, de nişte lupi. Mai e şi-o maimuţă, prin spital. Cresc flori, creşte iarba, normal, nu ca în junglă. Exuberantă aici e doar hîrjoneala

bacilară. Dar cum animalele şi plantele încă din fabule nu sînt un simplu decor, ele nu apar nici aici doar pentru a fi pictate între replicile personajelor, cînd acestea se mai destind. Rolul lor nu e nici îngroşat, nici didactic, e subiacent, mobil, legat de structurile personajelor. Domnul Northrop Frye citează observaţia lui Thomas Huxley (în *Anatomia criticii*) conform căreia cică omenirea are trăsături comune cu tigrul şi cu maimuţa. Şi mai zice că maimuţa şi tigrul lui Huxley reapar în *Cartea junglei*, de Kipling, unde moimele sporovăiesc fără rost în vîrful arborilor, asemenea intelectualilor, în vreme ce jos, în junglă, sălbăticimea umană deprinde înţelepciunea carnivoră a panterei. O fi, dacă se povesteşte. Sălcudeanu nu posedă tigri şi pantere, are în schimb nişte înlocuitori destul de competitivi. Interesant este că doar "eşecul" lupilor este concomitent cu existenţa lor, pe cîtă vreme drama lui Olariu et comp. este aproape ulterioară existenţei lor, ea potenţînd şi punînd punctele finale... Muntele Nenorocului este totuşi Norocos cu inşi ca Landesman, Curta etc. Ieşirea lor din religios, pe uşa din faţă, descifrînd şi înfruntînd dogma, nu prin abdicare sau tăcere, descătuşarea lor de religiosul dogmatic prin spovedanie dramatică îi oferă autorului prilejul unor pagini memorabile ce situează *Biblioteca din Alexandria* printre cele mai bune romane apărute în ultimii treizeci de ani.

Două vorbe despre unele modalităţi de a pune lumina în pagini. Să ne oprim tot la Petre Curta. După atîtea experienţe ale romanului modern, în care uneori eroul s-a pulverizat în stări, în fibre, în ţipete, în zgomote, în iniţiale, a devenit antierou, şi-a pierdut şi glasul şi numele, nu mai are pantofi, soţie, amantă, cont la bancă, bilet la meciul de fotbal de Duminică, e o pastă alunecînd prin noroi – Petre Sălcudeanu are curajul să redescopere "eroul adamic", născut şi crescut într-un spaţiu, păcătuind prin cunoaşterea ce i-a

dat dimensiunea măreţiei sale, înţelegînd lumea şi înţelegîndu-şi condiţia sa umană aflată sub incidenţa morţii. Multe romane interesante au fost puse de cititori în cui fiindcă devălmăşia ideilor nu reuşise să contureze la lectură o structură coerentă şi eficace. Drama existenţială a lumii e mai percutantă cînd este întruchipată într-o biografie? Parcă ne doare mai mult că frizerul din colţ a fost muşcat de un purec venind din exterior, de la un extern, decît că peste mări şi ţări o calamitate etc. etc. Sigur, exagerez. Doar ca să subliniez că Sălcudeanu a rezistat noilor modele şi experienţe literare, alegînd cea mai veche şi mai sigură, a personajului cu dosar. De altfel, chiar un erou de-al său în civil se arată, cum am mai subliniat, mare iubitor de manuscripte, pe care le citeşte ca pe nişte dosare neobalzaciene, cu plăcere grozavă şi cu o sete de cunoaştere aproape faustică... Tipologia este un capitol forte al *Bibliotecii*... Nemulţumirea în faţa existenţei îi face pe unii eroi să ceară o treaptă în plus, şi nu de ceară, desfătării şi puterii, pînă cînd scările ajung să se termine pentru ei şi cînd ei încearcă o plăcere teribilă în trăirea decăderii, prăbuşirea ameţitoare umplîndu-i de un soi de bucurie stranie, atotbiciuitoare, autoflagelantă, ca o ispăşire, nesperînd nici o clipă ca paraşuta de plumb în care putrezesc vertiginos să se deschidă deasupra vreunui posibil paradis. Şi totuşi, care sînt stîlpii de boltă ai lumii, se întreabă Curta şi nu numai el, care sînt valorile ce nu maculează corola de lumină a lumii? Ce te poate face să strigi de bucurie, cu şapte semne de exclamare? Destui mari prozatori ai acestui secol şi-au pus drept titluri romanelor lor ideile fundamentale ale romanelor cu pricina: uneori un vers din Shakespeare dădea de pe coperta cărţii cifrul lumii din pagini. *Cui îi bate ceasul*, *Mai presus de orice* vin din Marele Englez William. La fel cum din Macbethul său vine şi titlul teribilului roman al lui Faulkner, *Zgomotul şi furia*, o poveste despre un teritoriu şi

un timp alcătuite din zgomot şi din nerozie şi neînsemnînd nimic. Da, atîta vreme cît "Viaţa-i o umbră călătoare, Un biet actor, ce-n ora lui pe scenă Se zbuciumă, şi-apoi nu-l mai auzi. E-un basm de furii şi de nerozie Băzmit de-un prost şi făr' de nici o noimă" (traducere Ion Vinea). Cei care iubesc termenii de semnificant şi semnificat vor găsi în lipsa de noimă a puştiului din romanul marelui William american un nesemnificant total? Mă întreb doar, fiindcă acolada mea referitoare la relaţia dintre titlurile şi ideile principale ale unor cărţi se încheie aici, cu adăugirea că şi personajele principale ale unor asemenea romane sînt locomotivele ce cară încărcătura principală de probleme pe care scriitorii cu pricina vor să ne-o livreze la domiciliu. Să precizăm răpede: nimic nu e nou sub soare, Homer îl avea pe Ulise al său, tragicii greci îşi botezau piesele *Oedip*, *Electra* etc. În *Biblioteca din Alexandria* găsim la unele personaje o frenezie macbethiană, o trăire a vieţii ca pe un basm de furii şi de nerozie. Dar Petre Curta poate să exclame (după ce apele încep să se limpezească şi valorile să triumfe) ca Macduff la blestematul despotului cap: "E slobod veacul!"

Portretul scriitorului la maturitate este portretul cărţilor sale. *Biblioteca din Alexandria* îl aşează pe Sălcudeanu Petre în primele rînduri ale scriitorilor români de azi. Să ne bucurăm!

DUMITRU RADU POPESCU

Culegere text: Constantinescu Elena, Bucur Casandra,
Dan Mihaela, Matei Liliana
Tehnoredactare computerizată: Constantinescu Elena
Tiparul executat la Tipografia SEMNE 94

ISBN 973-98919-9-3